

สูตรนตปิฎเก สยุตตนิกายสฺส

จตุตฺถโก ภาโก

สพายตวคฺโค

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

อนิจฺจวคฺโค ปจโม

[๑] เอวมฺเม สุตฺตํ เอกํ สมฺมํ ภควา สวตฺถึยฺม วิหฺรติ
เชตวนเณ อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามเณ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ ฯ กถนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุํ ฯ
ภควา เอตทโวจ จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ
ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตฺตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตฺตาติ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปลุณฺณาย ทฎฺฐพฺพิ ฯ โสตํ
อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ ฯเปฯ ฆานํ อนิจฺจํ ยถนิจฺจํ ฯเปฯ
ชิวุหา อนิจฺจา ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา
ตํ เนตฺตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปลุณฺณาย ทฎฺฐพฺพิ ฯ กาโย อนิจฺโจ ยถนิจฺจํ ฯเปฯ
มโน อนิจฺโจ ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา
ตํ เนตฺตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ

สมมฺปฺปลฺลณาย ทฏฺฐพฺพิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
จกฺขุสฺมึปี นินฺพินฺนทติ โสตฺสฺมึปี นินฺพินฺนทติ ฆานสฺมึปี นินฺพินฺนทติ
ชิวฺหายปี นินฺพินฺนทติ กายสฺมึปี นินฺพินฺนทติ มนสฺมึปี นินฺพินฺนทติ
นินฺพินฺนทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺตฺตสฺมึ วิมฺตฺตมิตฺติ ๑
ณณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ กรณียํ
นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒] จกฺขุํ ภิกฺขเว ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตา ยทฺนตฺตา
ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมฺปฺปลฺลณาย ทฏฺฐพฺพิ ฯ โสตํ ทฺกฺขํ ฯเปฯ ฆานํ ทฺกฺขํ ฯ
ชิวฺหา ทฺกฺขา ฯ กาโย ทฺกฺโข ฯ มโน ทฺกฺโข ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตา
ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาคิ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมมฺปฺปลฺลณาย ทฏฺฐพฺพิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๓] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนตฺตา ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อตฺตาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมฺปฺปลฺลณาย ทฏฺฐพฺพิ ฯ
โสตํ อนตฺตา ฯเปฯ ฆานํ อนตฺตา ฯ ชิวฺหา อนตฺตา ฯ
กาโย อนตฺตา ฯ มโน อนตฺตา ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อตฺตาคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมฺปฺปลฺลณาย ทฏฺฐพฺพิ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ ตฺติยํ ฯ

#๑ วิมฺตฺตมฺหิตฺติปี ปาโธ ฯ

[๔] รุปา ภิกฺขเว อนิจฺจา ยทนิจฺจํ ตํ ทฺกขํ ยํ ทฺกขํ
ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสทมสมฺมิ น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปลยฺวาย ทฺกฺขพฺพํ ฯ สทฺทา คณฺธา รสา
โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา อนิจฺจา ยทนิจฺจํ ตํ ทฺกขํ ยํ ทฺกขํ ตทนตฺตา
ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสทมสมฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปลยฺวาย ทฺกฺขพฺพํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา
อริยสวโก รุเปสฺสุปี นิพฺพินฺนฺตติ สทฺเทสฺสุปี นิพฺพินฺนฺตติ คณฺเฐสฺสุปี
นิพฺพินฺนฺตติ รเสสฺสุปี นิพฺพินฺนฺตติ โผฏฺฐพฺเพสฺสุปี นิพฺพินฺนฺตติ ฌมฺเมสฺสุปี
นิพฺพินฺนฺตติ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺตตฺตสมฺม
วิมฺตตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ ชีณฺนา ชาติ วุตฺติตํ พุรหฺมจฺริยํ กตํ
กรรมํ ยํ นนาปริ อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๕] รุปา ภิกฺขเว ทฺกฺขา ยํ ทฺกขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา
ตํ เนตํ มม เนโสทมสมฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปลยฺวาย ทฺกฺขพฺพํ ฯ สทฺทา คณฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา
ทฺกฺขา ยํ ทฺกขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสทมสมฺมิ
น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปลยฺวาย ทฺกฺขพฺพํ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ฯ นนาปริ อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๖] รุปา ภิกฺขเว อนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสทมสมฺมิ
น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปลยฺวาย ทฺกฺขพฺพํ ฯ
สทฺทา คณฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา อนตฺตา ยทนตฺตา

ตัม เนตัม มม เนโสหสมฺมิ น เมโส อตฺตาคติ เอวเมตัม ยถาภูตัม
สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพุทฺธิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯ เปฯ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ
ปชานาตีติ ฯ ฉญฺจํ ฯ

[๗] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ อตีตนาคตัม โโก ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตสฺมี
จกฺขุสฺมี อนเปกฺโข โหติ อนาคตัม จกฺขุํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส
จกฺขุสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏฺฐปฺนโน โหติ ฯ โสตํ
อนิจฺจํ ฯ ฆานํ อนิจฺจํ ฯ ชิวฺหา อนิจฺจา อตีตนาคตา โโก ปน
วาโท ปจฺจุปฺปนฺนาย ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
อตีตาย ชิวฺहाย อนเปกฺโข โหติ อนาคตัม ชิวฺหํ นาภินนฺทติ
ปจฺจุปฺปนฺนาย ชิวฺहाย นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏฺฐปฺนโน
โหติ ฯ กาโย อนิจฺโจ ฯ เปฯ มโน อนิจฺโจ อตีตนาคโต
โก ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา
อริยสวโก อตีตสฺมี มนฺสฺมี อนเปกฺโข โหติ อนาคตัม มนํ
นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส มนฺสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย
ปฏฺฐปฺนโน โหตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๘] จกฺขุํ ภิกฺขเว ทฺถจฺจํ อตีตนาคตัม โโก ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตสฺมี
จกฺขุสฺมี อนเปกฺโข โหติ อนาคตัม จกฺขุํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส
จกฺขุสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏฺฐปฺนโน โหติ ฯ เปฯ

ชีวหา ทุกฺขา อตีตนาคตา โโก ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนาย ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตาย ชิวฺหาย อนเปกฺโข
โหติ อนาคตํ ชิวฺหํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนาย ชิวฺหาย นิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหติ ฯ กายิ ทุกฺโข ฯเปฯ
มโน ทุกฺโข อตีตนาคโต โโก ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตสฺมี มนสฺมี อนเปกฺโข
โหติ อนาคตํ มนํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส มนสฺส นิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหตีติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๕] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนตฺตา อตีตนาคตํ โโก ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตสฺมี
จกฺขุสฺมี อนเปกฺโข โหติ อนาคตํ จกฺขุํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส
จกฺขุสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหติ ฯเปฯ
ชีวหา อนตฺตา อตีตนาคตา โโก ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนาย ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตาย ชิวฺหาย อนเปกฺโข
โหติ อนาคตํ ชิวฺหํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนาย ชิวฺหาย
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหติ ฯ กายิ
อนตฺตา ฯเปฯ มโน อนตฺตา อตีตนาคโต โโก ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนสฺส ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีตสฺมี
มนสฺมี อนเปกฺโข โหติ อนาคตํ มนํ นาภินนฺทติ ปจฺจุปฺปนฺนสฺส
มนสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหตีติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๐] รูปา ภิกฺขเว อนิจฺจา อตีตนาคตา โภ ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อตีเตสุ
รูเปสุ อนเปกฺโข โหติ อนาคเต รูเป นาทินนฺตติ ปจฺจุปฺปนฺนํ
รูปํ นินฺพิทาย วิรคทาย นโรธาย ปฏฺฐินฺโน โหติ ฯ สทฺทา
คณฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ชมฺมา อนิจฺจา อตีตนาคตา โภ ปน
วาโท ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
อตีเตสุ ชมฺเมสุ อนเปกฺโข โหติ อนาคเต ชมฺเม นาทินนฺตติ
ปจฺจุปฺปนฺนํ ชมฺมานํ นินฺพิทาย วิรคทาย นโรธาย ปฏฺฐินฺโน
โหตีติ ฯ ทสมํ ฯ

[๑๑] รูปา ภิกฺขเว ทฺกฺขา อตีตนาคตา โภ ปน วาโท
ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
อตีเตสุ รูเปสุ อนเปกฺโข โหติ อนาคเต รูเป นาทินนฺตติ
ปจฺจุปฺปนฺนํ รูปํ นินฺพิทาย วิรคทาย นโรธาย ปฏฺฐินฺโน
โหติ ฯ เปฯ เอกาทสมํ ฯ

[๑๒] รูปา ภิกฺขเว อนตฺตา อตีตนาคตา โภ ปน
วาโท ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
อตีเตสุ รูเปสุ อนเปกฺโข โหติ อนาคเต รูเป นาทินนฺตติ
ปจฺจุปฺปนฺนํ รูปํ นินฺพิทาย วิรคทาย นโรธาย ปฏฺฐินฺโน
โหติ ฯ สทฺทา คณฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ชมฺมา อนตฺตา
อตีตนาคตา โภ ปน วาโท ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯ เอวํ ปสฺสํ

สูตร ส. สพายตวฤโก - หน้าที่ 7

ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก อตีเตสุ รมเมสุ อนเปกโข โหติ
อนาคเต รมเม นาภินนุหติ ปจฺจุปฺปนฺนํ รมฺมานํ นิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺโน โหตีติ ฯ ทฺวาทสมํ ฯ

อนิจฺจวฤโก ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

อนิจฺจํ ทฺกฺกํ อนตฺตา จ ตโย อชฺฉตฺตพาหิรา

ยทนิจฺเจน ตโย วุตฺตา เต เต อชฺฉตฺตพาหิราติ ฯ

ยมกวคฺโค ทฺติโย

[๑๓] ปุพฺเพ ๑ เม ภิกฺขเว สมฺโพชาย ๒ อนภิสมฺพุทฺธสฺส
โพธิสฺส ตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ โโก นฺุ โข จกฺขุสฺส อสฺสาโท โโก
อาทีนโว ก็ นิสฺสรณฺ์ โโก สโตสฺส ฯเปฯ โโก ฆานสฺส ฯ
โก ชิวฺหาย ฯ โโก กายสฺส ฯ โโก มนฺสฺส อสฺสาโท โโก อาทีนโว
ก็ นิสฺสรณฺฺติ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ยํ โข จกฺขุํ
ปฺฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนฺสฺสํ อยํ จกฺขุสฺส อสฺสาโท ยํ
จกฺขุํ อนิจฺจํ ทฺกฺขํ วิปริณามชฺมมํ อยํ จกฺขุสฺส อาทีนโว โย
จกฺขุสฺมี ฉนฺฺทราควินโย ฉนฺฺทราคปฺปหานํ อิทํ จกฺขุสฺส นิสฺสรณฺ์
ฯเปฯ ยํ ชิวฺหํ ปฺฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนฺสฺสํ อยํ ชิวฺหาย
อสฺสาโท ยา ๓ ชิวฺหา อนิจฺจา ทฺกฺขา วิปริณามชฺมมา อยํ
ชิวฺหาย อาทีนโว โย ชิวฺหาย ฉนฺฺทราควินโย ฉนฺฺทราคปฺปหานํ
อิทํ ชิวฺหาย นิสฺสรณฺ์ ฯเปฯ ยํ มนํ ปฺฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ
โสมนฺสฺสํ อยํ มนฺสฺส อสฺสาโท โย ๔ มโน อนิจฺโจ ทฺกฺโข
วิปริณามชฺโม อยํ มนฺสฺส อาทีนโว โย มนฺสฺมี ฉนฺฺทราควินโย
ฉนฺฺทราคปฺปหานํ อิทํ มนฺสฺส นิสฺสรณฺ์ ฯ ยาวกฺีวญฺจาหํ
ภิกฺขเว อิมสฺสํ ฉนฺฺนํ อชฺชตฺตคฺคานํ อายตฺนानํ เอวํ อสฺสาทญฺจ
อสฺสาทโต อาทีนวญฺจ อาทีนวโต นิสฺสรณฺญจ นิสฺสรณฺโต ยถาญฺตํ
นาพฺุณฺณวาลี ฯ เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สทฺเวเก โลเก สมารเก
#๑ ม. ปุพฺเพว ฯ ๒ ม. ย. สมฺโพชฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๓-๔ ม. ย. ยํ ฯ

สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณฺเญ ปชาย สทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจณฺณาสี ๑ ยโต จ โขหํ
ภิกฺขเว อิมํสํ ฉนฺนํ อชฺชตฺติกานํ อายตฺนानํ เอวํ อสฺสาทณฺจ
อสฺสาทโต อาทึนฺวณฺจ อาทึนฺวโต นิสฺสรณฺณจ นิสฺสรณฺโต ยถาภูตํ
อพฺภณฺณาสี ๑ อถาหํ ภิกฺขเว สทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
สสฺสมณพฺราหฺมณฺเญ ปชาย สทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ
อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจณฺณาสี ๑ ฅาณณฺจ ปน เม ทสฺสนํ
อุทฺปาที อุกุปฺปา เม วิมุตฺติ ๑ อยมฺนตฺติมา ชาตี นตฺถิทานี
ปฺนพฺภโวติ ๑ ปจฺมํ ๑

[๑๔] ปุพฺเพ เม ภิกฺขเว สมฺโพชาย อนภิสมฺพุทฺธสฺส
โพธิสฺตตฺสเสว สโต เอตทโหสิ โโก นุ โข รุปานํ อสฺสาโท โโก
อาทึนฺโว ที นิสฺสรณฺ โโก สทฺทานํ ๑เป๑ โโก คนฺธานํ ๑เป๑
โก รสฺถานํ ๑ โโก โฝฏฺจพฺพานํ ๑ โโก ฅมฺมานํ อสฺสาโท โโก
อาทึนฺโว ที นิสฺสรณฺนฺติ ๑ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ยํ
โข รุเป ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อยํ รุปานํ อสฺสาโท
ยํ รุปา อนิจฺจา ทฺกฺขา วิปริณามฅมฺมา อยํ รุปานํ อาทึนฺโว
โย รุเปสฺส ฉนฺทฺราควินโย ฉนฺทฺราคปฺปหานํ อิทํ รุปานํ นิสฺสรณฺ ๑
ยํ สทฺเท คนฺธเ รเส โฝฏฺจพฺเพ ยํ ฅมฺเม ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
สฺขํ โสมนสฺสํ อยํ ฅมฺมานํ อสฺสาโท ยํ ฅมฺมา อนิจฺจา ทฺกฺขา
#๑ ย. เจโตวิมุตฺติ ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

วิปริณามชมา อัย ชมมานํ อาทีนโว โย ชมเมสุ จนนุทราควินโย
จนนุทราคปฺพานํ อิทํ ชมมานํ นิสฺสรณํ ฯ ยาวกั๊วญจาหํ
ภิกฺขเว อิมํสํ จนนํ พาหิรานํ อายตนานํ เอวํ อสฺสาทญจ
อสฺสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ
นาพฺภญฺจาสิ ฯ เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สทเวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺเฌยา ปชาย สทเวมนุสฺสาย อนฺุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจญฺจาสิ ฯ ยโต จ โฆหํ
ภิกฺขเว อิมํสํ จนนํ พาหิรานํ อายตนานํ เอวํ อสฺสาทญจ
อสฺสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ นิสฺสรณโต
ยถาภูตํ อพฺภญฺจาสิ ฯ อถาหํ ภิกฺขเว สทเวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺเฌยา ปชาย สทเวมนุสฺสาย อนฺุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจญฺจาสิ ฯ ฌาณญจ ปน เม
ทสฺสนํ อฺทปาที อฺกุปฺปา เม วิมุคฺติ อยมนฺติมา ชาตี นตฺถิทานี
ปฺนพฺภโวติ ฯ พุคฺคิยํ ฯ

[๑๕] จกฺขุสฺสาหํ ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ โย จกฺขุสฺส
อสฺสาโท ตทชฺฌคมํ ยาวตา จกฺขุสฺส อสฺสาโท ปญฺญา
เม เอโส สฺพุทฺธิจฺโจะ จกฺขุสฺสาหํ ภิกฺขเว อาทีนวปริเยสนํ อจฺริ
โย จกฺขุสฺส อาทีนโว ตทชฺฌคมํ ยาวตา จกฺขุสฺส อาทีนโว
ปญฺญา เม เอโส ๑ สฺพุทฺธิจฺโจะ จกฺขุสฺสาหํ ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ
อจฺริ ยํ จกฺขุสฺส นิสฺสรณํ ตทชฺฌคมํ ยาวตา จกฺขุสฺส
#๑ ม. ย. โส ฯ เอวมฺปริปิ ฯ

นิตฺตฺรณํ ปณฺณาย เม เอตํ ๑ สุทฺธิญฺจํ ๑ โสตฺตสฺสาหํ ภิกฺขเว ๑
ฆานสฺสาหํ ภิกฺขเว ๑ ชิวฺหายาหํ ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ
โย ชิวฺหาย อสฺสาโท ตทชฺฉกมํ ยาวตา ชิวฺหาย อสฺสาโท
ปณฺณาย เม เอโส สุทฺธิญฺจํ ชิวฺหายาหํ ภิกฺขเว อาทินวปริเยสนํ
อจฺริ โย ชิวฺหาย อาทินโว ตทชฺฉกมํ ยาวตา ชิวฺหาย อาทินโว
ปณฺณาย เม เอโส สุทฺธิญฺจํ ชิวฺหายาหํ ภิกฺขเว นิตฺตฺรณปริเยสนํ
อจฺริ ยํ ชิวฺหาย นิตฺตฺรณํ ตทชฺฉกมํ ยาวตา ชิวฺหาย
นิตฺตฺรณํ ปณฺณาย เม เอตํ สุทฺธิญฺจํ ๑เป๑ มนสฺสาหํ ภิกฺขเว
อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ โย มนสฺส อสฺสาโท ตทชฺฉกมํ ยาวตา
มนสฺส อสฺสาโท ปณฺณาย เม เอโส สุทฺธิญฺจํ มนสฺสาหํ ภิกฺขเว
อาทินวปริเยสนํ อจฺริ โย มนสฺส อาทินโว ตทชฺฉกมํ ยาวตา
มนสฺส อาทินโว ปณฺณาย เม เอโส สุทฺธิญฺจํ มนสฺสาหํ ภิกฺขเว
นิตฺตฺรณปริเยสนํ อจฺริ ยํ มนสฺส นิตฺตฺรณํ ตทชฺฉกมํ ยาวตา
มนสฺส นิตฺตฺรณํ ปณฺณาย เม เอตํ สุทฺธิญฺจํ ๑ ยาวทิวญฺจาหํ
ภิกฺขเว อิมํสํ ฉนฺนํ อชฺฉตฺตคิกานํ อายตฺนानํ อสฺสาทญฺจ
อสฺสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิตฺตฺรณญฺจ นิตฺตฺรณโต ยถาญฺจ
นาพฺภญฺจาสิ ๑เป๑ อพฺภญฺจาสิ ๑ ฌานญฺจ ปน เม ทสฺสนํ
อุทฺปาที อกุปฺปา เม วิมฺตฺติ อยมนฺตฺติมา ชาตี นตฺถิทานี
ปฺนพฺภโวตี ๑ ตตฺถิยํ ๑

[๑๖] รูปานาหํ ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ โย รูปานํ
#๑ ม. ย. ตํ ๑ เอวมฺปริปี ๑

อสุสาโท ตทชฌคม ยาวตา รูปานํ อสุสาโท ปญญา เม
 เอโส สุกฺกโ จ รูปานาหํ ภิกฺขเว อาทีนวปริเยสนํ อจรี โย
 รูปานํ อาทีนโว ตทชฌคม ยาวตา รูปานํ อาทีนโว ปญญา
 เม เอโส สุกฺกโ จ รูปานาหํ ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ อจรี
 ยํ รูปานํ นิสฺสรณํ ตทชฌคม ยาวตา รูปานํ นิสฺสรณํ ปญญา
 เม เอตํ สุกฺกจํ ฯ สทฺธานาหํ ภิกฺขเว ฯ คนฺธานาหํ ภิกฺขเว ฯ
 รसानาหํ ภิกฺขเว ฯ โผฏฺฐพฺพานาหํ ภิกฺขเว ฯ ฌมฺมานาหํ ภิกฺขเว
 อสุสาทปริเยสนํ อจรี โย ฌมฺมานํ อสุสาโท ตทชฌคม ยาวตา
 ฌมฺมานํ อสุสาโท ปญญา เม เอโส สุกฺกโ จ ฌมฺมานาหํ
 ภิกฺขเว อาทีนวปริเยสนํ อจรี โย ฌมฺมานํ อาทีนโว ตทชฌคม
 ยาวตา ฌมฺมานํ อาทีนโว ปญญา เม เอโส สุกฺกโ จ ฌมฺมานาหํ
 ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ อจรี ยํ ฌมฺมานํ นิสฺสรณํ ตทชฌคม
 ยาวตา ฌมฺมานํ นิสฺสรณํ ปญญา เม เอตํ สุกฺกจํ ฯ
 ยาวกัฏฺฐจาหํ ภิกฺขเว อิมสํ ฉนฺนํ พาหิรานํ อายตนาํ อสุสาทญจ
 อสุสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ นิสฺสรณโต
 ยถากฺกตํ นาพุกฺกณาสี ฯเปฯ อพุกฺกณาสี ๑ ฯ ฌาณญจ ปน
 เม ทสฺสนํ อุกฺกปาที อุกฺกปฺปา เม วิมุตฺติ อยมนฺตึมา ชาตี
 นตฺถิทานี ปฺนพุกฺกโวตี ฯ จตฺตถํ ฯ

[๑๗] โน เจทํ ภิกฺขเว จกฺขุสฺส อสุสาโท อภวิสฺส น ยิทํ
 สตฺตา จกฺขุสฺมี สารชฺเชยฺยํ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ จกฺขุสฺส
 #๑ ม. ปจฺจณฺณาสี ฯ

อสุสาโท ตสุมา สตุตา จกขุสมึ สารชชนฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว
จกขุสฺส อาทีนโว อภวิสฺส น ยิทํ สตุตา จกขุสมึ นิพฺพินฺนุเทยฺย
ยสุมา จ โข ภิกฺขเว อตุถิ จกขุสฺส อาทีนโว ตสุมา สตุตา
จกขุสมึ นิพฺพินฺนุทฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว จกขุสฺส นิสฺสรณํ อภวิสฺส
น ยิทํ สตุตา จกขุสฺมา นิสฺสเรยฺยํ ยสุมา จ โข ภิกฺขเว อตุถิ
จกขุสฺส นิสฺสรณํ ตสุมา สตุตา จกขุสฺมา นิสฺสรณฺติ ฯ โน
เจทํ ภิกฺขเว โสตฺส อสุสาโท อภวิสฺส ฯ โน เจทํ ภิกฺขเว
ฆานสฺส อสุสาโท อภวิสฺส ฯ โน เจทํ ภิกฺขเว ชิวฺหาย อสุสาโท
อภวิสฺส น ยิทํ สตุตา ชิวฺหาย สารชฺเชยฺยํ ยสุมา จ โข
ภิกฺขเว อตุถิ ชิวฺหาย อสุสาโท ตสุมา สตุตา ชิวฺหาย สารชฺชนฺติ
โน เจทํ ภิกฺขเว ชิวฺหาย อาทีนโว อภวิสฺส น ยิทํ สตุตา
ชิวฺหาย นิพฺพินฺนุเทยฺยํ ยสุมา จ โข ภิกฺขเว อตุถิ ชิวฺหาย
อาทีนโว ตสุมา สตุตา ชิวฺหาย นิพฺพินฺนุทฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว
ชิวฺหาย นิสฺสรณํ อภวิสฺส น ยิทํ สตุตา ชิวฺหาย นิสฺสเรยฺยํ
ยสุมา จ โข ภิกฺขเว อตุถิ ชิวฺหาย นิสฺสรณํ ตสุมา สตุตา
ชิวฺหาย นิสฺสรณฺติ ฯ โน เจทํ ภิกฺขเว กายสฺส อสุสาโท
อภวิสฺส ฯ โน เจทํ ภิกฺขเว มนสฺส อสุสาโท อภวิสฺส น
ยิทํ สตุตา มนสฺมึ สารชฺเชยฺยํ ยสุมา จ โข ภิกฺขเว อตุถิ
มนสฺส อสุสาโท ตสุมา สตุตา มนสฺมึ สารชฺชนฺติ โน เจทํ
ภิกฺขเว มนสฺส อาทีนโว อภวิสฺส น ยิทํ สตุตา มนสฺมึ

นิพพินฺทเหตุยํ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ มนสฺส อาทีนโว
 ตสฺมา สตฺตา มนสฺมี นิพพินฺทนฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว มนสฺส
 นิสฺสรณํ อภวิสฺส น ยิทํ สตฺตา มนสฺมา นิสฺสเรยฺยํ ยสฺมา
 จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ มนสฺส นิสฺสรณํ ตสฺมา สตฺตา มนสฺมา
 นิสฺสรนฺติ ฯ ยาวกัวยจฺ ภิกฺขเว สตฺตา อิมํ ฌนฺนํ อชฺฌตฺติกานํ
 อายตฺนानํ อสฺสาทลฺยจฺ อสฺสาทโต อาทีนวลฺยจฺ อาทีนวโต
 นิสฺสรณลฺยจฺ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ นาพฺภณฺณลํ ๑ ฯ เนว ตาว
 ภิกฺขเว สตฺตา สเทวกา โลกา สมารกา สพฺรหฺมกา สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา
 ปชาย สเทวมนฺสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสฺลยฺตฺตฺตา วิปฺปมฺตฺตา
 วิปริยาทิกเตน ๒ เจตฺสา วิหริสฺสุ ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว
 สตฺตา อิมํ ฌนฺนํ อชฺฌตฺติกานํ อายตฺนानํ อสฺสาทลฺยจฺ
 อสฺสาทโต อาทีนวลฺยจฺ อาทีนวโต นิสฺสรณลฺยจฺ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ
 อพฺภณฺณลํ ๓ ฯ อถ ๔ ภิกฺขเว สตฺตา สเทวกา โลกา สมารกา
 สพฺรหฺมกา สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สเทวมนฺสฺสาย นิสฺสฎฺฐา
 วิสฺลยฺตฺตฺตา วิปฺปมฺตฺตา วิปริยาทิกเตน เจตฺสา วิหรนฺตีติ ฯ
 ปญฺจมํ ฯ

[๑๘] โน เจทํ ภิกฺขเว รูปานํ อสฺสาโท อภวิสฺส น ยิทํ
 สตฺตา รูปेषฺส สารชฺเชยฺยํ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ รูปานํ
 อสฺสาโท ตสฺมา สตฺตา รูปेषฺส สารชฺชนฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว
 รูปานํ อาทีนโว อภวิสฺส น ยิทํ สตฺตา รูปेषฺส นิพพินฺทเหตุยํ
 #๑ ม. นาพฺภณฺณลํ ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒ ม. วิปริยาทิกเตน ๑ ย. วิปริยาทิกเตน ๑
 #๓ ม. อพฺภณฺณลํ ๑ ๔ ย. อถ โข ๑

ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ รูปานํ อาทีนโว ตสฺมา สตฺตา
รูปสฺส นีพฺพินฺทนฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว รูปานํ นิสฺสรณํ อภวิสฺส
น ยิทํ สตฺตา รูปเปหิ นิสฺสเรยฺยํ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ
รูปานํ นิสฺสรณํ ตสฺมา สตฺตา รูปเปหิ นิสฺสรนฺติ ฯ โน เจทํ
ภิกฺขเว สทฺทานํ คนฺธานํ รสฺถานํ โฝฏฺจพฺพานํ ฌมฺมานํ อสฺสาโท
อภวิสฺส น ยิทํ สตฺตา ฌมฺเมสฺส สาราชฺเชยฺยํ ยสฺมา จ โข
ภิกฺขเว อตฺถิ ฌมฺมานํ อสฺสาโท ตสฺมา สตฺตา ฌมฺเมสฺส สาราชฺชนฺติ
โน เจทํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ อาทีนโว อภวิสฺส น ยิทํ สตฺตา
ฌมฺเมสฺส นีพฺพินฺเทยฺยํ ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ ฌมฺมานํ
อาทีนโว ตสฺมา สตฺตา ฌมฺเมสฺส นีพฺพินฺทนฺติ โน เจทํ ภิกฺขเว
ฌมฺมานํ นิสฺสรณํ อภวิสฺส น ยิทํ สตฺตา ฌมฺเมหิ นิสฺสเรยฺยํ
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ ฌมฺมานํ นิสฺสรณํ ตสฺมา สตฺตา
ฌมฺเมหิ นิสฺสรนฺติ ฯ ยาวกัีวญฺจ ภิกฺขเว สตฺตา อิมสํ ฉนฺนํ
พาหิรานํ อายตฺนानํ อสฺสาทญฺจ อสฺสาทโต อาทีนวญฺจ อาทีนวโต
นีสฺสรณญฺจ นีสฺสรณโต ยถาภูตํ นาพฺภณฺณาสํ ฯ เนว ตาว
ภิกฺขเว สตฺตา สทฺทกา โลกา สมารกา สพฺรหฺมกา
สสฺสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สทฺทวมนฺุสฺสา ย นีสฺสฎฺฐา วิสลฺลตฺตฺตา
วิปฺปมฺตฺตา วิปริยาทิกเตน เจตฺสา วิหริสฺส ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว
สตฺตา อิมสํ ฉนฺนํ พาหิรานํ อายตฺนानํ อสฺสาทญฺจ อสฺสาทโต
อาทีนวญฺจ อาทีนวโต ฯเปฯ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสํ ฯ อถ

ภิกขเว สตฺตา สเทวกา โลกกา สมารกา สปุรหุมกา สสุสมณ-
ปุราหุณฺณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสณฺณตฺตา วิปฺปมุตฺตา
วิปริยาทิกเตน เจตสา วิหรนฺตีติ ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๕] โย ภิกขเว จกฺขุํ อภินนฺทติ ทฺกขํ โส อภินนฺทติ ฯ
โย ทฺกขํ อภินนฺทติ อปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯเปฯ
โย ชิวฺหํ อภินนฺทติ ทฺกขํ โส อภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ อภินนฺทติ
อปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯเปฯ โย มนฺํ อภินนฺทติ
ทฺกขํ โส อภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ อภินนฺทติ อปริมุตฺโต โส
ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ โย จ โข ภิกขเว จกฺขุํ นภินนฺทติ
ทฺกขํ โส นภินนฺทติ โย ทฺกขํ นภินนฺทติ ปริมุตฺโต โส
ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯเปฯ โย ชิวฺหํ นภินนฺทติ ทฺกขํ โส
นภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ นภินนฺทติ ปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ
วทามิ ฯ โย มนฺํ นภินนฺทติ ทฺกขํ โส นภินนฺทติ ฯ โย
ทฺกขํ นภินนฺทติ ปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ วทามิติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๒๐] โย ภิกขเว รูเป อภินนฺทติ ทฺกขํ โส อภินนฺทติ ฯ
โย ทฺกขํ อภินนฺทติ อปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯเปฯ
โย สทฺเท คนฺเฐ รเส โสฎฺฐพฺเพ ฌมฺเม อภินนฺทติ ทฺกขํ โส
อภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ อภินนฺทติ อปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ
วทามิ ฯ โย จ โข ภิกขเว รูเป นภินนฺทติ ทฺกขํ โส
นภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ นภินนฺทติ ปริมุตฺโต โส ทฺกฺขสฺมาติ

วทามิ ฯ โย สทุเท คนฺเฐ รเส โผฏฺฐพฺเพ ฌมฺเม นาภินนฺทติ
ทฺกขํ โส นาภินนฺทติ ฯ โย ทฺกขํ นาภินนฺทติ ปริมฺตฺโต โส
ทฺกขสฺมาติ วทามิติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๑] โย ภิกฺขเว จกฺขุสฺส อฺปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว
ทฺกขสฺเสโส อฺปฺปาโท โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว โย
โสตฺตสฺส ฯเปฯ โย ฆานสฺส ฯ โย ชิวุหาย ฯ โย กายสฺส ฯ
โย มนสฺส อฺปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว ทฺกขสฺเสโส
อฺปฺปาโท โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ฯ โย จ โข
ภิกฺขเว จกฺขุสฺส นิโรโร วุปลโม อตฺตงฺคโม ทฺกขสฺเสโส
นิโรโร โรคานํ วุปลโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ฯ โย โสตฺตสฺส ฯ
โย ฆานสฺส ฯ โย ชิวุหาย ฯ โย กายสฺส ฯ โย มนสฺส
นิโรโร วุปลโม อตฺตงฺคโม ทฺกขสฺเสโส นิโรโร โรคานํ วุปลโม
ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๒] โย ภิกฺขเว รุปานํ อฺปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว
ทฺกขสฺเสโส อฺปฺปาโท โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ฯ
โย สทุทานํ ฯเปฯ โย ฌมฺมานํ อฺปฺปาโท จิตฺติ
อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว ทฺกขสฺเสโส อฺปฺปาโท โรคานํ จิตฺติ
ชรามรณสฺส ปาตุภาโว ฯ

[๒๓] โย จ โข ภิกฺขเว รุปานํ นิโรโร วุปลโม อตฺตงฺคโม
ทฺกขสฺเสโส นิโรโร โรคานํ วุปลโม ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม ฯ

โย สทุทานํ ฯ โย คนฺธานํ ฯ โย รสถานํ ฯ โย โฝฏฺฐพฺพานํ ฯ
โย ฌมฺมานํ นิโรชํ วุปฺสโม อตฺถงฺกโม ทุกฺขเสสํ นิโรชํ
โรคานํ วุปฺสโม ชรามรณสฺส อตฺถงฺกโมติ ฯ ทสมํ ฯ

ยมกวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสฺสทุทานํ

สมฺโพเชน ทฺเว วุตฺตา อสฺสาเทน อปฺเร เทว
โน เจเตน เทว วุตฺตา อภินฺนุเทน อปฺเร เทว
อุปฺปาเทน ทฺเว วุตฺตา วคฺโค เตน ปวฺจจฺจตีติ ฯ

สพพวฤโก ตติโย

[๒๔] สพพิ โว ภิกขว เทสิสสามิ ตั สุนาถ ฯ กิญจ
ภิกขเว สพพิ จกขุณเฑว รุปา จ โสถณจ สททา จ ฆานณจ
คณธา จ ชิวหา จ รสา จ กาโย จ โฝฏฐพพา จ มโน
จ ฐมา จ ฯ อิทั วุจติ ภิกขเว สพพิ ฯ โย ภิกขเว เอวั
วเทยฺย อหเมตัง สพพิ ปจจกขาย อนณัง [๑] ปณณเปสสามิติ ฯ
ตสฺส วาจา วตฺถุเทวสฺส ๒ ฯ ปุฏฺโฐ จ น สมปาเปยฺย ๓ อุตฺตริ
จ วิฆาตัง อापชฺเชยฺย ฯ ตัง กิสฺส เหตุ ฯ ยถา ตัง ภิกขเว
อวิสยสมินฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๕] สพพิ ปหานาย ๔ โว ภิกขเว ฐมมํ เทสิสสามิ ตั
สุนาถ ฯ กตโม จ ภิกขเว สพพิ ปหานาย ฐมโม ฯ
จกขุ ภิกขเว ปหาตพพิ รุปา ปหาตพพา จกขุวิณฺณาณัง
ปหาตพพิ จกขุสมฺผลสฺโส ปหาตพโพ ยมฺปิทัง จกขุสมฺผลสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทยิตัง สุขัง वा ทุกขัง वा อทุกขมฺสุขัง वा
ตมฺปิ ปหาตพพิ ฯ โสตัง ปหาตพพิ ฯ ฆานัง ปหาตพพิ ฯ
ชิวหา ปหาตพพา รสา ปหาตพพา ชิวหาวิณฺณาณัง ปหาตพพิ
ชิวหาสมฺผลสฺโส ปหาตพโพ ยมฺปิทัง ชิวหาสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตัง สุขัง वा ทุกขัง वा อทุกขมฺสุขัง वा ตมฺปิ ปหาตพพิ ฯ
กาโย ปหาตพโพ ฯ มโน ปหาตพโพ ฐมา ปหาตพพา
#๑ ม. ย. สพพิ ฯ ๒ ม. วตฺถุกเมวสฺส ฯ ย. วตฺถุเรวสฺส ฯ ๓ ย. สมปาเปยฺย ฯ
#๔ ม. ย. สพพปฺปหานาย ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

มโนวิญญานัม ปหาตพัพพะ มโนสมมุสสุโส ปหาตพัพพะ ยมปิทัง
มโนสมมุสสุสัจจยา อุปปชชติ เวทิตัง สุขัง वा ทุกขัง वा อทุกขมสุขัง
वा तमपि पहातपुप्พะ ५ ओयं चो गिक्खवे सपुप्พะ पहानाय
चमโมติ ५ तुटियं ५

[๒๖] สพัพพะ อภิญญาปริญญา पहานาย वो गिक्खवे चम्मัม
เทเสสุสามิ ๑ ตัง สุณาถ ५ กตโม จ गिक्खवे सपुप्พะ อภิญญาปริญญา
पहानाय चमโม ५ जग्गुं गिक्खवे อภิญญาปริญญา
पहातपुप्พะ รูปा अภิญญาปริญญา पहानापुप्พะ จग्गुวิญญานัม अภิญญาปริญญา
पहातपुप्พะ जग्गुสมมุสสุโส अภิญญาปริญญา पहानापुप्พะ
यमपिटัง जग्गुสมมุสสุสัจจया उपपञ्चति वेतितं सुखं वा ทุกखं
वा अतुक्खम्मसुखं वा तमपि अภิญญาปริญญา पहानापुप्พะ ५ पे ५
चिहुहा अภิญญาปริญญา पहानापुप्พะ रसा अภิญญาปริญญา
पहातपुप्พะ चिहुहाविญ्ञानं अภิญญาปริญญา पहानापुप्พะ चिहुहाสมมุสสุโส
अभिय्ञापिञ्ञाना पहानापुप्พะ यमपिटัง चिहुहाสมมุสสุसञ्ञया
उपपञ्चति वेतितं सुखं वा त्रुक्खं वा अतुक्खम्मसुखं वा
तमपि अภिय्ञापिञ्ञाना पहानापुप्พะ ५ कायो अभिय्ञापिञ्ञाना
पहातपुप्พะ ५ मनो अभिय्ञापिञ्ञाना पहानापुप्พะ चम्ममा
अभिय्ञापिञ्ञाना पहानापुप्พะ मनोविञ्ञानं अभिय्ञापिञ्ञाना
पहातपुप्พะ मनोสมมุสสุโส अभिय्ञापिञ्ञाना पहानापुप्พะ यमपिटัง
मनोสมมุसुसञ्ञया उपपञ्चति वेतितं सुखं वा त्रुक्खं वा अतुक्खम्मसुखं
#๑ ม. สพพตถ เทเสสุสามิ ๕

วา ตมปิ อภิญญาปริณญา ปหาตพพิ ฯ อัย โข ภิกขเว สพพิ
อภิญญาปริณญา ปหานาย ฐมโมติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๗] สพพิ ภิกขเว อนภิกขานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ กิจจ ภิกขเว สพพิ ๑ อนภิกขานํ อปริชานํ
อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ จกฺขํ ภิกขเว อนภิกขานํ
อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย รุเป อนภิกขานํ
อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย จกฺขุวิญญานํ
ฯเปฯ จกฺขุสมฺมสฺสํ ฯเปฯ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมสฺสปจฺจยา ฯเปฯ
ทุกฺขกฺขยาย ฯ ชิวหา อนภิกขานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย รเส ฯเปฯ ชิวหาวิญญานํ ฯเปฯ
ชิวหาสมฺมสฺสํ ฯเปฯ ยมฺปิทํ ชิวหาสมฺมสฺสปจฺจยา อปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมปิ อนภิกขานํ
อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ กายํ มนํ
อนภิกขานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย
ฐมฺเม ฯเปฯ มโนวิญญานํ ฯเปฯ มโนสมฺมสฺสํ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺมสฺสปจฺจยา อปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ
วา ตมปิ อนภิกขานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ
ทุกฺขกฺขยาย ฯ อิทํ โข ภิกขเว สพพิ อนภิกขานํ อปริชานํ
อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ

[๒๘] สพฺพญจ โข ภิกขเว อภิกขานํ ปริชานํ วราชยํ ปชหํ
#๑ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ
 ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ จกฺขํ ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ8
 ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย รูเป อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ
 ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย จกฺขุวิณฺณานิ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ
 ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย จกฺขุสมฺมุสฺสํ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ
 ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตฺถํ
 สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ อภิชานํ ปริชานํ
 วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑เป๑ ชิฺวหา อภิชานํ ปริชานํ
 วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย รเส ๑เป๑ ชิฺวหาวิณฺณานิ ๑เป๑
 ชิฺวหาสมฺมุสฺสํ ๑เป๑ ยมฺปิทํ ชิฺวหาสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
 เวทยิตฺถํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ อภิชานํ ปริชานํ
 วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ กายํ มนํ อภิชานํ ปริชานํ
 วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฌมฺเม ๑เป๑ มโนวิณฺณานิ ๑เป๑
 มโนสมฺมุสฺสํ ๑เป๑ ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
 เวทยิตฺถํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ อภิชานํ ปริชานํ
 วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ อิทํ โข ภิกฺขเว สพฺพํ
 อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ ๑ จตฺตถํ ๑

[๒๕] สพฺพํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
 อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อนภิชานํ อปริชานํ
 อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ๑ ยณฺจ ภิกฺขเว จกฺขํ

เย จ รูปา ยถจ จกขุวิณญาณิ เย จ จกขุวิณญาณวิณญาตพพา
ธมฺมา ฯเปฯ ยา จ ชิวฺหา เย จ รสา ยถจ ชิวฺหาวิณญาณิ
เย จ ชิวฺหาวิณญาณวิณญาตพพา ธมฺมา ฯเปฯ โย จ มโน
เย จ ธมฺมา ยถจ มโนวิณญาณิ เย จ มโนวิณญาณวิณญาตพพา
ธมฺมา ฯ อิทํ โข ภิกฺขเว สพุํ อนภิชานํ อปริชานํ
อวิราชยํ อปฺปชหํ อกพฺโพ ทฺกขกฺขยาเย ฯ

[๓๐] สพุพลจ ๑ ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ อกพฺโพ(
ทฺกขกฺขยาเย ฯ กิลฺลจ ภิกฺขเว สพุํ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ
อปฺปชหํ อกพฺโพ ทฺกขกฺขยาเย ฯ ยถจ ภิกฺขเว จกขุ เย จ รูปา
ยถจ จกขุวิณญาณิ เย จ จกขุวิณญาณวิณญาตพพา ธมฺมา
ฯเปฯ ยา จ ชิวฺหา เย จ รสา ยถจ ชิวฺหาวิณญาณิ เย จ
ชิวฺหาวิณญาณวิณญาตพพา ธมฺมา ฯเปฯ โย จ มโน
เย จ ธมฺมา ยถจ มโนวิณญาณิ เย จ มโนวิณญาณวิณญาตพพา
ธมฺมา ฯ อิทํ โข ภิกฺขเว สพุํ อภิชานํ ปริชานํ
วิราชยํ ปชหํ อกพฺโพ ทฺกขกฺขยาเยติ ฯ ปญฺจมี ฯ

[๓๑] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา คยาํ วิหริตี
คยาสี่เส สพุธี ภิกฺขุสทฺสเสสน ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
สพุํ ภิกฺขเว อาทิตุตฺติ ฯ กิลฺลจ ภิกฺขเว สพุํ อาทิตุตฺติ ฯ
จกขุ ภิกฺขเว อาทิตุตฺติ รูปา อาทิตุตฺตา จกขุวิณญาณิ อาทิตุตฺติ
จกขุสมฺผลฺโส อาทิตุตฺโต ยมฺปิทํ จกขุสมฺผลฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
#๑ ม. สพุํ ฯ ยู. สพุํ จ โข ฯ

เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกขมสฺขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ
เกณ อาทิตฺตํ ฯ รากคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตฺตํ ชาตียา
ชราย มรณฺณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ
อาทิตฺตฺตฺตํ วทามิ ฯเปฯ ชิวฺหา อาทิตฺตา รสา อาทิตฺตา
ชิวฺหาวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ ชิวฺหาสมฺผลฺสฺโส อาทิตฺโต ยมฺปิทํ
ชิวฺหาสมฺผลฺสฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกขมสฺขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ เกณ อาทิตฺตํ ฯ รากคฺคินา
โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตฺตํ ชาตียา ชราย มรณฺณ โสเกหิ
ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตฺตฺตํ วทามิ ฯเปฯ
มโน อาทิตฺโต ฌมฺมา อาทิตฺตา มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ
มโนสมฺผลฺสฺโส อาทิตฺโต ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกขมสฺขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ
เกณ อาทิตฺตํ ฯ รากคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตฺตํ ชาตียา
ชราย มรณฺณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ
อาทิตฺตฺตฺตํ วทามิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก
จกฺขุสฺมึปี นิพฺพินฺนฺตติ รุเปสฺสุปี นิพฺพินฺนฺตติ จกฺขุวิญฺญาณฺเปี นิพฺพินฺนฺตติ
จกฺขุสมฺผลฺสฺเสปี นิพฺพินฺนฺตติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกขมสฺขํ วา ตสฺมึปี นิพฺพินฺนฺตติ ฯเปฯ
ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา
ทุกฺขํ วา อทุกขมสฺขํ วา ตสฺมึปี นิพฺพินฺนฺตติ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ

วิราคา วิมูจติ ฯ วิมุตตสฺมี วิมุตตมิติ ฌาณํ โหติ ฯ จีณา ชาติ
วุตฺติ พุรหุมจริยํ กตํ กรรมิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ
อิทมโวจ ภควา ฯ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีตํ อภินนุทท ฯ
อิมสฺมี จ ปน เวยฺยาकरणสฺมี ภณฺณมานเณ ตสฺส ภิกฺขุสทสฺสสฺส
อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมูจจฺจิสฺสูติ ฯ ฌฏฺฐํ ฯ

[๑๒] เอวมฺเม สฺตํ เอกํ สมฺมํ ภควา ราชคฺเห วิหริตี
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สพฺพํ
ภิกฺขเว อนฺธฏฺฐํ ฯ กิลฺลจ ภิกฺขเว สพฺพํ อนฺธฏฺฐํ ฯ จกฺขุ
ภิกฺขเว อนฺธฏฺฐํ รูปา อนฺธฏฺฐตา จกฺขุวิญฺญาณํ อนฺธฏฺฐํ
จกฺขุสมฺผลฺโส อนฺธฏฺฐโต ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตฺตํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนฺธฏฺฐํ ฯ
เกน อนฺธฏฺฐํ ฯ ชาติยา ชฺราย มรณฺเนน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทฺถเขหิ
โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อนฺธฏฺฐตฺตนิ วทามิ ฯเปฯ ชิวฺหา อนฺธฏฺฐตา
รสา อนฺธฏฺฐตา ชิวฺหาวิญฺญาณํ อนฺธฏฺฐํ ชิวฺหาสมฺผลฺโส อนฺธฏฺฐโต
ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผลฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตฺตํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ
วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนฺธฏฺฐํ ฯ เกน อนฺธฏฺฐํ ฯ ชาติยา
ชฺราย มรณฺเนน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทฺถเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ
อนฺธฏฺฐตฺตนิ วทามิ ฯเปฯ มโน อนฺธฏฺฐโต ฐมฺมา อนฺธฏฺฐตา
มโนวิญฺญาณํ อนฺธฏฺฐํ มโนสมฺผลฺโส อนฺธฏฺฐโต ยมฺปิทํ มโน-
สมฺผลฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตฺตํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ

วา ตมปิ อนุชฎํ ๑ เกน อนุชฎํ ๑ ชาติยา ชราย มรณน
โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกุเขหิ โทมนสเสหิ อุปายาเสหิ อนุชฎนฺติ
วทามิ ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสฺมีปิ นิพฺพินฺนํ
จกฺขุวิญญาณํปิ นิพฺพินฺนํ จกฺขุสมฺพสฺเสปิ นิพฺพินฺนํ ๑เป๑
ยมฺปิทํ มโนสมฺพสฺสปรุจฺจา อุปรุชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกุขํ วา
อทุกุขมฺสฺขํ วา ตสฺมีปิ นิพฺพินฺนํ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ วิราคา
วิมฺจฺจติ ๑ วิมฺตตสฺมี วิมฺตตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ๑ จีณา ชาติ
วุตฺติทํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรรมิยํ นปริ อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑
สตุตมํ ๑

[๓๓] สพฺพมณฺณลิตสมฺมุขาทสารถุปรุปี โว ภิกฺขเว ปฏฺฐิปรุทํ เทสิสฺสามิ
ตํ สฺชานถ สารถุกํ มนสิทโรถ ภาสิสฺสามิตฺติ ๑ กตมา จ สธา ภิกฺขเว
สพฺพมณฺณลิตสมฺมุขาทสารถุปรุปา ปฏฺฐิปรุทา ๑ อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุ น
มณฺณลิตฺติ จกฺขุสฺมี น มณฺณลิตฺติ จกฺขุโต น มณฺณลิตฺติ จกฺขุ เมติ
น มณฺณลิตฺติ ๑ รุเป น มณฺณลิตฺติ รุเปสุ น มณฺณลิตฺติ รุปรุโต
น มณฺณลิตฺติ รุปรุ เมติ น มณฺณลิตฺติ จกฺขุวิญญาณํ น มณฺณลิตฺติ
จกฺขุวิญญาณสฺมี น มณฺณลิตฺติ จกฺขุวิญญาณโต น มณฺณลิตฺติ
จกฺขุวิญญาณํ เมติ น มณฺณลิตฺติ จกฺขุสมฺพสฺสํ น มณฺณลิตฺติ
จกฺขุสมฺพสฺสสฺมี น มณฺณลิตฺติ จกฺขุสมฺพสฺสโต น มณฺณลิตฺติ
จกฺขุสมฺพสฺสโต เมติ น มณฺณลิตฺติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสปรุจฺจา
อุปรุชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกุขํ วา อทุกุขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ น

มณฺณติ ตสฺมีปี น มณฺณติ ตโตปี น มณฺณติ ตํ เมติ
น มณฺณติ ๑เป๑ ชิวหํ น มณฺณติ ชิวหาย น มณฺณติ
ชิวหาโต น มณฺณติ ชิวหา เมติ น มณฺณติ รเส น มณฺณติ
รเสสุ น มณฺณติ รสโต น มณฺณติ รสา เมติ น มณฺณติ ๑
ชิวหาวิญฺญาณํ น มณฺณติ ชิวหาวิญฺญาณสฺมี น มณฺณติ
ชิวหาวิญฺญาณโต น มณฺณติ ชิวหาวิญฺญาณํ เมติ น มณฺณติ
ชิวหาสมฺพสฺสํ น มณฺณติ ชิวหาสมฺพสฺสสฺมี น มณฺณติ ชิวหาสมฺพสฺสโต
น มณฺณติ ชิวหาสมฺพสฺสโต เมติ น มณฺณติ ๑
ยมฺปีทํ ชิวหาสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ
วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปี น มณฺณติ ตสฺมีปี น มณฺณติ
ตโตปี น มณฺณติ ตํ เมติ น มณฺณติ ๑เป๑ มนํ น มณฺณติ
มนสฺมี น มณฺณติ มนโต น มณฺณติ มโน เมติ น มณฺณติ ๑
ธมฺเม น มณฺณติ ธมฺเมสุ น มณฺณติ ธมฺมโต น มณฺณติ
ธมฺมา เมติ น มณฺณติ ๑ มโนวิญฺญาณํ น มณฺณติ มโนวิญฺญาณสฺมี
น มณฺณติ มโนวิญฺญาณโต น มณฺณติ มโนวิญฺญาณํ
เมติ น มณฺณติ ๑ มโนสมฺพสฺสํ น มณฺณติ
มโนสมฺพสฺสสฺมี น มณฺณติ มโนสมฺพสฺสโต น มณฺณติ
มโนสมฺพสฺสโต เมติ น มณฺณติ ๑ ยมฺปีทํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปี
น มณฺณติ ตสฺมีปี น มณฺณติ ตโตปี น มณฺณติ ตํ เมติ

น มลฺลติ ฯ สพฺพํ น มลฺลติ สพฺพสฺมี น มลฺลติ สพฺพโต
น มลฺลติ สพฺพํ เมติ น มลฺลติ ฯ โส เอวํ อมฺลฺลมาโน น
จ กิลฺลิจิ โลเก อุปาทียติ อนุปาทียํ น ปริตฺตสฺสติ อปริตฺตสฺสํ
ปจฺจตฺตณฺเณว ปรินิพฺพายติ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหมจริยํ
กตํ กรณฺียํ นาปรํ อิตฺถตฺตทายาติ ปชานาติ ฯ อยํ โข สฺวา ภิกฺขเว
สพฺพมฺลฺลิตสมฺมุขมาตสํวโร ปฏฺฐิพทาติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๔] สพฺพมฺลฺลิตสมฺมุขมาตสํวโร โว ภิกฺขเว ปฏฺฐิพทํ เทสิสฺสามิ
ตํ สฺสณาถ ฯ กตมา จ สฺวา ภิกฺขเว สพฺพมฺลฺลิตสมฺมุขมาตสํวโร
ปฏฺฐิพทา ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุํ น มลฺลติ
จกฺขุสฺมี น มลฺลติ จกฺขุโต น มลฺลติ จกฺขุํ เมติ น
มลฺลติ ฯ รูเป น มลฺลติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ น มลฺลติ ฯ
จกฺขุสมฺพสฺสํ น มลฺลติ ฯ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสํปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทียิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ น มลฺลติ
ตสฺมีปิ น มลฺลติ ตโตปิ น มลฺลติ ตํ เมติ น มลฺลติ ฯ ยํ
หิ ภิกฺขเว มลฺลติ ยสฺมี มลฺลติ ยโต มลฺลติ ยํ เมติ
มลฺลติ ตโต ตํ โหติ อญฺญถา อญฺญถาภาวี ภาสฺสโต
โลโก ภาเมว อภินนฺนทติ ฯเปฯ ชิวฺหํ น มลฺลติ ชิวฺหา
น มลฺลติ ชิวฺหาโต น มลฺลติ ชิวฺหา เมติ น มลฺลติ ฯ
รเส ชิวฺหาวิญฺญาณํ ๑ ชิวฺหาสมฺพสฺสํ น มลฺลติ ฯ ยมฺปิทํ
ชิวฺหาสมฺพสฺสํปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา
#๑ ม. ย. รเส น มลฺลติ ชิวฺหาวิญฺญาณํ น มลฺลติ ฯ

อทุกขมสุขํ ภา ตมปิ น มลลติ ตสฺมีปิ น มลลติ ตโตปิ
น มลลติ ตํ เมติ น มลลติ ฯ ยํ หิ ภิกฺขเว มลลติ
ยสฺมี มลลติ ยโต มลลติ ยํ เมติ มลลติ ตโต ตํ
โหติ อลฺลตา อลฺลตาภาวิ ภาสตุโต โลโก ภาเมว อภินนฺหติ
ฯเปฯ มนํ น มลลติ มนสฺมี น มลลติ มนโต น
มลลติ มโน เมติ น มลลติ รมฺเม มโนวิญญาณํ มโนสมฺพสฺสํ
น มลลติ ฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺพสฺสปจฺจา อุปฺปชฺชติ
เวทียิตํ สุขํ ภา ทุกฺขํ ภา อทุกขมสุขํ ภา ตมปิ น มลลติ
ตสฺมีปิ น มลลติ ตโตปิ น มลลติ ตํ เมติ น มลลติ ฯ
ยํ หิ ภิกฺขเว มลลติ ยสฺมีปิ มลลติ ยโต มลลติ ยํ
เมติ มลลติ ตโต ตํ โหติ อลฺลตา อลฺลตาภาวิ ภาสตุโต
โลโก ภาเมว อภินนฺหติ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว ขนฺธธาตฺถายตํ
ตมปิ น มลลติ ตสฺมีปิ น มลลติ ตโตปิ น มลลติ
ตํ เมติ น มลลติ ฯ โส เอวํ อมลฺลมาโน น กิลฺยจิ โลเก
อุปาทียติ อนุปาทียํ น ปริตสฺสติ อปริตสฺสํ ปจฺจตุตถฺยเวย
ปรินิพฺพายติ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ กรรมิยํ
นาปริ อิตฺถตฺถายาติ ปชานาติ ฯ อयํ โข สฺวา ภิกฺขเว
สพฺพมลฺลิตสมฺมุขมาตสฺปฺปาया ปฏฺฐิปทาติ ฯ นวํ ฯ

[๑๕] สพฺพมลฺลิตสมฺมุขมาตสฺปฺปายํ โว ภิกฺขเว ปฏฺฐิปทํ เทสิสฺสามิ
ตํ สุณาถ ฯ กตมา จ สฺวา ภิกฺขเว สพฺพมลฺลิตสมฺมุขมาต-

สปปายา ปฏิปทา ฯ ตํ ก็ มลฺลนถ ภิกฺขเว จกฺขํ นิจฺจํ
วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วา
ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺวักขํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วิปริณามธมฺมํ
กถลฺลํ นฺตุ ตํ สมนุสฺสตีตฺถุ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสํ เอโส เม
อตุตฺตาติ ฯ โน เหนฺติ ภาณเต ฯ รุปา ฯเปฯ จกฺขุวิญฺญาณํ ฯ
จกฺขุสมฺมุสฺโส นิจฺจโ จ วา อนิจฺจโ วาติ ฯ อนิจฺจโ ภาณเต ฯเปฯ
ยฺมปีทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา
ทฺวักขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺสํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
อนิจฺจํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺวักขํ
ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วิปริณามธมฺมํ กถลฺลํ นฺตุ ตํ
สมนุสฺสตีตฺถุ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสํ เอโส เม อตุตฺตาติ ฯ โน
เหนฺติ ภาณเต ฯเปฯ ชิฺวหา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา
ภาณเต ฯ รสา ฯเปฯ ชิฺวหาวิญฺญาณํ ฯ ชิฺวหาสมฺมุสฺโส ฯเปฯ
ยฺมปีทํ ชิฺวหาสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ
วา อทฺทกฺขมฺมุสฺสํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ
ภาณเต ฯเปฯ ธมฺมา มโนวิญฺญาณํ มโนสมฺมุสฺโส นิจฺจโ จ วา
อนิจฺจโ วาติ ฯ อนิจฺจโ ภาณเต ฯ ยฺมปีทํ มโนสมฺมุสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺสํ วา ตมฺปิ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ
วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺวักขํ ภาณเต ฯ ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วิปริณามธมฺมํ

กตุลํ นุ ตํ สมนุปลสฺสิตํ เอตํ มม เอโสหมสฺสมิ เอโส เม อตฺตาดิ ฯ
โน เหติ ฆนฺเต ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺมึปี
นิพฺพินฺนุทติ รุเปสฺสปี จกฺขุวิญญาณปี จกฺขุสมฺพสฺเสปี ยมฺปิทํ
จกฺขุสมฺพสฺสปลจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ
วา ตสฺมึปี นิพฺพินฺนุทติ ฯเปฯ ชิวฺหายปี นิพฺพินฺนุทติ รเสสฺสปี ฯเปฯ
ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺพสฺสปลจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา
อทฺกฺขมฺสฺขํ วา ตสฺมึปี นิพฺพินฺนุทติ ฯเปฯ มนฺสฺมึปี นิพฺพินฺนุทติ
ธมฺเมสฺสปี นิพฺพินฺนุทติ มโนวิญญาณปี มโนสมฺพสฺเสปี ยมฺปิทํ
มโนสมฺพสฺสปลจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ
วา ตสฺมึปี นิพฺพินฺนุทติ นิพฺพินฺนุทํ วิรชฺชติ วิราธา วิมฺจุจฺติ ฯ
วิมฺุตตสฺมึ วิมฺุตตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ กรณียํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ ฯ อัย โข สา
ภิกฺขเว สพฺพมณฺณลิตสมฺกฺขมาตสฺปายา ปฏฺิปปทาติ ฯ ทสฺมํ ฯ

สพฺพวกุโ ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺทานํ

สพฺพลจฺ เทวปี ปหานา ปรีชานา อปเร ทฺเว

อาทิตฺตํ อนุชฺชตฺตจฺ สารูปฺปา เทว จ สฺปายา

วกุโ เตน ปฺวฺจจฺตีติ ฯ

ชาติธมมวกุโ จตุตถโ

[๑๖] สวตถุถิยํ ๑ ตตฺร โข สพฺพํ ภิกฺขเว ชาติธมฺมํ ๑
 กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ ชาติธมฺมํ ๑เปฯ จกฺขํ ภิกฺขเว ชาติธมฺมํ
 รูปา จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺมุสฺโส ชาติธมฺโม ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปฺจฺจา
 อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ
 วา ตมฺปิ ชาติธมฺมํ ๑เปฯ ชิวฺหา รสา ชิวฺหาวิญฺญาณํ
 ชิวฺหาสมฺมุสฺโส ชาติธมฺโม ๑ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺมุสฺสปฺจฺจา อุปฺปชฺชติ
 เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ ชาติธมฺมํ ๑เปฯ
 มโน ชาติธมฺโม ฌมฺมา ชาติธมฺมา มโนวิญฺญาณํ ชาติธมฺมํ
 มโนสมฺมุสฺโส ชาติธมฺโม ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปฺจฺจา อุปฺปชฺชติ
 เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ ชาติธมฺมํ ๑
 เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺมึปี นินฺพินฺนทติ
 รูเปสฺสปี นินฺพินฺนทติ จกฺขุวิญฺญาณเณปี จกฺขุสมฺมุสฺเสปี ๑ นาปริ
 อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ๑

[๑๗] สจฺจิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว ฆราธมฺมํ ๑

[๑๘] สจฺจิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว พุยาธิธมฺมํ ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ๑

[๑๙] สจฺจิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว มรณธมฺมํ ๑

[๒๐] สจฺจิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว โสภธมฺมํ ๑

[๒๑] สจฺจิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว สจฺจิกเลสธมฺมํ ๑

#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

[๔๒] สงฺขิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว ขยธมฺมํ ฯ

[๔๓] สงฺขิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว วยธมฺมํ ฯ

[๔๔] สงฺขิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว สมุทฺยธมฺมํ ฯ

[๔๕] สงฺขิตฺตํ สพฺพํ ภิกฺขเว นิโรธธมฺมํ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ
 นิโรธธมฺมํ ๑ จิกฺขุํ ภิกฺขเว นิโรธธมฺมํ รุปา นิโรธธมฺมา
 จกฺขุวิญฺญาณํ นิโรธธมฺมํ จกฺขุสมฺผลฺโส นิโรธธมฺโม ยมฺปิทํ
 จกฺขุสมฺผลฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ วา
 ตมฺปิ นิโรธธมฺมํ ฯเปฯ ชิวฺหา นิโรธธมฺมา รสา นิโรธธมฺมา
 ชิวฺหาวิญฺญาณํ นิโรธธมฺมํ ชิวฺหาสมฺผลฺโส นิโรธธมฺโม ยมฺปิทํ
 ชิวฺหาสมฺผลฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ
 วา ตมฺปิ นิโรธธมฺมํ ฯเปฯ มโน นิโรธธมฺโม ธมฺมา
 นิโรธธมฺมา มโนวิญฺญาณํ นิโรธธมฺมํ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสปลฺจฺจยา
 อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ วา
 ตมฺปิ นิโรธธมฺมํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
 จกฺขุสฺมีปํ นิพฺพินฺนุทฺติ ฯเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ ฯ

ชาติธมฺมวาคฺโค จตฺตโก

ตสฺสุทฺธานํ

ชาติชฺรธาพฺยาธมฺมณํ โสกา จ สงฺกิลฺเสสา จ ขยธมฺมณฺจ

วยธมฺมณฺจ สมุทฺยธมฺมํ นิโรธธมฺเมน เต ทสฺสาคฺคิ ๒ ฯ

#๑ ม. ยฺ. กิณฺจ ภิกฺขเว ฯเปฯ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ อิมฺ ปาจา นตฺถิ ฯ

#๒ ม. ชาติ ... โสโก จ สงฺกิลฺเสสิกํ ขยธมฺมณฺจ ... ติ ฯ ยฺ. ชาติ ... โสโก จ

#สงฺกิลฺโส จ ฯ

อนิจจวกุโ ปณจโม

[๔๖] สวตถึยํ ฯ ตตฺร โข สพฺพํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ฯ กิณฺจ
ภิกฺขเว สพฺพํ อนิจฺจํ จกฺขํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ รุปา อนิจฺจา
จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจํ จกฺขุสมฺมุสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ
จกฺขุสมฺมุสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺวํ วา อทฺทฺขมฺมุสฺขํ วา
ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา รสา อนิจฺจา ชิวฺหาวิญฺญาณํ
อนิจฺจํ ชิวฺหาสมฺมุสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺมุสฺสปฺจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺวํ วา อทฺทฺขมฺมุสฺขํ
วา ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯเปฯ มโน อนิจฺโจ ฌมฺมา อนิจฺจา
มโนวิญฺญาณํ อนิจฺจํ มโนสมฺมุสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ
มโนสมฺมุสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺวํ วา อทฺทฺขมฺมุสฺขํ วา
ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺมีปี
นิพฺพินฺนุทติ ฯเปฯ นนาปรํ อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ฯ

- [๔๗] สพฺพํ ภิกฺขเว ทฺวํ ฯ
- [๔๘] สพฺพํ ภิกฺขเว อนตฺตา ฯ
- [๔๙] สพฺพํ ภิกฺขเว อภินฺนเยยฺยํ ฯ
- [๕๐] สพฺพํ ภิกฺขเว ปริณฺนเยยฺยํ ฯ
- [๕๑] สพฺพํ ภิกฺขเว ปหาตพฺพํ ฯ
- [๕๒] สพฺพํ ภิกฺขเว สจฺฉนิกาตพฺพํ ฯ

[๕๓] สพฺพํ ภิกฺขเว อภิญญา ปริณฺเอยฺยํ ฯ

[๕๔] สพฺพํ ภิกฺขเว อุปทฺทตฺติ ฯ

[๕๕] สพฺพํ ภิกฺขเว อุปสฺสณฺจํ ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ ๑ อุปสฺสณฺจํ
จกฺขํ ภิกฺขเว อุปสฺสณฺจํ รูปา อุปสฺสณฺจา จกฺขุวิญฺญาณํ อุปสฺสณฺจํ
จกฺขุสมฺมุสฺโส อุปสฺสณฺจโ จ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปฺจยา อุปปฺชชติ
เวทยิตฺติ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ อุปสฺสณฺจํ ฯเปฯ
ชีวหา อุปสฺสณฺจา รธา อุปสฺสณฺจา ชิวหาวิญฺญาณํ อุปสฺสณฺจํ
ชีวหาสมฺมุสฺโส อุปสฺสณฺจโ จ ยมฺปิทํ ชิวหาสมฺมุสฺสปฺจยา
อุปปฺชชติ เวทยิตฺติ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ
อุปสฺสณฺจํ ฯ มโน อุปสฺสณฺจโ จ ฐมฺมา อุปสฺสณฺจา มโนวิญฺญาณํ
อุปสฺสณฺจํ มโนสมฺมุสฺโส อุปสฺสณฺจโ จ ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปฺจยา
อุปปฺชชติ เวทยิตฺติ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ
อุปสฺสณฺจํ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺมึปี
นิพฺพินฺนทติ ฯเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ฯ

อนิจฺจวคฺโค ปณฺจโม ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

อนิจฺจํ ทกฺขํ อนตฺตา จ ๒ อภิญฺเอยฺยํ ปริณฺเอยฺยํ

ปหาตพฺพํ สจฺฉิกาทพฺพํ อภิญฺเอยฺยํ ๓ ปริณฺเอยฺยํ

อุปทฺทตฺติ อุปสฺสณฺจํ วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ ฯ

สพายตนวคฺเค ปณฺณาสกํ ปจฺมํ ๔ ฯ

#๑ ย. อัย ปาโธ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ย. อภิญฺญาตํ ฯ

#๔ ม. ย. ปณฺณาสโก ปจฺโม ฯ

ตสุสุททานํ

สุทฐวกุโ ยมโก จ สพพวคฺชรานํ จ

อนิจฺจวกุโ ปณฺณาสํ ๑ ปณฺจโม เตน ปวฺจจตีติ ฯ

#๑ ม. อนิจฺจวคฺคํ ยมกํ สพพํ วคฺคํ ชาตีชมมํ

อนิจฺจวคฺเคน ปณฺณาสํ ๑

ย. สุตวคฺคํ จ โน เจตํ สพพํ วคฺคํ ชนนานํ จ ฯ

... .. ๑

อวิชชาวาคโค ปจโม

[๕๖] สาวตถึยึ ๗เป๗ อถ โข อถุถตโร ภิกขุ เชน ภควา
 เตนุปลสงุมมิ อุปลสงุมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทึ ๗
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ กถึ นฺ โข
 ภนฺเต ชานโต กถึ ปสฺสโต อวิชชา ปหึยติ วิชชา อุปฺปชฺชตีติ ๗
 จกฺขุ โข ภิกขุ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต อวิชชา ปหึยติ
 วิชชา อุปฺปชฺชติ รุเป อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต อวิชชา
 ปหึยติ วิชชา อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺมุสฺสํ ยมฺปิทํ
 จกฺขุสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺมุสฺขํ
 วา ตมฺปิ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต อวิชชา ปหึยติ วิชชา
 อุปฺปชฺชติ ๗ โสคํ ฆานํ ชิวหํ กายํ มนํ อนิจฺจโต ชานโต
 ปสฺสโต อวิชชา ปหึยติ วิชชา อุปฺปชฺชติ ฐมฺเม มโนวิญฺญาณํ
 มโนสมฺมุสฺสํ ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ
 วา ทกฺขํ อทกฺขมฺมุสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต
 อวิชชา ปหึยติ วิชชา อุปฺปชฺชติ ๗ เอวํ โข ภิกขุ ชานโต
 เอวํ ปสฺสโต อวิชชา ปหึยติ วิชชา อุปฺปชฺชตีติ ๗ ปจฺมํ ๗

[๕๗] กถึ นฺ โข ภนฺเต ชานโต กถึ ปสฺสโต สลฺยโลชนา
 ปหึยฺนตีติ ๗ จกฺขุ โข ภิกฺขเว ๑ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต
 สลฺยโลชนา ปหึยฺนติ รุเป อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต สลฺยโลชนา
 #๑ ม. ย. ภิกขุ ๗ เอวมุปริปี ๗

ปหีนฺติ จกฺขุวิญญาณํ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต สลฺโยชนา
ปหีนฺติ จกฺขุสมฺพสฺสํ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต สลฺโยชนา
ปหีนฺติ ฯเปฯ ยมฺปิํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ
สุํ ภา ทุกํ ภา อทุกฺขมสุํ ภา ตมฺปิ อนิจฺจโต ชานโต
ปสฺสโต สลฺโยชนา ปหีนฺติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ๑ ชานโต เอวํ
ปสฺสโต สลฺโยชนา ปหีนฺตฺติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๕๔] กถํ นฺ โข ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต สลฺโยชนา
สมฺกฺขมาตํ กจฺจนฺตฺติ ฯ จกฺขุํ โข ภิกฺขเว อนตฺตโต ชานโต
ปสฺสโต สลฺโยชนา สมฺกฺขมาตํ กจฺจนฺติ รุเป จกฺขุวิญญาณํ
จกฺขุสมฺพสฺสํ ยมฺปิํ จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุํ
ภา ทุกํ ภา อทุกฺขมสุํ ภา ตมฺปิ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต
สลฺโยชนา สมฺกฺขมาตํ กจฺจนฺติ ฯ โสถํ ฆานํ ชิวํ กายํ
มนํ ฐมฺเม มโนวิญญาณํ มโนสมฺพสฺสํ ยมฺปิํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุํ ภา ทุกํ ภา อทุกฺขมสุํ ภา
ตมฺปิ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต สลฺโยชนา สมฺกฺขมาตํ กจฺจนฺติ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต สลฺโยชนา สมฺกฺขมาตํ
กจฺจนฺตฺติ ฯ ตฺติยํ ฯ

[๕๕] กถํ นฺ โข ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อาสวา ปหีนฺตฺติ
ฯเปฯ จตฺตํ ฯ

[๖๐] ฯเปฯ อาสวา สมฺกฺขมาตํ กจฺจนฺตฺติ ฯเปฯ ปญฺจํ ฯ

#๑ ม. ย. ภิกฺขุ ฯ

[๖๑] ๗เปฯ อนุสยา ปหีนนุตีติ ๗เปฯ ญจฺจํ ๗

[๖๒] ๗เปฯ อนุสยา สมฺกฺมาตํ กจฺจนฺตีติ ๗ จกฺขํ โข
ภิกฺขเว อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อนุสยา สมฺกฺมาตํ กจฺจนฺตี
๗เปฯ โสตํ ฆานํ ชิวฺหํ กายํ มนํ ฌมฺเม มโนวិณฺญาณํ
มโนสมฺผลฺลํ ยมฺปิํ มโนสมฺผลฺลปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ
วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต
อนุสยา สมฺกฺมาตํ กจฺจนฺตี ๗ เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ
ปสฺสโต อนุสยา สมฺกฺมาตํ กจฺจนฺตีติ ๗ สตฺตมํ ๗

[๖๓] สพฺพฺปาทานปริณฺญา ย โว ภิกฺขเว ฌมฺมํ เทสิสฺสามิ ตํ
สุณฺหา ๗ กตฺโม จ ภิกฺขเว สพฺพฺปาทานปริณฺญา ฌมฺโม ๗
จกฺขุณฺจ ปฏฺิจฺจ รฺูเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวិณฺญาณํ ติณฺณํ
สงฺคฺติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา ๗ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว
สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสมฺมึปี นิพฺพินฺนฺทติ รฺูเปสฺสุปี นิพฺพินฺนฺทติ
จกฺขุวิณฺญาณेषึ นิพฺพินฺนฺทติ จกฺขุสมฺผลฺลเสปี นิพฺพินฺนฺทติ เวทนายปี
นิพฺพินฺนฺทติ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ วิรคฺคา วิมฺจฺจติ วิโมกฺขปริณฺญาตํ ๑
เม อุปาทานนฺติ ปชานาติ ๗ โสตฺถจฺจ ปฏฺิจฺจ สทฺเท จ ๗
ฆานนฺจ ปฏฺิจฺจ คนฺธเ จ ๗ ชิวฺहनฺจ ปฏฺิจฺจ รเส จ ๗
กายนฺจ ปฏฺิจฺจ โฝฏฺจพฺเพ จ ๗ มนฺนฺจ ปฏฺิจฺจ ฌมฺเม จ
อุปฺปชฺชติ มโนวិณฺญาณํ ติณฺณํ สงฺคฺติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา
เวทนา ๗ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก มนฺสมฺมึปี
#๑ ม. ย. วิโมกฺขา ปริณฺญาตํ ๗ เอวมฺปฺริปี ๗

นิพพิณฑติ ฌมเมสุปี นิพพิณฑติ มโนวิญญาณปี นิพพิณฑติ
มโนสมมุเสปี นิพพิณฑติ เวทนายปี นิพพิณฑติ นิพพิณฑิ วิรัชชติ
วิราคา วิมุจติ วิโมกขปริยัตตัม เม อุปาทานนุติ ปชานาติ ฯ
อัย โข ภิกขเว สพฺพูปาทานปริยัตตาย ฌมโมติ ฯ อฏฺฐมัม ฯ

[๖๔] สพฺพูปาทานปริยาทานาย โว ภิกขเว ฌมัม เทสิสุสามิ ตัม
สุณาถ ฯ กตโม จ ภิกขเว สพฺพูปาทานปริยาทานาย ฌมโม ฯ
จกฺขุณฺจ ปฏฺิจฺจ รูปे จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญญาณํ ตินฺณํ
สงฺกติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกขเว
สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสมฺมึปี นิพพิณฑติ รูปेสุปี นิพพิณฑติ
จกฺขุวิญญาณปี นิพพิณฑติ จกฺขุสมมุเสปี นิพพิณฑติ เวทนายปี
นิพพิณฑติ นิพพิณฑิ วิรัชชติ วิราคา วิมุจติ วิโมกขปริยาทินฺนํ
เม อุปาทานนุติ ปชานาติ ฯเปฯ ชิวฺหฺลจฺจ ปฏฺิจฺจ รเส จ
อุปฺปชฺชติ ชิวฺหาวิญญาณํ ฯเปฯ มนฺลจฺจ ปฏฺิจฺจ ฌมเม จ
อุปฺปชฺชติ มโนวิญญาณํ ตินฺณํ สงฺกติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา
เวทนา ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกขเว สุตฺวา อริยสาวโก มนฺสมฺมึปี
นิพพิณฑติ ฌมเมสุปี นิพพิณฑติ มโนวิญญาณปี นิพพิณฑติ
มโนสมมุเสปี นิพพิณฑติ เวทนายปี นิพพิณฑติ นิพพิณฑิ วิรัชชติ
วิราคา วิมุจติ วิโมกขปริยาทินฺนํ เม อุปาทานนุติ ปชานาติ ฯ
อัย โข ภิกขเว สพฺพูปาทานปริยาทานาย ฌมโมติ ฯ นวมัม ฯ

[๖๕] สพฺพูปาทานปริยาทานาย โว ภิกขเว ฌมัม เทสิสุสามิ ตัม

สุณาท ๑ กตโม จ ภิกขเว สพฺพปาทานปริยาทานาย ฐมฺโม ๑
ตํ ก็ มลฺลถ ภิกขเว จกฺขํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ
ภนฺเต ๑ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ๑ ทกฺขํ ภนฺเต ๑
ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทกฺขํ วิปริณามธมฺมํ กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุปลฺสฺสิตฺตํ
เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑ รฺูปา
๑เป ๑ จกฺขุวิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ ภนฺเต ๑
จกฺขุสมฺผลฺสฺโส นิจฺจโ จ วา อนิจฺจโ จ วาติ ๑ อนิจฺจโ จ ภนฺเต ๑
ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสปลฺจจยา อุปลฺชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา
อทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ
ภนฺเต ๑ โสตํ ฆานํ ชิฺวหา กาโย มโน ฐมฺมา มโนวิญฺญาณํ
มโนสมฺผลฺสฺโส ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสปลฺจจยา อุปลฺชฺชติ
เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ วา
อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ ภนฺเต ๑ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทกฺขํ วา ตํ
สฺขํ วาติ ๑ ทกฺขํ ภนฺเต ๑ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทกฺขํ วิปริณามธมฺมํ
กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุปลฺสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม
อตฺตาคิ ๑ โน เหตํ ภนฺเต ๑ เอวํ ปลฺสฺสํ ภิกขเว สฺตวา
อริยสวโก จกฺขุสฺมีปี นิพฺพินฺนทติ รฺูเปสฺสุปี นิพฺพินฺนทติ
จกฺขุวิญฺญาณฺณีปี นิพฺพินฺนทติ จกฺขุสมฺผลฺสฺเสปี นิพฺพินฺนทติ ยมฺปิทํ
จกฺขุสมฺผลฺสฺสปลฺจจยา อุปลฺชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺสฺขํ วา
ตสฺมีปี นิพฺพินฺนทติ ๑เป ๑ ชิฺวหาปี นิพฺพินฺนทติ รฺูเสสฺสุปี นิพฺพินฺนทติ

ชีวหาวิญญาณปิ ชิวหาสมมุเสปี ยมฺปิทํ ชิวหาสมมุสฺสปลฺจยา
อุปฺปชฺชติ ๑เป๑ มนฺตฺมึปี นินฺพินฺนทติ ธมฺเมสฺสปี นินฺพินฺนทติ
มโนวิญญาณปิ นินฺพินฺนทติ มโนสมมุเสปี ยมฺปิทํ มโนสมมุสฺสปลฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา
ตฺตฺมึปี นินฺพินฺนทติ นินฺพินฺนทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺมุจฺจติ ๑
วิมฺมุตฺตฺมึ วิมฺมุตฺตฺมิติ ฌาณํ โหติ ๑ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺจริยํ
กตํ กรณฺธิยํ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ ๑ อัย โข ภิกฺขเว
สพฺพูปาทานปรียาทานาย ธมฺโมติ ๑ ทสมํ ๑

อวิชฺชาวคฺโค ปจฺจโม ๑

ตฺตฺสฺสทฺทานํ

อวิชฺชา สลฺโลचना เทว อาสเวน เทว วุตฺตา

อนุสฺสา อปเร เทว ปริณฺญา เทว ปรียาทินฺนา ๑ ๑

วคฺโค เตน ปวฺจจฺจติติ ๑

#๑ ม. ย. ปรียาทินฺนํ ๑

มิกชาลวคฺโค ทุติโย

[๖๖] สาวตฺถินิทานํ ฯ อถ โข อายสฺมา มิกชาโล เยน
ภควา ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มิกชาโล ภควนฺตํ
เอตทโวจ เอกวิหารี เอกวิหารีติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา นุ
โฆ ฆนฺเต เอกวิหารี โหติ กิตฺตาวตา จ ปน สหุตฺตยวิหารี
โหตีติ ฯ สนฺติ โข มิกชาล จกฺขุวิญญฺเอยยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา
มณาปา ปิยรูปา กามุปฺสณฺหิตา รชนียา ๑ ตลฺเจ ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ
อภิวทฺติ อชฺโฆสาย ติกฺขฺจฺติ ตสฺส ตํ อภินฺนุทฺโต อภิวทฺโต
อชฺโฆสาย ติกฺขฺจฺโต อุปฺปชฺชติ นนฺทิ ๒ นนฺทียา สติ สาราโค
โหติ สาราเค สติ สลฺโลโค โหติ ฯ นนฺทิสลฺโลชนสํยฺตุโต
โฆ มิกชาล ภิกฺขุ สหุตฺตยวิหารีติ วุจฺจติ ฯเปฯ สนฺติ โข
มิกชาล ชิวหาวิญญฺเอยยา รสา ฯเปฯ มโนวิญญฺเอยยา ฐมฺมา
อิกฺขฺจา กนฺตา มณาปา ปิยรูปา กามุปฺสณฺหิตา รชนียา ตลฺเจ
ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฆสาย ติกฺขฺจฺติ ตสฺส ตํ อภินฺนุทฺโต
อภิวทฺโต อชฺโฆสาย ติกฺขฺจฺโต อุปฺปชฺชติ นนฺทิ นนฺทียา สติ
สาราโค โหติ สาราเค สติ สลฺโลโค โหติ ฯ นนฺทิสลฺโลชนสํยฺตุโต
โฆ มิกชาล ภิกฺขุ สหุตฺตยวิหารีติ วุจฺจติ ฯ เอววิหารี
จ มิกชาล ภิกฺขุ ภิญฺจาปี อรณฺณวนปตฺถานิ ๓ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
#๑ ม. ยฺ. รชนียา ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒ ม. นนฺทิ ฯ สหฺพตฺถ อธิสเมว ฯ
#๓ ยฺ. อรณฺณเ ... ฯ

ปฏิเสวติ อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิกฺโขสนานิ วิชนวาทานิ มนุสฺสราห-
เสยฺยกานิ ปฏิสฺสฺลนสารูปฺปานิ อถ โข สทฺตยวิหารีติ วุจฺจติ ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ตณฺหา หิสฺส ทฺตียา สาสฺส อปฺปหีนา ตสฺมา
สทฺตยวิหารีติ วุจฺจติ ฯ

[๖๗] สนฺติ จ โข มิคฺชาล จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺกฺจา
กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ
นาภินนฺทติ นาภิวทฺติ น อชฺโฆสฺยา ติกฺกฺจติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต
อนภิวทฺโต อชฺโฆสฺยา ติกฺกฺจโต นนฺทติ นินฺรุชฺฌติ นนฺทียา อสฺติ
สाराโค น โหติ สาราเค อสฺติ สณฺโฆโค น โหติ ฯ
นนฺทิสณฺโฆชนวิสฺยตุโต โข มิคฺชาล ภิกฺขุ เอกวิหารีติ วุจฺจติ
ฯเปฯ สนฺติ โข มิคฺชาล ชิวฺหาวิญญฺเอยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ ๑
โข มิคฺชาล มโนวิญญฺเอยฺยา ฌมฺมา อิกฺกฺจา กนฺตา มนาปา
ปิยฺรูปา กามฺปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ นาภินนฺทติ นาภิวทฺติ
น อชฺโฆสฺยา ติกฺกฺจติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต อนภิวทฺโต
อชฺโฆสฺยา ติกฺกฺจโต นนฺทติ นินฺรุชฺฌติ นนฺทียา อสฺติ สาราโค
น โหติ สาราเค อสฺติ สณฺโฆโค น โหติ ฯ นนฺทิสณฺโฆชนวิสฺยตุโต
โข มิคฺชาล ภิกฺขุ เอกวิหารีติ วุจฺจติ ฯ เอวฺวิหารี
จ มิคฺชาล ภิกฺขุ กิณฺจาปี คามนฺเต วิหริติ อากิณฺโณ ๒ ภิกฺขุหิ
ภิกฺขุณีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกاهิ ราชฺหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ
#๑ ม. สนฺติ จ โข ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒ ย. อากิณฺเณ ฯ

ติตถียสาวเกหิ อถ โข เอกวิหารีติ วุจจตีติ ฯ เอววิหารี จ
มิกขาล ภิกขุ วุจจตีติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ตณฺหา หิสฺส
ทุตฺติยา สาสฺส ปหีนา ตสฺมา เอกวิหารีติ วุจจติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๖๘] อถ โข อายสฺมา มิกขาลอ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ
เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา มิกขาลอ ภควนฺตํ เอตทโวจ
สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ ยมฺหิ
ภควโต ฌมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปกฺกุโ อปฺปมตฺโต อาตาปี
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ สนฺติ โข มิกขาล จกฺขุวิญญฺเยยฺยา
รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺุปสฺสฺสฺสฺส หิตา รชฺนียา
ตณฺเจ ภิกขุ อภินฺนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจติ ตสฺส
ตํ อภินฺนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจโต อุปฺปชฺชติ นนฺทิ
นนฺทิสฺสมุทฺทยา ทุกฺขสมุทฺโย มิกขาลาติ วทามิ ฯเปฯ สนฺติ โข
มิกขาล ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ โข มิกขาล
มโนวิญญฺเยยฺยา ฌมฺมา อิกฺกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺุปสฺสฺสฺส หิตา
รชฺนียา ตณฺเจ ภิกขุ อภินฺนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจติ
ตสฺส ตํ อภินฺนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจโต อุปฺปชฺชติ
นนฺทิ นนฺทิสฺสมุทฺทยา ทุกฺขสมุทฺโย มิกขาลาติ วทามิ ฯ

[๖๙] สนฺติ โข มิกขาล จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา
มนาปา ปิยรูปา กามฺุปสฺสฺสฺส หิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกขุ นภินฺนฺทติ
นภิวทติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจติ ตสฺส ตํ อนภินฺนฺทโต อนภิวทโต

อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต นนฺทิ นิร์ชฺชตฺติ นนฺทินิโรธา ทุกฺขนิโรโธ
มิกขาลาติ วทามิ ฯเปฯ สนฺติ โข มิกขาล ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา
รสา ฯเปฯ สนฺติ โข มิกขาล มโนวิญญฺเยยฺยา ชมฺมา อิกฺกฺจา
กนฺตฺตา มนาปา ปิยฺรฺรฺปา กามฺมฺปสฺสฺสฺหิตา รชฺชนิยา ตณฺเจ ภิกฺขุ
นาภินนฺทติ นาภิวทติ อนชฺโฆสาย ๑ ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต
อนภิวทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต นนฺทิ นิร์ชฺชตฺติ นนฺทินิโรธา
ทุกฺขนิโรโธ มิกขาลาติ วทามิติ ฯ

[๗๐] อถ โข อายสฺมา มิกขาลो ภควโต ภาสิโต อภินนฺทิตฺวา
อนุโมทิตฺวา อุกฺกฺจาयाสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณฺมํ กตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ อถ โข อายสฺมา มิกขาลो เอโก วูปกฺกฺโง อปฺปมตฺโต
อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต ๒ น จิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตฺริ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเ ว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๓ จินฺนา ชาติ วุสิโต พฺรหฺมจฺริยํ กตํ กรรมิยํ
นาปริ อิตฺถตฺตฺยาตาติ อพฺภญฺญาสิ ฯ อณฺณตโร จ ๔ ปนายสฺมา
มิกขาลो อรหฺโต อโหสิตี ฯ พุติยํ ฯ

[๗๑] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ
อถ โข อายสฺมา สมิทฺธิ เยน ภควา ฯเปฯ ภควนฺตํ
เอตทโวจ มาโร มาโรติ ภาเน วุจฺจติ กิตฺตฺวาตา นฺ โข
ภนฺเต มาโร วา อสฺส มารปฺญฺตฺติ วาติ ฯ ยตฺถ โข สมิทฺธิ
#๑ ม. นาชฺโฆสาย ฯ สพฺพตฺถ อีทิสเมว ฯ ๒ ม. วิหฺรโต ฯ ๓ ม. ย. วิहाสิ ฯ
#๔ ย. ๖ ฯ

อตฺถิ จกฺขุ อตฺถิ รูปา อตฺถิ จกฺขุวิญญาณํ อตฺถิ จกฺขุวิญญาณวิญญาตพฺพา
 ฌมฺมา อตฺถิ ตตฺถ มาโร วา มารปฺลยตฺติ
 วา ฯ อตฺถิ โสคํ อตฺถิ สทฺทา อตฺถิ โสทวิญญาณํ อตฺถิ
 โสทวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา อตฺถิ ตตฺถ มาโร วา
 มารปฺลยตฺติ วา ฯ อตฺถิ ฆานํ อตฺถิ คนฺธา อตฺถิ ฆานวิญญาณํ
 อตฺถิ ฆานวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา อตฺถิ ตตฺถ มาโร วา
 มารปฺลยตฺติ วา ฯ อตฺถิ ชิวฺหา อตฺถิ รสา อตฺถิ ชิวฺหาวิญญาณํ
 อตฺถิ ชิวฺหาวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา อตฺถิ ตตฺถ
 มาโร วา มารปฺลยตฺติ วา ฯ อตฺถิ กาโย อตฺถิ โฝฏฺฐพฺพา
 อตฺถิ กายวิญญาณํ อตฺถิ กายวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา
 อตฺถิ ตตฺถ มาโร วา มารปฺลยตฺติ วา ฯ อตฺถิ มโน อตฺถิ
 ฌมฺมา อตฺถิ มโนวิญญาณํ อตฺถิ มโนวิญญาณวิญญาตพฺพา
 ฌมฺมา อตฺถิ ตตฺถ มาโร วา มารปฺลยตฺติ วา ฯ

[๗๒] ยตฺถ จ โข สมิทฺธิ นตฺถิ จกฺขุ นตฺถิ รูปา นตฺถิ
 จกฺขุวิญญาณํ นตฺถิ จกฺขุวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา นตฺถิ ตตฺถ
 มาโร วา มารปฺลยตฺติ วา ฯเปฯ นตฺถิ ชิวฺหา นตฺถิ รสา
 นตฺถิ ชิวฺหาวิญญาณํ นตฺถิ ชิวฺหาวิญญาณวิญญาตพฺพา ฌมฺมา
 นตฺถิ ตตฺถ มาโร วา มารปฺลยตฺติ วา ฯเปฯ นตฺถิ มโน นตฺถิ
 ฌมฺมา นตฺถิ มโนวิญญาณํ นตฺถิ มโนวิญญาณวิญญาตพฺพา
 ฌมฺมา นตฺถิ ตตฺถ มาโร วา มารปฺลยตฺติ วาติ ฯ ตติยํ ฯ

[๗๓] สตฺโต สตฺโตติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข
ฆนฺเต สตฺโต วา อสฺส สตฺตปฺลยฺตฺติ วาติ ฯเปฯ จตฺตํ ฯ

[๗๔] ทฺกขํ ทฺกขนฺติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ฆนฺเต
ทฺกขํ วา อสฺส ทฺกขปฺลยฺตฺติ วาติ ฯเปฯ ปฺลยฺจํ ฯ

[๗๕] โลโก โลโกติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ฆนฺเต
โลโก วา อสฺส โลกปฺลยฺตฺติ วาติ ฯ ยตฺถ โข สมิทฺธิ อตฺถิ จกฺขุ
อตฺถิ รุปา อตฺถิ จกฺขุวิญฺญาณํ อตฺถิ จกฺขุวิญฺญาณวิญฺญาตพฺพา
ธมฺมา อตฺถิ ตตฺถ โลโก วา โลกปฺลยฺตฺติ วา ฯเปฯ
อตฺถิ ชิวฺหา ฯเปฯ อตฺถิ มโน อตฺถิ ธมฺมา อตฺถิ
มโนวิญฺญาณํ อตฺถิ มโนวิญฺญาณวิญฺญาตพฺพา ธมฺมา อตฺถิ ตตฺถ
โลโก วา โลกปฺลยฺตฺติ วา ฯ

[๗๖] ยตฺถ จ โข สมิทฺธิ นตฺถิ จกฺขุ นตฺถิ รุปา นตฺถิ
จกฺขุวิญฺญาณํ นตฺถิ จกฺขุวิญฺญาณวิญฺญาตพฺพา ธมฺมา นตฺถิ
ตตฺถ โลโก วา โลกปฺลยฺตฺติ วา ฯเปฯ นตฺถิ ชิวฺหา ฯเปฯ
นตฺถิ มโน นตฺถิ ธมฺมา นตฺถิ มโนวิญฺญาณํ นตฺถิ
มโนวิญฺญาณวิญฺญาตพฺพา ธมฺมา นตฺถิ ตตฺถ โลโก วา
โลกปฺลยฺตฺติ วาติ ฯ นฺจํ ฯ

[๗๗] เอกํ สมยํ ภควา อายสฺมา จ สาริปฺพุตฺโต อายสฺมา
จ อุปเสโน ราชคฺเห วิหรนฺติ สීตวเน สปปโสณฺฑิกปฺพุทฺธาเร ฯ
เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต อุปเสนสฺส กาเย อาสีวิโส

ปติโต โหติ ฯ อถ โข อายสฺมา อุปเสโน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
เอถ เม อาวุโส อิมิ กายิ มณฺจกั อโรเปตฺวา พหิทฺธา นีหฺรต
ปุรายิ กายิ อิวฺ วิกรติ เสยฺยถาปี ภูสฺมฺภูจฺจิติ ฯ เหวํ วุคฺเต
อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมฺนฺตํ อุปเสนิ เอตทวโจ น โข ปน
มยิ ปสฺสตาม อายสฺมโต อุปเสนสฺส กายสฺส วา อณฺณตฺตํ
อินฺทุริยานํ วา วิปริณาโม ฯ อถ ปนายสฺมา อุปเสโน เอวมหา
เอถ เม อาวุโส อิมิ กายิ มณฺจกั อโรเปตฺวา พหิทฺธา นีหฺรต
ปุรายิ กายิ อิวฺ วิกรติ เสยฺยถาปี ภูสฺมฺภูจฺจิติ ฯ ยสฺส นฺน
อาวุโส สารีปฺตฺต เอวมสฺส อหิ จกฺขฺนฺติ วา มม จกฺขฺนฺติ
วา ฯเปฯ อหิ ชิวฺหาติ วา ฯเปฯ อหิ มโนติ วา มม
มโนติ วา ตสฺส อาวุโส สารีปฺตฺต สียา กายสฺส วา อณฺณตฺตํ
อินฺทุริยานํ วา วิปริณาโม ฯ มยฺหณฺจ โข อาวุโส สารีปฺตฺต
น เหวํ โหติ อหิ จกฺขฺนฺติ วา มม จกฺขฺนฺติ วา ฯเปฯ
อหิ ชิวฺหาติ วา มม ชิวฺหาติ วา ฯเปฯ อหิ มโนติ วา
มม มโนติ วา ตสฺส มยฺหณฺจ โข อาวุโส สารีปฺตฺต กิ
กายสฺส วา อณฺณตฺตํ ภวิสฺสติ อินฺทุริยานํ วา วิปริณาโมติ ฯ
ตถา हि ปนายสฺมโต อุปเสนสฺส ทิฆฺรตฺตํ อหฺงการมมฺงการมานานุสยา
สุสฺมฺหตา ๑ ตสฺมา อายสฺมโต อุปเสนสฺส น เหวํ โหติ
อหิ จกฺขฺนฺติ วา มม จกฺขฺนฺติ วา ฯเปฯ อหิ ชิวฺหาติ วา
มม ชิวฺหาติ วา ฯเปฯ อหิ มโนติ วา มม มโนติ วาติ ฯ
#๑ ม. -มานานุสโย สฺสฺมฺหโต ฯ

อถ โข เต ภิกขุ อายสุมโต อุปเสนสฺส กายํ มลฺลจกํ อาโรเปตฺวา
พหิทฺธา นีหริสฺสุ ฯ อถ โข อายสุมโต อุปเสนสฺส กาโย ตตฺถเภา
วิกิริ เสยฺยถาปี ภูตมฺภูตฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๗๘] อถ โข อายสุมมา อุปวาโณ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสุมมา อุปวาโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
สนฺทฺธิภูตฺติโก ฆมฺโม สนฺทฺธิภูตฺติโก ฆมฺโมติ ฆนฺเต วุจฺจติ
กิตฺตาวตา นุ โข ฆนฺเต สนฺทฺธิภูตฺติโก ฆมฺโม โหติ อกาลิโก
เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิตี ฯ

[๗๙] อิธ ปน อุปวาณ ภิกขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา รูปรูปภูตฺติเวทึ
จ โหติ รูปรากปรูปภูตฺติเวทึ จ สนฺตณฺจ อฆฺมตฺตํ รูเปสฺสุ รากํ
อตฺถิ เม อฆฺมตฺตํ รูเปสฺสุ ราโคติ ปชานาติ ฯ ยนฺตํ อุปวาณ
ภิกขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา รูปรูปภูตฺติเวทึ จ โหติ รูปรากปรูปภูตฺติเวทึ
จ สนฺตณฺจ อฆฺมตฺตํ รูเปสฺสุ รากํ อตฺถิ เม อฆฺมตฺตํ รูเปสฺสุ
ราโคติ ปชานาติ ฯ เอวมฺปิ โข อุปวาณ สนฺทฺธิภูตฺติโก ฆมฺโม
โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ
วิญฺญูหิตี ฯเปฯ

[๘๐] ปฺน จปฺริ อุปวาณ ภิกขุ ชิวฺหาเย รลฺลํ สายิตฺวา
รสปรูปภูตฺติเวทึ จ โหติ รสปรากปรูปภูตฺติเวทึ จ สนฺตณฺจ อฆฺมตฺตํ รเสสฺสุ
รากํ อตฺถิ เม อฆฺมตฺตํ รเสสฺสุ ราโคติ ปชานาติ ฯ ยนฺตํ
อุปวาณ ภิกขุ ชิวฺหาเย รลฺลํ สายิตฺวา รสปรูปภูตฺติเวทึ จ โหติ

รสรากปฏิสัเวที จ สนฺตณฺจ อชฺฌตฺตํ รเสสฺ รากํ อตฺถิ เม
อชฺฌตฺตํ รเสสฺ ราโคติ ปชานาติ ฯ เอวมฺปิ โข อุปวาณ
สนฺทิกฺกุจฺจโก ชฺมโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ ฯ

[๘๑] ปุณฺ จปริ อุปวาณ ภิกฺขุ มนสา ชฺมมํ วิญฺญา
ชฺมมฺปฏิสัเวที จ โหติ ชฺมมฺรารากปฏิสัเวที จ สนฺตณฺจ อชฺฌตฺตํ
ชฺมเมสฺ รากํ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ชฺมเมสฺ ราโคติ ปชานาติ ฯ
ยนฺตํ อุปวาณ ภิกฺขุ มนสา ชฺมมํ วิญฺญา ชฺมมฺปฏิสัเวที จ
โหติ ชฺมมฺรารากปฏิสัเวที จ สนฺตณฺจ อชฺฌตฺตํ ชฺมเมสฺ รากํ
อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ชฺมเมสฺ ราโคติ ปชานาติ ฯ เอวมฺปิ โข
อุปวาณ สนฺทิกฺกุจฺจโก ชฺมโม โหติ ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ
วิญญูหิติ ฯ

[๘๒] อิทฺ ปนฺ อุปวาณ ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา รูปรปฏิสัเวที
จ โหติ โน จ รูปรารากปฏิสัเวที อสนฺตณฺจ อชฺฌตฺตํ รูเปสฺ
รากํ นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ รูเปสฺ ราโคติ ปชานาติ ฯ ยนฺตํ อุปวาณ
ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา รูปรปฏิสัเวที หิ โข โหติ โน จ
รูปรารากปฏิสัเวที อสนฺตณฺจ อชฺฌตฺตํ รูเปสฺ รากํ นตฺถิ เม
อชฺฌตฺตํ รูเปสฺ ราโคติ ปชานาติ ฯ เอวมฺปิ โข อุปวาณ
สนฺทิกฺกุจฺจโก ชฺมโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ ฯ

[๘๓] ปุณ จปริ อูปวณ ภิกขุ โสเตน สททํ สุตวา ๑ ฆาเนน
คณฺฐิ ฆายิตฺวา ๑ จิวฺหาย รลํ สยิตฺวา รสปฏิสํเวที หิ โข
โหติ โน จ รสราคปฏิสํเวที อสนฺตณฺจ อชฺฉตฺตํ รเสสุ รากํ
นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ รเสสุ ราโคติ ปชานาติ ๑เป ๑

[๘๔] ปุณ จปริ อูปวณ ภิกขุ มนสา ฌมฺมํ วิญฺญา
ฌมฺมปฏิสํเวที หิ โข โหติ โน จ ฌมฺมราคปฏิสํเวที อสนฺตณฺจ
อชฺฉตฺตํ ฌมฺเมสุ รากํ นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ ฌมฺเมสุ ราโคติ
ปชานาติ ๑ ฌนฺตํ อูปวณ ภิกขุ มนสา ฌมฺมํ วิญฺญา ฌมฺมปฏิสํเวที
หิ โข โหติ โน จ ฌมฺมราคปฏิสํเวที อสนฺตณฺจ
อชฺฉตฺตํ ฌมฺเมสุ รากํ นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ ฌมฺเมสุ ราโคติ
ปชานาติ ๑ เอวมปิ โข อูปวณ สนนฺทิจฺจโก ฌมฺโม โหติ อกาลิโก
เอหิปสฺสโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตฺพุโป วิญฺญูหิตี ๑ อฏฺฐมํ ๑

[๘๕] โย หิ โกจฺจิ ภิกขเว ภิกขุ ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ สมฺมทฺยณฺจ
อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ อวฺสิตนฺเตน พุรฺหมจฺริยํ อารกา โส อิมสฺมา ฌมฺมวินยาติ ๑
เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
เอตฺถาหิ ภนฺเต อนสฺสาสี ๑ อหิ หิ ภนฺเต ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ
สมฺมทฺยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
ยถาภูตํ นปฺปชานามิตี ๑ ตํ กิํ มณฺณสิ ภิกขุ จกฺขุ เอตํ มม
#๑ ม. อนสฺสาสี ๑ ย. อนสฺสาสี ๑

เอโสหสมฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุสฺสสีติ ฯ โน เหติ ฆนฺเต ฯ
 สาธุ ภิกฺขุ เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ จกฺขุ เนติ มม เนโสหสมฺมิ น
 เมโส อตฺตาคิ เอวเมติ ยถาภูติ สมนฺุสฺสสีติ สุกฺกัณฺโณ ภวิสฺสตี
 เอเสวนฺุโต ทุกฺขสฺส ฯเปฯ ชิวฺหิ เอติ มม เอโสหสมฺมิ เอโส
 เม อตฺตาคิ สมนฺุสฺสสีติ ฯ โน เหติ ฆนฺเต ฯ สาธุ ภิกฺขุ
 เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ ชิวฺหิ เนติ มม เนโสหสมฺมิ น เมโส
 อตฺตาคิ เอวเมติ ยถาภูติ สมนฺุสฺสสีติ สุกฺกัณฺโณ ภวิสฺสตี
 เอเสวนฺุโต ทุกฺขสฺส ฯเปฯ มนฺิ เอติ มม เอโสหสมฺมิ เอโส
 เม อตฺตาคิ สมนฺุสฺสสีติ ฯ โน เหติ ฆนฺเต ฯ สาธุ ภิกฺขุ
 เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ มโน เนติ มม เนโสหสมฺมิ น เมโส อตฺตาคิ
 เอวเมติ ยถาภูติ สมนฺุสฺสสีติ สุกฺกัณฺโณ ภวิสฺสตี เอเสวนฺุโต
 ทุกฺขสฺสตี ฯ นวมิ ฯ

[๘๖] โย หิ โภจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺฺนํ ผสฺสสายตฺนํ สมนฺุสฺสสีติ
 อตฺถงฺกมฺภจ อสฺสาทภจ อาทีนฺวภจ นิสฺสรณฺภจ ยถาภูติ
 นปฺปชานาติ อวฺุสฺสิตนฺเตน พุรฺหุมาจฺริยํ อารกา โส อิมฺสฺมา ชมฺมวินยาตี ฯ
 เอวํ วุตฺเต อญฺจตโร ภิกฺขุ ภควนฺุติ เอตทโวจ
 เอตฺถาหิ ฆนฺเต ปนฺุสฺสสีติ ๑ อหิ หิ ฆนฺเต ฉนฺฺนํ ผสฺสสายตฺนํ
 สมนฺุสฺสสีติ อตฺถงฺกมฺภจ อสฺสาทภจ อาทีนฺวภจ นิสฺสรณฺภจ
 ยถาภูติ นปฺปชานามิตี ฯ ตํ กิํ มนฺุสฺสสีติ ภิกฺขุ จกฺขุ เนติ มม
 #๑ ม. อนฺุสฺสสีติ ปนฺุสฺสสีติ ฯ เอวมิทิสฺส จาเนสฺสุ ฯ สํ. ย. อนฺุสฺสสีติ ฯ

เนโสหมสมิ น เมโส อตฺตาทิ สมนุปลฺสฺสตีติ ฯ เอวํ ภนฺเต ฯ
 สาธุ ภิกฺขุ เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ จกฺขุ เนตํ มม เนโสหมสมิ
 น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมนุปลฺยณาย สุทฺธิจฺฉิ
 ภวิสฺสตีติ เอวํ เต เอตํ ปจฺมํ ผสฺสสายตํ ปหีนํ ภวิสฺสตี
 อายตี อปฺนพฺภวาย ตสฺส ฯเปฯ ชิวฺหํ เนตํ มม เนโสหมสมิ
 น เมโส อตฺตาทิ สมนุปลฺสฺสตีติ ฯ เอวํ ภนฺเต ฯ สาธุ ภิกฺขุ
 เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ ชิวฺหา เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส
 อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมนุปลฺยณาย สุทฺธิจฺฉิ ภวิสฺสตี เอวํ
 เต เอตํ จตฺตตํ ผสฺสสายตํ ปหีนํ ภวิสฺสตี อายตี อปฺนพฺภวาย
 ตสฺส ฯเปฯ มํ เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตฺตาทิ
 สมนุปลฺสฺสตีติ ฯ เอวํ ภนฺเต ฯ สาธุ ภิกฺขุ เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ
 มโน เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภฺตํ
 สมนุปลฺยณาย สุทฺธิจฺฉิ ภวิสฺสตี เอวํ เต เอตํ จจฺฉิ ผสฺสสายตํ
 ปหีนํ ภวิสฺสตี อายตี อปฺนพฺภวาย ตสฺสตีติ ๑ ฯ ทสมํ ฯ

[๘๗] โย หิ โภจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จฺจนํ ผสฺสสายตํ สมนุทฺถจ
 อตฺถจฺจกมฺภจ อสฺสาทภจ อาทึนฺวภจ นิสฺสรณฺภจ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ
 อวฺสึตํ เตน พฺรหฺมจริยํ อารกา โส อิมสฺมา ฐมฺมวินยาติ ฯ
 เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 เอตฺถาหํ ภนฺเต ปนฺสฺสาสํ อหํ หิ ภนฺเต จฺจนํ ผสฺสสายตํ
 #๑ ม. ย. อปฺนพฺภวายาติ ฯ

สมุททยจ อตถงคมจ อสุสาทจ อาทีนวยจ นิสฺสรณจ
ยถาภูตํ นปฺปชานามิตี ฯ ตํ ก็ มลฺลสฺสึ ภิกฺขุ จกฺขุ นิจฺจํ วา
อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกขฺมํ วา ตํ
สุขํ วาติ ฯ ทฺกขฺมํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกขฺมํ วิปริณามชฺมมํ
กฺลลํ นฺ ตํ สมนุปฺสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม
อตฺตาคี ฯ โน เหน้ ฆนฺเต ฯ โสตํ ฆานํ ชิวฺหา กาโย
มโน นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ
ทฺกขฺมํ วา ตํ สุขํ วาติ ฯ ทฺกขฺมํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกขฺมํ
วิปริณามชฺมมํ กฺลลํ นฺ ตํ สมนุปฺสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ
เอโส เม อตฺตาคี ฯ โน เหน้ ฆนฺเต ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขุ
สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺสมิปี นินฺพฺพินฺทติ โสตฺสฺสมิปี ฆานสฺสมิปี
ชิวฺหายปี กายสฺสมิปี มนสฺสมิปี นินฺพฺพินฺทติ นินฺพฺพินฺทํ วิรชฺชติ
วिरาคา วิมุจฺจติ ฯ วิมุตฺตสฺสมิ วิมุตฺตมิตี ฅาณํ โหติ ฯ จินฺนา ชาตี
วฺลิตฺตํ พุรหฺมจฺริยํ กตํ ฅรณิยํ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ
เอกาทสฺสมํ ฯ

มิกชาลวกุโ ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

มิกชาเลน เทว วุตฺตา จตฺตาโร จ สมิทฺธินา

อุปเสโน อุปวาโณ [๑] ฉสฺสสายตฺนิกา ตโยติ ฯ

คิลานวกุโ ตติโย

[๘๘] สาวตถินิทานํ ฯ อถ โข อญจตโร ภิกขุ เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ อมุกสฺมี ฆนฺเต วิหารเ อญจตโร ภิกขุ นโว
อปฺปญฺญาโต อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาทุหคฺคิลาโน สาธุ ฆนฺเต
ภควา เยน โส ภิกขุ เตนุปลสงฺกมตุ อนุกมฺปํ อฺปาทายาติ ฯ
อถ โข ภควา นวตฺรณจ สุตฺวา คิลานตฺรณจ ๑ อปฺปญฺญาโต
ภิกขุติ อิติ วิทิตฺวา เยน โส ภิกขุ เตนุปลสงฺกมิ ฯ อทฺทสา
โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ ทูโรโต ว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา ๒ มลฺยเก
สมเตสิ ๓ ฯ อถ โข ภควา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ อถํ ภิกขุมา
ตฺวํ มลฺยเก สมเตสิ สนฺตีmani อาสนานิ ปญฺจตฺตานิ ตตฺถาหํ
นีสิตฺตฺสामीติ ฯ นีสิตฺติ ภควา ปญฺจตฺเต อาสเน ฯ นิสฺซชฺช โข
ภควา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ กจฺจि เต ภิกขุ ชมนิยฺย กิจฺจิ ยานิยฺย
กิจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมนฺติ โน อภิกฺกมนฺตํ ปฏิกฺกโม สานํ
ปญฺญาติ โน อภิกฺกโมติ ฯ น เม ฆนฺเต ชมนิยฺย น
ยานิยฺย พาทุหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ
อภิกฺกโม สานํ ปญฺญาติ โน ปฏิกฺกโมติ ฯ กจฺจิ เต ภิกขุ น
กิลฺยจि กุกฺกจฺจํ น โกจि วิปฺปฏิสฺสโรติ ฯ ตคฺخم เม ฆนฺเต
#๑ ส. ม. ย. นว กวาทลฺยจ สุตฺวา คิลานวาทลฺยจ สุตฺวา ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒ ม. ย.
#ทิสฺวาน ฯ ๓ ส. สมญฺญโฏสิ ฯ ม. สมโรติ ฯ ย. สมญฺจโงปี ฯ

อนุปปักษ์ กุกุกจิ่ง อนุปปโก วิปปฏิสาโรติ ฯ กจจि ปน เต ๑
ภิกขุ อตตะตา สีลโต น อุปวทสีติ ฯ (น โข เม ๒ ภาเนเต อตตะตา
สีลโต อุปวทสีติ) โน เจ กิร ตุวั ๓ ภิกขุ อตตะตา สีลโต อุปวท
อถ ภิกขุ กิสมิณจ เต กุกุกจิ่ง ๔ โโก จ วิปปฏิสาโรติ ฯ น
ขุวาทิ ภาเนเต สีลวิสุทฺตตถัม ภควตา ชมมัม เทสิตัม อาชานามีติ ฯ
โน เจ กิร ตุวั ภิกขุ สีลวิสุทฺตตถัม มยา ชมมัม เทสิตัม อาชานาสิ
อถ กิมตถัม จรหิ ตุวั ภิกขุ มยา ชมมัม เทสิตัม อาชานาสิติ ฯ
รากวิราคตถัม โขหิ ภาเนเต ภควตา ชมมัม เทสิตัม อาชานามีติ ฯ
สาธุ สาธุ ภิกขุ สาธุ โข ตุวั ภิกขุ รากวิราคตถัม มยา ชมมัม
เทสิตัม อาชานาสิ รากวิราคตถโถ หิ ภิกขุ มยา ชมโม เทสิโต ฯ

[๘๕] ตัม กิ มลลลลลลลล ภิกขุ จกขุ นิจจิง วา อนิจจิง วาติ ฯ
อนิจจิง ภาเนเต ฯ โสตัม ชมานัน ชิวหา กาโย มโน นิจจิง วา
อนิจจิง วาติ ฯ อนิจจิง ภาเนเต ฯ ยัม ปนานิจจิง ทุกขัม วา ตัม สุขัม
วาติ ฯ ทุกขัม ภาเนเต ฯ ยัม ปนานิจจิง ทุกขัม วิปริณามชมมัม กลลล น
ตัม สมมฺพสฺสสีตุมฺ เอตัม มม เอโสหมสมฺมิ เอโส เม อตตะตาติ ฯ
โน เหตัม ภาเนเต ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกขุ สุตฺวา อริยสาวกโ จกขุสฺสมิปี
นิพฺพินฺนทติ ฯเปฯ มนฺสฺสมิปี นิพฺพินฺนทติ นิพฺพินฺนทํ วิรชชติ วิราคา
วิมฺมุจฺจติ ฯ วิมฺมุตฺตสฺสมิ วิมฺมุตฺตมิตติ ฌานัน โหติ ฯ จินฺนา ชาติ
ฯเปฯ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาสิติ ฯ อิทมโวจ ภควา
#๑ สී. ย. ตุวั ฯ ม. ตัม ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒ สී. ม. มัม ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๓ ม.
#เต ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๔ ม. อถ กิณฺจ เต กุกุกจิ่ง ฯ

อตุตมโน โส ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตี ฯ อิมสฺมิญจ ปน
เวยฺยาकरणสฺมี ภณฺณมานเณ ตสฺส ภิกขุโน วิรชํ วิตมลํ ฌมฺมจกฺขุ
อุทปาทิ ยงฺกิลฺลิจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพพฺพตฺตํ นิโรธธมฺมนฺตํ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๕๐] อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ ๔เปฯ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อมุกสฺมี ภนฺเต วิหารเณ อณฺณตโร ภิกขุ นโว อปฺปณฺณวาโต
อาพาธโก ทุกฺขิตโต พาพฺพหิตฺตานโน สาธุ ภนฺเต ภควา เยน
โส ภิกขุ เตนฺนุสสงฺกมฺตฺตํ อณฺณกมฺปํ อุปาทายาติ ฯ อถ โข ภควา
นวตฺตรณฺจ สุตฺตวา กิลานตฺตรณฺจ อปฺปณฺณวาโต ภิกขุติ อิติ วิทิตฺตวา
เยน โส ภิกขุ เตนฺนุสสงฺกมฺมิตี ฯ อทฺทสา โข ภิกขุ ภควนฺตํ
ทฺฐโรโต ว อากฺขณฺนตฺตํ ทิสฺวาน มณฺจเก สมเตลฺลิตี ฯ อถ โข
ภควา ตํ ภิกขุ เอตทโวจ อลํ ภิกขุ มา ตฺวํ มณฺจเก สมเตลฺลิตี
สนฺตีมานิ อาสนานิ ปณฺณตฺตานิ ตตฺถาหํ นิสิตฺทิสฺสามิตี ฯ นิสิตฺทิตี
ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน ฯ นิสชฺช โข ภควา ตํ ภิกขุ
เอตทโวจ กจฺจิตฺเต เท ภิกขุ ฌมฺมณฺนํ กจฺจิตฺตํ ยปฺปณฺนํ กจฺจิตฺตํ ทฺกฺขา
เวทนา ปฏิกฺกมฺมณฺนํ โน อภิกฺกมฺมณฺนํ ปฏิกฺกโม สานํ ปณฺณายาติ โน
อภิกฺกโมติ ฯ น เม ภนฺเต ฌมฺมณฺนํ น ยปฺปณฺนํ ๔เปฯ น โข เม
ภนฺเต อตฺตวา สิลโต อุปวทิตฺตํ ฯ โน เจ กิร ตฺวํ ภิกขุ อตฺตวา
สิลโต อุปวทิตฺตํ อถ กิสฺมิมิ จ เต กุกฺกจฺจํ โโก จ วิปฺปฏฺฐิตฺวาโรติ ฯ
น ขฺวาทํ ภนฺเต สิลวิสุทฺตจฺจํ ภควตา ฌมฺมํ เทลิตํ อาชานามิตี ฯ
โน เจ กิร ตฺวํ ภิกขุ สิลวิสุทฺตจฺจํ มยา ฌมฺมํ เทลิตํ อาชานาสี

อถ กิมตุลํ จรหิ ตฺวํ ภิกฺขุ มยา ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานาสีติ
อนุปาทาปรีนิจฺพานตุลํ โข อหํ ฆนฺเต ฆควตา ฌมฺมํ เทสิตํ
อาชานามิติ ฯ สาธุ สาธุ ภิกฺขุ สาธุ โข [๑] ตฺวํ ภิกฺขุ อนุปาทา-
ปรีนิจฺพานตุลํ มยา ฌมฺมํ เทสิตํ อาชานาสี อนุปาทาปรีนิจฺพานตุโถ
หิ ภิกฺขุ มยา ฌมฺโม เทสิตโถ ฯ

[๕๑] ตํ ก็ มลฺลสฺสึ ภิกฺขุ จกฺขุํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ
ฆนฺเต ฯ เปฯ โสตํ ฆนํ ชิวฺหา กาโย มโน มโนวิญฺญาณํ
มโนสมฺมุสฺโส ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสัจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ
วา ทฺกขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนิจฺจํ ทฺกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺกขํ ฆนฺเต ฯ
ยํ ปนฺนิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามฌมฺมํ กลลํ นุ ตํ สมฺนุสฺสึตฺถึ เอตํ
มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสฺมิปิ นิจฺพนฺทติ ฯ เปฯ
ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสัจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา
อทฺกขมฺสฺขํ วา ตสฺมิปิ นิจฺพนฺทติ นิจฺพนฺทํ วิรชฺชติ วิราคา
วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺตฺตสฺมิ วิมฺตฺตมิตฺติ ญาณํ โหติ ฯ จีณา ชาติ
วฺลิตํ พุรฺหุมาจฺริยํ กตํ ฆรณฺนิยํ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ
อิทฺมโวจ ฆควา อตฺตมโน โส ภิกฺขุ ฆควโต ฆาสิตํ
อภินฺนุหิ ฯ อิมสฺมิ จ ปน เวยฺยากรณฺสฺมิ ฆณฺณมาเน ตสฺส
ภิกฺขุสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจฺจตีติ ๒ ฯ ทฺติยํ ฯ

#๑ ยู. ปน ฯ ๒ ม. วิมฺจฺจิตฺติ ฯ

[๕๒] อถ โข อายสุมา ราโธ ฯเปฯ เอกมนุตฺตํ นิสินฺโน
 โข อายสุมา ราโธ ภควนุตฺตํ เอตทโวจ สาธฺม เม ภนฺเต ภควา
 สจฺจิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตฺถ ยมฺหิ ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก
 วูปกฏฺโจะ อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ ยํ โข
 ราธ อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ กิณฺจ ราธ
 อนิจฺจํ จกฺขุํ โข ราธ อนิจฺจํ ๑ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ [๒]
 รูปา อนิจฺจา ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺผลฺโส ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 อฺปฺปชฺชติ เวทยิตฺตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา
 ตมฺปิ อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯเปฯ ชิวิหา กาโย
 มโน อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ ฐมฺโม ๓ มโนวิญฺญาณํ
 มโนสมฺผลฺโส ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อฺปฺปชฺชติ
 เวทยิตฺตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ ตตฺร
 เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ ยํ โข ราธ อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉนฺโท
 ปหาตพฺโพติ ฯ ตติยํ ฯ

[๕๓] ยํ โข ราธ ทฺวักขํ ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ
 กิณฺจ ราธ ทฺวักขํ จกฺขุํ โข ราธ ทฺวักขํ ตตฺร เต ฉนฺโท
 ปหาตพฺโพ ฯ รูปา จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺผลฺโส ยมฺปิทํ
 จกฺขุสมฺผลฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ฯเปฯ อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ ทฺวักขํ ตตฺร
 เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ฯเปฯ มโน ทฺวักขํ ฐมฺมา มโนวิญฺญาณํ
 มโนสมฺผลฺโส ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อฺปฺปชฺชติ
 #๑ ม. จกฺขุํ โข ราธ อนิจฺจํ นฺติ อิมํ ปาจา นตฺถิ ฯ ๒ ม. จกฺขุ อนิจฺจํ ฯ
 #๓ ม. ย. ฐมฺมา ฯ

เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ ทุกฺขํ ตตฺร เต
ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ ยํ โข ราธ ทุกฺขํ ตตฺร เต ฉนฺโท
ปหาตพฺโพติ ๑ จตฺตุถํ ๑

[๕๔] โย โข ราธ อนตฺตา ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑
โก จ ราธ อนตฺตา ๑ จกฺขุํ โข ราธ อนตฺตา ตตฺร เต
ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ รุปา จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺผลฺโส
ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสปฺจฺจยา ๑เป๑ มโน อนตฺตา ฌมา มโนวิญฺญาณํ
มโนสมฺผลฺโส ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนตฺตา
ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ ๑ โย โข ราธ อนตฺตา ตตฺร
เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพติ ๑ ปณฺจมํ ๑

[๕๕] อถ โข อณฺตโร ภิกฺขุ เยน ภควาเตนฺุสสงฺกมิ ๑เป๑
เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺุตํ เอตทโวจ
อตุถิ นฺุ โข ฆนฺเต เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา ภิกฺขุโน
อวิชฺชา ปหิยฺยติ วิชฺชา อุปฺปชฺชตีติ ๑ อตุถิ โข ภิกฺขุ เอโก
ฌมฺโม ยสฺส ปหานา ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหิยฺยติ วิชฺชา
อุปฺปชฺชตีติ ๑ กถมฺ ปน ฆนฺเต เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา
ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหิยฺยติ วิชฺชา อุปฺปชฺชตีติ ๑ อวิชฺชา โข ภิกฺขุ
เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหิยฺยติ วิชฺชา
อุปฺปชฺชตีติ ๑ กถํ ปน ฆนฺเต ฆานโต กถํ ปสฺสโต ภิกฺขุโน

อวิชา ปหิยติ วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ จกฺขุ โข ภิกฺขุ อนิจฺจโต
ชานโต ปสฺสโต ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา อุปฺปชฺชตีติ ๑ ฯ
รูปเป ฯเปฯ ยมฺปิํ จกฺขุสมฺผลสฺสจฺจยา อุปฺปชฺชตีติ เวทิตํ สฺขํ
วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต
ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขุ
ชานโต เอวํ ปสฺสโต ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา
อุปฺปชฺชตีติ ฯ ฌฏฺฐิํ ฯ

[๕๖] อถ โข อถฺถตโร ภิกฺขุ ฯเปฯ อตฺถิ นฺุ โข ฆนฺเต
เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา
อุปฺปชฺชตีติ ฯ อตฺถิ โข ภิกฺขุ เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา
ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ กถฺโม ปน
ฆนฺเต เอโก ฌมฺโม ยสฺส ปหานา ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ
วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ อวิชา โข ภิกฺขุ เอโก ฌมฺโม ยสฺส
ปหานา ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ กถฺ
ปน ฆนฺเต ชานโต กถฺ ปสฺสโต ภิกฺขุโน อวิชา ปหิยติ
วิชา อุปฺปชฺชตีติ ฯ อธิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน สฺขํ โหติ สพฺเพ ฌมฺมา
นาลํ อภินิเวสยาติ ฯ เอวญฺเจตํ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน สฺขํ โหติ
สพฺเพ ฌมฺมา นาลํ อภินิเวสยาติ ฯ โส สพฺพํ ฌมฺมํ อภิชานาติ
สพฺพํ ฌมฺมํ อภิญฺญา ย สพฺพํ ฌมฺมํ ปริชานาติ สพฺพํ ฌมฺมํ
ปริญฺญา ย สพฺพนิมิตฺตานิ อถฺถโต ปสฺสตีติ จกฺขุ อถฺถโต
#๑ ย. อุปฺปชฺชตีติ ฯ

ปสฺสติ รูเป จกฺขุวิญญาณํ จกฺขุสมมุสฺสํ ยมฺปิทํ จกฺขุสมมุสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ
วา ตมฺปิ อณฺเวยโต ปสฺสติ ๆเปฯ มํ อณฺเวยโต ปสฺสติ
ธมฺเม มโนวิญญาณํ มโนสมมุสฺสํ ยมฺปิทํ มโนสมมุสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ
อณฺเวยโต ปสฺสติ ๆ เหวํ โข ภิกฺขุ ชานโต เหวํ ปสฺสโต ภิกฺขุโน
อวิชฺชา ปหิยฺยติ วิชฺชา อุปฺปชฺชตีติ ๆ สตฺตมํ ๆ

[๕๗] อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมํ
ฯเปฯ เอกมฺนุตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
อิธ โน ฆนฺเต อณฺเวยตฺตติยา ปริพฺพชฺชกา อเมหฺ เหวํ ปุจฺฉนฺติ
กิมตฺถิยํ อวฺโส สมณฺเ คตฺเม พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตีติ เหวํ
ปุจฺฉา มยํ ฆนฺเต เตสํ อณฺเวยตฺตติยานํ ปริพฺพชฺชานํ เหวํ
พฺยาคโรมฺ ทุกฺขสฺส โข อวฺโส ปริณฺตตํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ
วุสฺสตีติ กจฺจि มยํ ฆนฺเต เหวํ ปุจฺฉา เหวํ พฺยากรมาณา
วุตฺตวาทีโน เจว ภควโต โหม น จ ภควนฺตํ อญฺเวยเตน อพฺภากิจฺชาม
ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยาคโรม น จ โกจฺจิ สหฺธมฺมิโก
วาทานฺวาโท ๑ คารยฺหฺญจฺฉานํ อากจฺฉตีติ ๆ ตคฺชฺม ตฺเมหฺ ภิกฺขเว
เอวํ ปุจฺฉา เหวํ พฺยากรมาณา วุตฺตวาทีโน เจว เม โหถ น
จ มํ อญฺเวยเตน อพฺภากิจฺชถ ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยาคโรถ น
#๑ ส. วาทานฺปาโต ๆ

จ โภจิ สหทมมิโก วาทานุวาโท การยหฎจัน อากจติ ๗๕
 ทุกขสฺส หิ ภิกขเว ปริณตถํ มยิ พุรหุมจริยํ วุสฺสติ ๗ สเจ
 ปน โว ภิกขเว อณตติตฺถิยา ปริพพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตมณฺจ ๑
 ปน ตํ อวฺวโส ทุกฺขํ ยสฺส ปริณฺถาย สมณฺเ โคตมฺเ พุรหุมจริยํ
 วุสฺสตีติ เอวํ ปุจฺจา ตุมฺเห ภิกขเว เตสํ อณตติตฺถิยานํ
 ปริพพาชกานํ เอวํ พุยากรเยยฺยาถ จกฺขุํ โข อวฺวโส ทุกฺขํ ตสฺส
 ปริณฺถาย ภควติ พุรหุมจริยํ วุสฺสติ ๗ รูปา ๗เปฯ ยมฺปิทํ
 จกฺขุสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ อทฺทกฺขมฺสฺขํ
 วา ตมฺปิ ทุกฺขํ ตสฺส ปริณฺถาย ภควติ พุรหุมจริยํ วุสฺสตีติ ๒
 ๗เปฯ มโน ทุกฺโข ๗เปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
 เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ ทุกฺขํ ตสฺส
 ปริณฺถาย ภควติ พุรหุมจริยํ วุสฺสติ ๗ อิทํ โข ตํ อวฺวโส
 ทุกฺขํ ตสฺส ปริณฺถาย ภควติ พุรหุมจริยํ วุสฺสติ ๓ ๗ เอวํ
 ปุจฺจา ตุมฺเห ภิกขเว เตสํ อณตติตฺถิยานํ ปริพพาชกานํ เอวํ
 พุยากรเยยฺยาถาติ ๗ อฎฺฐมํ ๗

[๕๘] อถ โข อณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา ๗เปฯ เอกมฺนฺตํ
 นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ โลโก โลโกติ ภนฺเต
 วุจฺจติ กิตฺตาวตา นฺุ โข ภนฺเต โลโกติ วุจฺจตีติ ๗ ลฺลชฺชตีติ
 โข ภิกฺขุ ตสฺมา โลโกติ วุจฺจติ ๗ กิณฺจ ลฺลชฺชติ จกฺขุํ โข
 ภิกฺขุ ลฺลชฺชติ รูปา ลฺลชฺชนฺติ จกฺขุวิณฺณานํ ลฺลชฺชติ จกฺขุสมฺผลสฺโส
 #๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ๗ ๒ ม. ย. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ ๗ ๓ ม. วุสฺสตีติ ๗

ลฺหฺชติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา
ทฺกขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ ลฺหฺชติ ฯเปฯ ชิวฺหา ลฺหฺชติ ฯเปฯ
มโน ลฺหฺชติ ฐมฺมา ลฺหฺชฺนฺติ มโนวิญฺญาณํ ลฺหฺชติ
มโนสมฺผลสฺส ลฺหฺชติ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ ลฺหฺชติ ฯ
ปลฺหฺชตีติ ๑ โข ภิกฺขุ ตสฺมา โลโกติ วุจฺจตีติ ฯ นวํ ฯ

[๕๕] อถ โข อายสฺมา ผลฺลฺโน ฯเปฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข
อายสฺมา ผลฺลฺโน ภกฺวนตํ เอตทวโจ อตฺถิ นฺ โข ภนฺเต ตํ
จกฺขุ เยน จกฺขุณา อตีเต พุทฺธฺ ปรีนิพฺพุเต ฉินฺนปฺปลยฺเจ
ฉินฺนวฏฺเฐ ปรียาทินฺนวฏฺเฐ สพฺพทฺกขวีตฺวตฺเต ปฺลยฺยาปยฺมาโน
ปฺลยฺเปยฺย ๒ ฯเปฯ อตฺถิ นฺ โข ภนฺเต สฺวา ชิวฺหา ยาย ชิวฺหา
อตีเต พุทฺธฺ ปรีนิพฺพุเต ฯเปฯ ปฺลยฺเปยฺย ฯเปฯ อตฺถิ นฺ
โข โส ภนฺเต มโน เยน มนฺน อตีเต พุทฺธฺ ปรีนิพฺพุเต
ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวฏฺเฐ ปรียาทินฺนวฏฺเฐ สพฺพทฺกขวีตฺวตฺเต
ปฺลยฺยาปยฺมาโน ปฺลยฺเปยฺยติ ฯ

[๑๐๐] นตฺถิ นฺ โข ตํ ผลฺลฺน จกฺขุ เยน จกฺขุณา อตีเต
พุทฺธฺ ปรีนิพฺพุเต ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวฏฺเฐ ปรียาทินฺนวฏฺเฐ
สพฺพทฺกขวีตฺวตฺเต ปฺลยฺยาปยฺมาโน ปฺลยฺเปยฺยติ ฯเปฯ นตฺถิ โข
สฺวา ผลฺลฺน ชิวฺหา ยาย ชิวฺหา อตีเต พุทฺธฺ ปรีนิพฺพุเต
ฉินฺนปฺปลยฺเจ ฉินฺนวฏฺเฐ ปรียาทินฺนวฏฺเฐ สพฺพทฺกขวีตฺวตฺเต
#๑ ม. ย. ลฺหฺชตีติ ฯ ๒ ม. ย. ปฺลยฺเปยฺย ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

ปลฺลวปยมาโน ปลฺลวเปยฺย ๑เป๑ นตฺถิ โจ โส ผคฺคฺน มโน
เยน มเนน อตีเต พุทฺเธ ปรีนิจฺจเต จินฺนปปลฺเจ จินฺนวฏฺเฐ
ปรียาทินฺนวฏฺเฐ สพฺพทฺถวดีวตฺเต ปลฺลวปยมาโน ปลฺลวเปยฺยชาติ ๑
ทสมํ ๑

คิลานวคฺโค ตติโย ๑

ตสฺสุทฺธานํ

คิลานน เทว วุตฺตา ราเชน อปเร ตโย

อวิชฺชาย จ เทว วุตฺตา ภิกฺขุ โลโก จ ผคฺคฺโนติ ๑

ฉนวนวกุโ จตุตโ

[๑๐๑] อถ โข อายสุมา อานนุโท เยน ภควา เตนุปสงุมิ ฯเปฯ
 เอกมณุตฺติ นิสินฺโน โข อายสุมา อานนุโท ภควนุตฺติ
 เอตทโวจ โลโก โลโกติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา นุ โข
 ฆนฺเต โลโกติ วุจฺจตีติ ฯ ยํ โข อานนุท ปโลภมมํ อัย
 วุจฺจติ อริยสฺส วินเย โลโก ฯ กิณฺจานนุท ปโลภมมํ จกฺขํ
 โข อานนุท ปโลภมมํ รูปา ปโลภมมา จกฺขุวิณฺณานํ
 ปโลภมมํ จกฺขุสมฺพสฺสโต ปโลภมโม ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา
 ฯเปฯ ตมฺปิ ปโลภมมํ ฯเปฯ ชิวฺหา ปโลภมมา
 รสา ปโลภมมา ชิวฺหาวิณฺณานํ ปโลภมมํ ชิวฺหาสมฺพสฺสโต
 ปโลภมโม ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺพสฺสปจฺจยา ฯเปฯ ตมฺปิ ปโลภมมํ
 ฯเปฯ มโน ปโลภมโม ฆมมา ปโลภมมา มโนวิณฺณานํ
 ปโลภมมํ มโนสมฺพสฺสโต ปโลภมโม ยมฺปิทํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา
 อูปฺปชฺชติ เวทยิตฺถํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ
 วา ตมฺปิ ปโลภมมํ ฯ ยํ โข อานนุท ปโลภมมํ อัย
 วุจฺจติ อริยสฺส วินเย โลโกติ ฯ ปจฺจมํ ฯ

[๑๐๒] อถ โข อายสุมา อานนุโท ฯเปฯ ภควนุตฺติเอตทโวจ
 สฺสญฺโฆ โลโก สฺสญฺโฆ โลโกติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา นุ
 โข ฆนฺเต สฺสญฺโฆ โลโกติ วุจฺจตีติ ฯ ยสุมา จ โข อานนุท

สุณฺณํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา ตสฺมา สุณฺโณ โลโกติ
วฺจจตี ฯ กิณฺจ อานนฺท สุณฺณํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา
จกฺขํ โข อานนฺท สุณฺณํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา รุปา
สุณฺณา อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา จกฺขุวิญญาณํ สุณฺณํ
อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วา จกฺขุสมฺผลฺโส สุณฺโณ อตฺเตน วา
อตฺตนิเยน วา ฯเปฯ ยมฺปิํ มโนสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทียิตฺ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิํ สุณฺณํ อตฺเตน
วา อตฺตนิเยน วา ฯ ยสฺมา [๑] โข อานนฺท สุณฺณํ อตฺเตน วา
อตฺตนิเยน วา ตสฺมา สุณฺโณ โลโกติ วฺจจตีติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๑๐๗] เอกมฺนตฺ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ฯเปฯ
ภควนฺตํ เอตทฺโวจ สฺวธฺ เม ฆนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฆมฺมํ
เทเสตฺต ยมฺหํ ภกวโต ฆมฺมํ สฺตฺวา เอโก วฺจกฺกฺโจ อปฺปมตฺโต
อาตฺตปิํ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ ตํ กิํ มลฺลสฺสิ อานนฺท จกฺขํ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ
วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฆมฺมํ
กฺลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม
อตฺตาคี ฯ โน เหน็ด ฆนฺเต ฯ รุปา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ ฯ
อนิจฺจา ฆนฺเต ฯเปฯ จกฺขุวิญญาณํ จกฺขุสมฺผลฺโส ยมฺปิํ
จกฺขุสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตฺ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ
วา ตมฺปิํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ

#๑ ม. ย. จ ฯ

ทุกข์ ภา ตํ สฺขํ ภาติ ฯ ทุกข์ ภาเต ฯ ยํ ปนานิจฺจํ ทุกข์
วิปริณามชมฺมํ กลลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุปลสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ
เอโส เม อตฺตภาติ ฯ โน เหน้ ภาเต ฯเปฯ ชิวิหา นิจฺจา
ภา อนิจฺจา ภาติ ฯ อนิจฺจา ภาเต ฯเปฯ ชิวิหาวิญฺญาณํ
ชิวิหาสมฺผลสฺโส ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสปลจฺจา อฺปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สฺขํ ภา ทุกข์ ภา อทุกฺขมสฺขํ ภา ตมฺปิ นิจฺจํ ภา
อนิจฺจํ ภาติ ฯ อนิจฺจํ ภาเต ฯ ยํ ปนานิจฺจํ ทุกข์ ภา ตํ
สฺขํ ภาติ ฯ ทุกข์ ภาเต ฯ ยํ ปนานิจฺจํ ทุกข์ วิปริณามชมฺมํ
กลลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุปลสฺสิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม
อตฺตภาติ ฯ โน เหน้ ภาเต ฯ เอวํ ปลสฺสํ อานนฺท สุตฺวา
อริยสฺวาโก จกฺขุสฺสมิปี นิพฺพินฺนฺทติ รุเปสฺสปี นิพฺพินฺนฺทติ จกฺขุวิญฺญาณฺเป
นิพฺพินฺนฺทติ จกฺขุสมฺผลสฺเสปี นิพฺพินฺนฺทติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺผลสฺสปลจฺจา อฺปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ ภา ทุกข์ ภา อทุกฺขมสฺขํ
ภา ตสฺสมิปี นิพฺพินฺนฺทติ นิพฺพินฺนฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมุจฺจติ ฯ
วิมุตฺตสฺสมิ วิมุตฺตมิตฺติ ญาณํ โหติ ฯ ชิณา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ กรรมิยํ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ ตติยํ ฯ

[๑๐๔] เอกํ สมฺยํ ภควา ราชคฺเห วิหรติ เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ
เตน โข ปน สมฺเยน อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา
จ มหาจฺจนฺโท อายสฺมา จ ฉนฺโน คิชฺฌกฺกุญฺเ ปพฺพเต วิหรนฺติ ฯ
เตน โข ปน สมฺเยน อายสฺมา ฉนฺโน อาพาธโก โหติ ทุกฺขิโต

พาพหุคิลาน โ ๑ อถ โข อายสุมา สาริปุตโต สายณหสมย
ปฏิสตุลانا วุฏฺฐิตอ เยนายสุมา มหาจุนโท เตนุปลงฺกมิ
อุปลงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ มหาจุนทํ เอตทโวจ อายมาวฺโส จุนท
เยนายสุมา จุนฺโน เตนุปลงฺกมิตฺตาม คิลานปฺจุจกาทิ ๑ เอวมวฺโสติ
โ ข อายสุมา มหาจุนโท อายสุมโต สาริปุตฺตสฺส ปจฺจสุโสติ ๑
อถ โข อายสุมา จ สาริปุตโต อายสุมา จ มหาจุนโท
เยนายสุมา จุนฺโน เตนุปลงฺกมิตฺสู อุปลงฺกมิตฺวา ปญฺจตฺเต อาสเน
นิตฺถิตฺสู ๑ นิตฺชช โข อายสุมา สาริปุตโต อายสุมนฺตํ จุนฺนํ
เอตทโวจ กจฺจิ เต อวฺโส จุนฺน ชมนิยํ กจฺจิ ยาศนียํ
กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมฺนฺติ โน อภิกฺกมฺนฺติ ปฏิกฺกโม สานํ
ปญฺญาติ โน อภิกฺกโมติ ๑

[๑๐๕] น เม อวฺโส สาริปุตฺต ชมนิยํ น ยาศนียํ พาพฺหา
เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ โน ปฏิกฺกมฺนฺติ อภิกฺกโม สานํ
ปญฺญาติ โน ปฏิกฺกโมติ ๑ ๑ เสยฺยถาปี อวฺโส พลวา ปุริโส
ติเณฺहन สิขเรน มุทฺธนํ ๒ อภิมตฺถเยยฺย เอวมว โข เม ๓ อวฺโส
อธิมตฺตา วาตา มุทฺธนิ ๔ อุปลนฺนฺติ ๕ ๑ น เม อวฺโส ชมนิยํ น
ยาศนียํ ๑เป๑ โน ปฏิกฺกโมติ ๖ ๑ เสยฺยถาปี อวฺโส พลวา
ปุริโส ทเพฺहन วรรตตฺกฺขณฺเรน สีเส สีสเวจํ ทเทยฺย เอวมว
โ ข อวฺโส อธิมตฺตา วาตา ๗ สีเส สีสเวทนา ๑ น เม อวฺโส
#๑-๖ ม. อิตฺตทฺโท น ทิสฺสติ ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒ ย. มุทฺธานํ ๑ ม. มุทฺธนิ ๑
#๓ ม. ย. เมสฺทฺโท นตฺถิ ๑ ๔ ย. มุทฺธานํ ๑ ๕ ม. อุหนฺนฺติ ๑ ๖ ม. อัย
#ปาโจ นตฺถิ ๑ ย. เม ๑

ขมณีย น ยาปณีย ๆเปฯ โน ปฏิกกโมติ ๆ เสยยถาปี อาวุโส
ทกุโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนุเตวาสิ วา ติเณหน โควิกนุตเนน
กัจฉี ปริกนุเตยย เอวเมว โข เม อาวุโส ๑ อธิมตฺตา วาตา
กัจฉี ปริกนุตฺตติ ๆ น เม อาวุโส ขมณีย น ยาปณีย ๆเปฯ
โน ปฏิกกโมติ ๆ เสยยถาปี อาวุโส เทว พลวนุโต ปุริสา
ทพฺพลตฺร ปุริสํ นานา พาหาสุ กเหตุวา อุงการกาสุยา สนฺดาเปยฺย
ตํปริธาเปยฺย เอวเมว โข เม ๒ อาวุโส อธิมตฺโต กายสมิ
ทาโห ๆ น เม อาวุโส ขมณีย น ยาปณีย พาพฺพา เม ทุกฺขา
เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ โน ปฏิกกมฺนฺติ อภิกฺกโม สานํ ปณฺณายติ
โน ปฏิกกโมติ ๆ สตถํ อาวุโส สาริปฺตฺต อหริสฺสามิ นาวกฺขามิ
ชีวิตฺตติ ๑ [๔] आयसुमा ञ्णुโน सत्तं आहरेत्ति ฯ

[๑๐๖] ยาเปตยสฺมา ฌนฺโน ยาเปนฺตํ มยฺ อายสฺมนฺตํ ฌนฺนํ
อิจฺฉาม สเจ อายสฺมโต ฌนฺนสฺส นตฺถิ สປປາຍານີ โภชนานิ
อหํ อายสฺมโต ฌนฺนสฺส สປປາຍານີ โภชนานิ ปริเยสิสฺสามิ สเจ
อายสฺมโต ฌนฺนสฺส นตฺถิ สປປາຍານີ เกสฺชฺชานิ อหํ อายสฺมโต
ฌนฺนสฺส สປປາຍານີ เกสฺชฺชานิ ปริเยสิสฺสามิ สเจ อายสฺมโต
ฌนฺนสฺส นตฺถิ ปฏฺฐิรູປາ ອຸປຸຸຈາກາ อหํ อายสฺมนฺตํ ฌนฺนํ
ອຸປຸຸຈາກາສາມີ ມາ ຈ ๕ आयसुमा ञ्णुโน सत्तं आहरेत्ति यापेतायसुमा
ञ्णुโน यापेनत्तं मयि आयसुमन्तं ฌนฺนํ อิจฺฉามาติ ฯ

น เม อาวุโส สาริปฺตฺต นตฺถิ สປປາຍານີ โภชนานิ อตฺถิ เม
#๑ ม. เม อาวุโสติ ปททวยํ นตฺถิ ฯ ๒ ม. เมสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ย. ชีวิตฺตติ ฯ
#๔ ม. ย. มา ฯ ๕ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

สปปายานิ โภชนานิ นปี เม นตฺถิ สปปายานิ เกสขฺชานิ อตฺถิ
เม สปปายานิ เกสขฺชานิ นปี เม นตฺถิ ปฏฺฐิปา อุปฏฺฐากา
อตฺถิ เม ปฏฺฐิปา อุปฏฺฐากา ฯ อปี จ เม อาวุโส สตฺถา
ปริจฺฉินฺโณ ทิฆมรตฺตํ มนาเปเนว โน อมฺนาเปเนว ฯ เอตํ हि
आवुसो सवकसु पठ्ठिपिं यं सत्तारिं परिजयेय मनापेनेव
नो अमनापेनेव तं १ अनुपवच्छं ननुโน गिग्गु सत्तं आहरिसुत्ति
एवमेतं आवुसो सारिपुत्त चारेहिती १

[๑๐๗] ปุจฺเจยฺยาม มยฺ อายสฺมฺนตฺตํ นนฺนํ กิณฺจิทฺเว เทลฺลํ
สเจ อายสฺมา นนฺโน โອกาสํ กโรติ ปญฺหสฺส เวยฺยากรณายาติ ๑
ปุจฺจฺจฺวาวิโส สारิปุत्तํ สุตฺวา เวทยามาติ ๒ ๑ จกฺขุํ आवุโส นนฺน
จกฺขุวิณฺญาณํ จกฺขุวิณฺญาณวิณฺญาตพฺเพ ชฺมฺเม เอตํ มม
เอโสหฺมฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสตี ๑เปฯ ชิวฺหํ आवุโส
นนฺน ชิวฺหาวิณฺญาณํ ชิวฺหาวิณฺญาณวิณฺญาตพฺเพ ชฺมฺเม เอตํ มม
เอโสหฺมฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสตี ๑เปฯ มนฺ आवุโส
นนฺน มโนวิณฺญาณํ มโนวิณฺญาณวิณฺญาตพฺเพ ชฺมฺเม เอตํ มม
เอโสหฺมฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสตี ๑ จกฺขุํ आवุโส
सारิปุत्तํ จกฺขุวิณฺญาณํ จกฺขุวิณฺญาณวิณฺญาตพฺเพ ชฺมฺเม เนตํ
มม เนโสหฺมฺสมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสามิ ๑เปฯ ชิวฺหํ
आवुसो सारिपुत्तं शिवाविण्णं शिवाविण्णविण्णत्तपुत्ते चम्मे
#๑ ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒ สํ. เทลิสฺสามิตี ๑ ม. ย. เวทิสฺสามาติ ๑

เนตํ มม เนโสหมสุมิ ฯเปฯ มนํ อาวุโส สาริปุตฺต
มโนวิญญาณํ มโนวิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม เนตํ มม
เนโสหมสุมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสสามิตี ฯ

[๑๐๘] จกฺขุสุมี อาวุโส ฉนฺน จกฺขุวิญญาเณ จกฺขุวิญญาณวิญญาตพฺเพสุ
ฐมฺเมสุ ก็ ทิสฺวา ก็ อภิญฺจาย จกฺขุ จกฺขุวิญญาณํ
จกฺขุวิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม เนตํ มม เนโสหมสุมิ น เมโส
อตฺตาคิ สมนุสฺสสตี ฯเปฯ ชิวฺหาย อาวุโส ฉนฺน ชิวฺหาวิญญาเณ
ชิวฺหาวิญญาณวิญญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ ก็ ทิสฺวา ก็ อภิญฺจาย
ชิวฺหํ ชิวฺหาวิญญาณํ ชิวฺหาวิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม เนตํ มม
เนโสหมสุมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสสตี ฯเปฯ มนฺสุมี อาวุโส
ฉนฺน มโนวิญญาเณ มโนวิญญาณวิญญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ ก็ ทิสฺวา
ก็ อภิญฺจาย มนํ มโนวิญญาณํ มโนวิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม
เนตํ มม เนโสหมสุมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสสตีตี ฯ

[๑๐๙] จกฺขุสุมี อาวุโส สาริปุตฺต จกฺขุวิญญาเณ จกฺขุวิญญาณ-
วิญญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ นิโรธํ ทิสฺวา นิโรธํ อภิญฺจาย จกฺขุ
จกฺขุวิญญาณํ จกฺขุวิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม เนตํ มม
เนโสหมสุมิ น เมโส อตฺตาคิ สมนุสฺสสามิ ฯเปฯ ชิวฺหาย อาวุโส
สาริปุตฺต ชิวฺหาวิญญาเณ ชิวฺหาวิญญาณวิญญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุ
นิโรธํ ทิสฺวา นิโรธํ อภิญฺจาย ชิวฺหํ ชิวฺหาวิญญาณํ ชิวฺหา-
วิญญาณวิญญาตพฺเพ ฐมฺเม เนตํ มม เนโสหมสุมิ น เมโส

อตตาดิ สมนุปลุสสามิ ฯเปฯ มนสมิ อวูโส สาริปุตต มโน-
วิญญาณ มโนวิญญาณวิญญาตพเพสุ ฌมเมสุ นิโรธึ ทิสฺวา นิโรธึ
อภิญญา ย มนั มโนวิญญาณั มโนวิญญาณวิญญาตพเพ ฌมเม
เนตฺ มม เนโสหสมฺมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลุสสามิติ ฯ

[๑๑๐] เอวิ วุตเต อายสฺมา มหาจฺจนฺโท อายสฺมนตฺ ฌนฺนั
เอตทโวจ ตสฺมา ติวาโส ฌนฺน อิทมฺปิ ตสฺส ภควโต สาสนั
นิจฺจกปฺปึ สารุํ มนสิกาตพฺพิ นิสฺสิตสฺส จลิตฺ อนิสฺสิตสฺส
จลิตฺ นตฺติ จลิตฺ อสตี ปสฺสทฺธิ โหตี ปสฺสทฺธิยา สตี
นนฺทึ น โหตี นนฺทึยา ๑ อสตี อากคฺคตี น โหตี อากคฺคตียา
อสตี จตุปฺปาโต น โหตี จตุปฺปาเต อสตี เนวิธ น หุริ น
อุภยมนฺตเรณ เอสฺวณฺโต ทุกฺขสฺสาตี ฯ อถ โข อายสฺมา จ
สาริปุตฺโต อายสฺมา จ มหาจฺจนฺโท อายสฺมนตฺ ฌนฺนั อิมินา
โรวาทฺเทน โรวาทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกมึสฺสุ ฯ อถ โข อายสฺมา
ฌนฺโน อจิรปฺกนฺเตสฺสุ เตสฺสุ อายสฺมนฺเตสฺสุ สตฺถึ อหเรสิ ฯ

[๑๑๑] อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต เยน ภควา เตนุปลฺสงฺกมิ
อุปลฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตฺ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตฺ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตฺ
นินฺนโน โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควนฺตฺ เอตทโวจ อายสฺมตา
ภนฺเต ฌนฺเนน สตฺถึ อหริตฺ ตสฺส กา คตี โก อภิสมฺปฺราโยตี ฯ
นนฺ เต สาริปุตฺต ฌนฺเนน ภิกฺขุณา สมฺมุขายว อนฺุปวชฺชตา
#๑ ส. ม. ย. นตี น โหตี นตียา ฯ

พฺยาคตาดิ ๗ อตฺถิ ฅนฺเต ปุพฺพวิชฺชนํ ๑ นาม วชฺชिकाโม
ตตฺถายสุมโต ฅนฺนสฺส มิตฺตกฺกุลาณิ สฺหชฺชกฺกุลาณิ อฺปวชฺชกฺกุลาณิํติ ๗
โหนฺติ เหนฺเต สารีปฺตฺต ฅนฺนสฺส ภิกฺขุโน มิตฺตกฺกุลาณิ สฺหชฺชกฺกุลาณิ
อฺปวชฺชกฺกุลาณิํติ ๒ ๗ น โข ปนาหํ สารีปฺตฺต เหนฺตฺตาวตฺตา สอฺปวชฺชโชติ
วทามิ ๗ โย โข สารีปฺตฺต อิมญจ ๓ กายํ นิกฺขิปปติ อญฺญญจ
กายํ อฺปาทียติ ตมฺหํ สอฺปวชฺชโชติ วทามิ ๗ ตํ ฅนฺนสฺส
ภิกฺขุโน นตฺถิ อฺนุปวชฺชํ ฅนฺนเนน ภิกฺขุณา สตฺถิ อหริตฺนตฺติ
เอวเมตํ สารีปฺตฺต ฐาเรหิํติ ๗ จตฺตตฺถิ ๗

[๑๑๒] อถ โข อายสฺมา ปุณฺณโณ เยน ภควา เตนฺนุสสงฺกมิ ๗เป๗
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ปุณฺณโณ ภควนฺตํ เหนฺตทโวจ
สาธฺมึ เม ฅนฺเต ภควา สงฺฆิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตฺถ ยมฺหํ ภควโต
ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปกฺกุโ จ อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ ๗ สนฺติ โข ปุณฺณ จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺกุจา
กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺชนิยา ตลฺลเจ ภิกฺขุ
อภินฺนตฺติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติกฺกุจฺติ ตสฺส ตํ อภินฺนทโต
อภิวทโต อชฺโฆสาย ติกฺกุจฺโต อฺปฺปชฺชติ นนฺทิ นนฺทิสฺมุตฺยา
ทูกฺขสฺมุตฺโย ปุณฺณาติ วทามิ ๗เป๗ สนฺติ โข ปุณฺณ ชิวหาวิญญฺเยยฺยา
รสฺสา ๗เป๗ สนฺติ โข ปุณฺณ มโนวิญญฺเยยฺยา
ฐมฺมา อิกฺกุจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺชนิยา
#๑ สํ. ปุพฺพวิจิริ ๗ ยฺ. ปุพฺพวิชฺชนํ ๗ ๒ ม. ยฺ. อิติสทฺโท นตฺถิ ๗ ๓ ม. ยฺ.
#ตลฺลจ ๗

ตลฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ
อภินนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต อุปฺปชฺชติ นนฺทติ นนฺทติสมฺมทยา
ทุกฺขสมฺมทโย ปุณฺณชาติ วทามิ ฯ

[๑๑๓] สนฺติ [๑] โข ปุณฺณ จกฺขุวิญญฺเยยฺยารูปา อิกฺขฺจา กนฺตา
มณาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺส
นาภิวทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต อนภิวทโต
อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต นิรฺชฺชติ นนฺทติ นนฺทินิโรธา ทุกฺขนิโรธา
ปุณฺณชาติ วทามิ ฯเปฯ สนฺติ จ โข ปุณฺณ มโนวิญญฺเยยฺยา
ชฺมมา อิกฺขฺจา กนฺตา มณาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตลฺเจ ภิกฺขุ นาภินนฺทติ นาภิวทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ
อนภินนฺทโต อนภิวทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต นิรฺชฺชติ นนฺทติ
นนฺทินิโรธา ทุกฺขนิโรธา ปุณฺณชาติ วทามิ ฯ อิมินา ตวํ ปุณฺณ
อารกา โส อิมสฺมา ชฺมมวินยฺยติ ฯ

[๑๑๔] เอวํ วุตฺเต อณฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ เอตฺถาหํ
ภนฺเต อนสฺสาสํ อหํ หิ ภนฺเต จนฺนํ ผสฺสฺสยตฺนํ สมฺมทลฺเจ
อตุณฺจกมฺลฺเจ อสฺสทลฺเจ อาทินวฺลฺเจ นิสฺสรณฺลฺเจ ยถาภูตํ นปฺปชานามิตี ฯ
ตํ ก็ มลฺลสิ ภิกฺขุ ฯ จกฺขุ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ
น เมโส อตุตฺตาติ สมนฺุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เอตฺถ จ เต ภิกฺขุ จกฺขุ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺุปฺปญฺญา ย สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
#๑ ยู. จ ฯ

เอวนุเต เอตํ ปจมี ผสสายตนิ ปหีนํ ภวิสสตี อายตี อปุณพุภวาย
ฯเปฯ ชิวหํ เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ
สมนุปลสตีติ ฯ เอวํ ฆนเต ฯ สาธุ ภิกขุ ตตถ เต ภิกขุ ชิวหา
เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมปฺปลณาย สุกฺกัจํ ภวิสสตี เอวํ เต เอตํ จตฺตถํ ผสสายตนิ
ปหีนํ ภวิสสตี อายตี อปุณพุภวาย ฯเปฯ มนํ เนตํ มม
เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสตีติ ฯ เอวํ ฆนเต
ฯเปฯ สาธุ ปุณณ มยา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน โอวาทิโต
กตมสมิ ชนปเท วิหริสสตีติ ฯ อตถิ ฆนเต สุนาปรนฺโต นาม
ชนปโท ตตถาหํ วิหริสสามิติ ฯ

[๑๑๕] จณฺหา โข ปุณณ สุนาปรนฺตกา มนุสฺสา ผรฺสา
โข ปุณณ สุนาปรนฺตกา มนุสฺสา สเจ ตํ ๑ ปุณณ สุนาปรนฺตกา
มนุสฺสา อกฺโกสิสฺสนฺติ ปรีภาสิสฺสนฺติ ตตฺร เต ปุณณ กิณฺติ
ภวิสสตีติ ฯ สเจ มํ ฆนเต สุนาปรนฺตกา มนุสฺสา อกฺโกสิสฺสนฺติ
ปรีภาสิสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสสตี ภทฺทกา วติเม สุนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สุกฺททกา วติเม สุนาปรนฺตกา มนุสฺสา ยํ มํ ๒
นยิเม ปาณินา ปหาริ เทนตีติ เอวเมตถ ภควา ภวิสสตี
เอวเมตถ สุกต ภวิสสตีติ ฯ สเจ ปน เต ปุณณ สุนาปรนฺตกา
มนุสฺสา ปาณินา ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร ปน เต ปุณณ กิณฺติ
ภวิสสตีติ ฯ สเจ เม ๓ ฆนเต สุนาปรนฺตกา มนุสฺสา ปาณินา
#๑ ยฺ. ตฺวํ ฯ ๒ ม. เม ฯ สพฺพตถ อีทิสเมว ฯ ๓ ม. ยฺ. มํ ฯ

ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสฺสติ ภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สุภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ยํ
มํ นยิเม เลณฺฑนา ๑ ปหาริ เทนฺตีติ เอวเมตฺถ ภควา ภวิสฺสติ
เอวเมตฺถ สุคต ภวิสฺสติ ๑ สเจ ปนฺ เต ปุณฺณ สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา เลณฺฑนา ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร ปนฺ เต ปุณฺณ
กิณฺติ ภวิสฺสติ ๑ สเจ เม ภนฺเต สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา เลณฺฑนา
ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสฺสติ ภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สุภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ยํ
มํ นยิเม ทณฺเฑน ปหาริ เทนฺตีติ เอวเมตฺถ ภควา ภวิสฺสติ
เอวเมตฺถ สุคต ภวิสฺสติ ๑ สเจ ปนฺ เต ปุณฺณ สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา ทณฺเฑน ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร ปนฺ เต ปุณฺณ กิณฺติ
ภวิสฺสติ ๑ สเจ เม ภนฺเต สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ทณฺเฑน
ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสฺสติ ภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สุภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ยํ
มํ นยิเม สตฺเถน ปหาริ เทนฺตีติ เอวเมตฺถ ภควา ภวิสฺสติ
เอวเมตฺถ สุคต ภวิสฺสติ ๑ สเจ ปนฺ เต ปุณฺณ สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สตฺเถน ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร ปนฺ เต ปุณฺณ กิณฺติ
ภวิสฺสติ ๑ สเจ เม ภนฺเต สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา สตฺเถน
ปหาริ ทสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสฺสติ ภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา
มนุสฺสา สุภทฺทกา วติเม สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ยํ มํ
#๑ ม. ย. เลณฺฑนา ๑ เอวมุปริปิ ๑

นยิเม ติณฺเฬน สตฺเถน ชีวิตา โวโรเปนฺตํติ เอวมตฺถ ภควา
ภวิสฺสตี เอวมตฺถ สุกต ภวิสฺสตีติ ฯ

[๑๑๖] สเจ ปน เต ๑ ปุณฺณ สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ติณฺเฬน
สตฺเถน ชีวิตา โวโรเปสฺสนฺติ ตตฺร ปน เต ปุณฺณ กิณฺติ
ภวิสฺสตีติ ฯ สเจ เม ๒ ภนฺเต สฺนาปรนฺตกา มนุสฺสา ติณฺเฬน
สตฺเถน ชีวิตา โวโรเปสฺสนฺติ ตตฺร เม เอวํ ภวิสฺสตี สนฺติ
โฆ ตสฺส ภควโต สาวกา กาเยน จ ชีวิตฺเตน จ อญฺญิยามานา
หฺรายนานา ชิกฺขจฺจมานา สตฺถหํ ปรีเยสนฺติ ตํ เม อิทํ
ปรียญฺจญฺเวย สตฺถหํ กทฺชนฺติ เอวมตฺถ ภควา ภวิสฺสตี
เอวมตฺถ สุกต ภวิสฺสตีติ ฯ สาธุ สาธุ ปุณฺณ สิกฺขิสฺสตี ๓ ตวํ
ปุณฺณ อิมินา ทมฺปสเมน สมนฺนาคโต สฺนาปรนฺตสฺมี ชนปฺเท
วตฺถุ ยสฺสทานิ ตวํ ปุณฺณ กาลํ มลฺลตีติ ฯ

[๑๑๗] อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา อญฺญาเยสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวํ อาทาย เยน สฺนาปรนฺโต ชนปฺโท
เตน จาริกํ ปกฺกามิ อนฺุปฺพุเพน จาริกํ จรมาโน เยน สฺนาปรนฺโต
ชนปฺโท ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺทํ อายสฺมา ปุณฺโณ สฺนาปรนฺตสฺมี
ชนปฺเท วิหฺรตี ฯ อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณ เตเนว อนฺุตรวสฺเสน
ปฺลยจฺมตฺตานิ อฺุปาสกตฺตานิ ปฏฺิเวเสตี ๔ [๕] เตเนว อนฺุตรวสฺเสน ติสฺโส
#๑ ยฺ. ตวํ ฯ ๒ ยฺ. มํ ฯ ๓ ม. สกฺขิสฺสตี โข ฯ ยฺ. สกฺขตี โข ฯ
#๔ สฺ. ยฺ. ปฏฺิปาเทตี ฯ ม. ปฏฺิเวเทตี ฯ ๕ ม. เตเนวอนฺุตรวสฺเสน ปฺลยจฺมตฺตานิ
#อฺุปาสิกาตฺตานิ ปฏฺิเวเทตี ฯ

วิชา สจจกาลี เตเนว อนฺตรวสุเสน ปรีนิพฺพายี ฯ อถ โข
สมฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมီสุ เอกมฺนุตฺติ นิสินฺนา
โฆ เต ภิกฺขุ ภควนฺตฺติ เอตทวโจ โย โส ฆนฺเต ปุณฺโณ นาม
กุลฺปุตฺโต ภควตา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน โอวทิตฺโต โส กาลกโต
ตสฺส กา คติ โโก อภิสฺมปฺราโยติ ฯ ปญฺชิตฺโต ภิกฺขเว ปุณฺโณ
กุลฺปุตฺโต อโหสิ ๑ สจจวาทิ ๒ ฆมฺมสฺसानุฆมฺมํ น จ ฆมฺมาธิกรณฺ
วิหเสสิ ปรีนิพฺพุโต ภิกฺขเว ปุณฺโณ กุลฺปุตฺโตติ ฯ ปญจํ ฯ

[๑๑๘] อถ โข อายสฺมา พาทิโย เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึ ฯเปฯ
เอกมฺนุตฺติ นิสินฺโน โข อายสฺมา พาทิโย ภควนฺตฺติ เอตทวโจ
สาธุ เม ฆนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฆมฺมํ เทเสตุ ยมฺหิ ภควโต
ฆมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปกฺกุโจ อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ ฯ ตํ ก็ มลฺลลสิ พาทิย จกฺขุ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
วาทิ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุกฺขํ วาทิ ฯ ทุกฺขํ
ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฆมฺมํ กลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสิตฺตุ
เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาทิ ฯ โน เหตํ
ฆนฺเต ฯ รุปา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาทิ ฯ อนิจฺจา ฆนฺเต ฯ
จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุสมฺพสฺโส ฯเปฯ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุกฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺสํ วา ตมฺปิ นิจฺจํ
วา อนิจฺจํ วาทิ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ
สुकฺขํ วาทิ ฯ ทุกฺขํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฆมฺมํ กลฺลํ
#๑ ย. อโหสิ ปจฺจปาที ฆมฺมสฺส จานุฆมฺมํ น จ มํ ฆมฺมาธิกรณฺ วิหเสสิ ฯ
#๒ ม. ปจฺจปาที ฆมฺมสฺसानุฆมฺมํ น จ มํ ฆมฺมาธิกรณฺ วิหเสสิ ฯ

นุ ตัม สมนุปลสฺสิดุ เอตัม มม เอโสหมสฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ ฯ
โน เหติ ภนฺเต ฯ เอวํ ปลสฺสํ พาทิย สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสฺสมิปี
นิพฺพินฺทติ จกฺขุวิญญาณเปปี นิพฺพินฺทติ จกฺขุสมฺผลสฺเสปี นิพฺพินฺทติ
ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสปลจฺจยา อุปลฺชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ
วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตสฺสมิปี นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา
วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺตฺตสฺสมิ วิมฺตฺตมิตติ ฌานํ โหติ ฯ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ
พฺรหฺมจริยํ กตํ กรรมิยํ นاپริ อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๑๑๕] อถ โข อายสฺมา พาทิโย ภควโต ภาสีติ อภินนฺทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา อุกฺขายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปลกฺกามิ ฯ อถ โข อายสฺมา พาทิโย เอโก วุปลกฺกฺโข อุปฺปมตฺโต
อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปลฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเต ว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ ๑ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรรมิยํ นاپริ
อิตฺตตฺตยาติ อพุกฺกณฺณาสี ฯ อณฺฺตโร จ ปนายสฺมา พาทิโย
อรหฺตํ อโหสีติ ฯ ฌญฺจํ ฯ

[๑๒๐] เอชา ภิกฺขเว โรโค เอชา คณฺโฑ เอชา สลฺลํ ฯ
ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ตถาคโต อนนฺโช วิหฺรติ วิตสฺสโลติ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปี อากฺขฺเขยฺย อนนฺโช วิหฺเรยฺย ๒ วิตสฺสโลติ ฯ
จกฺขุ น มณฺเฑยฺย จกฺขุสฺสมิ น มณฺเฑยฺย จกฺขุโต น มณฺเฑยฺย
#๑ ม. ย. สพฺพตฺถ วิหาสี ฯ ๒ ย. วิหฺเรยฺย ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ

จกขุ เมติ น มลฺลเยยฺย รุเป น มลฺลเยยฺย รุเปสุ น มลฺลเยยฺย
รูปโต น มลฺลเยยฺย รูปา เมติ น มลฺลเยยฺย จกขุวิญญาณํ
น มลฺลเยยฺย จกขุวิญญาณสฺสมี น มลฺลเยยฺย จกขุวิญญาณโต
น มลฺลเยยฺย จกขุวิญญาณํ เมติ น มลฺลเยยฺย จกขุสมฺพสฺสํ
น มลฺลเยยฺย จกขุสมฺพสฺสํมี น มลฺลเยยฺย จกขุสมฺพสฺสโต
น มลฺลเยยฺย จกขุสมฺพสฺสโต เมติ น มลฺลเยยฺย ยมฺปิํ จกขุสมฺพสฺสํจฺจา
อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา
ตมฺปิ น มลฺลเยยฺย ตสฺมีปี น มลฺลเยยฺย ตโตปี น มลฺลเยยฺย
ตมฺเมติ น มลฺลเยยฺย ๑ โสคํ น มลฺลเยยฺย ๑ ฆานํ น มลฺลเยยฺย ๑
ชีว्हํ น มลฺลเยยฺย ชิว्हาย น มลฺลเยยฺย ชิว्हาโต น มลฺลเยยฺย
ชีว्हา เมติ น มลฺลเยยฺย รเส น มลฺลเยยฺย ชิว्हาวิญญาณํ
น มลฺลเยยฺย ชิว्हาสมฺพสฺสํ น มลฺลเยยฺย ยมฺปิํ ชิว्हาสมฺพสฺสํจฺจา
อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ วา
ตมฺปิ น มลฺลเยยฺย ตสฺมีปี น มลฺลเยยฺย ตโตปี น มลฺลเยยฺย
ตมฺเมติ น มลฺลเยยฺย ๑ กายํ น มลฺลเยยฺย ๑ มนํ น มลฺลเยยฺย
มนสฺมี น มลฺลเยยฺย มนโต น มลฺลเยยฺย มโน เมติ น
มลฺลเยยฺย ฌมฺเม น มลฺลเยยฺย มโนวิญญาณํ มโนสมฺพสฺสํ
ยมฺปิํ มโนสมฺพสฺสํจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ น มลฺลเยยฺย ตสฺมีปี น มลฺลเยยฺย
ตโตปี น มลฺลเยยฺย ตมฺเมติ น มลฺลเยยฺย ๑ สพฺพิ น มลฺลเยยฺย

สพฺพสฺมี น มณฺเษยฺย สพฺพโต น มณฺเษยฺย สพฺพํ เมติ
น มณฺเษยฺย ฯ โส เอวํ อมณฺเษมาโน น กิณฺจ ๑ โลกฺเก อุปาทียติ
อนฺุปาทียํ น ปริตฺตสฺสติ อปริตฺตสฺสํ ปจฺจตฺตณฺเณว ปรีนฺิพฺพายติ
จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรณฺิยํ นาปรี อิตฺถตฺตยาตติ
ปชานาตีติ ฯ

[๑๒๑] เอชา ภิกฺขเว โรโค เอชา คณฺโฑ เอชา สลฺลํ ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว ตถาคโต อนนฺโช วิหฺรติ วิตสฺสโล ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เจปํ อากงฺเขยฺย อนนฺโช วิหฺเรยฺยํ วิตสฺสโลติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๒๒] จกฺขุํ น มณฺเษยฺย จกฺขุสฺมี น มณฺเษยฺย จกฺขุโต
น มณฺเษยฺย จกฺขุํ เมติ น มณฺเษยฺย รุเป น มณฺเษยฺย จกฺขุวิญฺญาณํ
จกฺขุสมฺพสฺสํ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ น มณฺเษยฺย
ตสฺมีปํ น มณฺเษยฺย ตโตปํ น มณฺเษยฺย ตมฺเมติ น มณฺเษยฺย ฯ
ยํ หิ ภิกฺขเว มณฺเษติ ยสฺมี มณฺเษติ ยโต มณฺเษติ ยํ เมติ
มณฺเษติ ตโต ตํ โหติ อณฺเษตา อณฺเษตาภาวี ภาสฺสโต
โลโก ภาวเมว อภินนฺุทติ ฯ เปฯ ชิวฺหํ น มณฺเษยฺย ชิวฺหาย น
มณฺเษยฺย ชิวฺหาโต น มณฺเษยฺย ชิวฺหา เมติ น มณฺเษยฺย
รเส น มณฺเษยฺย ชิวฺหาวิญฺญาณํ ชิวฺหาสมฺพสฺสํ ยมฺปิทํ
ชิวฺหาสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา
อทฺกขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ น มณฺเษยฺย ตสฺมีปํ น มณฺเษยฺย
#๑ ม. ย. กิณฺจิปํ ฯ

ตโตปี น มลฺลเยยฺย ตมฺเมติ น มลฺลเยยฺย ฯ ยํ หิ ภิกฺขเว
 มลฺลติ ยสฺมี มลฺลติ ยโต มลฺลติ ยํ เมติ มลฺลติ
 ตโต ตํ โหติ อลฺลถา อลฺลถาภาวี ภาสตุโต โลโก ภาเมว
 อภินนฺหติ ฯเปฯ มํ น มลฺลเยยฺย มนฺสฺมี น มลฺลเยยฺย
 มนโต น มลฺลเยยฺย มโน เมติ น มลฺลเยยฺย ฐมฺเม น
 มลฺลเยยฺย มโนวิญฺญาณํ มโนสมฺพสฺสํ ยมฺปิํ มโนสมฺพสฺสปฺจฺยา
 อฺปฺปชฺชติ เวทิตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา
 ตมฺปิ น มลฺลเยยฺย ตสฺมีปี น มลฺลเยยฺย ตโตปี น มลฺลเยยฺย
 ตมฺเมติ น มลฺลเยยฺย ฯ ยํ หิ ภิกฺขเว มลฺลติ ยสฺมี มลฺลติ
 ยโต มลฺลติ ยมฺเมติ มลฺลติ ตโต ตํ โหติ อลฺลถา
 อลฺลถาภาวี ภาสตุโต โลโก ภาเมว อภินนฺหติ ฯ ยาวตา
 ภิกฺขเว ขนฺธธาตฺตฺยาตนา ตมฺปิ น มลฺลเยยฺย ตสฺมีปี น
 มลฺลเยยฺย ตโตปี น มลฺลเยยฺย ตํ เมติ น มลฺลเยยฺย ฯ
 โส เอวํ อมฺลฺลมาโน น กิณฺจ โลก อฺปาทิตฺติ อฺนฺปาทิตฺติ
 น ปฺริตสฺสติ อปฺริตสฺสํ ปฺจฺจตฺตลฺลเวว ปฺรินิพฺพายติ จีณา
 ชาติ วุสฺสิตํ พุรฺหุมฺจริยํ กตํ กรรมิยํ นาปฺริ อิตฺถตฺตฺยาตติ
 ปชานาตีติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๒๗] ทฺวยํ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ ฯ ตํ สฺขณฺณํ กิณฺจ ๑
 ภิกฺขเว ทฺวยํ จกฺขุญฺเจว รฺูปา จ โสตลฺลจ ๒ สทฺทา จ
 ฆานลฺลจ กนฺธา จ ชิวฺหา จ รสา จ กาโย จ โฝฏฺฐพฺพา
 #๑ ยฺ. กิณฺจ ๑ ๒ ม. ยฺ. โสตลฺลจ ... ฆานลฺลจ ... ชิวฺหาจ ... มโนจ ...

จ มโน จ ฐมา จ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทวํ ยํ โย
ภิกฺขเว เอวํ วทฺเยยฺย อหเมตํ ทวํ ปจฺจกฺขาย อณฺณํ ทวํ
ปณฺณเปตฺตสํมิตฺติ ๑ ตสฺส วาจา วตฺถุ เทวตฺส ปุณฺโณ จ น
สมฺปาเยยฺย อุตฺตริ จ วิฆาตํ อापชฺเชยฺย ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑
ยถา ตํ ภิกฺขเว อวิสยสฺมินฺติ ๑ นวํ ๑

[๑๒๔] ทวํ ภิกฺขเว ปฏฺิจฺจ วิญฺญาณํ สมฺโภติ ๑ กถญจ
ภิกฺขเว ทวํ ปฏฺิจฺจ วิญฺญาณํ สมฺโภติ ๑ จกฺขุญจ ปฏฺิจฺจ
รूपे จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ จกฺขุ อนิจฺจํ วิปริณามิ
อณฺณตภาวิ รุปา อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวิโน อิตฺถตํ
ทวํ จลญฺเจว พฺยาธญจ ๑ อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวิ จกฺขุวิญฺญาณํ
อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวิ ๑ โยปี เหตุ โยปี
ปจฺจโย จกฺขุวิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย โสปี เหตุ โสปี ปจฺจโย
อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวิ ๑ อนิจฺจํ โข ปน ภิกฺขเว
ปจฺจยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ จกฺขุวิญฺญาณํ กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ๑
โย ๒ โข ภิกฺขเว อิมสํ ตินฺณํ ฐมา นํ สงฺกตฺติ สนนฺนิปาโต
สมวาโย อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จกฺขุสมฺพสฺโส ๑

[๑๒๕] จกฺขุสมฺพสฺโสปี อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวิ ๑ โยปี
เหตุ โยปี ปจฺจโย จกฺขุสมฺพสฺสสฺส อุปฺปาทาย โสปี เหตุ โสปี
ปจฺจโย อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวิ ๑ อนิจฺจํ โข ปน ภิกฺขเว
ปจฺจยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ จกฺขุสมฺพสฺโส กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ๑

#๑ ม. พุยถญจ ๑ ย. พุยพฺยถญจ ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒ ม. ย. ยา ๑ เอวมฺปริปี ๑

ศุญฺโฐ ภิกฺขเว เวเทติ ศุญฺโฐ เจเตติ ศุญฺโฐ สลฺยชานาติ อิตฺถเตปิ
 ฌมฺมา จลา เจว พฺยาธา ๑ จ อนิจฺจา วิปริณามิโน อลฺยถาภาวิโน
 ๑เป๑ ชิฺวหฺลจ ปฏฺิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ ชิฺวหาวิญฺญาณํ
 ชิฺวหา อนิจฺจา วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ รสา อนิจฺจา วิปริณามิโน
 อลฺยถาภาวิโน อิตฺถตํ ทฺวยํ จลฺยเจว พฺยาธลฺย อนิจฺจํ
 วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ ชิฺวหาวิญฺญาณํ อนิจฺจํ วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ ๑
 โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย ชิฺวหาวิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย
 โสปี เหตุ โสปี ปจฺจโย อนิจฺจโ วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ ๑
 อนิจฺจํ โข ปน ภิกฺขเว ปจฺจยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺนํ ชิฺวหาวิญฺญาณํ
 กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ๑ โย โข ภิกฺขเว อิมํสํ ติณฺณํ ฌมฺมานํ
 สงฺกฺคิ สนฺนิปาโต สมวาโย อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ชิฺวหาสมฺพฺสฺโส ๑

[๑๒๖] ชิฺวหาสมฺพฺสฺโสปี อนิจฺจโ วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ ๑ โยปี
 เหตุ โยปี ปจฺจโย ชิฺวหาสมฺพฺสฺสฺส อุปฺปาทาย โสปี เหตุ โสปี
 ปจฺจโย อนิจฺจโ วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ ๑ อนิจฺจํ โข ปน
 ภิกฺขเว ปจฺจยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺโน ชิฺวหาสมฺพฺสฺโส กุโธ นิจฺจโ
 ภวิสฺสติ ๑ ศุญฺโฐ ภิกฺขเว เวเทติ ศุญฺโฐ เจเตติ ศุญฺโฐ
 สลฺยชานาติ อิตฺถเตปิ ฌมฺมา จลา เจว พฺยาธา จ อนิจฺจา
 วิปริณามิโน อลฺยถาภาวิโน ๑เป๑ มนฺลฺยจ ปฏฺิจฺจ ฌมฺเม จ
 อุปฺปชฺชติ มโนวิญฺญาณํ มโน อนิจฺจโ วิปริณามิ อลฺยถาภาวิ
 ฌมฺมา อนิจฺจา วิปริณามิโน อลฺยถาภาวิโน อิตฺถตํ ทฺวยํ

#๑ ม. พุยถา ๑ ย. พุยยา ๑

จลญเจว พุยาธญจ อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ มโนวิญฺญาณํ
อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ ฯ โยปี เหตุ โยปี
ปจฺจโย มโนวิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย โสปี เหตุ โสปี ปจฺจโย
อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ ฯ อนิจฺจํ โข ปน ภิกฺขเว
ปจฺจยํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ มโนวิญฺญาณํ กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ฯ
โย โข ภิกฺขเว อิมํสํ ตินฺนํ ฐมฺมานํ สงฺคตํ สนนฺนิปาโต
สมวาโย อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ๑ มโนสมฺพสฺโส ฯ

[๑๒๗] มโนสมฺพสฺโสปี อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ ฯ
โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย มโนสมฺพสฺส อุปฺปาทาย โสปี เหตุ
โสปี ปจฺจโย อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ ฯ อนิจฺจํ โข ปน
ภิกฺขเว ปจฺจยํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺโน มโนสมฺพสฺโส กุโธ นิจฺจํ
ภวิสฺสติ ฯ สฺกุโธ ภิกฺขเว เวเทติ สฺกุโธ เจเตติ สฺกุโธ
สญฺชานาติ อิตฺถเตปิ ฐมฺมา จลา เจว พุยาธา จ อนิจฺจา
วิปริณามิโน อณฺณถาภาวิโน ฯ เอวํ ภิกฺขเว ทวํ ปฏิจฺจ
มโนวิญฺญาณํ สมฺโภตฺติติ ฯ ทสมํ ฯ

ฉนฺนาวกุโ จตฺตฺโต ฯ

ตสฺสทฺทานํ

ปโลกสฺสญฺญา สงฺจิตฺตํ ฉนฺโน ปุณฺโณ จ พาหิโย

เอเชน จ เทว วุตฺตา ทวเยหิ อปเร เทวติ ฯ

#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

[๑๒๘] ฉยิเม ภิกขเว ผสสายตนา อทนต์ อคฺคตฺตา อรฺกขิตฺตา
อสิวฺตฺตา ทฺกฺขาธิวาทฺหา โหนฺติ ฯ กตฺเม ฉ ฯ จกฺขุํ ภิกขเว
ผสสายตฺนํ อทนต์ํ อคฺคตฺตํ อรฺกขิตฺตํ อสิวฺตฺตํ ทฺกฺขาธิวาทฺหํ โหติ
ฯเปฯ ชิวฺหา ภิกขเว ผสสายตฺนํ อทนต์ํ อคฺคตฺตํ อรฺกขิตฺตํ
อสิวฺตฺตํ ทฺกฺขาธิวาทฺหํ โหติ ฯเปฯ มโน ภิกขเว ผสสายตฺนํ
อทนต์ํ อคฺคตฺตํ อรฺกขิตฺตํ อสิวฺตฺตํ ทฺกฺขาธิวาทฺหํ โหติ ฯ อิเม โข
ภิกขเว ฉ ผสสายตนา อทนต์ตา อคฺคตฺตา อรฺกขิตฺตา อสิวฺตฺตา
ทฺกฺขาธิวาทฺหา โหนฺติ ฯ

[๑๒๙] ฉยิเม ภิกขเว ผสสายตนา สฺทนต์ตา สฺกฺคตฺตา สฺรฺกขิตฺตา
สฺสิวฺตฺตา สฺทฺขาธิวาทฺหา โหนฺติ ฯ กตฺเม ฉ ฯ จกฺขุํ ภิกขเว ผสสายตฺนํ
สฺทนต์ํ สฺกฺคตฺตํ สฺรฺกขิตฺตํ สฺสิวฺตฺตํ สฺทฺขาธิวาทฺหํ โหติ ฯเปฯ ชิวฺหา
ภิกขเว ผสสายตฺนํ สฺทนต์ํ สฺกฺคตฺตํ สฺรฺกขิตฺตํ สฺสิวฺตฺตํ สฺทฺขาธิวาทฺหํ
โหติ ฯเปฯ มโน ภิกขเว ผสสายตฺนํ สฺทนต์ํ สฺกฺคตฺตํ สฺรฺกขิตฺตํ
สฺสิวฺตฺตํ สฺทฺขาธิวาทฺหํ โหติ ฯ อิเม โข ภิกขเว ฉ ผสสายตนา
สฺทนต์ตา สฺกฺคตฺตา สฺรฺกขิตฺตา สฺสิวฺตฺตา สฺทฺขาธิวาทฺหา โหนฺติติ ฯ
อิทมวโจ ภควา ฯเปฯ เอตทวโจ สฺตฺถา

[๑๓๐] ฉเพว ๑ ผสสายตนา นิ ภิกขเว ๒ อสิวฺโต ยตฺถ ทฺกฺขํ นิกจฺจติ
เตสญฺจ เย สํวรณํ อเวทิสฺสุ ๓ สทฺธา ทฺติยา วิหรนฺตนา นวสฺสุตา ฯ
ทิสฺวาน รูปานํ มโนรมานํ อโถปี ทิสฺวา อมโนรมานํ
#๑ ม. สเพว ฯ ๒ ม. ย. ภิกขโว ฯ ๓ ย. อเวทิสฺสุ ฯ

มโนรเม รากปลถ วิโนทเย น จาปฺปียมเมติ มนํ ปโทสเย ฯ
 สทฺทญจ สุตฺวา ทฺติยํ ปิยาปฺปิยํ ปิยมฺหิ สทฺเทน สมฺมุจฺฉิตฺติ สฺยา
 อโถ ๑ ปิเย โทสคตํ วิโนทเย น จาปฺปียมเมติ มนํ ปโทสเย ฯ
 คนฺธญจ ฆตฺวา สุรภี มโนรมํ อโถปิ ฆตฺวา อสุจํ อกฺนฺติยํ
 อกฺนฺติยสฺมี ปฺภินฺนํ วิโนทเย จนนฺทานุณีโต น จ กนฺติเย สฺยา ฯ
 รสญจ โภตฺวา ปรีตํ จ สาทฺ ๒ อโถปิ โภตฺวา น อสาทฺเมกทา
 สาทท รสํ นาชฺโฆสาย ภูณฺชติ ๓ วิโรธมาสาทฺ ๔ สฺโน ปทํสเย ฯ
 ผสฺเสน ผฺกุจฺจ น สฺเขน มชฺเฌ ๕ ทฺกฺเขน ผฺกุจฺจปี น สมฺปเวเช
 ผสฺสทวํยํ สฺขทฺกฺขํ ๖ อฺเปกฺเข ๗ อนานฺรฺทฺโธ อวิรฺทฺธ เกนจิ ฯ
 ปฺปญฺจสฺสณฺวา อิตฺธีตรา นรา ปฺปญฺจยฺนฺตา อฺปยฺนฺติ สฺสณฺณิโน
 มโนมยํ เกหสิตฺตญจ สพฺพิ ปนฺชชฺช เนกฺขมฺมสฺตีติ หิ ๘ อิริยติ ๙ ฯ
 เอวํ มโน ฉสฺสฺยทา สฺภาวิโต ผฺกุจฺจสฺส จิตฺตํ น วิกมฺปเต กฺวจิ
 เต รากโทสํ ๑๐ หิ ๘ อภิภฺยฺย ภิกฺขโว ภาวถ ชาติมรณฺสฺส ปารกาติ ฯ
 ปจฺมํ ฯ

[๑๓๑] อถ โข อายสฺมา มาลฺกฺยปฺตุโต อาตาปี ปหิตตฺโต
 ยเณ ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 มาลฺกฺยปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ สาทฺ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
 ฅมฺมํ เทเสตฺถ ยมฺหํ ภควโต ฅมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปรกฺกุจฺจ
 #๑ ม. อโถปฺปิเย ฯ ย. อถปฺปิเย ฯ ๒ ม. รสญจ โภตฺวาน อสาทิตฺตญจ สาทท ฯ
 #ย. รสญจ โภตฺวา สาทิตฺตญจ สาทฺญจ ฯ ๓ ม. ภูณฺเช ฯ
 #๔ ม. วิโรธมาสาทฺสุ ... ฯ ย. วิโรธมาสาทฺสุ ... ฯ ๕ ม. ย. มชฺเช ฯ
 #๖ ม. ย. สฺขทฺกฺเข ฯ ๗ ย. อฺเปกฺโข ฯ ๘ ม. ย. หิสทฺโท นตฺถิ ฯ
 #๙ ม. ย. อิริยติ ฯ ๑๐ ม. ย. รากโทเส ฯ

อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ เอตฺถทานิ มาลुकฺยปฺตฺต
ก็ ทหเร ภิกฺขุ วกฺขามิ ๑ ยตฺร หิ นาม ตฺวํ ๒ ชินฺโน
วฺจฺโฆ ๓ มหฺลลโก อทฺทคฺโต วโยนุปฺปตฺโต สงฺขิตฺเตน โอวาทํ
ยาจสีติ ฯ

[๑๓๒] กิณฺจาปฺหิ ๔ ฆนฺเต ชินฺโน วฺจฺโฆ มหฺลลโก อทฺทคฺโต
วโยนุปฺปตฺโต ฯ เทเสตุ เม ฆนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฆมฺมํ
เทเสตุ สฺสคฺโต สงฺขิตฺเตน ฆมฺมํ อปฺเปว นามาทํ ภควโต
ภาสิตสฺส อตฺถิ อาชานเยยฺยํ อปฺเปว นามาทํ ภควโต ภาสิตสฺส
ทายาทอ สฺสสนฺติ ฯ ตํ ก็ มลฺลลสิ มาลुकฺยปฺตฺต เย เต
จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อทฺทจฺจา อทฺทจฺจปฺพุพา น จ ปสฺสสิ น จ
เต โหติ ปสฺเสยฺยนฺติ อตฺถิ เต ตตฺถ ฉนฺโท วา ราโค วา
เปมฺมิ วาติ ฯ โน เหนติ ฆนฺเต ฯ เย เต โสตฺวิญญฺเยยฺยา สทฺทา
อสฺสตา อสฺสตฺตปฺพุพา น จ สฺสณฺสิ น จ เต โหติ สฺสณฺเยยฺยนฺติ
อตฺถิ เต ตตฺถ ฉนฺโท วา ราโค วา เปมฺมิ วาติ ฯ โน
เหนติ ฆนฺเต ฯ เย เต ฆานวิญญฺเยยฺยา คณฺธา อฆายิตา อฆายิตปฺพุพา
น จ ฆายสิ น จ เต โหติ ฆายเยยฺยนฺติ อตฺถิ
เต ตตฺถ ฯเปฯ เย เต ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา รสา อสายิตา
อสายิตปฺพุพา น จ สายสิ น จ เต โหติ สายเยยฺยนฺติ
อตฺถิ เต ตตฺถ ฯเปฯ เย เต กายวิญญฺเยยฺยา โฝฏฺจฺจปฺพุพา
อสมฺมุจฺจา อสมฺมุจฺจปฺพุพา น จ มุสฺสสิ น จ เต โหติ
มุสฺเสยฺยนฺติ อตฺถิ เต ตตฺถ ฯเปฯ เย เต มโนวิญญฺเยยฺยา
#๑ ม. ยฺ. วกฺขาม ฯ ๒ ม. ยฺ. ภิกฺขุ ฯ ๓ ม. วฺจฺโฆ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ
#๔ ม. กิณฺจาปฺหิ ฯ ยฺ. กิณฺจาปฺหิ ฯ

ธมมา อวิญญาตา อวิญญาตปุพพา น จ วิชานาสี น จ
เต โหติ วิชาเนยฺยุนฺติ อตฺถิ เต ตตฺถ ฉนฺโท วา ราโค वा
เปมฺม วาติ ฯ โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ

[๑๓๓] เอตฺถ จ เต มาลुकฺยปฺตฺต ทิฏฺฐสุตฺตมุตฺตวิญญาตพฺเพสุ
ธมฺเมสุ ทิฏฺฐเ ทิฏฺฐมตฺตํ ภาวิสฺสตี สุเต สุตฺมตฺตํ ภาวิสฺสตี
มฺเต มุตฺมตฺตํ ภาวิสฺสตี วิญญาเต วิญญาตมตฺตํ ภาวิสฺสตี ฯ
ยโต โข เต มาลुकฺยปฺตฺต ทิฏฺฐสุตฺตมุตฺตวิญญาตพฺเพสุ ธมฺเมสุ
ทิฏฺฐเ ทิฏฺฐมตฺตํ ภาวิสฺสตี สุเต สุตฺมตฺตํ ภาวิสฺสตี มฺเต มุตฺมตฺตํ
ภาวิสฺสตี วิญญาเต วิญญาตมตฺตํ ภาวิสฺสตี ตโต ตวฺ มาลुकฺยปฺตฺต
น เตน ยโต ตวฺ มาลुकฺยปฺตฺต น เตน ตโต ตวฺ
มาลुकฺยปฺตฺต น ตตฺถ ยโต ตวฺ มาลुकฺยปฺตฺต น ตตฺถ ตโต
ตวฺ มาลुकฺยปฺตฺต เนวฺช น หุริ น อุกฺกมฺนตฺเรน เอเสวานฺโต
ทูกฺขสฺสาตี ฯ อิมสฺส ขฺวาทํ ฆนฺเต ภาวโต ๑ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺสคฺ
วิตฺถาเรน อตฺถิ อาชานามิ ฯ

[๑๓๔] รูปี ทิสฺวา สตี มฺภูจฺจา ปิยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต
สารตฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺลจ อชฺโฆสฺสา ๒ ติฏฺฐตี ฯ
ตสฺส วทฺตฺตมฺมุติ เวทนา อนเภา รูปสมฺภวา
อภิขฺฌมา จ วิหเสา จ จิตฺตมสฺสูปฺพลฺลยตี
เอวฺ อาจฺฉินโต ทูกฺขํ อารา นิพฺพาน วุจฺจตี ฯ
สทฺทํ สุตฺวา สตี มฺภูจฺจา ปิยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต
สารตฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺลจ อชฺโฆสฺสา ติฏฺฐตี ฯ

#๑ ม. ย. ภาวตา ฯ ๒ ม. ย. อชฺโฆส ฯ เอวมฺปริปิ ฯ

ตสฺส วฑฺฒนฺตํ เวทนา อเนกา สทฺทสมฺภวา
อภิขฺฌมา จ วิเสสา จ จิตฺตมสฺสุปฺพลยฺยติ
เอวํ อัจฉินฺโต ทุกฺขํ อารา นิพฺพาน วุจฺจติ ฯ
คณฺฐํ ฆาตฺวา ๑ สติ มฺภุจฺจา ปิยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
สารถฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺยจ อชฺโฆสฺสา ติฏฺฐติ ฯ
ตสฺส วฑฺฒนฺตํ เวทนา อเนกา คณฺฐสมฺภวา
อภิขฺฌมา จ วิเสสา จ จิตฺตมสฺสุปฺพลยฺยติ
เอวํ อัจฉินฺโต ทุกฺขํ อารา นิพฺพาน วุจฺจติ ฯ
รลํ โภตฺวา สติ มฺภุจฺจา ปิยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
สารถฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺยจ อชฺโฆสฺสา ติฏฺฐติ ฯ
ตสฺส วฑฺฒนฺตํ เวทนา อเนกา รสสมฺภวา
ฯเปฯ อารา นิพฺพาน วุจฺจติ ฯ
โฆฏฺฐพฺพํ สฺสฺส สติ มฺภุจฺจา ปิยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
สารถฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺยจ อชฺโฆสฺสา ติฏฺฐติ ฯ
ตสฺส วฑฺฒนฺตํ เวทนา อเนกา โฆฏฺฐพฺพสมฺภวา
ฯเปฯ อารา นิพฺพาน วุจฺจติ ฯ
ธมฺมํ ฌตฺวา สติ มฺภุจฺจา ปิยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
สารถฺตจิตฺโต เวเทติ ตลฺยจ อชฺโฆสฺสา ติฏฺฐติ ฯ
ตสฺส วฑฺฒนฺตํ เวทนา อเนกา ธมฺมสมฺภวา
อภิขฺฌมา จ วิเสสา จ จิตฺตมสฺสุปฺพลยฺยติ

#๑ ม. ฆตฺวา ฯ

เอวํ อัจฉินโต ทุกขํ อารา นิพพาน วุจจติ ฯ
[๑๓๕] น โส รชชติ รูปเปสฺส รูปํ ทิสฺวา ปฏิสฺสโต
วิรตฺตจิตฺโต เวเทติ ตณฺจ นาชฺโฆสฺสา ติญฺจติ ฯ
ยถาสฺส ปสฺสโต รูปํ เสวโต จาปี เวทณํ
ขียฺยติ โน ปจฺยติ เอวํ โส จรตี สโต
เอวํ อปจฉินโต ทุกขํ สนนฺติเก นิพพาน วุจจติ ฯ
น โส รชชติ สทฺทเทสฺส สทฺทํ สุตฺวา ปฏิสฺสโต
วิรตฺตจิตฺโต เวเทติ ตณฺจ นาชฺโฆสฺสา ติญฺจติ ฯ
ยถาสฺส สฺสโต สทฺทํ เสวโต จาปี เวทณํ
ขียฺยติ โน ปจฺยติ เอวํ โส จรตี สโต
เอวํ อปจฉินโต ทุกขํ สนนฺติเก นิพพาน วุจจติ ฯ
น โส รชชติ คนฺธเรสฺส คนฺธํ ฆาตฺวา ปฏิสฺสโต
วิรตฺตจิตฺโต เวเทติ ตณฺจ นาชฺโฆสฺสา ติญฺจติ ฯ
ยถาสฺส ฆายโต คนฺธํ เสวโต จาปี เวทณํ
ขียฺยติ โน ปจฺยติ เอวํ โส จรตี สโต
เอวํ อปจฉินโต ทุกขํ สนนฺติเก นิพพาน วุจจติ ฯ
น โส รชชติ รเสสฺส รสํ โภคฺวา ปฏิสฺสโต
วิรตฺตจิตฺโต เวเทติ ตณฺจ นาชฺโฆสฺสา ติญฺจติ ฯ
ยถาสฺส สายโต รสํ เสวโต จาปี เวทณํ
ฯเปฯ สนนฺติเก นิพพาน วุจจติ ฯ

น โส รชชติ ผสเสสุ ผสสํ ผสส ปฏิสสโต
วิรัตตจิตโต เวเทติ ตถจ นาชโฆสา ตัญจติ ฯ
ยถาสส ผสโต ผสสํ เสวโต จาปี เวหนํ
ฯเปฯ สนฺติเก นิพพาน วุจฺจติ ฯ

น โส รชชติ ฌมฺเมสุ ฌมฺมํ ฌตฺวา ปฏิสสโต
วิรัตตจิตโต เวเทติ ตถจ นาชโฆสา ตัญจติ ฯ
ยถาสส ฆานโต ฌมฺมํ เสวโต จาปี เวหนํ
ขียฺยติ โน ปจฺยติ เอวํ โส จรฺตี สโต
เอวํ อปจฺฉินฺโต ทุกฺขํ สนฺติเก นิพพาน วุจฺจติ ฯ

อิมสฺส ขฺวาทํ ภนฺเต ภกฺวตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน
อตุถํ อาชานามิตี ฯ

[๑๓๖] สาธุ สาธุ มาลุภยปฺตุต สาธุ โข ตฺวํ มาลุภยปฺตุต
มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตุถํ อาชานามิตี ฯ

[๑๓๗] รุปี ทิสฺวา สติ มุญฺจา ปิยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
สารตฺตจิตโต เวเทติ ตถจ อชโฆสา ตัญจติ ฯ
ตสฺส วจฺจนฺติ เวทนา อนเภา รูปสมฺภวา
อภิขฺฉา จ วิเสสา จ จิตฺตมสฺสุปฺพลฺยติ
เอวํ อาจฺฉินฺโต ทุกฺขํ อารา นิพพาน วุจฺจติ ฯเปฯ

[๑๓๘] น โส รชชติ ฌมฺเมสุ ฌมฺมํ ฌตฺวา ปฏิสสโต
วิรัตตจิตโต เวเทติ ตถจ นาชโฆสา ตัญจติ ฯ

ยถาสฺส ชานโต ฐมมํ เสวโต จาปี เวทนํ

จียยติ โน ปจียติ เอวํ โส จรตี สโต

เอวํ อปจันโต ทุกขํ ๑เป๑ สนฺติเก นิพฺพาน วุจฺจติ ๑ ๑

อิมสฺส โข มาลुकฺยปฺตุต มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ
วิตฺถาเรน อตฺถโต ทฏฺฐพฺโพติ ๑

[๑๓๕] อถ โข อายสฺมา มาลुकฺยปฺตุโต ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตุ อภิวาทิตฺวา
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ๑ อถ โข อายสฺมา มาลुकฺยปฺตุโต
เอโก วูปกฺกฺวจิ อปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต วิรหฺนฺโต น
จิริสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตุตา สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ
ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจิริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม สยํ
อภิณฺวา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ จิณฺา ชาติ วุสิตํ
พุรหฺมจิริยํ กตํ กรรมิยํ นาปรี อิตฺถตฺถายาติ อพฺภณฺณาสี ๑
อณฺฺตโร จ ปนายสฺมา มาลुकฺยปฺตุโต อรหฺตํ อโหสิตี ๑ ทฺติยํ ๑

[๑๔๐] ปรีหานฐมฺมณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อปรีหานฐมฺมณฺจ
ณ จ อภิภายตฺตานานิ ตํ สฺณนาถ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว
ปรีหานฐมฺโม โหติ ๑ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา
อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา สรสงฺกปฺปา สลฺโยชนิยา
ตณฺเจ [๒] ภิกฺขุ อธิวาเสติ นปฺปชฺหติ น วินฺเตติ น พฺยนฺตีกโรติ
น อนภาวํ คเมติ ๑ เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ปรีहाยามิ
#๑ ม. ย. วุจฺจตีติ ๑ ๒ ย. ภิกฺขเว ๑ เอวมีทิสฺเสสฺสุ จาเนสฺสุ ๑

กุสเลหิ ฌมเมหิ ปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาคี ๑เป๑ ปุณ
จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชิวหาย รลํ สายิตฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ๑เป๑
ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน มนสา ฌมํ วิญญาเย อุปฺปชฺชนฺติ
ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนียา ตณฺเจะ ภิกฺขุ
นาริวาสเตติ นปฺปชฺหติ น วิโนเทติ น พุยนฺตีกโรติ น อนภาวํ
คเมติ ๑ เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ปรีหายามิ กุสเลหิ
ฌมเมหิ ๑เป๑ ปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาคี ๑ เอวํ โข
ภิกฺขเว ปรีหานฌมโม โหติ ๑

[๑๔๑] กถณฺจ ภิกฺขเว อปรีหานฌมโม โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา
สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนียา ตณฺเจะ ภิกฺขุ นาริวาสเตติ ปชฺหติ วิโนเทติ
พุยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ ๑ เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
น ปรีหายามิ กุสเลหิ ฌมเมหิ อปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาคี
๑เป๑ ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชิวหาย รลํ สายิตฺวา
อุปฺปชฺชนฺติ ๑เป๑ ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน มนสา ฌมํ
วิญญาเย อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนียา
ตณฺเจะ ภิกฺขุ นาริวาสเตติ ปชฺหติ วิโนเทติ พุยนฺตีกโรติ
อนภาวํ คเมติ ๑ เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา น ปรีหายามิ
กุสเลหิ ฌมเมหิ อปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาคี ๑ เอวํ โข
ภิกฺขเว อปรีหานฌมโม โหติ ๑

[๑๔๒] กตมานิ จ ภิกขเว ฉ อภิกายตนานิ ฯ อิธ ภิกขเว
ภิกขุโน จกขุณา รูปํ ทิสฺวา น อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา
ชฺมมา สรสงฺกปฺปา สลฺยโลชนฺิยา เวทิตพฺพเมตํ ภิกขเว ภิกขุณา
อภิกฺขเมตํ आयตฺนํ อภิกายตฺนํ เหนฺติ วุตฺตํ ภควตาติ ฯเปฯ
ปฺน จปฺริ ภิกขเว ภิกขุโน มนสา ชฺมมํ วิญฺญาเย น อุปฺปชฺชนฺติ
ปาปกา อกุสลา ชฺมมา สรสงฺกปฺปา สลฺยโลชนฺิยา เวทิตพฺพเมตํ
ภิกขเว ภิกขุณา อภิกฺขเมตํ आयตฺนํ อภิกายตฺนํ เหนฺติ วุตฺตํ
ภควตาติ ฯ อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกขเว ฉ อภิกายตนานิตี ฯ ตตฺถิ ฯ

[๑๔๓] สาวตฺถิณิทานํ ฯเปฯ ปมาทวิหาริณฺจ โว ภิกขเว
เทสิสฺสามิ อุปฺปมาทวิหาริณฺจ ตํ สุณฺณถ ฯ กถณฺจ ภิกขเว
ปมาทวิหาริ โหติ ฯ จกขุณฺทริยํ อสํวตฺตสฺส ภิกขเว วิหฺรโต จิตฺตํ
พฺยาสิจฺจติ ๑ จกขุวิญฺญเยเยสุ รูปเสสุ ตสฺส พฺยาสิตตจิตตสฺส ปามุชฺชํ
น โหติ ปามุชฺเช อสติ ปีติ น โหติ ปีติยา อสติ ปสฺสทฺธิ น
โหติ ปสฺสทฺธิยา อสติ ทุกฺขํ วิหฺรติ ทุกฺขิโน จิตฺตํ น สมာธิยติ
อสมมาหิตे จิตฺเต ชฺมมานํ ปาตุกฺวานฺติ ชฺมมานํ อปาตุกฺวา ปมาทวิหาริเตว
สงฺขํ กจฺจนฺติ ฯเปฯ ชิวฺหิณฺทริยํ อสํวตฺตสฺส ภิกขเว วิหฺรโต
จิตฺตํ พฺยาสิจฺจติ ชิวฺหาวิญฺญเยเยสุ รเสสุ ตสฺส พฺยาสิตตจิตตสฺส
ฯเปฯ ปมาทวิหาริเตว สงฺขํ กจฺจนฺติ ฯเปฯ มนินฺทริยํ
อสํวตฺตสฺส ภิกขเว วิหฺรโต จิตฺตํ พฺยาสิจฺจติ มโนวิญฺญเยเยสุ ชฺมเมสุ
ตสฺส พฺยาสิตตจิตตสฺส ปามุชฺชํ น โหติ ปามุชฺเช อสติ ปีติ
#๑ ม. ย. พฺยาสิจฺจติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

โหติ ปิตยา อสติ ปสฺสทฐิ น โหติ ปสฺสทฐิยา อสติ ทุกุขํ
วิหฺรติ ทุกุขิโน จิตฺตํ น สมာชียติ อสมาหิตะ จิตฺเต ฌมฺมา น
ปาตุกฺวานฺติ ฌมฺมานํ อปาตุกาวา ปมาทวิหารีเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ปมาทวิหารี โหติ ฯ

[๑๔๔] กถญจ ภิกฺขเว อปฺปมาทวิหารี โหติ ฯ จกฺขุณฺทริยิ
ลํวุตฺตสฺส ภิกฺขเว วิหฺรโต จิตฺตํ น พฺยาสิจฺจติ จกฺขุวิญญฺเยยฺยสุ
รฺูเปสุ ตสฺส อพฺยาสิตฺตจิตฺตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺุทิตฺตสฺส
ปีติ ชายติ ปิติมนฺสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฐกาโย สงฺขํ
วิหฺรติ สุขิโน จิตฺตํ สมာชียติ สมาหิตะ จิตฺเต ฌมฺมา ปาตุกฺวานฺติ
ฌมฺมานํ ปาตุกาวา อปฺปมาทวิหารีเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ
ฯเปฯ ชิวฺหิณฺทริยิ ลํวุตฺตสฺส ภิกฺขเว วิหฺรโต จิตฺตํ น พฺยาสิจฺจติ
ฯเปฯ อปฺปมาทวิหารีเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ ฯเปฯ มนฺินฺทริยิ
ลํวุตฺตสฺส ภิกฺขเว วิหฺรโต จิตฺตํ น พฺยาสิจฺจติ มโนวิญญฺเยยฺยสุ
ฌมฺเมสุ ตสฺส อพฺยาสิตฺตจิตฺตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺุทิตฺตสฺส
ปีติ ชายติ ปิติมนฺสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฐกาโย สงฺขํ
เวทฺยติ ๑ สุขิโน จิตฺตํ สมာชียติ สมาหิตะ จิตฺเต ฌมฺมา ปาตุกฺวานฺติ
ฌมฺมานํ ปาตุกาวา อปฺปมาทวิหารีเตวฺว สงฺขํ กจฺจติ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว อปฺปมาทวิหารี โหตีติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

[๑๔๕] สํวฺรญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสํวฺรญจ ตํ
สุณฺณถ ฯ กถญจ ภิกฺขเว อสํวโร โหติ ฯ สนฺติ ภิกฺขเว
#๑ ยู. เวทียติ ฯ

จกขุวิญญะยยา รูปา อิฏฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา
รชฺฌินยา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ฯ
เวทิตพฺพเมตฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ปรีหายามิ กุสเลหิ ฌมฺเมหิ ปรีหานํ
เหตํ วุตฺตํ ภควตาทิ ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว จิวฺหาวิญญะยยา
รสสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญะยยา ฌมฺมา อิฏฐา กนฺตา
มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา รชฺฌินยา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ
อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ฯ เวทิตพฺพเมตฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
ปรีหายามิ กุสเลหิ ฌมฺเมหิ ปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาทิ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว อสฺวโร โหติ ฯ

[๑๔๖] กถณฺจ ภิกฺขเว สฺวโร โหติ ฯ สนฺติ ภิกฺขเว จกขุวิญญะยยา
รูปา อิฏฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา
รชฺฌินยา ตณฺเจ ภิกฺขุ นาภินนฺทติ นาภิวทติ น อชฺโฆสาย ๑
ติฏฺฐติ ฯ เวทิตพฺพเมตฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา น ปรีหายามิ กุสเลหิ
ฌมฺเมหิ อปรีหานํ เหตํ วุตฺตํ ภควตาทิ ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว
จิวฺหาวิญญะยยา รสสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญะยยา ฌมฺมา
อิฏฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา รชฺฌินยา ตณฺเจ
ภิกฺขุ นาภินนฺทติ นาภิวทติ น อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ฯ เวทิตพฺพเมตฺตํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุณา น ปรีหายามิ กุสเลหิ ฌมฺเมหิ อปรีหานํ เหตํ
วุตฺตํ ภควตาทิ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว สฺวโร โหตีติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๑๔๗] สมารี ภิกฺขเว ภาเวถ ฯ สมารีโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
#๑ ม. ย. นาชฺโฆสาย ฯ เอวมุปรีปี ฯ

ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ กิณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ จกฺขํ อนิจฺจนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ รูปา อนิจฺจาติ ยถาภูตํ ปชานาติ จกฺขุวิญฺญาณํ
อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ จกฺขุสมฺมุสฺโส อนิจฺโจติ ยถาภูตํ
ปชานาติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปฺจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ
วา อทฺวักขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เปฯ มโน
อนิจฺโจติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฐมฺมา ... มโนวิญฺญาณํ ... มโนสมฺมุสฺโส
ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปฺจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ วา
อทฺวักขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ สมารี ภิက္ขเว
ภาเวถ ฯ สมารีโต ภิက္ขเว ภิက္ขุ ยถาภูตํ ปชานาตีติ ฯ ญจฺจํ ฯ

[๑๔๘] ปฏฺิสลฺลีนา ๑ ภิက္ขเว โยคมาปชฺชถ ฯ ปฏฺิสลฺลีโน ภิက္ขเว
ภิက္ขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ กิณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ จกฺขํ
อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ รูปา อนิจฺจาติ ยถาภูตํ ปชานาติ
จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ จกฺขุสมฺมุสฺโส อนิจฺโจติ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสปฺจฺจา อุปฺปชฺชติ
เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺวักขํ วา อทฺวักขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ปฏฺิสลฺลีนา ภิက္ขเว โยคมาปชฺชถ ฯ ปฏฺิสลฺลีโน
ภิက္ขเว ภิက္ขุ ยถาภูตํ ปชานาตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๔๙] ยํ ๒ ภิက္ขเว น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺชถ ตํ โว ปหีนํ
หิตาย สฺขาย ภวิสฺสติ ฯ กิณฺจ ภิက္ขเว น ตฺมฺหากํ ฯ จกฺขน
ภิက္ขเว น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺชถ ตํ โว ปหีนํ หิตาย สฺขาย
#๑ ม. ปฏฺิสลฺลानะ ฯ ย. ปฏฺิสลฺลानํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒ ย. ยํปี ฯ

ภวิสฺสติ ฯ ฐปา น ตุมฺหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหีนา
หิตาย สุขาย ภวิสฺสณฺติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ
ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ จกฺขุสมฺผลฺโส น ตุมฺหากํ
ตํ ปชฺหถ โส โว ปหีนो หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ ยมฺปิํ
จกฺขุสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ वा ทุกฺขํ वा อทุกฺขมฺสฺขํ
วา ตมฺปิ น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหีนํ หิตาย
สุขาย ภวิสฺสติ ฯเปฯ ชิวฺหา น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ฐา
โว ปหีนา หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ ฐสา น ตุมฺหากํ เต
ปชฺหถ เต โว ปหีนา หิตาย สุขาย ภวิสฺสณฺติ ฯ ชิวฺหาวิญฺญาณํ
น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสต ฯ
ชิวฺหาสมฺผลฺโส น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ โส โว ปหีนो หิตาย
สุขาย ภวิสฺสติ ฯ ยมฺปิํ ชิวฺหาสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ
สฺขํ वा ทุกฺขํ वा อทุกฺขมฺสฺขํ वा ตมฺปิ น ตุมฺหากํ ตํ
ปชฺหถ ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ มโน น ตุมฺหากํ
ตํ ปชฺหถ โส โว ปหีนो หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ ฐมฺมา
น ตุมฺหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหีนา หิตาย สุขาย ภวิสฺสณฺติ ฯ
มโนวิญฺญาณํ น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหีนํ หิตาย
สุขาย ภวิสฺสติ ฯ มโนสมฺผลฺโส น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ โส
โว ปหีนो หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ฯ ยมฺปิํ มโนสมฺผลฺสฺปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ वा ทุกฺขํ वा อทุกฺขมฺสฺขํ वा ตมฺปิ

น ตุมหากัม ตัม ปชหถ ตัม โว ปหีนัม หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยัม อิมสฺมี เชตวเน ตินฺนภฺจฺจสาขาปถาสัม ตัม
ชโน หเรยฺย วา ทฺทหายฺย วา ยถาปจฺจยัม วา กเรยฺย อปี น
ตุมหากัม เอวมสฺส อเมห ชโน หรตี วา ทฺทตี วา ยถาปจฺจยัม
วา กโรตีตี ฯ โน เหนติ ภนฺเต ฯ ตัม กิสฺส เหตุ ฯ น หิ
โน เอตัม ๑ ภนฺเต อตฺตา วา อตฺตนิยฺม วาตี ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว จกฺขุมฺ น ตุมหากัม ตัม ปชหถ ตัม โว ปหีนัม หิตาย
สุขาย ภวิสฺสตี ฯ รูปา น ตุมหากัม ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ ... จกฺขุสมฺพสฺสโต
ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชตี เวทียิต्तํ
สฺขัม วา ทุกฺขัม วา อทุกฺขมฺสฺขัม วา ตมฺปิ น ตุมหากัม ตัม
ปชหถ ตัม โว ปหีนัม หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีตี ฯ อภฺจฺจมฺ ฯ

[๑๕๐] ยมฺปิ ภิกฺขเว น ตุมหากัม ตัม ปชหถ ตัม โว
ปหีนัม หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี ฯ กิลฺลจ ภิกฺขเว น ตุมหากัม ฯ
จกฺขุมฺ ภิกฺขเว น ตุมหากัม ตัม ปชหถ ตัม โว ปหีนัม หิตาย
สุขาย ภวิสฺสตี ฯ รูปา น ตุมหากัม เต ปชหถ เต โว
ปหีนาม หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ น ตุมหากัม
ตัม ปชหถ ตัม โว ปหีนัม หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี ฯ จกฺขุสมฺพสฺสโต
น ตุมหากัม ตัม ปชหถ สโต โว ปหีนโน หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี
ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชตี เวทียิต्तํ สฺขัม วา
ทุกฺขัม วา อทุกฺขมฺสฺขัม วา ตมฺปิ น ตุมหากัม ตัม ปชหถ ตัม
#๑ ย. โน เหนติ ฯ

โว ปหีนัน หิตาย สุขาย ภวิสฺสตี ฯ ยมฺปิ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ
ตํ ปชฺหตฺตํ โว ปหีนัน หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๕๑] อุทโก สุทฺถํ ภิกฺขเว รามปฺตฺโต เอิว วาจํ ภาสตี
อิทํ ชาตฺถ เวทฺถุ อิทํ ชาตฺถ ปพฺพชฺช ๑ อิทํ ชาตฺถ อปฺลิตฺตํ ๒
คณฺฑมฺมุตฺตํ ปฺลิตฺตํ ๓ ฯ ตํ โข ปเนตฺตํ ภิกฺขเว อุทโก รามปฺตฺโต
อเวทฺถุเยว สฺมาโน เวทฺถุสฺมิตฺติ ภาสตี อปพฺพชฺชเยว ๔ สฺมาโน
ปพฺพชฺชสฺมิตฺติ ภาสตี อปฺลิตฺตํเยว คณฺฑมฺมุตฺตํ ปฺลิตฺตํ เม คณฺฑมฺมุตฺตํ
ภาสตี ฯ อถ ๕ โข ตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺมมา วทฺมาโน
วทฺเยยฺย อิทํ ชาตฺถ เวทฺถุ อิทํ ชาตฺถ ปพฺพชฺช อิทํ ชาตฺถ อปฺลิตฺตํ
คณฺฑมฺมุตฺตํ ปฺลิตฺตํ ฯ กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทฺถุ โหติ ฯ
ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺนํ ผสฺสยตฺตนาณํ สฺมุตฺถญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ
อสุสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เอิว
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทฺถุ โหติ ฯ กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปพฺพชฺช
โหติ ฯ ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺนํ ผสฺสยตฺตนาณํ สฺมุตฺถญฺจ
อตฺถงฺกมฺญฺจ อสุสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
อนฺุปาทา วิมฺตฺโต โหติ ฯ เอิว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปพฺพชฺช
โหติ ฯ กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๖ จ อปฺลิตฺตํ คณฺฑมฺมุตฺตํ ปฺลิตฺตํ
โหติ ฯ คณฺโฑติ โข ภิกฺขเว อิมสฺเสตฺตํ จาคุมฺมมหาภูตฺติกสฺส กายสฺส
อริวณฺณํ มาตาเปตฺตฺติกสฺมภวสฺส โອทฺนกุมฺมาสุปฺจยสฺส อนิจฺจุจฺฉาตฺน-
#๑ ม. ย. สพฺพชฺช ๑ ๒ ย. ปฺลิตฺตํ ๑ เอิวมฺปฺริปี ๑ ๓ ย. ปฺลิตฺตํ ๑ ๔ ม. ย.
#อสพฺพชฺช ๑ ๕ ส. ม. ย. อธิ ๑ ๖ ย. ภิกฺขุ อปฺลิตฺตํ ๑

ปริมทฺทนภททวิทฺฐิสนธมฺมสฺส ๑ คณฺฑมฺมฺลนฺติ โข ภิกฺขเว ตณฺหา-
เยตํ อธิวณฺํ ๑ ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา
โหติ อฺจุฉินฺนฺมฺลา ตาลาวตฺถกฺตา อนภาวงฺคตา आयตฺตี อฺนุปฺปาท
ธมฺมา ๑ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺลิตฺตํ คณฺฑมฺมฺลํ ปฺลิตฺตํ
โหติ ๑ อฺทโก สฺกํ ภิกฺขเว รามปฺตฺโต เอวํ วาจํ ภาสติ อิทํ
ชาตฺถ เวทฺถ อิทํ ชาตฺถ ปพฺพชฺชิตฺถ อิทํ ชาตฺถ อปฺลิตฺตํ คณฺฑมฺมฺลํ
ปฺลิตฺตํ ๑ ตํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว อฺทโก รามปฺตฺโต อเวทฺถเยว
สฺมานโน เวทฺถสฺมิตฺติ ภาสติ อปพฺพชฺชิตฺถ สฺมานโน ปพฺพชฺชิตฺถ
ภาสติ อปฺลิตฺตลฺลเยว คณฺฑมฺมฺลํ ปฺลิตฺตมฺเม คณฺฑมฺมฺลนฺติ ภาสติ ๑
อิทํ ๑ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมา วทฺมานโน วเทยฺย อิทํ ชาตฺถ เวทฺถ
อิทํ ชาตฺถ ปพฺพชฺชิตฺถ อิทํ ชาตฺถ อปฺลิตฺตํ คณฺฑมฺมฺลํ ปฺลิตฺตํ ๑ ทสมํ ๑

ฉฬคฺโค ปณฺจโม ๑

ตสฺสทฺททานํ

เทว สงฺคยฺหา ปรีหานํ ปมาทวิทฺหารี จ สิวโร
สฺมาธิ ปฏฺฐิสลฺลนํ ๒ เทวณฺตมฺหาเกณ อฺทโกติ ๑

ทฺฐิตฺยปณฺณาสเก วคฺคทฺททานํ

อวิชฺชา มิคชาลํ โข ๓ คิลานํ ฉนฺนํ จตฺตคฺคกํ
ฉฬคฺเคน ปณฺณาสํ ทฺฐิตฺโย ปณฺณาสโก อยฺนฺติ ๑

ปจฺมํ สมตฺตํ ๔ ๑

#๑ ม. ย. อธิ โข ตํ ... ๑ ๒ ม. ปฏฺฐิสลฺลนํ ๑ ย. ปฏฺฐิสลฺลนํ ๑ ๓ ม. ย. จ ๑
#๔ ม. ปจฺมสตฺกํ ๑ ย. ปจฺมอสฺตํ ๑

โยคกฺเขมิวคฺโค ปจโม

[๑๕๒] โยคกฺเขมิปริยาโย ๑ โว ภิกฺขเว ฌมฺมปริยาโย เทสิสุตฺตานิ
ตํ สุตฺตานิ ฯ กตโม จ ภิกฺขเว โยคกฺเขมิปริยาโย ฌมฺมปริยาโย ฯ
สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา
กามูปฺสยฺหิตา รชฺนียา เต ตถาคตฺตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนํมฺมลา
ตลาตวตฺตูกฺตา อนภาวงฺกตา อายตี อนุปฺปาทฌมฺมา เตสญฺจ
ปหานาย อกฺขาสิ โยคํ ตสฺมา ตถาคโต โยคกฺเขมิติ วุจฺจติ
ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว จิวฺหาวิญญฺเอยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ
ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยฺยา ฌมฺมา อิกฺกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา
กามูปฺสยฺหิตา รชฺนียา เต ตถาคตฺตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนํมฺมลา
ตลาตวตฺตูกฺตา อนภาวงฺกตา อายตี อนุปฺปาทฌมฺมา เตสญฺจ
ปหานาย อกฺขาสิ โยคํ ตสฺมา ตถาคโต โยคกฺเขมิติ วุจฺจติ ฯ
อโย โข ภิกฺขเว โยคกฺเขมิปริยาโย ฌมฺมปริยาโยติ ฯ ปจมํ ฯ

[๑๕๓] กิสุมี นฺ โข ภิกฺขเว สติ กํ ๑ อุปาทาย อุปฺปชฺชติ
อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขณฺติ ฯ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ฌมฺมา ฯ จกฺขุสุมี
โย ภิกฺขเว สติ จกฺขุ อุปาทาย อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺข
ฯเปฯ จิวฺหา สติ จิวฺหํ อุปาทาย อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺข
ฯเปฯ มนฺนํ สติ มนํ อุปาทาย อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺข
ฯเปฯ โยคกฺเขมิ ... ฯ ๒ สී. ม. ย. กิ ฯ

ตํ กิ มลลนถ ภิกขเว จกขุํ นิจจํ วา อนิจจํ วาติ ฯ อนิจจํ
ภนฺเต ฯ ยํ ปนํนิจจํ ทุกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกขํ ภนฺเต ฯ ยํ
ปนํนิจจํ ทุกขํ วิปริณามธมฺมํ อปี นฺ ตํ อนฺนปาทาย อุปฺปชฺเชย
อชฺฉตฺตํ สฺขทุกขนฺติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯเปฯ ชิฺวหา นิจฺจา
วา อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา ภนฺเต ฯ ยํ ปนํนิจจํ ทุกขํ วา
ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกขํ ภนฺเต ฯ ยํ ปนํนิจจํ ทุกขํ วิปริณามธมฺมํ
อปี นฺ ตํ อนฺนปาทาย อุปฺปชฺเชย อชฺฉตฺตํ สฺขทุกขนฺติ ฯ โน
เหนฺติ ภนฺเต ฯเปฯ มโน นิจฺโจ วา อนิจฺโจ วาติ ฯ อนิจฺโจ
ภนฺเต ฯ ยํ ปนํนิจจํ ทุกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกขํ ภนฺเต ฯ
ยํ ปนํนิจจํ ทุกขํ วิปริณามธมฺมํ อปี นฺ ตํ อนฺนปาทาย
อุปฺปชฺเชย อชฺฉตฺตํ สฺขทุกขนฺติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ เอวํ ปสฺสํ
ภิกขเว สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสฺมีปี นินฺพินฺทติ ฯเปฯ ชิฺวหาयी
นินฺพินฺทติ มนฺสฺมีปี นินฺพินฺทติ นินฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา
วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺจฺจสฺมี วิมฺจฺจมติ ฉานฺนํ โหติ ฯ จีณา ชาติ
วฺลิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรณฺียํ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ
ทฺติยํ ฯ

[๑๕๔] ทุกฺขสฺส ภิกขเว สมฺมทฺยญจ อคฺคจฺกมญจ เทสิสฺสามิ
ตํ สฺขณฺถ ฯ กตโม จ ภิกขเว ทุกฺขสฺส สมฺมทโย ฯ จกฺขุญจ
ปฏิจฺจ รุเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ ตินฺณํ สจฺจติ ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา อยํ ทุกฺขสฺส

สมุทโย ๑เป๑ ชิวหญจ ปฏิจจ รเส จ อุปปชชติ ชิวหา-
วิญญานัน ตินณัน สงคตติ ผสุโส ผสุสปปจจยา เวทนา เวทนา-
ปปจจยา ตณหา อัย ทุกขสส สมุทโย ๑เป๑ มนญจ ปฏิจจ
ชมเม จ อุปปชชติ มโนวิญญานัน ตินณัน สงคตติ ผสุโส
ผสุสปปจจยา เวทนา เวทนาปปจจยา ตณหา ๑ อัย โข ภิขเว
ทุกขสส สมุทโย ๑

[๑๕๕] กตโม จ ภิขเว ทุกขสส อตถงคโม ๑ ๑ จกขญจ
ปฏิบัติ รุเป จ อุปปชชติ จกขวิญญานัน ตินณัน สงคตติ ผสุโส
ผสุสปปจจยา เวทนา เวทนาปปจจยา ตณหา ตสสาเยว
ตณหาเยว อเสสวिरาคนโรธา อุปาทานนโรธา อุปาทานนโรธา กวานนโรธา
กวานนโรธา ชาตินนโรธา ชาตินนโรธา ชรามรณัน โสภปริเทว-
ทุกขโทมนสสุปปายาสา นโรชฌนติ ๑ เอวมตสส เกวลสส
ทุกขกขนุสส นโรธา โหติ ๑ อัย ทุกขสส อตถงคโม ๑เป๑
ชิวหญจ ปฏิจจ รเส จ อุปปชชติ ชิวหาวิญญานัน ตินณัน
สงคตติ ผสุโส ผสุสปปจจยา เวทนา เวทนาปปจจยา ตณหา
ตสสาเยว ตณหาเยว อเสสวिरาคนโรธา อุปาทานนโรธา อุปาทานนโรธา
๑เป๑ อัย ทุกขสส อตถงคโม ๑เป๑ มนญจ
ปฏิบัติ ชมเม จ อุปปชชติ มโนวิญญานัน ตินณัน สงคตติ
ผสุโส ผสุสปปจจยา เวทนา เวทนาปปจจยา ตณหา ตสสาเยว
ตณหาเยว อเสสวिरาคนโรธา อุปาทานนโรธา อุปาทานนโรธา
#๑ ย. อตถงคโม ๑ สพพตถ อีทิสเมว ๑

ภวนิโรธ ภวนิโรธา ชาตินิโรธ ชาตินิโรธา ชรามรณ
โสภปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสา นิรุชฌนฺติ ฯ เอวเมตสฺส เภวลสฺส
ทุกขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ ฯ อัย โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส
อตุตฺถกโมติ ฯ ตติยํ ฯ

[๑๕๖] โลกสฺส ภิกฺขเว สมุทฺถยญฺจ อตุตฺถกมญฺจ เทสิสฺสามิ
ตํ สฺสณาถ ฯ กตโม จ ภิกฺขเว โลกสฺส สมุทฺทโย ฯ จกฺขุญฺจ
ปฏฺิจฺจ รูเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ ติณฺณํ สํกฺคฺติ ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา
ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสุสุปายาสา สมุทฺทวนฺติ ฯ อัย
โลกสฺส สมุทฺทโย ฯเปฯ ชิวฺหญฺจ ปฏฺิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ
ฯเปฯ มนญฺจ ปฏฺิจฺจ ฐมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิญฺญาณํ
ติณฺณํ สํกฺคฺติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา
ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา
ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสุสุปายาสา
สมุทฺทวนฺติ ฯ อัย โข ภิกฺขเว โลกสฺส สมุทฺทโย ฯ

[๑๕๗] กตโม จ ภิกฺขเว โลกสฺส อตุตฺถกโม ฯ จกฺขุญฺจ
ปฏฺิจฺจ รูเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ ติณฺณํ สํกฺคฺติ ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตสฺสาเยว
ตณฺหาเยว อเสสฺวิราคฺคินิโรธา อุปาทานนิโรธ อุปาทานนิโรธา ภว-

นิโรธ ภาวนิโรธา ชาตินิโรธ ชาตินิโรธา ชรามรณ โสภ-
ปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา นิรุชฌนฺติ ฯ เอวเมตสฺส เภวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ ฯ อโย โลกสฺส อตฺตงฺกโม ฯเปฯ
ชีวหฺนจ ปฏิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ มนฺนจ ปฏิจฺจ
ธมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวិณฺณํ ตินฺนํ สงฺกตฺติ ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตสฺสาเยว ตณฺหา
อเสสฺวิราคนิโรธา อุปาทานนิโรธ ฯเปฯ เอวเมตสฺส เภวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ ฯ อโย โข ภิกฺขเว โลกสฺส
อตฺตงฺกโมติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๑๕๘] กิสมิ นุ โข ภิกฺขเว สติ ก็ อุปาทาย ก็ อภินิวิสฺส
เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา โหติ สติโสหฺมสมฺมิตฺติ วา โหติ หินฺนสมฺมิตฺติ
วา โหตีติ ฯ ภควมฺลกา โน ภาเนตฺถ ธมฺมา ฯ จกฺขุสมิ โข
ภิกฺขเว สติ จกฺขุ อุปาทาย จกฺขุ อภินิวิสฺส เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา
โหติ สติโสหฺมสมฺมิตฺติ วา โหติ หินฺนสมฺมิตฺติ วา โหติ ฯเปฯ
ชีวหฺนจ สติ ฯเปฯ มนฺนสมฺมิตฺติ สติ มนฺน อุปาทาย มนฺน อภินิวิสฺส
เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา โหติ สติโสหฺมสมฺมิตฺติ วา โหติ หินฺนสมฺมิตฺติ
วา โหติ ฯ ตํ ก็ มลฺลนฺถ ภิกฺขเว จกฺขุ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
วาติ ฯ อนิจฺจํ ภาเนตฺถ ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ ๑ สฺขํ วาติ ฯ
ทุกฺขํ ภาเนตฺถ ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ อปี นุ ตํ
อนุปาทาย เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา อสฺส สติโสหฺมสมฺมิตฺติ วา อสฺส
#๑ ยู. อโย ปาโง นตฺถิ ฯ

หีนโหมสมิติ วา อสุชาติ ฯ โน เหน้ ภูเต ๑เปฯ ชิวหา
นิจจา วา อนิจจา วาติ ฯ อนิจจา ภูเต ๑เปฯ มโน นิจโจ
วา อนิจโจ วาติ ฯ อนิจโจ ภูเต ๑ ยั ปนานิจจัน ทุกขั วา
ตัม สุกขั วาติ ฯ ทุกขั ภูเต ๑ ยั ปนานิจจัน ทุกขั วิปริณามธมมัม
อปี นุ ตัม อนุปาทาย เสยโยหมสมิติ วา อสุส สทิสโหมสมิติ
วา อสุส หีนโหมสมิติ วา อสุชาติ ฯ โน เหน้ ภูเต ๑
เอวัม ปสัสสิ ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก จกขุสมิปี นิพพินุทติ
๑เปฯ ชิวหายปี นิพพินุทติ ๑เปฯ มนสมิปี นิพพินุทติ นิพพินุท
วิรัชติ วิราคา วิมุจจติ ฯ วิมุตตสมิ วิมุตตมิตติ ฌาณัม โหติ ฯ
ชีณา ชาติ วุสสิตัม พุรหุมจริยัม กตัม กรรมยัม นาปริ
อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑ ปณจัม ๑

[๑๕๕] สลฺโลชนิเย จ ภิกขเว ฐมฺเม เทสิสฺสามิ
สลฺโลชนนฺจ ตัม สฺฆาถ ๑ กตฺเม จ ภิกขเว สลฺโลชนินฺยา ฐมฺมา
กตฺมณฺจ สลฺโลชนัน ๑ จกขุ ภิกขเว สลฺโลชนินฺโย ฐมฺโม
โย ตตฺถ นฺนทราโก ตัม ตตฺถ สลฺโลชนัน ๑เปฯ ชิวหา
สลฺโลชนินฺโย ฐมฺโม ๑เปฯ มโน สลฺโลชนินฺโย ฐมฺโม โย ตตฺถ
นฺนทราโก ตัม ตตฺถ สลฺโลชนัน ๑ อิมเ วุจฺจนฺติ ภิกขเว
สลฺโลชนินฺยา ฐมฺมา อิทํ สลฺโลชนนฺติ ๑ ฉญฺจ ๑

[๑๖๐] อุปาทานิเย จ ภิกขเว ฐมฺเม เทสิสฺสามิ อุปาทานัน
จ ตัม สฺฆาถ ๑ กตฺเม จ ภิกขเว อุปาทานินฺยา ฐมฺมา

กตมณฺญูปาทานํ ฯ จกฺขุํ ภิกฺขเว อุปาทานิโย ฐมฺโม โย ตตฺถ
ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ อุปาทานํ ฯเปฯ ชิวฺหา อุปาทานิโย ฐมฺโม
ฯเปฯ มโน อุปาทานิโย ฐมฺโม โย ตตฺถ ฉนฺทราโค ตํ
ตตฺถ อุปาทานํ ฯ อิมे วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อุปาทานิยา ฐมฺมา
อิทํ อุปาทานนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๖๑] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯเปฯ ชิวฺหํ ฯเปฯ มนํ อนภิกฺขานํ
อปฺริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ จกฺขุณฺจ
โฆ ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย
ฯเปฯ ชิวฺหํ กายํ มนํ อภิกฺขานํ ปฺริชานํ วิราชยํ ปชหํ
ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๖๒] รูเป ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย ฯ สทฺเท ... คนฺธะ ... รเส ... โสณฺฑจพฺเพ
ฐมฺเม อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทุกฺขกฺขยาย
รูเป จ โฆ ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ
ทุกฺขกฺขยาย ฯ สทฺเท ... คนฺธะ ... รเส ... โสณฺฑจพฺเพ ... ฐมฺเม
อภิกฺขานํ ปฺริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายาติ ฯ นวมํ

[๑๖๓] เอกํ สมยํ ภควา ฅาติเก ๑ วิหฺรติ คิณฺชกาเวสเถ ฯ
อถ โฆ ภควา รโหคโต ปฏฺฐิสลฺลีนํ อิมํ ฐมฺมปฺริยาอํ อภาสิ
จกฺขุณฺจ ปฏฺฐิจฺจ รูเป จ อุปฺปชชติ จกฺขุวิญฺญาณํ ตินฺณํ
สงฺกติ ผสฺโส ผสฺสปฺจฺจยา เวทนา เวทนาปฺจฺจยา ตณฺหา
#๑ ม. ย. นาติเถ ฯ

ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา
ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา
สมฺภวนฺติ ฯ เอวมตฺตสฺส เภวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ
ฯเปฯ ชิวฺหณฺจ ปฏฺิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ มนฺณจ
ปฏฺิจฺจ ฌมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวិณฺญาณํ ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา
ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ ฯ
เอวมตฺตสฺส เภวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ ฯ

[๑๖๔] จกฺขุณฺจ ปฏฺิจฺจ รุเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิณฺญาณํ
ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา
ตณฺหา ตสฺสาเยว ตณฺหาเย อเสสวिरาคนโรธา อุปาทานนโรธา
อุปาทานนโรธา ภวนโรธา ภวนโรธา ชาตินโรธา ชาตินโรธา
ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นโรชฺฉนฺติ ฯ
เอวมตฺตสฺส เภวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส นโรธา โหติ ฯเปฯ ชิวฺหณฺจ
ปฏฺิจฺจ รเส จ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ มนฺณจ ปฏฺิจฺจ ฌมฺเม จ
อุปฺปชฺชติ มโนวិณฺญาณํ ติณฺณํ สงฺคติ ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา
เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตสฺสาเยว ตณฺหาเย อเสสวिरาคนโรธา
อุปาทานนโรธา อุปาทานนโรธา ฯเปฯ เอวมตฺตสฺส
ภเวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส นโรธา โหตีติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควโต
อุปสุตฺติ จิโต โหติ ฯ อทฺทสา โข ภควา ตํ ภิกฺขุํ อุปสุตฺติ
จิตํ ทิสฺวาน ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ อสุโสสี [๑] ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ
ชฺมมฺปรียานฺติ ฯ เอวํ ภนฺเต ฯ อคฺคณฺหาหิ ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ
ชฺมมฺปรียายํ ปรียาปฺณาหิ ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ ชฺมมฺปรียายํ ชาเรหิ
ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ ชฺมมฺปรียายํ อตฺถสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อาทิจฺจพฺพหฺมจฺริยโกตฺติ ฯ ทสมํ ฯ

โยคกฺเขมิวคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

โยคกฺเขมิ อุปาทาย ทฺวํ โลก โค จ เสยฺโย จ

สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อุปาทานํ เทวปรินานํ ๒ อุปสุตฺติติ ฯ

#๑ ม. โน ฯ ๒ ย. เทวปรินานํ ฯ

โลกกามคุณวคโค ทุติโย

[๑๖๕] สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺกฺจา กนฺตา
มฺนาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินฺนฺทติ
อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจฺติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาวาสคโต
มารสฺส มฺรสฺส วสฺ คโต ปฏฺมกฺกฺสฺส มฺรปาโส พนฺโร ๑ โส
มฺรพฺนฺชเนน ยถากามกรณฺมโย ปาปมโต ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว
ชีวฺหาวิญญฺเอยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยฺยา ฐมฺมา
อิกฺกฺจา กนฺตา มฺนาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ
ภิกฺขุ อภินฺนฺทติ อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจฺติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อาวาสคโต มฺรสฺส มฺรสฺส วสฺ คโต ปฏฺมกฺกฺสฺส มฺรปาโส
พนฺโร โส มฺรพฺนฺชเนน ยถากามกรณฺมโย ปาปมโต ฯ

[๑๖๖] สนฺติ จ โข ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺกฺจา
กนฺตา มฺนาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ
น อภินฺนฺทติ น อภิวทฺติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจฺติ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อาวาสคโต มฺรสฺส [๒] มฺรสฺส วสฺ คโต อุมฺกฺกฺสฺส
มฺรปาโส มฺคฺโต โส มฺรพฺนฺชเนน น ยถากามกรณฺมโย ปาปมโต
ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว ชีวฺหาวิญญฺเอยฺยา รสา อิกฺกฺจา กนฺตา มฺนาปา
ปิยฺรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ น อภินฺนฺทติ
น อภิวทฺติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺกฺจฺติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
#๑ ม. ย. พทฺโร ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒ ม. ย. นสทฺโท ทิสฺสติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

น อวาสคโต มารสฺส มารสฺส วสฺส คโต อุมมุกฺกสฺส มารปาโส
มุตฺโต โส มารพนฺชเนน น ยถากามกรณฺโง ปาปิมโต ฯเปฯ
สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยยา ฌมฺมา อิกฺฺจฺจา กนฺตา มนาปา
ปฺยรฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนฺยา ตณฺเจ ภิกฺขุ น อภินฺนุทฺติ น
อภิวทฺติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺฺจฺจฺติ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น
อวาสคโต มารสฺส น มารสฺส วสฺส คโต อุมมุกฺกสฺส มารปาโส
มุตฺโต โส มารพนฺชเนน น ยถากามกรณฺโง ปาปิมโตติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๑๖๗] สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยยา รฺรูปา อิกฺฺจฺจา กนฺตา
มนาปา ปฺยรฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนฺยา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ
อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺฺจฺจฺติ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พนฺโธ
จกฺขุวิญญฺเอยเยสฺส รฺรูเปสฺส อวาสคโต มารสฺส มารสฺส วสฺส คโต
ยถากามกรณฺโง ปาปิมโต ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว ชิวฺหาวิญญฺเอยยา
รสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยยา ฌมฺมา อิกฺฺจฺจา กนฺตา
มนาปา ปฺยรฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนฺยา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ
อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย ติกฺฺจฺจฺติ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พนฺโธ
มโนวิญญฺเอยเยสฺส ฌมฺเมสฺส อวาสคโต มารสฺส มารสฺส วสฺส คโต
ยถากามกรณฺโง ปาปิมโต ฯ

[๑๖๘] สนฺติ จ โข ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยยา รฺรูปา อิกฺฺจฺจา
กนฺตา มนาปา ปฺยรฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนฺยา ตณฺเจ ภิกฺขุ
นาภินฺนุทฺติ นาภิวทฺติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺฺจฺจฺติ ฯ อํ วุจฺจติ

ภิกขเว ภิกขุ มุตโต จกขุวิญญะเยหิ รูปะหิ น อาวาสคโค
มารสส น มารสส วสั คโค น ยถากามกรรมโย ปาปิมโต ฯเปฯ
สนุติ ภิกขเว ชิวหาวิญญะเยหา รสา ฯเปฯ สนุติ ภิกขเว
มโนวิญญะเยหา ฆมมา อิกฺกา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณฺหิตา
รชณียา ตลฺเจ ภิกขุ น อภินนฺทติ น อภิวทติ น อชฺโฆสาย
ติฏฺฐติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ มุตโต มโนวิญญะเยหิ
ฆมฺเมหิ น อาวาสคโค มารสส น มารสส วสั คโค น
ยถากามกรรมโย ปาปิมโตติ ฯ ทุติยํ ฯ

[๑๖๕] นานํ ภิกขเว คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ฅาเตยฺยํ ทิฏฺฐะเยยฺยํ ๑
ปตฺเตยฺยนฺตํ วทามิ ฯ น จ ปนาหํ ภิกขเว อปฺปตฺวา โลกสฺส
อนฺตํ ทฺกฺขสฺสนฺตกิริยํ วทามิติ ฯ อิทํ วตฺวา ภควา อฏฺฐายาสนา
วิหารํ ปาวิสิ ฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺํ อจิริปกกนฺตสฺส ภควโต
เอตทโหสิ อิทํ โข โน อาวุโส ภควา สงฺขิตฺเตน อุตฺเทสํ
อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตฺถํ อวิกฺขิตฺวา อฏฺฐายาสนา วิหารํ
ปวิฏฺฐโจ นานํ ภิกขเว คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ฅาเตยฺยํ ทิฏฺฐะเยยฺยํ
ปตฺเตยฺยนฺตํ วทามิ น จ ปนาหํ ภิกขเว อปฺปตฺวา โลกสฺส
อนฺตํ ทฺกฺขสฺสนฺตกิริยํ วทามิติ ฯ โโก นฺุ โข อิมสฺส ภควตา
สงฺขิตฺเตน อุตฺเทสสฺส อุตฺทิกฺกฺขสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อวิกตฺตสฺส
วิตฺถาเรน อตฺถํ วิภะชฺยยาติ ฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺํ เอตทโหสิ
อัย โข อายสฺมา อานนฺโท สตฺถุ เจว สํวณฺณโต สมภาวิโต
#๑ ม. ย. ทฏฺฐะเยยฺยํ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

จ วิญญู สพรหมจารีน ปโหติ จายสุมา อานนุโท อิมสสุ
ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิจฺจสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ
อวิภตฺตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ วิภชิตฺตุํ ยนฺนุน มยฺ ยเณยสุมา
อานนุโท เตนุปลสงฺกเมยฺยาม อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตฺติ อานนุทํ
เอตมตฺถํ ปฏิปฺจุญฺญเยยฺยามาติ ฯ

[๑๑๐] อถ โข เต ภิกฺขุ เยน อายสุมา อานนุโท เตนุปลสงฺกมิตฺวา
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนุเทน สทฺธิ สฺมโมทิตฺวา สฺมโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตฺติ นิสิตฺวา ฯ เอกมฺนตฺติ นิสินฺนา
โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนตฺติ อานนุทํ เอตทโวจฺจุ อิทํ โข โน อวฺโส
อานนุท ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิจฺจสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ
อวิภชิตฺวา อญฺญาสาสนา วิหารํ ปวิญฺโจอ นาทํ ภิกฺขเว คมเนน
โลกสฺส อนตฺติ ฌาเตยฺยํ ทิฏฺฐเจยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ น จ
ปนาทํ ภิกฺขเว อปฺปตฺวา โลกสฺส อนตฺติ ทฺถกฺขสฺสนฺตกิริยํ วทามิ ๑ ฯ
เตสนฺโน อวฺโส อมฺหากํ ๒ อจิริปกกนฺตสฺส ภควโต เอตทโหสิ
อิทํ โข โน อวฺโส ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิจฺจสฺส
วิตุถาเรน อตฺถํ อวิภชิตฺวา อญฺญาสาสนา วิหารํ ปวิญฺโจอ นาทํ
ภิกฺขเว คมเนน โลกสฺส อนตฺติ ฌาเตยฺยํ ทิฏฺฐเจยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ
วทามิ น จ ปนาทํ ภิกฺขเว อปฺปตฺวา โลกสฺส อนตฺติ
ทฺถกฺขสฺสนฺตกิริยํ วทามิตฺติ ฯ โก นฺุ โข อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน
อุทฺเทสฺส อุทฺทิจฺจสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อวิภตฺตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ
#๑ ม. ย. วทามิตฺติ ฯ ๒ ย. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

วิภเขยฺยาติ ฯ เตสนฺโน อาวุโส อมหากํ เอตทโหสิ อัย โข [๑] आयस्मा
आनुतो सत्तु जेव सँवण्णित्ठो सम्भाविट्ठो ज विण्णुन्निं सपुम्मज्जरिन्निं
पोहि जयस्मा आनुतो อิมस्स ภควตา สงฺขิตฺเตน
อฺทฺทสฺส อฺทฺทวิญฺญสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกตฺตสฺส วิตฺถาเรน
อตฺถํ วิภชิตฺตุํ ยนฺนุน มัยฺย เยนายस्มา आनुतो เตनुปลสงฺกเมยฺยาม
อฺปลสงฺกमितฺวา आयสฺมนตฺติ อานนฺทํ เอตมตฺถํ ปฏิปฺจุญฺเญยฺยามาติ ฯ
วิภชตฺยสฺมา आनुतोติ ฯ เสยฺยถาปี นาม อาวุโส ปุริโส
สารตฺถุโก สารคเวสิ สารปริเยสนฺนิ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส
ติฏฺฐจฺโต สารวโต อติฏฺกมฺเมว มฺถํ อติฏฺกมฺม ขนฺธิ์ สาขาปลาเส
สาริ์ ปริเยสิตพฺพิ มลฺลเยยฺย เอวํ सम्ปทมิทํ आयสฺมนตฺตานํ
สत्ตฺถริ สมนฺมุขิภูตํ ๒ ภควนฺตํ อตฺถิตฺวาตฺตฺเมห ๑ เอตมตฺถํ ปฏิปฺจุญฺจิตพฺพิ
มลฺลณฺถ ฯ โส หาวุโส ภควา ชานํ ชานาติ ปสฺสํ ปสฺสติ
จกฺขุญฺโต ฌาณญฺโต ฌมฺมญฺโต พุรัมฺมญฺโต วตฺตา ปวตฺตา
อตฺถสฺส นินฺเนตา อมตฺสฺส ทาตา ฌมฺมสामी ตถาคโต โส เจว
ปเนตฺสฺส กาโล อโหสิ ยํ ภควนฺตฺตฺยเอว เอตมตฺถํ ปฏิปฺจุญฺเญยฺยาถ
ยถา โว ภควา พุยากรเยยฺย ตถา นํ ชาเรยฺยาถาติ ฯ
อฺทฺทราวุโส อานนฺท ภควา ชานํ ชานาติ ปสฺสํ ปสฺสติ
จกฺขุญฺโต ฌาณญฺโต ฌมฺมญฺโต พุรัมฺมญฺโต วตฺตา ปวตฺตา
อตฺถสฺส นินฺเนตา อมตฺสฺส ทาตา ฌมฺมสामी ตถาคโต โส
เจว ปเนตฺสฺส กาโล อโหสิ ยํ ภควนฺตฺตฺยเอว เอตมตฺถํ
#๑ ม. ย. อาวุโส ฯ ๒ ม. ย. สมนฺมุขิภูเตตฺติ ฯ ๓ ม. ย. อเมห ฯ

ปฏิจฺจุญฺเญยาม ขลา โน ภควา พุยากรเยช ตถา นั ชาเรชยาม
อปี จายสุมา อานนุโท สตุถุ เจว สัณฺณโต สมภาวิทอ จ
วิญญัน สพุรหุมจารัน ปโหติ จายสุมา อานนุโท อิมสฺส ภควตา
สงฺขิตฺเตน อุตฺเทศสฺส อุตฺทิกฺกุสฺส วิตุถาเรณ อวิกฺคตสฺส วิตุถาเรณ
อตุถั วิภชิต्तุ วิภชตายสุมา อานนุโท อกรุ กริตฺวาติ ฯ

[๑๑๑] เตนหาวิโส สฺฆาถ สาธุกั มนสิกรโธ ภาตีสฺสามิติ ฯ
เอวมหาวิโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อานนุทสฺส ปจฺจสฺสโตสุ ฯ
อายสุมา อานนุโท เอตทโวจ ยั โข โว อาวุโส ภควา สงฺขิตฺเตน
อุตฺเทศั อุตฺทิสิตฺวา วิตุถาเรณ อตุถั อวิกฺคิตฺวา อุกฺกจาชาสนา
วิหารี ปวิญฺโจอ นาทั ภิกฺขเว คมเนน โลกสฺส อนฺตึ ฌาเตชฺชยั
ทิกฺกุเจชฺชยั ปตฺเตชฺชยนฺติ วทามิ ฯ น จ ปนาทั ภิกฺขเว อปฺปตฺวา
โลกสฺส อนฺตึ ทุกฺขสฺสนตฺทิริชฺช วทามิติ ฯ อิมสฺส ขวาทั อาวุโส
ภควตา สงฺขิตฺเตน อุตฺเทศสฺส อุตฺทิกฺกุสฺส วิตุถาเรณ อตุถั
อวิกฺคตสฺส วิตุถาเรณ อตุถั อาชานามิ ฯ เยน โข อาวุโส โลกสฺมี
โลกสณฺณิ โหติ โลกมานิ อัย วุจฺจติ อริยสฺส วินเย โลโก ฯ
เกเนหาวิโส ๑ โลกสฺมี โลกสณฺณิ โหติ โลกมานิ ฯ จกฺขุณา โข
อาวุโส โลกสฺมี โลกสณฺณิ โหติ โลกมานิ ฯ สโตเตน โข อาวุโส ฯ
ฌาเนน โข อาวุโส ฯ ชิวฺหาช โข อาวุโส โลกสฺมี โลกสณฺณิ
โหติ โลกมานิ ฯ กาเยน โข อาวุโส ฯ มเนน โข อาวุโส
โลกสฺมี โลกสณฺณิ โหติ โลกมานิ ฯ เยน โข อาวุโส โลกสฺมี
#๑ ม. ย. เกนหาวิโส ฯ

โลกสณฺณี โหติ โลกมานี อัย วุจฺจติ อริยสฺส วินเย โลโก ฯ
ยิ โข โว อาวุโส ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน
อตุถํ อวิภิชิตฺวา อญฺญาสาสนา วิหาริ ปวิญฺโຈ นานํ ภิกฺขเว
คฺมเนน โลกสฺส อนฺตํ ฌาเตยฺยํ ทิฏฺฐเจยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ
น จ ปนาหํ ภิกฺขเว อปฺปตฺวา โลกสฺส อนฺตํ ทฺกฺขสฺสนฺตกิริยํ
วทามิติ ฯ อิมสฺส ขฺวาหํ อาวุโส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส
อุทฺทิสฺส วิตุถาเรน อตุถํ อวิภตฺตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตุถํ
อาชานามิ ฯ อากฺขมาณา จ ปน ตฺเมห อายสฺมนฺโต ภควนฺตญฺเฆว
อุปฺสงฺกมิตฺวา เอตมตุถํ ปฺฏิปฺจุญฺเฆยถ ยถา โว ภควา
พฺยากโรติ ตถา นฺ ฐาเรยฺยถาติ ฯ

[๑๗๒] เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺโต อานนฺทสฺส
ปฺฏิสฺสฺสฺสฺส อญฺญาสาสนา เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺสู ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข
เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ ยิ โข โน ๑ ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถํ อวิภิชิตฺวา อญฺญาสาสนา
วิหาริ ปวิญฺโຈ นานํ ภิกฺขเว คฺมเนน โลกสฺส อนฺตํ ฌาเตยฺยํ
ทิฏฺฐเจยฺยํ ๒ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ น จ ปนาหํ ภิกฺขเว อปฺปตฺวา
โลกสฺส อนฺตํ ทฺกฺขสฺสนฺตกิริยํ วทามิติ ฯ เตสํ โน ภนฺเต
อมฺหากํ อจิริปฺกนฺตสฺส ภควโต เอตทโหสิ อิทํ โข โน อาวุโส
ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถํ อวิภิชิตฺวา
#๑ ย. ปน ฯ ๒ ม. ย. สพฺพตฺถุ ทฺกฺฐเจยฺยํ ฯ

อุฏฐายาสนา วิหาริ ปวิภูโธ นานิ ภิกขเว คมเนน โลกุต
อนุตฺ ฌาเตยฺยํ ทิฏฺฐะยฺยํ ปคฺเตยฺยนฺติ วทามิ น จ ปนาหิ
ภิกขเว อปฺปตฺวา โลกุตฺส อนุตฺ ทุกฺขสฺสนฺตกริยิ วทามิติ ฯ
โก นฺ ไซ อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิฏฺฐสฺส
วิตุถาเรณ อตฺถิ อวิกตฺตสฺส วิตุถาเรณ อตฺถิ วิภะชฺยยาติ ฯ เตสํ
โน ภนฺเต อมฺหากิ เอตทโหสิ อัย โข आयสฺมา อานนฺโท
สตฺถุ เจว สํวณฺณิโต สมฺภาวิโต จ วิญฺญันํ สพุรฺหมจารีณํ
ปโหติ จายสฺมา อานนฺโท อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส
อุทฺทิฏฺฐสฺส วิตุถาเรณ อตฺถิ อวิกตฺตสฺส วิตุถาเรณ อตฺถิ วิภะชฺ
ยฺยนฺนฺ มัยฺ เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกเมยฺยาม อุปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตมตฺถิ ปฏิปฺจุญฺเยยฺยามาติ ฯ อถ โข มัย
ภนฺเต เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิมฺหา ๑ อุปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตมตฺถิ ปฏิปฺจุญฺจิมฺหา ฯ เตสํ โน ภนฺเต
อายสฺมตา อานนฺเทน อิมหิ อากาเรหิ อิมหิ ปเทหิ อิมหิ
พฺยลฺขเนหิ อตฺถิ วิกตฺโตติ ฯ ปณฺชิตฺโต ภิกขเว อานนฺโท
มหาปฺลฺโย ภิกขเว อานนฺโท มลฺลเจปิ ตฺวเมห ภิกขเว เอตมตฺถิ
ปฏิปฺจุญฺเยยฺยาถ อหฺมปิ ตํ เอวเมว พฺยากเรยฺยํ ยถา ตํ
อานนฺเทน พฺยากตํ เอโส เจว ตสฺส อตฺถิ เอวญจ น
ธาเรยฺยาถาติ ฯ ตติยํ ฯ

[๑๗๓] ปุพฺเพ เม ภิกขเว สมฺโพธา อนภิสฺมพุทฺธสฺส
#๑ ม. ปฏิปฺจุญฺจิมฺหา ฯ

โพธิสฺสคตฺสเสว สโต เอตทโหสิ เย มยฺหํ ปญฺจ กามคฺคณา เจตฺโส
สมมุฏฺฐปฺพุพา อตีตา นีรุตฺธา วิปริณฺตา ตตฺร เม จิตฺตํ พหุลํ
กจฺจมานํ กจฺเจยฺย ปจฺจุปฺปนฺเนสุ วา อปฺปํ วา อนาคเตสุ ฯ
ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ เย มยฺหํ ภิกฺขเว ปญฺจ กามคฺคณา
เจตฺโส สมมุฏฺฐปฺพุพา อตีตา นีรุตฺธา วิปริณฺตา ตตฺร เม
อตุตฺตรูปเณ อปฺปมาโท สติเจตฺโส อารกฺโข กรณฺเฑโย ฯ ตสฺมา
ติห ภิกฺขเว ตุมฺหากมฺปิ เย เต ปญฺจ กามคฺคณาเจตฺโส สมมุฏฺฐปฺพุพา
อตีตา นีรุตฺธา วิปริณฺตา ตตฺร โว จิตฺตํ พหุลํ กจฺจมานํ
กจฺเจยฺย ปจฺจุปฺปนฺเนสุ วา อปฺปํ วา อนาคเตสุ ฯ ตสฺมา ติห
ภิกฺขเว ตุมฺหากมฺปิ เย เต ๑ ปญฺจ กามคฺคณาเจตฺโส สมมุฏฺฐปฺพุพา
อตีตา นีรุตฺธา วิปริณฺตา ตตฺร โว อตุตฺตรูปเณ ๒ อปฺปมาโท
สติเจตฺโส อารกฺโข กรณฺเฑโยติ ๓ ฯ ตสฺมาติห ภิกฺขเว เส ๔ อายตเน
เวทิตฺตพฺเพ ฯ ยตฺถ จกฺขุ ๕ นีรุชฺฌติ รุปรสณฺญา จ วิรชฺชติ เส ๔
อายตเน เวทิตฺตพฺเพ ฯ เปฯ ยตฺถ ชีวฺหา [๖] นีรุชฺฌติ รสสณฺญา
จ วิรชฺชติ ฯ เปฯ เส ๔ อายตเน เวทิตฺตพฺเพ ฯ ยตฺถ มโน จ
นีรุชฺฌติ ชมฺมสณฺญา จ วิรชฺชติ ๗ เส ๔ อายตเน เวทิตฺตพฺเพติ ฯ
อิทํ วคฺวา ภควา อุกฺกุชฺชาสนา วิหารํ ปาวิสิ ฯ อถ โข เตลํ
ภิกฺขุณฺโณ อจิริปฺกนฺตสฺส ภควโต เอตทโหสิ อิทํ โข โน อาวุโส
ภควา สจฺจจิตฺเตน อุตฺเทลํ อุตฺทิสฺสิตฺวา วิตถาเรน อตฺถํ อวิกฺขิตฺวา
อุกฺกุชฺชาสนา วิหารํ ปวิญฺโจะ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว เส ๔ อายตเน
#๑ ยฺ. โว ฯ ๒ ม. ยฺ. อตุตฺตรูปเฬิ ฯ ๓ ม. ยฺ. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔ ยฺ. เป ฯ
#เอวมฺปฺริปี ฯ ๕ ม. จกฺขุ จ ฯ ยฺ. จกฺขุ จ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๖ ม. ยฺ. จ ฯ
#๗ ม. นีรุชฺฌติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

เวทิตพุเพ ยตถ จกขุ จ นีรุชฌติ รูปสณฺหา จ วิรุชฺชติ เส
อายตเน เวทิตพุเพ ฯเปฯ ยตถ ชิวหา จ นีรุชฌติ รสสณฺหา จ
วิรุชฺชติ เส อายตเน เวทิตพุเพ ฯเปฯ ยตถ มโน จ นีรุชฌติ
ธมฺมสณฺหา จ วิรุชฺชติ เส อายตเน เวทิตพุเพติ ฯ โโก นุ โข
อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิฏฺฐสฺส วิตุถาเรน
อตุถิ อวิกตฺตสฺส วิตุถาเรน อตุถิ วิภเขยฺยาติ ฯ อถ โข เตสํ
ภิกขุณํ เอตทโหสิ อยํ โข อายสฺมา อานนฺโท สตถุ เจว สํวณฺณิโต
สมภาวิตฺโต จ วิญฺญนํ สพฺรหฺมจารินํ ปโหติ จายสฺมา อานนฺโท
อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิฏฺฐสฺส วิตุถาเรน
อตุถิ อวิกตฺตสฺส วิตุถาเรน อตุถิ วิภชิตฺตุ ынฺนุน มยฺ เยนายสฺมา
อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกเมยฺยาม อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ
เอตมตฺถํ ปฏิปฺปจฺเจยฺยามาติ ฯ

[๑๘๔] อถ โข เต ภิกขุ เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิตฺสุ
อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธิ สมฺโมทิตฺสุ สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺตํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา
โข เต ภิกขุ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจฺจํ อิทํ โข โน อวฺโส
อานนฺท ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถิ
อวิกชิตฺวา อุกฺกจายาสนา วิหารํ ปวิฏฺฐโจ คสฺมา ติท ภิกขเว
เส อายตเน เวทิตพุเพ ยตถ จกขุ จ นีรุชฌติ รูปสณฺหา
จ วิรุชฺชติ ๑ เส อายตเน เวทิตพุเพ ฯเปฯ ยตถ ชิวหา จ
#๑ ยู. นีรุชฌติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

นิริชฺฌติ รสสณฺหา จ วิรชฺชติ เส आयตने वेत्तिपुเพ ๑เป๑
ยตุถ มโน จ นิริชฺฌติ ฌมฺมสณฺหา จ วิรชฺชติ เส आयตने
เวत्ติपุเพติ ๑ เตสํ โน อาวุโส อมฺหากํ อจิริปกฺกนฺตสฺส ภควโต
เอตทโหสิ อิทํ โข โน อาวุโส ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ
อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถํ อวิกฺชิตฺวา อญฺญาเยสนา วิหาริ ปวิญฺโจะ
ตสฺมา ติห ภิกฺขเว เส आयตने वेत्ติपุเพ ยตุถ จกฺขุ จ
นิริชฺฌติ รูปสณฺหา จ วิรชฺชติ เส आयตने वेत्ติपุเพ ๑เป๑
ยตุถ ชิวหา จ นิริชฺฌติ รสสณฺหา จ วิรชฺชติ เส आयตने
เวत्ติपุเพ ๑เป๑ ยตุถ มโน จ นิริชฺฌติ ฌมฺมสณฺหา จ
วิรชฺชติ เส आयตने वेत्ติपุเพติ ๑ โโก นฺุ โข อิมสฺส ภควตา
สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิฏฺฐสฺส วิตุถาเรน อตุถํ อวิกตฺตสฺส
วิตฺถาเรน อตุถํ วิกฺเขยฺยาติ ๑ เตสํ โน อาวุโส อมฺหากํ เอตทโหสิ
อัย โข आयสฺมา อานนฺุโท สจฺจฺจ เจว สํวณฺณโต สมฺภาวิท
จ วิญฺญันํ สพุรหฺมจารินํ ปโหติ จายสฺมา อานนฺุโท อิมสฺส
ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสฺส อุทฺทิฏฺฐสฺส วิตุถาเรน อตุถํ
อวิกตฺตสฺส วิตุถาเรน อตุถํ วิกฺชิตฺตุ ฆนฺฺนุน มยฺย เยนายสฺมา อานนฺุโท
เตนฺุปลฺสงฺกเมยฺยาม อุปฺสงฺกมิตฺวา आयสฺมณฺฺตํ อานนฺุทํ เอตมฺตฺถํ
ปฺปฏิปฺุจฺเจยฺยามาติ ๑ วิกฺชตฺตายสฺมา อานนฺุโทติ ๑ เสยฺยถาปี นาม ๑
อาวุโส ปุริโส สารตฺถิกโก สารคเวสิ สารปริเยสนํ จรมาโน มหโต
รูกฺขสฺส ๑เป๑ วิกฺชตฺตายสฺมา อานนฺุโท อคฺรุํ กริตฺวาติ ๑
#๑ ม. ย. นามสทฺโท นตฺถิ ๑

[๑๗๕] เตนหาวิโส ๑ สุณนถ สาทฐกั มนสิกโรธ ภาสิสฐามิติ ฯ
เอวมหาวิโสติ โข เต ภิกขุ อายสุมโต อานนทสส ปจจุสโสลู ฯ
อายสุมมา อานนโท เอตทโวจ ยั โข โว ๒ อาวุโส ภควา สงฺขิตฺเตน
อุทฺเทสั อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถั อวิภชิตฺวา อุฏฺฐายาสนา
วิหารั ปวิฏฺฐโจ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว เส อายตเน เวทิตฺตพเพ
ยตุถ จกฺขุ จ นีรุชฺชติ รูปสญฺญา จ วิรุชฺชติ เส อายตเน
เวทิตฺตพเพ ฯเปฯ ยตุถ มโน จ นีรุชฺชติ ฐมฺมสญฺญา จ
วิรุชฺชติ เส อายตเน เวทิตฺตพเพติ ฯ อิมสฺส ขวาทั อาวุโส
ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสสฺส อุทฺทิจฺจสฺส วิตุถาเรน อตุถั
อวิภคฺตสฺส วิตุถาเรน อตุถั อาชานามิ ฯ สพยตนนีโรธั โข ๑ เอตั
อาวุโส ภควตา สนฺธาย ภาสิตั ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว เส อายตเน
เวทิตฺตพเพ ยตุถ จกฺขุ จ นีรุชฺชติ รูปสญฺญา จ วิรุชฺชติ
เส อายตเน เวทิตฺตพเพ ฯเปฯ ยตุถ มโน จ นีรุชฺชติ๑
ฐมฺมสญฺญา จ วิรุชฺชติ เส อายตเน เวทิตฺตพเพติ ฯ ยั โข อาวุโส
ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสั อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตุถั อวิภชิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา วิหารั ปวิฏฺฐโจ ตสฺมา ตีห ภิกฺขเว เส อายตเน
เวทิตฺตพเพ ยตุถ จกฺขุ จ นีรุชฺชติ รูปสญฺญา จ วิรุชฺชติ เส
อายตเน เวทิตฺตพเพ ฯเปฯ ยตุถ มโน จ นีรุชฺชติ ฐมฺมสญฺญา
จ วิรุชฺชติ เส อายตเน เวทิตฺตพเพติ ฯ อิมสฺส ขวาทั อาวุโส
ภควตา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสสฺส อุทฺทิจฺจสฺส วิตุถาเรน อตุถั
#๑ ย. เตน อาวุโส ฯ ๒ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ม. โน ฯ

อวิภตตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถิ อชานามิ ฯ อากงฺขมานา จ
ปน ตุมฺเห อายสฺมฺนโต ภควนฺตํเยว อุปสงฺกมถ อุปสงฺกมิตฺวา
เอตมตฺถิ ปฏิปุจฺเจยฺยาถ ยถา โว ภควา พฺยาภโรติ ตถา นํ
ธาเรยฺยาถาติ ฯ

[๑๗๖] เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมฺโต อานนฺทสฺส
ปฏิสฺสตุว อุกฺกจายาสนา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึสฺสุ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข
เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ ยํ โข โน ฆนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน
อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตฺถิ อวิภชิตฺวา อุกฺกจายาสนา
วิหาริ ปวิญฺโจ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว เส อายตเน เวทิตพฺเพ ยตฺถ
จกฺขุ จ นิสฺซมฺมตฺติ รุปสณฺญา จ วิรชฺชติ เส อายตเน เวทิตพฺเพ
ฯเปฯ ยตฺถ ชิวฺหา จ นิสฺซมฺมตฺติ รสสณฺญา จ วิรชฺชติ เส
อายตเน เวทิตพฺเพ ฯเปฯ ยตฺถ มโน จ นิสฺซมฺมตฺติ ฐมฺมสณฺญา
จ วิรชฺชติ เส อายตเน เวทิตพฺเพ ฯ เตสํ โน ฆนฺเต อมฺหากํ
อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต เอตทโหสิ อิทํ โข โน อวฺุโส
ภควา สงฺขิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตฺถิ อวิภชิตฺวา
อุกฺกจายาสนา วิหาริ ปวิญฺโจ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว เส อายตเน
เวทิตพฺเพ ยตฺถ จกฺขุ จ นิสฺซมฺมตฺติ รุปสณฺญา จ วิรชฺชติ เส
อายตเน เวทิตพฺเพ ฯเปฯ ยตฺถ มโน จ นิสฺซมฺมตฺติ ฐมฺมสณฺญา
จ วิรชฺชติ เส อายตเน เวทิตพฺเพ ๑ ฯ โโก นฺุ โข อิมสฺส ภควตา
#๑ ม. ย. อิตฺสทฺโท อตฺถิ ฯ

สงขิตเตน อุทเทตสส อุททิกฺกุสส วิตถาเรน อตุถิ อวิกตตสส
 วิตถาเรน อตุถิ วิภชเยยติ ฯ เตสํ โน ภาเน อมหากํเอตทโหสิ
 อัย โข อายสฺมา อานนุโท สตุถุ เจว สํวณฺณโต สมภาวโต จ
 วิญญฺนํ สพุรหฺมจารีณํ ปโหติ จายสฺมา อานนุโท อิมสฺส ภควตา
 สงขิตเตน อุทเทตสส อุททิกฺกุสส วิตถาเรน อตุถิ อวิกตตสส
 วิตถาเรน อตุถิ วิภชิตฺตุ ฆนฺนุณ มยฺย เยนายสฺมา อานนุโท
 เตนฺอุปสงฺกเมยฺยาม อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนุทํ เอตมตฺถิ
 ปฏิปฺจุเจยฺยามาติ ฯ อถ โข มยฺย ภาเน เยนายสฺมา อานนุโท
 เตนฺอุปสงฺกมิมฺหา ๑ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนุทํ เอตมตฺถิ
 ปฏิปฺจุณฺิมฺหา ๒ ฯ เตสํ โน ภาเน อายสฺมตา อานนุเทน อิมหิ
 อากาเรหิ อิมหิ ลิงฺเกหิ ๓ อิมหิ พุยฺยชเนหิ อตุถโถ วิกตฺโตติ ฯ
 ปณฺชิตโต ภิกฺขเว อานนุโท มหาปฺลฺโย ภิกฺขเว อานนุโท
 มณฺเจปี ตฺเมห ภิกฺขเว เอตมตฺถิ ปฏิปฺจุเจยฺยาถ อหฺมปี ตํ
 เอวเมว พุยากระยฺยํ ยถา ๔ ตํ อานนุเทน พุยาถํ เอโส เจวตสฺส ๕
 อตุถโถ เอวณฺจ นํ ฐาเรยฺยาถาติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๑๗๗] เอกํ สมยฺย ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ คิซฺมณฺเณ ปพฺพเต ฯ
 อถ โข สกฺโก เทวานมินฺุโท เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เอกมนฺตํ
 จิตโต โข สกฺโก เทวานมินฺุโท ภควนฺตํ เอตทโวจ โโก นฺุ โข
 #๑ ม. ยฺ. เตนฺอุปสงฺกมิมฺห ฯ ๒ ม. ยฺ. ปฏิปฺจุณฺิมฺห ฯ ๓ ส. ม. ยฺ. ปเทหิ ฯ
 #๔ ยฺ. ยถาปี ฯ ๕ ส. ม. เจเวตสฺส ฯ ยฺ. เจวตสฺส ฯ

ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตุตา ทิฏฺฐเ ว ฐมฺเม(โน ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ ฯ โโก ปน ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตุตา ทิฏฺฐเ ว ฐมฺเม ปรีนิตฺตพฺพายนฺตฺติติ ฯ

[๑๗๘] สนฺติ จ ๑ โข เทวานมินฺท จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อภินนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ตํ นิสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ ตทฺฐปาทานํ ฯ สอุปาทาโน เทวานมินฺท ภิกฺขุ โน ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ ฯเปฯ สนฺติ โข เทวานมินฺท ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ โข เทวานมินฺท มโนวิญญฺเยยฺยา ฐมฺมา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อภินนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ตํ นิสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ ตทฺฐปาทานํ ฯ สอุปาทาโน เทวานมินฺท ภิกฺขุ โน ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ ฯ อัย โข เทวานมินฺท เหตุ อัย ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตุตา ทิฏฺฐเ ว ฐมฺเม โน ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ ฯ

[๑๗๙] สนฺติ จ โข เทวานมินฺท จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ นานินนฺทติ นานิวทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อนนินนฺทโต อนนิวทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต น ตํ นิสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ น ตทฺฐปาทานํ ฯ อนูปาทาโน เทวานมินฺท ภิกฺขุ ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ #๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

๑เป๑ สนฺติ โข เทวานมินฺท ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา รสา ๑เป๑
สนฺติ โข เทวานมินฺท มโนวิญญฺเยยฺยา ฌมฺมา อิกฺุจฺจา กนฺตา
มนฺาปา ปิยฺรูปา กามฺุปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺุขุ นาทินฺนุทฺติ
นาภิวทฺติ นาชฺุโฆสฺสาย ติกฺุจฺจติ ตสฺส ตํ อนฺนินฺนุทฺโต อนฺนินฺนุทฺโต
อนฺชฺุโฆสฺสาย ติกฺุจฺจโต น ตนฺนินฺสฺสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ น ตทฺุปาทานํ ๑
อนฺุปาทาโน เทวานมินฺท ภิกฺุขุ ปรินิพฺุพายติ ๑ อัย โข เทวานมินฺท
เหตุ อัย ปจฺุจโย เยน มิเชกฺุจฺเจ สตฺตา ทิกฺุจฺเจ ว ฌมฺเม
ปรินิพฺุพายนฺฺตฺติ ๑ ปณฺจมํ ๑

[๑๘๐] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ กิษฺณญฺเฐ ปพฺุพเต ๑
อด โข ปณฺจสิโข คนฺธพฺุพปฺุตฺโต ๑ เยน ภควา เตนฺุปสฺงกมิ อฺุปสฺงกมิตฺวา
ภควนฺฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมนฺฺตํ อิกฺุจฺจาสี ๑ เอกมนฺฺตํ
จฺิตฺโต โข ปณฺจสิโข คนฺธพฺุพปฺุตฺโต ภควนฺฺตํ เอตทฺุโวจ โโก นฺุ
โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺุจโย เยน มิเชกฺุจฺเจ สตฺตา ทิกฺุจฺเจ ว
ฌมฺเม โน ปรินิพฺุพายนฺฺติ ๑ โโก ปนฺ ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺุจโย
เยน มิเชกฺุจฺเจ สตฺตา ทิกฺุจฺเจ ว ฌมฺเม ปรินิพฺุพายนฺฺตฺติ ๒ ๑

[๑๘๑] สนฺติ จ ๓ โข ปณฺจสิข จกฺุขุวิญญฺเยยฺยา รฺุปา ๑เป๑
สนฺติ โข ปณฺจสิข มโนวิญญฺเยยฺยา ฌมฺมา อิกฺุจฺจา กนฺตา มนฺาปา
ปิยฺรูปา กามฺฺุปสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺุขุ อนฺนินฺนุทฺติ อภิวทฺติ
อนฺชฺุโฆสฺสาย ติกฺุจฺจติ ตสฺส ตํ อนฺนินฺนุทฺโต อภิวทฺโต อนฺชฺุโฆสฺสาย
ติกฺุจฺจโต ตนฺนินฺสฺสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ ตทฺุปาทานํ ๑ สอฺุปาทาโน
#๑ ม. คนฺธพฺุพเทวปฺุตฺโต ๑ ๒ ยฺ. อิตฺิสทฺุโท นตฺถิ ๑ ๓ ม. ยฺ. จสทฺุโท นตฺถิ ๑

ปญฺจสข ภิกฺขุ โน ปรินิพฺพายติ ฯ อัย โข ปญฺจสข เหตุ อัย
ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม โน ปรินิพฺพายนฺติ ฯ

[๑๘๒] สนฺติ จ โข ปญฺจสข จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา อิกฺขฺจา
กนฺตา มนาปา ฯเปฯ สนฺติ โข ปญฺจสข มโนวิญญฺเยยฺยา ฌมฺมา
อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปียรูปา กามฺปสฺสยฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ
ภิกฺขุ นาภินฺนุทฺติ นาภิวทฺติ นาชฺโฆสฺสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อนภินฺนุทฺโต
อนภิวทฺโต อนชฺโฆสฺสาย ติฏฺฐโต น ตนฺนีสฺสิตํ วิญฺญาณํ
โหติ น ตทฺฐปาทานํ ฯ อนฺุปาทาโน ปญฺจสข ภิกฺขุ ปรินิพฺพายติ ฯ
อัย โข ปญฺจสข เหตุ อัย ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา
ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม ปรินิพฺพายนฺตีติ ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๘๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา สาริปฺุตโต สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามเ ฯ อถ โข อณฺฺตโร ภิกฺขุ
เยนายสฺมา สาริปฺุตโต เตนฺุปสฺงกมิ อฺุปสฺงกมิตฺวา อายสฺมตา
สาริปฺุตเตน สทฺธิ สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข โส ภิกฺขุ อายสฺมมฺนฺตํ
สาริปฺุตตํ เอตทโวจ สทฺธิวิหาริกอ อวฺุโส สาริปฺุตต ภิกฺขุ สิกขํ
ปจฺจกฺขาย หินฺนายาวตฺโตติ ฯ เอวํ ๑ เหน้ อวฺุโส โหติ อินฺุทฺริเยสฺสุ
อคฺคตทวารสฺส โภชเน อมตฺตณฺฺโน ชาครียํ อนนฺุยฺุตตสฺส ฯ
โส วตวฺุโส ภิกฺขุ อินฺุทฺริเยสฺสุ อคฺคตทวารอ โภชเน อมตฺตณฺฺนุ
ชาครียํ อนนฺุยฺุตโต ยาวชีวํ ปริปฺุณฺณํ ปริสฺทฺธิ พุรหฺมจฺริยํ
#๑ ม. ยฺ. เอวเมตํ ฯ

สนฺदानนสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ ฯ โส วตาวุโส ภิกฺขุ
อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺทวารโ โภชเน มตฺตตฺถญฺญ ชากริยํ อนฺนยฺตุโต ยาวชีวํ
ปฺริปฺลฺลณํ ปฺริสฺทุทฺธํ พุรหฺมจฺริยํ สนฺदानนสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ ฯ

[๑๘๔] กถญฺจาวัโส อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺทวารโ โหติ ฯ อิทาวุโส
ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคภาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคภาหิ
ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺทฺริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย
ปฺฏิปชฺชติ รกฺขติ จกฺขุณฺทฺริยํ จกฺขุณฺทฺริเย สํวาริ อापชฺชติ ฯ
โสเตน สทฺทํ สฺตฺวา ฯ ฆาเนน กนฺธํ ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย
รสํ สายิตฺวา ฯ กาเยน โฝฏฺจพฺพํ สฺสิตฺวา ฯ มนฺสา ฌมฺมํ
วิญฺญาเย น นิมิตฺตคฺคภาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคภาหิ ยตฺวาธิกรณเมณํ
มณินฺทฺริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา
ฌมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฺฏิปชฺชติ รกฺขติ มณินฺทฺริยํ
มณินฺทฺริเย สํวาริ อापชฺชติ ฯ เอวํ โข อวฺวโส อินฺทฺริเยสุ
คฺคตฺทวารโ โหติ ฯ

[๑๘๕] กถญฺจาวัโส โภชเน มตฺตตฺถญฺญ โหติ ฯ อิทาวุโส
ภิกฺขุ ปฺฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อหฺาเรติ เนว ทวาย น มทาย
น มณฺฑนาย น วิญฺฐนาย ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา
ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา พุรหฺมจฺริยานุคฺคหาย อิติ ปฺุราณญจ เวทนํ
ปฺฏิหฺงฺขามิ นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสุสสามิ ยาตุรา จ เม

ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺวิหาโร จาติ ฯ เอวํ โข อาวุโส
โกชนเ มตฺตณฺณ โหติ ฯ

[๑๘๖] กถญฺจาวุโส ชากรียํ อนฺนุยฺตโต โหติ ฯ อิทาวุโส ภิกฺขุ
ทิวสํ จงฺกเมน นิสฺชชาย อวารณฺเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ
รตฺติยา ปจฺมํ ยามํ จงฺกเมน นิสฺชชาย อวารณฺเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ
ปริโสเชติ รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณฺน ปสฺเสน สึหเสยฺย
กปฺเปติ ปาเทน ๑ ปาทำ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน อญฺ्ञานสณฺณํ
มนสิกริตฺวา รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจญฺจาย จงฺกเมน นิสฺชชาย
อวารณฺเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ ฯ เอวํ โข อาวุโส ชากรียํ
อนฺนุยฺตโต โหติ ฯ ตสฺมาติหาวุโส เอวํ สิกฺขิตพฺพํ อินฺทฺริเยสุ
คฺคตทวารา ภวิสฺสาม โภชนเ มตฺตณฺณโน ชากรียํ อนฺนุยฺตตาติ ฯ
เอวํ หิ โข อาวุโส สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๘๗] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส
อาราเม ฯ อถ โข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสฺสลิณฺสส
เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุตฺปาที ปริปกฺกา โข ราชุสฺส
วิมุคฺติปริปาจนฺิยา ฌมฺมา ยนฺนุนาหํ ราชุสฺส อุตฺตริ อาสวานํ ขเย
วินยฺยนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺนสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
สาวตฺถิ ๒ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจภทฺตํ ปิณฺฑทปตฺตปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ ราชุสฺส อามนฺเตสิ
คณฺหาหิ ราชุสฺส นิสฺสีทนํ เยน อนฺนฺวณํ เตนฺอุปสงฺกมิสฺสาม
#๑ ม. ย. ปาเท ฯ ๒ ม. ย. สาวตฺถิยํ ฯ

ทิวา วิหารายาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา ราหุโล ฆควโต
ปฏิสฺสุตฺวา นิสฺสีทํ อาทาย ฆควนฺตํ ปิฏฺฐิตํ ปิฏฺฐิตํ อนุพนฺธิ ฯ
เตน โข ปน สมเยน อนิกานิ เทวตาสหสฺसानิ ฆควนฺตํ อนุพนฺธานิ
ฆวนฺติ อชฺช ฆควา อายสฺมนฺตํ ราหุลํ อุตฺตรํ อาสวานํ
ขเย วิเนสฺสตีติ ฯ

[๑๘๘] อถ โข ฆควา อนุชฺวนํ อชฺโฆคาเหตุวา อณฺณตรสฺมี
รฺกขมฺมูเล ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสีทํ ฯ อายสฺมาปี โข ราหุโล
ฆควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทํ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข
อายสฺมนฺตํ ราหุลํ ฆควา เอตทโวจ ตํ กิ มณฺณลสิ ราหุล จกฺขุ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกฺขุ
วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺกฺขุ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกฺขุ วิปริณามชฺมมํ
กถฺถํ นุ ตํ สมฺนุปลฺลิตฺตุํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ
เอโส เม อตฺตาทิ ฯ โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ รฺูปา นิจฺจา วา
อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา ฆนฺเต ฯ เปฯ จกฺขุวิญฺญาณํ นิจฺจํ
วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ จกฺขุสมฺมสฺโส นิจฺโจ วา
อนิจฺโจ วาติ ฯ อนิจฺโจ ฆนฺเต ฯ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อฺปฺปชฺชติ เวทฺนาคตํ สลฺยวาคตํ สขฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ ตมฺปิ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกฺขุ
วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺกฺขุ ฆนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺกฺขุ วิปริ-
ณามชฺมมํ กถฺถํ นุ ตํ สมฺนุปลฺลิตฺตุํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ

เอโส เม อตฺตาคี ฯ โน เหติ ฆนฺเต ฯเปฯ ชิวฺหา นิจฺจา
วา อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา ฆนฺเต ฯ รสา นิจฺจา วา อนิจฺจา
วาติ ฯ อนิจฺจา ฆนฺเต ฯ ชิวฺหาวิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ชิวฺหาสมฺผลฺโส นิจฺโจ วา อนิจฺโจ
วาติ ฯ อนิจฺโจ ฆนฺเต ฯ ยมฺปิํ ชิวฺหาสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทฺนาคคํ สลฺยาคคํ สงฺขารคํ วิญฺญาณคํ ตมฺปิ นิจฺจํ วา
อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ
วาติ ฯ ทุกฺขํ ฆนฺเต ฯ ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺมมํ กลฺลํ
นฺ ตํ สมฺนุสฺสํติํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคี ฯ
โน เหติ ฆนฺเต ฯเปฯ มโน นิจฺโจ วา อนิจฺโจ วาติ ฯ
อนิจฺโจ ฆนฺเต ฯ ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ
ฆนฺเต ฯ ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺมมํ กลฺลํ นฺ ตํ
สมฺนุสฺสํติํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคี ฯ โน
เหติ ฆนฺเต ฯ ชฺมฺมา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา
ฆนฺเต ฯ มโนวิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ
มโนสมฺผลฺโส นิจฺโจ วา อนิจฺโจ วาติ ฯ อนิจฺโจ ฆนฺเต ฯ
ยมฺปิํ มโนสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺนาคคํ สลฺยาคคํ สงฺขารคํ
วิญฺญาณคํ ตมฺปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ
ฆนฺเต ฯ ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ฆนฺเต ฯ
ยํ ปฺนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามชฺมมํ กลฺลํ นฺ ตํ สมฺนุสฺสํติํ

เอตํ มม เอโสหมสมิ เอโส เม อตฺตาดิ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ
เอวํ ปสฺสํ ราชุโล สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสมึปี นิพฺพินฺนุทติ
รูปสฺสปี นิพฺพินฺนุทติ จกฺขุวิญญาณปี นิพฺพินฺนุทติ จกฺขุสมฺผลสฺสปี
นิพฺพินฺนุทติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทนาคตํ
สญฺญาคคตํ สงฺขารคตํ วิญญาณคตํ ตสมึปี นิพฺพินฺนุทติ ฯเปฯ
ชีวฺหายปี นิพฺพินฺนุทติ รเสสฺสปี นิพฺพินฺนุทติ ชิวฺหาวิญญาณปี
นิพฺพินฺนุทติ ชิวฺหาสมฺผลสฺสปี นิพฺพินฺนุทติ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผลสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทนาคตํ สญฺญาคคตํ สงฺขารคตํ วิญญาณคตํ
ตสมึปี นิพฺพินฺนุทติ ฯเปฯ มนสมึปี นิพฺพินฺนุทติ ฌมฺเมสฺสปี นิพฺพินฺนุทติ
ฯเปฯ ตสมึปี นิพฺพินฺนุทติ นิพฺพินฺนุทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจุจติ ฯ
วิมฺุตตสมึ วิมฺุตตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ
กตํ กรณียํ นาปรี อิตฺตคฺคตฺตายาดิ ปชานาตีติ ฯ อิทมวโจ
ภควา อตฺตมโน อายสฺมา ราชุโล ภควโต ภาสิตํ อภินฺนุทติ ฯ
อิมสมฺนิยจ ปน เวยฺยากรณสมึ ภณฺณมานเ อายสฺมโต ราชุโลสฺส
อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจติ อนเกานํ จ เทวตาสฺสสฺสานํ
วิรัชํ วีตมลํ ฌมฺมจกฺขุ อฺุทปาที ยงฺกิลฺลิจิ สมฺุทฺยฌมฺมํ สฬพฺพนฺตํ
นิโรธฌมฺมนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๘๕] สญฺโฆชนิเย จ ภิกฺขเว ฌมฺเม เทสิสฺสามิ สญฺโฆชนนฺยจ
ตํ สุณาถ ฯ กตเม จ ภิกฺขเว สญฺโฆชนิยา ฌมฺมา กตมณฺยจ
สญฺโฆชนํ ฯ สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รูปา อิกฺกุฉา กนฺตา

มณาปา ปิยรูปา กามุปสฺสหิตา รชฌนียา ฯ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
สฺสโลชฌนียา ฌมฺมา โย ตตฺถ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สฺสโลชฌนํ
ฯเปฯ สฺนฺติ ภิกฺขเว ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ สฺนฺติ
ภิกฺขเว มโนวิญฺเญยฺยา ฌมฺมา อิกฺุจฺจา กนฺตา มณาปา ปิยรูปา
กามุปสฺสหิตา รชฌนียา ฯ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว สฺสโลชฌนียา
ฌมฺมา โย ตตฺถ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สฺสโลชฌนฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๕๐] อุปาทานิเย จ ภิกฺขเว ฌมฺเม เทสิสฺสามิ อุปาทานญจ
ตํ สฺสณฺณํ ฯ กตฺเม จ ภิกฺขเว อุปาทานิยา ฌมฺมา กตฺมญจ
อุปาทานํ ฯ สฺนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิกฺุจฺจา กนฺตา
มณาปา ปิยรูปา กามุปสฺสหิตา รชฌนียา ฯ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
อุปาทานิยา ฌมฺมา โย ตตฺถ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ อุปาทานํ
ฯเปฯ สฺนฺติ ภิกฺขเว ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ สฺนฺติ
ภิกฺขเว มโนวิญฺเญยฺยา ฌมฺมา อิกฺุจฺจา กนฺตา มณาปา ปิยรูปา
กามุปสฺสหิตา รชฌนียา ฯ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อุปาทานิยา
ฌมฺมา โย ตตฺถ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ อุปาทานนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

โลกกามคฺคณวคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

มารปาเสน เทว วุคฺตา โลกกามคฺคณน จ
สกุโก ปญจสิโข เจว สาริปุคฺโต จ ราหุโล
สฺสโลชฌนํ อุปาทานํ วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ ฯ

คหปติวคโค ตติโย

[๑๕๑] เอกัม สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริตี มหาวเน
อัญญาการสาตายํ ฯ อถ โข อุกุโค คหปติ เวสาลีโก เยน ภควา
เตนุปลสงุมมิ ฯเปฯ เอกมนุตํ นิสินฺโน โข อุกุโค คหปติ เวสาลีโก
ภควนุตํ เอตทวโจ โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน
มิเชกจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐเวว ชฺมเม โน ปรินิพฺพายนฺติ ฯ โก
ปนฺน ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐ
ว ชฺมเม ปรินิพฺพายนฺตีติ ฯ สนฺติ โข คหปติ จกฺขุวิญญฺเยยฺยา
รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา
ตฺถเจ ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ
อภินฺนุทฺโต อภิวทฺโต อชฺโฆสฺสาย ติฏฺฐโต ตนฺนีสฺสตีติ วิญฺญาณํ
โหติ ตทฺฐปาทานํ ฯ สอฺปาทาโน คหปติ ภิกฺขุ โน ปรินิพฺพายติ
ฯเปฯ สนฺติ โข คหปติ ชิวฺหาวิญญฺเยยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ
โข คหปติ มโนวิญญฺเยยฺยา ชฺมมา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยฺรูปา
กามฺมปฺสณฺหิตา รชฺนียา ตฺถเจ ภิกฺขุ อภินฺนุทฺติ อภิวทฺติ อชฺโฆสฺสาย
ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อภินฺนุทฺโต อภิวทฺโต อชฺโฆสฺสาย ติฏฺฐโต
ตฺนฺนีสฺสตีติ วิญฺญาณํ โหติ ตทฺฐปาทานํ ฯ สอฺปาทาโน คหปติ
ภิกฺขุ โน ปรินิพฺพายติ อัย โข คหปติ เหตุ อัย ปจฺจโย เยน
มิเชกจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐเวว ชฺมเม โน ปรินิพฺพายนฺติ ฯ

[๑๕๒] สนฺติ จ โข คหปติ จกฺขุวิญญेยฺยา รูปา อิกฺขฺจา
กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสฺสฺสฺหิตา รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ
นาภินนฺทติ นาภิวทติ น อชฺโฆสฺสาย ติกฺขฺจติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต
อนภิวทโต อนชฺโฆสฺสาย ติกฺขฺจโต น ตนฺนิตฺตํ วิญฺญาณํ โหติ น
ตทฺฐปาทานํ ฯ อนุปาทาโน คหปติ ภิกฺขุ ปรินิพฺพายติ ฯเปฯ สนฺติ
โข คหปติ ชิวหาวิญญेยฺยา รสา ฯเปฯ สนฺติ โข คหปติ มโนวิญญेยฺยา
ธมฺมา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสฺสฺสฺหิตา
รชฺนียา ตณฺเจ ภิกฺขุ นาภินนฺทติ นาภิวทติ น อชฺโฆสฺสาย
ติกฺขฺจติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต อนภิวทโต อนชฺโฆสฺสาย ติกฺขฺจโต
น ตนฺนิตฺตํ วิญฺญาณํ โหติ น ตทฺฐปาทานํ ฯ อนุปาทาโน
คหปติ ภิกฺขุ ปรินิพฺพายติ อัย โข คหปติ เหตุ อัย ปจฺจโย
เยน มิเชกฺจเจ สตฺตา ทิกฺขฺเจ ว ธมฺเม ปรินิพฺพายนฺตีติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๑๕๓] เอกํ สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหริติ หตฺถิกามे ฯ อถ
โข อุกฺโข คหปติ หตฺถิกามโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อุกฺโข คหปติ หตฺถิกามโก ภควนฺตํ
เอตทโวจ โโก นฺ โข ฆนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ
สตฺตา ทิกฺขฺเจ ว ธมฺเม โน ปรินิพฺพายนฺติ ฯ โโก ปน ฆนฺเต
เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตฺตา ทิกฺขฺเจ ว ธมฺเม
ปรินิพฺพายนฺตีติ (ยถา ปุริมฺสฺสฺตฺนฺตํ เอวํ วิตุถาเรตพฺพํ) ฯ อัย
โข คหปติ เหตุ อัย ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตฺตา

ทิกฺกุเจ ว ฅมฺเม ปรีนิจฺพายนฺตํ ๑ ทุตฺติยํ ๑

[๑๕๔] เอกํ สมยํ ภควา นาทนฺทายํ วิหฺรติ ปาวาริกมฺพวเน ๑
อถ โข อุปาถิ คหปติ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิ ๑เป๑ เอกมฺนตํ
นินฺสิโน โข อุปาถิ คหปติ ภควนฺตํ เอตทวโจ โโก นฺุ โข ฆนฺเต
เหตุ โโก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตฺตทา ทิกฺกุเจ ว ฅมฺเม โน
ปรีนิจฺพายนฺติ ๑ โโก ปน ฆนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย เยน
มิเชกฺจเจ สตฺตทา ทิกฺกุเจ ว ฅมฺเม ปรีนิจฺพายนฺตํ (ยถา ปุริมฺสฺตฺตนฺตํ
เอวํ วิตฺถารตพฺพิ) ๑ อัย โข คหปติ เหตุ อัย
ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตฺตทา ทิกฺกุเจ ว ฅมฺเม ปรีนิจฺพายนฺตํ ๑
ตฺติยํ ๑

[๑๕๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา ปินฺโฆลการทฺวาไซ
โกสมฺพิยํ วิหฺรติ โฆสิตารามे ๑ อถ โข ราชา อุเทโน
เยนายสฺมา ปินฺโฆลการทฺวาไซ เตนฺอุปสงฺกมฺมิ อุปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมา ปินฺโฆลการทฺวาเชน สทฺธิ สฺมโมทฺธิ สฺมโมทฺธิยํ
กถํ สารานฺธิยํ วิตฺติสารตฺวา เอกมฺนตํ นินฺสิทฺธิ ๑ เอกมฺนตํ นินฺสิโน
โข ราชา อุเทโน อายสฺมฺนตํ ปินฺโฆลการทฺวาไซ เอตทวโจ โโก
นฺุ โข โภ การทฺวาไซ เหตุ โโก ปจฺจโย เยนิเม ทฺทรา ภิกฺขุ
สุสฺสุ กาทฺเสสา ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคตา ปจฺเมเนน วยสา
อนิกฺกิตฺตาวินอ กามสฺสุ ยาวชิวํ ปรีปฺนฺณํ ปรีสุทฺธิ พฺรหฺมจริยํ
จฺรณฺติ อทฺธานญจ อปาเทนฺตํ ๑ วุตฺตํ โข เอตํ มหาราช

เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทฺเชน เถ
ตุเมห ภิกฺขเว มาตฺมตฺตีสฺ มาตฺจิตฺตํ อุปฺภูสเปถ ภิกฺนิมตฺตีสฺ
ภิกฺนิจิตฺตํ อุปฺภูสเปถ ธีตฺมตฺตีสฺ ธีตฺจิตฺตํ อุปฺภูสเปถาติ ฯ อัย ๑
โฆ มหาราช เหตุ อัย ปจฺจโย เยนิเม ทหฺรา ภิกฺขุ สฺสุ
กาพฺเกสา ภทฺเรน โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา ปจฺเมน วยสา อนิกิพิตาวิน
กาเมสฺ ยาวชีวํ ปริปฺณณํ ปริสฺทฺธิํ พุรฺหมจฺริยํ จรฺนติ
อทฺธานณฺจ อาปาเทนฺตฺติติ ฯ

[๑๕๖] โฉฬํ ๒ โฆ โภ ภารทฺวาช จิตฺตํ อปฺเปกทา มาตฺมตฺตีสฺปี
โลภธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ภิกฺนิมตฺตีสฺปี โลภธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ธีตฺมตฺตีสฺปี
โลภธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อตฺถิ นฺ โฆ โภ ภารทฺวาช
อณฺโณ จ เหตุ อณฺโณ จ ปจฺจโย เยนิเม ทหฺรา ภิกฺขุ
สฺสุ กาพฺเกสา ฯเปฯ อทฺธานณฺจ อาปาเทนฺตฺติติ ฯ วุตฺตํ โฆ
เอตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทฺเชน
เถ ตุเมห ภิกฺขเว อิมเมว กายํ อุทฺธิํ ปาทตลา อโธ
เกสมตฺถกา ตจฺปริยฺนตฺตํ ปุรฺนฺนํ นปฺปการสฺส อสุจฺฉินฺ ปจฺจเวกฺขถ
อตฺถิ อิมสฺมี กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ มํสํ นหารู ๑
อฏฺฐิ อฏฺฐิมิลฺลํ วกฺกํ ทหฺยํ ยกฺนํ กิโลมกํ ปิหํ ปปฺผาสํ
อนตฺตํ อนตฺตคฺคณฺ อทฺธิยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท
เมโท อสฺสุ วสา เขโพ สฺงฆานิกา ลลิกา มุตฺตฺนฺติ ฯ อยมฺปี
โฆ มหาราช เหตุ อัย ปจฺจโย เยนิเม ทหฺรา ภิกฺขุ สฺสุ
#๑ ย. อยมฺปี ฯ ๒ ม. ย. โฉฬํ ฯ ๓ ม. ย. นหารู ฯ

กาฬเกสา ๗เปฯ อทฺธานนฺจ อาปาเทนฺตีติ ๑ ๗

[๑๕๗] เย เต โภ ภารทฺวาช ภิกฺขุ ภาวิตกายา ภาวิตสีลา
 ภาวิตจิตฺตา ภาวิตปญฺญา เตสนฺตํ น ทฺกฺกรํ โหติ ๒ ๗ เย จ
 โข เต โภ ภารทฺวาช ภิกฺขุ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา
 อภาวิตปญฺญา เตสนฺตํ ทฺกฺกรํ โหติ ๗ อปฺเปกทา โภ
 ภารทฺวาช อสุภโต มนสิกริสฺสามาติ ๓ สฺภโต ว อากจฺฉติ อตฺถิ
 นฺ โข โภ ภารทฺวาช อญฺโล จ [๔] เหตุ อญฺโล จ ปจฺจโย เยนิเม
 ทฺทรา ภิกฺขุ สฺสู กาฬเกสา ๗เปฯ อทฺธานนฺจ อาปาเทนฺตีติ ๗
 วุตฺตํ โข เอตํ มหาราช เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา
 สมฺมาสมฺพุทฺธเณ เอถ ตฺเมห ภิกฺขเว อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทฺวารา
 วิหรต จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา มา นิमितฺตคฺคาหิโน อหฺวตฺถ มา
 อญฺพยุชฺชนคฺคาหิโน ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺทฺริยํ อสํวตฺตํ วิหรนฺตํ
 อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺสลา ฌมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส
 สํวราย ปฏฺิพชฺชต รกฺขต จกฺขุณฺทฺริยํ จกฺขุณฺทฺริเย สํวริ
 อาปชฺชต ๗ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๗ ฌาเนน กนฺธิ ฌายิตฺวา ๗
 ชิวิหาย รสํ สายิตฺวา ๗ กาเยน โยจฺจุทฺพิ สฺสิตฺวา ๗ มนฺสา
 ฌมฺมํ วิญฺญาเย มา นิमितฺตคฺคาหิโน อหฺวตฺถ มา อญฺพยุชฺชนคฺคาหิโน
 ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺทฺริยํ อสํวตฺตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
 ปาปกา อกฺสลา ฌมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย
 #๑ ย. อิติสทฺโท นตฺถิ ๗ ๒ ม. เตสํ ตํ สฺกฺกรํ โหติ ๗ ๓ ม. กริสฺสามีติ ๗
 #๔ ม. โข ๗

ปฏิปชชถ รกขถ มนินฺทริยิ มนินฺทริเย สัวรึ อาปชชถาติ ฯ
อยมปิ โข มหาราช เหตุ อัย ปจฺจโย เยนิเม ทหฺรา ภิกฺขุ
สุสุ กาทฺเกสา ภทฺเรน โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา ปจฺเมน วยสา
อนิกิพิตาวินอ กามesu ยาวชีวํ ปริปฺนุณฺณํ ปริสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยิ
จฺรณฺติ อทฺธานญจ อาปาเทนฺตีติ ฯ

[๑๕๘] อจฺจริยิ โภ ภารทฺวาช อพฺภูติ โภ ภารทฺวาช ฯ
ยาว สุภาสิตฺตลฺจิทํ โภ ภารทฺวาช เตน ภควฺตา ชานตา ปสฺสตา
อรหฺตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน เอสฺว โข โภ ภารทฺวาช เหตุ
เอส ปจฺจโย เยนิเม ทหฺรา ภิกฺขุ สุสุ กาทฺเกสา ภทฺเรน
โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา ปจฺเมน วยสา อนิกิพิตาวินอ กามesu
ยาวชีวํ ปริปฺนุณฺณํ ปริสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยิ จฺรณฺติ อทฺธานญจ
อาปาเทนฺตีติ ฯ อหฺมปิ โข โภ ภารทฺวาช ยสฺมี สมเย อรกฺขิตฺเตเนว
กาเยน อรกฺขิตาย วาจา ย อรกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อนฺุปฺญฺจิตาย สติยา
อสิวฺเตหิ อินฺทฺริเยหิ อนฺเตปฺริ ปวิสํมิ อติวिय มํ ตสฺมี สมเย
โลภชฺมมา ปริสหนฺติ ฯ ยสฺมิญจ ขฺวาทิ โภ ภารทฺวาช สมเย
รกฺขิตฺเตเนว กาเยน รกฺขิตาย วาจา รกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อฺุปฺญฺจิตาย
สติยา สัวฺเตหิ อินฺทฺริเยหิ อนฺเตปฺริ ปวิสํมิ น มํ ตตฺถ ๑ ตสฺมี
สมเย โลภชฺมมา ปริสหนฺติ ฯ อภิกฺกนฺตํ โภ ภารทฺวาช อภิกฺกนฺตํ
โภ ภารทฺวาช ฯ เสยฺยถาปี โภ ภารทฺวาช นิกฺกชฺชิติ วา
#๑ ม. ย. ตถา ฯ

อุกฤษเชย ฎิฉนุณั วา วิวเรย มุพหุส วา มคคั
อฉิคุเชย อนุธการเว วา เตลปฺชโชติ ธาเรย จกฺขมฺนโต
รูปานิ ทกฺขนุติติ เอวมว โภธา ภารทฺวาเชน อนกปรียาเยน
ธมฺโม ปกาสิโต ฯ เอสาหิ โภ ภารทฺวาช ตั ภควนฺตึ สรณั
คจฺฉามิ ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสกั มั ภวึ ภารทฺวาโช
ธารตฺต อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตึ สรณฺงคตฺนุติ ฯ จตฺตถึ ฯ

[๑๕๕] เอกั สมยั ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพวนเ กถนุทกนิวาเป ฯ
อถ โข โสโณ คหปติปฺตฺโต เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตึ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตึ นิสิทธิ ฯ
เอกมฺนตึ นิสินฺโน โข โสโณ คหปติปฺตฺโต ภควนฺตึ เอตทโวจ
โก นุ โข ฆนฺเต เหตุ โภ ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา
ทิกฺุเจ ว ธมฺเม โน ปรีนินุพายนฺติ ฯ โภ ปน ฆนฺเต เหตุ โภ
ปจฺจโย เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา ทิกฺุเจ ว ธมฺเม ปรีนินุพายนฺติติ ฯ
(ยถา ปุริมฺสฺตฺตฺนตึ เอวึ วิตุถาเรตพฺพิ) ฯ ปณฺจมึ ฯ

[๒๐๐] เอกั สมยั ภควา आयสฺมา อานนุโท โภสมุพิยั
วิหฺรติ โฆสิตารามे ฯ อถ โข โฆสิโต คหปติ เยนายสฺมา
อานนุโท เตนุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนตึ นิสินฺโน โข โฆสิโต
คหปติ आयสฺมนตึ อานนุทึ เอตทโวจ ธาตฺนानตฺตึ ธาตฺนानตฺตฺนุติ
ฆนฺเต อานนุท วุจฺจติ กิตฺตาวตา นุ โข ฆนฺเต ธาตฺนानตฺตึ
วตฺตึ ภควตฺตาติ ฯ สัวิษฺชติ โข คหปติ จกฺขุธาทู รูปา จ มนาปา

จกขุวิไลญาณจ สุขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ สุขา
 เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข คหปติ จกขุธาตุ รูปา จ อมณาปา
 จกขุวิไลญาณจ ทุกขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ทุกขา
 เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข คหปติ จกขุธาตุ รูปา จ [๑] อุเปกขุญฺจานินยา ๒
 จกขุวิไลญาณจ อทุกขมสุขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ
 อทุกขมสุขา เวทนา ฯ เปฯ ลัวิชฺชติ โข คหปติ ชิวหาธาตุ
 รสา จ มณาปา ชิวหาวิไลญาณจ สุขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ
 อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข คหปติ ชิวหาธาตุ รสา
 จ อมณาปา ชิวหาวิไลญาณจ ทุกขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ
 อุปฺปชฺชติ ทุกขา เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข คหปติ ชิวหาธาตุ
 รสา จ อุเปกขุญฺจานินยา ชิวหาวิไลญาณจ อทุกขมสุขเวทนิย
 ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ อทุกขมสุขา เวทนา ฯ เปฯ ลัวิชฺชติ
 โข คหปติ มโนธาตุ ฐมฺมา จ มณาปา มโนวิไลญาณจ
 สุขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข
 คหปติ มโนธาตุ ฐมฺมา จ อมณาปา มโนวิไลญาณจ ทุกขเวทนิย
 ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ ทุกขา เวทนา ฯ ลัวิชฺชติ โข
 คหปติ มโนธาตุ ฐมฺมา จ อุเปกขุญฺจานินยา มโนวิไลญาณจ
 อทุกขมสุขเวทนิย ผสฺส ปฏิจจ อุปฺปชฺชติ อทุกขมสุขา เวทนา ฯ
 เอตตาวตา [๓] คหปติ ธาตุณานตฺตํ วุตฺตํ ภควตาทิ ฯ ฉญฺจํ ฯ
 #๑ ม. มณาปา ฯ ๒ ลี. อุเปกขุญฺจานินยา ฯ ม. อุเปกขุญฺจานินยา ฯ เอวมฺปริปี ฯ
 #๒. อุเปกขุญฺจานินยา ฯ ๓ ม. ย. โข ฯ

[๒๐๑] เอก์ สมัย อายสุมา มหากัจจาโน อวณฺตีสุ วิหริติ
กุลฆเร สัปวตฺเต ๑ ปพฺพเต ๑ อถ โข หาลิทุกกานิ ๒ คหปติ
เยนายสุมา มหากัจจาโน เตนุปลสงฺกมิ ๑เป๑ เอกมนฺตํ นิสินฺโน
โฆ หาลิทุกกานิ คหปติ อายสุมนฺตํ มหากัจจันํ เอตทโวจ
วุตตมิมิํ ฆนฺเต ฆกวตฺตา ฐาตฺถนํนตฺตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ผสฺสณํนตฺตํ
ผสฺสณํนตฺตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ เวทณํนตฺตณฺติ ๑ กถํ นุ โฆ
ฆนฺเต ฐาตฺถนํนตฺตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ผสฺสณํนตฺตํ ผสฺสณํนตฺตํ
ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ เวทณํนตฺตณฺติ ๑

[๒๐๒] อิธ คหปติ ฆิกขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา มนํปํ อิตฺถตฺตณฺติ
ปชานาติ จกฺขุวิญญานํ สุขเวทณียํ จ สุขเวทณียํ ๓ ผสฺสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สุขํ เวทนา ๑ จกฺขุณา จ โฆ ปเนวํ ๔ รูปี ทิสฺวา
อมนํปํ อิตฺถตฺตณฺติ ปชานาติ จกฺขุวิญญานํ ทุกฺขเวทณียํ จ ทุกฺขเวทณียํ
ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ทุกฺขา เวทนา ๑ จกฺขุณา โฆ
ปเนวํ รูปี ทิสฺวา อุปฺเปกฺขณฺณียํ อิตฺถตฺตณฺติ ปชานาติ จกฺขุวิญญานํ
อทุกฺขมสุขเวทณียํ จ อทุกฺขมสุขเวทณียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ อทุกฺขมสุขํ เวทนา ๑ ปุณ จปรี คหปติ ฆิกขุ โสเตน
สทฺทํ สุตฺวา ๑ ฆานเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ๑ ชิวฺหาเย รสํ สายิตฺวา ๑
กาเยน โสณฺณํพฺพิ ผุสฺสิตฺวา ๑ มนฺสา ฆมฺมํ วิญญาย มนํปํ
อิตฺถตฺตณฺติ ปชานาติ มโนวิญญานํ สุขเวทณียํ จ สุขเวทณียํ
ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สุขํ เวทนา ๑ มนฺสา โฆ ปเนวํ ฆมฺมํ
#๑ ม. ปปาเต ๑ ย. กุรฺรฆเร ปวตฺเต ๑ ๒ ม. ย. หาลิทุกกานิ ๑ เอวมฺปรีปี ๑
#๓ ม. สุขเวทณียญจ ๑ ๔ ม. ย. ปเนว ๑ เอวมฺปรีปี ๑

วิญญา อมณาปี อิตถตุนติ ปชานาติ มโนวิญญาณั ทุกขเวทนิย
จ ทุกขเวทนิย ผสสิ ปฏิจจ อุปปชชติ ทุกขา เวทนา ฯ มนสา
โฆ ปเนว ฌมม วิญญา อุกฤษณานิย อิตถตุนติ ปชานาติ
มโนวิญญาณั อุกฤษณเวทนิย จ อุกฤษณเวทนิย ผสสิ
ปฏิจจ อุปปชชติ อุกฤษณา เวทนา ฯ เอว โฆ คหปติ
ธาตุนานตติ ปฏิจจ อุปปชชติ ผสสนานตติ ผสสนานตติ ปฏิจจ
อุปปชชติ เวทนานานตตุนติ ฯ สตตม ฯ

[๒๐๑] เอกิ สมยิ ภควา ภกเสสุ วิหริติ สสสมารกิเร
เสสกพาวเน มิกทาเย ฯ อถ โฆ นกุลปีตา คหปติ เยน ภควา
เตนุปลงกมิ ฯเปฯ เอกมนตติ นิสินโน โฆ นกุลปีตา คหปติ
ภควนตติ เอตทวโจ โโก นุ โฆ ภนเต เหตุ โโก ปจจโย เยน
มิเชกจเจ สตตา ทิฏฐเ ว ฌมเม โน ปรีนิพพายนติ ฯ โโก ปน
ภนเต เหตุ โโก ปจจโย เยน มิเชกจเจ สตตา ทิฏฐเ ว
ฌมเม ปรีนิพพายนตีติ ฯ สนติ โฆ คหปติ จกขุวิญญเยยยา รูปา
อิฏฐา กนตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณหิตา รชเนีย ตลเจ
ภิกขุ อภินนุทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฐติ ตสส ตั อภินนุทโต
อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฐโต ตนนิสสิตี วิญญาณั โหติ
ตทูปาทานั ฯ สอุปาทาโน คหปติ ภิกขุ โน ปรีนิพพายติ ฯเปฯ สนติ
โฆ คหปติ ชิวหาวิญญเยยยา รสา ฯเปฯ สนติ โฆ คหปติ
มโนวิญญเยยยา ฌมา อิฏฐา กนตา มนาปา ปิยรูปา กามุปสณหิตา

รชฌิยา ตณฺเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ
ตสฺส ตํ อภินนฺทโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ตณฺนิสฺสิตํ
วิญฺญาณํ โหติ ตทฺฐปาทานํ ฯ สอุปาทาโน คหปติ ภิกฺขุ โน
ปรีนิตฺตพฺพายติ ฯ อัย โข คหปติ เหตุ อัย ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ
สตุตฺตา ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม โน ปรีนิตฺตพฺพายนฺติ ฯ

[๒๐๔] สนฺติ จ โข ๑ คหปติ จกฺขุวิญฺญเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา
กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺมปสฺสยฺหิตา รชฌิยา ตณฺเจ ภิกฺขุ
น อภินนฺทติ น อภิวทติ น อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ
อนภินนฺทโต อนภิวทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต น ตณฺนิสฺสิตํ
วิญฺญาณํ โหติ น ๒ ตทฺฐปาทานํ ฯ อนุปาทาโน คหปติ ภิกฺขุ
ปรีนิตฺตพฺพายติ ฯเปฯ สนฺติ โข คหปติ ชิวฺหาวิญฺญเญยฺยา รสา
ฯเปฯ สนฺติ โข คหปติ มโนวิญฺญเญยฺยา ฐมฺมา อิฏฺฐา กนฺตา
มนาปา ปิยรูปา กามฺมปสฺสยฺหิตา รชฌิยา ตณฺเจ ภิกฺขุ น อภินนฺทติ
น อภิวทติ น อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ตสฺส ตํ อนภินนฺทโต อนภิวทโต
อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต น ตณฺนิสฺสิตํ วิญฺญาณํ โหติ น ตทฺฐปาทานํ ฯ
อนุปาทาโน คหปติ ภิกฺขุ ปรีนิตฺตพฺพายติ ฯ อัย โข คหปติ เหตุ
อัย ปจฺจโย เยน มิเชกฺจเจ สตุตฺตา ทิฏฺฐเจ ว ฐมฺเม
ปรีนิตฺตพฺพายนฺตีติ ฯ อญฺจมํ ฯ

[๒๐๕] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา มหาจฺจาโน อวณฺตีสุ วิหฺรติ
มกฺกรกณฺเฏ ๓ อรณฺณกฺกฏิกายํ ฯ อถ โข โลหิจฺจสฺส พุราหฺมณฺสฺส
#๑ ม. ย. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. นสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. มกฺกรกเต ฯ

สมพหุลา อนุเตวาสิกา กฏจหารกา มาณวกา เยนายสมโต
มหากจจานุส อรรถณุกฎีกา เตนุปลงกมีสุ อุปสงกมิตวา ปริโต
ปริโต กฏิกายั อนุจกมนนุติ อนุวิจรนุติ อุจจาสททา มหาสททา
กานิจิ กานิจิ เสเลยยกานิ กโรนุติ ๑ อิมะ ปน มุณทกา สมณกา
อิพุกา กณหา ๒ พนุรูปาทาปจจา อิมัสสิ ภารตกานัน ๓ สกุกตา
ครุกตา มานิตา ปุชิตา อปจิตาติ ฯ อถ โข อายสมามหากจจาโน
วิหารา นิกขमितวา เต มาณวเก เอตทโวจ มา [๔] มาณวกา
สททหมกตถ ฌมมัม โว ภาสิสุสามิติ ฯ เอวํ วุตเต เต มาณวกา
ตุณ्हี อเหตุสิ ฯ อถ โข อายสมามหากจจาโน เต มาณวเก
กาถาหิ อชฌภาสิ

[๒๐๖] สีสุตตมา ปุพพตธา อเหตุสิ เต พุราหมณาเย ปุราณัน สรนุติ

กุตตานิ ทวารานิ สรูกขิตานิ อเหตุสิ ๕ เตสสิ อภิภูยโย โกธัง ฯ
ฌมเม จ ฉานเน ๖ จ รตา อเหตุสิ เต พุราหมณาเย ปุราณัน สรนุติ
อิมเว ๗ โวกุกมม ชหามุเสติ ๘ โกตเตน มตตะวา วิสมัง จรนุติ ฯ
โกธาภิภูตา สุปุตุตตทณฺหา ๙ วิรุชฌมานา ๑๐ ตสถาวเรสุ
อคุตตทวารสฺส ภวนุติ โมฆา สุปิเนว ลทุชฺชํ ปุริสสฺส วิตฺตํ ฯ
อนาสกา ถณฺทิลสายิกา จ ปาโต สีนานญจ ตโย จ เวทา
ชราชินัน ชญา ปงฺโก มนฺตา สีลพพตฺตโป
กุหนา วงฺกทณฺหา จ อุทกา จ มนฺานิ จ

#๑ ส. เสลิสฺสกาณิ กโรนุตา ฯ ย. เสลิสฺสกาณิ กโรนุติ ฯ ๒ ย. กิณฺหา ฯ

#๓ ม. ภารตกานัน ฯ ๔ ย. โว ฯ ๕ ม. ย. อเหตุสิ ฯ ๖ ม. ย. จ ฉานเน ฯ

#๗ ม. ย. อิมะ จ ฯ ๘ ม. ชปามเสติ ฯ ย. ชปุปมเสติ ฯ ๙ ม. ย. ปุตุตตทณฺหา ฯ

#๑๐ ม. ย. วิรุชฌมานา ฯ

วณณา เอเต พุราหุมนานิ กตา กิณจิกษภาวนา

จิตตยจ สุตมาหิตัง วิปฺปสนฺนมนาวิลัง

อจิลัง สพุพฺพตฺส โส มคฺโค พุรหุมปตฺติยาติ ฯ

[๒๐๗] อถ โข เต มาณวกา กุปีตา อนตฺตมฺนาเยน โลหิจฺโจ
พุราหุมนโณ เตนฺอุปสงฺกมึสฺส อุปสงฺกมิตฺวา โลหิจฺจํ พุราหุมนํ
เอตทวโจจฺจํ ยคฺเช ภวฺ ฆาเนยฺย สมฺโณ มหากจฺจानโน พุราหุมนานํ
มนฺเต เอกํเสน อสํวตฺติ ๑ ปฏฺิกโกสตีติ ฯ เอวํ วุตฺเต โลหิจฺโจ
พุราหุมนโณ กุปีโต อโหสิ อนตฺตมโน ฯ อถ โข โลหิจฺจสฺส
พุราหุมนสฺส เอตทโหสิ น โข ปน เมตฺตํ ปฏฺิรूपํ โยหํ อณฺณทตฺถํ
माणวกานํเยว สุตฺวา สมณํ มหากจฺจานนํ อุกโกเสยฺยํ วิรุชฺฌเยยฺยํ ๒
ปริภาเสยฺยํ ยนฺนุนาหํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถ โข
โลหิจฺโจ พุราหุมนโณ เตหิ มาณวเกหิ สทฺธิํ ये นายสฺมา
มหากจฺจानโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมตา มหากจฺจานน
สทฺธิํ สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถิ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺสีติ ฯ เอกมนฺตํ นินฺสินโน โข โลหิจฺโจ พุราหุมนโณ आयสฺมนตํ
มหากจฺจานนํ เอตทวโจ อากมฺิสฺส นฺ ชฺวริท โภ กจฺจาน อมฺหากํ
สมฺพหฺลลา อนฺเตวาสิกา กญฺจหารกา มาณวกาติ ฯ อากมฺิสฺส ชฺวริท
เต พุราหุมน สมฺพหฺลลา อนฺเตวาสิกา กญฺจหารกา มาณวกาติ ฯ
อหุ ปน โภโต กจฺจานสฺส เตหิ มาณวเกหิ สทฺธิํ โภจิ เทว
กถาสลฺลาไปติ ฯ อหุ โข เม พุราหุมน เตหิ มาณวเกหิ สทฺธิํ [๗]
#๑ ม. ย. อปวตฺติ ฯ ๒ ม. ย. อยฺ ปาโจ นตฺติ ฯ ๓ ม. ย. โภจิทฺเวว กถาสลฺลาไปติ ฯ

อโหสิ กถาสลฺลาโปติ ฯ ยถา กถํ ปน โภโต กจฺจานสฺส เตหิ
มาณวเกหิ สทฺธิ อโหสิ กถาสลฺลาโปติ ฯ เอวํ โข เม พุราหฺมณ
เตหิ มานวเกหิ สทฺธิ อโหสิ กถาสลฺลาโปติ ฯ

สี่สูตรมา ปุพฺพตฺรา อเหตุํ เต พุราหฺมณา เย ปุราณํ สรณฺติ

ฯเปฯ อจฺฉิ สพฺพทฺเตสุ โส มคฺโค พุหฺมปตฺติยาติ ฯ

เอวํ โข เม พุราหฺมณ เตหิ [๑] สทฺธิ อโหสิ กถาสลฺลาโปติ ฯ

อกุตฺตทฺวารโติ ภวํ กจฺจโน อหา กิตฺตาวตา นฺุ โข โภ

กจฺจาน อกุตฺตทฺวารโ โหตีติ ฯ อิธ พุราหฺมณ เอกจฺโจ จกฺขุณา

รูปํ ทิสฺวา ปิยฺรฺเป รูปํ อธิมฺุจฺติ อปฺปิยฺรฺเป รูปํ พยาปชฺชติ

อนฺุปลฺุจฺติยา ๒ สติยาวิ หิริติ ปริตฺตเจตฺโส ตณฺจ เจโตวิมุตฺตี

ปลฺุณฺวาวิมุตฺตี ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา

อกุสลา ฐมฺมา อปฺริเสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯ โสเตน สทฺทํ สฺสุวา

ฯเปฯ ฆานเนน กนฺธิ ฆายิตฺวา ฯ ชิวิหาย รสํ สายิตฺวา ฯ

กาเยน โสณฺุจฺพฺพิ สฺสุติวา ฯ มนฺสา ฐมฺมํ วิญฺญาเย ปิยฺรฺเป

ฐมฺเม อธิมฺุจฺติ อปฺปิยฺรฺเป [๑] ฐมฺเม พยาปชฺชติ อนฺุปลฺุจฺติยา

สติยาวิ หิริติ ปริตฺตเจตฺโส ตณฺจ เจโตวิมุตฺตี ปลฺุณฺวาวิมุตฺตี

ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา

ฐมฺมา อปฺริเสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯ เอวํ โข พุราหฺมณ อกุตฺตทฺวารโ

โหตีติ ฯ

[๒๐๘] อจฺฉริยํ โภ กจฺจาน อพฺุฏฺติ โภ กจฺจาน ยาวณฺุจฺทํ

#๑ ม. ย. มานวเกหิ ฯ ๒ ม. อนฺุปลฺุจฺติกาเยสฺสติ จ วิหริติ ฯ เอวมฺุปริปิ ฯ

#๓ ม. จ ฯ

โกตา กจฺจานน อคฺคตทฺวารอว สฺมาโน อคฺคตทฺวารอติ อกฺขาโต ฯ
คฺคตทฺวารอติ ภวํ กจฺจานโน อหา กิตฺตาวตา นฺุ โข โภ กจฺจาน
คฺคตทฺวารอ โหตีติ ฯ อธิ พุราหุมน ภิภฺขุ จภฺขุนา รูปี ทิสฺวา
ปิยฺรูเป รูเป นาธิมฺุจฺจติ อปฺปิยฺรูเป รูเป น พฺยาปชฺชติ อฺุปฺภูจิตาย
สฺตียาว วิหฺรติ อปฺปมาณเจตฺโส ตลฺลจ เจโตวิมฺุตฺตี ปฺลฺลวาวิมฺุตฺตี
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ยตฺถสฺส เต อฺุปฺปนฺุนา ปาปกา อกฺุสลา
ชฺมมา อปฺริเสสา นิรฺุชฺชนฺุติ ฯ โสเตน สทฺทํ สฺตุวา ฯ ฆาเนน
กนฺุชฺช ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺุหาย รตฺถํ สายิตฺวา ฯ กาเยน โฝภฺุจฺจพฺุ
สุตฺติวา ฯ มนฺุสา ชฺมมํ วิลฺุณาย ปิยฺรูเป ชฺมเม นาธิมฺุจฺจติ
อปฺปิยฺรูเป ชฺมเม น พฺยาปชฺชติ อฺุปฺภูจิตาย สฺตียาว วิหฺรติ
อปฺปมาณเจตฺโส ตลฺลจ เจโตวิมฺุตฺตี ปฺลฺลวาวิมฺุตฺตี ยถาภูตํ
ปชานาติ ยตฺถสฺส เต อฺุปฺปนฺุนา ปาปกา อกฺุสลา ชฺมมา
อปฺริเสสา นิรฺุชฺชนฺุติ ฯ เอวํ โข พุราหุมน คฺคตทฺวารอ โหตีติ ฯ

[๒๐๕] อจฺฉริยํ โภ กจฺจาน อพฺุภูตํ โภ กจฺจาน ยาวลฺุจิทํ
โกตา กจฺจานน คฺคตทฺวารอว สฺมาโน คฺคตทฺวารอติ ๒ อกฺขาโต ฯ
อภิกฺกนฺุตํ โภ กจฺจาน อภิกฺกนฺุตํ โภ กจฺจาน เสยฺยถาปี
โภ กจฺจาน นิภฺุชฺชชิตํ วา อฺุภฺุชฺชเชยฺย ปฺภฺุจฺจนฺุณํ วา วิวเรยฺย
มฺุพฺุหสฺส วา มคฺคํ อจฺฉิเชยฺย อนฺุชฺคาเร วา เตลปฺปชฺุชิตํ
ชฺาเรยฺย จภฺุขมฺุนฺุโต รูปานิ ทภฺุขนฺุตีติ ฯ เอวเมวํ โภ กจฺจานน
อนกปฺริยาเยน ชฺมโม ปกาสิโต ฯ เอสาหํ โภ กจฺจาน ตํ
#๑ ยฺ. อามณฺุทิตํ ฯ ๒ ยฺ. อิตฺติสทฺุโท นตฺถิ ฯ

ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ชมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสกํ มํ ภวํ
กจฺจानโน ชาเรตฺต อชฺชตคฺคเ ปาณฺุเปตํ สรณฺจคตํ ฯ ยถา จ ภวํ
กจฺจानโน มกฺกรกณฺเ อุปาสกกฺุลาณิ อุปสงฺกมตฺติ เอวเมวํ โลหิจฺจกฺุลํ
อุปสงฺกมตฺตु ฯ ตตฺถ ยเ มาณวกา มาณวิกา วา ภวณฺตํ กจฺจานํ
อภิวาเทสฺสนตฺติ ปจฺจุปฏฺฐิสฺสนตฺติ อหริสฺสนตฺติ อาสนํ วา อุทกํ
วา ทสฺสนตฺติ เตสฺสนตํ ภวิสฺสตฺติ ทิฆรตฺตํ หิตาย สฺุขายาติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๑๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา อุทายิ กามณฺฑฑายํ วิหฺรตฺติ โตเทยฺยสฺส
พฺุราหฺมณฺสฺส อมฺพวนเ ฯ อถ โข เวรหฺณจฺาณิโคตฺตตาย ๒ พฺุราหฺมณฺิยา
อนฺุเตวาสิ มาณวโก เยนายสฺมา อุทายิ เตนฺุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมตา อุทายินา สทฺุธิ สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนฺิยํ กถํ สาราณฺิยํ
วิตฺติสारेตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โข ตํ มาณวกํ
อายสฺมา อุทายิ ชมฺมิยา กถาย สนฺุทสฺเสสิ สมหาทเปสิ สมฺตฺเตเชสิ
สมฺปหฺเสสิ ฯ อถ โข [๑] มาณวโก อายสฺมตา อุทายินา ชมฺมิยา
กถาย สนฺุทสฺสิโต สมหาทปิโต สมฺตฺเตชิตฺติ สมฺปหฺสิโต อฏฺุจายาสนา
เยน เวรหฺณจฺาณิโคตฺตา พฺุราหฺมณฺิ เตนฺุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา เวรหฺณจฺาณิโคตฺตํ ๔ พฺุราหฺมณฺิ เอตทโวจ ชคฺเฆ โภทฺติ
ชานเยชฺช สมฺโณ อุทายิ ชมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺุลาณํ มชฺเฆกฺุลาณํ
ปริโยसानกฺุลาณํ สาคถํ สพฺุชชชฺนํ เกวลปริปฺุณฺณํ ปริสฺุทฺธํ
พฺุรหฺมจฺริยํ ปกาเสตฺติติ ฯ เตนฺุหิ ตฺวํ มาณวก มม วจเนน
สมณฺํ อุทายี นิมฺนฺุเตหิ สฺวาตนาช ภตฺเตนาติ เอวํ โภทฺติติ
#๑ ม. ย. อุทายี ฯ เอวมฺุปริปิ ฯ ๒-๔ ม. ย. เวรหฺจฺาณิ ... ฯ เอวมฺุปริปิ ฯ
#๑ ย. โส ฯ

โฆ โส มาณวโก เวรหฺณจฺานินฺโคตฺตาย พุราหฺมณฺเีย ปฏิสฺสุตฺวา
เยนายสฺมา อุทายี เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุทายี
เอตทวโจ อธิวเสตฺถ กิร ภวํ อุทายี อมฺหากํ อจฺริยาย ๑
เวรหฺณจฺานินฺโคตฺตาย พุราหฺมณฺเีย สฺวตฺตนาถ ภตฺตฺนฺติ ฯ อธิวเสสิ
โฆ อายสฺมา อุทายี ตฺถนฺทึภาวนฺ ฯ ๑ อถ โฆ อายสฺมา อุทายี
ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพพฺณฺหสมฺมํ นีวเสตฺวา ปตฺตจิวฺร
อาทาย เยน เวรหฺณจฺานินฺโคตฺตาย พุราหฺมณฺเีย นีเวสนํ>
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจตฺเต อาสเน นิสฺสีทึ ฯ ๑ อถ โฆ
เวรหฺณจฺานินฺโคตฺตา พุราหฺมณฺเีย อายสฺมนฺตํ อุทายี ปณฺเีเตน ขาทนฺเีย
โกชนฺเีย สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมนฺปวาเรสิ ฯ ๑ อถ โฆ
เวรหฺณจฺานินฺโคตฺตา พุราหฺมณฺเีย อายสฺมนฺตํ อุทายี ภูตฺตาวี
โอนิตฺปตฺตปฺาณฺเีย ปาทูกา อาโรหิตฺวา อจฺจเ อาสเน นิสฺสีทิตฺวา สีสํ
โอกุณฺจิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุทายี เอตทวโจ ภณฺ สมนฺ ฐมนฺนฺติ ฯ
ภวิสฺสตี ภกฺนินฺ สมนฺโยตี วตฺวา อุกฺกจฺายาสนา ปกฺกามิ ๒ ๑

[๒๑๑] ทฺุติยมฺปิ โฆ โส มาณวโก เยนายสฺมา อุทายี
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อุทายินา สทฺฐี สมนฺโหมตี
สมนฺโหมทนียํ กถํ สาราณฺเีย วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทึ ฯ
เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โฆ ตํ มาณวกํ อายสฺมา อุทายี ฐมนฺเีย กถาย
สนฺทสฺเสสิ สมนาทเปสิ สมนฺตฺเตเชสิ สมนฺปหฺเสสิ ฯ ทฺุติยมฺปิ โฆ โส
มาณวโก อายสฺมตา อุทายินา ฐมนฺเีย กถาย สนฺทสฺสตีโต สมนาทปีโต
#๑ ม. ย. อจฺริยกริยาย ๑ ๒ ม. ปกฺกมิ ๑

สมุตเตชิตโต สมุปหังสิตโต อุกฺกุจายาสนา เยน เวรหณฺจານิโกตฺตตา
พฺรหฺมณฺณิ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เวรหณฺจານิโกตฺตํ พฺรหฺมณฺณิ
เอตทโวจ ยคฺคเม โภทฺติ ชาเนยฺย สมโณ อุทายิ ฌมฺมํ เทเสติ
อาทิกฺลฺยาณํ มชฺเชกฺลฺยาณํ ปรีโยสานกฺลฺยาณํ สาคฺคํ สพฺยณฺชนํ
เกวลปรีปนฺณํ ปรีสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสตฺติติ ฯ เอวเมว ปน
ตฺวํ มาณวก สมณสฺส อุทายิสฺส วณฺณํ ภาสสิ สมโณ อุทายิ
ภณฺ สมณ ฌมฺมนฺติ วุตฺโต สมานो ภวิสฺสติ ภคินิ สมโยติ
วตฺวา อุกฺกุจายาสนา ปกฺกนฺโตติ ตถา หิ ปน ตฺวํ โภทฺติ
ปาทฺกาทา อาโรหิตฺวา อจฺเจ อาสเน นิสฺสีทิตฺวา สีสํ โอคฺคณฺจิตฺวา
เอตทโวจ ภณฺ สมณ ฌมฺมนฺติ ฌมฺมครุโน หิ เต ภวนฺโต
ฌมฺมการวาทิ ฯ เตนหิ ตฺวํ มาณวก มม วจเนน สมณฺณ อุทายิ
นิมนฺเตหิ สุวตฺตนาถ ภาตฺตนาถิ ฯ เอวํ โภทฺติติ โข โส มาณวกो
เวรหณฺจານิโกตฺตตฺวา พฺรหฺมณฺณิยา ปฏฺฐิสฺสุตฺวา เยนายสุมา อุทายิ
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมนฺตํ อุทายิ เอตทโวจ อธิวาทฺเสตฺตุ
กิริ ภาวํ อุทายิ อมฺหากํ อจฺริยภริยาย เวรหณฺจານิโกตฺตตฺวา
พฺรหฺมณฺณิยา สุวตฺตนาถ ภาตฺตนฺติ ฯ อธิวาทฺเสสิ โข आयสุมา
อุทายิ ตฺวณฺหิภาเวน ฯ อถ โข आयสุมา อุทายิ ตสฺสา รตฺติยา
อจฺเจเนน ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน เวรหณ-
จานิโกตฺตตฺวา พฺรหฺมณฺณิยา นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ปญฺญตฺเต อาสเน นิสฺสีทิ ฯ อถ โข เวรหณฺจานิโกตฺตตา พฺรหฺมณฺณิ

อายุสมนฺตํ อุทายี ปณฺเฑน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา
สนฺตปุเปลิ สมฺปวาเรสิ ฯ อถ โข เวรหฺณจานีโคตฺตา พุราหฺมณฺนิ
อายุสมนฺตํ อุทายี ภูตฺตาวี โอนีตฺปตฺตปาณิ ปาทุกา โอโรหิตฺวา
นีเจ อาสเน นิสีทิตฺวา สีลํ วิวริตฺวา อายุสมนฺตํ อุทายี เอตทโวจ
กิสฺมี นฺ โข ฆนฺเต สติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ ปณฺณเปนฺติ กิสฺมี
อสติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ น ปณฺณเปนฺตฺติติ ฯ

[๒๑๒] จกฺขุสฺมี โข ภคินิ สติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ ปณฺณเปนฺติ
จกฺขุสฺมี อสติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ น ปณฺณเปนฺติ ฯเปฯ ชิวฺหาย
สติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ ปณฺณเปนฺติ ชิวฺหาย อสติ อรหฺนฺโต
สุขทฺกฺขํ น ปณฺณเปนฺติ ฯเปฯ มนฺสฺมี สติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ
ปณฺณเปนฺติ มนฺสฺมี อสติ อรหฺนฺโต สุขทฺกฺขํ น ปณฺณเปนฺตฺติติ ฯ
เอวํ วุตฺเต เวรหฺณจานีโคตฺตา พุราหฺมณฺนิ อายุสมนฺตํ อุทายี
เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต เสยฺยถาปี ฆนฺเต
นิกฺกฺชฺชิตฺติ วา อุกฺกฺชฺชเยยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺหสฺส วา
มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย อนฺธกาเร วา เตลปฺปฺชฺโชตฺติ ธาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รูปานิ ทกฺขนฺตฺติติ ฯ เอวเมวํ อยฺเยน อุทายินา อนเกปฺริยาเยน
ธมฺโม ปกาสิโต ฯ เอสาหิ ฆนฺเต ๑ อุทายิตํ ฆานฺตํ สรณฺ คจฺฉามิ
ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสิกํ มํ อโย อุทายิ ธาเรตฺถ อชฺชตฺถเก
ปาณฺเปตฺติ สรณฺจคฺคณฺตฺติ ฯ ทสมํ ฯ

กหปตีวคฺโค ตติโย ฯ

#๑ ม. ยู. อโย ฯ

ตสฺสุทฺทหน้ํ

เวสาลี วชฺชี นําพนฺทา ภารทวาชโสโณ จ โฆสิตา

หาลิทฺทโก ๑ นกฺลปีตา โลหิจฺโจ เวรหณฺจํนํตี ฯ

#๑ ม. หาลิทฺทโก ฯ ยฺ. หาลินฺทโก ฯ

เทวทหวคฺโค จตฺตโก

[๒๑๑] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเขสุ ๑ วิหรติ เทวทหนฺนาม
 สกฺขานํ ๒ นิคโม ๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ นานํ ภิกฺขเว
 สฬุเพสณฺเวยว ภิกฺขุณฺํ จสุ ผสฺสสายตเนสุ อปฺปมาเทน กรณียนฺติ
 วทามิ ๑ น จ ปนํภํ ภิกฺขเว สฬุเพสณฺเวยว ภิกฺขุณฺํ จสุ
 ผสฺสสายตเนสุ นํปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ ๑ เอ เต ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อรหนฺโต จีณาสวา วุสิตวนฺโต กตกรณียา โอิหิตถารํ
 อนฺุปรตฺตสทตฺถา ปริกฺขิณภวสฬโลชนา สมฺมทณฺเวยว วิมุตฺตา
 เตสํภํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺํ จสุ ผสฺสสายตเนสุ นํปฺปมาเทน กรณียนฺติ
 วทามิ ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑ กถนฺเตสํ ๑ อปฺปมาเทน อภพฺพา เตน ๕
 ปมชฺชิตฺตุ ๑ เอ จ โข เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสชา ๕ อปฺปตฺตมานสา
 อนฺุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยमानาว ๖ วิหรนฺติ ๑ เตสํภํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺํ
 จสุ ผสฺสสายตเนสุ อปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ ๑ ตํ กิสฺส
 เหตุ ๑ สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเวยยา รูปา มโนรมาปี อมโนรมาปี
 ตฺยาสฺส ผุสฺส ผุสฺส จิตฺตํ น ปรียาทาย ติฏฺฐนฺติ เจตโต
 อปรียาทานา อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสทึนํ อฺุปฺภูจिता สติ
 อปฺปมฺภูจํ ๗ ปสฺสทฺโท กาโย อสฺารทฺโท สมํหิตํ จิตฺตํ เอกกํ ๑
 อิมํ ขวํภํ ภิกฺขเว อปฺปมาทผลํ สมฺปสฺสมาโน เตสํ ภิกฺขุณฺํ
 #๑ ม. ยฺ. สกฺเขสุ ๑ ๒ ยฺ. สกฺกานํ นิคเม ๑ ๓ ม. ยฺ. กตํ ๑ ๔ เต ๑
 #๕ เสกฺขาติ วา ปาโธ ๑ ๖ ม. ยฺ. วสทฺโท นตฺถิ ๑ ๗ ม. ยฺ. อสมฺมฺภูจํ ๑
 #เอวมฺปรีปี ๑

นสฺ ฆสฺสายตเนสฺ อุปฺปมาเทน กรณียนฺติ วทามิ ฯเปฯ สนฺติ
ภิกฺขเว ชิวฺหาวิญญฺเอยยา รสา มโนรมาปี อมโนรมาปี ตฺยาสฺส
ฆสฺส ฆสฺส จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ เจตโส อปริยาทานา
อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺลฺลีนํ อุปฺภูจฺจิตา สติ อุปฺปมฺภูจฺจา ปสฺสทฺโธ
กาโย อสฺราทฺโธ สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกกคฺคํ ฯ อิมํ ขฺวาทํ ภิกฺขเว
อุปฺปมาทผลํ สฺมปฺสฺสฺมาโน เตสํ ภิกฺขุณฺํ นสฺ ฆสฺสายตเนสฺ อุปฺปมาเทน
กรณียนฺติ วทามิตฺติ ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยยา
ธมฺมา มโนรมาปี อมโนรมาปี ตฺยาสฺส ฆสฺส ฆสฺส จิตฺตํ น
ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ เจตโส อปริยาทานา อารทฺธํ โหติ วิริยํ
อสฺลฺลีนํ อุปฺภูจฺจิตา สติ อุปฺปมฺภูจฺจา ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺราทฺโธ
สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกกคฺคํ ฯ อิมํ ขฺวาทํ ภิกฺขเว อุปฺปมาทผลํ
สฺมปฺสฺสฺมาโน เตสํ ภิกฺขุณฺํ นสฺ ฆสฺสายตเนสฺ อุปฺปมาเทน กรณียนฺติ
วทามิตฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๑๔] ลาภา โว ภิกฺขเว สฺลทฺธํ โว ภิกฺขเว ขโณ โว
ภิกฺขเว ปฏฺฐิตทฺโธ พุรหฺมจฺริยวาสา ยํ ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว น
ฆสฺสายตนิกา นาม นิรยา ตตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ จกฺขุณา รุปํ ปสฺสตี
อนิฏฺฐรูปฺเปว ปสฺสตี โน อิฏฺฐรูปํ อกนฺตรรูปฺเปว ปสฺสตี
โน กนฺตรรูปํ อมฺนาปรูปฺเปว ปสฺสตี โน มฺนาปรูปํ ยงฺกิลฺลิจิ
โสเตน สทฺทํ สฺมฺมาตี ฯ ยงฺกิลฺลิจิ ฆาเนน กนฺธํ ฆายตี ฯ
ยงฺกิลฺลิจิ ชิวฺหา ย รสํ สายตี ฯ ยงฺกิลฺลิจิ กาเยน โฝฏฺฐพฺพํ ฆสฺตี ฯ

ยงฺกิลฺลิจิ มนฺสา ฌมฺมํ วิชานาติ อนิฏฺฐรูปฺเปว วิชานาติ โน
อิฏฺฐรูปฺ อกนฺตฺรูปฺ เปว วิชานาติ โน กนฺตฺรูปฺ อมฺนาปฺเปว
วิชานาติ โน มฺนาปฺรูปฺ ฯ

[๒๑๕] ลาภาโว ภิกฺขเว สุตฺตํ โว ภิกฺขเว ขโณ โว
ภิกฺขเว ปฏฺลิทฺโธ พุรฺหมจฺริยวาสา ย ฯ ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว ฉ
ผสฺสยตฺนิกา นาม สคฺคา ตตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ จกฺขุณา รูปฺ ปสฺสติ
อิฏฺฐรูปฺ เปว ปสฺสติ โน อนิฏฺฐรูปฺ กนฺตฺรูปฺ เปว ปสฺสติ โน
อกนฺตฺรูปฺ มฺนาปฺรูปฺ เปว ปสฺสติ โน อมฺนาปฺรูปฺ ฯเปฯ
ยงฺกิลฺลิจิ ชิวฺหาย รสฺสํ สายติ ฯเปฯ ยงฺกิลฺลิจิ มนฺสา ฌมฺมํ
วิชานาติ อิฏฺฐรูปฺ เปว วิชานาติ โน อนิฏฺฐรูปฺ กนฺตฺรูปฺ เปว
วิชานาติ โน อกนฺตฺรูปฺ มฺนาปฺรูปฺเปว วิชานาติ โน อมฺนาปฺรูปฺ ฯ
ลาภา โว ภิกฺขเว สุตฺตํ โว ภิกฺขเว ขโณ โว
ภิกฺขเว ๑ ปฏฺลิทฺโธ พุรฺหมจฺริยวาสา ยติ ฯ พุตฺติยํ ฯ

[๒๑๖] รูปารามา ภิกฺขเว เทวมฺนุสฺสา รูปฺรตา รูปฺสมฺมุทิตา
รูปฺวิปริณามวิราคฺนิโรธา ทุกฺขา ๒ ภิกฺขเว เทวมฺนุสฺสา วิหรฺนฺติ ฯ
สทฺทธารามา ภิกฺขเว เทวมฺนุสฺสา สทฺทฺรตา สทฺทฺสมฺมุทิตา
สทฺทฺวิปริณามวิราคฺนิโรธา ทุกฺขา ภิกฺขเว เทวมฺนุสฺสา วิหรฺนฺติ ฯ
คณฺธารามา รสธารามา โฝฏฺฐพฺพารามา ฌมฺมารามา ภิกฺขเว
เทวมฺนุสฺสา ฌมฺมรตา ฌมฺมสมฺมุทิตา ฌมฺมาวิปริณามวิราคฺนิโรธา
ทุกฺขา ภิกฺขเว เทวมฺนุสฺสา วิหรฺนฺติ ฯ ตถาคโต จ โข ภิกฺขเว อรหํ
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. ทุกฺขํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

สมมาสมพุทโธ รูปานํ สมุทญจ อตถงกมญจ อสุสาทญจ
อาทีนวลญ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา น รูปารามิ น รูปโรโต
น รูปสมมุทิตโต รูปวิณามวิปริราคนิโรธา สุโข ๑ ภิกฺขเว ตถาคโต
วิหฺรติ ฯ สทฺทานํ คณฺฐานํ รสํ โฝฏฺฐพฺพานํ ฌมฺมานํ
สมุทญจ อตถงกมญจ อสุสาทญจ อาทีนวลญ นิสฺสรณญจ
ยถาภูตํ วิทิตฺวา น ฌมฺมารามิ น ฌมฺมโรโต น ฌมฺมสมมุทิตโต
ฌมฺมวิปริณามวิราคนิโรธา สุโข ภิกฺขเว ตถาคโต วิหฺรตีติ ๒ ฯ
อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรี เอตทโวจ สตถา

[๒๑๗] รูปา สทฺทา คณฺธา รสา ผสฺสา ฌมฺมา จ เภวลา

อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา จ ยาวตตฺถิตฺติ วุจฺจติ ฯ
สทฺทกสฺส โลกสฺส เอเต โว สุขสมฺมตา
ยตถ เจ เต นิสฺสรณฺนติ ตํ เตสํ ทฺกฺขสมฺมตํ ฯ
สุขํ จ ๑ ทิฏฺฐมฺริเยภิ สกฺกายสฺส นิสฺสรณํ
ปจฺจนิกมิตฺทํ โหติ สพฺพโลเกน ปสฺสตํ ฯ
ยํ ปเร สุขโต อาหุ ตทฺริยา อหุ ทฺกฺขโต
ยํ ปเร ทฺกฺขโต อาหุ ตทฺริยา สุขโต วิทู ฯ
ปสฺส ฌมฺมํ ทฺวิษานํ สมฺมุพฺพเหตุ อวิทฺทสุ
นิวุตฺตานํ ตโม โหติ อนฺธกาโร อปสฺสตํ ฯ
สตญจ วิวฏฺฐิ โหติ อาโลโก ปสฺสตามิว
สนฺตฺติเก น วิษานนฺตฺติ มคฺคา ฌมฺมสฺส อโกวิทฺทา ฯ

#๑ ย. สุขํ ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒ ม. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

#๓ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

ภวราคปเรเตหิ ภวโสตานุสสาริกิ ๑
मारचेयानुपनुเนगि नायि च्मโม सुस्मपुत्तो ๒ ๑
โก नु ओल्लत्तरमेगि ปत्ति स्मपुत्तम्मरหติ ๓
ยิ ปत्ति स्मมทลลญาय परिनिพพุนฺติ อนาสวาทิ ๑ ตติยิ ๑

[๒๑๘] รูปารามา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา รูปรตา รูปสมฺมุตฺตา
รูปวิปริณามวिरาคนิโรธา ทุกฺขา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา วิหรนฺติ ๑
สทฺทธารามา คนฺธารามา รสธารามา โฝฏฺฐพฺพารามา ชฺมมารามา
ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา ชฺมมรตา ชฺมมสมฺมุตฺตา ชฺมมวิปริณามวिरาคนิโรธา
ทุกฺขา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา วิหรนฺติ ๑ ตถาคโต จ
โฆ ภิกฺขเว อรหิ สฺมมาสมฺพุत्तो รูปานํ สฺมมทลลจ อตฺตงฺกมฺลจ
อสฺสาทลลจ อาทีนวลลจ นิสฺสรณฺลจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา น
รูปารามो น รูปรโต น รูปสมฺมุตฺโต รูปวิปริณามวिरาคนิโรธา
สุโฆ ภิกฺขเว ตถาคโต วิหรติ ๑ สทฺทานํ คนฺธานํ รसानํ
โฝฏฺฐพฺพานํ ชฺมมานํ สฺมมทลลจ อตฺตงฺกมฺลจ อสฺสาทลลจ อาทีนวลลจ
นิสฺสรณฺลจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา น ชฺมมาราโม น ชฺมมรโต น
ชฺมมสมฺมุตฺโต ชฺมมวิปริณามวिरาคนิโรธา สุโฆ ภิกฺขเว ตถาคโต
วิหรตีติ ๑ จตฺตถํ ๑

[๒๑๙] ยิ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺชล ตํ โว ปหีนํ
หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ๑ กิลฺยจ ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ ๑ จกฺขุ
ภิกฺขเว น ตฺมฺหากํ ตํ ปชฺชล ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย
#๑ ม. ภวราคานุสสาริกิ ๑ ๒ ม. สุสมฺพุत्तो ๑ ๓ ม. สมฺพุत्ตम्मรหติ ๑

ภวิสฺสติ ๑เป๑ ชิวหา น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ๑ สว โว
ปหีนา หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ๑เป๑ มโน น ตุมฺหากํ ตํ
ปชฺหถ โส โว ปหีนโน หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ๑ เสยฺยถาปี
ภิกฺขเว ยํ อิมสฺมึ เขตฺวเน ตินฺนภฺจสาขาปลาสิ ตํ ชโน หเรยฺย
วา ๗หฺยฺย วา ยถาปจฺจยํ วา กเรยฺย อปี นฺ ตุมฺหากํ
เอวมสฺส อเมห ชโน หรติ วา ๗หฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา
กโรตฺติติ ๑ โน เหนฺต ภาเนเต ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑ น หิ โน เหนฺต
ภาเนเต อตฺตทา วา อตฺตนิยํ วาติ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว จกฺขุ
น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหีนโน หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ
๑เป๑ ชิวหา น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ สว โว ปหีนา
หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ๑เป๑ มโน น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ
โส โว ปหีนโน หิตาย สุขาย ภวิสฺสติติ ๑ ปณฺจมํ ๑

[๒๒๐] ยํ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหถ ตํ โว ปหีนโน
หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ ๑ กิลฺยจ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ ๑ รุปา
ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหีนา หิตาย สุขาย
ภวิสฺสนฺติ ๑ สทฺฐา คนฺธา รสา โฝฏฺฐพฺพา ฌมฺมา น
ตุมฺหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหีนา หิตาย สุขาย ภวิสฺสนฺติ ๑
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยํ อิมสฺมึ เขตฺวเน ตินฺนภฺจสาขาปลาสิ ๑เป๑
เอวเมว โข ภิกฺขเว รุปา น ตุมฺหากํ เต ปชฺหถ เต โว ปหีนา
หิตาย สุขาย ภวิสฺสนฺติ ๑ สทฺฐา คนฺธา รสา โฝฏฺฐพฺพา

ธมมา น ตุมหากัม เต ปชถ เต โว ปหีนา หิตาย สุขาย
ภวิสฺสณฺตีติ ฯ ฦจํ ฯ

[๒๒๑] จกฺขํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย
จกฺขุสฺส อุปฺปาทาย โสปี อนิจฺโจ อนิจฺจสมฺภูตํ ภิกฺขเว จกฺขุ
กุโธ นิจฺจํ ภวิสฺสติ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา โยปี เหตุ โยปี
ปจฺจโย ชิวฺหาย อุปฺปาทาย โสปี อนิจฺโจ อนิจฺจสมฺภูตา ภิกฺขเว
ชิวฺหา กุโธ นิจฺจา ภวิสฺสติ ฯเปฯ มโน อนิจฺโจ โยปี ภิกฺขเว
เหตุ โยปี ปจฺจโย มนฺสฺส อุปฺปาทาย โสปี อนิจฺโจ อนิจฺจสมฺภูโต
ภิกฺขเว มโน กุโธ นิจฺโจ ภวิสฺสตีติ ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว
สฺสว อริยสวโก จกฺขุสฺมีปี นิพฺพินฺนฺตติ ฯเปฯ ชิวฺหายปี นิพฺพินฺนฺตติ
ฯเปฯ มนฺสฺมีปี นิพฺพินฺนฺตติ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ
วิมฺตฺตสฺมี วิมฺตฺตมิตฺติ ฦาณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจริยํ
กตํ ฦณียํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๒๒๒] จกฺขํ ภิกฺขเว ทกฺขํ โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย จกฺขุสฺส
อุปฺปาทาย โสปี ทกฺโข ทกฺขสมฺภูตํ ภิกฺขเว จกฺขํ กุโธ สฺขํ
ภวิสฺสติ ฯเปฯ ชิวฺหา ทกฺขา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย ชิวฺหาย
อุปฺปาทาย โสปี ทกฺโข ทกฺขสมฺภูตา ภิกฺขเว ชิวฺหา กุโธ สฺขา
ภวิสฺสติ ฯเปฯ มโน ทกฺโข โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย มนฺสฺส
อุปฺปาทาย โสปี ทกฺโข ทกฺขสมฺภูโต ภิกฺขเว มโน กุโธ สฺโข
ภวิสฺสติ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๒๓] จกฺขุ ภัทฺทเว อนตฺตา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย
จกฺขุสฺส อุปฺปาทาย โสปี อนตฺตา อนตฺตสมฺภูตํ ภัทฺทเว จกฺขุ ๑
กุโธ อตฺตา ภวิสฺสติ ฯเปฯ ชิวฺหา อนตฺตา โยปี เหตุ โยปี
ปจฺจโย ชิวฺหาย อุปฺปาทาย โสปี อนตฺตา อนตฺตสมฺภูตา
ภัทฺทเว ชิวฺหา กุโธ อตฺตา ภวิสฺสติ ฯเปฯ มโน อนตฺตา
โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย มนฺสฺส อุปฺปาทาย โสปี อนตฺตา
อนตฺตสมฺภูโต ภัทฺทเว มโน กุโธ อตฺตา ภวิสฺสติ ฯ เอวํ ปสฺสํ
ฯเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๒๔] รูปา ภัทฺทเว อนิจฺจา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย
รูปานํ อุปฺปาทาย ฯเปฯ โสปี อนิจฺโจ อนิจฺจสมฺภูตา ภัทฺทเว
รูปา กุโธ นิจฺจา ภวิสฺสนฺติ ฯ สทฺทา คนฺธา รสา โสณฺฑพฺพา
ธมฺมา อนิจฺจา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย ธมฺมานํ อุปฺปาทาย โสปี
อนิจฺโจ อนิจฺจสมฺภูตา ภัทฺทเว ธมฺมา กุโธ นิจฺจา ภวิสฺสนฺติ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๒๕] รูปา ภัทฺทเว ทฺกฺขา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย รูปานํ
อุปฺปาทาย โสปี ทฺกฺโข ทฺกฺขสมฺภูตา ภัทฺทเว รูปา กุโธ
สุขา ภวิสฺสนฺติ ฯ สทฺทา คนฺธา รสา โสณฺฑพฺพา ธมฺมา
ทฺกฺขา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย ธมฺมานํ อุปฺปาทาย โสปี
ทฺกฺโข ทฺกฺขสมฺภูตา ภัทฺทเว ธมฺมา กุโธ สุขา ภวิสฺสนฺติ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ฯ นวมํ ฯ

#๑ ยู. สพพตฺถ จกฺขุ ฯ

[๒๒๖] รูปา ภิกฺขเว อนตฺตา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย รูปานํ
อูปฺปาทาย โส อนตฺตา อนตฺตสมฺภูตา ภิกฺขเว รูปา กุโธ
อตฺตา ภวิสฺสนฺติ ฯ สทฺทา คนฺธา รสา โสณฺฑพฺพา ฌมฺมา
อนตฺตา โยปี เหตุ โยปี ปจฺจโย ฌมฺมานํ อูปฺปาทาย โสปี
อนตฺตา อนตฺตสมฺภูตา ภิกฺขเว ฌมฺมา กุโธ อตฺตา ภวิสฺสนฺติ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปेषฺสุ นินฺพินฺนํ สทฺทेषฺสุ
คนฺเธสุ รเสสุ โสณฺฑพฺเพสุ ฌมฺเมสุ นินฺพินฺนํ นินฺพินฺนํ
วิรัชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ วิมฺตตฺตฺสมี วิมฺตตฺตฺมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ
ชีณา ชาติ วุตฺติํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ กรณฺมียํ นาปริ อิตฺถตฺตฺยาติ
ปฺชานาตีติ ฯ ทสมํ ฯ

เทวทหฺวคฺโค จตฺตฺโค ฯ

ตสฺสุทฺทานํ

เทวทหฺขโณปฺกคฺยห ๑ อคฺคคฺยห เทว โหนฺติ มนสินา ๒
เหตุนาปี ตโย วุตฺตา ทฺเว อชฺฌตฺตพาหิราติ ฯ

#๑ ม. เทวทโห ขโณ รูปา เทว น คฺมฺหากเมว จ ฯ ยฺ. เทวทหฺขโณ สจฺจคฺยห ฯ

#๒ ยฺ. ปลาสินา ฯ

นวปุราณวคฺโค ปญจโม

[๒๒๗] นวปุราณานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ เทสิสฺสามิ กมฺมนิโรชฺฌจ
กมฺมนิโรชคามินิณฺจ ปฏฺฐิปปํ ตํ สุณฺณถ สฺสชฺคํ มนสิกโรถ
ภาสิสฺสามิตฺติ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว ปุราณกมฺมํ ฯ จกฺขุํ ภิกฺขเว
ปุราณกมฺมํ อภิสงฺขตํ อภิสณฺเจตยิตํ เวทนิยํ ทฏฺฐพฺพํ ฯเปฯ
ชีวหา ปุราณกมฺมา อภิสงฺขตา อภิสณฺเจตยิตา เวทนียา ทฏฺฐพฺพา
ฯเปฯ มโน ปุราณกมฺโม อภิสงฺขโต อภิสณฺเจตยิตโต เวทนียो
ทฏฺฐพฺโพ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปุราณกมฺมํ ฯ

[๒๒๘] กตมณฺจ ภิกฺขเว นวกมฺมํ ฯ ยํ โข ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กมฺมํ กโรติ กาเยน วาจาเยน มนฺสา ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว นวกมฺมํ ฯ

[๒๒๙] กตโม จ ภิกฺขเว กมฺมนิโรชฺโห ฯ โย โข ภิกฺขเว
กายกมฺมํ วจิกมฺมํ มโนกมฺมสฺส นิโรธา วิมุตฺตํ สฺสุตฺติ ฯ อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมนิโรชฺโห ฯ

[๒๓๐] กตมา จ ภิกฺขเว กมฺมนิโรชคามินิ ปฏฺฐิปปา ฯ อยเมว
อริโย อฏฺฐจฺจคฺโค มคฺโค ฯ เสขฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
สมฺมาสมาธิ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมนิโรชคามินิ ปฏฺฐิปปา ฯ

[๒๓๑] อิติ โข ภิกฺขเว เทสิตํ โว ๑ มยา ปุราณกมฺมํ เทสิตํ
นวกมฺมํ เทสิตโต กมฺมนิโรชฺโห เทสิตา กมฺมนิโรชคามินิ ปฏฺฐิปปา ฯ
#๑ ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

ยํ โข ภิกฺขเว สตฺถารา กรณียํ สวากานํ หิตฺตํ อนุกมฺปเกน
อนุกมฺปํ อุปาทาย กตํ โข มยา ๑ ฯ เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมฺูลานิ
เอตานิ สฺลฺลวคคารานิ ฯ พุยายถ ๒ ภิกฺขเว มา ปมาทตฺถ มา
ปจฺจลา วิปฺปฏิสارينอ อหฺวตฺถ อยํ โว อมฺหากํ อนฺุสาสนํตีติ ฯ
ปจฺจมํ ฯ

[๒๓๒] นิพฺพานสฺปฺปายํ โว ภิกฺขเว ปฺฏิปทํ เทสิตฺตํ ตํ
ตฺถวค ๑เปฯ กตมา จ สว ภิกฺขเว นิพฺพานสฺปฺปายา ปฺฏิปทา ฯ
อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี รุปา อนิจฺจตี
ปสฺสตี จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี จกฺขุสมฺผลฺโส อนิจฺจตี
ปสฺสตี ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชตี เวทิตํ สฺขํ วา
ทฺถกฺขํ วา อทฺถกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี ๑เปฯ
ชิวหา อนิจฺจตี ปสฺสตี รสา อนิจฺจตี ปสฺสตี ชิวหาวิญฺญาณํ
อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี ชิวหาสมฺผลฺโส อนิจฺจตี ปสฺสตี ยมฺปิทํ
ชิวหาสมฺผลฺสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชตี เวทิตํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา
อทฺถกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี ๑เปฯ มโน อนิจฺจตี
ปสฺสตี ฐมฺมา อนิจฺจตี ปสฺสตี มโนวิญฺญาณํ อนิจฺจนฺติ
ปสฺสตี มโนสมฺผลฺโส อนิจฺจตี ปสฺสตี ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺปจฺจยา
อุปฺปชฺชตี เวทิตํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา อทฺถกฺขมฺสฺขํ วา
ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี ฯ อยํ โข สว ภิกฺขเว นิพฺพานสฺปฺปายา
ปฺฏิปทาตีติ ฯ ทฺติยํ ฯ

#๑ ม. ย. กตํ โว ตํ มยา ฯ ๒ ม. ย. ฌายถ ฯ

[๒๓๓] นิพพานสปรายั โว ภิกขเว ปฏิปatti เทสิสสามิ ตั
สุณณถ ๑เป๑ กตมา จ ส๑ ภิกขเว นิพพานสปราย๑ ปฏิปทา ๑
อิธ ภิกขเว ภิกขุ ๑ จกัฏฐุ ทุกขนุติ ปสฺสติ รุปร๑ ทุกขาติ ปสฺสติ
จกขุวิณณ๑ ทุกขนุติ ปสฺสติ จกขุสมมฺสฺโส ทุกโขติ ปสฺสติ
ยมปิทั จกขุสมมฺสฺสปรจจยา อุปรชชติ เวทยิตุ สุกั ว๑ ทุกั ว๑
อทุกขมสฺสั ว๑ ตมปิ ทุกขนุติ ปสฺสติ ๑เป๑ ชิวหา ทุกขาติ
ปสฺสติ ๑เป๑ มโน ทุกโขติ ปสฺสติ ฐมมา ทุกขาติ ปสฺสติ
มโนวิณณ๑ ทุกขนุติ ปสฺสติ มโนสมมฺสฺโส ทุกโขติ ปสฺสติ
ยมปิทั มโนสมมฺสฺสปรจจยา อุปรชชติ เวทยิตุ สุกั ว๑ ทุกั ว๑
อทุกขมสฺสั ว๑ ตมปิ ทุกขนุติ ปสฺสติ ๑ อัย โข ส๑ ภิกขเว
นิพพานสปราย๑ ปฏิปทาติ ๑ ตติยั ๑

[๒๓๔] นิพพานสปรายั โว ภิกขเว ปฏิปatti เทสิสสามิ ตั
สุณณถ ๑เป๑ กตมา จ ส๑ ภิกขเว นิพพานสปราย๑ ปฏิปทา ๑
อิธ ภิกขเว ภิกขุ จกัฏฐุ อนตฺต๑ติ ปสฺสติ รุปร๑ อนตฺต๑ติ
ปสฺสติ จกขุวิณณ๑ อนตฺต๑ติ ปสฺสติ จกขุสมมฺสฺโส อนตฺต๑ติ
ปสฺสติ ยมปิทั จกขุสมมฺสฺสปรจจยา อุปรชชติ เวทยิตุ สุกั ว๑
ทุกั ว๑ อทุกขมสฺสั ว๑ ตมปิ อนตฺต๑ติ ปสฺสติ ๑เป๑
ชิวหา อนตฺต๑ติ ปสฺสติ ๑เป๑ มโน อนตฺต๑ติ ปสฺสติ ฐมมา
อนตฺต๑ติ ปสฺสติ มโนวิณณ๑ อนตฺต๑ติ ปสฺสติ มโนสมมฺสฺโส
อนตฺต๑ติ ปสฺสติ ยมปิทั มโนสมมฺสฺสปรจจยา อุปรชชติ เวทยิตุ
#๑ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

สุขัง วา ทุกขัง วา อทุกขมสุขัง วา ตมปิ อนตตาดิ ปสฺสติ ฯ

อัย โข สากิกฺขเว นิพฺพานสปปายา ปฏิปทาติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

[๒๓๕] นิพฺพานสปปายํ โว กิกฺขเว ปฏิปทํ เทสิสฺสามิ ตํ
สุณฺหาณ ฯเปฯ กตฺมา จ สากิกฺขเว นิพฺพานสปปายา ปฏิปทา ฯ๕
ตํ ก็ มลฺลณ กิกฺขเว จกฺขุํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ
ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขัง วา ตํ สุขัง วาติ ฯ ทุกฺขัง ภนฺเต ฯ
ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขัง วิปริณามชฺมมํ กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุสฺสิตฺตุํ
เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาดิ ฯ โน เหน้
ภนฺเต ฯ รุปา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ ฯ อนิจฺจา ภนฺเต ฯ
จกฺขุวิณฺญาณํ จกฺขุสมฺผลโส ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสฺสจฺจา
อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุขัง วา ทุกฺขัง วา อทุกฺขมฺสุขัง วา ตมฺปิ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขัง
วา ตํ สุขัง วาติ ฯ ทุกฺขัง ภนฺเต ฯ ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทุกฺขัง วิปริณามชฺมมํ
กลฺลํ นฺ ตํ สมนฺุสฺสิตฺตุํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ
เอโส เม อตฺตาดิ ฯ โน เหน้ ภนฺเต ฯ เอวํ ปสฺสํ กิกฺขเว
สุตฺวา อริยสวโก จกฺขุสฺมึปี นิพฺพินฺทติ รุเปสฺสุปี นิพฺพินฺทติ
จกฺขุวิณฺญาณेषี นิพฺพินฺทติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ มโนสมฺผลสฺสฺสจฺจา
อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุขัง วา ทุกฺขัง วา อทุกฺขมฺสุขัง วา ตสฺมึปี
นิพฺพินฺทติ นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺุจฺจติ ฯเปฯ นาปริ
อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ ๑ ฯ อัย โข สากิกฺขเว นิพฺพานสปปายา
#๑ ย. อติสทฺโท อตฺถิ ฯ

ปฏิบัติ ๗ ปณจัม ๗

[๒๓๖] อนนุตเววาสิกมัท ภิภุขเว พุรหุมจริยั วุสฺสติ อนาจรียกั ๗
สถานุตเววาสิกโก ๑ ภิภุขเว ภิภุขุ สาจริยโก ทุกขั น ผาสุ ๒ วิหฺรติ
อนนุตเววาสิกโก ภิภุขเว ภิภุขุ อนาจรียโก สุกขั ผาสุ ๒ วิหฺรติ ๗
กถญจ ภิภุขเว ๓ ภิภุขุ สถานุตเววาสิกโก สาจริยโก ทุกขั น ผาสุ ๒
วิหฺรติ ๗ อิธ ภิภุขเว ภิภุขุโน จกฺขุณา รูปั ทิสฺวา อุปฺปชฺชนฺติ
ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา สรฺสงฺกปฺปา สลฺโยชนฺิยา ตฺยาสฺส ๔
อนฺโต วสนฺติ อนฺตฺสฺส วสนฺติ ๕ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมาติ
ตฺสฺมา สถานุตเววาสิกโกติ วุจฺจติ ๗ เต นั สมฺทาจรฺนฺติ [๖] ปาปกา
อกฺุสลา ฌมฺมาติ ตฺสฺมา สาจริยโกติ วุจฺจติ ๗เป๗ ปุณ จปฺริ
ภิภุขเว ภิภุขุโน ชิวฺหาย รสั สายิตฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสลา
ฌมฺมา สรฺสงฺกปฺปา สลฺโยชนฺิยา ตฺยาสฺส อนฺโต วสนฺติ อนฺตฺสฺส
วสนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมาติ ตฺสฺมา สถานุตเววาสิกโกติ วุจฺจติ ๗
เต นั สมฺทาจรฺนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมาติ ตฺสฺมา สาจริยโกติ
วุจฺจติ ๗เป๗ ปุณ จปฺริ ภิภุขเว ภิภุขุโน มนฺสา ฌมฺมึ วิญฺญา
อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา สรฺสงฺกปฺปา สลฺโยชนฺิยา
ตฺยาสฺส อนฺโต วสนฺติ อนฺตฺสฺส วสนฺติ ปาปกา อกฺุสลา
ฌมฺมาติ ตฺสฺมา สถานุตเววาสิกโกติ วุจฺจติ ๗ เต นั สมฺทาจรฺนฺติ
ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมาติ ตฺสฺมา สาจริยโกติ วุจฺจติ ๗ เอว
#๑ ม. ยฺ. สนฺุตเววาสิกโก ๗ เอวมฺปฺริปี ๗ ๒ ยฺ. ผาสุ ๗ ๓ ม. อัย ปาโจ นฺตฺถิ ๗
#๔ ยฺ. ตฺยาสฺส ๗ เอวมฺปฺริปี ๗ ๕ สึ. อนฺวาสุสวฺนฺติ ๗ ๖ ม. ยฺ. สมฺทาจรฺนฺติ
#นั ๗ เอวมฺปฺริปี ๗

โฆ ภิกขเว ภิกขุ อานนฺเตวาสโก อานาจริยโก สุขัง ผาสสุ
วิหริตี ฯ

[๒๓๗] กถญจ ภิกขเว [๑] อานนฺเตวาสโก อานาจริยโก สุขัง ผาสสุ
วิหริตี ฯ อิทฺ ภิกขเว ภิกขุโน จกขุณา รูปี ทิสฺวา น อุปฺปชฺชนฺติ
ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมา สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนฺิยา ตฺยาสุส น
อนฺุโต วสนฺติ นาสฺส อนฺุโต วสนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมาติ
ตฺสฺมา อานนฺเตวาสโกติ วุจฺจตี ฯ เนตํ ๒ สมฺมาจรนฺติ [๓] ปาปกา
อกฺุสลา ฆมฺมาติ ตฺสฺมา อานาจริยโกติ วุจฺจตี ฯเปฯ ปฺน จปริ
ภิกขเว ภิกขุโน ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา น อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา
อกฺุสลา ฆมฺมา สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนฺิยา ตฺยาสุส น อนฺุโต
วสนฺติ นาสฺส อนฺุโต วสนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมาติ ตฺสฺมา
อานนฺเตวาสโกติ วุจฺจตี ฯ เนตํ สมฺมาจรนฺติ ปาปกา อกฺุสลา
ฆมฺมาติ ตฺสฺมา อานาจริยโกติ วุจฺจตี ฯเปฯ ปฺน จปริ ภิกขเว
ภิกขุโน มนฺสา ฆมฺมํ วิญฺฌาย น อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมา
สรสงฺกปฺปา สลฺโลชนฺิยา ตฺยาสุส น อนฺุโต วสนฺติ นาสฺส
อนฺุโต วสนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมาติ ตฺสฺมา อานนฺเตวาสโกติ
วุจฺจตี ฯ เนตํ สมฺมาจรนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมาติ ตฺสฺมา
อานาจริยโกติ วุจฺจตี ฯ เอวํ โฆ ภิกขเว ภิกขุ อานนฺเตวาสโก
อานาจริยโก สุขัง ผาสสุ วิหริตี ฯ อานนฺเตวาสิกมิตํ ภิกขเว พุรหฺมจฺริยํ
#๑ ม. ภิกขุ ฯ ๒ ส. ม. สพฺพวาระสุ เต นํ น อิติ ปาจา ทิสฺสนฺติ ฯ
#๓ ม. ย. น สมฺมาจรนฺติ นํ ฯ เอวฺมุปริปี ฯ

วสุตติ ๑ อนาจริยกัม ฯ สานนุเตวาสโก ภิกขเว ภิกขุ สาจริยโก ทุกัม
น ผาสุ วิหริติ อนนุเตวาสโก ภิกขเว ภิกขุ อนาจริยโก สุขัม
ผาสุ วิหริตติ ฯ ฌฏฐัม ฯ

[๒๓๘] สเจ โว ภิกขเว อณตติตถิยา ปริพพาชกา เอวั
ปฺจุฌเยยฺยํ กิมตถิยํ อาวุโส สมณเ โคตเม พุรหุมจริยํ วสุตตีติ ฯ
เอวั ปุณฺณา ตุมฺเห ภิกขเว เตสํ อณตติตถิยานํ ปริพพาชกานํ
เอวั พุยากรเยยยาถ ทุกฺขสฺส โข อาวุโส ปริณฺณาย ภควติ
พุรหุมจริยํ วสุตตีติ ฯ สเจ ปน โว ภิกขเว อณตติตถิยา
ปริพพาชกา เอวั ปฺจุฌเยยฺยํ กตมํ ปน อาวุโส ทุกัม ยสฺส
ปริณฺณาย สมณเ โคตเม พุรหุมจริยํ วสุตตีติ ฯ เอวั ปุณฺณา
ตุมฺเห ภิกขเว เตสํ อณตติตถิยานํ ปริพพาชกานํ เอวั
พุยากรเยยยาถ จกฺขุ โข อาวุโส ทุกัม ตสฺส ปริณฺณาย ภควติ
พุรหุมจริยํ วสุตติ รูปา ทุกฺขา เตสํ ปริณฺณาย ภควติ
พุรหุมจริยํ วสุตติ จกฺขุวิณฺณานํ ทุกัม ตสฺส ปริณฺณาย
ภควติ พุรหุมจริยํ วสุตติ จกฺขุสมฺผลฺสฺโส ทุกฺโข ตสฺส ปริณฺณาย
ภควติ พุรหุมจริยํ วสุตติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทฺยิตํ สุขัม วา ทุกัม วา อทุกฺขมฺสุขัม วา ตมฺปิ ทุกัม ตสฺส
ปริณฺณาย ภควติ พุรหุมจริยํ วสุตติ ฯเปฯ ชิวิหา ทุกฺขา มโน
ทุกฺโข ตสฺส ปริณฺณาย ภควติ พุรหุมจริยํ วสุตติ ฯเปฯ
ยมฺปิทํ มโนสมฺผลฺสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทฺยิตํ สุขัม วา ทุกัม วา
#๑ ย. วุจฺจติ ฯ

อทุกขมสุขํ วา ตมปี ทุกขํ ตสฺส ปริณาย ภควติ พุรหุมจริยํ
วุสฺสตี ๑ อิทํ โข อาวุโส ทุกขสฺส ๑ ปริณาย ภควติ พุรหุมจริยํ
วุสฺสตีตี ๑ เอวํ ปุญฺจา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตฺตฺถิยานํ
ปริพฺพาชกานํ เอวํ พุยากรเยยยาถาตี ๑ สตฺตมํ ๑

[๒๓๕] อตฺถิ นุ โข ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม
ภิกฺขุ อณฺณเตรว สทฺธาเย อณฺณตฺร รุจฺยา อณฺณตฺร อนฺุสฺสวา
อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา อณฺณตฺร ทิฏฺฐินิหฺฆมานกฺขนฺติยา อณฺณํ
พุยากรเยย จีณา ชาตี วุสฺตี พุรหุมจริยํ กตํ กรณฺมียํ นาปริ
อิตฺถตฺตฺถายาตี ปชานาตีตี ๒ ๑ ภควํมฺลกา โน กนฺเต ชมฺมา
ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสฺรณา ๑ สาธุ วต กนฺเต ภควนฺตฺเตยว ปฏิภาตฺ
เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถิโต ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชารสฺสนฺตีตี ๑๔
เตนหิ ภิกฺขเว สฺฆาถ สาธุกํ มนฺสิกรโธ ภาสิตฺสสามีตี ๑ เอวํ
กนฺเตตี โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ ๑ ภควา เอตทโวจ
อตฺถิ ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม ภิกฺขุ อณฺณเตรว
สทฺธาเย อณฺณตฺร รุจฺยา อณฺณตฺร อนฺุสฺสวา อณฺณตฺร อาการปริวิตกฺกา
อณฺณตฺร ทิฏฺฐินิหฺฆมานกฺขนฺติยา อณฺณํ พุยากรเยย
จีณา ชาตี วุสฺตี พุรหุมจริยํ กตํ กรณฺมียํ นาปริ อิตฺถตฺตฺถายาตี
ปชานาตีตี ๑

[๒๔๐] กตโม จ ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม
ภิกฺขุ อณฺณเตรว สทฺธาเย ๑เป ๑ อณฺณตฺร ทิฏฺฐินิหฺฆมานกฺขนฺติยา
#๑ ม. ย. ทุกขํ ยสฺส ๑ ๒ ม. ปชานามีตี ๑ เอวมฺปริปี ๑

อณฺโณ พุยากรโรติ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหุมจริยํ กตํ กรรมิยํ
นาปริ อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี
ทิสฺวา สนฺตํ วา อชฺชตฺตํ รากโทสโมหํ อตฺถิ เม อชฺชตฺตํ
รากโทสโมโหติ ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺชตฺตํ รากโทสโมหํ
นตฺถิ เม อชฺชตฺตํ รากโทสโมโหติ ปชานาติ ฯ ยนฺตํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา สนฺตํ วา อชฺชตฺตํ รากโทสโมหํ
อตฺถิ เม อชฺชตฺตํ รากโทสโมโหติ ปชานาติ อสนฺตํ วา
อชฺชตฺตํ รากโทสโมหํ นตฺถิ เม อชฺชตฺตํ รากโทสโมโหติ
ปชานาติ ฯ อปี นฺุ โขเม ๑ ภิกฺขเว ฐมา สทฺธาย วา เวทิตฺตพฺพา
รฺุจียา วา เวทิตฺตพฺพา อนฺุสฺสเวน วา เวทิตฺตพฺพา อาการปริวิตฺตเกณ
วา เวทิตฺตพฺพา ทิกฺุจินิษฺฌานกฺขนฺติยา วา เวทิตฺตพฺพาติ ฯ โน เหน้
กนฺเต ฯ นนฺุเม ภิกฺขเว ฐมา ปณฺุณาย ทิสฺวา เวทิตฺตพฺพาติ ฯ เอิ
กนฺเต ฯ อยมฺปิ ๒ โข ภิกฺขเว ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม
ภิกฺขุ อณฺุณเตรว สทฺธาย อณฺุณตฺร รฺุจียา อณฺุณตฺร อนฺุสฺสวา
อณฺุณตฺร อาการปริวิตฺตกา อณฺุณตฺร ทิกฺุจินิษฺฌานกฺขนฺติยา อณฺุณ
พุยากรโรติ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหุมจริยํ กตํ กรรมิยํ นาปริ
อิตฺถตฺตยาตติ ปชานาติ ๓ ฯ เปฯ

[๒๔๑] ปฺุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา สนฺตํ
วา อชฺชตฺตํ ฯ เปฯ รากโทสโมโหติ ปชานาติ อสนฺตํ วา
อชฺชตฺตํ รากโทสโมหํ นตฺถิ เม อชฺชตฺตํ รากโทสโมโหติ
#๑ ม. โขสทฺุโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ยฺ. อโย โข ฯ เอิวมฺปิริปี ฯ ๓ ม. ปชานามิตี ฯ
#เอิวมฺปิริปี ฯ

ปชานาติ ฯ ยนฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๑ ชิวฺหาเย รสํ สายิตฺวา สนฺตํ วา
อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ รากโทสโมโหติ
ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ
รากโทสโมโหติ ปชานาติ ฯ อปี นฺ ุ โขเม ภิกฺขเว ฌมฺมา สทฺธาย
วา เวทิตพฺพา รุจฺยา วา เวทิตพฺพา อนุสฺสเวน วา เวทิตพฺพา
อาการปริวิตกฺเคน วา เวทิตพฺพา ทิฏฺฐินิขฺฆมานกฺขนฺติยา วา เวทิตพฺพาติ ฯ
โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ นนฺุเม ภิกฺขเว ฌมฺมา ปญฺญาเย ทิสฺวา
เวทิตพฺพาติ ฯ เอวํ ฆนฺเต ฯ อยมฺปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๑ ปริยาโย
ยํ ปริยาโย อากมฺม ภิกฺขุ อญฺจเตรว สทฺธาย อญฺจตร รุจฺยา
อญฺจตร อนุสฺสวา อญฺจตร อาการปริวิตกฺกา อญฺจตร ทิฏฺฐินิขฺฆมานกฺขนฺติยา
อญฺจํ พฺยากรโรติ จิณฺา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ
กตํ ฆณฺเฑน นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติติ ฯเปฯ

[๒๔๒] ปฺน จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มนสา ฌมฺมํ วิญฺญาเย สนฺตํ
วา อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ รากโทสโมโหติ
ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ
รากโทสโมโหติ ปชานาติ ฯ ยนฺตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มนสา ฌมฺมํ
วิญฺญาเย สนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ
รากโทสโมโหติ ปชานาติ อสนฺตํ วา อชฺฉตฺตํ รากโทสโมหํ
นตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ รากโทสโมโหติ ปชานาติ ฯ อปี นฺ ุ โขเม
ภิกฺขเว ฌมฺมา สทฺธาย วา เวทิตพฺพา รุจฺยา วา เวทิตพฺพา
#๑ ม. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อนุสฺสเวน วา เวทิตพฺพา อการปริวิตกฺเคน วา เวทิตพฺพา
ทิกฺขุณีชฺฌมานกฺขนฺติยา วา เวทิตพฺพาติ ฯ โน เหน้ ฆนฺเต ฯ
นฺนุเม ภิกฺขเว ฐมา ปญฺญา ยทิสฺวา เวทิตพฺพาติ ฯ เอว
ฆนฺเต ฯ อยมฺปิ โข ภิกฺขเว ปรียาโย ยํ ปรียายํ อคฺคม
ภิกฺขุ อญฺจเรว สทฺธาย อญฺจตร รุจฺยา อญฺจตร อนุสฺสวา
อญฺจตร อการปริวิตกฺกา อญฺจตร ทิกฺขุณีชฺฌมานกฺขนฺติยา อญฺจ
พฺยาโรติ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ กตํ ฆรณฺิยํ นาปรี
อิตฺตตฺตยาต ปชานาตีติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๔๓] อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺุปสงฺกมิ
ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อินฺุทฺริยสมฺปนฺโน อินฺุทฺริยสมฺปนฺโนติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตา
นฺุ โข ฆนฺเต อินฺุทฺริยสมฺปนฺโน โหตีติ ฯ จกฺขุนฺุทฺริเย เจ ภิกฺขุ
อุทฺยพฺพยานุสฺสี วิหรนฺุโต จกฺขุนฺุทฺริเย นินฺุพินฺุทฺติ ฯเปฯ ชิวฺุหิณฺุทฺริเย
เจ ภิกฺขุ อุทฺยพฺพยานุสฺสี วิหรนฺุโต ชิวฺุหิณฺุทฺริเย นินฺุพินฺุทฺติ ฯเปฯ
มณินฺุทฺริเย เจ ภิกฺขุ อุทฺยพฺพยานุสฺสี วิหรนฺุโต มณินฺุทฺริเย นินฺุพินฺุทฺติ
นินฺุพินฺุทํ วิรชฺชติ ฯเปฯ วิมฺุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฯ จีณา ชาติ
วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ กตํ ฆรณฺฺยํ นาปรี อิตฺตตฺตยาต ปชานาตีติ ฯ
เอตฺตาวตา โข ภิกฺขุ อินฺุทฺริยสมฺปนฺโน โหตีติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๔๔] อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺุปสงฺกมิ
ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ

ชฺมมกถิโก ชฺมมกถิโกติ ภนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข ภนฺเต
ชฺมมกถิโก โหตีติ ฯ จกฺขุสฺส เจ ภิกฺขเว ๑ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิโก ภิกฺขุติ อลํ วจฺนาย ฯ
จกฺขุสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ
ชฺมฺมานชฺมมปฏฺิปนฺโน ภิกฺขุติ อลํ วจฺนาย ฯ จกฺขุสฺส เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺุปาทา วิมฺุตโต โหติ ทิฏฺฐชฺมมฺนิพฺพานปตฺโต
ภิกฺขุติ อลํ วจฺนาย ฯเปฯ ชิวฺหาย เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิโก ภิกฺขุติ
อลํ วจฺนาย ฯเปฯ มนฺสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
ชฺมมํ เทเสติ ชฺมมกถิโก ภิกฺขุติ อลํ วจฺนาย ฯ มนฺสฺส เจ ภิกฺขุ
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ ชฺมฺมานชฺมมปฏฺิปนฺโน
ภิกฺขุติ อลํ วจฺนาย ฯ มนฺสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทา วิราคา
นิโรธา อนฺุปาทา วิมฺุตโต โหติ ทิฏฺฐชฺมมฺนิพฺพานปตฺโต ภิกฺขุติ
อลํ วจฺนายติ ฯ ทสมํ ฯ

นวปฺรารณวคฺโค ปญฺจโม ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

กมฺมํ จตฺตาริ สปฺปายา อนนฺเตวาสิกิมตฺถิยา

อตฺถิ นฺุ โข ปรียาโย อินฺุทฺริยกถิเกน วาติ ๒ ฯ

#๑ ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. กถิเกน จาติ ฯ ยฺ. กถิเกน เต ทสาติ ฯ

ตติยปณฺณาสเก วคฺคสุสฺสทหน้ํ

โยคกฺขเมมิ จ โลโก จ กหปติ เทวทหนฺ จ

นวปุรณฺน ปณฺณาสํ ๑ ตติย เตน วุจฺจตีติ ฯ

#๑ ม. ปณฺณาสํ ตติโย ฯ

นนฺทิกฺขยวคฺโค ปจโม

[๒๔๕] อนิจฺเจว วิกฺขเว วิกฺขุ จกฺขุ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี
สาสฺส ๑ โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนฺตติ นนฺทิกฺขยา
รํคกฺขโย รํคกฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรํคกฺขยา จิตฺตํ สุวิมฺตฺตฺนฺตติ
วฺจฺจตี ๗เป๗ อนิจฺเจว วิกฺขเว วิกฺขุ ชิวฺหํ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี
สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนฺตติ นนฺทิกฺขยา
รํคกฺขโย ๗เป๗ จิตฺตํ สุวิมฺตฺตฺนฺตติ วฺจฺจตี ๗เป๗ อนิจฺเจว
วิกฺขเว วิกฺขุ มนฺํ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ
สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนฺตติ นนฺทิกฺขยา รํคกฺขโย รํคกฺขยา นนฺทิกฺขโย
นนฺทิรํคกฺขยา จิตฺตํ สุวิมฺตฺตฺนฺตติ วฺจฺจตีติ ๗ ปจมํ ๗

[๒๔๖] อนิจฺเจว วิกฺขเว วิกฺขุ รุเป อนิจฺจตี ปสฺสตี
สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนฺตติ นนฺทิกฺขยา
รํคกฺขโย รํคกฺขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรํคกฺขยา จิตฺตํ สุวิมฺตฺตฺนฺตติ
วฺจฺจตี ๗ อนิจฺเจว วิกฺขเว วิกฺขุ สทฺเท คนฺธเ รเส
โผฏฺฐพฺเพ ฌมฺเม อนิจฺจตี ปสฺสตี สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ
สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺนฺตติ นนฺทิกฺขยา รํคกฺขโย รํคกฺขยา
นนฺทิกฺขโย นนฺทิรํคกฺขยา จิตฺตํ สุวิมฺตฺตฺนฺตติ วฺจฺจตีติ ๗ ทฺติยํ ๗

[๒๔๗] จกฺขุ วิกฺขเว โยนิโส มนฺสิกโรธ จกฺขุอนิจฺตณฺจ ๒
#๑ ยฺ. สํยํ ๗ ๒ ม. จกฺขานิจฺตณฺจ ๗ ยฺ. จกฺขนิจฺตณฺจ ๗ เอวมฺปรีปี ๗

ยถาภูตํ สมนุปรสฺสธ ๑ จกฺขุํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกรโณโต
 จกฺขุอนิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสนฺโต จกฺขุสฺมีปึ นินฺพิพินฺทติ
 นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย รากฺกขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรากฺกขยา จิตฺตํ
 สุวิมุตฺตณฺติ วุจฺจติ ๑เปฯ ชิวฺหํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกรโธ
 ชิวฺหานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสธ ๑ ชิวฺหํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส
 มนสิกรโณโต ชิวฺหานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสนฺโต ชิวฺหายปึ
 นินฺพิพินฺทติ นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย รากฺกขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรากฺกขยา
 จิตฺตํ สุวิมุตฺตณฺติ วุจฺจติ ๑เปฯ มนํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกรโธ
 มนฺานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสธ ๑ มนํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส
 มนสิกรโณโต มนฺานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสนฺโต มนฺสฺมีปึ
 นินฺพิพินฺทติ นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย รากฺกขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรากฺกขยา
 จิตฺตํ สุวิมุตฺตณฺติ วุจฺจติ ๑ ตติยํ ๑

[๒๔๘] รุเป ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกรโธ รุปานิจฺจตณฺจ
 ยถาภูตํ สมนุปรสฺสธ ๑ รุเป ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกรโณโต
 รุปานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสนฺโต รุเปสุ ๑ นินฺพิพินฺทติ นนฺทิกฺขยา
 รากฺกขโย รากฺกขยา นนฺทิกฺขโย นนฺทิรากฺกขยา จิตฺตํ สุวิมุตฺตณฺติ
 วุจฺจติ ๑ สทฺเท คนฺธเร รเส โสภฺจพฺเพ ฌมฺเม ภิกฺขเว
 โยนิโส มนสิกรโธ ฌมฺมานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ สมนุปรสฺสธ ฌมฺเม
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกรโณโต ฌมฺมานิจฺจตณฺจ ยถาภูตํ
 สมนุปรสฺสนฺโต ฌมฺเมสุ นินฺพิพินฺทติ นนฺทิกฺขยา รากฺกขโย รากฺกขยา
 #๑ ม. ย. รุเปสุปี ... ๑ เอวมฺปริปี ๑

นनुทิกขโย นนุทิรคกขยา จิตฺตํ สุวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจตีติ ฯ จตฺตํ ๑

[๒๔๙] เอกํ สมฺมํ ภควา ราชคเห วิหริติ ชีวณฺมพฺวเน ฯ ตตฺร
โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯเปฯ สมาริํ ภิกฺขเว ภาเวถ ฯ
สมาหิตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยถาภูตํ โอกุทายติ ๑ ๑ กิณฺจ ยถาภูตํ
โอกุทายติ ฯ จกฺขุํ อนิจฺจนฺตํ ยถาภูตํ โอกุทายติ รูปา อนิจฺจาติ
ยถาภูตํ โอกุทายติ จกฺขุวิณฺณํ อนิจฺจนฺตํ ยถาภูตํ โอกุทายติ
จกฺขุสมฺพสฺสโต อนิจฺจโจิติ ยถาภูตํ โอกุทายติ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺสฺขํ วา
ตมฺปิ อนิจฺจนฺตํ ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯเปฯ มโน อนิจฺจโจิติ ยถาภูตํ
โอกุทายติ ฐมฺมา อนิจฺจาติ ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทกฺขํ วา อทกฺขมฺสฺขํ
วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺตํ ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯ สมาริํ ภิกฺขเว
ภาเวถ ฯ สมาหิตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยถาภูตํ โอกุทายตีติ ฯ
ปญฺจมํ ๑

[๒๕๐] เอกํ สมฺมํ ภควา ราชคเห วิหริติ ชีวณฺมพฺวเน ฯ ตตฺร
โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯเปฯ ปฏิสลฺลีนํ ๒ โฆ ๓ ภิกฺขเว ๔
โยคมาปชถ ๑ ปฏิสลฺลีนสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯ
กิณฺจ ภิกฺขเว ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯ จกฺขุํ อนิจฺจนฺตํ ยถาภูตํ
โอกุทายติ รูปา อนิจฺจาติ ยถาภูตํ โอกุทายติ จกฺขุวิณฺณํ
#๑ กตฺถจि โปตฺถเก โอกุทายตีติ วา ปกฺขายตีติ วา ปาโห ทิสฺสตีติ ๑ ๒ ม. ย.
#ปฏิสลฺลานํ ๑ ๓ ม. ย. โขสทฺโท นตฺถิ ๑
#๔ ม. ย. สพฺพตฺถ ภิกฺขเวติ ปาโห นตฺถิ ๑

อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ โอกุทายติ จกฺขุสมฺพสุโส อนิจฺโจติ ยถาภูตํ
โอกุทายติ ยมฺปิํ จกฺขุสมฺพสุสฺปจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุํ
วา ทุกุํ วา อทุกฺขมฺสุํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ ยถาภูตํ
โอกุทายติ ฯเปฯ มโน อนิจฺโจติ ยถาภูตํ โอกุทายติ ฐมา
มโนวิญฺญาณํ มโนสมฺพสุโส ยมฺปิํ มโนสมฺพสุสฺปจฺจา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สุํ วา ทุกุํ วา อทุกฺขมฺสุํ วา ตมฺปิ อนิจฺจนฺติ
ยถาภูตํ โอกุทายติ ฯ ปฏฺิสลฺลีนา ภิกฺขเว โยคฺมาปชฺชตฺติ ฯ ปฏฺิสลฺลีนสฺส
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยถาภูตํ โอกุทายตีติ ฯ ฉฺฉํ ฯ

[๒๕๑] อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิกโก เยน ภควา
เตนฺอุปฺสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิกโก
ภควนฺตํ เอตทวโจ สาสฺว เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ
ยมฺหิ ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก วุปกฺกฺโข อุปฺปมตฺโต อาตปิ
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ ฯ ย โข โกฏฺฐิก อนิจฺจํ ตตฺร เต
ฉฺฉนฺโท ปหตฺตพฺโพ ฯ กิณฺจ โกฏฺฐิก อนิจฺจํ ฯ จกฺขุ [๑] โกฏฺฐิก
อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉฺฉนฺโท ปหตฺตพฺโพ ฯ รุปา อนิจฺจา ตตฺร
เต ฉฺฉนฺโท ปหตฺตพฺโพ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉฺฉนฺโท
ปหตฺตพฺโพ ฯ จกฺขุสมฺพสุโส อนิจฺโจ ตตฺร เต ฉฺฉนฺโท
ปหตฺตพฺโพ ฯ ยมฺปิํ จกฺขุสมฺพสุสฺปจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุํ วา
ทุกุํ วา อทุกฺขมฺสุํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ ตตฺร เต ฉฺฉนฺโท
ปหตฺตพฺโพ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา ตตฺร เต ฉฺฉนฺโท ปหตฺตพฺโพ ฯ
#๑ ม. ย. โข ฯ

รสา อนิจจา ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ชิวหาวิญญานั
อนิจจํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ชิวหาสมมุสสุโต อนิจโจ
ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ยมปีทํ ชิวหาสมมุสสุตัจจยา อุปฺปชฺชติ
เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ อนิจจํ ตตร
เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ เปฯ มโน อนิจโจ ตตร เต ฌนุโท
ปหาตพุโพ ฯ ฌมฺมา อนิจจา ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ
มโนวิญญานั อนิจจํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ มโนสมมุสสุโต
อนิจโจ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ยมปีทํ มโนสมมุสสุตัจจยา
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา
ตมฺปิ อนิจจํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ยํ โข โภจฺจิก
อนิจจํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพติ ฯ สตุตฺตมํ ฯ

[๒๕๒] อถ โข ฯ เปฯ วิหเรยฺยนฺติ ฯ ยํ โข โภจฺจิก ทุกฺขํ
ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ กิลฺลจ โภจฺจิก ทุกฺขํ ฯ จกฺขุํ โข
โภจฺจิก ทุกฺขํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ รูปา ทุกฺขา ตตร
เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ จกฺขุวิญญานั ทุกฺขํ ตตร เต ฌนุโท
ปหาตพุโพ ฯ จกฺขุสมมุสสุโต ทุกฺโข ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ยมปีทํ จกฺขุสมมุสสุตัจจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกฺขมสุขํ วา ตมฺปิ ทุกฺขํ ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ เปฯ
ชิวหา ทุกฺขา ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ เปฯ มโน ทุกฺโข
ตตร เต ฌนุโท ปหาตพุโพ ฯ ฌมฺมา ทุกฺขา ตตร เต ฌนุโท

ปหาดพุโพ ฯ มโนวิญญานัม ทุกข์ ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ
มโนสมมุสฺโส ทุกฺโข ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ ยมฺปีทํ
มโนสมมุสฺสปรุจยา อุปรุชฺชติ เวทยิตฺ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺขํ
วา ตมฺปิ ทุกฺข์ ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ ยํ โข โกฏฺจิก
ทุกฺข์ ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๕๓] เอกมฺนตํ ฯเปฯ วิหเรยฺยนฺติ ฯ โย โข โกฏฺจิก
อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ โโก จ โกฏฺจิก อนตฺตา ฯ
จกฺขุํ โข โกฏฺจิก อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ รุปา
อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ จกฺขุวิญญานัม อนตฺตา
ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ จกฺขุสมมุสฺโส อนตฺตา ตตร เต
ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ ยมฺปีทํ จกฺขุสมมุสฺสปรุจยา อุปรุชฺชติ เวทยิตฺ
สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺขํ วา ตมฺปิ อนตฺตา ตตร เต
ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯเปฯ ชิวุหา อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท
ปหาดพุโพ ฯเปฯ มโน อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ
ธมฺมา อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ มโนวิญญานัม
มโนสมมุสฺโส ยมฺปีทํ มโนสมมุสฺสปรุจยา อุปรุชฺชติ เวทยิตฺ
สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺขํ วา ตมฺปิ อนตฺตา ตตร เต
ฉนฺโท ปหาดพุโพ ฯ โย โข โกฏฺจิก อนตฺตา ตตร เต ฉนฺโท
ปหาดพุโพติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๕๔] อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนุปรุสฺงกมฺปิ ฯเปฯ

เอกมนต์ นิสินโน โข ๑ โส ภิกขุ ภควนฺตฺ เอตทโวจ กถํ นฺ โข
ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยตีติ ฯ จกขุ โข
ภิกขุ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ รุเป
อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ จกขุวิญฺญานํ
อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ จกขุสมฺมุสฺสํ
อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกขมสุขํ
วา ตมฺปิ อนิจฺจโต ชานโต ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ เอวํ
โฆ ภิกขุ ชานโต เอวํ ปสฺสโต มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหิยฺยตีติ ฯ ทสมํ ฯ

[๒๕๕] อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ ฯเปฯ เอตทโวจ กถํ นฺ
โฆ ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยตีติ ฯ จกขุ
โฆ ภิกขุ ทุกฺขโต ชานโต ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ รุเป
ทุกฺขโต ชานโต ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ จกขุวิญฺญานํ
ทุกฺขโต ชานโต ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ จกขุสมฺมุสฺสํ
ทุกฺขโต ชานโต ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺมุสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกขมสุขํ
วา ตมฺปิ ทุกฺขโต ชานโต ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยติ ฯ
เอวํ โฆ ภิกขุ ชานโต เอวํ ปสฺสโต สกฺกายทิฏฺฐิ ปหิยฺยตีติ ฯ
เอกาทสมํ ฯ

[๒๕๖] อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ ฯเปฯ เอตทโวจ กถํ นฺ
#๑ ม. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ

โฆ ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยตีติ ฯ จกฺขุ
โฆ ภิกฺขุ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯ รูเป
อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ
อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯ จกฺขุสมฺพสฺสํ
อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯ ยมฺปิทำ
จกฺขุสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทียิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ
วา ตมฺปิ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯเปฯ
ชีวหํ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯเปฯ
มณฺเฑ อนตฺตโต ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยติ ฯ ฌมฺเม
มโนวิญฺญาณํ มโนสมฺพสฺสํ ยมฺปิทำ มโนสมฺพสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
เวทียิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนตฺตโต
ชานโต ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยตีติ ฯ เอวํ โฆ ภิกฺขุ
ชานโต เอวํ ปสฺสโต อตฺตานุทิกฺขิ ปหิยฺยตีติ ฯ ทฺวาทสมํ ฯ

นฺนทิกฺขยวกุโ ปจโม ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

นฺนทิกฺขยเณ จตฺตาโร ชีวกมฺพวเน ทฺเว

โกฏฺฐิเณน ตโย วุตฺตา มิจฺจาสกฺกายอตฺตโนติ ฯ

สฎธิเปยยาโล ทุติโย

[๒๕๗] ยํ ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ
กิญจ ภิกขเว อนิจจํ ฯ จกฺขุํ ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺโท
ปหาตพฺโพ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพ ฯเปฯ
มโน อนิจฺโจ ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ ยํ ภิกขเว
อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพติ ฯ ยํ ภิกขเว อนิจจํ
ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพ ฯ กิญจ ภิกขเว อนิจจํ ฯ จกฺขุํ
ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพ ฯเปฯ ชิวฺหา
อนิจฺจา ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพ ฯเปฯ มโน อนิจฺโจ ตตฺร โว
ราโค ปหาตพฺโพ ฯ ยํ ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพติ ฯ
ยํ ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพ ฯ กิญจ
ภิกขเว อนิจจํ ฯ จกฺขุํ ภิกขเว อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺทราโค
ปหาตพฺโพ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา ตตฺร โว ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพ ฯเปฯ
มโน อนิจฺโจ ตตฺร โว ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพ ฯ ยํ ภิกขเว
อนิจจํ ตตฺร โว ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพติ ฯ

[๒๕๘] ยํ ภิกขเว ทุกฺขํ ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ
ราโค ปหาตพฺโพ ฯ ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพ ฯ กิญจ ภิกขเว
ทุกฺขํ ฯ จกฺขุํ ภิกขเว ทุกฺขํ ตตฺร โว ฆนฺโท ปหาตพฺโพ ฯ
ราโค ปหาตพฺโพ ฯ ฆนฺทราโค ปหาตพฺโพ ฯเปฯ ชิวฺหา

ทุกขา ๔เป๔ มโน ทุกโข ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔ ยี่ ภิกขเว ทุกข์
ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔ ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค
ปหาตพุโพติ ๔

[๒๕๕] โย ภิกขเว อนตฺตา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔ โโก ๑ จ ภิกขเว
อนตฺตา ๔ จกฺขุ ภิกขเว อนตฺตา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔เป๔ ฌานี อนตฺตา
ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔ ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค
ปหาตพุโพ ๔ ชิวหา อนตฺตา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔เป๔ มโน อนตฺตา
ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔ ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค
ปหาตพุโพ ๔ โย ภิกขเว อนตฺตา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพติ ๔

[๒๖๐] ยี่ ภิกขเว อนิจฺฉิ ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔ กิณฺณิ ภิกขเว
อนิจฺฉิ ๔ รูปา ภิกขเว อนิจฺฉา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค ปหาตพุโพ ๔ สทฺทา อนิจฺฉา
ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔ ราโค ปหาตพุโพ ๔ ฌนุทธราโค
ปหาตพุโพ ๔ กนฺธา อนิจฺฉา ตตร โว ฌนุโท ปหาตพุโพ ๔
#๑ ยู. กิณฺณ ๔

ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ รสา อนิจจา
ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค
ปหาตพุโพ ฯ โสฎฐพพา อนิจจา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ ชมมา อนิจจา
ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค
ปหาตพุโพ ฯ ยี่ ภิกขเว อนิจจํ ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพติ ฯ

[๒๖๑] ยี่ ภิกขเว ทุกขํ ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ กิณจ ภิกขเว
ทุกขํ ฯ รูปา ภิกขเว ทุกขา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ ราโค
ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ สททา คนฺธา รสา
โสฎฐพพา ชมมา ทุกขา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ ราโค
ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ ยี่ ภิกขเว ทุกขํ ตตุร โว
ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพติ ฯ

[๒๖๒] โย ภิกขเว อนตฺตา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ โก จ ภิกขเว
อนตฺตา ฯ รูปา ภิกขเว อนตฺตา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ สททา คนฺธา
รสา โสฎฐพพา ชมมา อนตฺตา ตตุร โว ฉนุโท ปหาตพุโพ ฯ
ราโค ปหาตพุโพ ฯ ฉนุทธราโค ปหาตพุโพ ฯ โย ภิกขเว

อนตฺตา ตฺตร โว ญฺนุโ ปรหตฺพุโ ๗ ราโ ปรหตฺพุโ ๗
ญฺนุทรโ ปรหตฺพุโติ ๗

[๒๖๓] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ อตีตํ ๗เปฯ ชิวหา อนิจฺจา
อตีตา ๗เปฯ มโน อนิจฺโจ อตีโต ๗ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา
อริยสวโก จกฺขุสฺมีปี นินฺพินฺนุทติ ๗เปฯ ชิวหา ยปี นินฺพินฺนุทติ ๗เปฯ
มนสฺมีปี นินฺพินฺนุทติ นินฺพินฺนุทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมุจฺจติ ๗
วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ ฅาณํ โหติ ๗ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจริยํ
กตํ กรรมิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๗

[๒๖๔] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ อนาคตํ ๗เปฯ ชิวหา อนิจฺจา
อนาคตา ๗เปฯ มโน อนิจฺโจ อนาคโต ๗ เอวํ ปสฺสํ ๗เปฯ
นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๗

[๒๖๕] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ๗เปฯ ชิวหา
อนิจฺจา ปจฺจุปฺปนฺนา ๗เปฯ มโน อนิจฺโจ ปจฺจุปฺปนฺโน ๗
เอวํ ปสฺสํ ๗เปฯ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๗

[๒๖๖] จกฺขุํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อตีตํ อนาคตํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ๗เปฯ
ชิวหา ทุกฺขา อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๗เปฯ มโน ทุกฺโข
อตีโต อนาคโต ปจฺจุปฺปนฺโน ๗ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ๗เปฯ นาปริ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๗

[๒๖๗] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนตฺตา อตีตํ อนาคตํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ๗เปฯ
ชิวหา อนตฺตา ๗เปฯ มโน อนตฺตา อตีโต อนาคโต

ปจฺจุปฺปนฺโน ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ๑เป๑ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ
ปชานาตีติ ๑

[๒๖๘] รุปา ภิกฺขเว อนิจฺจา อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑
สทฺฐา คนฺธา รสา โสภฺจพฺพา ฌมฺมา อนิจฺจา อตีตา
อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ๑เป๑ นาปรี
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑

[๒๖๙] รุปา ภิกฺขเว ทฺกฺขา อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑
สทฺฐา คนฺธา รสา โสภฺจพฺพา ฌมฺมา ทฺกฺขา อตีตา อนาคตา
ปจฺจุปฺปนฺนา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เป๑ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑

[๒๗๐] รุปา ภิกฺขเว อนตฺตา อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑
สทฺฐา คนฺธา รสา โสภฺจพฺพา ฌมฺมา อนตฺตา อตีตา
อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เป๑ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ
ปชานาตีติ ๑

[๒๗๑] จกฺขํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ อตีตํ ๑ ยํ อนิจฺจํ ตํ ทฺกฺขํ
ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตา ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺกฺขพฺพิ ๑เป๑
ชีวหา อนิจฺจา อตีตา ๑ ยทฺนิจฺจํ ตํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตา
ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺกฺขพฺพิ ๑เป๑ มโน อนิจฺโจ อตีโต ๑
ยทฺนิจฺจํ ตํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตา ยทฺนตฺตา ตํ เนตํ มม

เนโสหมสมิ น เมโส อตุตาดิ เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมุปปญญา
ทฏฐพัพพะ เอวั ปสฺสั ๑เป ๑ นาปริ อิตถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ๑

[๒๗๒] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺฉิ อนาคตัม ๑ ยทนิจฺฉิ ตัม ทุกฺขัม
ยัม ทุกฺขัม ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตัม เนตัม มม เนโสหมสมิ น
เมโส อตุตาดิ เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมุปปญญา ทฏฐพัพพะ ๑เป ๑
ชีวหา อนิจฺฉา อนาคตา ยทนิจฺฉิ ตัม ทุกฺขัม ยัม ทุกฺขัม ตทนตฺตา
ยทนตฺตา ตัม เนตัม มม เนโสหมสมิ น เมโส อตุตาดิ เอวเมตัม
ยถาภูตัม สมมุปปญญา ทฏฐพัพพะ ๑เป ๑ มโน อนิจฺฉิ อนาคโต ๑
ยทนิจฺฉิ ตัม ทุกฺขัม ยัม ทุกฺขัม ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตัม เนตัม มม
เนโสหมสมิ น เมโส อตุตาดิ เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมุปปญญา
ทฏฐพัพพะ ๑เป ๑ เอวั ปสฺสั ภิกฺขเว ๑เป ๑ นาปริ อิตถตฺตยาตติ
ปชานาตีติ ๑

[๒๗๓] จกฺขุํ ภิกฺขเว อนิจฺฉิ ปจฺจุปปนฺนํ ๑ ยทนิจฺฉิ ตัม ทุกฺขัม
ยัม ทุกฺขัม ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตัม เนตัม มม เนโสหมสมิ น เมโส
อตุตาดิ เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมุปปญญา ทฏฐพัพพะ ๑เป ๑
ชีวหา อนิจฺฉา ปจฺจุปปนฺนา ๑ ยทนิจฺฉิ ตัม ทุกฺขัม ยัม ทุกฺขัม
ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตัม เนตัม มม เนโสหมสมิ น เมโส
อตุตาดิ เอวเมตัม ยถาภูตัม สมมุปปญญา ทฏฐพัพพะ ๑เป ๑ เอวั
ปสฺสั ๑เป ๑ นาปริ อิตถตฺตยาตติ ปชานาตีติ ๑

[๒๗๔] จกฺขุํ ภิกฺขเว ทุกฺขัม อตีตัม อนาคตัม ปจฺจุปปนฺนํ ๑

ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น
เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐพฺพิ ๑เปฯ
ชีวหา ทฺฐา ๑เปฯ มโน ทฺฐโ อตีโต อนาคโต ปจฺจุปฺปนฺโน ๑
ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส
อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐพฺพิ ๑ เอวํ
ปสฺสํ ๑เปฯ นาปริ อิตฺถตฺตาयाติ ปชานาตีติ ๑

[๒๗๕] จกฺขํ ภิกฺขเว อนตฺตา อตีตํ อนาคตํ ปจฺจุปฺปนํ ๑
ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐพฺพิ ๑เปฯ ชิวหา อนตฺตา ๑เปฯ
มโน อนตฺตา อตีโต อนาคโต ปจฺจุปฺปนฺโน ๑ ยทนตฺตา ตํ
เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐพฺพิ ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ นาปริ อิตฺถตฺตาयाติ
ปชานาตีติ ๑

[๒๗๖] รูปา ภิกฺขเว อนิจฺจา อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑
ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม
เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา
ย ทฺฐพฺพิ ๑ สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา ธมฺมา อนิจฺจา
อตีตา อนาคตา ปจฺจุปฺปนฺนา ๑ ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ
ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฺฐพฺพิ ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ

นาปริ อิตถตตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๗๗] รุปา ภิกขเว ทุกขา อตีตา อนาคตา ปจจุปปนฺนา ฯ
ยิ ทุกฺขิ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส
อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพฺพิ ฯ สทฺทา
คณฺธา รสา โฝฏฺจฺพฺพา ฌมฺมา ทุกฺขา อตีตา อนาคตา
ปจจุปปนฺนา ฯ ยิ ทุกฺขิ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม
เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปญฺญา
ทฺฐจฺพฺพิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ อิตถตตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๗๘] รุปา ภิกขเว อนตฺตา อตีตา อนาคตา ปจจุปปนฺนา ฯ
ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมนฺนปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพฺพิ ฯ สทฺทา คณฺธา รสา
โฝฏฺจฺพฺพา ฌมฺมา อนตฺตา อตีตา อนาคตา ปจจุปปนฺนา ฯ
ยทนตฺตา ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมนฺนปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพฺพิ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ
อิตถตตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๗๙] จกฺขุํ ภิกขเว อนิจฺจํ ฯเปฯ ชิวฺหา อนิจฺจา ฯเปฯ
มโน อนิจฺโจ ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ อิตถตตยาติ ปชานาตีติ ฯ

[๒๘๐] จกฺขุํ ภิกขเว ทุกฺขิ ฯเปฯ ชิวฺหา ทุกฺขา ฯ กาโย
ทฺกุโข ฯ มโน ทฺกุโข ฯ เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปริ อิตถตตยาติ
ปชานาตีติ ฯ

[๒๘๑] จกฺขุ ภิภฺขเว อนตฺตา ๑เปฯ จิวฺหา อนตฺตา ๑
กาโย อนตฺตา ๑ มโน อนตฺตา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ นาปรี
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑

[๒๘๒] รูปา ภิภฺขเว อนิจฺจา ๑ สทฺทา คนฺธา รสา
โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา อนิจฺจา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ นาปรี
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑

[๒๘๓] รูปา ภิภฺขเว ทฺกฺขา ๑ สทฺทา คนฺธา รสา
โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา ทฺกฺขา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ
ปชานาตีติ ๑

[๒๘๔] รูปา ภิภฺขเว อนตฺตา ๑ สทฺทา คนฺธา รสา
โผฏฺฐพฺพา ฌมฺมา อนตฺตา ๑ เอวํ ปสฺสํ ๑เปฯ นาปรี
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ ๑

สภฺจิปฺเปยฺยาโล สมตฺโต ๑

ตสฺสทฺทานํ

จนฺเทนภฺจฺจารสา โหนฺติ อตีเตน จ เทว นว

ยทนิจฺจาภฺจฺจารสา วุตฺตา ตโย อชฺฉตฺตพาหิรา

เปยฺยาโล สภฺจิกโก วุตฺโต พุทฺธเณนาทิจฺจพฺนฺธฺนาติ ๑

สฺสฺตฺตฺตฺตานิ สภฺจิ ๑

สมุททวคฺโค ตติโย

[๒๘๕] สมุทโท สมุทโทติ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺโช นาสติ ฯ
 เนโส ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย สมุทโท ฯ มหา เอโส ภิกฺขเว
 อุททราสี มหา อุททณฺณโว ฯ จกฺขุ ภิกฺขเว ปุริสสฺส สมุทโท
 ตสฺส รุปมโย เวโค โย ตํ รุปมยํ เวคํ สหติ อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อตฺริ จกฺขุสมุทฺทํ สอุมฺมี สาวณฺณํ สกาหํ สรกฺขสํ ตินฺนโณ
 ปารคโต ถเล ตินฺนจฺติ พฺราหฺมโณ ฯเปฯ ชิวฺหา ภิกฺขเว ปุริสสฺส
 สมุทโท ตสฺส รสมโย เวโค โย ตํ รสมยํ เวคํ สหติ อยํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว อตฺริ ชิวฺหาสมุทฺทํ สอุมฺมี สาวณฺณํ สกาหํ สรกฺขสํ
 ตินฺนโณ ปารคโต ถเล ตินฺนจฺติ พฺราหฺมโณ ฯเปฯ มโน ภิกฺขเว
 ปุริสสฺส สมุทโท ตสฺส ฌมฺมมโย เวโค โย ตํ ฌมฺมมยํ ๑
 เวคํ สหติ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อตฺริ มโนสมุทฺทํ สอุมฺมี สาวณฺณํ
 สกาหํ สรกฺขสํ ตินฺนโณ ปารคโต ถเล ตินฺนจฺติ พฺราหฺมโณติ ฯ
 อิทมวโจ ฯเปฯ สตุถา

[๒๘๖] โย อิมํ สมุทฺทํ สกาหํ สรกฺขสํ สอุมฺมี [๒] ภยํ ทุตฺตรํ อจฺจตฺริ
 สเวทกฺว วุสิตฺตพฺรหฺมจฺริโย โลกนตฺตฺว ปารคโตติ วุจฺจติติ ฯ

[๒๘๗] สมุทโท สมุทโทติ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺโช นาสติ ฯ
 เนโส ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย สมุทโท ฯ มหา เอโส ภิกฺขเว
 อุททราสี มหา อุททณฺณโว ฯ สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเญยฺยา
 #๑ ย. ฌมฺมเวคํ ฯ ๒ ม. สาวณฺณํ สภยํ ฯ

ฐปา อัญญา กนฺตา มนาปา ปิยฐปา กามุปสณฺหิตา รชฺนียา อัย
 วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย สมฺมุตฺโท ๑ เอตฺถายํ สเทวโก โลโก
 สมารโก สพุรหฺมโก สสฺสมณฺพราหฺมณฺนิ ปชา สเทวมนฺุสฺสา
 เขภฺยุเณน สมฺมุตฺทา ๒ กนฺตา กุลกชาตา กุลคฺคณฺฑิกชาตา ๓ มฺลชฺปพฺพชฺชฎา
 อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ สํสารํ นาทิวตฺตนฺติ ฯเปฯ
 สนฺติ ภิกฺขเว ชิวหาวิญญฺเอยยา รสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเอยยา
 ธมฺมา อัญญา กนฺตา มนาปา ปิยฐปา กามุปสณฺหิตา
 รชฺนียา อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย สมฺมุตฺโท เอตฺถายํ
 สเทวโก โลโก สมารโก สพุรหฺมโก สสฺสมณฺพราหฺมณฺนิ ปชา
 สเทวมนฺุสฺสา เขภฺยุเณน สมฺมุตฺทา ๒ กนฺตา กุลกชาตา กุลคฺคณฺฑิกชาตา ๓
 มฺลชฺปพฺพชฺชฎา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ สํสารํ นาทิวตฺตนฺตฺติ ฯ

[๒๔๔] ยสฺส ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิจารณ์ตา

โส อิมํ สมฺมุตฺทํ สกาหํ สรกฺขลํ สจฺจมฺภิกฺขุํ สุตฺตฺตฺรํ ๔ อจฺจตฺริ ฯ
 สงฺคาติโต ๕ มจฺจุชโห นิรฺูปธิ ปหาสิ ๖ ทฺวคฺคํ อปฺนพฺกวาย
 อตฺถงฺกโต โส น ปมาณเมติ ๗ อโมหฺยิ มจฺจุราชนฺติ พุรฺรมิตฺติ ฯ

[๒๔๕] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว พาฬฺสิโก อามิสกตํ พฬฺสิ คมฺภีเร
 อฺทกรหเท ปกฺขิเปยฺย คเมณํ อณฺตโร อามิสจกฺขุ มจฺจโณ
 คิเลยฺย เอวํ หิ โส ภิกฺขเว มจฺจโณ คิลพฬฺสิโส ๘ นาฬฺสิกสฺส

#๑ ย. สมฺมุตฺโทติ ฯ ๒ ม. ย. สมฺมุนา ตนฺตา ฯ ๓ ส. กุลคฺคณฺฑิกชาตา ฯ ม.

#กุลคฺคณฺฑิกชาตา ฯ ย. คฺคณฺฑิกชาตา ฯ ๔ ม. ย. ทฺตฺตฺรํ ฯ ๕ สงฺคาติโคติปี ปาโง ฯ

#๖ ย. ปหาย ฯ ๗ ม. น ปฺเนติ ฯ ๘ ม. ย. คิพิตพฬฺสิโส ฯ

อนนํ อापฺนโน พุยนํ อापฺนโน ยถากามกรณํโย พาวลิตฺตสฺส ฯ
เอวมเว โข ภิกฺขเว จ ยิเม พฬิสา โลกสมํ อนนยสฺส สตุตํ
วธาย ๑ ปาณินํ ฯ กตเม จ ฯ สนฺติ ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเยยยา
รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา มนฺปา ปิยรูปา กามุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตฺตเจ ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสฺสย ติกฺกฺจติ ฯ อํ
วฺจจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กิลพฺพิโส มารสฺส อนนํ อापฺนโน พุยนํ
อापฺนโน ยถากามกรณํโย ปาปมโต ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว จิวหาวิญญฺเยยยา
รสฺสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว มโนวิญญฺเยยยา ฐมฺมา
อิกฺกฺขา กนฺตา มนฺปา ปิยรูปา กามุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ภิกฺขุ อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโฆสฺสย ติกฺกฺจติ ฯ อํ วฺจจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กิลพฺพิโส มารสฺส อนนํ อापฺนโน พุยนํ อापฺนโน
ยถากามกรณํโย ปาปมโต ฯ

[๒๕๐] สนฺติ [๒] ภิกฺขเว จกฺขุวิญญฺเยยยา รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา
มนฺปา ปิยรูปา กามุปฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
น อภิวทติ น อชฺโฆสฺสย ติกฺกฺจติ ฯ อํ วฺจจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
น กิลพฺพิโส มารสฺส อภฺทติ พฬิสํ ปริภฺทติ พฬิสํ น อนนํ
อापฺนโน น พุยนํ อापฺนโน น ยถากามกรณํโย ปาปมโต ฯเปฯ
สนฺติ ภิกฺขเว จิวหาวิญญฺเยยยา รสฺสา ฯเปฯ สนฺติ ภิกฺขเว
มโนวิญญฺเยยยา ฐมฺมา อิกฺกฺขา กนฺตา มนฺปา ปิยรูปา กามุปฺสฺสฺสฺส
รชฺนียา ตฺตเจ ภิกฺขุ น อภินนฺทติ น อภิวทติ น

#๑ ย. พุยาธาย ฯ ๒ ม. จ ฯ

อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น คิลพฺพิโต
มารสฺส อเกฺติ พฺพิสํ ปริเกฺติ พฺพิสํ น อนนฺยํ อาปนฺโน น
พฺยสนฺนํ อาปนฺโน น ยถากามกรณฺเอย โปปฺปิมนฺโตติ ฯ

[๒๕๑] ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเีย วา จกฺขุ-
วิญฺเญยฺเยสฺสุ รูเปสฺสุ โย ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส อตฺถิ
โย โมโห โส อตฺถิ โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย โทโส
โส อปฺปหีนฺโน โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน ตสฺส ปริตฺตา เจปิ
จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อากจฺจนฺติ ปรียาทียนฺเตวสฺส ๑
จิตฺตํ ฯ โก ปน วาโท อธิมตฺตานํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
โย ภิกฺขเว ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส อตฺถิ โย โมโห
โส อตฺถิ โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย โทโส โส อปฺปหีนฺโน
โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส
วา ภิกฺขุณฺเีย วา มโนวิญฺเญยฺเยสฺสุ ฆมฺเมสฺสุ โย ราโค โส อตฺถิ
โย โทโส โส อตฺถิ โย โมโห โส อตฺถิ โย ราโค โส
อปฺปหีนฺโน โย โทโส โส อปฺปหีนฺโน โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน
ตสฺส ปริตฺตา เจปิ มโนวิญฺเญยฺยา ฆมฺมา มนสฺส อาปาถํ
อากจฺจนฺติ ปรียาทียนฺเตวสฺส จิตฺตํ ฯ โก ปน วาโท อธิมตฺตานํ ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย ภิกฺขเว ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส
อตฺถิ โย โมโห โส อตฺถิ โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย
โทโส โส อปฺปหีนฺโน โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน ฯ

#๑ ย. วาสฺส ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

[๒๕๒] เสยยถาปี ภิกขเว ชีรกุโฆ อสฺสตุโธ วา นิโครโธ
วา มิตกุขุ ๑ วา อุทุมพโร วา ททโร ตรุโณ โกมารโก ตเมณ
ปุริโส ตินฺนหาย กุจาริยา ๒ ยโต ยโต ภินฺนเทยฺย ๓ อากฺขณฺเอยฺย ชีรนฺติ ฯ
เอวํ ภนฺเต ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ยํ หิ ภนฺเต ชีริ ตํ อตฺถิติ ฯ
เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณิยา วา
จกฺขุวิญญฺเอยฺยเสสุ รุเปสุ โย ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส อตฺถิ
โย โมโห โส อตฺถิ โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย โทโส โส
อปฺปหีนฺโน โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน ตสฺส ปรีตฺตา เจปิ จกฺขุวิญญฺเอยฺยา
รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อากฺขณฺนฺติ ปรียาทียนฺนฺเตวสฺส
จิตฺตํ ฯ โโก ปน วาโท อธิมตฺตานํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย ภิกขเว
ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส อตฺถิ โย โมโห โส อตฺถิ
โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย โทโส โส อปฺปหีนฺโน โย โมโห
โส อปฺปหีนฺโน ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณิยา
วา ชิวฺหาวิญญฺเอยฺยเสสุ รเสสุ โย ราโค โส อตฺถิ ฯเปฯ ยสฺส
กสฺสจฺจิ ภิกขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณิยา วา มโนวิญญฺเอยฺยเสสุ ฐมฺเมสุ
โย ราโค โส อตฺถิ โย โทโส โส อตฺถิ โย โมโห โส
อตฺถิ โย ราโค โส อปฺปหีนฺโน โย โทโส โส อปฺปหีนฺโน
โย โมโห โส อปฺปหีนฺโน ตสฺส ปรีตฺตา เจปิ มโนวิญญฺเอยฺยา
ฐมฺมา มนฺสฺส อาปาถํ อากฺขณฺนฺติ ปรียาทียนฺนฺเตวสฺส จิตฺตํ ฯ โโก
ปน วาโท อธิมตฺตานํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย ราโค โส อตฺถิ
#๑ ม. ย. ปิตฺกฺโข ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒ ม. ย. กุจาริยา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓ ม. ย.
#อาภินฺนเทยฺย ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

โย โทโส โส อตฺถิ โย โมโห โส อตฺถิ โย ราโค โส
อปฺปหีนโน โย โทโส โส อปฺปหีนโน โย โมโห โส อปฺปหีนโน ฯ

[๒๕๗] ยสฺส กสฺสจฺจि ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณิยา วา จกฺขุ-
วิญญฺเอยฺเยสุ รุเปสุ โย ราโค โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ
โย โมโห โส นตฺถิ โย ราโค โส ปหีนโน โย โทโส
โส ปหีนโน โย โมโห โส ปหีนโน ตสฺส อธิมตฺตา เจปิ
จกฺขุวิญญฺเอยฺยา รุปา จกฺขุสฺส อาปาถิ อากจฺจนฺติ เนวสฺส จิตฺตํ
ปริยาทียนฺติ ฯ โก ปน วาโท ปริตฺตานิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย
ภิกฺขเว ราโค โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย โมโห โส
นตฺถิ โย ราโค โส ปหีนโน โย โทโส โส ปหีนโน โย
โมโห โส ปหีนโน ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา
ภิกฺขุณิยา วา ชิวฺหาวิญญฺเอยฺเยสุ รสฺสุ ฯเปฯ มโนวิญญฺเอยฺเยสุ
ธมฺเมสุ โย ราโค โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย
โมโห โส นตฺถิ โย ราโค โส ปหีนโน โย โทโส โส
ปหีนโน โย โมโห โส ปหีนโน ตสฺส อธิมตฺตา เจปิ มโนวิญญฺเอยฺยา
ธมฺมา มนสฺส อาปาถิ อากจฺจนฺติ เนวสฺส จิตฺตํ
ปริยาทียนฺติ ฯ โก ปน วาโท ปริตฺตานิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย
ภิกฺขเว ราโค โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย โมโห
โส นตฺถิ โย ราโค โส ปหีนโน โย โทโส โส ปหีนโน โย
โมโห โส ปหีนโน ฯ

[๒๕๔] เสยยถาปี ภิกขเว ชีรกุโฆ อสสุโต วา นิโครโธ
 วา มิตกขุ วา อุทุมพโร วา สุกโข โกพาโป เตโรวสุสิโก ๑ ตเมณ
 ปุริโส ตินฺนหาย กุชาริยา ยโต ยโต ภินฺนเทยฺย อากจฺเจยฺย ชีรนฺติ ฯ
 โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ ยํ หิ ภนฺเต ชีริ ตํ
 นตฺถิติ ๒ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกขุสฺส วา ภิกขุณิยา
 วา จกฺขุวิญฺเญยฺเยสุ รุเปสุ โย ราโค โส นตฺถิ โย โทโส
 โส นตฺถิ โย โมโห โส นตฺถิ โย ราโค โส ปหิโน โย
 โทโส โส ปหิโน โย โมโห โส ปหิโน ตสฺส อธิมตฺตา
 เจปิ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รุปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อากจฺจนฺติ เนวสฺส
 จิตฺตํ ปริยาทियนฺติ ฯ โก ปน วาโท ปริตฺตानํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
 โย ราโค โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย โมโห โส
 นตฺถิ โย ราโค โส ปหิโน โย โทโส โส ปหิโน โย
 โมโห โส ปหิโน ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกขเว ภิกขุสฺส วา
 ภิกขุณิยา วา ชิวหาวิญฺเญยฺเยสุ รเสสุ ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกขเว
 ภิกขุสฺส วา ภิกขุณิยา วา มโนวิญฺเญยฺเยสุ ฌมฺเมสุ โย ราโค
 โส นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย โมโห โส นตฺถิ โย
 ราโค โส ปหิโน โย โทโส โส ปหิโน โย โมโห โส
 ปหิโน ตสฺส อธิมตฺตา เจปิ มโนวิญฺเญยฺยา ฌมฺมา มนสฺส
 อาปาถํ อากจฺจนฺติ เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทियนฺติ ฯ โก ปน
 วาโท ปริตฺตानํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ โย ภิกขเว ราโค โส
 #๑ ย. เถโรวสุสิโก ฯ ๒ ย. นตฺถิ ฯ

นตฺถิ โย โทโส โส นตฺถิ โย โมโห โส นตฺถิ โย
ราโค โส ปหีนโน โย โทโส โส ปหีนโน โย โมโห โส
ปหีนโนติ ฯ

[๒๕๕] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา จ สารีปฺตุโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺฐิโก พาราณสียิ วิหรนฺติ อีสิปตเน มิคทาเย ฯ อถ
โฆ อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก สายณฺหสมฺมํ ปฏิสถฺตานา วุฏฺฐิตอ
ยเณายสฺมา สารีปฺตุโต เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา
สารีปฺตุเตน สทฺธี สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โฆ อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก
อายสฺมนฺตํ สารีปฺตุตํ เอตทวโจ กิ นฺ โฆ อาวุโส สารีปฺตุต จกฺขุ
รูปานํ สลฺโลชนํ รูปา จกฺขุสฺส สลฺโลชนํ ฯเปฯ ชิวหา รสานํ
สลฺโลชนํ รสา ชิวหาย สลฺโลชนํ ฯเปฯ มโน ฌมฺมานํ สลฺโลชนํ
ฌมฺมา มนฺสฺส สลฺโลชนนฺติ ฯ น โฆ อาวุโส โกฏฺฐิจิ จกฺขุ
รูปานํ สลฺโลชนํ น รูปา จกฺขุสฺส สลฺโลชนํ ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถกฺขํ
ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโลชนํ ฯ น ชิวหา
รสานํ สลฺโลชนํ น รสา ชิวหาย สลฺโลชนํ ยลฺลจ ตตฺถ
ตทฺถกฺขํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโลชนํ ฯ เปฯ
น มโน ฌมฺมานํ สลฺโลชนํ น ฌมฺมา มนฺสฺส สลฺโลชนํ
ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถกฺขํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ
สลฺโลชนํ ฯ

[๒๕๖] เสยถาปี อาวุโส กาโพ จ พลิตฺตโ อทาโต จ
พลิตฺตโ เอเกน ทาเมน วา โยตุเตน วา สัยตุตา อสฺสุ โย
นุ โข เอวံ วเทยฺย กาโพ พลิตฺตโ อทาตสฺส พลิตฺตสฺส
สญฺโฆชนั อทาโต พลิตฺตโ กาฬสฺส พลิตฺตสฺส สญฺโฆชนนฺติ
สมฺมา นุ โข โส วทมาโน วเทยฺยติ ฯ โน เหติ อาวุโส
น โข อาวุโส กาโพ พลิตฺตโ อทาตสฺส พลิตฺตสฺส สญฺโฆชนั
นปี อทาโต พลิตฺตโ กาฬสฺส พลิตฺตสฺส สญฺโฆชนั เยน
จ โข เต เอเกน ทาเมน วา โยตุเตน วา สัยตุตา ตั ตตุถ
สญฺโฆชนั ฯ เอวเมว โข อาวุโส น จกฺขุ รูปานั สญฺโฆชนั
น รูปา จกฺขุสฺส สญฺโฆชนั ยถจ ตตุถ ตทฺภยั ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
ฉนฺทราโค ตั ตตุถ สญฺโฆชนั ฯเปฯ น ชิวฺหา รสานั
สญฺโฆชนั ฯเปฯ น มโน ฌมฺมานั สญฺโฆชนั น ฌมฺมา
มนสฺส สญฺโฆชนั ยถจ ตตุถ ตทฺภยั ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค
ตั ตตุถ สญฺโฆชนั ฯ

[๒๕๗] จกฺขุ วา อาวุโส รูปานั สญฺโฆชนั อภวิสฺส รูปา
วา จกฺขุสฺส สญฺโฆชนั นยิทํ พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเขต ๑
สมฺมาทกฺขกฺขยาย ยสฺมา จ โข อาวุโส น จกฺขุ รูปานั สญฺโฆชนั
น รูปา จกฺขุสฺส สญฺโฆชนั ยถจ ตตุถ ตทฺภยั ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
ฉนฺทราโค ตั ตตุถ สญฺโฆชนั ตสฺมา พุรฺหมจฺริยวาโส ปญฺญาเขต
#๑ ม. ปญฺญาเขตติ ฯ

สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ๗เปฯ ชิวหา วา อาวุโส รสํ สลฺโยชนํ
 อภวิสฺส รสา วา ชิวหาย สลฺโยชนํ นยิทํ พุรฺหมจริยวาโส
 ปลายเขต สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ยสฺมา จ โข อาวุโส น ชิวหา
 รสํ สลฺโยชนํ น รสา ชิวหาย สลฺโยชนํ ยลฺจ ตตฺถ
 ตทฺภยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จฺนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโยชนํ ตสฺมา
 พุรฺหมจริยวาโส ปลายติ สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ๗เปฯ มโน วา
 อาวุโส ฌมฺมานํ สลฺโยชนํ อภวิสฺส ฌมฺมา วา มนฺสฺส สลฺโยชนํ
 นยิทํ พุรฺหมจริยวาโส ปลายเขต สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ยสฺมา จ
 โข อาวุโส น มโน ฌมฺมานํ สลฺโยชนํ น ฌมฺมา มนฺสฺส
 สลฺโยชนํ ยลฺจ ตตฺถ ตทฺภยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จฺนฺทราโค
 ตํ ตตฺถ สลฺโยชนํ ตสฺมา พุรฺหมจริยวาโส ปลายติ สมฺมาทุกฺขกฺขยาย ๗
 อิมินาเปตํ อาวุโส ปรียาเยน เวทิตพฺพิ ๗ ยถา
 น จกฺขุ รูปานํ สลฺโยชนํ น รูปา จกฺขุสฺส สลฺโยชนํ ยลฺจ
 ตตฺถ ตทฺภยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จฺนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโยชนํ
 ๗เปฯ น ชิวหา รสํ สลฺโยชนํ ๗เปฯ น มโน ฌมฺมานํ
 สลฺโยชนํ น ฌมฺมา มนฺสฺส สลฺโยชนํ ๗ ยลฺจ ตตฺถ ตทฺภยํ
 ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จฺนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโยชนํ ๗

[๒๕๘] สํวิชฺชติ โข อาวุโส ภควโต จกฺขุ ปสฺสติ ภควา
 จกฺขุณา รูปํ จฺนฺทราโค ภควโต นตฺถิ สุวิมฺตฺตจิตฺโต ภควา ๗
 สํวิชฺชติ โข อาวุโส ภควโต โสตํ สฺมาติ ภควา โสเตน สทฺทํ

ฉนฺทราโค ภควโต นตฺถิ สุวิมุตฺตจิตฺโต ภควา ฯ สํวิชฺชติ โข
อาวุโส ภควโต ฆานํ ฆายติ ภควา ฆาเนน กนฺธํ ฉนฺทราโค
ภควโต นตฺถิ สุวิมุตฺตจิตฺโต ภควา ฯ สํวิชฺชติ โข อาวุโส
ภควโต ชิวฺหา สายติ ภควา ชิวฺหาย รสํ ฉนฺทราโค ภควโต
นตฺถิ สุวิมุตฺตจิตฺโต ภควา ฯ สํวิชฺชติ โข อาวุโส ภควโต
กาโย ผุสฺสติ ภควา กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ฉนฺทราโค ภควโต
นตฺถิ สุวิมุตฺตจิตฺโต ภควา ฯ สํวิชฺชติ โข อาวุโส ภควโต
มโน วิชานาติ ๑ ภควา มนฺสา ฌมฺมํ ฉนฺทราโค ภควโต นตฺถิ
สุวิมุตฺตจิตฺโต ภควา ฯ อิมินา โข เอตํ อาวุโส ปรียาเยน
เวทิตพฺพํ ฯ ยถา น จกฺขุ รูปานํ สลฺยโลชนํ น รูปา จกฺขุสฺส
สลฺยโลชนํ ยถจ ตตฺถ ตทฺภยํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค
ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ฯ น โสตี ๑ น ฆานํ ๑ น ชิวฺหา
รสานํ สลฺยโลชนํ น รสา ชิวฺหาย สลฺยโลชนํ ยถจ ตตฺถ
ตทฺภยํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ๑
น กาโย ๑ น มโน ฌมฺมานํ สลฺยโลชนํ น ฌมฺมา มนฺสฺส
สลฺยโลชนํ ยถจ ตตฺถ ตทฺภยํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค
ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนนฺตฺติ ๑

[๒๕๕] เอกํ สมฺมํ आयสฺมา จ อานนฺโท आयสฺมา จ กามภู
โกสมฺพิยํ วิหรนฺติ โฆสิตารามे ๑ อถ โข आयสฺมา กามภู สายณฺหสมฺมํ
ปฏฺิสถฺลานา วุฏฺฐิตฺโต ये นายสฺมา อานนฺโท เต นฺอุปสงฺกมิ
#๑ ยู. ชานาติ ๑

อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธี สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน
โฆ อายสฺมา กามภฺว อายสฺมฺนตํ อานนฺทํ เอตทวโจ กิ นฺ โฆ
อาวุโส อานนฺท จกฺขุ รูปานํ สลฺยโลชนํ รูปา จกฺขุสฺส สลฺยโลชนํ
ฯเปฯ ชิฺวหา รสานํ สลฺยโลชนํ รสา ชิฺวหาย สลฺยโลชนํ ฯเปฯ
มโน ฌมฺมานํ สลฺยโลชนํ ฌมฺมา มนสฺส สลฺยโลชนนฺตฺติ ฯ น
โฆ อาวุโส กามภฺว ๑ จกฺขุ รูปานํ สลฺยโลชนํ น รูปา จกฺขุสฺส
สลฺยโลชนํ ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถกฺขํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค
ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ฯเปฯ น ชิฺวหา รสานํ สลฺยโลชนํ น
รสา ชิฺวหาย สลฺยโลชนํ ฯเปฯ น มโน ฌมฺมานํ สลฺยโลชนํ
น ฌมฺมา มนสฺส สลฺยโลชนํ ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถกฺขํ ปฏฺิจจ อุปฺปชฺชติ
ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ฯ เสยฺยถาปี อาวุโส กาโผ
จ พลฺพิทฺโท โอทาทโต จ พลฺพิทฺโท เอเกน ทาเมน วา โยตุเตน
วา สํยตุตา อสฺสุ โย นฺ โฆ เอวํ วเทยฺย กาโผ พลฺพิทฺโท
โอทาทสฺส พลฺพิทฺทสฺส สลฺยโลชนํ โอทาทโต พลฺพิทฺโท กาฬสฺส ๒
พลฺพิทฺทสฺส สลฺยโลชนนฺตฺติ ฯ สมฺมา นฺ โฆ โส วทมาโน
วเทยฺยชาติ ฯ โน เหน้ อาวุโส น โฆ อาวุโส กาโผ พลฺพิทฺโท
โอทาทสฺส พลฺพิทฺทสฺส สลฺยโลชนํ นปี โอทาทโต พลฺพิทฺโท
กาฬสฺส พลฺพิทฺทสฺส สลฺยโลชนํ เยน จ โฆ เต เอเกน ทาเมน
วา โยตุเตน วา สํยตุตา ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนนฺตฺติ ๓ ฯ เอวเมว
#๑ ม. ยฺ. กามภฺว ฯ ๒ ยฺ. โอทาทสฺส ฯ ๓ ม. ยฺ. อิตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ

โ ข อาวุโส น จกขุ รูปานํ สลฺโยชนํ น รูปา จกขุสฺส
สลฺโยชนํ ๑เปฯ น ชิวหา ๑เปฯ น มโน ๑เปฯ ยณฺจ ตตฺถ
ตทฺทกฺขํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ จนนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺโยชนนฺนฺติ ๑

[๓๐๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ อานนฺโท อายสฺมา จ อุทายิ
โกสมฺพิยํ วิหรนฺติ โฆสิตารามे ๑ อถ โ ข อายสฺมา อุทายิ
สายนฺหสมยํ ปฏฺิสถฺลลนา วุฏฺฐิตฺโต เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธี สมฺโมทิ
สมฺโมทนฺนํ กถํ สาราณฺนํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ ๑ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โ ข อายสฺมา อุทายิ อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ ยถเว
นฺ โ ข อาวุโส อานนฺท อยํ กาโย ภควตา อนนฺกปริยาเยน
อกฺขาโต วิวโร ปรกาสิโต อิติปายํ กาโย อนตฺตาคิ ๑ สกฺกา
เอวเมว ๑ วิญฺญาณมฺปีทํ อจฺจิกฺขิตฺตุ เทเสตฺตุ ปณฺณเปตฺตุ ปฏฺฐเปตฺตุ
วิวริตฺตุ วิภิชิตฺตุ อุตฺตานิกาตฺตุ อิติปิทํ วิญฺญาณํ อนตฺตาคิ ๑ ยถเว
โ ข อาวุโส อุทายิ อยํ กาโย ภควตา อนนฺกปริยาเยน อกฺขาโต
วิวโร ปรกาสิโต อิติปายํ กาโย อนตฺตาคิ ๑ สกฺกา เอวเมว ๑
วิญฺญาณมฺปีทํ อจฺจิกฺขิตฺตุ เทเสตฺตุ ปณฺณเปตฺตุ ปฏฺฐเปตฺตุ วิวริตฺตุ
วิภิชิตฺตุ อุตฺตานิกาตฺตุ อิติปิทํ วิญฺญาณํ อนตฺตาคิ ๑

[๓๐๑] จกฺขุณฺจ อาวุโส ปฏฺิจฺจ รูปे จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณนฺนฺติ ๑
เอวมาวุโสติ ๑ โ ย จาวุโส เหตุ โ ย จ ปจฺจโย
จกฺขุวิญฺญาณสฺส อุปาทาย โส จ เหตุ โส จ ปจฺจโย สพฺเพน
#๑ ม. เอวเมว ๑

สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อปริเสสา ๑ นิรุชฺฌเยยฺย อปี นฺุ โข จกฺขุวิญฺญาณํ
ปญฺญาเยถาคี ฯ โน เหต์ อาวุโส อิมินาปี โข เอตํ
อาวุโส ปรียาเยน ภควตา อกฺขาตํ วิวญฺ्हํ ปกาสิตํ อิติปีทํ วิญฺญาณํ
อนตฺตาคี ฯเปฯ ชิวฺหญฺจาวุโส ปฏฺิจจ รเส จ อุปฺปชฺชติ ชิวฺหาวิญฺญาณนฺุติ ฯ
เอวมาวุโสติ ฯ โย จาวุโส เหตุ โย จ ปจฺจโย
ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย โส จ เหตุ โส จ ปจฺจโย สพฺพเพน
สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อปริเสสา ๑ นิรุชฺฌเยยฺย อปี นฺุ โข ชิวฺหาวิญฺญาณํ
ปญฺญาเยถาคี ฯ โน เหต์ อาวุโส อิมินาปี โข เอตํ
อาวุโส ปรียาเยน ภควตา อกฺขาตํ วิวญฺ्हํ ปกาสิตํ อิติปีทํ วิญฺญาณํ
อนตฺตาคี ฯเปฯ มนฺญฺจาวุโส ปฏฺิจจ ฌมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิญฺญาณนฺุติ ฯ
เอวมาวุโสติ ฯ โย จาวุโส เหตุ โย จ ปจฺจโย
มโนวิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย โส จ เหตุ โส จ ปจฺจโย สพฺพเพน
สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อปริเสสา ๑ นิรุชฺฌเยยฺย อปี นฺุ โข มโนวิญฺญาณํ
ปญฺญาเยถาคี ฯ โน เหต์ อาวุโส อิมินาปี โข
เอตํ อาวุโส ปรียาเยน ภควตา อกฺขาตํ วิวญฺ्हํ ปกาสิตํ อิติปีทํ
วิญฺญาณํ อนตฺตาคี ฯ

[๓๐๒] เสยฺยถาปี อาวุโส ปุริโส สารตฺถิโก สารคเวสี สารปรีเยสนํ
จรมานอ ตินฺหํ กุฑารี อาทาย วนํ ปวีเสยฺย โส ตตฺถ
ปสฺเสยฺย มหนฺตํ กทลิกฺขนฺุชฺชํ อูชฺุ นวํ อกฺกุกฺกฺกชาตํ ๒ ตเมนนํ มฺูเถ
#๑ ม. อปริเสสํ ฯ ๒ สී. ม. ย. อกฺกุกฺกชาตํ ฯ

ฉินฺนุเทยฺย มฺเถ ฉิตฺวา อคฺเค ฉินฺนุเทยฺย อคฺเค ฉตฺวา ปตฺตวภูฏี
วินิพฺภชฺเชยฺย โส ตตฺถ เพคฺคุมฺปิ นาธคฺจฺเจยฺย กุโธ สารี ฯ
เอวมฺว โข อวฺวโส ภิกฺขุ ฌตฺถ ฝสฺสยตฺนเนตฺถ เนวตฺตานํ น
อตฺตนิยฺมํ สมนฺุปฺสฺสตี โส เอวํ สมนฺุปฺสฺสนฺุโต น กิลฺยจิ โลเก
อุปาทียตี อนุปาทียํ น ปรีตฺสฺสตี อปรีตฺสฺสํ ปจฺจตฺตณฺเณว
ปรีนิพฺพายตี จีณา ชาตี วุสฺสตี พุรฺหมจฺริยํ กตฺมํ กรณฺียํ นาปรี
อิตฺถตฺตยาตี ปชานาตีตี ฯ

[๓๐๓] อาทิตฺตปริยาຍํ โว ภิกฺขเว ฃมฺมปริยาຍํ เทเสตฺสสามิ
ตํ สฺสณฺาถ ฯ กตฺโม จ [๑] ภิกฺขเว อาทิตฺตปริยาโย ฃมฺมปริยาโย ฯ
วรั ภิกฺขเว ตตฺตยา อโยสลากาย อาทิตฺตยา สมนฺุปฺชชฺลิตฺยา สลฺยชฺติภูตฺยา ๒
จกฺขุณฺทริยํ สมนฺุปลิมฺภูจํ น เควว จกฺขุวิญฺญเยยฺยเสสฺสุ ฐเปสฺสุ
อนุพฺยณฺชนโส นิมิตฺตคฺคาโห ฯ นิมิตฺตตฺสสาทคฺชิตํ ๓ วา ภิกฺขเว
วิญฺญาณํ ติฏฺฐจฺมานํ ติฏฺฐเจยฺย อนุพฺยณฺชนตฺสสาทคฺชิตํ วา ภิกฺขเว
ตสฺสมิ เจ สมนฺเย กาลํ กรเยยฺย ฯ จานเมตํ วิชฺชตี ยํ ทฺวินฺนํ
คตฺตินํ อณฺฺตริ คตฺตี คจฺเจยฺย นิริยํ วา ติริจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
โฆหํ ภิกฺขเว อาทินํวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ ฯ วรั ภิกฺขเว ติณฺเฬน
อโยสจฺจ
สมนฺุปลิมฺภูจํ น เควว โสตฺวิญฺญเยยฺยเสสฺสุ สทฺเทสฺสุ อนุพฺยณฺชนโส
นิมิตฺตคฺคาโห ฯ นิมิตฺตตฺสสาทคฺชิตํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐจฺมานํ
#๑ ยฺ. โส ฯ ๒ ม. ยฺ. สชฺติภูตฺยา ฯ เอวมฺุปฺริปี ฯ ๓ นิมิตฺตตฺสสาทคฺชิตฺนฺุติปี
#ปาโจ ฯ ม. นิมิตฺตตฺสสาทคฺชิตํ ฯ เอวมฺุปฺริปี ฯ

ติฏฺเญย อนุพฺยณชนสฺสาทคฺคิตฺติ วา ตสฺมึ เจ สมเย กาลึ กเรยฺย ฯ
จानเมตฺติ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตฺติํ อณฺฺยตรํ คตฺติํ กจฺเญย นิริยํ
วา ติริจฺฉานโยนึ วา ฯ อิมํ โขหึ ภิกฺขเว อาทิณฺวํ ทิสฺวา เอวํ
วทามิ ฯ วรึ ภิกฺขเว ติณฺฺหน นขจฺเญทเนน อาทิตุเตน สมฺปฺชฺชติเตน
สฺลฺชฺชติฏฺเญเตน ฉานินฺทริยํ สมฺปฺลิมฺภุจํ น เตวว ฉานวิณฺเญยเยสุ
คณฺฺเรสุ อนุพฺยณชนสฺส นิมิตฺตคฺคาโห ฯ นิมิตฺตสฺสาทคฺคิตฺติ วา
ภิกฺขเว วิณฺฺณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺเญย อนุพฺยณชนสฺสาทคฺคิตฺติ วา
ตสฺมึ เจ สมเย กาลึ กเรยฺย ฯ จานเมตฺติ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ
คตฺติํ อณฺฺยตรํ คตฺติํ กจฺเญย นิริยํ วา ติริจฺฉานโยนึ วา ฯ อิมํ
โขหึ ภิกฺขเว อาทิณฺวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ ฯ วรึ ภิกฺขเว ติณฺฺหน
ชฺเรน อาทิตุเตน สมฺปฺชฺชติเตน สฺลฺชฺชติฏฺเญเตน ชิวฺหิณฺทริยํ สมฺปฺลิมฺภุจํ
น เตวว ชิวฺหาวิณฺเญยเยสุ รเสสุ อนุพฺยณชนสฺส นิมิตฺตคฺคาโห ฯ
นิมิตฺตสฺสาทคฺคิตฺติ วา ภิกฺขเว วิณฺฺณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺเญย
อนุพฺยณชนสฺสาทคฺคิตฺติ วา ตสฺมึ เจ สมเย กาลึ กเรยฺย ฯ
จานเมตฺติ วิชฺชติ ยํ ทฺวินฺนํ คตฺติํ อณฺฺยตรํ คตฺติํ กจฺเญย นิริยํ วา
ติริจฺฉานโยนึ วา ฯ อิมํ โขหึ ภิกฺขเว อาทิณฺวํ ทิสฺวา เอวํ
วทามิ ฯ วรึ ภิกฺขเว ติณฺฺหาย สฺตฺติยา อาทิตุตฺตาย สมฺปฺชฺชติตฺตาย
สฺลฺชฺชติฏฺเญตฺตาย กายินฺทริยํ สมฺปฺลิมฺภุจํ น เตวว กายวิณฺเญยเยสุ
โผฏฺฐพฺเพสุ อนุพฺยณชนสฺส นิมิตฺตคฺคาโห ฯ นิมิตฺตสฺสาทคฺคิตฺติ วา
ภิกฺขเว วิณฺฺณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺเญย อนุพฺยณชนสฺสาทคฺคิตฺติ วา

ตสมึ เจ สมเย กาลิ กรเยย ฯ จานเมตฺ วิชชติ ยิ ทฺวินฺ
คตฺนํ อญฺญตฺริ คตฺติ คจฺเจยฺย นิริยํ วา ตฺริจฺจนโยนึ วา ฯ
อิมิ โขหิ ภิกฺขเว อาทิํวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ ฯ วริ ภิกฺขเว
โสตุตฺ ๑ โสตุตฺ ๑ โข ปนาหิ ภิกฺขเว วณฺณํ ชีวิตานํ ๒ วทามิ อผลิ
ชีวิตานํ วทามิ โมมุหิ ชีวิตานํ วทามิ น เตวว ตถารูเป
วิตกเก วิตกฺเกยฺย ยถารูปานํ วิตกฺกานํ วสฺสคโต สงฺฆํ ภินฺทเยยฺย ฯ
อิมิ โขหิ ภิกฺขเว วณฺณํ ชีวิตานํ อาทิํวํ ทิสฺวา เอวํ วทามิ ฯ

[๓๐๔] ตตฺถ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสจฺจิกฺขติ
ติฏฺฐตฺ ตาว ตตฺตตาย อโยสฺลากาย อาทิตฺตตาย สมฺปฺชชฺชติตาย
สฺสชฺชติฏฺฐตฺตตาย จกฺขุณฺทฺริยํ สมฺปฺลิมฺภุจฺจํ หนฺนทาหิ อิทฺเมว มนฺสิกโรมิ
อิติ จกฺขุํ อนิจฺจํ รูปา อนิจฺจา จกฺขุวิญฺญาณํ อนิจฺจํ
จกฺขุสมฺผลฺสฺโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผลฺสฺสปฺจฺจา อฺปฺปฺชชฺติ
เวทฺยิตํ สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯ
ติฏฺฐตฺ ตาว ติณฺเฬน อโยสฺงฺกฺนา อาทิตฺเตน สมฺปฺชชฺชติเตน สฺสชฺชติฏฺฐเตน
โสตฺติณฺทฺริยํ สมฺปฺลิมฺภุจฺจํ หนฺนทาหิ อิทฺเมว มนฺสิกโรมิ อิติ
โสตฺติ อนิจฺจํ สทฺทา อนิจฺจา โสตฺติวิญฺญาณํ อนิจฺจํ โสตฺตสมฺผลฺสฺโส
อนิจฺโจ ยมฺปิทํ โสตฺตสมฺผลฺสฺสปฺจฺจา อฺปฺปฺชชฺติ เวทฺยิตํ
สฺขํ วา ทฺกฺขํ วา อทฺกฺขมฺสฺขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯ ติฏฺฐตฺ
ตาว ติณฺเฬน นขจฺเจทฺเทน อาทิตฺเตน สมฺปฺชชฺชติเตน สฺสชฺชติฏฺฐเตน
จฺมานินฺทฺริยํ สมฺปฺลิมฺภุจฺจํ หนฺนทาหิ อิทฺเมว มนฺสิกโรมิ
#๑ ยฺ. สุตฺตํ ๑ เอวมฺปฺริปี ๑ ๒ ชีวิกานนฺตฺติปี ปาโส ฯ

อิติ ฆานัน อนิจัน กนฺธา อนิจฺจา ฆานวิญฺญาณัน อนิจฺจัน ฆานสมฺมุสฺสโส
อนิจฺโจ ยมฺปิทํ ฆานสมฺมุสฺสสฺสปลฺจฺยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ
ฯเปฯ ตมฺปิ อนิจฺจัน ฯ ติฏฺฐตุ ตาว ติณฺเฬน ขุเรน อาทิตฺเตน
สมฺปชฺชติเตน สลฺโลชิตฺตฺตฺเตน ชิวฺหิณฺนฺทฺริยํ สมฺปลิมนฺนํ หนฺทาหํ
อิทเมว มนสิกรมฺมิ อิติ ชิวฺหา อนิจฺจา รสา อนิจฺจา ชิวฺหาวิญฺญาณัน
อนิจฺจัน ชิวฺหาสมฺมุสฺสโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺมุสฺสสฺสปลฺจฺยา
อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ตมฺปิ อนิจฺจัน ฯ ติฏฺฐตุ ตาว ติณฺเฬน
สฺตติยา อาทิตฺตฺตาย สมฺปชฺชติตาย สลฺโลชิตฺตฺตฺตาย กายิณฺนฺทฺริยํ สมฺปลิมนฺนํ
หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกรมฺมิ อิติ กาโย อนิจฺโจ โสณฺนฺทฺรพฺพา
อนิจฺจา กายวิญฺญาณัน อนิจฺจัน กายสมฺมุสฺสโส อนิจฺโจ ยมฺปิทํ
กายสมฺมุสฺสสฺสปลฺจฺยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ ฯเปฯ ตมฺปิ อนิจฺจัน ฯ ติฏฺฐตุ
ตาว โสตฺตํ หนฺทาหํ อิทเมว มนสิกรมฺมิ อิติ มโน อนิจฺโจ
ธมฺมา อนิจฺจา มโนวิญฺญาณัน อนิจฺจัน มโนสมฺมุสฺสโส อนิจฺโจ
ยมฺปิทํ มโนสมฺมุสฺสสฺสปลฺจฺยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกฺขมฺสุขํ วา ตมฺปิ อนิจฺจัน ฯ เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา
อริยสวโก จกฺขุสฺสมิปี นิพฺพินฺนฺทฺติ รุเปสฺสปี นิพฺพินฺนฺทฺติ จกฺขุวิญฺญาณณปี
นิพฺพินฺนฺทฺติ จกฺขุสมฺมุสฺเสปี นิพฺพินฺนฺทฺติ ฯเปฯ ยมฺปิทํ
มโนสมฺมุสฺสสฺสปลฺจฺยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมฺสุขํ
วา ตสฺสมิปี นิพฺพินฺนฺทฺติ นิพฺพินฺนฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ
วิมฺตฺตสฺมี วิมฺตฺตมฺมิติ ญาณํ โหติ ฯ ชีณา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ

กตํ กรณียํ นวปรี อิตฺตตฺตยาติ ปชานาติ ๑ ฯ อัย โข ภิกฺขเว
อาทิตฺตปริยาโย ฐมฺมปริยาโยติ ฯ

[๓๐๕] หตฺถเสสุ ภิกฺขเว สติ อาทานนิกฺเขปนํ ปญฺญาติ ปาเทสุ
สติ อภิกฺกมปฏิกฺกโม ปญฺญาติ ปพฺเพสุ สติ สมฺมิลฺลชนปสฺสารณํ
ปญฺญาติ กุจฺฉิสฺสมี สติ ชิมฺจฺฉาปิปาสา ปญฺญาติ ฯ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว จกฺขุสฺสมีปี สติ จกฺขุสมฺมผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ
สุขทฺถกฺขํ ฯเปฯ ชิวฺหาเย สติ ชิวฺหาสมฺมผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ
อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขํ ฯเปฯ มนฺสฺสมี สติ มโนสมฺมผลสฺสปจฺจยา
อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขํ ฯเปฯ

[๓๐๖] หตฺถเสสุ ภิกฺขเว อสติ อาทานนิกฺเขปนํ น ปญฺญาติ
ปาเทสุ อสติ อภิกฺกมปฏิกฺกโม น ปญฺญาติ ปพฺเพสุ อสติ
สมฺมิลฺลชนปสฺสารณํ น ปญฺญาติ กุจฺฉิสฺสมี อสติ ชิมฺจฺฉาปิปาสา
น ปญฺญาติ ฯ เอวเมว โฆ ภิกฺขเว จกฺขุสฺสมี อสติ จกฺขุสมฺมผลสฺสปจฺจยา
นุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขํ ฯเปฯ ชิวฺหาเย
อสติ ชิวฺหาสมฺมผลสฺสปจฺจยา นุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขํ ฯเปฯ
มนฺสฺสมี อสติ มโนสมฺมผลสฺสปจฺจยา นุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขนฺนติ ฯ

[๓๐๗] หตฺถเสสุ ภิกฺขเว สติ อาทานนิกฺเขปนํ โหติ ปาเทสุ
สติ อภิกฺกมปฏิกฺกโม โหติ ปพฺเพสุ สติ สมฺมิลฺลชนปสฺสารณํ
โหติ กุจฺฉิสฺสมี สติ ชิมฺจฺฉาปิปาสา โหติ ฯ เอวเมว โฆ ภิกฺขเว
จกฺขุสฺสมี สติ จกฺขุสมฺมผลสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ อชฺฉตฺตํ สุขทฺถกฺขํ
#๑ ยู. อิตฺตสทฺโท อตฺถิ ฯ

ฯเปฯ ชิวฺหาย สติ ฯเปฯ มนฺสรมิ สติ มโนสมฺผลสฺสปลจฺจยา
นุปรฺชชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺขณฺนติ ๑ ฯ

[๓๐๘] หตฺถสฺส ภิกฺขเว อสฺติ อาทานนิกฺเขปนํ น โหติ ปาเทสฺส
อสฺติ อภิกฺกมปฏิกฺกโม น โหติ ปพฺเพสฺส อสฺติ สมฺมิณฺชนปสฺสารณํ
น โหติ กุจฺฉิสฺสรมิ อสฺติ ชิมฺจฺฉาปิปาสา น โหติ ฯ เอวเมว โข
ภิกฺขเว จกฺขุสฺสรมิ อสฺติ จกฺขุสมฺผลสฺสปลจฺจยา นุปรฺชชติ อชฺฌตฺตํ
สฺขทฺขณฺนํ ฯเปฯ ชิวฺหาสมฺผลสฺสปลจฺจยา ฯเปฯ มนฺสรมิ อสฺติ
มโนสมฺผลสฺสปลจฺจยา นุปรฺชชติ อชฺฌตฺตํ สฺขทฺขณฺนติ ฯ

สมฺมทฺทวคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสทฺทานํ

เทว สมฺมทฺทา พาวสิโก ๒ ชีรฺรฺกฺเขน โกฏฺจิกฺโก

กามฺภู อุทายิ เจว อาทิตฺเตน จ อฏฺฐมํ

หตฺถปาทปพฺพา ๓ เจว วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ ฯ

#๑ ม. ย. สฺขํ ทฺขณฺนํ ฯเปฯ หตฺถสฺส ฯ ๒ ย. พาวสิโก ฯ ๓ ม. หตฺถปาทูปมา

#เทวติ ฯ ย. หตฺถปาทูปมา เทว ฯ

อาสีวิสวคโค จตตโก

[๓๐๕] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหริตี
เขตวเน ฯ อถ โข ภควา ภิกขเว อามนเตสี เสยฺยถาปี ภิกขเว
จตตารโ อาสีวิสา อุกคเตชา โฆรวิสา ฯ อถ ปุริโส อากจฺเจยฺย
ชีวิตุกาโม อมริตฺตูกาโม สุขกาโม ทฺวักขปฏิญฺญโถ ตเมนนํ เอวํ
วทหฺยํ อิม เต อมฺโห ปุริส จตตารโ อาสีวิสา อุกคเตชา
โฆรวิสา กาเลน กาลํ อุกฺกาเปตพฺพา ๑ กาเลน กาลํ นฺหาเปตพฺพา
กาเลน กาลํ โภเชตพฺพา กาเลน กาลํ ปเวเสตพฺพา ๒ ฯ ยทา
จ โข เต อมฺโห ปุริส อิมสํ จตฺตุนํ อาสีวิสานํ อุกคเตชานํ
โฆรวิสานํ อณฺณตโร วา อณฺณตโร วา กุปฺปิสฺสตี ตโต ตวํ
อมฺโห ปุริส มรณํ วา นิคจฺฉตี ๓ มรณมตฺตํ วา ทฺวักขํ ยํ เต
อมฺโห ปุริส กรรมิยํ ตํ กโรหิตี ฯ

[๓๐๖] อถ โข โส ภิกขเว ปุริโส ภีโต จตฺตุนํ อาสีวิสานํ
อุกคเตชานํ โฆรวิสานํ เยน วา เตน วา ปลาเยถ ตเมนนํ เอวํ ๔
วทหฺยํ อิม [๕] เต อมฺโห ปุริส ปญจ วรกา ปจฺจตฺตีกา ปิฏฺฐิจิโต
ปิฏฺฐิจิโต อนฺุพฺนฺธา ยถฺเถว นํ ปสฺสิสฺสสาม ตถฺเถว ชีวิตา
โวโรเปสฺสามาตี ฯ ยํ เต อมฺโห ปุริส กรรมิยํ ตํ กโรหิตี ฯ

[๓๐๗] อถ โข โส ภิกขเว ปุริโส ภีโต จตฺตุนํ อาสีวิสานํ
อุกคเตชานํ โฆรวิสานํ ภีโต ปญฺจนํ วรگانํ ปจฺจตฺตีกานํ เยน
#๑ ม. ย. วุฏฺฐาเปตพฺพา ฯ ๒ ม. สิวเสตพฺพา ฯ ๓ ย. นิคจฺฉิสฺสตี ฯ
#๔ ย. เอวํสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕ ม. โข ฯ

วา เตน วา ปลาเขต ตเมณเ อเว วเทยฺยุ อยฺนเต อมฺโก ปุริส
นฺนุจ โส อนฺตรจโร วรโก อุกฺขิตฺตาสิกโก ปิฏฺฐิตโต ปิฏฺฐิตโต อนฺพนฺโช
ยตฺถเว นํ ปสฺสิตฺตาสมิ ตตฺถเว สิโร ปาเตสฺตาสมิติ ฯ ยํ เต อมฺโก
ปุริส กรณียํ ตํ กโรหิติ ฯ

[๓๑๒] อถ โข โส ภิกฺขเว ปุริโส ภีโต จตฺนุนํ อาสีวีสานํ
อฺกฺกเตชานํ โฆรวีสานํ ภีโต ปณฺจนุนํ วรกานํ ปจฺจตฺถิกานํ ภีโต
นฺนุจสฺส อนฺตรจรสฺส วรกสฺส อุกฺขิตฺตาสิกสฺส เยน วา เตน วา
ปลาเขต โส ปสฺสเสยฺย สฺลนฺถํ คามํ ยลฺลนฺทเว ฆริ ปวิเสยฺย
ริตฺตกํเยว ปวิเสยฺย ตฺถจฺจกํเยว ปวิเสยฺย สฺลนฺถกํเยว ปวิเสยฺย
ยลฺลนฺทเว ภาชนํ ปริมเสยฺย ริตฺตกํเยว ปริมเสยฺย ตฺถจฺจกํเยว
ปริมเสยฺย สฺลนฺถกํเยว ปริมเสยฺย ฯ ตเมณเ อเว วเทยฺยุ อิทานิ
อมฺโก ปุริส อิมํ สฺลนฺถคามํ โจรา คามฆาตา ๑ ปวิสฺนฺติ ยํ เต
อมฺโก ปุริส กรณียํ ตํ กโรหิติ ฯ

[๓๑๓] อถ โข โส ภิกฺขเว ปุริโส ภีโต จตฺนุนํ อาสีวีสานํ
อฺกฺกเตชานํ โฆรวีสานํ ภีโต ปณฺจนุนํ วรกานํ ปจฺจตฺถิกานํ ภีโต
นฺนุจสฺส อนฺตรจรสฺส วรกสฺส อุกฺขิตฺตาสิกสฺส ภีโต โจรานํ คามฆาตานํ
เยน วา เตน วา ปลาเขต โส ปสฺสเสยฺย มหฺนฺตํ
อฺกฺกตฺถนฺนํ โอริมํ ตีริ สาสงฺกํ สปฺปฏิกฺขํ ปาริมํ ตีริ ฆมํ
อปฺปฏิกฺขํ นตฺถสฺส ๒ นาวา สนฺตารณิ อุตฺตรเสตฺถ วา อปารา
ปารี คมนาย ฯ

#๑ ม. คามฆาตกา ปวิสฺนฺติ ฯ ยู. คามฆาตกา วรฺสฺสนฺติ ฯ ๒ ม. ยู. น จสฺส ฯ

[๓๑๔] อถ โข ภิกขเว ตสฺส ปุริสสฺส เอวมสฺส อัย โข มหา
อุทกณฺณโว โอริมํ ตีริ สาตงฺกํ สปปฎิกฺขิ ปาริมํ ตีริ เขม
อปปฎิกฺขิ นตฺถสฺส ๑ นาวา สนนฺตารณิ อุตฺตรเสตุ วา อปารา
ปารี คมนาย ยนฺนุนาหิ ตินฺนทฺตสาขาปลาถิ สงฺกทฺตติตฺวา กุลลํ
พนฺธิตฺวา ตํ กุลลํ นิสฺสาย หตฺถเอหิ จ ปาเทหิ จ วายมฺมาโน
โสตฺถินา ปารี คจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถ โข โส ภิกขเว ปุริโส ตินฺนทฺตสาขาปลาถิ
สงฺกทฺตติตฺวา กุลลํ พนฺธิตฺวา ตํ กุลลํ นิสฺสาย หตฺถเอหิ
จ ปาเทหิ จ วายมฺมาโน โสตฺถินา ปารี คจฺเจยฺย ตินฺนโณ
ปารคโต ตเถ ตินฺนทฺตติ พุราหุมนโณ ฯ

[๓๑๕] อุปฺมา โข มฺยาอํ ภิกขเว กตา อตฺถสฺส วิญฺญาปนาย
อยญฺเจตฺถ อตฺถโธ จตฺตาโร อาสีวิสฺวา อุกฺกเตชา โฆรวิสาติ โข
ภิกขเว จตฺนุเนตฺติ มหาภูตานิ อธิวจฺนํ ปจฺจวิธาตฺยา อาโปธาตฺยา
เตโชธาตฺยา วาโยธาตฺยา ฯ ปญฺจ วรฺกา ปจฺจตฺถิกาคิ โข ภิกขเว
ปญฺจนุเนตฺติ อุปาทานกฺขนฺธานํ อธิวจฺนํ ฯ เสยฺยถิํ ๑ รุပ္ฺปาทานกฺขนฺธสฺส ๒
เวทฺฐปาทานกฺขนฺธสฺส สลฺยฺญปาทานกฺขนฺธสฺส สงฺขารุปาทานกฺขนฺธสฺส
วิญฺญาณฺุปาทานกฺขนฺธสฺส ๑ ฉฺฉนฺนโร อนฺตรจโร
วรฺโก อุกฺกขิตฺตาสิโกติ โข ภิกขเว นนฺทิราคสฺเสตํ อธิวจฺนํ ๑
สุญฺญคาโมติ โข ภิกขเว ฉฺฉนฺนํ ๑ อชฺฉตฺติกานํ आयตฺนานิ อธิวจฺนํ ๑

[๓๑๖] จกฺขุโต เจปิ นํ ภิกขเว ปณฺฑิโต พุยฺตุโต เมธาวิ
อุปฺปริกฺขติ ริดฺดกํเยว ขายติ ตฺถจฺจกํเยว ขายติ สุญฺญกํ-
#๑ ม. ย. นตฺถิ จ ๑ ๒ ม. ย. รุပ္ฺปาทานกฺขนฺธโร ... ๑ ๓ ย. เอตฺนฺติ ปาโร
#นตฺถิ ๑ เอวมฺปริปี ๑

เยว ขายติ ฯ โสตโต เจปี นํ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต เมธาวิ
อุปปริกฺขติ ริดฺดกํเยว ขายติ ตฺวจฺจนกํเยว ขายติ สฺสณฺณกํเยว
ขายติ ฯ ฆานโต เจปี นํ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต
เมธาวิ อุปปริกฺขติ ริดฺดกํเยว ขายติ ตฺวจฺจนกํเยว ขายติ
สฺสณฺณกํ เยว ขายติ ฯ ชิวฺหาโต เจปี นํ ภิกฺขเว ฯ กายโต เจปี
นํ ภิกฺขเว ฯ มนโต เจปี นํ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต เมธาวิ
อุปปริกฺขติ ริดฺดกํเยว ขายติ ตฺวจฺจนกํเยว ขายติ สฺสณฺณกํเยว
ขายติ ฯ โจรา กามฆาตาติ โข ภิกฺขเว ฉนฺเนตฺตํ พาทิราณํ
อายตนาณํ อธิวจฺนํ ฯ จกฺขุํ ภิกฺขเว หลฺลติ มนาปามนาเปสฺสุ
รฺูเปสฺสุ ฯ โสตํ ภิกฺขเว ฯเปฯ ฆานํ ภิกฺขเว ฯเปฯ ชิวฺหา
ภิกฺขเว หลฺลติ มนาปามนาเปสฺสุ รเสสฺสุ ฯ กาโย ภิกฺขเว ฯเปฯ
มโน ภิกฺขเว หลฺลติ มนาปามนาเปสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ ฯ มหาอุทกณฺณโวติ
โข ภิกฺขเว จคฺชนฺเนตฺตํ โอฆานํ อธิวจฺนํ กาโมฆสฺส ภาโวฆสฺส ทิฏฺฐโฆฆสฺส
อวิชฺโฆฆสฺส ฯ โอริมํ ตีริํ สาสงฺกํ สบฺบปฏิภยฺนติ โข ภิกฺขเว
สฺสกาเยสฺสเสตฺตํ อธิวจฺนํ ฯ ปาริมํ ตีริํ เขมํ อบฺบปฏิภยฺนติ โข
ภิกฺขเว นิพฺพานสฺสเสตฺตํ อธิวจฺนํ ฯ กุลฺลนฺติ โข ภิกฺขเว อริยสฺสเสตฺตํ
อภฺยจฺจติกสฺส มกฺคสฺส อธิวจฺนํ ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมนฺมาทิฏฺฐิํ ฯเปฯ
สมฺมาสมาธิํ ฯ หตฺถเอหิ จ ปาเทหิ จ วายมฺมาโนติ โข ภิกฺขเว
วิริยารมฺภสฺสเสตฺตํ อธิวจฺนํ ฯ ตินฺนุณฺ ปารคโต ถเล ติฏฺฐติ
พฺุราหฺมณฺโณติ โข ภิกฺขเว อรฺหโต เอตํ อธิวจฺนนฺติ ฯ ปจฺจมํ ฯ

[๓๑๗] ตีหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจ ว
ฌมฺเม สุขโสมนสฺสพหุโล วิหฺรติ โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ
อาสวานํ ขยาย ฯ กตเมหิ ตีหิ ฯ อินฺทฺริเยสฺส คฺคฺคฺตทฺวารो โหติ
โกชเน มตฺตตฺถญฺญ ชาครียํ อนุยฺตุโต ฯ กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อินฺทฺริเยสฺส คฺคฺคฺตทฺวารो โหติ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุณฺนารูปํ ทิสฺวาน
นิมิตฺตคฺคฺคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคฺคาหิ ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺนทฺริยํ
อสิวุตฺตํ วิหฺรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา
อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฏฺธิปชฺชติ รกฺขติ จกฺขุณฺนทฺริยํ
จกฺขุณฺนทฺริเย สํวริ อปชฺชติ ฯ โสเตน สทฺทํ สฺสุตฺวา ฯ ฌาเนน
คณฺฐิ ฌายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ฯ กาเยน โฝฏฺฐพฺพิ
ผุสิตฺวา ฯ มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺญาเย น นิมิตฺตคฺคฺคาหิ โหติ
นानุพฺยณฺชนคฺคฺคาหิ ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺทฺริยํ อสิวุตฺตํ วิหฺรนฺตํ
อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส
สํวราย ปฏฺธิปชฺชติ รกฺขติ มนินฺทฺริยํ มนินฺทฺริเย สํวริ อปชฺชติ ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สฺสุกฺกมียํ จาตฺมมฺหาปเถ อาชฺฌณฺรโถ ยฺตุโต
อสฺสทฺฐจฺโถ โอรตฺตปโตโท ๑ ตเมณํ ทกฺโข โยคฺคฺคาจฺริโย อสฺสทฺมมฺสารถิ
อภฺริหิตฺวา วาเมเน หตฺถเณ รสฺมิโย คเหตฺวา ทกฺขิเณน
หตฺถเณ ปโตทํ คเหตฺวา เยนิจฺจกํ ยทิจฺจกํ สาเรยฺยาปี ปจฺจาสาเรยฺยาปี
เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมํสํ ฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ
#๑ ม. โอรตฺตปโตโท ฯ ย. อสฺส โอรตฺตปโตโท ฯ

อารกฺขาย สิกฺขติ สณฺณมาย สิกฺขติ ทมาย สิกฺขติ อุปสมาย
สิกฺขติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตวาโร โหติ

[๓๑๘] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชเน มตฺตณฺณ โหติ ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหารเถติ เนว ทวายน น มทายน
น มณฺฑนายน น วิภูสณายน ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺตยา
ยาปนายน วิหีสฺสปฺรติยา พฺรหฺมจฺริยานุคฺคหายน อิติ ปุราณญจ เวทนํ
ปฏฺิหงฺขามิ นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ ยาดฺรธา จ เม
ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺวิหาโร จาติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
ปฺริโส วณฺํ อาลิมฺเปยฺย ยาวเทว เสวนตฺถาย ๑ เสยฺยถา วา
ปนํ อกฺขํ อพฺกณฺเชยฺย ยาวเทว ภารสฺส นิตฺถรณตฺถาย ฯ เอวเมว ๒
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหารเถติ เนว ทวายน น
มทายน น มณฺฑนายน น วิภูสณายน ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺตยา
ยาปนายน วิหีสฺสปฺรติยา พฺรหฺมจฺริยานุคฺคหายน อิติ ปุราณญจ เวทนํ
ปฏฺิหงฺขามิ นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ ยาดฺรธา จ เม
ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺวิหาโร จาติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
โภชเน มตฺตณฺณ โหติ ฯ

[๓๑๙] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยํ อนุยฺตุโต โหติ ฯ อธิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อวารณฺิเยหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ
ปฺริโสเชติ รตฺตติยา ปจฺมํ ยามํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อวารณฺิเยหิ
ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปฺริโสเชติ รตฺตติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสน
#๑ ม. โรหนตฺถาย ฯ ย. โรปนตฺถาย ฯ ๒ ม. ย. เอวํ ฯ

สีหเสยฺย กปฺเปติ ปาเทน ปาทำ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐาน-
สณฺณํ มนสิกริตฺวา รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจฏฺฐาย จงฺกเมน
นิตฺชชาย อวารณฺเณหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ชาครियมนฺนุยุตฺโต โหติ ฯ อิมฺเหิ [๑] ภิกฺขเว ตีหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
ภิกฺขุ ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม สุขโสมนสฺสพฺหุโล วิหฺรติ โยนิ จสฺส
อารทฺธา โหติ อาสวานํ ขยายาติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๑๒๐] ภูตปฺพุพฺพิ ภิกฺขเว กุมฺโม กจฺฉโป สายณฺหสมฺมยํ อนฺนํทีตีเร
โคจรปฺสุโต อโหสิ ฯ ลิกาโลปิ ๒ โข ภิกฺขเว สายณฺหสมฺมยํ อนฺนํทีตีเร
โคจรปฺสุโต อโหสิ ฯ อทฺทสา โข ภิกฺขเว กุมฺโม กจฺฉโป
ลิกาโลปิ ทฺวโร ว โจรปฺสุตํ ทิสฺวาน โสณฺฑิปลฺภจฺมานิ องฺคานิ
สเก กปฺบาลे สโมทฺทิตฺวา อปฺโปสฺสุกโก ตฺถหิฏฺฐโต สงฺกสายติ ฯ
ลิกาโลปิ โข ภิกฺขเว อทฺทส ๓ กุมฺมํ กจฺฉปํ ทฺวโร ว โจรปฺสุตํ
ทิสฺวาน เยน กุมฺโม กจฺฉโป เตนฺอุปสงฺกมิ อฺอุปสงฺกมิตฺวา กุมฺมํ
กจฺฉปํ ปจฺจปฺภุจฺจิตฺโต อโหสิ ฯ ยथा ยํ กุมฺโม กจฺฉโป โสณฺฑิปลฺภจฺมานํ
องฺคานํ อณฺณตฺรํ วา อณฺณตฺรํ วา องฺคํ อภินินฺนามสฺสติ
ตฺตฺเถว จ ๔ นํ คเหตุวา อฺทฺททาลิตฺวา ขาทิสฺสามิตี ฯ ยथा โข
ภิกฺขเว กุมฺโม กจฺฉโป โสณฺฑิปลฺภจฺมานํ องฺคานํ อณฺณตฺรํ วา
อณฺณตฺรํ วา องฺคํ น อภินินฺนามิ ฯ อถ ลิกาโล กุมฺมมหา นิพฺพิชฺช
ปฺกฺกามิ โอตารํ อลภฺมาโน ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ตฺตฺเมหฺปิ ๖
มาโร ปาปิมา สตฺตํ สมิตํ ปจฺจปฺภุจฺจิตฺโต อปฺเปว นามาทํ อิมฺสํ
#๑ ม. ย. โข ฯ ๒ ม. ย. ลิกาโล ฯ เอวมฺปริปิ ฯ ๓ ย. อทฺทสา ฯ ๔ ม. ย.
#จสทฺโท อตฺถิ ฯ

จกขุโต วา โอตาร์ ลเกยฺยึ ๗เปฯ ชิวหาโต วา โอตาร์
ลเกยฺยึ ๗เปฯ มนโต วา โอตาร์ ลเกยฺยณฺติ ๗ ตสฺมาติห
ภิกฺขเว อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺตทวารวรา วิหฺรธ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา มา
นิมิตฺตคฺคาหิโน อหฺวตฺถ มา อณฺุพฺยณฺชนคฺคาหิโน ยตฺวาธิกรณเมณฺ
จกฺขุณฺทฺริยํ อสฺสูตํ วิหฺรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา
อกุสฺลา ฌมฺมา อนฺุวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฏฺิปปชฺชธ รกฺขธ
จกฺขุณฺทฺริยํ จกฺขุณฺทฺริเย สํวริ อापชฺชธ ๗ โสเตน สทฺทํ สฺตฺวา ๗
ฌาเนน คนฺุฑฺธิ ฌายิตฺวา ๗ ชิวหาย รตฺติ สายิตฺวา ๗ กายเณ
โผฏฺจพฺพิ ฝุสฺสิตฺวา ๗ มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺญา ย มา นิมิตฺตคฺคาหิโน
อหฺวตฺถ มา อณฺุพฺยณฺชนคฺคาหิโน ยตฺวาธิกรณเมณฺ มนินฺทฺริยํ
อสฺสูตํ วิหฺรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสฺลา ฌมฺมา
อนฺุวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฏฺิปปชฺชธ รกฺขธ มนินฺทฺริยํ
มนินฺทฺริเย สํวริ อापชฺชธ ๗ ยโต ตฺมฺเมห ภิกฺขเว อินฺทฺริเยสุ
คฺคตฺตทวารวรา วิหฺริสฺสธ ๗ อถ ตฺมฺเมหหิปี มาโร ปาปีมา นินฺทฺริยชฺช
ปภกฺกมิตฺสฺสตี โอตาร์ อลภมาโน กุมฺมมฺหาว สิกาลอติ ๗

[๑๒๑] กุมฺไมว อํคานิ สเก กปาเล สโมทหิ ภิกฺขุ มโนวิตกฺเก
อนิสฺสีโต อณฺุณมฺหเรยาโน ปรีนินฺทฺริยโต น อฺุปวเทยฺย กณฺุจิติ ๗ ตติยํ ๗

[๑๒๒] เอกิ สมยํ ภควา อชฺฌเมยฺย ๑ วิหฺรติ คฺงคาย นทียา ตีเร ๗
อทฺทสา โข ภควา มหฺนฺตํ ทารุกฺขณฺุฑฺธิ คฺงคาย นทียา ตีเร โสเตน
วฺยฺหมานํ ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺุเตสิ ปสฺสธ โน ตฺมฺเมห ภิกฺขเว
#๑ ม. ย. โกสมฺพิยํ ๗

อมุ มหนตฺ ทารุกฺขนฺธิ คฺงคาย นทียา โสเตน วุหฺมานนฺติ ฯ
 เอวํ ฆนฺเต ฯ สเจ โข ภิกฺขเว ทารุกฺขนฺโธ น โอริมํ ตีริ
 อุปคจฺจติ น ปาริมํ ตีริ อุปคจฺจติ น มชฺเฌ สํสีทิสฺสติ น
 ถเล อุตฺตาทิสฺสติ ๑ น มนุสฺสคฺคาโห คาทียติ ๒ น อมนุสฺสคฺคาโห
 คาทียติ น อวฏฺฏคฺคาโห คาทียติ น อนฺโตปฺปติ ภวิสฺสติ ฯ เอวํ
 หิ โส ภิกฺขเว ทารุกฺขนฺโธ สมฺมทฺทนิฺนโน ภวิสฺสติ สมฺมทฺทโปโณ
 สมฺมทฺทปฺพการโ ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สมฺมทฺทนิฺนโน ภิกฺขเว คฺงคาย
 นทียา โสโต สมฺมทฺทโปโณ สมฺมทฺทปฺพการโ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว
 สเจ ตฺมุหฺปี น โอริมํ ตีริ อุปคจฺจติ น ปาริมํ ตีริ อุปคจฺจติ
 น มชฺเฌ สํสีทิสฺสติ น ถเล อุตฺตาทิสฺสติ ๓ ฯ น มนุสฺสคฺคาโห
 คาทียติ ๔ น อมนุสฺสคฺคาโห คาทียติ ๕ น อวฏฺฏคฺคาโห คาทียติ ๔
 น อนฺโตปฺปติ ภวิสฺสติ ฯ เอวํ ตฺมุหฺ ภิกฺขเว นิพฺพานนิฺนนา ภวิสฺสติ
 นิพฺพานโปณา นิพฺพานปฺพการา ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ นิพฺพานนิฺนนา
 ภิกฺขเว สมฺมาทิกฺกุจฺจิ นิพฺพานโปณา นิพฺพานปฺพการาติ ฯ

[๓๒๓] เอวํ วุคฺคเต อณฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ กิ
 นฺุ โข ฆนฺเต โอริมํ ตีริ กิ ปาริมํ ตีริ โโก มชฺเฌ สํสีทิตฺ ๖
 โโก ถเล อุตฺตาทิ โโก มนุสฺสคฺคาโห โโก อมนุสฺสคฺคาโห
 โโก อวฏฺฏคฺคาโห โโก อนฺโตปฺปติภาโวติ ฯ โอริมํ ตีรนฺติ โข
 ภิกฺขุ จนฺเนตํ อชฺชตฺติกานํ आयตฺนํ อธิวจฺนํ ฯ ปาริมํ ตีรนฺติ
 #๑ ม. ย. อุตฺตาทิสฺสติ ฯ ๒ ส. ย. ภวิสฺสติ ฯ ม. ค. เหตุสฺสติ ฯ
 #๓ ม. ย. อุตฺตาทิสฺสติ ฯ ๔ ส. ย. ค. เหตุสฺสติ ฯ ม. ค. เหตุสฺสติ ฯ ๕ ม. ค. เหตุสฺสติ ฯ
 #๖ ม. ย. สํสีทิตฺ ฯ

โฆ ภิกขุ ฆนเนติ ๑ พาทิรานิ อายตนานิ อธิวณิ ๗ มชฺเฌ
สํสีทิตติ ๒ โฆ ภิกขุ นนุทิราคสเสติ อธิวณิ ๗ เถ อุตฺตาทิตติ โฆ
ภิกขุ อสฺมิมานสเสติ อธิวณิ ๗ กตโม จ ภิกขุ มนุสฺสคฺคาโห ๗
อิธ ภิกขุ ทิหิหิ สํสฺญฺโห วิหฺรติ สหฺนนุทิตติ สหฺโสทิตติ สฺวฺพิเตสฺ
สฺวฺพิโต ทฺวฺพิเตสฺ ทฺวฺพิโต อุปฺปนฺเนสฺ กิจฺจกรณฺเญสฺ อตฺตโน ๓ โยคํ
อาปชฺชติ ๗ อัย วุจฺจติ ภิกขุ มนุสฺสคฺคาโห ๗ กตโม จ ภิกขุ
อมนุสฺสคฺคาโห ๗ อิธ ภิกขุ เอกจฺโจ อณฺณตฺโร เทวณิกายํ ปณฺธิชาย
พฺรหฺมจฺริยํ จรติ อิมินาหิ สึเลน วา วตฺเตน ๔ วา ตเปน วา
พฺรหฺมจฺริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวณฺณตโร วาติ ๗ อัย
วุจฺจติ ภิกขุ มนุสฺสคฺคาโห ๗ อวณฺณคฺคาโหติ โฆ ภิกขุ ปณฺจณเนติ
กามคฺคานํ อธิวณิ ๗ กตโม จ ภิกขุ อนฺโตปฺตฺติกาโว ๗ อิธ
ภิกขุ เอกจฺโจ ทฺสฺสีโล โหติ ปาปฺชโม อสฺสจฺจิ สงฺกสฺสรสฺมาจาโร
ปณฺจณนํกมฺมฺนโต อสฺสมโณ สมณฺปณฺณฺโณ อพฺรหฺมจฺริ พฺรหฺมจฺริปณฺณฺโณ
อนฺโตปฺตฺติ อวสฺสฺสโต กสมฺพุกฺขาโต ๕ ๗ อัย วุจฺจติ
ภิกขุ อนฺโตปฺตฺติกาโวติ ๗

[๓๒๔] เตน โฆ ปน สมเยน นนุโท โคปาลโก ภควโต
อวิทุเร จิตโต โหติ ๗ อถ โฆ นนุโท โคปาลโก ภควนฺตํ
เอตทโวจ อหํ โฆ ภนฺเต น โอริมํ ตีริ อุปคจฺฉามิ น ปาริมํ
ตีริ อุปคจฺฉามิ น มชฺเฌ สํสีทิสฺสามิ น เถ ออสฺสีทิสฺสามิ ๖
#๑ ยฺ. ฆนฺนํ ๗ ๒ ม. สํสีทิตติ ๗ ๓ ม. ยฺ. อตฺตนาเตสฺ โยคํ ๗ ๔ ม. ยฺ.
#วเตน ๗ ๕ ยฺ. กสมฺพุกฺขาโต ๗ ๖ ม. ยฺ. ออสฺสีทิสฺสามิ ๗1

น [๑] มนุสฺสคฺคาโห คาคิยติ ๒ น อมนุสฺสคฺคาโห คาคิยติ น
อวฏฺฐคฺคาโห คาคิยติ น อนฺโตปฺปติ ภวิสฺสามิ ฯ สาธุ ๓ ลเภยยาหํ
ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนต์ิ ฯ เตนหิ
ตุวํ นนฺท สามิกานํ คาโว นียยาเทหิตี ๔ ฯ คมิสฺสสนฺติ ภนฺเต
คาโว วจฺฉลิตฺทุธินียติ ฯ นียยาเทเหว ตูวํ นนฺท สามิกานํ คาโวติ ฯ
อล โข นนฺโท โคปาลโก สามิกานํ คาโว นียยาเทตฺวา เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ นียยาตา
ภนฺเต สามิกานํ คาโว ลเภยยาหํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ
ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนต์ิ ฯ อลตฺถ โข นนฺโท โคปาลโก ภควโต
สนฺติเก ปพฺพชฺชํ อลตฺถ อุปสมฺปทนต์ิ ๖ ฯ อจิรฺรูปสมฺปนฺโน จ
ปนายสฺมา นนฺโท เอโก วุปกฺกฺโข ฯ เปฯ อลฺลตโร จ ปนายสฺมา
นนฺโท อรหํโต อโหสิตี ฯ จตฺตถิ ฯ

[๓๒๕] เอกิ สมฺมํ ภควา กิมฺมิลายิ ๗ วิหฺรติ กงฺคาย นทียา
ตีเร ฯ อทฺทสา โข ภควา มหนฺตํ ทารุกฺขนฺธํ กงฺคาย นทียา
โสเตน วุขฺหมานํ ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ปสฺสถ โน ตฺเมห
ภิกฺขเว อมฺมํ มหนฺตํ ทารุกฺขนฺธํ กงฺคาย นทียา โสเตน วุขฺหมานนฺติ ฯ
เอวํ ภนฺเต ฯ เปฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา กิมฺมิโล
ภควนฺตํ เอตทโวจ กิณฺนุโข ภนฺเต โอริมํ ตีริ ฯ เปฯ กตโม
จ กิมฺมิล อนฺโตปฺปติภาโว ฯ อิทฺถ กิมฺมิล ภิกฺขุ อลฺลตฺริํ สงฺกิลิฏฺฐิ
#๑ ม. ย. มํ ๑ ๒ ม. ย. คหิสฺสตี ๑ ๓ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๔ ม.
#นียยาเทหิตี ๑ เอวมฺปฺริปี ๑ ๕ ม. นียยาติตา ๑ ย. นียยาทิตา ๑ ๖ ม. ย.
#อติสทฺโท นตฺถิ ๑ ๗ กิมฺมิลายิ ๑ ย. กิมฺพิลลํ ๑

อ๑ปตฺตี อ๑ปนุโน โหติ ยถารุ๑ป๑ย อ๑ปตฺติยา น วุจฺจ๑น๑นํ
ป๑ณ๑ย๑ติ อຍ် วุจฺจ๑ติ กิ๑มมิต๑ อ๑น๑โต๑ป๑ติ๑กา๑โวติ ๑ ป๑ณ๑จ๑มํ ๑

[๑๒๖] เอ๑กํ ส๑มຍํ ๑ก๑วา ส๑ก๑เก๑ส๑ วิ๑ห๑ร๑ติ ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ส๑มိ
นิ๑โค๑ร๑ช๑ร๑า๑เม ๑ เ๑น โข ป๑น ส๑ม๑เย๑น ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ส๑นိ ส๑ก๑ย๑น๑ น๑วํ
ส๑ณ๑จ๑ค๑ร๑ิ อ๑จิ๑ร๑กา๑ริ๑ตํ โหติ อ๑น๑ช๑ฎ๑ว๑ต๑ถ๑ติ ส๑ม๑ณ๑น ว๑ พ๑ร๑า๑ห๑ม๑ณ๑น
ว๑ เก๑น๑จิ๑ว๑ ม๑นุ๑ส๑ส๑ถ๑น๑ ๑ อ๑ถ โข ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ ส๑ก๑ย๑า ย๑น
๑ก๑วา เ๑น๑ป๑ส๑ง๑ก๑มี๑ส๑ อุ๑ป๑ส๑ง๑ก๑มิ๑ต๑ว๑ ๑ก๑ว๑น๑ต๑ อ๑ภ๑ิ๑วา๑เท๑ต๑ว๑ เอ๑ก๑ม๑น๑ต๑
นิ๑สี๑ท๑ี๑ส๑ ๑ เอ๑ก๑ม๑น๑ต๑ นิ๑สิ๑น๑นา โข ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ ส๑ก๑ย๑า ๑ก๑ว๑น๑ต๑
เอ๑ต๑ท๑โว๑จ๑ อ๑ิ๑ช ๑ก๑น๑เต ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ส๑นိ ๑ ส๑ก๑ย๑น๑ น๑วํ ส๑ณ๑จ๑ค๑ร๑ิ
อ๑จิ๑ร๑กา๑ริ๑ตํ อ๑น๑ช๑ฎ๑ว๑ต๑ถ๑ติ ส๑ม๑ณ๑น ว๑ พ๑ร๑า๑ห๑ม๑ณ๑น ว๑ เก๑น๑จิ๑ว๑
ม๑นุ๑ส๑ส๑ถ๑น๑ ๑ ต๑ิ ๑ก๑น๑เต ๑ก๑วา ป๑จ๑มํ ป๑ริ๑ก๑ถ๑ช๑ต๑ ๑ก๑ว๑ตา ป๑จ๑มํ
ป๑ริ๑ก๑ถ๑ต๑ ป๑จ๑ณ๑า ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ ส๑ก๑ย๑า ป๑ริ๑ก๑ถ๑ช๑ิ๑ส๑น๑ติ ต๑ท๑ส๑
ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ส๑นိ ๑ ส๑ก๑ย๑น๑ ทิ๑ฆ๑ร๑ต๑ต๑ หิ๑ต๑ย ส๑ุข๑ย๑า๑ติ ๑ อ๑ธิ๑วา๑เส๑ติ
๑ก๑วา ต๑ณ๑หิ๑ภ๑า๑เว๑น ๑ อ๑ถ โข ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑ ส๑ก๑ย๑า ๑ก๑ว๑โต
อ๑ธิ๑วา๑ส๑น๑ วิ๑ท๑ิ๑ต๑ว๑ อ๑ฎ๑จ๑ย๑า๑ส๑นา ๑ก๑ว๑น๑ต๑ อ๑ภ๑ิ๑วา๑เท๑ต๑ว๑ ป๑ท๑ก๑ชิ๑ณ๑
ก๑ต๑ว๑า ย๑น น๑วํ ส๑ณ๑จ๑ค๑ร๑ิ เ๑น๑ป๑ส๑ง๑ก๑มี๑ส๑ อุ๑ป๑ส๑ง๑ก๑มิ๑ต๑ว๑ ส๑พ๑พ๑ส๑น๑ถ๑ริ๑ส๑น๑ถ๑ต๑ ๒
ส๑ณ๑จ๑ค๑ร๑ิ ส๑น๑ถ๑ริ๑ต๑ว๑ อ๑า๑ส๑น๑า๑น๑ิ ป๑ณ๑ย๑า๑เป๑ต๑ว๑ อ๑ุ๑ท๑ก๑ม๑ณ๑ิก๑
ป๑ติ๑ฎ๑จ๑า๑เป๑ต๑ว๑ เ๑ล๑ป๑ป๑ท๑ี๑ป๑ิ อ๑า๑โร๑เป๑ต๑ว๑า ย๑น ๑ก๑วา เ๑น๑ป๑ส๑ง๑ก๑มี๑ส๑
อุ๑ป๑ส๑ง๑ก๑มิ๑ต๑ว๑ ๑ก๑ว๑น๑ต๑ เอ๑ต๑ท๑โว๑จ๑ ส๑พ๑พ๑ส๑น๑ถ๑ริ๑ส๑น๑ถ๑ต๑
๑ก๑น๑เต ส๑ณ๑จ๑ค๑ร๑ิ อ๑า๑ส๑น๑า๑น๑ิ ป๑ณ๑ย๑ค๑ต๑า๑น๑ิ อ๑ุ๑ท๑ก๑ม๑ณ๑ิ๑โก ป๑ติ๑ฎ๑จ๑า๑ป๑ิ๑โต
#๑ ม. ย๑. ก๑ป๑ิล๑ว๑ต๑ถ๑ว๑น๑ ๑ ๒ ม. ย๑. ส๑พ๑พ๑ส๑น๑ถ๑ริ๑ ๑

เตลปป์ทีโป อาโรปีโต ยสุสหานิ ฆนเต ภาควา กาลิ มณฺณตีติ ฯ

[๓๒๗] อถ โข ภาควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สทุธิ
ภิกฺขุสงฺฆเณ เณ นวํ สณฺจาคาริ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ปาเท ปกฺขาลเตตฺวา สณฺจาคาริ ปวิสิตฺวา มชฺฌิมิ ฌมฺภิ นิสฺสาย
ปฺรตฺตถาภิมุโข นิสีทิ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆปิ โข ปาเท ปกฺขาลเตตฺวา
สณฺจาคาริ ปวิสิตฺวา ปจฺฉิมิ ภิตฺตี นิสฺสาย ปฺรตฺตถาภิมุโข นิสีทิ
ภควนฺตํเขว ปฺรภฺกฺขตฺวา ฯ กاپิลวตฺถวาปิ [๑] สกฺยา ปาเท
ปกฺขาลเตตฺวา สณฺจาคาริ ปวิสิตฺวา ปฺรตฺตถิมิ ภิตฺตี นิสฺสาย ปจฺฉามฺฆา
นิสึทิสฺส ภควนฺตํเขว ปฺรภฺกฺขตฺวา ฯ อถ โข ภาควา กاپิลวตฺถเว
สเกยฺส พหุเทว รตฺตี ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมากฺเขตฺวา
สมฺมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อฺยุโยเชติ อภิกฺกนฺตา โข โคตม ๒ รตฺติ
ยสุสหานิ กาลิ มณฺณถาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ [๓] กاپิลวตฺถวา สกฺยา
ภควโต ปฺฏิสฺสุตฺวา อฺภูจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขินฺ
กตฺวา ปกฺกมึสฺส ฯ

[๓๒๘] อถ โข ภาควา อจิรปฺกนฺเตสฺส กاپิลวตฺถเวสฺส สเกยฺส
อายสฺมณฺตํ มหาโมคฺคฺคฺลลานํ อามนฺเตสิ วิคตฺถินมิทฺุโร โข
โมคฺคฺคฺลลานํ ภิกฺขุสงฺโฆ ปฺฏิภาตฺถ ตํ โมคฺคฺคฺลลานํ ภิกฺขุณิ ฌมฺมิ กถา
ปฺฏิจฺจि เม อาคิถายติ ตมฺหํ อายมิสฺสามิติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลลานโน ภควโต ปจฺจสฺสโสสิ ฯ อถ โข
ภาควา จตฺตคฺคฺคฺณิ สงฺฆมาฏี ปณฺณเปตฺวา ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสน สึหเสยฺย
#๑ ยฺ. โข ฯ ๒ ม. ยฺ. โคตมา ฯ ๓ ม. ยฺ. โข ฯ

กปฺเปสิ ปาเทน ปาทำ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน อญฺ्ञานสณฺณํ
มนสิกริตฺวา ฯ ตตฺร โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
อวฺวโส ภิกฺขเวติ ฯ อวฺวโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺคฺคฺคาโน สุต
ปจฺจสฺสโสสุํ ฯ อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน เอตทโวจ
อวสฺสุตฺตปริยายญจ โว อวฺวโส เทเสสฺสามิ อนวสฺสุตฺตปริยายญจ ตํ
สุณาถ สาธุกํ มนสิ กโรถ ภาสิสฺสามิติ ฯ เอวมวฺวโสติ โข
เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน สุต ปจฺจสฺสโสสุํ อายสฺมา
มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน เอตทโวจ กถํ อวฺวโส อวสฺสุโต โหติ ฯ อิทาวฺวโส
ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา ปิยฺรูเป รูเป อธิมุจฺจติ อปฺปิยฺรูเป
รูเป พยาปชฺชติ อนฺนุปฺนฺนุจิตกายนฺติ ๑ จ วิหฺรติ ปริตฺตเจตโส ตณฺจ
เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต
อฺปฺปนฺนา ปาปกกา อกฺุสฺสา ชมฺมา อปฺริเสสา นฺริชฺฉนฺนติ ฯเปฯ
ชิวุหาย รลฺลํ สยิตฺวา ฯ มนฺสา ชมฺมํ วิญฺญา ย ปิยฺรูเป ชมฺเม
อธิมุจฺจติ อปฺปิยฺรูเป ชมฺเม พยาปชฺชติ อนฺนุปฺนฺนุจิตกายนฺติ ๑ จ
วิหฺรติ ปริตฺตเจตโส ตณฺจ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อฺปฺปนฺนา ปาปกกา อกฺุสฺสา ชมฺมา
อปฺริเสสา นฺริชฺฉนฺนติ ฯ อยํ วุจฺจตา วฺวโส ภิกฺขุ อวสฺสุโต จกฺขุวิญฺเญยฺเยสุ
รฺูเปสุ ฯเปฯ อวสฺสุโต ชิวุหาวิญฺเญยฺเยสุ รเสสุ
ฯเปฯ อวสฺสุโต มโนวิญฺเญยฺเยสุ ชมฺเมสุ ฯ

[๓๒๕] เอวํวิหารี จาวฺวโส ภิกฺขุ จกฺขุโต เจปิ นํ มาโร
#๑ ม. ย. อนฺนุปฺนฺนุจิตกายนฺติ ฯ จสทฺโท นตฺถิ ฯ

อุปสงฺกมติ ลเภถว มาโร โอตาริ ลเภถ มาโร อารมฺมณั
ฯเปฯ ชิวหาโต เจปิ นั มาโร อุปสงฺกมติ ฯเปฯ มนโต
เจปิ นั มาโร อุปสงฺกมติ ลเภถว มาโร โอตาริ ลเภถ
มาโร อารมฺมณั ฯ เสยฺยถาปี อาวุโส นพาคาริ วา ตินาคาริ
วา สุกฺขกาพาสั ๑ เตโรวสุสิกั ปฺรตฺถิมาย เจปิ นั ทิสาย ปฺริโส
อาทิตฺตตาย ตินฺนุกาย อุปสงฺกเมยฺย ลเภถว อคฺคิ โอตาริ ลเภถ
อคฺคิ อารมฺมณั ฯ ปจฺฉิมาย เจปิ นั ทิสาย ปฺริโส อาทิตฺตตาย
ตินฺนุกาย อุปสงฺกเมยฺย ฯเปฯ อุตฺตราย เจปิ นั ทิสาย ฯ ทกฺขินฺนํ
เจปิ นั ทิสาย ฯ เหนฺจิมโต เจปิ นั ฯ อุปฺริมโต เจปิ นั ฯ
ยโต กฺุโต เจปิ นั ปฺริโส อาทิตฺตตาย ตินฺนุกาย อุปสงฺกเมยฺย
ลเภถว อคฺคิ โอตาริ ลเภถ อคฺคิ อารมฺมณั ฯ เอวเมว
โข อาวุโส เอววิหารี ภิกฺขุ จกฺขุโต เจปิ นั มาโร อุปสงฺกมติ
ลเภถว มาโร โอตาริ ลเภถ มาโร อารมฺมณั ฯเปฯ ชิวหาโต
เจปิ นั มาโร อุปสงฺกมติ ฯเปฯ มนโต เจปิ นั มาโร อุปสงฺกมติ
ลเภถว ๒ มาโร โอตาริ ลเภถ มาโร อารมฺมณั ฯ

[๓๓๐] เอววิหารินฺนํ อาวุโส ภิกฺขุ รูปา อธิภัสฺส น ภิกฺขุ รูปे
อธิภอสฺสิ สทฺททา ภิกฺขุ อธิภัสฺส น ภิกฺขุ สทฺทเท อธิภอสฺสิ คนฺธา
ภิกฺขุ อธิภัสฺส น ภิกฺขุ คนฺธเ อธิภอสฺสิ รสา ภิกฺขุ อธิภัสฺส น
ภิกฺขุ รเส อธิภอสฺสิ โฝฏฺฐพฺพา ภิกฺขุ อธิภัสฺส น ภิกฺขุ โฝฏฺฐพฺเพ
#๑ ม. ย. สฺขั โภพาลี ฯ ๒ ย. ลภเตว ฯ

อธิโกสิ ฌมมา ภิกขุ อธิภิสุ น ภิกขุ ฌมเม อธิโกสิ ฯ
อัย วุจจตาวัสโส ภิกขุ รูปาธิภูโต สททาธิภูโต กนุชาธิภูโต รสาธิภูโต
โผฏฐพพาธิภูโต ฌมมาธิภูโต [๑] อนธิภูโต ๒ อธิภิสุ [๓] ปาปกกา
อกุสลา ฌมมา สงกิลลิสกา โปโนพุกวิกา สทรา ทุกขวิปากา
อายตี ชาติชรามรณียา ฯ เอว โข อาวุโส อวสุสูโต โหติ ฯ

[๓๓๑] กถญจาวุโส อนวสุสูโต โหติ ฯ อิทาวุโส ภิกขุ จกขุณา
รูปํ ทิสฺวา ปิยรูเป รูปे นามิจฺจจติ อปฺปิยรูเป รูปे น พยาปชชติ
อุปฺภูจิตกายสตี จ วิหริตี อปฺปมาณเจตโส ตลฺลจ เจโตวิมุตตี
ปลฺลณวิมุตตี ยถาภูตํ ปชานาตี ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกกา
อกุสลา ฌมมา อปริเสสา นิสฺซมฺนตี ฯเปฯ ชิวฺหาเย รลฺลํ สายิตฺวา
ฯเปฯ มนสา ฌมมํ วิญฺญาเย ปิยรูเป ฌมเม นามิจฺจจติ
อปฺปิยรูเป ฌมเม น พยาปชชติ อุปฺภูจิตกายสตี จ วิหริตี
อปฺปมาณเจตโส ตลฺลจ เจโตวิมุตตี ปลฺลณวิมุตตี ยถาภูตํ
ปชานาตี ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกกา อกุสลา ฌมมา
อปริเสสา นิสฺซมฺนตี ฯ อัย วุจจตาวัสโส ภิกขุ อนวสุสูโต จกขุวิญฺเญเยสุ
รูปेषु ฯเปฯ อัย วุจจตาวัสโส ภิกขุ อนวสุสูโต
ชิวฺหาวิญฺเญเยสุ รเสสุ ฯเปฯ อนวสุสูโต มโนวิญฺเญเยสุ
ฌมเมสุ ฯ เอวฺวิหารี จาวุโส ภิกขุ จกขุโต เจปิ นํ มาโร
อุปฺสงกมตี เนว ลลเถถ มาโร โอตาริ น ลลเถถ มาโร อารมฺมณํ
ฯเปฯ ชิวฺหาโต เจปิ นํ มาโร อุปฺสงกมตี ฯเปฯ มนโต
#๑ ม. ย. อธิภูโต ฯ ๒ ม. ย. อนธิภู ฯ ๓ ม. ย. นํ ฯ

เจปี นั มาโร อุปสงกมติ เนว ลเถถ มาโร โอตาร์ น ลเถถ
 มาโร อารมมณั ๗ เสยฺยถาปี อาวุโส ฎฎาการสาถั ๑ วา
 พหลมตฺติกาบทุทาวเลปนา ๒ ปุรตฺถิมาย เจปี [๓] ทิสาย ปุริโส
 อาทิตฺตาย ตินฺนุกาย อุปสงกเมยฺย เนว ลเถถ อคฺคิ โอตาร์ น ลเถถ
 อคฺคิ อารมมณั ๗เป๗ ปจฺฉิมาย เจปี นั ๗ อุตฺตราย เจปี
 นั ๗ ทกฺขินาย เจปี นั ๗ เหนฺจิมโต เจปี นั ๗ อุปริมโต
 เจปี นั ยโต กุโตจิจ เจ ปุริโส [๓] อาทิตฺตาย ตินฺนุกาย อุปสงกเมยฺย
 เนว ลเถถ อคฺคิ โอตาร์ น ลเถถ อคฺคิ อารมมณั ๗
 เอวมเว โข อาวุโส เอวิวิหารี ภิกฺขุ จกฺขุโต เจปี นั มาโร
 อุปสงกมติ เนว ลเถถเว มาโร โอตาร์ น ลเถถ มาโร
 อารมมณั ๗เป๗ ชิวฺหาโต เจปี นั มาโร อุปสงกมติ น
 ลเถถเว มาโร โอตาร์ น ลเถถ มาโร อารมมณั ๗ เอวิวิหารี
 จาวุโส ภิกฺขุ รูป อธิภอสฺสี น รูปา ภิกฺขุ อธิภัสฺสุ สทฺทเท
 ภิกฺขุ อธิภอสฺสี น สทฺทา ภิกฺขุ อธิภัสฺสุ คณฺเช ภิกฺขุ อธิภอสฺสี
 น คณฺธา ภิกฺขุ อธิภัสฺสุ รเส ภิกฺขุ อธิภอสฺสี น รสา ภิกฺขุ
 อธิภัสฺสุ โผฏฺจพฺเพ ภิกฺขุ อธิภอสฺสี น โผฏฺจพฺพา ภิกฺขุ อธิภัสฺสุ
 ฐมฺเม ภิกฺขุ อธิภอสฺสี น ฐมฺมา ภิกฺขุ อธิภัสฺสุ ๗ อัย วุจฺจตาวุโส
 ภิกฺขุ รูปาธิฏฺฐ สทฺทาธิฏฺฐ คณฺธาธิฏฺฐ รสาธิฏฺฐ โผฏฺจพฺพาธิฏฺฐ ฐมฺมาธิฏฺฐ [๔]
 อธิภอสฺสี เต ปาปเก อกฺุสเส ฐมฺเม สงฺกิลเสเก โปโนพฺภเวเก
 #๑ ม. ฎฎาการ วา สาลา วา ๗ ย. ฎฎาการ วา ฎฎาการสาลา วา ๗ ๒ ม. ย.
 #พหลมตฺติกา อทฺทาวเลปนา ๗ ๓ ม. ย. นั ๗ ๔ ม. ย. อธิฏฺฐ อนภิกฺขุโต ๗

สทเร ทุกฺขวิปาเก อายตี ชาตฺชรามรณฺนเย ฯ เอวํ โข อาวุโส
อนวสุตฺโต โหตีติ ฯ อถ โข ภควา วุฏฺฐหิตฺวา อายสฺมนนฺตํ
มหาโมคฺคัลลนํ อามนฺเตสึ สาธุ สาธุ โข โมคฺคัลลน สาธุ โข
ตฺวํ โมคฺคัลลน ภิกฺขุณฺโณ อวสุตฺตปริยายณฺจ อนวสุตฺตปริยายณฺจ
อภาสีติ ฯ อิทมวโจ อายสฺมา มหาโมคฺคัลลนโน ฯ สมนฺนุโย
สตุถา อโหสิ ฯ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคัลลนสฺส
ภาสีตํ อภินนฺทฺนฺติ ฯ ฉนฺจ ฯ

[๓๓๒] ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฬเพสฺสึ เยว ทุกฺขธมฺมานํ
สมฺมทฺยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ อถ โข ปนสฺส
กามา ทิฏฺฐา โหนฺติ ยถาสฺส กามे ปสฺสโต โข กามสฺส
กามฉนฺโท กามเสฺนโห กามมฺจฺฉา กามปริพาโห โส นานฺนเสตี
ตถา โข ปนสฺส จาโร จ วิหาโร จ อนฺนพฺพุโ ๑ โหตี ฯ ยถาจรนฺตํ
วิหรนฺตํ อภิชฺฉาโทมฺนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ธมฺมา นานฺนสฺสวนฺติ ๒ ฯ
กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฬเพสฺสึเยว ทุกฺขธมฺมานํ สมฺมทฺยณฺจ
อตฺถงฺกมณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ อิติ รุปํ อิติ รุปสฺส สมฺมทโย
อิติ รุปสฺส อตฺถงฺกโม ฯ อิติ เวทนา ฯ เปฯ อิติ สลฺยณา ฯ
อิติ สงฺขารา ฯ อิติ วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺมทโย
อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺกโมติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฬเพสฺสึเยว
ทุกฺขธมฺมานํ สมฺมทฺยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ

[๓๓๓] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กามา ทิฏฺฐา โหนฺติ ยถาสฺส
#๑ ม. อนฺนพฺพุโ ๑ ๒ ม. นานฺนเสนฺติ ฯ

กาม ปสฺสโต โย กามสฺ กามฉนฺโท กามเสนฺโห กามมฺจฺฉา
กามปริพาโห โส นานุเสติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อํคารกาสุ
สํชิกโปริสา ปุณฺณา อํคารานํ วิตฺตจฺจิกานํ วิตฺตฺฐมานํ ฯ อถ โข
ปุริโส อากฺขเจยฺย ชีวิตฺตกาโม อมริตฺตกาโม สุขกาโม ทฺวขฺปฏฺฐิโก
ตเมนนํ เทว พฺลวฺนโต ปุริสา นานาพาหาสุ คเหตุวา ตํ อํคารกาสุ
อุปกทฺตเมยฺยํ โส อิติ อิมเมว กายํ สนนามเมยฺย ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ
อณฺดาณฺณหิ ๑ ภิกฺขเว ตสฺส ปุริสฺสฺส โหติ ๒ อิมณฺจาหํ ๓ อํคารกาสุ
ปฺปติสฺสํมิตฺติ ตโตนิทานํ มรณํ วา นิจฺจจฺฉิตฺตํมิตฺติ มรณมตฺตํ วา
ทฺวขฺนฺติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อํคารกาสุปฺมา กามา
ทิจฺฉา โหนฺติ ยถาสฺส กาม ปสฺสโต โย กามสฺ กามฉนฺโท
กามเสนฺโห กามมฺจฺฉา กามปริพาโห โส นานุเสติ ฯ

[๓๓๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จาโร จ วิหาโร จ อนฺุพนฺุโ ๔
โหติ ยถา จรณฺตํ วิหรณฺตํ อภิขฺฉมาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา
ธมฺมา นานุสฺสวณฺติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส พหุคณฺณกํ ทายํ
ปวิเสยฺย ตสฺส ปุริโตปี กณฺณโก ปจฺฉโตปี กณฺณโก อุตฺตรโตปี
กณฺณโก ทกฺขิมโตปี กณฺณโก เหฏฺฐโตปี กณฺณโก อฺุปรโตปี
กณฺณโก โส สโตว ๕ อภิกฺกเมยฺย สโตว ๕ ปฏฺฐิกเมยฺย มามํ
กณฺณโกติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ยํ โลกํ ปิยรूपํ สาทฺรूपํ
อํยํ วุจฺจติ อริยสฺส วินเย กณฺณโกติ อิติ วิทิตฺวา อสฺวโร จ
#๑ ม. ฅาติ หิ ฯ ยฺย ฅาตณฺหิ ฯ ๒ ม. อํยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ยฺ. อิมํ ขฺวาทํ ฯ
#๔ ม. ยฺ. อนฺุพฺพุโ ๕ ยฺ. ยโต จ ฯ

สั้วโร จ เวทิตพุโพ ฯ

[๓๓๕] กถญจ ภิกขเว อสั้วโร โหติ ฯ อิธ ภิกขเว ภิกขุ จกขุณา
รูปุํ ทิสฺวา ปิยฺรฺุเป รุเป อธิมุจฺจติ อปฺปิยฺรฺุเป รุเป พุยาปชฺชติ
อนุปฏิตฺตกายสฺติ จ วิหฺรติ ปริตฺตเจตฺโต ตถจ เจโตวิมุตฺตี
ปลฺลววิมุตฺตี ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา
ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯเปฯ ชิวฺหยา
รลํ สายิตฺวา ฯเปฯ มนฺสา ฆมฺมํ วิญฺญาถ ปิยฺรฺุเป ฆมฺเม
อธิมุจฺจติ อปฺปิยฺรฺุเป ฆมฺเม พุยาปชฺชติ อนุปฏิตฺตกายสฺติ จ
วิหฺรติ ปริตฺตเจตฺโต ตถจ เจโตวิมุตฺตี ปลฺลววิมุตฺตี ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมา
อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯ เอวํ โข ภิกขเว อสั้วโร โหติ ฯ

[๓๓๖] กถญจ ภิกขเว สั้วโร โหติ ฯ อิธ ภิกขเว ภิกขุ
จกขุณา รูปุํ ทิสฺวา ปิยฺรฺุเป รุเป นาทิมุจฺจติ อปฺปิยฺรฺุเป รุเป
น พุยาปชฺชติ อุปฏิตฺตกายสฺติ จ วิหฺรติ อปฺปมาณเจตฺโต
ตถจ เจโตวิมุตฺตี ปลฺลววิมุตฺตี ยถาภูตํ ปชานาติ ยตฺถสฺส
เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกฺุสลา ฆมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯเปฯ
ชิวฺหยา รลํ สายิตฺวา ฯเปฯ มนฺสา ฆมฺมํ วิญฺญาถ ปิยฺรฺุเป
ฆมฺเม นาทิมุจฺจติ อปฺปิยฺรฺุเป ฆมฺเม น พุยาปชฺชติ อุปฏิตฺต-
กายสฺติ จ วิหฺรติ อปฺปมาณเจตฺโต ตถจ เจโตวิมุตฺตี ปลฺลว-
วิมุตฺตี ยถาภูตํ ปชานาติ ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกฺุสลา

ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฌนฺติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว สํวโร โหติ ฯ

[๓๓๗] ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เอวํ จรโต เอวํ วิหฺรโต
กทาจิ กรหจิ สติสมฺโมสา อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ธมฺมา
สรสฺสกปฺปา สลฺโลชนฺิยา ฯ ทนฺุโร ภิกฺขเว สตุปฺปาโท อถ โข
นํ จิปฺปเมว ปชฺหติ วิโนเทติ พุยนฺตฺกโรติ อนภาวํ คเมติ ฯ
เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส ทิวสํ สนตฺตเต อโยกฺญาเห เทว วา
ตีณฺิ วา อุทกมุสฺสิตานิ นิปาเตยฺย ฯ ทนฺุโร ภิกฺขเว อุทกมุสฺสิตานํ
นิปาโต อถ โข นํ จิปฺปเมว ปริกฺขยํ ปรียาทานํ คจฺเจยฺย ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว ตสฺส เจ ภิกฺขุโน เอวํ จรโต เอวํ วิหฺรโต
กทาจิ กรหจิ สติสมฺโมสา อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกุสลา ธมฺมา
สรสฺสกปฺปา สลฺโลชนฺิยา ฯ ทนฺุโร ภิกฺขเว สตุปฺปาโท อถ โข
นํ จิปฺปเมว ปชฺหติ วิโนเทติ พุยนฺตฺกโรติ อนภาวํ คเมติ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จาโร จ วิหาโร จ อนฺุพฺนุโร โหติ
ยถา จรณฺตํ วิหฺรณฺตํ อภิขฺฌมาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา
นानุสฺสวณฺติ ฯ

[๓๓๘] ตถฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุํ เอวํ จรณฺตํ เอวํ วิหฺรณฺตํ ราชานो
วา ราชมฺหามตฺตา วา มิตฺตา วา อมจฺจา วา ชาติ วา สาโลหิตา
วา โภเคหิ อภิภูจฺจุํ ปวาเรยฺยํ เอหฺมฺโภ ๑ ปุริส กิณฺเต อิม กาสาวา
อนฺุทฺยหนฺติ ๒ ฯ ก็ มฺณฺุโฑ กปาลมฺนุจฺรสี ฯ เอหิ หีนายาวตฺติตฺวา
โภเค จ ภูณฺุชฺสฺสุ ปฺลฺณฺานิ จ กโรหิติ ฯ โส จ ๓ ตํ ภิกฺขเว
#๑ ม. ย. เอหิ โภ ฯ ๒ ม. ย. อนฺุทฺยหนฺติ ฯ ๓ ม. ย. วต ฯ

ภิกฺขุ เอวํ จรฺนโต เอวํ วิหรฺนโต สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนา-
ยาวตฺติสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชตี ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กงฺกานที
ปาจันนินฺนา ปาจันโปกฺขา ปาจันปพฺภารา อถ มหฺชนกาโย
อากฺขเจยฺย กุทฺททาลปีฎฺฐกํ อาทาย มยํ อิมํ กงฺกํ นที ปจฺจณินฺนํ
กริสฺสาม ปจฺจนาโปกฺขํ ปจฺจนาปพฺภารนฺติ ฯ ตํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว
อปี นฺุ โข โส มหฺชนกาโย กงฺกํ นที ปจฺจณินฺนํ กรเยย
ปจฺจนาโปกฺขํ ปจฺจนาปพฺภารนฺติ ฯ โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ กงฺกา ฆนฺเต นที ปาจันนินฺนา ปาจันโปกฺขา ปาจันปพฺภารา
สา น สฺกฺรา ปจฺจณินฺนา ๑ กาทฺตุ ปจฺจนาโปกฺขา ปจฺจนาปพฺภารา ฯ
ยวาทเว ปน โส มหฺชนกาโย กิลมถสฺส วิฆาตสฺส
ภาคี อสฺสาตี ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ตถเจ ภิกฺขุ เอวํ จรฺนตํ
เอวํ วิหรฺนตํ ราชานो วา ราชมฺหามตฺตา วา มิตฺตา วา อมฺจจา
วา ชาติ วา สาโลหิตา วา โภเคหิ อภิหฺนฺจฺจุ ปวาเรยฺยํ เอหฺมโภ
ปฺริส กิํ เต อิมํ กาสาวา อานุทฺยหนฺติ ฯ กิํ [๒] มฺณฺุโท กปาลมฺนฺุจฺรสิ ฯ
เอหิ หีนายาวตฺติตฺตฺวา โภเค จ ฆญฺชสฺส ปฺญฺณานิ
จ กโรหีตี ฯ โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ จรฺนโต เอวํ วิหรฺนโต
สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชตี ฯ ตํ
กิสฺส เหตุ ฯ ยํ หิ ตํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ทิฆรตฺตํ วิเวกนินฺนํ
วิเวกโปกฺขํ วิเวกปพฺภารํ ตถจ ๓ หีนายาวตฺติสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ
วิชฺชตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

#๑ ยฺ. ปจฺจณินฺนํ...โปกฺขํ...ปพฺภารํ ฯ ๒ ยฺ. นฺุ ฯ ๓ ม. ยฺ. ตถา ฯ

[๓๓๕] อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ เยน อญฺจตโร ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺก
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข
อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ ยโต โข อาวุโส
ภิกฺขุ จนนํ ผสฺสยตฺตานํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ ยถาภูตํ
ปชานาติ เอตฺตาวตฺตา โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ
โหตีติ ฯ อถ โข โส ภิกฺขุ อสนฺตฺถุโจ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ปญฺหาเวยฺยากรณฺน ๑
เยน อญฺจตโร ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ตํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ
สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุ ปญฺจนนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ
สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ เอตฺตาวตฺตา
โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ อถ โข โส ภิกฺขุ
อสนฺตฺถุโจ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ปญฺหาเวยฺยากรณฺน เยน อญฺจตโร
ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ กิตฺตาวตฺตา
นฺุ โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ ยโต โข
อาวุโส ภิกฺขุ จตฺนุนํ มหาภูตानํ สมุทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ ยถาภูตํ
ปชานาติ เอตฺตาวตฺตา โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ
โหตีติ ฯ อถ โข โส ภิกฺขุ อสนฺตฺถุโจ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ปญฺหาเวยฺยากรณฺน
เยน อญฺจตโร ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ตํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข อาวุโส ภิกฺขุโน ทสฺสนํ
สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุ ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ
#๑ ม. ปญฺหาเวยฺยากรณฺน ฯ ย. ปญฺหาเวยฺยากรณฺน ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

สพพนต์ นิโรธมมุนติ ยถาภูตํ ปชานาติ เอตตาวตา โข อาวุโส
ภิกขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ

[๓๔๐] อถ โข โส ภิกขุ อสนนฺตญฺโ จ ตสฺส ภิกขุสฺส ปญหา-
เวยฺยากรณฺน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทฺติ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ
ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหํ ภนฺเต เยนญฺจตโร ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมฺมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกขุํ เอตทโวจํ กิตฺตาวตา นฺุ โข อาวุโส
ภิกขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ เอวํ วุคฺเต ภนฺเต โส ภิกขุ
มํ เอตทโวจ ยโต โข อาวุโส ภิกขุ ๑ จนฺนํ ผสฺสายตนาณํ
สมฺมทญฺจ อตฺถงฺกมญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ เอตตาวตา [๒] โข
อาวุโส ภิกขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ๓ ฯ อถ โขหํ ภนฺเต
อสนนฺตญฺโ จ ตสฺส ภิกขุสฺส ปญหาเวยฺยากรณฺน เยน อญฺจตโร
ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมฺมิ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกขุํ เอตทโวจํ กิตฺตาวตา
นฺุ โข อาวุโส ภิกขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ เอวํ วุคฺเต ภนฺเต
โส ภิกขุ มํ เอตทโวจ ยโต โข อาวุโส ภิกขุ ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ
ฯเปฯ จตฺตุนฺนํ มหาภูตानํ สมฺมทญฺจ อตฺถงฺกมญฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ยงฺกิลฺยจฺจ สมฺมทขมฺมํ สพพพนต์ํ นิโรธมมุนติ
ยถาภูตํ ปชานาติ เอตตาวตา โข อาวุโส ภิกขุโน
ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ อถ โขหํ ภนฺเต อสนนฺตญฺโ จ ตสฺส
ภิกขุสฺส ปญหาเวยฺยากรณฺน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิ ฯเปฯ
#๑ ยฺ. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๒ ยฺ. นฺุ ... ฯ ๓ ม. ยฺ. โหตีติ ฯ

กิตฺตาวตานิ โข ภนฺเต ภิกฺขุโน ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหตีติ ฯ

[๑๔๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขุ ปุริสสฺส กิสุโก อทิจฺจปฺพุโพ อสฺส ฯ
โส เยนลฺลตโร ปุริโส กิสุกสฺส ทสฺสาวิ เตนฺอุปสงฺกเมยฺย อุปสงฺกมิตฺวา
ตํ ปุริสํ เอวํ วเทยฺย กิทธิโส โภ ปุริส กิสุโกติ ฯ
โส เอวํ วเทยฺย กาทฺโโก โข อมฺโภ ปุริส กิสุโก เสยฺยถาปี
ฉามฆาณฺฐิ ฯ เตน โข ปน ภิกฺขุ สมเยน ตาทิโสวสฺส กิสุโก
ยถา ๑ ตสฺส ปุริสสฺส ทสฺสนํ ฯ อถ โข โส ภิกฺขุ ปุริโส อสนฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตสฺส ปุริสสฺส ปณฺหาเวยฺยากรณฺน เยนลฺลตโร ปุริโส กิสุกสฺส
ทสฺสาวิ เตนฺอุปสงฺกเมยฺย อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ปุริสํ เอวํ วเทยฺย
กิทธิโส อมฺโภ ปุริส กิสุโกติ ฯ โส เอวํ วเทยฺย โลหิตฺโโก โข
อมฺโภ ปุริส กิสุโก เสยฺยถาปี มํสเปสีติ ฯ เตน โข ปน ภิกฺขุ
สมเยน ตาทิโสวสฺส กิสุโก ยถาปี ตสฺส ปุริสสฺส ทสฺสนํ ฯ
อถ โข โส ภิกฺขุ ปุริโส อสนฺตฺตฺตฺตฺตฺต ตสฺส ปุริสสฺส ปณฺหาเวยฺยากรณฺน
เยนลฺลตโร ปุริโส กิสุกสฺส ทสฺสาวิ เตนฺอุปสงฺกเมยฺย
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ปุริสํ เอวํ วเทยฺย กิทธิโส โภ ปุริส กิสุโกติ ฯ
โส เอวํ วเทยฺย โอจิริกขาโต ๒ โข อมฺโภ ปุริส กิสุโก
อาทิลฺลสิปาฏฺโฐ เสยฺยถาปี สิริโสติ ฯ เตน โข ปน ภิกฺขุ สมเยน
ตาทิโสวสฺส กิสุโก ยถาปี ตสฺส ปุริสสฺส ทสฺสนํ ฯ อถ โข
โส ภิกฺขุ ปุริโส อสนฺตฺตฺตฺตฺต ตสฺส ปุริสสฺส ปณฺหาเวยฺยากรณฺน
เยนลฺลตโร ปุริโส กิสุกสฺส ทสฺสาวิ เตนฺอุปสงฺกเมยฺย อุปสงฺกมิตฺวา
#๑ ม. ย. ยถาปี ฯ ๒ ย. โอทิริกขาโต ฯ

ตัม ปุริสั เอวั วเทยฺย กิทธิโส โภ ปุริส กีสฺสโกติ ฯ โส เอวั
วเทยฺย พหฺลปตฺตปลาโส สณฺทจฺญาโย ๑ โข อมฺโภ ปุริส กีสฺสโก
เสยฺยถาปี นิโครฺชโรติ ฯ เตน โข ปน ภิกฺขุ สมเยน ตาภิโสวสฺส
กีสฺสโก ยถาปี ตสฺส ปุริสสฺส ทสฺสนํ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขุ
ยถา ยถา อธิมุตฺตानํ เตสํ สปฺปุริสานํ ทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ โหติ ๒
ตถา ตถา โข เณเกหิ ๓ สปฺปุริเสหิ พุยาถํ ฯ

[๓๔๒] เสยฺยถาปี ภิกฺขุ รณฺโณ ปจฺจนฺติมํ นครํ ทพฺพํ ๔
ปากรโตรณํ จทฺวาริ ตตฺรสฺส โทวาริกอ ปณฺฑิตอ พุตฺโต
เมธาวิ อลฺลวาทานํ นิวาเรตา ถาตานํ ปเวเสตา ฯ ปุรฺตถิมาย
ทิสาย อากนฺตฺวา สีนํ ทุตฺตํ ตํ โทวาริกํ เอวั วเทยฺย กตฺถมฺโภ ๕
ปุริส อิมสฺส นครสฺส นครสามิติ ฯ โส เอวั วเทยฺย เอโส ฆนฺเต
มชฺเฌ สิงฺฆาฏฺเเก นิสินฺโนติ ฯ อถ โข ตํ สีนํ ทุตฺตํ นครสามิตฺส
ยถาถฺถํ วจันํ นียาเทตฺวา ยถาคตฺมกฺคํ ปฏิปชฺเชยฺย ฯ ปจฺฉิมาย
ทิสาย อากนฺตฺวา สีนํ ทุตฺตํ ฯเปฯ อุตฺตราย ทิสาย ทกฺขิณาย
ทิสาย อากนฺตฺวา สีนํ ทุตฺตํ ตํ โทวาริกํ เอวั วเทยฺย กตฺถมฺโภ
ปุริส อิมสฺส นครสฺส นครสามิติ ฯ โส เอวั วเทยฺย เอโส
ฆนฺเต มชฺเฌ สิงฺฆาฏฺเเก นิสินฺโนติ ฯ อถ โข ตํ สีนํ ทุตฺตํ
นครสามิตฺส ยถาถฺถํ วจันํ นียาเทตฺวา ยถาคตฺมกฺคํ ปฏิปชฺเชยฺย ฯ
อุปฺมา โข มฺยาอํ ภิกฺขุ กตา อตฺถสฺส วิญฺญาปนาย อยฺยเจตฺถ
#๑ ม. สนฺทจฺญาโย ฯ ๒ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ส. ม. ย. เตหิ ฯ
#๔ ม. ทพฺพทฺธาปี ฯ ย. ทพฺพทฺธาปี ฯ ๕ ม. กหํ โภ ฯ ย. กหมฺโภ ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ

อตุโถ นกรนฺติ โข ภิกฺขุ อิมสฺเสตํ จาตุมมหาภูติกสฺส กายสฺส
อริวจนํ มาตาเปตฺติกสมภวสฺส โอทนกุมฺมาตูปจยสฺส
นิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทนเกทนวิหุสฺสนธมฺมสฺส ฯ ๑ จทวาราคิ โข ภิกฺขุ จนนฺตํ
อชฺชตฺติกานํ อายตนาณํ อริวจนํ ฯ โทวาริโกติ โข ภิกฺขุ สติยา
เอตํ อริวจนํ ฯ สีนํ ทุตฺตยฺคนฺติ โข ภิกฺขุ สมถวิปฺสฺสนานเมตํ
อริวจนํ ฯ นครสามิติ โข ภิกฺขุ วิญฺญาณสฺเสตํ อริวจนํ ฯ มชฺฌ
สิงฆาฏกาคิ ๒ โข ภิกฺขุ จตฺนฺนฺตํ มหาภูตानํ อริวจนํ ปจฺวีชาตฺตยา
อาโปชาตฺตยา เตโชชาตฺตยา วาโยชาตฺตยา ฯ ยถาภูตํ วจฺจนฺติ โข
ภิกฺขุ นิพฺพานสฺเสตํ อริวจนํ ฯ ยถาคตมคฺโคติ โข ภิกฺขุ อริยสฺเสตํ
อฏฺฐจฺงกิกสฺส มคฺคสฺส อริวจนํ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิจฺยา ฯเปฯ
สมฺมาสมาธิสฺสาติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๓๔๓] ยสฺส กสฺสจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺنيا วา จกฺขุ-
วิญฺเญยฺยสฺส รุเปสฺส อุปฺปชฺชชฺชย จนนฺโท วา ราโค วา โทโส
วา โมโห วา ปฏฺิณํ วาปี เจตโส ตโต จิตฺตํ นินฺวาเรยฺย
สภโย เจโส มคฺโค สปฺปฏฺิภโย จ สกณฺณโก จ สกหโน จ อุมมคฺโค
จ กุมมคฺโค ๓ จ ทฺหิติโก จ อสฺปฺปริสเสวิโต เจโส มคฺโค น
เจโส มคฺโค สปฺปฺริสเสวิโต น ตฺวํ เอตํ อรหสีติ ฯ ตโต
จิตฺตํ นินฺวาเรยฺย จกฺขุวิญฺเญยฺยหิ รุเปหิ ฯเปฯ ยสฺส กสฺสจิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺنيا วา ชิวฺหาวิญฺเญยฺยสฺส รเสสฺส ฯเปฯ
มโนวิญฺเญยฺยสฺส ธมฺเมสฺส อุปฺปชฺชชฺชย จนนฺโท วา ราโค วา โทโส
#๑ ม. ย. อนิจฺจุจฺ... ฯ ๒ ม. สิงฆาฏโกติ ฯ
#๓ ม. ย. กุมมคฺโค ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

วา โมโห วา ปฏิม วาปี เจตโส ตโต จิตต์ นิวารเยย
สภโย เจโส มคโค สปปฏิกโย จ สกณฺฏโก จ สกหโน จ
อุมมคโค จ กุมคโค จ ทูหิติโก จ อสปปริสเสวิต เจโส
มคโค น เจโส มคโค สปปริสเสวิต น ตฺว เอต อรหสีติ ฯ
ตโต จิตต์ นิวารเยย มโนวิญญเยยเหหิ ฐมเมหิ ฯ

[๑๔๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กิฏฺฐํ สมฺปนฺนํ กิฏฺฐารกฺโข จ
ปมตฺโต โคโณ จ กิฏฺฐาทอ อทท กิฏฺฐํ โอตริตฺวา ยาวทตฺถ
มทํ อาปชฺเชยฺย ปมาทํ อาปชฺเชยฺย ๑ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว
อสฺสทฺวา ปุณฺชชฺโน จสฺส ผสฺสสายตเนสฺส อสฺสวตฺตการี ปณฺจสฺส กามคฺเชสฺส
ยาวทตฺถ มทํ อาปชฺชติ ปมาทํ อาปชฺชติ ๒ ฯ เสยฺยถาปี
ภิกฺขเว กิฏฺฐํ สมฺปนฺนํ กิฏฺฐารกฺโข จ อปฺปมตฺโต โคโณ
จ กิฏฺฐาทอ อทท กิฏฺฐํ โอตเรยฺย ตเมนนํ กิฏฺฐารกฺโข นาสาย
สฺสคฺคหิตํ คณฺเหยฺย นาสาย สฺสคฺคหิตํ คเหตุวา อุปฺริฆฺญาຍ
สฺสนิกฺคหิตํ นิกฺคณฺเหยฺย อุปฺริฆฺญาຍ สฺสนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา ทณฺเฑน
สฺสตาพิตํ ตาเพยฺย ทณฺเฑน สฺสตาพิตํ ตาเพตฺวา โอสชฺเชยฺย ฯ
ทฺหิตฺยมฺปิ โข ภิกฺขเว ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว โคโณ
กิฏฺฐาทอ อทท กิฏฺฐํ โอตเรยฺย ตเมนนํ กิฏฺฐารกฺโข นาสาย
สฺสคฺคหิตํ คณฺเหยฺย นาสาย สฺสคฺคหิตํ คเหตุวา อุปฺริฆฺญาຍ สฺสนิกฺคหิตํ
นิกฺคณฺเหยฺย อุปฺริฆฺญาຍ สฺสนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา ทณฺเฑน สฺสตาพิตํ
ตาเพยฺย ทณฺเฑน สฺสตาพิตํ ตาเพตฺวา โอสชฺเชยฺย ฯ เอว
#๑ ย. ปมาทํ อาปชฺเชยฺยตฺติ อิม เทว ปาจา นตฺถิ ฯ ๒ ย. ปมาทํ อาปชฺชตฺติ
#อิม เทว ปาจา นตฺถิ ฯ

หิ โส ภิกขเว โคโณ กิจฺจาทิ คามกโต วา อรณฺณคโต
วา จานพฺหุโล วา อสฺส นิสชฺชพฺหุโล วา น ตํ กิจฺจํ ปฺน
โอดเรยฺย ตเมว ปุริมํ ทณฺทสมฺผลสฺสํ สมนุสฺสรนฺโต ฯ เอวเมว
โฆ ภิกขเว ยโต [๑] กิจฺขุนฺ อสฺส ผลฺสยตเนสฺส จิตฺตํ อุทฺทฺชิตํ ๒
โหติ สฺทฺทฺชิตํ ๓ อชฺฌตฺตเมว สนฺตฺติจฺจติ สนฺนีสํหิติ เอโกทิ โหติ
สมาริยติ ฯ

[๑๔๕] เสยฺยถาปี ภิกขเว รณฺโณ วา ราชมหามตฺตสฺส วา
วีณาย สทฺโท อสฺสตฺตปฺพุโป อสฺส ฯ โส วีณาย สทฺทํ สฺสณฺณย
โส เอวํ วเทยฺย อมฺโห กสฺส ๔ นฺ โฆ เอโส สทฺโท เอวํรชฺนิโย
เอวํกมฺมฺนิโย ๕ เอวํมทฺนิโย เอวํมจฺจนฺนิโย เอวํพฺนฺชฺนิโยติ ฯ ตเมนํ เอวํ
วเทยฺยฺ อเสา โฆ ฆนฺเต วีณา นาม ยสฺสา เอโส สทฺโท เอวํรชฺนิโย
เอวํกมฺมฺนิโย เอวํมทฺนิโย เอวํมจฺจนฺนิโย เอวํพฺนฺชฺนิโยติ ฯ โส เอวํ
วเทยฺย คจฺจล เม โห ตํ วิณํ อหฺรธาติ ฯ ตสฺส ตํ วิณํ อหฺเรยฺย
ตเมนํ เอวํ วเทยฺย อยํ โฆ สา ฆนฺเต วีณา ยสฺสา เอโส สทฺโท
เอวํรชฺนิโย เอวํกมฺมฺนิโย เอวํมทฺนิโย เอวํมจฺจนฺนิโย เอวํพฺนฺชฺนิโยติ ฯ
โส เอวํ วเทยฺย อลํ เม โห ตาย วีณาย ตเมว เม สทฺทํ
อหฺรธาติ ฯ ตเมนํ เอวํ วเทยฺย อยํ โฆ ฆนฺเต วีณา นาม อนฺนสมฺภาราน
มหาสมฺภารา อนฺนเกหิ สมฺภารเอหิ สมารฺทฺธา จรติ ๖ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ
โทณฺณจ ปฺปฏิจฺจ จมฺมณฺจ ปฺปฏิจฺจ ทณฺทณฺจ ปฺปฏิจฺจ อุปฺชารณ
#๑ ม. ย. โฆ ฯ ๒ ย. อุชฺชาตํ ฯ ๓ ย. สมฺมุชฺชาตํ ฯ ๔ ย. กิถฺส ฯ
#๕ ม. เอวํ กมฺมฺนิโย ฯ ย. เอวํกมฺมฺนิโย ฯ เอวํมฺปฺริปี ฯ ๖ ม. ย. วทติ ฯ

จ ปฏิจฺจ ตฺนุติโย จ ปฏิจฺจ โกณณจฺ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส จ ตชฺช
วายมํ ปฏิจฺจ เอวํ ฆนฺเต วิณา นาม อนนฺกสมฺภารามหาสมฺภารา
อนนฺเกหิ สมฺภารเอหิ สมฺภารทฺธา จรตีติ ฯ โส ตํ วิณํ
ทสฺสา วา สตฺธา วา ผาเลยฺย ทสฺสา วา สตฺธา วา ตํ
ผาเลตฺวา สกฺลิกํ สกฺลิกํ กเรยฺย สกฺลิกํ สกฺลิกํ กริตฺวา อคฺคินา
ทฺเหยยฺย อคฺคินา ทฺหิตฺวา มสี กเรยฺย มสี กริตฺวา มหาวาเต
วา โสณฺเอยฺย นทียา วา สีมฺโสตาย ปวาเหยยฺย ฯ โส
เอวํ วทฺเหยยฺย อสฺติ กิราญํ โภ วิณา นาม ยถเอวํ ยงฺกิลฺลิจิ
วิณา นาม เอตฺถ ปนายํ ชโน อติเวลฺมปฺตฺโต ปฺลาพิโตติ ๑ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ รุปํ สมฺนฺเนสฺติ ๒ ยาวตา รุปสฺส คฺติ
เวทณํ สมฺนฺเนสฺติ ยาวตา เวทนาย คฺติ สลฺยณํ สมฺนฺเนสฺติ
ยาวตา สลฺยณาย คฺติ สงฺขารे สมฺนฺเนสฺติ ยาวตา สงฺขารานํ
คฺติ วิญฺญาณํ สมฺนฺเนสฺติ ยาวตา วิญฺญาณสฺส คฺติ ฯ ตสฺส
รูปํ สมฺนฺเนสฺโต ยาวตา รุปสฺส คฺติ เวทณํ สมฺนฺเนสฺโต ฯเปฯ
สลฺยณํ ... สงฺขารे ... วิญฺญาณํ สมฺนฺเนสฺโต ยาวตา วิญฺญาณสฺส
คฺติ ยมฺปฺสฺส ตํ โหติ อหนฺติ วา มมนฺติ วา อสฺมีติ วา ตมฺปิ
ตสฺส น โหตีติ ฯ นวํ ฯ

[๓๔๖] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส อรุคฺคฺโต ปกุกคฺคฺโต สรวณํ
ปวิเสยฺย ตสฺส กุสฺสณฺณกา เจปี ๓ ปาเท วิชฺฌเอยฺยํ ฯ สรปฺตฺตานิ
#๑ ม. เอตฺถ จ ปนายํ ชโน อติเวลํ ปมฺตฺโต ปฺพฺลิตฺโตติ ฯ ๒ ม. สมฺเนวสฺติ ฯ
#เอวมฺปฺริปี ฯ ๓ ม. ย. เจว ฯ

ปกุกคตตานี วิเลเขยฺยํ ๑ ๆ เอวํ หิ โส ภิกฺขเว [๒] ภิกฺขโโยโส มตฺตาย
ตโตนินฺทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทเยถ ๓ ๆ เอวเมว โข ภิกฺขเว
อิเชกฺขจโง ภิกฺขุ คามคโต วา อรณฺณคโต วา ลภติ วัตตาริ
อญฺจ โส ๔ อายสฺมา เอวํการิ เอวํสมาจาโร อสุจิกามกณฺณโกติ ๑
ตํ กณฺณโกติ อิติ ๕ วิทิตฺวา อสฺวโร จ สฺวโร จ เวทิตฺพุโป ๑

[๓๔๗] กถญฺจ ภิกฺขเว อสฺวโร โหติ ๑ อิธ ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปี
ทิสฺวา ปิยฺรูเป รูเป อธิมฺุจฺติ อปฺปิยฺรูเป รูเป พยาปชฺชติ
อนุปฏิจิตฺตกายสฺติ จ วิหฺรติ ปริตฺตเจตโส ตญฺจ เจโตวิมฺุตฺตี
ปญฺญาวิมฺุตฺตี ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อฺุปฺปนฺนา
ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา อปฺริเสสา นินฺุชฺฉนฺติ ๑ โสเตน สทฺทํ
สุตฺวา ๑ ฆาเนน กนฺธํ ฆายิตฺวา ๑ ชิวฺุหาย รสํ สายิตฺวา ๑
กาเยน โสญฺุจฺพุพฺพิ สฺุสฺติตฺวา ๑ มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺุฉาย ปิยฺรูเป
ฌมฺเม อธิมฺุจฺติ อปฺปิยฺรูเป ฌมฺเม พยาปชฺชติ อนุปฏิจิตฺตกายสฺติ
จ วิหฺรติ ปริตฺตเจตโส ตญฺจ เจโตวิมฺุตฺตี ปญฺญาวิมฺุตฺตี ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ ยตฺถสฺส เต อฺุปฺปนฺนา ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา
อปฺริเสสา นินฺุชฺฉนฺติ ๑

[๓๔๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปฺุริโส ฌปฺปาณเก คเหตุวา นานาวิสเย
นानาโคจเร ทพฺุหาย รชฺชยา พนฺุชฺชเย อหิ คเหตุวา
#๑ ม. สรปฺตตานี จ คตฺตานี วิเลเขยฺยํ ๑ ๒ ม. ยฺ. ปฺุริโส ๑ ๓ ม. ยฺ.
#ปฏิสฺสเวทเยถ ๑ ๔ ยฺ. โข ๑ ๕ ยฺ. อิติสทฺุโท นตฺถิ ๑

ทพฺพหยา รชชฺชยา พนฺนุชฺชเยย สสฺสุมาริ ๑ คเหตุวา ทพฺพหยา รชชฺชยา
พนฺนุชฺชเยย ปกฺกจี คเหตุวา ทพฺพหยา รชชฺชยา พนฺนุชฺชเยย กุกฺกโร
คเหตุวา ทพฺพหยา รชชฺชยา พนฺนุชฺชเยย สิกาลิ คเหตุวา ทพฺพหยา
รชชฺชยา พนฺนุชฺชเยย มกฺกภู คเหตุวา ทพฺพหยา รชชฺชยา พนฺนุชฺชเยย
ทพฺพหยา รชชฺชยา พนฺนุชฺชิตฺวา มชฺชเม คณฺฐี กริตฺวา โอสชฺชเยย ฯ
อถ โข เต ภิกฺขเว ฉปฺปาณกา นานาวิสยา นานาโคจรา สกั
สกั โคจรวิสยํ อวิณฺณเยยฺยํ ฯ อหิ อวิณฺณเยยฺย วมฺมิกั
ปเวกฺขามิตฺติ ฯ สสฺสุมาริ อวิณฺณเยยฺย อุตฺถํ ปเวกฺขามิตฺติ ฯ ปกฺกจี
อวิณฺณเยยฺย อากาสํ เทสฺสามิตฺติ ฯ กุกฺกโร อวิณฺณเยยฺย คามั
ปเวกฺขามิตฺติ ฯ สิกาลิ อวิณฺณเยยฺย สิวตฺติกั ปเวกฺขามิตฺติ ฯ มกฺกภู
อวิณฺณเยยฺย วณฺํ ปเวกฺขามิตฺติ ฯ ยทา โข เต ภิกฺขเว ฉปฺปาณกาชฺชตฺตา
อสุสฺส กิลนฺตฺตา อถ โข เนถิ ๒ ปาณกา พลวตโร
อสุสฺส ตสฺส เต อนฺนุตฺเตยฺยํ อนฺนุวิธาเยยฺยํ ๓ วสฺสิ คจฺเจยฺยํ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน กายคตาสติ อภาวิตา
อพฺพหฺลิกฺกตา ตั จกฺขุ อวิณฺณจฺติ มนาปิเยสฺส รุเปสฺส อมฺนาปิยา
รูปา ปฏิกฺกฺกา โหนฺติ ฯเปฯ ชิวฺหา อวิณฺณจฺติ ฯ กาโย อวิณฺณจฺติ ฯ
มโน อวิณฺณจฺติ มนาปิเยสฺส ฐมฺเมสฺส อมฺนาปิยา ฐมฺมา ปฏิกฺกฺกา
โหนฺติ ฯ เอว โข ภิกฺขเว อสฺวโร โหติ ฯ

[๓๔๕] กถญจ ภิกฺขเว สฺวโร โหติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

#๑ ม. สฺสุมาริ ฯ เอวฺมฺปริปี ฯ ๒ ม. ย. อถ โข โย เนถิ ฯ ๓ ย. อนฺนุวิธาเยยฺยํ ฯ

จกขุณา รูปุ ทิสวา ปิยรูเป รูปุ นาริมุจติ อปปิยรูเป รูปุ
น พุยาปชชติ อุปภูจิตกายสติ จ วิหริติ อปุปมาณเจตโส ตลจ
เจโตวิมุตตี ปลณาวิมุตตี ยถากุติ ปชานาติ ยตถสส เต
อุปปนุณา ปापกา อกุสลา ฌมมา อปริเสสา นีรุชฌนติ ฯ โสเตน
สททํ สุตวา ฯเปฯ ฌาเนน คนุธิ ฌายิตวา ฯเปฯ ชิวิหาย
รลํ สายิตวา ฯเปฯ กาเยน โฝฏฐพัพ ฌุสิตวา ฯเปฯ มนสา
ฌมมํ วิลลยาย ปิยรูเป ฌมเม นาริมุจติ อปปิยรูเป ฌมเม น
พุยาปชชติ อุปภูจิตกายสติ จ วิหริติ อปุปมาณเจตโส ตลจ
เจโตวิมุตตี ปลณาวิมุตตี ยถากุติ ปชานาติ ยตถสส เต
อุปปนุณา ปापกา อกุสลา ฌมมา อปริเสสา นีรุชฌนติ ฯ

[๓๕๐] เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส ฉปุปาณเก คเหตุวา นานาวิสเย
นानาโคจเร ทพุหาย รชชยา พนุชเยย อหิ คเหตุวา ฯเปฯ
สสสุมารํ คเหตุวา ฯเปฯ กุกุริ คเหตุวา ฯ สิกาลํ คเหตุวา ฯ
มกุกุํ คเหตุวา ทพุหาย รชชยา พนุชเยย ทพุหาย รชชยา
พนุชิตวา ทพุห จีเล วา ฌมเก วา อุปนิพนุชเยย ฯ อถ โข เต
ภิกขเว ฉปุปาณกา นานาวิสยา นานาโคจรา สกํ สกํ โคจรวิสยํ
อวิณญเยยํ ฯ อหิ อวิณญเยย วมมิกํ ปเวกขามิติ ฯ สสสุมาโร
อวิณญเยย อุกกํ ปเวกขามิติ ฯ ปกุกิ อวิณญเยย อากาสํ
เทสสาမิตติ ฯ กุกุโร อวิณญเยย คามํ ปเวกขามิติ ฯ สิกาโต
อวิณญเยย สีวลิกํ ปเวกขามิติ ฯ มกุกโฏ อวิณญเยย วนํ

ปเวกขามีติ ฯ ยทา โข เต ๑ ภิกขเว ฌปปานกาชฌตฺตา อสฺส
กิลนฺตา อถ ตเมว ชีลํ วา ฌมฺภํ ๒ วา อุปตฺติญฺเจยฺยฺยํ อุปนีสึเทยฺยํ
อุปนิปชฺเชยฺยํ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน
กายคตาสติ ภาวิตา พหุสฺสีกตา ตํ จกฺขุ นาวินฺจติ มนาปิเยสุ
รูปेषु อมฺนาปียา รูปา น ปฏฺฐิกฺกา โหนฺติ ฯเปฯ ชิวฺหา
นาวินฺจติ ฯเปฯ มโน นาวินฺจติ มนาปิเยสุ ฌมฺเมสุ อมฺนาปียา
ฌมฺมา น ปฏฺฐิกฺกา โหนฺติ ฯ เอวํ โข ภิกขเว ตํวโร โหติ ฯ
ทเพฺห ชีเล วา ฌมฺภเว วาติ โข ภิกขเว กายคตาสตฺติยา เอตํ
อชฺวจฺณํ ฯ ตสฺมาตฺติห [๑] ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ กายคตา โน สติ
ภาวิตา ภวิสฺสติ พหุสฺสีกตา ยานิกฺกา วตฺถุกตา อนฺุฏฺฐิตา ปริจฺจิตา
สุสมารทฺธาติ ฯ เอวํ หิ โว ๔ ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

[๑๕๑] เสยฺยถาปี ภิกขเว ยวกลาปี ๕ จาตุมฺมहाปเถ นิกฺขิตฺตา
อสฺส อถ ฌ ปุริสา อากฺขณฺเจยฺยํ พุยาภฺงฺกิตฺตฺตา เต เยน ๖
ยวกลาปี ฌหิ พุยาภฺงฺกิตฺติ หนฺเนยฺยํ เอวํ หิ สทา ภิกขเว ยวกลาปี
สุหฺตา อสฺส ฌหิ พุยาภฺงฺกิตฺติ หนฺนฺมามา อถ สตฺตโม ปุริโส
อากฺขณฺเจยฺย พุยาภฺงฺกิตฺโต โส ตํ ยวกลาปี สตฺตมาย
พุยาภฺงฺกิตฺติยา หนฺนฺย เอวํ หิ สทา ภิกขเว ยวกลาปี สุหฺตตรา อสฺส
สตฺตมาย พุยาภฺงฺกิตฺติยา หนฺนฺมามา ฯ เอวเมว โข ภิกขเว
อสฺสสุวํ ปุณฺชฺชโน จกฺขุสฺสมิ หนฺนฺนฺติ มนาปามนาเปหิ รูปेषิ
ฯเปฯ ชิวฺहाย หนฺนฺนฺติ มนาปามนาเปหิ รเสหิ ฯเปฯ มนฺสฺสมิ
#๑ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ย. ชีเล วา ฌมฺภเว วา ฯ ๓ ม. ย. โว ฯ
#๔ ม. ย. โข ฯ ๕ ม. ย. ยวกลาปี ฯ เอวมฺปริปี ฯ
#๖ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ย. ตํ ฯ

หุลลติ มนาปามนาเปหิ ฐมเมหิ ฯ สเจ โส ภิกขเว อสุตฺตวา
ปฺลุชฺชนฺ อายตี ปฺนพุกวาย เจเตติ ฯ เอวํ หิ โส ภิกขเว
โมฆปุริโส สุหตฺตโร โหติ เสยฺยถาปี [๑] สว ยวกลาปี สตฺตมย
พฺยาภฺงคฺคิยา หุลลมานาติ ฯ เอกาทสํ ฯ

[๑๕๒] ภูตฺตปฺพุพฺพิ ภิกขเว เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปพฺยุโพห อโหสิ ฯ
อถ โข ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท อสุเร อามนฺเตสิ สเจ มาริสา
เทวาสฺรสงฺคามे สมฺปพฺยุเพห อสุรา ชินฺเยยฺยํ เทวา ปฺราชินฺเยยฺยํ
เยน นํ สกุกํ เทวานมฺินฺทํ กณฺจปฺลจฺเมหิ พนฺชเนหิ พนฺชิตฺวา
มม สนฺติเก อานฺเยยฺยถ อสุรปฺรฺนฺติ ฯ สกุกโปปี โข ภิกขเว
เทวานมฺินฺโท เทเว ตาวตีเส อามนฺเตสิ สเจ มาริสา
เทवासฺรสงฺคามे สมฺปพฺยุเพห เทวา ชินฺเยยฺยํ อสุรา ปฺราชินฺเยยฺยํ
เยน นํ เวปจิตฺติอสุรินฺทํ กณฺจปฺลจฺเมหิ พนฺชเนหิ พนฺชิตฺวา มม
สนฺติเก อานฺเยยฺยถ สุชฺมมํ เทวสภฺนฺติ ฯ ตสฺมี โข ปนฺ ภิกขเว
สงฺคามे เทวา ชินฺีสํ ฯ [๒] อถ โข ภิกขเว เทวา ตาวตีสา
เวปจิตฺติอสุรินฺทํ กณฺจปฺลจฺเมหิ พนฺชเนหิ พนฺชิตฺวา สกุกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส
สนฺติเก อานฺเสุํ สุชฺมมํ เทวสภํ ฯ

[๑๕๓] ตตฺตร สฺุทํ ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท กณฺจปฺลจฺเมหิ
พนฺชเนหิ พนฺโร โหติ ฯ ยทา จ โข ภิกขเว เวปจิตฺติสฺส
อสุรินฺทสฺส เอวํ โหติ ฐมฺมิกา โข เทวา อฐมฺมิกา อสุรา
#๑ ย. ภิกขเว ฯ ๒ ม. ย. อสุรา ปฺราชินฺีสํ ฯ

อิทานาหํ ๑ เทวปฺริ คจฺจนามิตฺติ ฯ อถ กณฺจปฺลยจเมหิ พนฺชเนหิ มุตฺตํ
อตุตฺตานํ สมนฺนุปฺสฺสตี ทิพฺเพหิ จ ปฺลยจหิ กามคฺุณฺเหิ สมนฺนปฺปิโต
สมงฺคิฏฺโถ ปฺริจาเรตี ฯ ยทา จ โข ภิกฺขเว เวปจิตฺติสฺส
อสุรินฺทสฺส เอวํ โหตี ฐมฺมิกา โข อสุรา อฐมฺมิกา เทวา
ตตฺถเวทานาหํ อสุรปฺริ คมิตฺตฺสํมิตฺติ ฯ อถ กณฺจปฺลยจเมหิ พนฺชเนหิ
พนฺชํ อตุตฺตานํ สมนฺนุปฺสฺสตี ทิพฺเพหิ จ ปฺลยจหิ กามคฺุณฺเหิ
ปฺริหายตี ฯ เอวํ สุขุมฺมํ โข ภิกฺขเว เวปจิตฺตฺติพนฺชํ ตโต
สุขุมตฺรํ มารพนฺชํ ฯ มลฺลณฺมาโน โข ภิกฺขเว พนฺชโร มารสฺส
อมลฺลณฺมาโน มุตฺโต ปาปมโต ฯ

[๑๕๔] อสุมิตฺติ ภิกฺขเว มลฺลณฺตเมตฺตํ อยมหฺมสฺมิตฺติ มลฺลณฺตเมตฺตํ
ภวิสฺสณฺตติ มลฺลณฺตเมตฺตํ น ภวิสฺสณฺตติ มลฺลณฺตเมตฺตํ รุปี ภวิสฺสณฺตติ
มลฺลณฺตเมตฺตํ อรุปี ภวิสฺสณฺตติ มลฺลณฺตเมตฺตํ สลฺลณฺตี ภวิสฺสณฺตติ
มลฺลณฺตเมตฺตํ อสลฺลณฺตี ภวิสฺสณฺตติ มลฺลณฺตเมตฺตํ เนวสลฺลณฺตีนาสลฺลณฺตี
ภวิสฺสณฺตติ มลฺลณฺตเมตฺตํ ฯ มลฺลณฺตํ ภิกฺขเว โรโค มลฺลณฺตํ
คณฺโฑ มลฺลณฺตํ สลฺลํ ตสฺมาตีห ภิกฺขเว อมลฺลณฺมาเนน
เจตฺสา วิหริสฺสํมิตฺติ ฯ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๑๕๕] อสุมิตฺติ ภิกฺขเว อิลฺลชิตเมตฺตํ อยมหฺมสฺมิตฺติ อิลฺลชิตเมตฺตํ
ภวิสฺสณฺตติ อิลฺลชิตเมตฺตํ น ภวิสฺสณฺตติ อิลฺลชิตเมตฺตํ รุปี ภวิสฺสณฺตติ
อิลฺลชิตเมตฺตํ อรุปี ภวิสฺสณฺตติ อิลฺลชิตเมตฺตํ สลฺลณฺตี ภวิสฺสณฺตติ
อิลฺลชิตเมตฺตํ อสลฺลณฺตี ภวิสฺสณฺตติ อิลฺลชิตเมตฺตํ เนวสลฺลณฺตีนาสลฺลณฺตี

#๑ ม. อิเชวทานาหํ ฯ

ภวิสฺสฺนฺติ อธิษฺติเมตํ ฯ อธิษฺติ ภิภฺชเว โรโค อธิษฺติ คณฺโฑ
อธิษฺติ สลฺลํ ตสฺมาติห ภิภฺชเว อนินฺชียมาเนน เจตสา
วิหริสฺสามาติ ฯ เอวฺณฺหิ โว ภิภฺชเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๑๕๖] อสฺมีติ ภิภฺชเว ผนฺทิตเมตํ อยมหฺมสฺมีติ ผนฺทิตเมตํ
ภวิสฺสฺนฺติ ฯเปฯ น ภวิสฺสฺนฺติ ฯ รุปี ภวิสฺสฺนฺติ ฯ อรูปี ภวิสฺสฺนฺติ ฯ
สณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ ฯ อสณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ ฯ เนวสณฺณินาสณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ
ผนฺทิตเมตํ ฯ ผนฺทิตํ ภิภฺชเว โรโค ผนฺทิตํ คณฺโฑ ผนฺทิตํ สลฺลํ ฯ
ตสฺมาติห ภิภฺชเว อพนฺทียมาเนน ๒ เจตสา วิหริสฺสามาติ ฯ เอวฺณฺหิ
โว ภิภฺชเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๑๕๗] อสฺมีติ ภิภฺชเว ปฺปลยฺจิตเมตํ อยมหฺมสฺมีติ ปฺปลยฺจิตเมตํ
ภวิสฺสฺนฺติ ฯเปฯ น ภวิสฺสฺนฺติ ฯ รุปี ภวิสฺสฺนฺติ ฯ อรูปี
ภวิสฺสฺนฺติ ฯ สณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ ฯ อสณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ ฯ เนวสณฺณินาสณฺณิ
ภวิสฺสฺนฺติ ปฺปลยฺจิตเมตํ ฯ ปฺปลยฺจิตํ ภิภฺชเว โรโค
ปฺปลยฺจิตํ คณฺโฑ ปฺปลยฺจิตํ สลฺลํ ฯ ตสฺมาติห ภิภฺชเว
นินฺปฺปลยฺเจเนน เจตสา วิหริสฺสามาติ ฯ เอวฺณฺหิ โว ภิภฺชเว
สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๑๕๘] อสฺมีติ ภิภฺชเว มานคตเมตํ อยมหฺมสฺมีติ มานคตเมตํ
ภวิสฺสฺนฺติ มานคตเมตํ น ภวิสฺสฺนฺติ มานคตเมตํ รุปี ภวิสฺสฺนฺติ
มานคตเมตํ อรูปี ภวิสฺสฺนฺติ มานคตเมตํ สณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ
มานคตเมตํ อสณฺณิ ภวิสฺสฺนฺติ มานคตเมตํ เนวสณฺณินาสณฺณิ

#๑ ม. ย. อนินฺชียมาเนน ฯ ๒ ม. ย. อพนฺทียมาเนน ฯ

ภวิสฺสนฺติ มานคตเมตฺตํ ฯ มานคตเมตฺตํ ภิกฺขเว โรโค มานคตเมตฺตํ
คณฺโฑ มานคตเมตฺตํ สลฺลํ ฯ ตสฺมาติห ภิกฺขเว นihatมานน
เจตสา วิหริสฺสามาติ ฯ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ
ทฺวาทสมี ฯ

อาสีวิสวคฺโค จตฺตโถ ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

อาสีวิโส รโถ กุมฺโม เทวทารุกฺขนฺเรน ๑ อวสฺสุโต
ทฺกฺขชฺมมา กีสฺสกา วิณา ฉปฺปาณา ยวกลาปีเณ ๒ จาติ ฯ

จตฺตปณฺณาสเก วคฺคตสฺสุทฺธานํ

นนฺทิกฺขยา สญฺจินยา ๓ สมฺมุทโถ อุตเณน ๔ จ
จตฺตปณฺณาสกา เอเต นิปาเตสฺส ปกาสิตาติ ฯ

#๑ ม. ย. เทว ทารุกฺขนฺธา ... ฯ ๒ ม. ย. ยวกลาปีติ ฯ ๓ ม. นนฺทิกฺขโย
#สญฺจินโย ฯ ๔ ม. ย. อุตเณน จ ฯ

ปจฺมกสคาถวคฺโค ๑ ปจโม

[๑๕๕] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อีมา โข
ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา ๒ ฯ

[๑๖๐] สมหิโต สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก
เวทนา จ ปชานาติ เวทนानนฺจ สมฺภโว ฯ
ยตฺถ เจตา นีรुชฺฌนฺติ มคฺคณฺจ ขยคามินํ
เวทนานํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรีนิพฺพุโตติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๑๖๑] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อีมา โข
ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา ๒ ฯ

[๑๖๒] สฺขํ วา ยถิ วา ทุกฺขํ อทุกฺขมสฺขํ สห
อชฺฌตฺตณฺจ พหิทฺธา จ ยงฺกิญฺจิ อตฺถิ เวทิตํ ฯ
เอตํ ทุกฺขนฺติ ฌตฺวาน โมสธมฺมํ ปโลกินํ
มุสฺส มุสฺส วยํ มุสฺสํ ๓ เอวํ ตตฺถ วิรชฺชตีติ ฯ พุตฺติยํ ฯ

[๑๖๓] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ สุขา
เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ สุขาย ภิกฺขเว
เวทนาย ราคานุสโย ปหาตพุโป ทุกฺขาย เวทนาย ปฏฺิฆานุสโย
ปหาตพุโป อทุกฺขมสุขาย เวทนาย อวิชฺชานุสโย ปหาตพุโป ฯ
#๑ ม. สคาถวคฺโค ฯ ๒ ม. อิติสฺสทฺโท อตฺถิ ฯ ๓ ม. ย. ปสฺสํ ฯ

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สุขาย เวทนาย รากานุสโย ปหีนो
โหติ ทุกฺขาย เวทนาย ปฏิมานุสโย ปหีนो โหติ อทุกฺขมสุขาย
เวทนาย อวิชฺขานุสโย ปหีนो โหติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
นिरากานุสโย ๑ สมฺมทฺทโส อจฺเจชฺชติ ตณฺหํ วิวคฺตยิ สญฺโฆชนํ
สมฺมามาณาภิสฺมยา อนุตฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสชาติ ฯ๕

[๓๖๔] สฺขํ เวทยมานสฺส เวทนํ อปฺปชานโต
โส รากานุสโย โหติ อนิสฺสรณทสฺสีโน ฯ
ทุกฺขํ เวทยมานสฺส เวทนํ อปฺปชานโต
ปฏิมานุสโย โหติ อนิสฺสรณทสฺสีโน ฯ
อทุกฺขมสุขํ สนฺตํ ภูริปฺลณํ น เทสิตํ
ตํ วาปี ๒ อภินนฺทติ เนว ทุกฺขา ปมฺจฺจติ ฯ
ยโต จ ภิกฺขุ อาตาปี สมฺปชฺชณํ น ริณฺจติ
ตโต โส เวทนา สพฺพา ปริชานาติ ปณฺหิโต ฯ
โส เวทนา ปริณฺฌาย ทิฏฺฐเจ ชฺมเม อนาสโว
กายสฺส เกทา ชฺมมฺภูโจ สงฺขยํ นฺุเปติ ๓ เวทญฺุติ ฯ ตติยํ ฯ

[๓๖๕] อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชฺชโน เอวํ ๔ วาจํ ภาสฺติ อตฺถิ
มหาสมฺมทฺเท ปาตาโลติ ฯ ตํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน
อสนฺตํ อสฺวิชฺชมานํ เอวํ วาจํ ภาสฺติ อตฺถิ มหาสมฺมทฺเท ปาตาโลติ ฯ
สารีริกานํ โข เอตํ ภิกฺขเว ทุกฺขานํ เวทนานํ อธิวจฺนํ ยทิตํ
ปาตาโลติ ฯ อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชฺชโน สารีริกาย ทุกฺขาย
#๑ ม. นินฺนุสโย ฯ ๒ ม. ยฺ. ตณฺหาปี ฯ ๓ ยฺ. สงฺขํ โน เปติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ
#๔ ม. ยฺ. ยํ ฯ

เวทนาย ฌฏฺโฐ สมนโน โสจติ กิลมติ ปรีเทวติ อุตฺตทาฬี ๑
กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา
ปฺนุชฺชโน ปาตฺาเล ๒ น ปจฺจุจฺจาติ คารณฺจ นชฺฌกา ๓ ฯ สุตฺวา
จ โข ภิกฺขเว อริยสวโก สารีริกาย ทุกฺขาย เวทนาย ฌฏฺโฐ
สมฺมนโน น ๔ โสจติ น กิลมติ น ปรีเทวติ น อุตฺตทาฬี กนฺทติ
สมฺโมหํ นาปชฺชติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
ปาตฺาเล ปจฺจุจฺจาติ คารณฺจ อชฺฌกาคิ ฯ

[๓๖๖] โย เจตฺตา นวชิวาเสติ อุปฺปนฺนา เวทนา ทุกฺขา

    สารีริกา ปาณฺหฺรา   ยahi ฌฏฺโฐ ปเวธติ ฯ

    อกุกนฺทติ ปโรทติ   ทุพฺพลโ อปฺปถามโก

    น โส ปาตฺาเล ปจฺจุจฺจาติ   อโถ คารมฺปิ นชฺฌกา ๓ ฯ

    โย เจตฺตา อชิวาเสติ   อุปฺปนฺนา เวทนา ทุกฺขา

    สารีริกา ปาณฺหฺรา   ยahi ฌฏฺโฐ น เวธติ

    สเจ ปาตฺาเล ปจฺจุจฺจาติ   อโถ คารมฺปิ อชฺฌกาคิ ฯ จตฺตํ ฯ

[๓๖๗] ติสฺโส อิมิ ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตฺมา ติสฺโส ฯ สฺฐา

    เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสฺฐา เวทนา ฯ สฺฐา ภิกฺขเว

    เวทนา ทุกฺขโต ทฺฐุจฺพฺพา ทุกฺขา เวทนา สลฺลโต ทฺฐุจฺพฺพา

    อทุกฺขมฺสฺฐา เวทนา อนิจฺจโต ทฺฐุจฺพฺพา ฯ ยโต โข ภิกฺขเว

    ภิกฺขุโน สฺฐา เวทนา ทุกฺขโต ทฺฐุจฺหา โหติ ทุกฺขา เวทนา

    สลฺลโต ทฺฐุจฺหา โหติ อทุกฺขมฺสฺฐา เวทนา อนิจฺจโต ทฺฐุจฺหา

#๑ ม. อุตฺตทาฬี ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒ ย. ปาตฺาเลน ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๓ ม. นวชิวาเสติ ฯ

#๔ ม. เนว ฯ

โหติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมทฺทโส อจฺเจชฺชติ ตณฺหํ
วิวตฺตติ สลฺโลชณํ สมฺมามานาภิสฺมยา อนฺตมกาสี ทฺกฺขสฺสาติ ฯ

[๑๖๘] โย สฺขํ ทฺกฺขโต อทฺท ทฺกฺขมทฺทชฺช ๑ สลฺลโต

อทฺกฺขมสฺขํ สนฺตํ อทฺทชฺช นํ อนิจฺจโต ฯ

สเว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ปรีชานาติ เวทนา

โส เวทนา ปรีชณาย ทิฏฺฐเจ ชฺมเม อนาสโว

กายสฺส เกทา ชฺมมฺภูโจ สงฺขยํ นฺนเปติ เวทฺตุติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๑๖๙] อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชฺชโน สฺขมฺปิ เวทณํ เวทยติ ๒

ทฺกฺขมฺปิ เวทณํ เวทยติ อทฺกฺขมสฺขมฺปิ เวทณํ เวทยติ ฯ สุตฺวา

ภิกฺขเว อริยสวากโก สฺขมฺปิ เวทณํ เวทยติ ทฺกฺขมฺปิ เวทณํ

เวทยติ อทฺกฺขมสฺขมฺปิ เวทณํ เวทยติ ฯ ตตฺร ภิกฺขเว โก

วิเสโส โก อธิปฺปายโส ๓ ที นานาภรณํ สุตฺวาโต อริยสวากสฺส

อสฺสุตฺวาตา ปุณฺณชฺชเนนาติ ฯ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ชฺมมา ฯเปฯ

อสฺสุตฺวา ภิกฺขเว ปุณฺณชฺชโน ทฺกฺขาย เวทนาย สฺมุจฺโจ สฺมานโน

โสจติ กิลฺมติ ปรีเทวติ อฺรตฺตาพ กนฺทติ สฺมโมหํ อापฺชชติ

โส เทว เวทนา เวทยติ กายิกญฺจ เจตสิกญฺจ ฯ

[๑๗๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริสํ สลฺเลน วิชฺฌเยยฺยํ ๔ ตเมนนํ

ทฺตุยฺเนน สลฺเลน อนฺนเวธํ วิชฺฌเยยฺยํ ๔ เอวํ หิ โส ภิกฺขเว ปุริโส

เทว สลฺเลน ๕ เวทนา เวทยติ กายิกญฺจ เจตสิกญฺจ ฯ เอวเมว โข

ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน ทฺกฺขาย เวทนาย สฺมุจฺโจ สฺมานโน โสจติ

#๑ ม. ยฺ. ทฺกฺขมทฺทชฺช ฯ ๒ ยฺ. เวทยติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓ ม. อธิปฺปายโส ฯ

#ยฺ. อธิปฺปายโส ฯ ๔ ม. วิชฺฌเยยฺย ฯ ๕ ม. ทฺวิสลฺเลน เวทณํ ฯ ยฺ. เทว

#สลฺเล เวทนา ฯ

กิลมติ ปรีเทวติ อูรตตافی กนฺทติ สมฺโมหํ อापชฺชติ โส เทว
เวทนา เวทยติ กายิกณฺจ เจตสิกณฺจ ฯ ตสฺสาเยว โข ปน ทุกฺขาย
เวทนาย [๑] ปฏฺิฆฺวา โหติ ตเมนํ ทุกฺขาย เวทนาย ปฏฺิฆฺวนฺตํ โย
ทุกฺขาย เวทนาย ปฏฺิฆฺวานุสโย โส อนุเสติ โส ทุกฺขาย เวทนาย
มุญฺโห สฺมาโน กามสฺขํ อภินฺนุทติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ น หิ [๒]
ภิกฺขเว ปชานาติ อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน อณฺเฏตร กามสฺขยา ทุกฺขาย
เวทนาย นิสฺสรณํ ฯ ตสฺส กามสฺขํ อภินฺนุทโต โย สฺขาย
เวทนาย รากานุสโย โส อนุเสติ โส ตาสํ เวทนानํ สมฺทยณฺจ
อตุณฺจกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯ
ตสฺส ตาสํ เวทนานํ สมฺทยณฺจ อตุณฺจกมณฺจ อสฺสาทณฺจ
อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ อปฺปชานโต โย อทุกฺขมสฺขาย
เวทนาย อวิชฺชานุสโย โส อนุเสติ โส สฺขณฺเฏ เวทนํ เวทยติ
สณฺณตุโต นํ เวทยติ ทุกฺขณฺเฏ เวทนํ เวทยติ สณฺณตุโต นํ
เวทยติ อทุกฺขมสฺขณฺเฏ เวทนํ เวทยติ สณฺณตุโต นํ เวทยติ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน สณฺณตุโต ชาติยา ชราย
มรณฺเณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ
สณฺณตุโต ทุกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ

[๓๗๑] สุตฺวา จ โข ภิกฺขเว อริยสาวโก ทุกฺขาย เวทนาย มุญฺโห
สฺมาโน น โสจติ น กิลมติ น ปรีเทวติ น อูรตตافی กนฺทติ น
สมฺโมหํ อापชฺชติ โส เอกํ เวทนํ เวทยติ กายิกํ น เจตสิกํ ฯ

#๑ ม. มุญฺโห สฺมาโน ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒ ม. โส ฯ

[๑๗๒] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริสํ สลฺเลน วิชฺฌเยยฺยํ ๑ น ตเมนํ
ทฺติเยน สลฺเลน อนฺนเวธํ วิชฺฌเยยฺยํ ฯ เอวํ หิ โส ภิกฺขเว ปุริสํ
เอกสลฺเลน เวทนํ เวทยติ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก
ทฺกฺขาย เวทนาย ผุฏฺโຈ สฺมาโน น โสจติ น กิลมฺติ
น ปริเทวติ น อฺรตฺตาฬิ กนฺทติ น สฺมโมหิ อापฺชชติ โส
เอกํ เวทนํ เวทยติ กายิกํ น เจตสิกํ ตสฺสาเยว โข ปน
ทฺกฺขาย เวทนาย [๒] ปฏฺิฆฺวา น โหติ ตเมนํ ทฺกฺขาย เวทนาย
ปฏฺิฆฺวนฺตํ โย ทฺกฺขาย เวทนาย ปฏฺิฆฺวานุสโย โส นานุเสติ
โส ทฺกฺขาย เวทนาย ผุฏฺโຈ สฺมาโน กามสฺขํ นากินนฺทติ ฯ ตํ
กิสฺส เหตุ ฯ ปชานาติ [๑] โส ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อณฺฺตร
กามสฺขา ทฺกฺขาย เวทนาย นิสฺสรณํ ฯ ตสฺส กามสฺขํ นากินนฺทโต
โย สฺขาย เวทนาย รากานุสโย โส นานุเสติ โส ตาสํ เวทนานํ
สมฺภยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺส ตาสํ เวทนานํ สมฺภยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ
อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานโต โย อทฺกฺขมฺสฺขาย
เวทนาย อวิชฺชานุสโย โส นานุเสติ โส สุขณฺเจ เวทนํ
เวทยติ วิสณฺฺนตฺโต นํ เวทยติ ทฺกฺขณฺเจ เวทนํ เวทยติ
วิสณฺฺนตฺโต นํ เวทยติ อทฺกฺขมฺสฺขณฺเจ เวทนํ เวทยติ วิสณฺฺนตฺโต
นํ เวทยติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก วิสณฺฺนตฺโต
ชาติยา ชราย มรณฺเณ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ
#๑ ม. วิชฺฌเยยฺยํ ๑ ๒ ม. ผุฏฺโຈ สฺมาโน ๑ ๓ ม. หิ ๑

อุปายาเสหิ วิสณฺณุตโต ทุกฺขสมฺมาติ วทามิ ฯ อัย โข ภิกฺขเว
วิเสโส อัย อธิปฺปายโส อิทํ นานากรรมํ สุตวโต อริยสวากสฺส
อสุตฺตวตา ปุณฺณชเนนาติ ฯ

[๓๗๓] น โส ๑ เวทนี เวทยติ สปลฺยโณ สุขมฺปิ ทุกฺขมฺปิ พหุสฺสุตฺตปิ

อัย จ ธีรสฺส ปุณฺณชเนน อัย วิเสโส ๒ กุสลสฺส โหติ ฯ

สงฺขาตชมฺมสฺส พหุสฺสุตฺตสฺส วิปฺสฺสโต ๓ โลกมิมํ ปรณฺจ

อิฏฺฐสฺส ชมฺมา น มถนฺติ จิตฺตํ อนิฏฺฐโต โน ปฏิฆาตเมติ ฯ

ตสฺसानุโรธา อถ วา วิโรธา วิธมิกา ๔ อตฺถคตา น สนฺติ

ปทณฺจ ฌตฺวา วิรชํ อโสถํ สมฺมา ปชานาติ ภวสฺส ปารคฺคิตฺติ ฯ ฌฏฺฐิ ฯ

[๓๗๔] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ มหาวเน

กุฎาคารศาลายํ ฯ อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสฺสฺสณานา วุฏฺฐิตโต

เยน กิลานศาลา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน

นีสีหิ ฯ นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ

สมฺปชานโน กาลํ อากเมยฺย อัย โว อมฺหากํ อนุสาสนี ฯ

[๓๗๕] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

กาเย กายานุปฺสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชานโน สติมา วินยฺย โลเก

อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ ๑เป๑ จิตฺเต ๑ ชมฺเมสุ ชมฺมานุปฺสฺสี

วิหริติ อาตปปี สมฺปชานโน สติมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

#๑ ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒ ม. ย. มหาวิเสโส ๑ ๓ ย. สมฺปสฺสโต ๑

#๔ ม. ย. วิฐูปิตา ๑

เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สโต โหติ ฯ

[๓๗๖] กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สมุปชาโน โหติ ฯ อธิ ภิกขเว
ภิกขุ อภิกกนฺเต ปฏิกกนฺเต สมุปชานการี โหติ อาโลกิเต วิโลกิเต
สมุปชานการี โหติ สมฺมิชฺชิตे ปสริเต สมุปชานการี โหติ
สงฺฆาปฏิตตจิวรธารणे สมุปชานการี โหติ อสีเต ปีเต ขายีเต
สายีเต สมุปชานการี โหติ อุจฺจารปสฺสาวกมฺเม สมุปชานการี
โหติ คเต จิตे นิสินฺเน สุตเต ชาคริเต ภาสีเต ตฺถุหิภาเว
สมุปชานการี โหติ ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สมุปชานการี
โหติ ฯ สโต ภิกขเว ภิกขุ สมุปชาโน กาลํ อากเมยฺย อัย
โว อมหากํ อนุสาสนี ฯ

[๓๗๗] ตสฺส เจ ภิกขเว ภิกขุโน เอวํ สตสฺส สมุปชานสฺส
อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา
โส เอวํ ปชานาติ อุปฺปนฺนา โข เม อัย สุขา เวทนา สจ โข
ปฺปิจฺจ โน อปฺปิจฺจ ก็ ปฺปิจฺจ อิมเมว กายํ ปฺปิจฺจ อัย โข ปน
กาโย อนิจฺจํ สงฺขโต ปฺปิจฺจสมฺปนฺโน อนิจฺจํ โข ปน สงฺขตํ
ปฺปิจฺจสมฺปนฺนํ กายํ ปฺปิจฺจ อุปฺปนฺนา สุขา เวทนา กฺโต นิจฺจา
ภวิสฺสตีติ ฯ โส กายे จ สุขาย จ เวทนาย อนิจฺจานุปฺสฺสี
วิหฺรติ วยานุปฺสฺสี วิหฺรติ วิราคานุปฺสฺสี วิหฺรติ นิโรธานุปฺสฺสี
วิหฺรติ ปฺปฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสี วิหฺรติ ฯ ตสฺส กายे จ สุขาย จ
เวทนาย อนิจฺจานุปฺสฺสีโน วิหฺรโต วยานุปฺสฺสีโน วิหฺรโต ฯเปฯ
#๑ ยู. สมุปชาโน ฯ

ปฏินิสสัคคานุปัสสีโน วิหระโต โย กาเย จ สุขาย จ เวทนาย
รคานุสโย โส ปหิยติ ฯ

[๓๗๘] ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เอวํ สตสฺส สมฺปชานสฺส
อฺปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหระโต อฺปฺปชฺชติ ทฺกฺขา
เวทนา โส เอวํ ปชานาติ อฺปฺปนฺนา โข มฺยํ ทฺกฺขา เวทนา
สา จ โข ปฏฺิจฺจ โน อฺปฺปฏฺิจฺจ ก็ ปฏฺิจฺจ อิมเมว กายํ ปฏฺิจฺจ
อํ โข ปน กาโย อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏฺิจฺจสมฺปฺปนฺโน อนิจฺจ
โย ปน สงฺขตํ ปฏฺิจฺจสมฺปฺปนฺนํ กายํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปนฺนา ทฺกฺขา
เวทนา กฺโถ นิจฺจา ภวิสฺสตีติ ฯ โส กาเย จ ทฺกฺขาย จ เวทนาย
อนิจฺจानุปัสสี วิหระติ วฺยานุปัสสี วิหระติ วิรคานุปัสสี วิหระติ
นิโรธานุปัสสี วิหระติ ปฏฺินิสสัคคานุปัสสี วิหระติ ฯ ตสฺส กาเย
จ ทฺกฺขาย จ เวทนาย อนิจฺจानุปัสสีโน วิหระโต ฯเปฯ
ปฏฺินิสสัคคานุปัสสีโน วิหระโต โย กาเย จ ทฺกฺขาย จ เวทนาย
ปฏฺิฆานุสโย โส ปหิยติ ฯ

[๓๗๙] ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เอวํ สตสฺส สมฺปชานสฺส
อฺปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหระโต อฺปฺปชฺชติ อฺทฺกฺขมฺสุขา
เวทนา โส เอวํ ปชานาติ อฺปฺปนฺนา โข มฺยํ อฺทฺกฺขมฺสุขา
เวทนา สา จ โข ปฏฺิจฺจ โน อฺปฺปฏฺิจฺจ ก็ ปฏฺิจฺจ อิมเมว
กายํ ปฏฺิจฺจ อํ โข ปน กาโย อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏฺิจฺจ-
สมฺปฺปนฺโน อนิจฺจ โข ปน สงฺขตํ ปฏฺิจฺจสมฺปฺปนฺนํ กายํ ปฏฺิจฺจ

อุปปันนา อทุกขมสุขา เวทนา กุโธ นิจจา ภวิสสตีติ ฯ โส
กายे จ อทุกขมสุขาย จ เวทนาย อนิจจานุปัสสี วิหริติ วยานุปัสสี
วิหริติ วิราคานุปัสสี วิหริติ นิโรธานุปัสสี วิหริติ ปฏิณิสสคคานุปัสสี
วิหริติ ฯ ตสฺส กายे จ อทุกขมสุขาย จ เวทนาย
อนิจจานุปัสสีโน วิหริโต ฯเปฯ ปฏิณิสสคคานุปัสสีโน วิหริโต โย
กายे จ อทุกขมสุขาย จ เวทนาย อวิชฺชานุสโย โส ปหियฺยติ ฯ

[๓๘๐] โส สุขญฺเจะ เวทนี เวทยติ สทา อนิจฺจาติ ปชานาติ
อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ ทุกฺขญฺเจะ เวทนี
เวทยติ ฯเปฯ อทุกขมสุขญฺเจะ เวทนี เวทยติ สทา อนิจฺจาติ
ปชานาติ อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ ฯ
โส สุขญฺเจะ เวทนี เวทยติ วิสณฺณตุโต นํ เวทยติ ทุกฺขญฺเจะ
เวทนี เวทยติ วิสณฺณตุโต นํ เวทยติ อทุกขมสุขญฺเจะ เวทนี
เวทยติ วิสณฺณตุโต นํ เวทยติ ฯ โส กายปริยฺนตฺกํ เวทนี
เวทยมาโน กายปริยฺนตฺกํ เวทนี เวทยามีติ ปชานาติ ชีวิตปริยฺนตฺกํ
เวทนี เวทยมาโน ชีวิตปริยฺนตฺกํ เวทนี เวทยามีติ
ปชานาติ กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทานา อิเชว สพฺพเวทยิตานี
อนภินนฺทิตานี สตีภวิสฺสนตีติ ปชานาติ ฯ

[๓๘๑] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ๑ เศลฺลจ [๒] วฏฺฏญฺเจะ ปฏิจฺจ
เตลปฺปทีโป ฌายเยยฺย ตสฺเสว เศลฺลสฺส จ วฏฺฏญา จ ปริยาทานา อนาหาโร
นิพฺพาเยยฺย ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๓ กายปริยฺนตฺกํ เวทนี
#๑ ยฺ. ภิกฺขุ ฯ ๒ ม. เศลฺลจ ปฏิจฺจ วฏฺฏี จ ปฏิจฺจ ฯ ยฺ. เศลฺลจ ปฏิจฺจ
#วฏฺฏญฺเจะ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓ ม. ยฺ. เจสทฺโท นตฺถิ ฯ

เวทยามโน กายปริยัติกั เวทนี เวทยามิติ ปชานาติ ฯ ชีวิตปริยัติกั
เวทนี เวทยามโน ชีวิตปริยัติกั เวทนี เวทยามิติ
ปชานาติ ฯ กายสุส เกทา อุทฺธั ชีวิตปริยาทานา อีเชว สพพเวทยิตานี
อนภินนุทิตานี สัตติภวิสสนุติติ ปชานาติติ ฯ สตุตมัม ฯ

[๑๘๒] เอกั สมยั ภควา เวสาลียั วิหริติ มหาวเน
ภูฏาคารสาลาหึ ฯ อถ โข ภควา สายณฺหสมยั ปฏิสลุตานา วุฏฺฐิตไ
เยน คิลานสาลา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน
นีสีทิ ฯ นิสชช โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺปชาโน กาลั อากเมยฺย อัย โว อมฺหากั อนุสาสนี ฯ

[๑๘๓] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กายเ กายานุปฺสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสุตฺถึ ฯ เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯ ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปฺสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสุตฺถึ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ ฯ

[๑๘๔] กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ ฯเปฯ ภาสิต
ตฺถุหีภาเว สมฺปชานการี โหติ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน
โหติ ฯ สโต [๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน กาลั อากเมยฺย อัย โว
อมฺหากั อนุสาสนี ฯ

[๑๘๕] ตสุส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เอวํ สตสุส สมฺปชานสุส
#๑ ยู. โข ฯ

อุปมตตตส อาตปิโน ปหิตตตตส วิหโรโต อุปชชติ สุขา
เวทนา โส เอว ปชานาติ อุปนุณา โข มุยาย สุขา เวทนา
สา จ โข ปฏิจ โน อุปปฏิจ ก็ ปฏิจ อิมเมว ผลล
ปฏิจ อัย โข ปน ผลล อนิจโจ สงขโต ปฏิจสมุปนโน
อนิจ โข ปน สงขต ปฏิจสมุปนโน ผลล ปฏิจ อุปนุณา
สุขา เวทนา กโต นิจจา ภวิสสตีติ ฯ โส ผลล
จ สุขาย จ เวทนาย อนิจจานุปลล วิหโรติ วยานุปลล วิราคานุปลล
นิโรธานุปลล ปฏินิสสคคานุปลล วิหโรติ ฯ ตตส ผลล
จ สุขาย จ เวทนาย อนิจจานุปลลโน วิหโรติ วยานุปลลโน
วิราคานุปลลโน นิโรธานุปลลโน ปฏินิสสคคานุปลลโน วิหโรติ
โย ผลล จ สุขาย จ เวทนาย รากานุสโย โส ปหียติ ฯ

[๓๘๖] ตตส เจ ภิกขเว ภิกขุโน เอว สตตส ฯเปฯ วิหโรโต
อุปชชติ ทุกขา เวทนา ฯเปฯ อุปชชติ อทุกขมสุขา เวทนา
โส เอว ปชานาติ อุปนุณา โข มุยาย อทุกขมสุขา เวทนา सा
จ โข ปฏิจ โน อุปปฏิจ ก็ ปฏิจ อิมเมว ผลล ปฏิจ
อัย โข ปน ผลล อนิจโจ สงขโต ปฏิจสมุปนโน ฯเปฯ
(ยถา ปุริมสสุเต วิตุถาโร ตถา วิตุถาเรตพโพ) กายสส
เกทา อุทธี ชีวิตปริยาทานา อิเชว สพพเวทยิตานิ อนภินนุทิตานิ
ลลิตภวิสสนตีติ ปชานาติ ฯ

[๓๘๗] เสยฺยถาปี ภิกขเว เตลณจ วฏฏณจ ปฏิจ เตลปปีที่โป

ฉาเยยฺย ตสฺเสว เตลลสฺส จ วฏฺฐิยา จ ปรียาทานา อนาหาโร
นิพฺพาเยยฺย ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายปริยฺนตฺกั เวทนํ
เวทยมาโน กายปริยฺนตฺกั เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ ฯ ชีวิตปริยฺนตฺกั
เวทนํ เวทยมาโน ชีวิตปริยฺนตฺกั เวทนํ เวทยามีติ
ปชานาติ ฯ กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปรียาทานา อิเชว สพฺพเวทยิตานิ
อนภินนฺทิตานิ สีตภวิสฺสนฺตฺติ ปชานาตีติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๘๘] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา
ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราชธมฺมา นิโรชธมฺมา ฯ กตมา
ติสฺโส ฯ สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ
อีมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา
ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราชธมฺมา นิโรชธมฺมาติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๘๙] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ผสฺสชา ผสฺสมูลกา ผสฺสนิทานา
ผสฺสปจฺจยา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ สุขา เวทนา ทุกฺขา
เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ สุขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา ตสฺเสว สุขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา
ยํ ตชฺชํ เวทยิตํ สุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนา สุขา เวทนา
สา นිරุชฺชติ सा วุปฺสมติ ๑ ฯ ทุกฺขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ ทุกฺขา เวทนา ตสฺเสว ทุกฺขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา
ยํ ตชฺชํ เวทยิตํ ทุกฺขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนา ทุกฺขา เวทนา
สา นिरุชฺชติ सा วุปฺสมติ ฯ อทุกฺขมสุขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ
#๑ ม. ย. วุปฺสมมติ ฯ เอวมุปริปิ ฯ

ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ อทุกฺขมสฺสา เวทนา ตสฺเสว อทุกฺขมสฺสเวทนียสฺส
ผลสฺสส นโรธา ยํ ตชฺชํ เวยยิตฺติ อทุกฺขมสฺสเวทนีย
ผลสฺสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนา อทุกฺขมสฺสา เวทนา สํ นโรชฺฉติ สํ
วูปสมติ ฯ

[๓๕๐] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ กญฺจํ สงฺฆญฺญา ๑ ตสฺส
สโมธานา อสฺมา ชายติ เตโช อภินิพฺพตฺตติ เตสฺสเยว ทฺวินฺนํ กญฺจํ
นํนาภาวํ วินิกฺเขปํ ยา ตชฺชา อสฺมา สํ นโรชฺฉติ สํ
วูปสมติ ฯ เอวเมว โช ภิกฺขเว อิมํ ติสฺโส เวทนา ผลสฺสชา
ผลสฺสมลกา ผลสฺสนิทานา ผลสฺสปจฺจยา ตชฺชํ ผลสฺสํ ปฏิจฺจ ตชฺชา ๒
เวทนา อุปฺปชฺชติ ตชฺชสฺส ๑ ผลสฺสส นโรธา ตชฺชา ๒ เวทนา
นโรชฺฉติติ ฯ ทสมํ ฯ

เวทนามลฺยตฺตสฺส ปจฺมกสคาควคฺโค ฯ

ตสฺสทฺทานํ

สมาธิสฺสา ย ๔ ปหานนํ ปาตํ ทญฺจทฺเพน จ ๕

สฺลตฺตเถน [๖] เกลณนํ ๗ อนิจฺจผลสฺสมลกาติ ฯ

#๑ ม. ย. สงฺฆญฺญานสโมธานา ฯ ๒-๓ ย. อามณฺฑิตํ ฯ ๔ ม. สมาธิสฺสํ ฯ

#๕ ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๖ ย. จ ฯ ๗ ม. สฺลเลน เจว เกลณนํ ฯ

รโหคตวคฺโค ทฺติโย

[๓๕๑] อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ
 นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อึช มยฺหิ ภนฺเต
 รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกฺโก อุทปาที ทิสฺโส
 เวทนา วุตฺตา ภควตา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา
 เวทนา อีมา ทิสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตา ฯ วุตฺตํ โข ปเนตํ
 ภควตา ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตํ ตํ ทุกฺขสมฺมินฺติ กึ นฺ โข เอตํ ภควตา
 สนฺธาย ภาสิตํ ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตํ ตํ ทุกฺขสมฺมินฺติ ฯ สาธุ สาธุ
 ภิกฺขุ ทิสฺโส อีมา ภิกฺขุ เวทนา วุตฺตา มยา สุขา เวทนา
 ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา อีมา ทิสฺโส เวทนา วุตฺตา
 มยา ฯ วุตฺตํ โข ปเนตํ ภิกฺขุ มยา ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตํ ตํ
 ทุกฺขสมฺมินฺติ ตํ โข ปเนตํ ภิกฺขุ มยา สงฺขารานํเยว อนิจฺจํ
 สนฺธาย ภาสิตํ ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตํ ตํ ทุกฺขสมฺมินฺติ ฯ ตํ โข ปเนตํ
 ภิกฺขุ มยา สงฺขารานํเยว ขยธมฺมํ วยธมฺมํ วิราธมฺมํ
 นิโรธธมฺมํ วิปริณามธมฺมํ สนฺธาย ภาสิตํ ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตํ
 ตํ ทุกฺขสมฺมินฺติ ฯ

[๓๕๒] อถ โข ปน ภิกฺขุ มยา อนุปฺพุทฺทสงฺขารานํ นิโรโธ
 อกฺขาโต ปรมชฺฌานํ สมากฺคินฺนสฺส วาจา นินฺรุทฺธา โหติ ทฺติยชฺ-

ฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวจิอารา นิริทฺธา โหนฺติ ตติยชฺฌานํ
สมาปนฺนสฺส ปิตี นิริทฺธา โหติ จตุตฺถชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส
อสุสาสปฺสสาธา นิริทฺธา โหนฺติ อากาसानญฺจายตฺนํ สมาปนฺนสฺส
รูปสญฺญา นิริทฺธา โหติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมาปนฺนสฺส
อากาसानญฺจายตฺนสญฺญา นิริทฺธา โหติ อากิณฺญจญฺจายตฺนํ สมาปนฺนสฺส
วิญฺญาณญฺจายตฺนสญฺญา นิริทฺธา โหติ เนวสญฺญานาสญฺจายตฺนํ
สมาปนฺนสฺส อากิณฺญจญฺจายตฺนสญฺญา นิริทฺธา โหติ สญฺญาเวทยิตฺนโรธํ
สมาปนฺนสฺส สญฺญา จ เวทนา จ นิริทฺธา โหนฺติ ฯ
ชีฌาสวสุส ภิกฺขุโน ราโค นิริทฺโห โหติ โทโส นิริทฺโห โหติ
โมโห นิริทฺโห โหติ ฯ

[๓๕๓] อถ โข ภิกฺขุ มยา อนุปฺพุพฺพสงฺขารานํ รูปสโม อกฺขาโต
ปรจฺมชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส วาจา รูปสนฺตา โหติ ทฺติยชฺฌานํ
สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวจิอารา รูปสนฺตา โหนฺติ ฯเปฯ สญฺญาเวทยิตฺนโรธํ
สมาปนฺนสฺส สญฺญา จ เวทนา จ รูปสนฺตา โหนฺติ ฯ
ชีฌาสวสุส ภิกฺขุ ราโค รูปสนฺโต โหติ โทโส รูปสนฺโต
โหติ โมโห รูปสนฺโต โหติ ฯ

[๓๕๔] ฉยิมา ภิกฺขุ ปฺสฺสทฺธิโย ปฺจฺมชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส
วาจา ปฺฐิปปฺสฺสทฺธา โหติ ทฺติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวจิอารา
ปฺฐิปปฺสฺสทฺธา โหนฺติ ตติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส ปิตี
ปฺฐิปปฺสฺสทฺธา โหติ จตุตฺถชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อสุสาสปฺสสาธา

ปฏิบัติสสุทธา โหนติ สลญาเวทิตนโรธ สมนนสส สลญา
จ เวทนา จ ปฏิบัติสสุทธา โหนติ ฯ จีณาสวสส ภิกขุโน
ราโค ปฏิบัติสสุทโธ โหติ โทโส ปฏิบัติสสุทโธ โหติ โมโห
ปฏิบัติสสุทโธ โหตีติ ฯ ปจมี ฯ

[๓๕๕] เสยถาปี ภิกขเว อากาเสปี ๑ วิวิธา วาตา วายนติ
ปรตถิมาปี วาตา วายนติ ปจถิมาปี วาตา วายนติ อุตตราปี
วาตา วายนติ ทกขิณาปี วาตา วายนติ สรชาปี วาตา
วายนติ อรชาปี วาตา วายนติ สีตาปี วาตา วายนติ อุนหาปี
วาตา วายนติ ปริตตะตาปี วาตา วายนติ อธิมตตะตาปี วาตา
วายนติ ฯ เอวเมว โข ภิกขเว อิมสุมิ กายสุมิ วิวิธา เวทนา
อุปปชชนติ สุขาปี เวทนา อุปปชชติ ทุกขาปี เวทนา อุปปชชติ
อทุกขมสุขาปี เวทนา อุปปชชตีติ ฯ

[๓๕๖] ยถาปี วาตา อากาเส วายนติ วิวิธา ปุณฺ ๒
ปรตถิมา ปจถิมา จาปี อุตตรา อถ ทกขิณา ฯ
สรชา อรชา จาปี ๓ สีตา อุนหา จ เอกทา
อธิมตตะตา ปริตตะตา จ ปุณฺ ๒ วายนติ มาลุตตา ฯ
ตเถวิมสุมิ ๔ กายสุมิ สมุปปชชนติ เวทนา
สุขทุกขสมุปปตติ อทุกขมสุขา จ ยา ฯ
ยโตว ๕ ภิกขุ อาตาปี สมุปชาโน นิรุชฌติ ๖
ตโต โส เวทนา สพพา ปริชานาติ ปณฺฑิโต ฯ

#๑ ม. ย. อากาเส ฯ ๒ ย. ปุณฺ ฯ ๓ ม. จาปี ฯ ย. วาปี ฯ ๔ ย. ตเถวิมสุมิปี ฯ

#๕ ม. ย. ยโต จ ฯ ๖ ม. สมุปชฌณฺ น ริลจติ ฯ ย. สมุปชาโน นิรุปธิ ฯ

โส เวทนา ปริณาย ทัฏฺฐเจ ฐมฺเม อนาสโว

กายสุตฺต เกทา ฐมฺมฏฺโฐ สขฺขํ นฺนเปตฺติ ๑ เวทลฺลุตฺติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๑๕๗] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อากาเส วิวิธา วาตา วายนฺตฺติ
ปฺรตฺถิมาปี วาตา วายนฺตฺติ ฯเปฯ อธิมตฺตาปี วาตา วายนฺตฺติ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ กายสฺมึ วิวิธา เวทนา อุปฺปชฺชนฺตฺติ
สุขาปี เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ ทฺกฺขาปี เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ อทุกฺขมสุขาปี
เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ ฯ ตตฺติยํ ฯ

[๑๕๘] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อากนฺตฺตกาการํ ตตฺถ ปฺรตฺถิมายปี
ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ ปจฺฉิมายปี ทิสาย อากนฺตฺวา
वासํ กปฺเปนฺตฺติ อุตฺตรายปี ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ
ทกฺขิมายปี ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ ขตฺติยาปี อากนฺตฺวา
वासํ กปฺเปนฺตฺติ พุราหฺมณาปี อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ เวสฺสาปี
อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ สุทฺทาปี อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺตฺติ ฯ
เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ กายสฺมึ วิวิธา เวทนา อุปฺปชฺชนฺตฺติ
สุขาปี เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ ทฺกฺขาปี เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ อทุกฺขมสุขาปี
เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ สามิสาปี สุขา เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ
สามิสาปี ทฺกฺขา เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ สามิสาปี อทุกฺขมสุขา เวทนา
อุปฺปชฺชตฺติ นีรามิสาปี สุขา เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ นีรามิสาปี ทฺกฺขา
เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ นีรามิสาปี อทุกฺขมสุขา เวทนา อุปฺปชฺชตฺติ ฯ
จตฺตุถํ ฯ

#๑ ม. ย. สขฺขยํ โนเปตฺติ ฯ

[๓๕๕] อถ โข อายสุมา อานนุโท เยน ภควา เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตฺวา ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสุมา อานนุโท
ภควนฺตํ เอตทโวจ กตมา นุ โข ภนฺเต เวทนา กตโม เวทนาสมุทโย
กตโม เวทนานิโรโร กตมา เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทา
โก เวทนาย อสุสาโท โก เวทนาย ๑ อาทีนโว ก็ เวทนาย ๑
นิสฺสรณฺติ ฯ ดิสฺโส อีมา อานนุท เวทนา สุขา เวทนา ทุกฺขา
เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อีมา วุจฺจติ อานนุท เวทนา
ผลสฺสสมุทยา เวทนาสมุทโย ผลสฺสนิโรธา เวทนานิโรโร อยเมว
อริโย อฏฺฐงฺกุโ มกุโ เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทา ฯ เสยฺยถิํ ฯ
สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ ยิ เวทนํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
สุขํ โสมนสฺสํ อยิ เวทนาย อสุสาโท ฯ ยา เวทนา อนิจฺจา
ทุกฺขา วิปริณามธมฺมา อยิ เวทนาย อาทีนโว ฯ โย เวทนาย
ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหानิ อิทํ เวทนาย นิสฺสรณํ ฯ

[๔๐๐] อถ โข ปนนานนุท มยา อนุปฺพุทฺทสงฺขารานํ นิโรโร
อกฺขาโต ปจฺมชฺฌานํ สฺมาปนฺนสฺส วาจา นิรุทฺธา โหติ ฯเปฯ
สฺลยฺวาเวทยิตฺตนิโรโร สฺมาปนฺนสฺส สฺลยฺวา จ เวทนา จ นิรุทฺธา
โหนติ ฯ ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราโค นิรุทฺโร โหติ โทโส
นิรุทฺโร โหติ โมโห นิรุทฺโร โหติ ฯ

[๔๐๑] อถ โข ปนนานนุท มยา อนุปฺพุทฺทสงฺขารานํ วุปลโม
อกฺขาโต ปจฺมชฺฌานํ สฺมาปนฺนสฺส วาจา วุปลนฺดา โหติ ฯเปฯ
#๑ ม. ย. อีเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

สละนาเวทยิตนโรธ สมนานนสส สละนา จ เวทนา จ วุปลนตา
โหนติ ฯ ชีณาสวสส ภิกขุโน ราโค วุปลนโต โหติ โทโส
วุปลนโต โหติ โมโห วุปลนโต โหติ ฯ

[๔๐๒] อถ โข ปนนานนท มยา อนุปุพพสงขารานํ ปฏิปัสสทุธิ ๑
อกุขตา ปจมชฌานํ สมนานนสส วาจา ปฏิปัสสทุธา โหติ
ฯเปฯ อากาसानญายตน์ สมนานนสส รูปสละนา ปฏิปัสสทุธา
โหติ วิญญาณญายตน์ สมนานนสส อากาसानญายตนสละนา
ปฏิปัสสทุธา โหติ อากิลญญายตน์ สมนานนสส วิญญาณญายตนสละนา
ปฏิปัสสทุธา โหติ เนวสละนानาสละนายตน์
สมนานนสส อากิลญญายตนสละนา ปฏิปัสสทุธา โหติ สละนาเวทยิตนโรธ
สมนานนสส สละนา จ เวทนา จ ปฏิปัสสทุธา
โหนติ ฯ ชีณาสวสส ภิกขุโน ราโค ปฏิปัสสทุโห โหติ โทโส
ปฏิปัสสทุโห โหติ โมโห ปฏิปัสสทุโห โหตีติ ฯ ปญจมํ ฯ

[๔๐๓] อถ โข อายสฺมา อานนุโท เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิ
อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนุทํ ภควา เอตทโวจ กตมานุ โข อานนท
เวทนา กตโม เวทนาสมุทโย กตโม เวทนานิโรธ กตมา
เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทา โโก เวทนาย อสฺสาโท โโก เวทนาย
อาทีนโว ก็ เวทนาย นิสฺสรณฺติ ฯ ภควํมุลกา โน ภนฺเต ฐมา
ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา สาธุ ภนฺเต ภควนฺตยฺเยว ปฏิภาตุ
#๑ ยู. ปลสทุธิ ฯ

เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโถ ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตฺติ ๑
เดนนฺหิ อานนฺท สุโณหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ ภาสิตฺตมฺมิตฺติ ๑
เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสุสฺสตี ๑
ภควา เอตทวโจ ติสฺโส อีมา อานนฺท เวทนา สุขา เวทนา
ทุกฺขา เวทนา อทฺทกฺขมฺสุขา เวทนา ๑ อีมา วุจฺจนฺติ อานนฺท
เวทนา ๑เป๑ ผสฺสสมฺมุตฺตา ๑เป๑ จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราโค
ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธโร โหติ โทโส ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธโร โหติ โมโห
ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธโร โหตฺติติ ๑ ฉนฺนํ ๑

[๔๐๔] อถ โข สพฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺตํ
อุปสงฺกมิตฺตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺตวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทฺธํ ๑ เอกมนฺตํ
นินฺนุณา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ กตฺมานุ โข ฆนฺเต เวทนา
กตโม เวทนาสมฺมุตฺโต กตโม เวทนานิโรธํ กตฺมา เวทนานิโรธคามินิ
ปฏฺธิปฺปทา โภ เวทนาย อสฺสาโท โภ เวทนาย อาทินโว ก็
เวทนาย นิสฺสรณฺนฺตฺติ ๑ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา สุขา เวทนา
ทุกฺขา เวทนา อทฺทกฺขมฺสุขา เวทนา ๑ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
เวทนา ๑ ผสฺสสมฺมุตฺตา เวทนาสมฺมุตฺโต ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรธ
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺโค เวทนานิโรธคามินิ ปฏฺธิปฺปทา ๑
เสยฺยถิทํ ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ๑เป๑ สมฺมาสมาธิ ๑ ยํ เวทนํ ปฏฺธิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อัย เวทนาย อสฺสาโท ๑ ยา เวทนา
อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามชฺมฺมา อัย เวทนาย อาทินโว ๑ โย

เวทนาย ฉนุทราควินโย ฉนุทราคปฺพานัน อิทฺ เวทนาย นิสุสรณฺ ๑

[๔๐๕] อถ โข ปน ภิกฺขเว มยา อนุปฺพุทฺสงฺขารานันฺ นิโรโธ
อกฺขาโต ปจฺมชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส วาจา นิรุทฺธา โหติ ๑เป๑
จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราโค นิรุทฺโธ โหติ โทโส นิรุทฺโธ โหติ
โมโห นิรุทฺโธ โหติ ๑

[๔๐๖] อถ โข ปน ภิกฺขเว มยา อนุปฺพุทฺสงฺขารานันฺ วุปลโม
อกฺขาโต ปจฺมชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส วาจา วุปลนฺดา โหติ ๑เป๑z
จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราโค วุปลนฺโต โหติ โทโส วุปลนฺโต โหติ
โมโห วุปลนฺโต โหติ ๑

[๔๐๗] ฉยิมา ภิกฺขเว ปสฺสทฺธิโย ๑ ปจฺมชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส
วาจา ปฺฏิปฺปสฺสทฺธา โหติ ทฺถียชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา
ปฺฏิปฺปสฺสทฺธา โหนฺติ ตฺถียชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส ปิตี ปฺฏิปฺปสฺสทฺธา
โหติ จตุตฺถชฺฌานันฺ สฺมาปนฺนสฺส อสฺสาสปสฺสาสา ปฺฏิปฺปสฺสทฺธา
โหนฺติ สลฺยณาเวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปนฺนสฺส สลฺยณา จ เวทนา จ
ปฺฏิปฺปสฺสทฺธา โหนฺติ ๑ จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราโค ปฺฏิปฺปสฺสทฺโธ
โหติ โทโส ปฺฏิปฺปสฺสทฺโธ โหติ โมโห ปฺฏิปฺปสฺสทฺโธ โหตีติ ๑
สตุตฺตมํ ๑

[๔๐๘] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสู
อุปสงฺกมิตฺวา ๑เป๑ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺเน โข เต ภิกฺขุ ภควา
เอตทวโจ กตฺมา นฺ โข ภิกฺขเว เวทนา กตฺโม เวทนาสมฺมุทโย

กตโม เวทนานิโรช กตมา เวทนานิโรชคามินี ปฏิปทา โภ
เวทนาย อสุธาโท โภ เวทนาย อาทินโว ก็ เวทนาย นิสุสรณนุติ ฯ
ภควัมลกา โน ฆนเต ชมมา ฯเปฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ
ภิกฺขเว เวทนา ฯ ผสฺสสมุทฺथा (ยถา ปุริมสุตฺตฺนุโต วิตุถาริตฺ
ตถา วิตุถาเรตฺพุโป ๑-) ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๔๐๕] อถ โข ปญฺจกฺโข จปฺติ เยนายสุมา อุทายี
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมนฺตํ อุทายี อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นีสีทึ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข ปญฺจกฺโข จปฺติ आयสฺมนฺตํ อุทายี
เอตทโวจ กตฺติ นฺ โข ฆนเต อุทายี เวทนา วุตฺตา ภควตฺติ ฯ
ติสฺโส โข กหปฺติ ๒ เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา สุขา เวทนา ทุกฺขา
เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา อีมา โข กหปฺติ ๒ ติสฺโส เวทนา
วุตฺตา ภควตฺติ ฯ

[๔๑๐] เอวํ วุตฺเต ปญฺจกฺโข จปฺติ आयสฺมนฺตํ อุทายีเอตทโวจ
น โข ฆนเต อุทายี ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา เทว เวทนา
วุตฺตา ภควตฺตา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา ฯ ยายํ ฆนเต
อทุกฺขมสุขา เวทนา สนฺตฺสฺมึ เอสา ปณฺเฑ สุเข วุตฺตา ภควตฺติ ฯ
ทฺติยมฺปิ โข आयสฺมา อุทายี ปญฺจกฺโข จปฺตี เอตทโวจ น โข
กหปฺติ เทว เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา อีมา ติสฺโส
#๑ ม. ย. ยถา ปุริมสุตฺตฺนุเต ตถา วิตุถาเรตฺพุโป ฯ ๒ ม. ย. จปฺติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

เวทนา วุตฺตา ภควตฺตาติ ฯ ตฺติยมฺปิ โข ปญฺจกฺงฺโก จปฺติ อายสฺมนฺตํ
อุทฺทายี เอตทวโจ น โข ภนฺเต อุทฺทายี ติสฺโส เวทนา วุตฺตา
ภควตฺตา เทว เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา สุขฺา เวทนา ทฺกฺขา
เวทนา ยายํ ภนฺเต อทุกฺขมฺสุขา เวทนา สนฺตสฺมี เอสา ปณฺเฑ
สุเข วุตฺตา ภควตฺตาติ ฯ ตฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทฺทายี ปญฺจกฺงฺคํ
จปฺตี เอตทวโจ น โข คหปฺติ เทว เวทนา วุตฺตา ภควตฺตาติสฺโส
เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา สุขฺา เวทนา ทฺกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา
เวทนา อิมฺา ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตฺตาติ ฯ ตฺติยมฺปิ
โข ปญฺจกฺงฺโก จปฺติ อายสฺมนฺตํ อุทฺทายี เอตทวโจ น โข ภนฺเต
อุทฺทายี ติสฺโส เวทนา วุตฺตา ภควตฺตา เทว เวทนา วุตฺตา
ภควตฺตา สุขฺา เวทนา ทฺกฺขา เวทนา ยายํ ภนฺเต อทุกฺขมฺสุขา
เวทนา สนฺตสฺมี เอสา ปณฺเฑ สุเข วุตฺตา ภควตฺตาติ ฯ เนว [๑]
อสกฺขิ ๒ อายสฺมา อุทฺทายี ปญฺจกฺงฺคํ จปฺตี สญฺญาเปตฺตํ น ปนาสกฺขิ
ปญฺจกฺงฺโก จปฺติ อายสฺมนฺตํ อุทฺทายี สญฺญาเปตฺตํ ฯ

[๔๑๑] อสฺโสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต อุทฺทายิสฺส
ปญฺจกฺงฺเคน จปฺตินา สทฺธี อิมํ กถาสลฺลาปํ อถ โข อายสฺมา
อานนฺโท เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีติ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ยาวตโก อายสฺมโต
อุทฺทายิสฺส ปญฺจกฺงฺเคน จปฺตินา สทฺธี อโหสิ กถาสลฺลาโป ตมฺปิ ๓
สพฺพํ ภควโต อารโจะสิ ฯ สนฺตเมว โข อานนฺท ปริยายํ
#๑ ยฺ. โข ฯ ๒ ม. สกฺขิ ฯ ๓ ม. ตํ ฯ

ปลงจงโก จปติ อุทายิสฺส ภิกฺขุโน นาพฺภนฺโมทึ ฯ สนฺตํ จ ปนํนนฺท
ปรียายํ อุทายิ ภิกฺขุ ปลงจงกฺสฺส จปติโน นาพฺภนฺโมทึ ฯ

[๔๑๒] เทวปี มยา อานนฺท เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ติสฺโส ๑
มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ปลงจปี มยา เวทนา วุตฺตา
ปริยาเยน จปี มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน อฏฺฐารสาปี มยา เวทนา
วุตฺตา ปริยาเยน จตฺตีสาปี มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน
อฏฺฐสฺตปี มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ฯ เอวํ ปริยาเยน เทสิโต
อานนฺท มยา ฌมฺโม ฯ เอวํ ปริยาเยน เทสิเต โข อานนฺท มยา
ฌมฺเม เย อณฺณมณฺณสฺส สุภาสิตํ สฺลปิตํ น สมนฺมณฺณิสฺสนฺติ น
สมนฺุชานิสฺสนฺติ น สมนฺุโมทิสฺสนฺติ ฯ เตสํ เอตํ ปาฏิกงฺขํ ภณฺทนชาตา
กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสฺตฺตีหิ วิตุทฺตา
วิหริสฺสนฺติ ๒ ฯ เอวํ ปริยาเยน เทสิโต โข ๑ อานนฺท มยา ฌมฺโม ฯ
เอวํ ปริยาเยน เทสิเต โข ๑ อานนฺท มยา ฌมฺเม เย อณฺณมณฺณสฺส
สุภาสิตํ สฺลปิตํ สมนฺมณฺณิสฺสนฺติ สมนฺุชานิสฺสนฺติ สมนฺุโมทิสฺสนฺติ ฯ
เตสํ เอตํ ปาฏิกงฺขํ สมกฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา จิโรทกฺกฺตา
อณฺณมณฺณํ ปิยจกฺขุหิ สมฺปสฺสนฺตา วิหริสฺสนฺติ ๒ ฯ

[๔๑๓] ปลงจิม อานนฺท กามกฺุณา ฯ กตฺเม ปลงจ ฯ จกฺขุวิญญฺเยยฺยา
รฺูปา อิกฺุจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา กามฺุปสฺสฺหิตา
รชฺนียา ฯเปฯ กายวิญญฺเยยฺยา โฝฏฺฐพฺุพา อิกฺุจา กนฺตา มนาปา
ปิยรฺูปา กามฺุปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯ อิม โข อานนฺท ปลงจ
#๑ ม. ย. ติสฺโสปี ฯ ๒ ม. อิติสฺสทฺโท อตฺถิ ฯ ๓ ย. โขสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

กามคฺคณา ฯ ยํ โข อานนฺท อิมํ ปญฺจ กามคฺคณํ ปฏิจฺจ
อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อิทํ วุจฺจติ กามสฺขํ ฯ

[๔๑๔] เย โข อานนฺท เอวํ วทฺเยยฺยฺ เอตํ ปรมํ สนฺตํ ๑ สฺขํ
โสมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทนฺตํติ ฯ อิทํ เนสํหํ นานฺชานามิ ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ อตฺถานนฺท เอตมฺหา สฺขํ อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๑๕] กตมณฺจานนฺท เอตมฺหา สฺขํ อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ อิทานนฺท ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ
อกุสเลหิ ฆมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกฺขํ ปีตีสฺขํ ปจฺมชฺฌานํ
อุปฺสมปฺชช วิหฺรติ ฯ อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา สฺขํ อณฺณํ
สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ เย โข อานนฺท เอวํ วทฺเยยฺย
เอตํ ปรมํ สนฺตํ ๑ สฺขํ โสมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทนฺตํติ ฯ อิทํ เนสํหํ
นานฺชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อตฺถานนฺท เอตมฺหา สฺขํ อณฺณํ
สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๑๖] กตมณฺจานนฺท เอตมฺหา สฺขํ อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ อิทานนฺท ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจารานํ วุปฺสมา
อชฺชตฺตํ สมฺปสํทนํ เจตโส เอโกทิกฺภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาริขํ
ปีตีสฺขํ ทฺุติชฺฌานํ อุปฺสมปฺชช วิหฺรติ ฯ อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา
สฺขํ อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ เย โข อานนฺท
เอวํ วทฺเยยฺยฺ เอตํ ปรมํ สนฺตํ สฺขํ โสมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทนฺตํติ ฯ

#๑ ยู. สตฺตา ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อตุถานนุท เอตมฺหา
สุขา อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๑๗] กตมณฺจานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ อิถานนุท ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก
จ วิหฺรติ สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ กาเยน ปฏฺีเสวเทติ ยนฺตํ
อริยา อัจจฺกนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรติ ตติยชฺฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อิทํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สฺขํ
อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ เย โข อานนุท เอวํ วเทยฺยํ
เอตํ ปรมํ สนฺตํ สฺขํ โสมนสฺสํ ปฏฺีเสวเทนฺตฺติ ฯ อิทํ เนสาหํ
นานุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อตุถานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ
สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๑๘] กตมณฺจานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ อิถานนุท ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส
จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตุถงฺคมา อทฺกฺขมสฺขํ
อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธี จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อิทํ โข
อานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๑๙] เย โข อานนุท เอวํ วเทยฺยํ เอตํ ปรมํ สนฺตํ สฺขํ
โสมนสฺสํ ปฏฺีเสวเทนฺตฺติ ฯ อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส
เหตุ ฯ อตุถานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สฺขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ฯ

[๔๒๐] กตมญจानนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ๑ อิทานนุท ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสณฺณานํ สมตฺกิกฺกมา
ปฏฺิฆสณฺณานํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ อมนสิการา อนนฺโต
อากาโสติ อากาसानญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๑ อิทํ โข อานนุท
เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ๑ เย โข
อานนุท เอวํ วเทยฺยฺ เอตํ ปรมํ สนฺตํ สุขํ โสมนสฺสํ ปฏฺิสเวทนฺตฺติ ๑
อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ๑ ตํ กิสฺส เหตุ ๑ อตฺถานนุท เอตมฺหา
สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ ๑

[๔๒๑] กตมญจानนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ๑ อิทานนุท ภิกฺขุ สพฺพโส อากาसानญฺจายตฺนํ
สมตฺกิกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ ๑ อิทํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ๑ เย โข อานนุท เอวํ วเทยฺยฺ เอตํ ปรมํ
สนฺตํ สุขํ โสมนสฺสํ ปฏฺิสเวทนฺตฺติ ๑ อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ๑
ตํ กิสฺส เหตุ ๑ อตฺถานนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ๑

[๔๒๒] กตมญจानนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ ๑ อิทานนุท ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตฺนํ
สมตฺกิกฺกมฺม นตฺถิ กิลฺยจฺติ อากิลฺยญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๑
อิทํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ

ปณิตตตรณจ ๑ เย โข อานนท เอวံ วเทยฺยฺ อเอตํ ปรมํ สนฺตํ
สุขํ โสมนสุสํ ปฏิสฺสเวเทนฺตํ ๑ อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ๑ ตํ
กิสฺส เหตุ ๑ อตฺถานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ
ปณิตตตรณจ ๑

[๔๒๓] กตมญฺจานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ
ปณิตตตรณจ ๑ อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพโส อากิลฺจณฺณายตน์
สมตฺกุกมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตน์ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๑ อิทํ
โย อานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ ปณิตตตรณจ ๑
เย โข อานนฺท เอวံ วเทยฺยฺ อเอตํ ปรมํ สนฺตํ สุขํ
โสมนสุสํ ปฏิสฺสเวเทนฺตํ ๑ อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ ๑ ตํ กิสฺส
เหตุ ๑ อตฺถานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ
ปณิตตตรณจ ๑

[๔๒๔] กตมญฺจานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ
ปณิตตตรณจ ๑ อิทานนฺท ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสณฺณานาสณฺณายตน์
สมตฺกุกมฺม สณฺณาเวทยิตน์โรธํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ๑
อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณจ ปณิตตตรณจ ๑
จานํ โข ปเนตํ อานนฺท วิหฺรติ ยํ อณฺณตฺตฺถิยา
ปรีพฺพาชกา เอวံ วเทยฺยฺ สณฺณาเวทยิตน์โรธํ สมโณ โคตโม อห
ตฺถจ สุขสฺมึ ปณฺณเปติ ตยิทํ กีสฺส ตยิทํ กถํสูติ ๑ เอวํวาทีโน
อานนฺท อณฺณตฺตฺถิยา ปรีพฺพาชกา เอวมสฺสุ วจนียา น โข

อาวุโส ภควา สุขญเณว เวทนี สนุชาย สุขสุมี ปญฺญเปติ
ยตุถ ยตุถาวุโส สุขํ อุปลพฺภติ ยหี ยหี ๑ ตํ ตํ ตถาคโต
สุขสุมี ปญฺญเปตฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๔๒๕] เทวปี มยา ภิกฺขเว เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ติสฺโสปี
มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ปญฺจปี มยา เวทนา วุตฺตา
ปริยาเยน ฉปี มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน อฏฺฐารสาปี
มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ฉตฺตีส่าปี มยา เวทนา วุตฺตา
ปริยาเยน อฏฺฐสฺตปี มยา เวทนา วุตฺตา ปริยาเยน ฯ เอวํ
ปริยายเทสิโต ภิกฺขเว มยา ฌมฺโม เอวํ ปริยายเทสิเต โข
ภิกฺขเว มยา ฌมฺเม เย อญฺญมมฺยสฺส สฺภาสิตํ สฺลปีตํ น
สมนฺนุญฺญสิสฺสนฺติ น สมนฺนุชานิสฺสนฺติ น สมนฺนุโมทิสฺสนฺติ ฯ เตสํ
เอตํ ปาฎิกงฺขํ ฌนฺทนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมมฺยํ
มุขสฺตฺติหิ วิตุทฺตนา วิหริสฺสนฺตฺติ ฯ เอวํ ปริยายเทสิโต ภิกฺขเว
มยา ฌมฺโม เอวํ ปริยายเทสิเต โข ภิกฺขเว มยา ฌมฺเม เย
อญฺญมมฺยสฺส สฺภาสิตํ สฺลปีตํ สมนฺนุญฺญสิสฺสนฺติ สมนฺนุชานิสฺสนฺติ
สมนฺนุโมทิสฺสนฺติ ฯ เตสํ เอตํ ปาฎิกงฺขํ สมกฺคา สมฺโมทมานา
อวิวทมานา จิโรทกฺกฺฐตา อญฺญมมฺยํ ปิยจกฺขุหิ สมฺปสฺสนฺตา
วิหริสฺสนฺตฺติ ฯ

[๔๒๖] ปญฺจิเม ภิกฺขเว กามคฺคณา ฯเปฯ จานํ โข ปเนตํ
ภิกฺขเว วิชฺชติ ยํ อญฺญตฺติตฺถิยา ปรีพฺพาชกา เอวํ วเทยฺยํ สญฺญา-
#๑ ย. ยมฺหิ สุขํ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

เวทยิตนโรรํ สมนโณ โคตโม อห คณจ สุขสมํ ปณฺณเปติ
ตยํ กีสฺ ตยํ กณฺสูติ ฯ เอวํวาทโน ภิกฺขเว อณฺณตติตฺถียา
ปริพฺพชกา เอวมสฺสุ วณฺเีย น โข อวฺุโส ภควา สุขณฺเวย
เวทนํ สนฺชาย สุขสมํ ปณฺณเปติ ยตฺถ ยตฺถ อวฺุโส สฺขํ
อุปฺลพฺภติ ยหิ ยหิ ตํ ตํ ตถาคโต สุขสมํ ปณฺณเปตีติ ฯ
ทสมํ ฯ

รโหคตวคฺคโ ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺทานํ

รโหคตา ๑ เทว วตา จ นีวสา เทว อานนฺทกา
สมฺพหฺลลา จ เทว วุตฺตา ปณฺจกงฺโก จ ภิกฺขุณาติ ฯ

-
- #๑ ม. รโหคตํ เทว อากาสํ อการํ เทว จ อานนฺทา ฯ
  - # สมฺพหฺลลา เทว วุตฺตา ปณฺจกงฺโก จ ภิกฺขุณาติ ฯ
  - # ย. รโหคตํ เทว อากาสํ อการํ เทว จ สนฺตํ ฯ
  - # อฏฺฐงฺเคน จ เทว วุตฺตา ปณฺจกงฺโก จ ภิกฺขุณาติ ฯ

อฏฺฐสตปริยายวุกโก ตติโย

[๔๒๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ฯ
 อถ โข โมฬิยสีวกโก ๑ ปริพฺพาชโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิตฺวา สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา ๑ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โมฬิยสีวกโก
 ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ สนฺตติ โภ โคตมฺ เอเก
 สมณฺพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺกุจฺจโน ยงฺกิลฺลจายํ ปุริสฺปุคฺคโล
 ปฏฺฐิตฺเวเทติ สฺขํ วา ทฺวํ วา อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา สทฺพนฺตํ ปุพฺเพกตฺเตหฺตฺติ ๑
 อิทฺ ปน ๒ ภวํ โคตโม กิมาหตี ๑ ปิตฺตสมฺภูจฺจานานิปิ
 โข สีวก อิทฺเชกฺจจฺจานิ เวทิตฺตานิ อุปฺปชฺชนฺติ ๑
 สามปี โข เอตํ สีวก เอวํ เวทิตฺตพฺพิ ยถา ปิตฺตสมฺภูจฺจานานิปิ
 อิทฺเชกฺจจฺจานิ เวทิตฺตานิ อุปฺปชฺชนฺติ ๑ โลกสฺสปี โข เอตํ สีวก
 สจฺจสมฺมตํ ยถา ปิตฺตสมฺภูจฺจานานิปิ อิทฺเชกฺจจฺจานิ เวทิตฺตานิ
 อุปฺปชฺชนฺติ ๑ ตตฺร สีวก เย เต สมณฺพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน
 เอวํทิกฺกุจฺจโน ยงฺกิลฺลจายํ ปุริสฺปุคฺคโล ปฏฺฐิตฺเวเทติ ๓ สฺขํ วา ทฺวํ วา
 อทฺทกฺขมฺสฺขํ วา สทฺพนฺตํ ปุพฺเพกตฺเตหฺตฺติ ๑ ยถฺจ สามิ ฌาตํ
 ตถฺจ อติธาวนฺติ ยํ ๔ โลกํ สจฺจสมฺมตํ ตถฺจ อติธาวนฺติ ๑
 ตสฺมา เตสํ สมณฺพฺราหฺมณานํ มิจฺจจฺจตี วทามิ ๑ เสฆฺหสมฺภูจฺจานานิปิ
 โข สีวก ๑เปฯ วาตสมฺภูจฺจานานิปิ โข สีวก
 #๑ ม. โมฬิยสีวกโก ๑ ย. โมฬิยสีวกโก ๑ ๒ ม. ปนสทฺโท นตฺถิ ๑
 #๓ ม. ย. ปฏฺฐิตฺเวเทติ ๑ ๔ ม. ยถฺจ ๑ ย. ยํ จ ๑

๔เปฯ สนนฺนิปาตสมฺภูจฺจานานิปิ ๑ โข สิวก ๔เปฯ อุตฺตปริณามชานิปิ
โฆ สิวก ๔ วิสมปฺริหารชานิปิ โฆ สิวก ๔ โอปกุกมิกานิปิ โฆ
สิวก ๔เปฯ กมฺมวิปាកชานิปิ โฆ สิวก อิชฺเชกจฺจานิ เวทยิตานิ
อุปฺปชฺชนฺติ ๔ สามปี โฆ เอตํ สิวก เอวํ เวทิตพฺพํ ยถา กมฺมวิปាកชานิปิ
อิชฺเชกจฺจานิ เวทยิตานิ อุปฺปชฺชนฺติ โลกสุตฺตปิ โฆ เอตํ
สิวก สจฺจสมฺมตํ ยถา กมฺมวิปាកชานิปิ อิชฺเชกจฺจานิ เวทยิตานิ
อุปฺปชฺชนฺติ ๔ ตตฺถ สิวก เย เต สมณพฺราราหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทีภฺจฺจโน ยงฺกิลฺลจายํ ปฺริสปฺคฺคโล ปฺภฺจิสฺสเวทยติ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกฺขมสฺขํ วา สพฺพนฺตํ ปฺพเพกตเหตุติ ๔ ยลฺลจ สามํ ฉาตํ
ตลฺลจ อติชานฺติ ยํ โลกํ สจฺจสมฺมตํ ตลฺลจ อติชานฺติ
ตสฺมา เตสํ สมณพฺราราหฺมณานํ มิจฺฉาติ วทามิตี ๔

[๔๒๘] เอวํ วุตฺเต โมพฺพิยสิวโก ปฺริพฺพาชโก ภกฺวนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อุปาสกํ มํ ภวํ
โคตโม ชาเรตฺต อชฺชตคฺคเค ปาณฺนเปตํ สรณฺงคตฺนฺติ ๔

[๔๒๙] ปิตฺตํ เสมฺหลฺลจ วาโต จ สนนฺนิปาตา อุตฺตนิ จ

วิสมํ โอปกุกมิกญฺจ ๒ กมฺมวิปាកเนน อญฺจมีติ ๔ ปจฺมํ ๔

[๔๓๐] อญฺจสฺตปฺริยาขํ โว ภิกฺขเว ฐมฺมปฺริยาขํ เทสิสฺสามิ
ตํ สฺขณฺณํ ๔ กตโม จ ภิกฺขเว อญฺจสฺตปฺริยาโย ฐมฺมปฺริยาโย ๔
เทวปี มยา ภิกฺขเว เวทนา วุตฺตา ปฺริยาเยน ติสฺโสปี มยา
เวทนา วุตฺตา ปฺริยาเยน ปฺลยฺจปี มยา เวทนา วุตฺตา ปฺริยาเยน
#๑ ม. ย. สนนฺนิปาตีกานิปิ ๔ ๒ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ๔

ฉปี มยา เวทนา วุตฺตา ปรียาเยน อฏฺฐารสาปี มยา เวทนา
วุตฺตา ปรียาเยน ฉตฺตีส่าปี มยา เวทนา วุตฺตา ปรียาเยน
อฏฺฐสตัปี มยา เวทนา วุตฺตา ปรียาเยน ฯ

[๔๓๑] กตมา จ ภิกฺขเว เทว เวทนา กายิกา จ เจตสิกกา
จ ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว เทว เวทนา ฯ

[๔๓๒] กตมา จ ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา สุขาเวทนา ทุกฺขา
เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ติสฺโส
เวทนา ฯ

[๔๓๓] กตมา จ ภิกฺขเว ปณฺจ เวทนา สุขินฺทริยํ ทุกฺชินฺทริยํ
โสมนสฺสินฺทริยํ โทมนสฺสินฺทริยํ อุเปกฺชินฺทริยํ ฯ อีมา วุจฺจนฺติ
ภิกฺขเว ปณฺจ เวทนา ฯ

[๔๓๔] กตมา จ ภิกฺขเว ฉ เวทนา จกฺขุสมฺมุสฺสชา เวทนา
ฯเปฯ มโนสมฺมุสฺสชา เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
ฉ เวทนา ฯ

[๔๓๕] กตมา จ ภิกฺขเว อฏฺฐารส เวทนา ฉ โสมนสฺสุปฺปีจารา
ฉ โทมนสฺสุปฺปีจารา ฉ อุเปกฺขุปฺปีจารา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
อฏฺฐารส เวทนา ฯ

[๔๓๖] กตมา จ ภิกฺขเว ฉตฺตีส เวทนา ฉ เกหสิตานี
โสมนสฺसानี ฉ เนกฺขมฺมสิตานี โสมนสฺसानี ฉ เกหสิตานี
โทมนสฺसानี ฉ เนกฺขมฺมสิตานี โทมนสฺसानี ฉ เกหสิตา

อุเปกฺขา ฉ เนกขมฺมสิตา อุเปกฺขา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
ฉตฺตีส เวทนา ฯ

[๔๓๗] กตฺมา จ ภิกฺขเว อฏฺฐสฺตํ เวทนา อตีตา ฉตฺตีส
เวทนา อนาคตา ฉตฺตีส เวทนา ปจฺจุปฺปนฺนา ฉตฺตีส เวทนา ฯ
อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อฏฺฐสฺตํ เวทนา ฯ อัยปี โข ภิกฺขเว
อฏฺฐสฺตปริยาโย ฐมฺมปริยาโยติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๔๓๘] อถ โข อถฺยตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
ฯเปฯ เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ กตฺมา
นฺ โข ฆนฺเต เวทนา กตโม เวทนาสมฺมุทโย กตฺมาเวทนาสมฺมุทยคามินี
ปฏฺฐิปทา กตโม เวทนานิโรธ กตฺมา เวทนานิโรธคามินี
ปฏฺฐิปทา โโก เวทนาย อสฺสาโท โโก อาทินโว ก็ นิสฺสรณฺนฺติ ฯ
ติสฺโส อีมา ภิกฺขุ เวทนา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา
เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขุ เวทนา ฯ ฝสฺสสมฺมุทยา
เวทนาสมฺมุทโย ตณฺหา เวทนาสมฺมุทยคามินี ปฏฺฐิปทา ฝสฺสนิโรธา
เวทนานิโรธ อยเมว อริโย อฏฺฐจฺกโก มคฺโค เวทนานิโรธคามินี
ปฏฺฐิปทา ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ ยํ
เวทนํ ปฏฺฐิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อัย เวทนาย อสฺสาโท ฯ
ยา เวทนา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามฐมฺมา อัย เวทนาย อาทินโว ฯ
โย เวทนาย ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหานํ อิทํ เวทนาย
นิสฺสรณฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๔๓๙] ปุพฺเพ เม ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส
โพธิสฺตตฺตฺสฺสว สโต เอตทโหสิ กตมา นฺุ โข เวทนา กตโม
เวทนาสมฺทโย กตมา เวทนาสมฺทยคามินี ปฏิปทา กตโม
เวทนานิโรธฺ กตมา เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทา โโก เวทนาย อสฺสาโท
โก อาทิโนโว ก็ นิสฺสรณนฺติ ฯ ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ
ติสฺโส อีมา เวทนา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา
เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ เวทนา ฯ ผสฺสสมฺทยา เวทนาสมฺทโย
ตณฺหาเวทนาสมฺทยคามินี ปฏิปทา ฯเปฯ โย เวทนาย ฉนฺทราควินโย
ฉนฺทราคปฺปหานํ อิทํ เวทนาย นิสฺสรณนฺติ ฯ จตฺตถิ ฯ

[๔๔๐] อีมา เวทนาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส
จกฺขุ อุตฺปาที ฌาณํ อุตฺปาที ปญฺญา อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที
อาโลโก อุตฺปาที ฯ อัย เวทนาสมฺทโยติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาที ฌาณํ อุตฺปาที ปญฺญา
อุตฺปาที วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที ฯ อัย เวทนาสมฺทยคามินี
ปฏิปทาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส
จกฺขุ อุตฺปาที ฯเปฯ อาโลโก อุตฺปาที ฯ อัย เวทนานิโรธฺติ
เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาที ฯเปฯ
อาโลโก อุตฺปาที ฯ อัย เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทาติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาที ฯเปฯ อาโลโก
อุตฺปาที ฯ อัย เวทนาย อสฺสาโทติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส

ธมเมสุ ฯเปฯ อัย เวทนาย อาทีนโวติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ
อนนุสฺสฺเตสุ ธมเมสุ ฯเปฯ อิทํ เวทนาย นิสฺสรณฺนฺติ เม ภิกขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ธมเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ ฌาณํ อุตฺปาติ
ปญฺญา อุตฺปาติ วิชฺชา อุตฺปาติ อาโลโก อุตฺปาทีติ ฯ ปญฺจมี ฯ

[๔๔๑] อถ โข สมฺพหฺลฺลา ภิกฺขู เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมีสุ
ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทวโจ กตมา
นฺ โข ฆนฺเต เวทนา กตโม เวทนาสมฺมทโย กตมาเวทนาสมฺมทคามีนิ
ปฏฺิปปทา ฯเปฯ โโก เวทนาย อสฺสาโท โโก อาทีนโว
ที นิสฺสรณฺนฺติ ฯ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา สุขา เวทนา
ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ อีมา วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
เวทนา ฯ ผสฺสสมฺมทยา เวทนาสมฺมทโย ตณฺหาเวทนาสมฺมทคามีนิ
ปฏฺิปปทา ผสฺสนิโรธา ฯเปฯ โย เวทนาย ฉนฺทราควินโย
ฉนฺทราควปฺพานํ อิทํ เวทนาย นิสฺสรณฺนฺติ ฯ ฉนฺทิจฺจ ฯ

[๔๔๒] ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตมา ติสฺโส ฯ
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ เย หิ เกจิ
ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อีมาสฺ ติสฺสนฺนํ เวทนานํ
สมฺมทญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณฺญฺจ
ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯ น เตเม ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา
วา สมณฺเสสุ วา สมณฺสมฺมตา พุราหฺมณฺเสสุ วา พุราหฺมณฺสมฺมตา
น จ ปน เต आयสฺมนฺโต สามญฺยตฺถํ วา พุราหฺมญฺยตฺถํ วา

ทัญญูเจว ฐมเม สยั อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ ฯ
เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อิมาสฺส
ติสฺสสนฺนํ เวทนานํ สมุทฺยลฺลจฺจ อตฺถงฺกมฺลฺลจฺจ อสฺสาทลฺลจฺจ อาทึนฺวลฺลจฺจ
นิสฺสรณฺลฺลจฺจ ยถากฺกุตํ ปชานนฺติ เต โข เม ภิกฺขเว สมณฺา
วา พุราหฺมณฺา วา สมณฺเสสุ เจว สมณฺสมฺมตฺตา พุราหฺมณฺเสสุ
จ พุราหฺมณฺสมฺมตฺตา ฯ เต จ ปนายสฺมฺนฺโต สามลฺลตฺถลฺลจฺจ
พุราหฺมณฺลฺลตฺถลฺลจฺจ ทัญญูเจว ฐมเม สยั อภิญญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตึติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๔๔๓] ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตฺมา ติสฺโส ฯ
สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ เย หิ เกจิ
ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา อิมาสฺส ติสฺสสนฺนํ เวทนานํ
สมุทฺยลฺลจฺจ อตฺถงฺกมฺลฺลจฺจ อสฺสาทลฺลจฺจ อาทึนฺวลฺลจฺจ นิสฺสรณฺลฺลจฺจ
ยถากฺกุตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ ปชานนฺติ ฯเปฯ สยั อภิญญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๔๔๔] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา เวทฺนํ
นปฺปชานนฺติ เวทนาสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ เวทฺนानิโรธํ นปฺปชานนฺติ
เวทฺนानิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ ปชานนฺติ ฯเปฯ
สยั อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตึติ ฯ นวมํ ฯ

[๔๔๕] ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เวทนา ฯ กตฺมา ติสฺโส ฯ สุขฺา
เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ อิมา โข ภิกฺขเว

ติสุโส เวทนาติ ฯ ทสมํ ฯ

[๔๔๖] อตฺถิ ภิกฺขเว สามิสสา ปีติ อตฺถิ นiramิสสา ปีติ ฯ
อตฺถิ ภิกฺขเว ๑ นiramิสสา นiramิสตรา ปีติ ฯ อตฺถิ สามิสํ สุขํ
อตฺถิ นiramิสํ สุขํ อตฺถิ นiramิสสา นiramิสตรํ สุขํ อตฺถิ สามิสสา
อุเปกฺขา อตฺถิ นiramิสสา อุเปกฺขา อตฺถิ นiramิสสา นiramิสตรา
อุเปกฺขา อตฺถิ สามิสโส วิโมกฺโข อตฺถิ นiramิสโส วิโมกฺโข
อตฺถิ นiramิสสา นiramิสตโร วิโมกฺโข ฯ

[๔๔๗] กตมา จ ภิกฺขเว สามิสสา ปีติ ฯ ปรณฺจิเม ภิกฺขเว
กามคฺฉนา ฯ กตเม ปรณฺจ ฯ จกฺขุวิณฺเณยฺยา รูปา อิกฺกฺขา กนฺตา
มณาปา ปิยรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯเปฯ กายวิณฺเณยฺยา
โผฏฺฐพฺพา อิกฺกฺขา กนฺตา มณาปา ปิยรูปา กามฺปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯ
อิเม โข ภิกฺขเว ปรณฺจ กามคฺฉนา ฯ ยา โข ภิกฺขเว อิเม
ปรณฺจ กามคฺฉเน ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ปีติ อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สามิสสาปีติ ฯ

[๔๔๘] กตมา จ ภิกฺขเว นiramิสสา ปีติ ฯ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกฺขํ
ปีติสุขํ ปรณฺจมานํ อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจาร์ณํ วุปฺสมา
อชฺฉตฺตํ สมนฺปสฺสทณฺํ เจตโส เอโกทิกฺภาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ
ปีติสุขํ ทฺุติชฺชมานํ อุปฺสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
นiramิสสาปีติ ฯ

#๑ ม. ย. อํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

[๔๔๘] กตมา จ ภิกฺขเว นีรามีสา นีรามีสตราปีติ ฯ ยา โข
ภิกฺขเว จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน รากา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
โทสา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต โมหา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
อุปฺปชฺชติ ปีติ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว นีรามีสา นีรามีสตราปีติ ฯ

[๔๕๐] กตมณฺจ ภิกฺขเว สามิสฺสํ สุขํ ฯ ปณฺจิเม ภิกฺขเว
กามคฺคณา ฯ กตเม ปณฺจ ฯ จกฺขุวิญญฺเณยฺยา รูปา อิกฺฺขสา กนฺตา
มณาปา ปิยรฺูปา กามฺุปสฺสหิตา รชฺณิยา ฯเปฯ กายวิญญฺเณยฺยา
โผฏฺฐพฺพา อิกฺฺขสา กนฺตา มณาปา ปิยรฺูปา กามฺุปสฺสหิตา รชฺณิยา ฯ
อิเม โข ภิกฺขเว ปณฺจ กามคฺคณา ฯ ยํ โข ภิกฺขเว อิเม ปณฺจ
กามคฺคเณ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สามิสฺสํ สุขํ ฯ

[๔๕๑] กตมณฺจ ภิกฺขเว นีรามีสฺสํ สุขํ ฯ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเสหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ
ปีติสุขํ ปจฺมชฺฌานํ อุปฺสมฺบุชฺช วิหฺรติ ฯเปฯ ปีติยา จ วิราคา
อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ กายเณ
ปฏฺิสฺสเวเทติ ынฺดํ อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ
ตติยชฺฌานํ อุปฺสมฺบุชฺช วิหฺรติ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว นีรามีสฺสํ สุขํ ฯ

[๔๕๒] กตมณฺจ ภิกฺขเว นีรามีสา นีรามีสตรํ สุขํ ฯ ยํ โข
ภิกฺขเว จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน รากา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
โทสา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต โมหา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต

อุปฺปชฺชติ สฺขํ โสมนสฺสํ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว นีรามิสฺสา นีรามิสฺตรํ
สฺขํ ฯ

[๔๕๓] กตมา จ ภิกฺขเว สามิสฺสา อุเปกฺขา ฯ ปรณฺจิเม ภิกฺขเว
กามคฺคณา ฯ กตเม ปรณฺจ ฯ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิกฺกุจฺจา กนฺตา
มณาปา ปิยรูปา กามฺภูปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา
โผฏฺฐพฺพา อิกฺกุจฺจา กนฺตา มณาปา ปิยรูปา กามฺภูปสฺสฺหิตา รชฺนียา ฯ
อิเม โข ภิกฺขเว ปรณฺจ กามคฺคณา ฯ ยา โข ภิกฺขเว อิเม
ปรณฺจ กามคฺคเณ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขา อัยฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สามิสฺสา อุเปกฺขา ฯ

[๔๕๔] กตมา จ ภิกฺขเว นีรามิสฺสา อุเปกฺขา ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ
อตุลฺงคฺมา อทฺกฺขมสฺขํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิํ จตฺตถฺชฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อัยฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว นีรามิสฺสา อุเปกฺขา ฯ

[๔๕๕] กตมา จ ภิกฺขเว นีรามิสฺสา นีรามิสฺตรา อุเปกฺขา ฯ ยา
โข ภิกฺขเว ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ราคา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
โทสา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต โมหา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขา อัยฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว นีรามิสฺสา นีรามิสฺตรา อุเปกฺขา ฯ

[๔๕๖] กตโม จ ภิกฺขเว สามิสฺโส วิโมกฺโข ฯ รูปรปฺภิสฺสฺยุตฺโต
วิโมกฺโข สามิสฺโส กตโม จ ภิกฺขเว นีรามิสฺโส วิโมกฺโข อรุปรปฺภิสฺสฺยุตฺโต
วิโมกฺโข นีรามิสฺโส ฯ

[๔๕๗] กตโม จ ภิกขเว นีรามิสา นีรามิสโร วิโมกโข ฯ โย
โย ภิกขเว ชีณาสวสฺส ภิกขุโน รากา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
โทสา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต โมหา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ปจฺจเวกฺขโต
อุปฺปชฺชติ วิโมกโข อัย วุจฺจติ ภิกขเว นีรามิสา นีรามิสโร
วิโมกฺโขติ ฯ เอกาทสมํ ฯ

อภฺจสฺสตปริยายวโก ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

สิวกอภฺจสฺสํ ภิกขุ ปุพฺเพ ฅาณญจ ภิกขุณา

สมณพฺรหฺมณา ตีณิ สุทฺธิกํ จ นีรามิสนฺติ ฯ

เวทนาตัยฺยตฺตํ นิฏฺฐิตํ ๑ ฯ

#๑ ม. สมตฺตํ ฯ

เปยยาลวคฺโค ปจโม ทฺติโย

[๔๕๘] ปญฺจหิ ภิกฺขเว อํฺเกหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
เอกนฺตอมนาโป โหติ ปุริสสฺส ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ น จ
รูปวา โหติ น จ โภควา โหติ น จ สีลวา โหติ อลโส จ
โหติ ปชญจสฺส น ลภติ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ อํฺเกหิ
สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม เอกนฺตอมนาโป โหติ ปุริสสฺส ฯ

[๔๕๙] ปญฺจหิ ภิกฺขเว อํฺเกหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
เอกนฺตมนาโป โหติ ปุริสสฺส ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ รูปวา จ โหติ
โภควา จ โหติ สีลวา จ โหติ ทกฺโข จ โหติ อนลโส
ปชญจสฺส ลภติ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ อํฺเกหิ สมนฺนาคโต
มาตุคฺคาโม เอกนฺตมนาโป โหติ ปุริสสฺสชาติ ฯ ปจมํ ฯ

[๔๖๐] ปญฺจหิ ภิกฺขเว อํฺเกหิ สมนฺนาคโต ปุริโส
เอกนฺตอมนาโป โหติ มาตุคฺคามสฺส ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ น จ
รูปวา โหติ น จ โภควา โหติ น จ สีลวา โหติ อลโส
จ โหติ ปชญจสฺส น ลภติ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ
อํฺเกหิ สมนฺนาคโต ปุริโส เอกนฺตอมนาโป โหติ มาตุคฺคามสฺส ฯ

[๔๖๑] ปญฺจหิ ภิกฺขเว อํฺเกหิ สมนฺนาคโต ปุริโส
เอกนฺตมนาโป โหติ มาตุคฺคามสฺส ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ รูปวา จ
โหติ โภควา จ โหติ สีลวา จ โหติ ทกฺโข จ โหติ อนลโส
ปชญจสฺส ลภติ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ อํฺเกหิ สมนฺนาคโต

ปุริโส เอกนุตมณาโป โหติ มาตุคามสุสชาติ ฯ ทุตติยํ ฯ

[๔๖๒] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส อาเวณิกานิ ทุกฺขานิ
ยานิ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ กตมานิ
ปณฺจ ฯ อธิ ภิกฺขเว มาตุคาโม ทหโร สมานो ปตฺติกฺกํ กจฺจติ
ฉาตเกหิ วินา โหติ ฯ อิทํ ภิกฺขเว มาตุคามสุส ปจฺมํ อาเวณิกํ
ทุกฺขํ ยํ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ

[๔๖๓] ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว มาตุคาโม อุตฺตฺนํ โหติ ฯ อิทํ ภิกฺขเว
มาตุคามสุส ทุตติยํ อาเวณิกํ ทุกฺขํ ยํ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ
อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ

[๔๖๔] ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว มาตุคาโม กพฺภินิํ โหติ ฯ อิทํ ภิกฺขเว
มาตุคามสุส ตติยํ อาเวณิกํ ทุกฺขํ ยํ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ
อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ

[๔๖๕] ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว มาตุคาโม วิชายติ ฯ อิทํ ภิกฺขเว
มาตุคามสุส จตฺตฺถํ อาเวณิกํ ทุกฺขํ ยํ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ
อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ

[๔๖๖] ปุณฺ จปฺริ ภิกฺขเว มาตุคาโม ปุริสสุส ปาริจิริยํ อูเปติ ฯ
อิทํ โข ภิกฺขเว มาตุคามสุส ปณฺจํ อาเวณิกํ ทุกฺขํ ยํ มาตุคาโม
ปจฺจนุโกติ อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจ
มาตุคามสุส อาเวณิกานิ ทุกฺขานิ ยานิ มาตุคาโม ปจฺจนุโกติ
อลฺลตฺตฺเรว ปุริเสหิติ ฯ ตติยํ ฯ

[๔๖๗] ตีหิ ภิกขเว ฌเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม เขภฺยุเยน
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ ฯ
กตเมหิ ตีหิ ฯ อิธ ภิกขเว มาตุคฺคาโม ปุพฺพพณฺ्हสมยํ มจฺเจรฺมตปฺริยฺภูจฺิเตน
เจตสา อคาริ อชฺฌาวสฺติ มชฺฌนฺตฺกสมยํ อิตฺสาปฺริยฺภูจฺิเตน
เจตสา อคาริ อชฺฌาวสฺติ สายนฺ्हสมยํ กามราคปฺริยฺภูจฺิเตน
เจตสา อคาริ อชฺฌาวสฺติ ฯ อิเมหิ โข ภิกขเว
ตีหิ ฌเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม เขภฺยุเยน กายสฺส เกทา
ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติตีติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๔๖๘] อถ โข อายสฺมา อนฺนุรฺทฺโธ เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ
ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา อนฺนุรฺทฺโธ ภควนฺตํ เอตทฺโวจ
อิธํ ฆนฺเต มาตุคฺคามํ ปฺตฺสํมิ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสฺเสน
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชนฺตํ ฯ กตีหิ นฺุ โข ฆนฺเต ฌเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติตีติ ฯ

[๔๖๙] ปฺลฺจฺหิ โข อนฺนุรฺทฺธ ฌเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ ฯ
กตเมหิ ปฺลฺจฺหิ ฯ อสฺสทฺโธ จ โหติ อหิริโก จ โหติ อโนตฺตปฺปปี
จ โหติ โกธโน จ โหติ ทฺุปฺปฺลฺโย จ โหติ ฯ อิเมหิ โข
อนฺนุรฺทฺธ ปฺลฺจฺหิ ฌเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม กายสฺส เกทา
ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติตีติ ฯ ปฺลฺจฺมํ ฯ

[๔๙๐] ปณฺจหิ อนุรฺรทฺช ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม กายสฺส
เภทา ปรี มรณา อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ ฯ
กตเมหิ ปณฺจหิ ฯ อสฺสทฺโฆ จ โหติ อหิริโก จ โหติ
อโนตฺตปปี จ โหติ โอปนาหิ จ โหติ ทฺถปฺปณฺโณ จ โหติ ฯ
อิมหิ โข อนุรฺรทฺช ปณฺจหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส เภทา ปรี มรณา อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติติ ฯ ญจฺจํ ฯ

[๔๙๑] ปณฺจหิ อนุรฺรทฺช ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส เภทา ปรี มรณา อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ ฯ กตเมหิ ปณฺจหิ ฯ อสฺสทฺโฆ จ โหติ อหิริโก จ
โหติ อโนตฺตปปี จ โหติ อิสฺสุกฺกิ จ โหติ ทฺถปฺปณฺโณ จ
โหติ ฯ อิมหิ โข อนุรฺรทฺช ปณฺจหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
มาตุคฺคาโม กายสฺส เภทา ปรี มรณา อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปชฺชติติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๔๙๒] ปณฺจหิ อนุรฺรทฺช ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส เภทา ปรี มรณา อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ ฯ กตเมหิ ปณฺจหิ ฯ อสฺสทฺโฆ จ โหติ อหิริโก จ
โหติ อโนตฺตปปี จ โหติ มจฺจรี จ โหติ ทฺถปฺปณฺโณ จ
โหติ ฯ อิมหิ โข อนุรฺรทฺช ปณฺจหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสฺส ฯเปฯ อปายํ ทฺถคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติติ ฯ อญฺจมํ ฯ

[๔๗๓] ปรุจหิ อนุรุตฺต ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม ๗เปฯ
อปรายํ ทุกคฺตํ วินิปาดํ นิรยํ อุปรชฺชติ ๗ กตเมหิ ปรุจหิ ๗
อสุสทฺโท จ โหติ อหิริโก จ โหติ อโนตฺตปฺปี จ โหติ
อติจาริ จ โหติ ทุปรฺปลฺลโณ จ โหติ ๗ อิมฺเหหิ โข อนุรุตฺต ปรุจหิ
ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม ๗เปฯ อุปรชฺชติตฺติ ๗ นวํ ๗

[๔๗๔] ปรุจหิ อนุรุตฺต ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม
กายสุส ๗เปฯ นิรยํ อุปรชฺชติ ๗ กตเมหิ ปรุจหิ ๗ อสุสทฺโท
จ โหติ อหิริโก จ โหติ อโนตฺตปฺปี จ โหติ ทุสฺสึโต
จ โหติ ทุปรฺปลฺลโณ จ โหติ ๗ อิมฺเหหิ โข อนุรุตฺต ปรุจหิ
ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม กายสุส ๗เปฯ นิรยํ
อุปรชฺชติตฺติ ๗ ทสมํ ๗

[๔๗๕] ปรุจหิ อนุรุตฺต ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม ๗เปฯ
นิรยํ อุปรชฺชติ ๗ กตเมหิ ปรุจหิ ๗ อสุสทฺโท จ โหติ อหิริโก
จ โหติ อโนตฺตปฺปี จ โหติ อปรฺสสุโต จ โหติ ทุปรฺปลฺลโณ
จ โหติ ๗ อิมฺเหหิ โข อนุรุตฺต ปรุจหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต
มาตุคฺคาโม ๗เปฯ นิรยํ อุปรชฺชติตฺติ ๗ เอกาทสมํ ๗

[๔๗๖] ปรุจหิ อนุรุตฺต ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคฺคาโม ๗เปฯ
นิรยํ อุปรชฺชติ ๗ กตเมหิ ปรุจหิ ๗ อสุสทฺโท จ โหติ อหิริโก
จ โหติ อโนตฺตปฺปี จ โหติ กุสฺสึโต จ โหติ ทุปรฺปลฺลโณ
จ โหติ ๗ อิมฺเหหิ โข อนุรุตฺต ปรุจหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต

มาตุคาม ไม กายสฺส ฯเปฯ อปายํ ทุกคฺตึ วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชตีติ ฯ
ทวาทสมํ ฯ

[๔๗๗] ปญฺจหิ อนุรฺทฺธ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาม ไม กายสฺส
ฯเปฯ นิริยํ อุปปชฺชติ ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ อสฺสทฺโธ จ โหติ
อหิริโก จ โหติ อโนตฺตปฺปึ จ โหติ มฺภูจฺสฺสตี จ โหติ
ทฺพฺปญฺโถ จ โหติ ฯ อิมฺหิ โข อนุรฺทฺธ ปญฺจหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต
มาตุคาม ไม กายสฺส ฯเปฯ นิริยํ อุปปชฺชตีติ ฯ เตรสมํ ฯ

[๔๗๘] ปญฺจหิ อนุรฺทฺธ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาม ไม กายสฺส
ฯเปฯ นิริยํ อุปปชฺชติ ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ ปาณาติปาตี
จ โหติ อทินฺนาทายี จ โหติ กามสฺสุ มิจฺฉาจารี จ โหติ
มุสวาที จ โหติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายี จ โหติ ฯ อิมฺหิ
โข อนุรฺทฺธ ปญฺจหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาม ไม กายสฺส
เภทา ปรี มรณา อปายํ ทุกคฺตึ วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชตีติ ฯ
จฺทวาทสมํ ฯ

เปยฺยาลวคฺโค ทฺติโย ฯ

[๔๗๙] อถ โข อายสฺมา อนุรฺทฺโธ เยน ภควา เตนฺอุปสฺงกมิ
ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อนุรฺทฺโธ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อิทาหิ ภนฺเต มาตุคามํ ปสฺสามิ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเรน อติกฺกนฺตมานุสเสน
กายสฺส เภทา ปรี มรณา สฺคฺตึ สกฺคํ โลกํ
อุปปชฺชนฺตํ ฯ กตฺตีหิ นฺุ โข ภนฺเต ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาม
กายสฺส เภทา ปรี มรณา สฺคฺตึ สกฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ ฯ

ปลงจหิ โข อนุรุธ ฐมเมหิ สมนนาคโต มาตุคาม ไกยสุส
เกทา ปรี มรณา สุคตี สคคิ โลกิ อุปปชชติ ฯ กตเมหิ
ปลงจหิ ฯ สทุโธ จ โหติ หิริมา จ โหติ โอดตปปี จ
โหติ อุกโกธโน จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯ อิเมหิ โข
อนุรุธ ปลงจหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต มาตุคาม ไกยสุส เกทา
ปรี มรณา สุคตี สคคิ โลกิ อุปปชชติ ฯ

[๔๘๐] ปลงจหิ อนุรุธ ฐมเมหิ สมนนาคโต มาตุคาม
ไกยสุส เกทา ปรี มรณา สุคตี สคคิ โลกิ อุปปชชติ ฯ กตเมหิ
ปลงจหิ ฯ สทุโธ จ โหติ หิริมา จ โหติ โอดตปปี จ
โหติ อนุปนาหิ จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯ อิเมหิ โข
อนุรุธ ปลงจหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต มาตุคาม ไกยสุส เกทา
ปรี มรณา สุคตี สคคิ โลกิ อุปปชชติ ฯ

[๔๘๑] ปลงจหิ อนุรุธ ฐมเมหิ สมนนาคโต มาตุคาม
ไกยสุส เกทา ปรี มรณา สุคตี สคคิ โลกิ อุปปชชติ ฯ กตเมหิ
ปลงจหิ ฯ สทุโธ จ โหติ หิริมา จ โหติ โอดตปปี จ
โหติ อนิสสุกิ จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯเปฯ

[๔๘๒] อมจฐรี จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯเปฯ อนติจารี
จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯเปฯ สีลวา จ โหติ ปลณวา
จ โหติ ฯเปฯ พหุสุโต จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯเปฯ
อารทฐวิริโย จ โหติ ปลณวา จ โหติ ฯเปฯ อุปภูจิตตสุตติ

จ โหติ ปญจวา จ โหติ ฯ อิมหิ โข อนุรุตฺต ปญจหิ ฌมเมหิ
สมนฺนาคโต มาตุคามิ กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺคํ
โลกํ อุปปชฺชตีติ ฯ (อิม อฏฺฐ สุตฺตฺตนา สงฺเขปปี) ฯเปฯ

[๔๘๑] ปญจหิ อนุรุตฺต ฌมเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคามิ
กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ ฯ กตเมหิ
ปญจหิ ฯ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต จ โหติ อทินฺนาทานา
ปฏฺวิโรโต จ โหติ กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต จ โหติ มุสาวาทา
ปฏฺวิโรโต จ โหติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโรโต จ โหติ ฯ
อิมหิ โข อนุรุตฺต ปญจหิ ฌมเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคามิ
กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ ฯ

เปยฺยาลวุกุโ สมตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺตานํ

เทว มนาปา อมฺนาปา จ อาเวณิกา ตีหิ อนุรุตฺโต ๑
โกธโน อุปฺนาหิ จ อิสฺสุกฺกิ มจฺจนเรน จ ฯ
อดิจาริ จ ทุสฺสีลํ ๒ อุปฺปสฺสุโต จ กุสิโต
มฺภูจฺจสฺสตี [๑] ปญจเวริ กณฺหปกฺเข ปกาสิโต ฯ
อนุรุตฺโต อุกฺโกธโน ๔ อนุปฺนาหิ อนิสฺสุกฺกิ
อมจฺจริ อนติจาริ สีลวา จ พหุสฺสุโต
วิริยสตี ปญจสีลา จ ๕ สุกฺกปกฺเข ปกาสิโตติ ฯ

#๑ ม. มาตุคามิ ปรีโส จ อาเวณิกา ติธมโม จ ฯ ๒ ม. ยุ. ทุสฺสีโล ฯ

#๓ ยุ. จ ฯ ๔ ม. ทุติเย จ อุกฺโกธโน ฯ ๕ ม. วิริย สตีล จ ฯ

มาตุคามสุส พลวกุโ ตติโย

[๔๘๔] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานิ ฯ กตมานิ
ปณฺจ ฯ รูปพลํ โภกพลํ ฌาติพลํ ปุตุตพลํ สีลพลํ ฯ อิมานิ โข
ภิกฺขเว ปณฺจ มาตุคามสุส พลานิ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปณฺจหิ
พลهหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม วิสารโท อการํ อชฺฌาวสตีติ ฯ
ปรจํ ฯ

[๔๘๕] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานิ ฯ กตมานิ
ปณฺจ ฯ รูปพลํ โภกพลํ ฌาติพลํ ปุตุตพลํ สีลพลํ ฯ อิมานิ
โข ภิกฺขเว ปณฺจ มาตุคามสุส พลานิ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว
ปณฺจหิ พลهหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม สามิกํ ปสฺยห อการํ
อชฺฌาวสตีติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๔๘๖] ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานิ ฯ กตมานิ
ปณฺจ ฯ รูปพลํ โภกพลํ ฌาติพลํ ปุตุตพลํ สีลพลํ ฯ อิมานิ
โข ภิกฺขเว ปณฺจ มาตุคามสุส พลานิ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว
ปณฺจหิ พลهหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม สามิกํ อภิภุชฺช วตฺตติ ฯ
เอเกน จ โข ภิกฺขเว พลน สมนฺนาคโต ปุริโส มาตุคามํ อภิภุชฺช
วตฺตติ ฯ กตเมน เอเกน พลน [๑] ฯ อิสฺสรียพลน อภิภูตํ ภิกฺขเว
มาตุคามํ เนว รูปพลํ ตายติ น โภกพลํ ตายติ น ฌาติพลํ
ตายติ น ปุตุตพลํ ตายติ น สีลพลํ ตายตีติ ฯ ตติยํ ฯ

#๑ ยู. อีสฺสรียพลน ฯ

[๔๘๘] ปณฺณิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานิ ฯ กตมานิ
ปณฺจ ฯ รูปพลํ โภคพลํ ฌาติพลํ ปุตุตพลํ สีลพลํ ฯ

[๔๘๘] รูปพลน จ โข ๑ ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต
โหติ น จ โภคพลน เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปุโร
โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต
โหติ โภคพลน จ เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปุโร โหติ ฯ
รูปพลน จ โข ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต โหติ โภคพลน
จ น จ ฌาติพลน เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปุโร โหติ ฯ
ยโต จ โข ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต โหติ
โภคพลน จ ฌาติพลน จ เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปุโร
โหติ ฯ รูปพลน จ ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต โหติ
โภคพลน จ ฌาติพลน จ น จ ปุตุตพลน เอวํ โส
เตน องฺเคน อปริปุโร โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว มาตุคาม
รูปพลน จ สมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ ฌาติพลน จ
ปุตุตพลน จ เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปุโร โหติ ฯ รูปพลน
จ ภิกฺขเว มาตุคามโสมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ ฌาติพลน
จ ปุตุตพลน จ น จ สีลพลน เอวํ โส เตน องฺเคน
อปริปุโร โหติ ฯ ยโต จ โข ภิกฺขเว มาตุคาม รูปพลน จ
สมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ ฌาติพลน จ ปุตุตพลน จ
สีลพลน จ เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปุโร โหติ ฯ อิมานิ
#๑ ม. ย. โขสทุโท นตฺถิ ฯ

โฆ ภิกฺขเว ปญฺจ มาตุคามสุส พลานีติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

[๔๘๕] ปญฺจิมานี ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานี ฯ กตมานี
ปญฺจ ฯ รูปพลํ โภคพลํ ฅาติพลํ ปุตุตพลํ สีลพลํ ฯ

[๔๕๐] รูปพลน จ ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ
น จ สีลพลน นาสเนตฺว นํ กุเล น วาสเนติ ฯ รูปพลน จ
ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ น จ
สีลพลน นาสเนตฺว นํ กุเล น วาสเนติ ฯ รูปพลน จ ภิกฺขเว
มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ ฅาติพลน จ น
จ สีลพลน นาสเนตฺว นํ กุเล น วาสเนติ ฯ รูปพลน จ
ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ โภคพลน จ ฅาติพลน
จ ปุตุตพลน จ น จ สีลพลน นาสเนตฺว นํ กุเล น
वासเนติ ฯ ยโต จ โฆ ภิกฺขเว มาตุคาโม รูปพลน สมนฺนาคโต
โหติ โภคพลน จ ฅาติพลน จ ปุตุตพลน จ สีลพลน จ
वासเนตฺว นํ กุเล น นาสเนติ ๑ ฯ สีลพลน จ ภิกฺขเว มาตุคาโม
สมนฺนาคโต โหติ น จ รูปพลน วาสเนตฺว นํ กุเล น
वासเนติ ฯ สีลพลน จ ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ
น จ โภคพลน วาสเนตฺว นํ กุเล น นาสเนติ ฯ สีลพลน จ
ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต โหติ น จ ฅาติพลน วาสเนตฺว
นํ กุเล น นาสเนติ ฯ สีลพลน จ ภิกฺขเว มาตุคาโม สมนฺนาคโต
โหติ น จ ปุตุตพลน วาสเนตฺว นํ กุเล น นาสเนติ ฯ
#๑ ม. ย. ยโต จ โฆ ภิกฺขเว ฯล ฯ นาสเนตฺติ อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ มาตุคามสุส พลานีติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๔๕๑] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว มาตุคามสุส พลานิ ฯ กตมานิ
ปญฺจ ฯ รูปผลํ โภคผลํ ฌาติผลํ ปุตุตผลํ สีลผลํ ฯ

[๔๕๒] น ภิกฺขเว มาตุคาโม รูปผลเหตุ วา โภคผลเหตุ
วา ฌาติผลเหตุ วา ปุตุตผลเหตุ วา กายสุส เกทา ปรี มรณา
สุคตํ สุกคํ โลกํ อุปปชฺชติ ฯ สีลผลเหตุ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม
กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคตํ สุกคํ โลกํ อุปปชฺชติ ฯ อิมานิ
โข ภิกฺขเว ปญฺจ มาตุคามสุส พลานีติ ฯ ญจฺจํ ฯ

[๔๕๓] ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว จานานิ ทุลลภานิ อกตปุญฺเณน
มาตุคามเนน ฯ กตมานิ ปญฺจ ฯ ปฏฺฐิรฺุเป กุเล ชาเขยฺยนฺติ อิทํ
ภิกฺขเว ปจฺมํ จานํ ทุลลภํ อกตปุญฺเณน มาตุคามเนน ฯ ปฏฺฐิรฺุเป
กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐิรฺุเป กุลํ กจฺเจยฺยนฺติ อิทมฺปิ ๑ ภิกฺขเว ทุตฺติยํ
จานํ ทุลลภํ อกตปุญฺเณน มาตุคามเนน ฯ ปฏฺฐิรฺุเป กุเล ชายิตฺวา
ปฏฺฐิรฺุเป กุลํ คนฺตฺวา อสปตฺติ ๒ อการํ อชฺฌาวเสยฺยนฺติ อิทมฺปิ ๑
ภิกฺขเว ตตฺติยํ จานํ ทุลลภํ อกตปุญฺเณน มาตุคามเนน ฯ ปฏฺฐิรฺุเป
กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐิรฺุเป กุลํ คนฺตฺวา อสปตฺติ ๒ อการํ อชฺฌาวสนฺติ
ปุตุตฺวาตี อสฺสนฺติ อิทมฺปิ ๑ ภิกฺขเว จตุตฺถํ จานํ ทุลลภํ อกตปุญฺเณน
มาตุคามเนน ฯ ปฏฺฐิรฺุเป กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐิรฺุเป กุลํ คนฺตฺวา
อสปตฺติ ๒ อการํ อชฺฌาวสนฺติ ปุตุตฺวาตี สมานา สามิกํ อภิกฺขุยฺย
วตฺเตยฺยนฺติ อิทมฺปิ ๑ ภิกฺขเว ปญฺจมํ จานํ ทุลลภํ อกตปุญฺเณน
#๑ ม. ย. ปิสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ย. อสปตฺติ ฯ

มาตุคามน ๑ อิมานิ โข ภิกขเว ปญจ จานานิ ทูลลภานิ
อกตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑ สุตตมํ ๑

[๔๕๔] ปญฺจิมานิ ภิกขเว จานานิ สุตลภานิ กตปุณฺณเณน
มาตุคามน ๑ กตมานิ ปญจ ๑ ปฏฺฐึรฺเป กุเล ชาเยยฺยนฺติ
อิทฺมปิ ภิกขเว ปจฺมํ จานํ สุตลภํ กตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑
ปฏฺฐึรฺเป กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐึรฺเป กุลํ กจฺเจยฺยนฺติ อิทฺมปิ ภิกขเว
ทฺตึยฺยํ จานํ สุตลภํ กตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑ ปฏฺฐึรฺเป กุเล
ชายิตฺวา ปฏฺฐึรฺเป กุลํ คนฺตฺวา อสฺปตฺติ อการํ อชฺฌาวเสยฺยนฺติ
อิทฺมปิ ภิกขเว ทฺตึยฺยํ จานํ สุตลภํ กตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑
ปฏฺฐึรฺเป กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐึรฺเป กุลํ คนฺตฺวา อสฺปตฺติ อการํ
อชฺฌาวสนฺติ ปฺตฺตฺวตี อสฺสนฺติ อิทฺมปิ ภิกขเว จตฺตถํ จานํ
สุตลภํ กตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑ ปฏฺฐึรฺเป กุเล ชายิตฺวา ปฏฺฐึรฺเป
กุลํ คนฺตฺวา อสฺปตฺติ อการํ อชฺฌาวสนฺติ ปฺตฺตฺวตี สมานา
สามิกํ อภิกฺขยฺย วตฺเตยฺยนฺติ อิทฺมปิ ภิกขเว ปญฺจมํ จานํ สุตลภํ
กตปุณฺณเณน มาตุคามน ๑ อิมานิ โข ภิกขเว ปญจ จานานิ
สุตลภานิ กตปุณฺณเณน มาตุคามนาคิ ๑ อฏฺฐมํ ๑

[๔๕๕] ปญฺจหิ ภิกขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม
วิสาร์โท อการํ อชฺฌาวสตี ๑ กตเมหิ ปญฺจหิ ๑ ปาณาติปาตา
ปฏฺฐึรฺโตะ จ โหติ อทินฺนาทานา ปฏฺฐึรฺโตะ จ โหติ
กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺฐึรฺโตะ จ โหติ มฺสาวาทา ปฏฺฐึรฺโตะ จ

โหติ สุรามเรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏิวีโรโต จ โหติ ฯ อิมหิ
โฆ ภิกฺขเว ปญฺจหิ ชฺมเมหิ สมฺนฺนาคโต มาตุคฺคาโม วิสารโท
อकारิ อชฺฌาวสตีติ ฯ นวํ ฯ

[๔๕๖] ปญฺจหิ ภิกฺขเว วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา
อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ
กายสฺส ฯ กตเมหิ ปญฺจหิ ฯ สทฺธาย วฑฺฒติ สีเลน วฑฺฒติ
สุเตน วฑฺฒติ จาเคน วฑฺฒติ ปญฺญาย วฑฺฒติ ฯ อิมหิ
โฆ ภิกฺขเว ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา อริยาย
วฑฺฒิยา วฑฺฒติ สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ กายสฺสชาติ ฯ

สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ ปญฺญาย จาเคน สุเตน จุกฺขํ
สา ตาทิสี สีตวตี อุปาสิกา อาทียติ สารมิเชว อตฺตโนติ ฯ ทสมํ ฯ>

มาตุคามสฺส พลวคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสทฺทานํ

ปญฺจ วิสารทา ปสฺยหา อภิกฺขุยฺย องฺเคน ปญฺจํ
นาสยิตฺถ เหตุญฺจานํ วิสารทา วฑฺฒินา ทสชาติ ฯ

มาตุคามสฺสยุตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

ชมพูขาทกสยุดต์

[๔๕๗] เอก์ สมย๋ อายสุมา สาริปุตุโต มกเชสุ วิหริติ
นาลคามเก ๑ อถ โข ชมพูขาทโก ปริพุพาชโก เยนายสุมา
สาริปุตุโต เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา อายสุมตา สาริปุตุเตน
สทุธิ์ สมุโมทิ สมุโมทนิย๋ กถั สาราณีย๋ วิตีสารेतวา เอกมนตุ์
นีสิทิ ๑ เอกมนตุ์ นิสินุโน โข ชมพูขาทโก ปริพุพาชโก อายสุมนตุ์
สาริปุตุตุ์ เอตทโวจ นิพพานัน์ นิพพานนุติ อาวุโส สาริปุตุต วุจจติ
กตมัม นุ โข อาวุโส นิพพานนุติ ๑ โย โข อาวุโส รากกขโย
โทสกขโย โมหกขโย อิทั วุจจติ นิพพานนุติ ๑ อตุถิ ปนาวุโส
มคโค อตุถิ ปฎิปทา เอตสส นิพพานสส สจจนิกริยาชาติ ๑ อตุถิ
โย อาวุโส มคโค อตุถิ ปฎิปทา เอตสส นิพพานสส สจจนิกริยาชาติ ๑
กตโม ปนาวุโส มคโค กตมา ปฎิปทา เอตสส
นิพพานสส สจจนิกริยาชาติ ๑ อยเมว โข อาวุโส อริโย อญจจติโก
มคโค เอตสส นิพพานสส สจจนิกริยาช ๑ เสยยถิทั ๑ สมมาทิญจติ
สมมาสงกปโป สมมาวาจา สมมากมุนโต สมมาอาชีโว สมมาวาชาโม
สมมาสติ สมมาสมาธิ ๑ อัย โข อาวุโส มคโค
อัย ปฎิปทา เอตสส นิพพานสส สจจนิกริยาชาติ ๑ ภาทโก
อาวุโส มคโค ภาทิกา ปฎิปทา เอตสส นิพพานสส สจจนิกริยาช
อลลจ ปนาวุโส สาริปุตุต อปปมาทชาติ ๑

[๔๕๘] อรหตุตุ์ อรหตุตุนุติ อาวุโส สาริปุตุต วุจจติ กตมัม

นุ โข อาวุโส อรหตฺตุนฺติ ฯ โย โข อาวุโส รากฺขโย โทสฺกฺขโย
โมหฺกฺขโย อิทํ วุจฺจติ อรหตฺตุนฺติ ฯ อตฺถิ ปฺนาวุโส มคฺโค
อตฺถิ ปฏิปทา เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส สจฺฉิกริยาชาติ ฯ อตฺถิ โข
อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส สจฺฉิกริยาชาติ ฯ
กตฺโม ปฺนาวุโส มคฺโค กตฺมา ปฏิปทา เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส
สจฺฉิกริยาชาติ ฯ อยฺเมว โข อาวุโส อริโย อญฺจํกิโก มคฺโค
เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส สจฺฉิกริยาชฺช ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อยฺ โข อาวุโส มคฺโค อยฺ ปฏิปทา
เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส สจฺฉิกริยาชาติ ฯ ภาทฺทโก อาวุโส มคฺโค
ภาทฺทิกา ปฏิปทา เอตฺสฺส อรหตฺตฺสฺส สจฺฉิกริยาชฺช อลฺลจ
ปฺนาวุโส สาริปฺตฺต อปฺปมาทฺยาติ ฯ

[๔๕๕] เก นุ โข อาวุโส สาริปฺตฺต โลเก ฌมฺมาทิโน
เก โลเก สุปฏิปนฺนา เก โลเก สุกตฺตาติ ฯ เย โข อาวุโส
รากฺขปฺหานาย ฌมฺมํ เทเสนฺติ โทสฺปฺหานาย ฌมฺมํ เทเสนฺติ
โมหฺปฺหานาย ฌมฺมํ เทเสนฺติ เต โลเก ฌมฺมาทิโน ฯ เย
โย อาวุโส รากฺสฺส ปฺหานาย ปฏิปนฺนา โทสฺสฺส ปฺหานาย
ปฏิปนฺนา โมหฺสฺส ปฺหานาย ปฏิปนฺนา เต โลเก สุปฏิปนฺนา ฯ
ยสฺส โข อาวุโส ราโค ปหิโน อฺจุฉินฺนฺมุโล ตาลาวตฺถุคฺโต
อนภาวํคฺโต อายตฺตี อฺนุปฺปาทฌมฺโม โทโส ปหิโน อฺจุฉินฺนฺมุโล
तालาวตฺถุคฺโต อนภาวํคฺโต อายตฺตี อฺนุปฺปาทฌมฺโม โมโห ปหิโน

อุจฉินนฺมฺโล ตาตาวตถกโต อนภาวงคโต อายตี อนุปาทมฺโม
เต โลเก สุกตาคี ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปา
เอตฺสฺส รากฺสฺส โทสฺสฺส โมหสฺสฺส ปหานายาคี ฯ อตฺถิ
โฆ อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปา เอตฺสฺส รากฺสฺส โทสฺสฺส
โหมสฺสฺส ปหานายาคี ฯ กตโม ปนาวุโส มคฺโค กตมา ปฏฺฐิปา
เอตฺสฺส รากฺสฺส โทสฺสฺส โหมสฺสฺส ปหานายาคี ฯ อยเมว โฆ
อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค เอตฺสฺส รากฺสฺส โทสฺสฺส
โหมสฺสฺส ปหานาย ฯ เสยฺยถิทฺถิ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ
อัย โฆ อาวุโส มคฺโค อัย ปฏฺฐิปา เอตฺสฺส รากฺสฺส
โทสฺสฺส โหมสฺสฺส ปหานายาคี ฯ ภาทฺทโก อาวุโส มคฺโค ภาทฺทิกา
ปฏฺฐิปา เอตฺสฺส รากฺสฺส โทสฺสฺส โหมสฺสฺส ปหานาย อลณฺจ
ปน อาวุโส สาริปฺุตต อปฺปมาทายาคี ฯ

[๕๐๐] กิมนฺตฺถิยฺย อาวุโส สาริปฺุตต สมณฺเณ โคตเม พุรฺหมจฺริย
วฺุสฺสตีติ ฯ ทฺุขสฺส โฆ อาวุโส ปริณฺณตฺถิ ภาควติ พุรฺหมจฺริย
วฺุสฺสตีติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปา เอตฺสฺส ทฺุขสฺส
ปริณฺณายาคี ฯ อตฺถิ โฆ อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปา
เอตฺสฺส ทฺุขสฺส ปริณฺณายาคี ฯ กตโม ปนาวุโส มคฺโค
กตมา ปฏฺฐิปา เอตฺสฺส ทฺุขสฺส ปริณฺณายาคี ฯ อยเมว โฆ
อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค เอตฺสฺส ทฺุขสฺส ปริณฺณาย ฯ
เสยฺยถิทฺถิ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อัย โฆ อาวุโส

มคโค อัย ปฏิปทา เอตสส ทุกขสส ปริณายาติ ฯ ภททโก
อาวุโส มคโค ภัททิกา ปฏิปทา เอตสส ทุกขสส ปริณาย
อลณจ ปนาวุโส สารีปุตต อปปมาทายาติ ฯ

[๕๐๑] อสสาสปตโต อสสาสปตโตติ อาวุโส สารีปุตต วุจติ
กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส สารีปุตต อสสาสปตโต โหตีติ ฯ ยโต
โฆ อาวุโส ภิกฺขุ ฉนฺนํ ผสฺสายตนาณํ สมุทฺถณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ
อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ เอตฺตาวตา
โฆ อาวุโส อสสาสปตโต โหตีติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคโค
อตฺถิ ปฏิปทา เอตสส อสสาสสฺส สจฺฉนิกิริยาติ ฯ อตฺถิ
โฆ อาวุโส มคโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตสส อสสาสสฺส สจฺฉนิกิริยาติ ฯ
กตโม ปนาวุโส มคโค กตมา ปฏิปทา เอตสส
อสฺสาสสฺส สจฺฉนิกิริยาติ ฯ อยเมว โฆ อาวุโส อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคโค เอตสส อสสาสสฺส สจฺฉนิกิริยาติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อัย โฆ อาวุโส มคโค อัย
ปฏิปทา เอตสส อสสาสสฺส สจฺฉนิกิริยาติ ฯ ภททโก อาวุโส
มคโค ภัททิกา ปฏิปทา เอตสส อสสาสสฺส สจฺฉนิกิริยา
อลณจ ปนาวุโส สารีปุตต อปปมาทายาติ ฯ

[๕๐๒] ปรมสฺสาสปตโต ปรมสฺสาสปตโตติ อาวุโส สารีปุตต
วุจติ กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส ปรมสฺสาสปตโต โหตีติ ฯ ยโต
โฆ อาวุโส ภิกฺขุ ฉนฺนํ ผสฺสายตนาณํ สมุทฺถณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ

อสุสาทณจ อาทีนวณจ นิสฺสรณณจ ขถาภูตํ วิทิตฺวา อนุปาทา
วิมุตฺโต โหติ เอตฺตาวตา โข อาวุโส ปรมสฺสาสปฺตฺโต โหตีติ ฯ
อตุถิ ปนาวุโส มคฺโค อตุถิ ปฏฺฐิปทา เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส
สจฺฉิกริยาชาติ ฯ อตุถิ โข อาวุโส มคฺโค อตุถิ ปฏฺฐิปทา
เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส สจฺฉิกริยาชาติ ฯ กตโม ปน อาวุโส
มคฺโค กตมา ปฏฺฐิปทา เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส สจฺฉิกริยาชาติ ฯ
อยมเว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส
สจฺฉิกริยาชาติ ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ
อัย โข อาวุโส มคฺโค อัย ปฏฺฐิปทา เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส
สจฺฉิกริยาชาติ ฯ ภาทฺทโก อาวุโส มคฺโค ภาทฺทิกา ปฏฺฐิปทา
เอตฺตสฺส ปรมสฺสาสฺส สจฺฉิกริยาชาติ อลณฺจ ปนาวุโส สารีปฺตฺต
อปฺปมาทายาติ ฯ

[๕๐๑] เวทนา เวทนาติ อาวุโส สารีปฺตฺต วุจฺจติ กตมา
นุ โข อาวุโส เวทนาติ ฯ ติสฺโส อีมา อาวุโส เวทนา ฯ
กตมา ติสฺโส ๑ สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา
เวทนา ฯ อีมา โข อาวุโส ติสฺโส เวทนาติ ฯ อตุถิ ปนาวุโส
มคฺโค อตุถิ ปฏฺฐิปทา เอตาสฺส ติสฺสนฺนํ ๒ เวทนานํ ปริณฺญาชาติ ฯ
อตุถิ โข อาวุโส มคฺโค อตุถิ ปฏฺฐิปทา เอตาสฺส ติสฺสนฺนํ เวทนานํ
ปริณฺญาชาติ ฯ กตโม ปนาวุโส มคฺโค กตมา ปฏฺฐิปทา เอตาสฺส
ติสฺสนฺนํ เวทนานํ ปริณฺญาชาติ ฯ อยมเว โข อาวุโส อริโย
#๑ ย. กตมา ติสฺโสติ ปาจทฺวํ น ทิสฺสติ ฯ ๒ ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ
#เอวมฺปริปี ฯ

อฏฺฐงฺกโก มคฺโค เอตาสํ ติสฺสนนํ เวทนานํ ปริณฺญา ย ๑
เสยฺยถิํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ ๑เปฯ สมนฺมาสมาธิ ๑ อัย โข อาวุโส
มคฺโค อัย ปฏิปทา เอตาสํ ติสฺสนนํ เวทนานํ ปริณฺญา ยติ ๑
ภทฺทโก อาวุโส มคฺโค ภทฺทิกา ปฏิปทา เอตาสํ ติสฺสนนํ
เวทนานํ ปริณฺญา ย อลฺลจ ปนาวุโส สาริปฺพุตฺต อปฺปมาทายติ ๑

[๕๐๔] อาสโว อาสวติ อาวุโส สาริปฺพุตฺต วุจฺจติ กตโม
นุ โข อาวุโส อาสวติ ๑ ตโยเม อาวุโส อาสวา กามาสโว
ภวาสโว อวิชฺชาสโว อิเม โข อาวุโส ตโย อาสวติ ๑ อตฺถิ
ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอเตสํ อาสวานํ ปหานายติ ๑
อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอเตสํ อาสวานํ
ปหานายติ ๑ กตโม ปนาวุโส มคฺโค กตมา ปฏิปทา เอเตสํ
อาสวานํ ปหานายติ ๑ อยเมว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค เอเตสํ อาสวานํ ปหานาย ๑ เสยฺยถิํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ
๑เปฯ สมนฺมาสมาธิ ๑ อัย โข อาวุโส มคฺโค อัย ปฏิปทา
เอเตสํ อาสวานํ ปหานายติ ๑ ภทฺทโก อาวุโส มคฺโค ภทฺทิกา
ปฏิปทา เอเตสํ อาสวานํ ปหานาย อลฺลจ ปนาวุโส สาริปฺพุตฺต
อปฺปมาทายติ ๑

[๕๐๕] อวิชฺชา อวิชฺชาติ อาวุโส สาริปฺพุตฺต วุจฺจติ กตมา
นุ โข อาวุโส อวิชฺชาติ ๑ ยํ โข อาวุโส ทุกฺเข อลฺลจณํ
ทุกฺขสมฺมุทเย อลฺลจณํ ทุกฺขนิโรธเย อลฺลจณํ ทุกฺขนิโรธคามินิยา

ปฏิบัติทาย อณฺณณํ อัย วุจฺจตาวิโส อวิชฺชาติ ฯ อตฺถิ ปนาวิโส
มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตฺสสา อวิชฺชาย ปหานายาติ ฯ อตฺถิ โข
อาวิโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตฺสสา อวิชฺชาย ปหานายาติ ฯ กตโม
ปนาวิโส มคฺโค กตมา ปฏิปทา เอตฺสสา อวิชฺชาย ปหานายาติ ฯ
อยมเว โข อาวิโส อริโย อญฺฺจํคิโก มคฺโค เอตฺสสา อวิชฺชาย
ปหานาย ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมมฺชิ ฯ อัย
โข อาวิโส มคฺโค อัย ปฏิปทา เอตฺสสา อวิชฺชาย ปหานายาติ
ภทฺทโก อาวิโส มคฺโค ภทฺทิกา ปฏิปทา เอตฺสสา อวิชฺชาย
ปหานาย อลฺลจฺ ปนาวิโส สารีปุตฺต อปฺปมาทายาติ ฯ

[๕๐๖] ตณฺหา ตณฺหาติ อาวิโส สารีปุตฺต วุจฺจติ กตมา
นุ โข อาวิโส ตณฺหาติ ฯ ติสฺโส อิมมา อาวิโส ตณฺหา กามตณฺหา
ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อิมมา โข อาวิโส ติสฺโส
ตณฺหาติ ฯ อตฺถิ ปนาวิโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตาสํ ตณฺหานํ
ปหานายาติ ฯ อตฺถิ โข อาวิโส มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอตาสํ ตณฺหานํ
ปหานายาติ ฯ กตโม ปนาวิโส มคฺโค กตมา ปฏิปทา เอตาสํ
ตณฺหานํ ปหานายาติ ฯ อยมเว โข อาวิโส อริโย อญฺฺจํคิโก
มคฺโค เอตาสํ ตณฺหานํ ปหานาย ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมมฺชิ ฯ อัย โข อาวิโส มคฺโค อัย ปฏิปทา
เอตาสํ ตณฺหานํ ปหานายาติ ฯ ภทฺทโก อาวิโส มคฺโค ภทฺทิกา

ปฎิปทา เอตัสํ ตณฺหณํ ปหานาย อตฺถจ ปนาวุโส สาริปุตฺต
อปฺปมาทายาติ ฯ

[๕๐๗] โอโฆ โอโฆติ อาวุโส สาริปุตฺต วุจฺจติ กตฺโม
นุ โข อาวุโส โอโฆติ ฯ จตฺตารโฆ อาวุโส โอฆา กาโมฆ
ภโวฆ ทิฏฺฐโฆ อวิชฺโชฆ ฯ อิม โข อาวุโส จตฺตาร
โอฆาติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฎิปทา เอตัสํ โอฆานํ
ปหานายาติ ฯ อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฎิปทา เอตัสํ
โอฆานํ ปหานายาติ ฯ กตฺโม ปนาวุโส มคฺโค กตฺมา ปฎิปทา
เอตัสํ โอฆานํ ปหานายาติ ฯ อยเมว โข อาวุโส อริโย
อภฺยจฺจโก มคฺโค เอตัสํ โอฆานํ ปหานาย ฯ เสยฺยถิํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อัย โข อาวุโส มคฺโค อัย
ปฎิปทา เอตัสํ โอฆานํ ปหานายาติ ฯ ภาทฺทโก อาวุโส มคฺโค
ภาทฺทิกา ปฎิปทา เอตัสํ โอฆานํ ปหานาย อตฺถจ ปนาวุโส
สาริปุตฺต อปฺปมาทายาติ ฯ

[๕๐๘] อุปาทานํ อุปาทานนฺติ อาวุโส สาริปุตฺต วุจฺจติ กตฺมํ
นุ โข อาวุโส อุปาทานนฺติ ฯ จตฺตาริมาณี อาวุโส
อุปาทานานิ กามุปาทานํ ทิฏฺฐุปาทานํ สีลพฺพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อตฺตวาทฺต
อิมานิ โข อาวุโส จตฺตาริ อุปาทานานีติ ฯ อตฺถิ
ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฎิปทา เอตัสํ อุปาทานานํ ปหานายาติ ฯ
อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฎิปทา เอตัสํ อุปาทานานํ

ปหานายาติ ฯ กตโม ปนาวุโส มคฺโค กตมา ปฏิปทา เอเตสํ
อุปาทานานํ ปหานายาติ ฯ อยเมว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐงฺกิโก
มคฺโค เอเตสํ อุปาทานานํ ปหานาย ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมมาสมาธิ ฯ อัย โข อาวุโส มคฺโค อัย ปฏิปทา
เอเตสํ อุปาทานานํ ปหานายาติ ฯ ภาทโก อาวุโส มคฺโค ภาทิกา
ปฏิบัติปทา เอเตสํ อุปาทานานํ ปหานาย อลนฺจ ปนาวุโส สาริปุตฺต
อปรปมาทายาติ ฯ

[๕๐๕] ภโว ภโวติ อาวุโส สาริปุตฺต วุจฺจติ กตโม นฺุ โข
อาวุโส ภโวติ ฯ ตโยเม อาวุโส ภวา กามภโว รูปภโว
อรูปรภโว ฯ อิม โข อาวุโส ตโย ภวาติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค
อตฺถิ ปฏิปทา เอเตสํ ภวานํ ปริณฺญาตาติ ฯ อตฺถิ โข อาวุโส
มคฺโค อตฺถิ ปฏิปทา เอเตสํ ภวานํ ปริณฺญาตาติ ฯ กตโม
ปนาวุโส มคฺโค กตมา ปฏิปทา เอเตสํ ภวานํ ปริณฺญาตาติ ฯ
อยเมว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐงฺกิโก มคฺโค เอเตสํ ภวานํ
ปริณฺญาต ย ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมมาสมาธิ ฯ อัย
โข อาวุโส มคฺโค อัย ปฏิปทา เอเตสํ ภวานํ ปริณฺญาตาติ ฯ
ภาทโก อาวุโส มคฺโค ภาทิกา ปฏิปทา เอเตสํ ภวานํ
ปริณฺญาต อลนฺจ ปนาวุโส สาริปุตฺต อปรปมาทายาติ ฯ

[๕๑๐] ทุกฺขํ ทุกฺขนฺฺติ อาวุโส สาริปุตฺต วุจฺจติ กตมํ นฺุ โข
อาวุโส ทุกฺขนฺฺติ ฯ ติสฺโส อิม อาวุโส ทุกฺขตา ทุกฺขทุกฺขตา

สงขารทุกขตา วิปริณามทุกขตา ฯ อีมา โข อาวุโส ติสฺโส
ทุกขตาติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปาธา เอตาสิ
ทุกขตานํ ปริณฺญาติ ฯ อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ
ปฏฺฐิปาธา เอตาสิ ทุกขตานํ ปริณฺญาติ ฯ กตโม ปนาวุโส
มคฺโค กตมา ปฏฺฐิปาธา เอตาสิ ทุกขตานํ ปริณฺญาติ ฯ อยเมว
โข อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค เอตาสิ ทุกขตานํ ปริณฺญาติ ฯ
เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ ฯ อัย โข อาวุโส
มคฺโค อัย ปฏฺฐิปาธา เอตาสิ ทุกขตานํ ปริณฺญาติ ฯ ภาทฺทโก
อาวุโส มคฺโค ภาทฺทิกา ปฏฺฐิปาธา เอตาสิ ทุกขตานํ ปริณฺญาติ
อลฺลจฺจ ปนาวุโส สาริปุตฺต อปฺปมาทายาติ ฯ

[๕๑๑] สกฺกาโย สกฺกาโยติ อาวุโส สาริปุตฺต วุจฺจติ กตมา
นุ โข อาวุโส สกฺกาโยติ ฯ ปณฺจิเม อาวุโส อฺปาทานกฺขนฺธา
สกฺกาโย วุตฺตา ภควตา ฯ เสยฺยถิทํ ฯ รูปรฺฐปาทานกฺขนฺโธ
เวทฺฐปาทานกฺขนฺโธ สณฺณปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารฺฐปาทานกฺขนฺโธ
วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ อีเม โข อาวุโส ปณฺจปาทานกฺขนฺธา สกฺกาโย
วุตฺตา ภควตาติ ฯ อตฺถิ ปนาวุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺฐิปาธา เอตฺสฺส
สกฺกายสฺส ปริณฺญาติ ฯ อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ
ปฏฺฐิปาธา เอตฺสฺส สกฺกายสฺส ปริณฺญาติ ฯ กตโม ปนาวุโส
มคฺโค กตมา ปฏฺฐิปาธา เอตฺสฺส สกฺกายสฺส ปริณฺญาติ ฯ
อยเมว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค เอตฺสฺส สกฺกายสฺส

ปริณฺญา ย ๑ เสยฺยถิทํ ๑ สมนฺมาทิฏฺฐิ ๑เปยฺ สมนฺมาสมาธิ ๑ อโย
โฆ อาวุโส มคฺโค อโย ปฏฺฐิปทา เอตสฺส สกฺกายสฺส ปริณฺญาชาติ ๑
ภทฺทโก อาวุโส มคฺโค ภทฺทิกา ปฏฺฐิปทา เอตสฺส สกฺกายสฺส
ปริณฺญา อลฺลจฺ ปนาวุโส สารีปฺตฺต อปฺปมาทายาติ ๑

[๕๑๒] ที นุ โฆ อาวุโส สารีปฺตฺต อิมสฺมี ฌมฺมวินเย
ทฺถกฺกรนฺติ ๑ ปพฺพชฺชา โฆ อาวุโส อิมสฺมี ฌมฺมวินเย ทฺถกฺกราติ ๑
ปพฺพชิตฺเตน ปนาวุโส ที ทฺถกฺกรนฺติ ๑ ปพฺพชิตฺเตน โฆ อาวุโส
อภิรติ ทฺถกฺกราติ ๑ อภิรเตน ปนาวุโส ที ทฺถกฺกรนฺติ ๑
อภิรเตน โฆ อาวุโส ฌมฺมานุฌมฺมปฏฺฐิปตฺติ ทฺถกฺกราติ ๑ ทิวจิริ
ปนาวุโส ฌมฺมานุฌมฺมปฏฺฐิปนฺโน ภิกฺขุ อรหํ อสฺสาติ ๑ น จิริ
อาวุโสติ ๑

ฌมฺพฺชาทกสฺยตฺตํ สมนฺตํ ๑

ตสฺสุทฺธานํ

นิพฺพานํ อรหตฺตลฺลจฺ ฌมฺมวาที กิมตฺถิยํ
อสฺสาโส ปรมสฺสาโส เวทนา อาสวาวิชฺชา
ตณฺหา โอฆา อฺปปาทานํ ภโว ทฺถกฺขลฺลจฺ สกฺกาโย
อิมสฺมี ฌมฺมวินเย ทฺถกฺกรนฺติ ๑

สามณฑกสยุดฺติ

[๕๑๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา สาริปฺตุโต วชฺชีสุ วิหริติ อุกฺกเจลาเย ๑
คฺงคฺย นทียา ตีเร ฯ อถ โข สามณฑโก ปริพฺพาชโก เยนายสฺมา
สาริปฺตุโต เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สาริปฺตุเตน สทฺธิ
สมฺโมทิตฺวา สมฺโมทนีเย กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สามณฑโก ปริพฺพาชโก อายสฺมนฺตํ สาริปฺตุตํ
เอตทโวจ นินฺพฺพานํ นินฺพฺพานนฺติ อวฺวโส สาริปฺตุตํ วุจฺจติ กตมํ
นุ โข อวฺวโส นินฺพฺพานนฺติ ฯ โย โข อวฺวโส รากฺกขโย โทสฺกขโย
โมหฺกขโย อิทํ วุจฺจติ นินฺพฺพานนฺติ ฯ อตฺถติ ปนฺวฺวโส มคฺโค
อตฺถติ ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยาชาติ ฯ อตฺถติ โข
อวฺวโส มคฺโค อตฺถติ ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยาชาติ ฯ
กตโม ปนฺวฺวโส มคฺโค กตมา ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส
สจฺฉนิกิริยาชาติ ฯ อยฺเมว โข อวฺวโส อริโย อญฺจํกโก มคฺโค
เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยาตฺติ ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ ฯ อยํ โข อวฺวโส มคฺโค อยํ ปฏฺธิปทา
เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยาตฺติ ฯ ภาทฺทโก อวฺวโส มคฺโค
ภาทฺทิกา ปฏฺธิปทา เอตฺสฺส นินฺพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยาตฺติ อตฺถจฺจ ปนฺวฺวโส
สาริปฺตุตํ อปฺปมาทาทาตฺติ ฯเปฯ

[๕๑๔] กิ นุ โข อวฺวโส สาริปฺตุตํ อิมสฺมี ฐมฺมวินเย

#๑ ย. อุกฺกเจลาเย ฯ

ทุกกรนุติ ฯ ปพพชชา โข อวูโส อิมสมิ ฌมววินเย ทุกกรนุติ ๑ ฯ
ปพพชิตน ปนาวุโส ก็ ทุกกรนุติ ฯ ปพพชิตน โข อวูโส
อภิริติ ทุกกรราติ ฯ อภिरเตน ปนาวุโส ก็ ทุกกรนุติ ฯ อภिरเตน
โข อวูโส ฌมมานุฌมมปฏิปตติ ทุกกรราติ ฯ กิวัจิริ ปนาวุโส
ฌมมานุฌมมปฏิปโน ภิภุ อรหิ อสุสชาติ ฯ น จิริ อวูโสติ ฯ

สามณทกสียุตติ สมตติ ฯ

ปริมสูตรสทิส ๒ อุทานัน ฯ

#๑ ม. ทุกกรราติ ฯ ๒ ม. ย. ปริมกสทิสเอา .. ฯ

โมคคูลานตัยุตต์

[๕๑๕] เอกิ สมยิ อายสุมา มหาโมคคูลานโน สาวตถิยิ
วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสส อารามे ๑ ตตฺร โข อายสุมา
มหาโมคคูลานโน ภิกขุ อามนฺเตสิ อวฺโส ภิกขเวติ ๑ ๑ อวฺโสติ
โฆ เต ภิกขุ อายสุมโต มหาโมคคูลานสส ปจฺจสฺโสสุ ๑
อายสุมา มหาโมคคูลานโน เต ภิกขุ ๒ เอตทโวจ อิช มยฺหิ
อวฺโส รโหคตสส ปฏิสลฺลีนสส เอวฺ เจตโส ปริวิตกุโก อุตปาติ
ปจฺมชฺฌานํ ปจฺมชฺฌานนฺติ วุจฺจติ กตมํ นฺ โข ปจฺมชฺฌานนฺติ ๑
ตสฺส มยฺหิ อวฺโส เอตทโหสิ อิช ภิกขุ วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ
อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกซ์ ปิตฺตฺสฺขํ ปจฺมชฺฌานํ
อุปสมปฺชช วิหริติ อิทํ วุจฺจติ ปจฺมชฺฌานนฺติ ๑ โส ขวาทํ
อวฺโส วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ
สวิจาร์ วิเวกซ์ ปิตฺตฺสฺขํ ปจฺมชฺฌานํ อุปสมปฺชช วิหรามิ ๑ ตสฺส
มยฺหิ อวฺโส อิมินา วิหารเนน วิหริโต กามสหคตา สญฺญามนสิการา
สมุทาจฺรณฺติ ๑ อถ โข มํ อวฺโส ภควา อิทฺธิยา
อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ โมคคูลาน โมคคูลาน มา พุราหุมน
ปจฺมชฺฌานํ ปมาโท ปจฺมชฺฌานเ จิตฺตํ สญฺจเปหิ ปจฺมชฺฌานเ
จิตฺตํ เอโกทึ ๓ กโรหิ ปจฺมชฺฌานเ จิตฺตํ สมหาทาทิ ๑ โส
ขวาทํ อวฺโส อปเรน สมเยน วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ
#๑ ยฺ. ภิกขโวติ ๑ ๒ ม. ยฺ. เต ภิกขุติ ปาจทวฺยํ น ทิสฺสติ ๑ ๓ ยฺ. เอโกทึ ๑
#เอวมฺปริปี ๑

ธมเมหิ สวิตกุก สวิจารณ์ วิเวกขัง ปิติสุงฺ ปจฺมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช
วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส สมฺมา วทฺมาโน วทฺเยย สตุถารานุกฺคหิโต
สาวโก มหาภิกฺขุณฺตํ ปตุโตติ ฯ มํ ตํ สมฺมา
วทฺมาโน วทฺเยย สตุถารานุกฺคหิโต สาวโก มหาภิกฺขุณฺตํ ปตุโตติ ฯ

[๕๑๖] ทุติยชฺฌานํ ทุติยชฺฌานนฺตํ วุจฺจติ กตมํ นุ โข
ตุติยชฺฌานนฺตํ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ อึช ภิกฺขุ
วิตกฺกวิจารณ์ วุปฺสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ
อวิตกุกํ อวิจารณ์ สมาริขํ ปิติสุงฺ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ
อิทํ วุจฺจติ ทุติยชฺฌานนฺตํ ฯ โส ขวาทํ อาวุโส วิตกฺกวิจารณ์
วุปฺสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจารณ์
สมาริขํ ปิติสุงฺ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรามี ฯ ตสฺส มยฺหํ
อาวุโส อิมินา วิหารเณ วิหฺรโต วิตกฺกสทฺคตา สลฺยณามนสิการา
สมุทฺทาจรนฺตํ ฯ อถ โข มํ อาวุโส ภควา อิทุธิยา อุปสงฺกมิตฺวา
เอตทโวจ โมกฺคลฺลาน โมกฺคลฺลาน มา พุราหุณฺณ ทุติยชฺฌานํ
ปมาโท ทุติยชฺฌาเน จิตฺตํ สณฺจเปหิ ทุติยชฺฌาเน จิตฺตํ เอโกทึ
กโรหิ ทุติยชฺฌาเน จิตฺตํ สมาทหาติ ฯ โส ขวาทํ อาวุโส
อปฺเรน สมเยน วิตกฺกวิจารณ์ วุปฺสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ
เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจารณ์ สมาริขํ ปิติสุงฺ ทุติยชฺฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส สมฺมา วทฺมาโน
วทฺเยย สตุถารานุกฺคหิโต สาวโก มหาภิกฺขุณฺตํ ปตุโตติ ฯ มํ

ตัม สมมา วทมาโน วเทยย สตุถารานุกุคหิโต สาวโก มหา-
ภิญญตัม ปตุโตติ ฯ

[๕๑๗] ตติยชฺฌานันํ ตติยชฺฌานนฺตํ วุจฺจติ กตมํ นุ โข
ตติยชฺฌานนฺตํ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ อึช ภิกฺขุค
ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน
สุขณฺจ กายน ปฏฺฐิสฺสเวเทติ ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺตํ อุเปกฺขโก
สตีมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานันํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ อิทํ วุจฺจติ
ตติยชฺฌานนฺตํ ฯ โส ขวาทํ อาวุโส ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก
จ วิหรามิ สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ กายน ปฏฺฐิสฺสเวเทมิ
ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺตํ อุเปกฺขโก สตีมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานันํ
อุปสมฺปชฺช วิหรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส อิมินา วิหารน
วิหโรติ ปีติสฺสหคตา สญฺญามนสิการา สมฺมทาจฺรณฺตํ ฯ อถ โข
มํ อาวุโส ภควา อิทฺธิยา อุปสํกมิตฺวา เอตทโวจ โมคฺคลฺลาน
โมคฺคลฺลาน มา พุราหุณฺณ ตติยชฺฌานันํ ปมาโท ตติยชฺฌาน
จิตฺตํ สญฺจเปหิ ตติยชฺฌานเ จิตฺตํ เอโกที กโรหิ ตติยชฺฌาน
จิตฺตํ สมมาททาติ ฯ โส ขวาทํ อาวุโส อปเรณ สมเยน ปีติยา
จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรามิ ๑ สโต จ สมฺปชาโน สุขณฺจ
กายน ปฏฺฐิสฺสเวเทมิ ๒ ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺตํ อุเปกฺขโก สตีมา
สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานันํ อุปสมฺปชฺช วิหารสึ ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส
สมมา วทมาโน วเทยย ฯเปฯ มหาภิญญตัม ปตุโตติ ฯ

#๑ ย. วิหารสึ ฯ ๒ ย. ปฏฺฐิสฺสเวเทสิ ฯ

[๕๑๘] จตุตถชฎมานัน จตุตถชฎมานนฺติ วุจฺจติ กตมํ นุ โข
จตุตถชฎมานนฺติ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ อิท ภิภฺขุ
สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ
อตุถฺงคฺมา อทุกฺขมสฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ
จตุตถชฎมานัน อฺปสฺมปฺชช วิหฺรติ อิท วุจฺจติ จตุตถชฎมานนฺติ ฯ
โส ขวฺวํ อาวุโส สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา
ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตุถฺงคฺมา อทุกฺขมสฺสํ
อฺเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ จตุตถชฎมานัน อฺปสฺมปฺชช วิหฺรามี ฯ ตสฺส มยฺหํ
อาวุโส อิมินา วิหารเณ วิหฺรโต สุขสฺสทคฺตา สลฺยณามนสิการา
สมฺมทาจรนฺติ ฯ อถ โข มํ อาวุโส ภควา อิทฺธิยา อฺปสฺงกมิตฺวา
เอตทโวจ โมกฺคฺลลฺลน โมกฺคฺลลฺลน มา พฺรหฺมณฺจ จตุตถชฎมานัน
ปมาโท จตุตถชฎมานเณ จิตฺตํ สณฺจเปหิ จตุตถชฎมานเณ จิตฺตํ
เอโกทฺธิ กโรหิ จตุตถชฎมานเณ จิตฺตํ สมหาททาติ ฯ โส ขวฺวํ
อาวุโส อฺปเรณ สมเยน สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา
ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตุถฺงคฺมา อทุกฺขมสฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ
จตุตถชฎมานัน อฺปสฺมปฺชช วิหาสิ ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส
สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ฯเปฯ มหาภิณฺณตํ ปตฺโตติ ฯ

[๕๑๙] อากาसानญฺจายตฺนํ อากาसानญฺจายตฺนนฺติ วุจฺจติ กตมํ
นุ โข อากาसानญฺจายตฺนนฺติ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสิ
อิท ภิภฺขุ สพฺพโส ฺรฺปสฺลฺยณํ สมตฺติกฺกมา ปภฺภิสมฺสฺลฺยณํ อตุถฺงคฺมา

นันทตตสญญานัน อมนสิการา อนนุโต อากาโสติ อากาसानญายตณัน
อุปสมุปชช วิหริติ อิทํ วุจฺจติ อากาसानญายตณนฺติ ฯ โส
ขวาทํ อวฺวโส สพฺพโส รูปสญญานัน สมตฺติกุมมา ปฏฺชีสญญานัน
อตุตฺถกุมมา นันทตตสญญานัน อมนสิการา อนนุโต อากาโสติ
อากาसानญายตณัน อุปสมุปชช วิหรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อวฺวโส อิมินา
วิหารเณ วิหโรโต รูปสหคตา สญญามนสิการา สมุทาจฺรณฺติ ฯ
อถ โข มํ อวฺวโส ภควา อิทุชฺชิตวา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ
โมคฺคกฺคฺคาน โมคฺคกฺคฺคาน มา พุราหฺมณ อากาसानญายตณัน
ปมาโท อากาसानญายตเน จิตฺตํ สณฺุจเปหิ อากาसानญายตเน
จิตฺตํ เอโกหิ กโรหิ อากาसानญายตเน จิตฺตํ สมาทหาติ ฯ
โส ขวาทํ อวฺวโส อปเรน สมเยน สพฺพโส รูปสญญานัน สมตฺติกุมมา
ปฏฺชีสญญานัน อตุตฺถกุมมา นันทตตสญญานัน อมนสิการา อนนุโต
อากาโสติ อากาसानญายตณัน อุปสมุปชช วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ
อวฺวโส สมฺมา วทมาโน วทเยยฺยเปฯ มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ ฯ

[๕๒๐] วิญฺญาณญายตณัน วิญฺญาณญายตณนฺติ วุจฺจติ กตมํ
นุ โข วิญฺญาณญายตณนฺติ ฯ ตสฺส มยฺหํ อวฺวโส เอตทโหสิ อิท
ภิกฺขุ สพฺพโส อากาसानญายตณัน สมตฺติกุมม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ
วิญฺญาณญายตณัน อุปสมุปชช วิหริติ อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณญายตณนฺติ ฯ
โส ขวาทํ อวฺวโส สพฺพโส อากาसानญายตณัน
สมตฺติกุมม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตณัน อุปสมุปชช

วิหารมิ ๑ ตสฺส มยฺหํ อวฺสุโธ อิมินา วิหารเณ วิหฺรโต
อากาसानญายตนสหคฺคา สญฺญามนสิการา สมฺมทาจฺรณฺติ ๑ อถ โข มํ
อวฺสุโธ ภควา อิทฺธิยา อุปฺสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ โมคฺคฺคฺลฺลาน
โมคฺคฺคฺลฺลาน มา พุราหุณฺณ วิญฺญาณญายตฺนํ ปมาโท วิญฺญาณญายตเณ
จิตฺตํ สณฺจเปหิ วิญฺญาณญายตเณ จิตฺตํ เอโกทึ
กโรหิ วิญฺญาณญายตเณ จิตฺตํ สมาททาติ ๑ โส ขวฺวํ อวฺสุโธ
อปเรณ สมเยน สพฺพโส อากาसानญายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ
วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหารสึ ๑ ยํ หิ ตํ
อวฺสุโธ สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ๑เป ๑ มหาภิณฺณตํ ปตฺโตติ ๑

[๕๒๑] อากิณฺจญฺญายตฺนํ อากิณฺจญฺญายตฺนนฺติ วุจฺจติ กตมํ
นฺ โข อากิณฺจญฺญายตฺนนฺติ ๑ ตสฺส มยฺหํ อวฺสุโธ เอตทโหสิ
อิธ ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิตฺติ
อากิณฺจญฺญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อิทํ วุจฺจติ อากิณฺจญฺญายตฺนนฺติ ๑
โส ขวฺวํ อวฺสุโธ สพฺพโส วิญฺญาณญายตฺนํ
สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจญฺญายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหารมิ ๑
ตสฺส มยฺหํ อวฺสุโธ อิมินา วิหารเณ วิหฺรโต วิญฺญาณญายตนสหคฺคา
สญฺญามนสิการา สมฺมทาจฺรณฺติ ๑ อถ โข มํ อวฺสุโธ
ภควา อิทฺธิยา อุปฺสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ โมคฺคฺคฺลฺลาน โมคฺคฺคฺลฺลาน
มา พุราหุณฺณ อากิณฺจญฺญายตฺนํ ปมาโท อากิณฺจญฺญายตเณ
จิตฺตํ สณฺจเปหิ อากิณฺจญฺญายตเณ จิตฺตํ เอโกทึ กโรหิ

อาภิญญณฺายตเน จิตฺตํ สมากทหาตี ฯ โส ขวาทํ อาวุโส อปฺเรน
สมเยน สฬุพฺโส วิญญานณฺายตณฺํ สมตฺติกุมฺม นตฺถิ กิลฺลจิตฺติ
อาภิญญณฺายตณฺํ อุปสมฺปชฺช วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส สมฺมา
วทมาโน วเทยฺย ฯเปฯ มหาภิญฺยตํ ปตฺโตตฺติ ฯ

[๕๒๒] เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺํ เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺนฺนฺติ
วฺจฺจติ กตมํ นฺุ โข เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺนฺนฺติ ฯ ตสฺส
มยฺหํ อาวุโส เอตทโหสี อธิ ภิกฺขุ สฬุพฺโส อาภิญญณฺายตณฺํ
สมตฺติกุมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ
อิทํ วฺจฺจติ เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺนฺนฺติ ฯ โส ขวาทํ อาวุโส
สฬุพฺโส อาภิญญณฺายตณฺํ สมตฺติกุมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อาวุโส อิมินา วิหาเรณ วิหฺรโต
อาภิญญณฺายตณฺสทคฺคา สณฺณามนสิการา สมฺมาจฺรณฺติ ฯ อถ โข
มํ อาวุโส ภควา อิทธิยา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ โมคฺคฺคฺลฺลาน
โมคฺคฺคฺลฺลาน มา พฺร่าหฺมณฺ เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺํ ปมาโท
เนวสณฺณานาสณฺณายตเน จิตฺตํ สณฺฺจเปหิ เนวสณฺณานาสณฺณายตเน
จิตฺตํ เอโกทึ กโรหิ เนวสณฺณานาสณฺณายตเน จิตฺตํ
สมากทหาตี ฯ โส ขวาทํ อาวุโส อปฺเรน สมเยน สฬุพฺโส
อาภิญญณฺายตณฺํ สมตฺติกุมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตณฺํ อุปสมฺปชฺช
วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ อาวุโส สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ฯเปฯ
มหาภิญฺยตํ ปตฺโตตฺติ ฯ

[๕๒๓] อนิมิตฺโต เจโตสมาธิ อนิมิตฺโต เจโตสมาธิติ วุจฺจติ
กตโม นุ โข อนิมิตฺโต เจโตสมาธิติ ฯ ตสฺส มยฺหํ อวฺวโส
เอตทโหสิ อธิ ภิกฺขุ สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ
อุปสมปฺชช วิหฺรติ อโย วุจฺจติ อนิมิตฺโต เจโตสมาธิติ ฯ
โส ขวฺวํ อวฺวโส สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ
อุปสมปฺชช วิหฺรามิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อวฺวโส อิมินา วิหฺเรน
วิหฺรโต นิมิตฺตานุสํวโรวิญฺญาณํ โหติ ฯ อถ โข มํ อวฺวโส
ภควา อิทฺธิยา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ โมคฺคกฺคฺคาน โมคฺคกฺคฺคาน
มา พฺรหฺมณฺณ อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ ปมาโท อนิมิตฺเต เจโตสมาธิสฺมี
จิตฺตํ สณฺจเปหิ อนิมิตฺเต เจโตสมาธิสฺมี จิตฺตํ เอโกทึ
กโรหิ อนิมิตฺเต เจโตสมาธิสฺมี จิตฺตํ สมหาทาทิ ฯ โส ขวฺวํ
อวฺวโส อปฺเรน สมเยน สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ
อุปสมปฺชช วิหาสี ฯ ยํ หิ ตํ อวฺวโส สมฺมา วทฺมาน
วเทยฺย สตฺถารานุกฺคหิตฺ สวโก มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ ฯ มม
ตํ สมฺมา วทฺมาน วเทยฺย สตฺถารานุกฺคหิตฺ สวโก มหาภิกฺขุณฺตํ
ปตฺโตติ ฯ

[๕๒๔] อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคกฺคฺคาโน เสยฺยถาปี นาม
พลวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสํวโร วา
พาทํ สมฺมิณฺชเชยฺย เอวเมว เขตฺวเน อนฺตรหิตฺ เทเวสุ ตาวตีเสสุ
ปาตฺรโหสิ ฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ปญฺจหิ เทวตาสเตหิ

สทุธิ เยนายสุมา มหาโมคคัลลาน เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา
อายสมนุตฺตํ มหาโมคคัลลานํ อภิวาเทตวา เอกมนุตฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ
เอกมนุตฺตํ จิตฺตํ โข สกุกํ เทวานมินุทํ อายสุมา มหาโมคคัลลาน
เอตทโวจ สาธุ โข เทวานมินุท พุทฺธสรณคมนํ โหติ ฯ พุทฺธสรณคมนเหตุ
โข เทวานมินุท เอวมิเชกจฺเจ สตุตฺตา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุคตฺตี สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนุตฺติ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท
ชฺมมฺสรณคมนํ โหติ ฯ ชฺมมฺสรณคมนเหตุ โข เทวานมินุท
เอวมิเชกจฺเจ สตุตฺตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคตฺตี สกุกํ
โลกํ อุปปชฺชนุตฺติ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท สงฺฆสรณคมนํ โหติ ฯ
สงฺฆสรณคมนเหตุ โข เทวานมินุท เอวมิเชกจฺเจ สตุตฺตา กายสุส
เกทา ปรี มรณา สุคตฺตี สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนุตฺตีติ ฯ สาธุ โข
มาริส โมคคัลลาน พุทฺธสรณคมนํ โหติ ฯ พุทฺธสรณคมนเหตุ
โข มาริส โมคคัลลาน เอวมิเชกจฺเจ สตุตฺตา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุคตฺตี สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนุตฺติ ฯ สาธุ โข มาริส
โมคคัลลาน ชฺมมฺสรณคมนํ โหติ ฯ ชฺมมฺสรณคมนเหตุ โข
มาริส โมคคัลลาน เอวมิเชกจฺเจ สตุตฺตา กายสุส เกทา ปรี มรณา
สุคตฺตี สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนุตฺติ ฯ สาธุ โข มาริส โมคคัลลาน
สงฺฆสรณคมนํ ฯเปฯ สุคตฺตี สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนุตฺตีติ ฯ

[๕๒๕] อถ โข สกุกโก เทวานมินุโท จหิ เทวตาสเตหิ สทุธิ ฯเปฯ
อถ โข สกุกโก เทวานมินุโท สตุตฺตหิ เทวตาสเตหิ สทุธิ ฯเปฯ

อถ โข สกโก เทวานมินุโท อฏฐหิ เทวตาสเตหิ สทฐี ๑เป๑

[๕๒๖] อถ โข สกโก เทวานมินุโท อสตีติยา เทวตาสหสเสหิ
สทฐี เยนายสุมา มหาโมคคัลลาน โตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา
อายสุมนต์ มหาโมคคัลลัน อภิวาเตตวา เอกมนต์ อฏฐาสี ๑
เอกมนต์ จิตฺ โข สกโก เทวานมินุโท อายสุมา มหาโมคคัลลาน
เอตทโวจ สาธุ โข เทวานมินุท พุทฺธสรณคมนํ โหติ ๑ พุทฺธสรณคมนเหตุ
โข เทวานมินุท เอวมิเชกจเจ สตุตา กายสุส เกทา
ปริ มรณา สุคติ สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนติ ๑ สาธุ โข เทวานมินุท
ชมฺมสรณคมนํ โหติ ๑ ชมฺมสรณคมนเหตุ โข เทวานมินุท
เอวมิเชกจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปริ มรณา สุคติ สกุกํ
โลกํ อุปปชฺชนติ ๑ สาธุ โข เทวานมินุท สงฺฆสรณคมนํ โหติ ๑
สงฺฆสรณคมนเหตุ โข เทวานมินุท เอวมิเชกจเจ สตุตา กายสุส
เกทา ปริ มรณา สุคติ สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนตีติ ๑ สาธุ โข
มาริส โมคคัลลัน พุทฺธสรณคมนํ โหติ ๑ พุทฺธสรณคมนเหตุ
โข มาริส โมคคัลลัน เอวมิเชกจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปริ
มรณา สุคติ สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนติ ๑ สาธุ โข มาริส
โมคคัลลัน ชมฺมสรณคมนํ โหติ ๑เป๑ สาธุ โข มาริส
โมคคัลลัน สงฺฆสรณคมนํ โหติ ๑ สงฺฆสรณคมนเหตุ โข
มาริส โมคคัลลัน เอวมิเชกจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปริ
มรณา สุคติ สกุกํ โลกํ อุปปชฺชนตีติ ๑

[๕๒๗] อถ โข สกโก เทวานมินุโท ปญจหิ เทวตาสเตหิ
สทฐี เยนายสุมา มหาโมคคัลลานโ เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา
อายสมนุตฺตํ มหาโมคคัลลันํ อภิวาเตตวา เอกมนุตฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ
เอกมนุตฺตํ จิตฺตํ โข สกกํ เทวานมินุทํ อายสุมา มหาโมคคัลลานโ
เอตทโวจ สาธุ โข เทวานมินุท พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ
โข เทวานมินุท เอวมิเชกฺขเจ สตุถา กายสุส เกทา
ปรี มรณา สุคตํ สกกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท
ชฺมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนํ โหติ สุวากฺขาโต ภควตา
ชฺมโม สนนฺทิกฺโข อกาลิกโ เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ ฯ ชฺมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ
โข เทวานมินุท เอวมิเชกฺขเจ สตุถา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุคตํ สกกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท
สงฺฆे อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนํ โหติ สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ อชฺชุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฉายปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สาวกสงฺโฆ สามิจิปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิตํ
จตุตฺตาริ ปุริสยฺยานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคตา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ
อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ

ปุณณกเขตต์ โลกสุสชาติ ฯ สงฆะ อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนเหตุ
โฆ เทวานมฺินุท เอวมฺิเชกฺกเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โฆ เทวานมฺินุท
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนํนาคมนํ โหติ อชฺฌเทหิ อจฺฉิตฺเตหิ
อสพลฺเลหิ อกมฺมาเสหิ ภูชิสฺเสหิ วิญฺญูปฺสตุเถหิ อปฺรามภฺฐเจหิ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนํนาคมนเหตุ โฆ
เทวานมฺินุท เอวมฺิเชกฺกเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา
सुकฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ สาธุ โฆ มาริส โมคฺคฺคฺลฺลฺลํ
พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนํ โหติ อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตุตา เทวมฺนุสฺसानํ พฺพุโฆ ภควาติ ฯ พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาแทน
สมฺนํนาคมนเหตุ โฆ มาริส โมคฺคฺคฺลฺลํ เอวมฺิเชกฺกเจ
สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ
สาธุ โฆ มาริส โมคฺคฺคฺลฺลํ ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนํ
โหติ สุวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม ฯเปฯ ปจฺจตุตฺต เวทิตพฺโพ
วิญฺญูหิตี ฯ ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนเหตุ โฆ มาริส
โมคฺคฺคฺลฺลํ เอวมฺิเชกฺกเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา
सुकฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โฆ มาริส โมคฺคฺคฺลฺลํ
สงฆะ อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนํ โหติ สุปฺปฏิปฺนฺโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณณกเขตต์ โลกสุสชาติ ฯ สงฆะ
อเวจฺจปฺปสาแทน สมฺนํนาคมนเหตุ โฆ มาริส โมคฺคฺคฺลฺลํ

เอวมิเชกัจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกตี สุกคิ โลกิ
อุปปชชุนติ ฯ สาธุ โข มาริส โมกคูลาน อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมนฺนาคมนิ โหติ อชณฺเฑหิ ฯเปฯ สมာธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมกคูลาน
เอวมิเชกัจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกตี สุกคิ
โลกิ อุปปชชุนตฺติ ฯ

[๕๒๘] อถ โข สุกโก เทวานมินฺโท จหิ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สุกโก เทวานมินฺโท สตุตฺติ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สุกโก เทวานมินฺโท อฏฺฐหิ เทวตาสเตหิ
สทฺธิ ฯเปฯ

[๕๒๙] อถ โข สุกโก เทวานมินฺโท อสีติยา เทวตาสหสฺเสหิ
สทฺธิ เยนายสุมา มหาโมกคูลานิ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
อายสุมนฺตํ มหาโมกคูลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ
เอกมนฺตํ จิตฺติ โข สุกคิ เทวานมินฺทํ อายสุมา มหาโมกคูลานิ
เอตทโวจ สาธุ โข เทวานมินฺท พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนิ
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตุตา เทวมนฺุสฺสานิ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ โข เทวานมินฺท
เอวมิเชกัจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกตี
สุคคิ โลกิ อุปปชชุนติ ฯ สาธุ โข เทวานมินฺท ฌมฺเม อเวจฺจปฺ-
ปสาเทน สมนฺนาคมนิ โหติ สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม ฯเปฯ

ปัจจุจตุต เวทิตพุโพ วิญญูหิติ ฯ ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ
โฆ เทวานมฺินฺท เอวมฺิเชกฺจฺเจ สตุตฺตา กายสุสฺส เภทา
ปฺริ มรณฺนา สุคฺคฺติ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โฆ เทวานมฺินฺท
สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ สฺุปฏิปฺนฺโน ภควฺโต
สวากฺสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตฺริ ปุณฺณกฺุเขตฺตํ โลกสุสฺสวฺติ ฯ สงฺฆเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โฆ เทวานมฺินฺท เอวมฺิเชกฺจฺเจ
สตุตฺตา กายสุสฺส เภทา ปฺริ มรณฺนา สุคฺคฺติ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ
สาธุ โฆ เทวานมฺินฺท อริยกฺนฺเตหิ สึเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ
อชฺณฺเตหิ ฯเปฯ สฺมาธิสฺวตฺตฺนิกฺเหิ ฯ อริยกฺนฺเตหิ สึเลหิ
สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โฆ เทวานมฺินฺท เอวมฺิเชกฺจฺเจ สตุตฺตา กายสุสฺส
เภทา ปฺริ มรณฺนา สุคฺคฺติ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ สาธุ โฆ
มาริสฺ โมคฺคฺลฺลฺลฺน พุทฺุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ
อิติปิ โส ภควฺวา ฯเปฯ สตุตฺตา เทวมนฺุสฺสวฺนํ พุทฺุชฺโ ภควฺวติ ฯ
พุทฺุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โฆ มาริสฺ โมคฺคฺลฺลฺลฺน
เอวมฺิเชกฺจฺเจ สตุตฺตา กายสุสฺส เภทา ปฺริ มรณฺนา สุคฺคฺติ สคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โฆ มาริสฺ โมคฺคฺลฺลฺลฺน ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนํ โหติ สุวากฺุขาโต ภควฺวตา ฌมฺุโม ฯเปฯ
ปัจจุจตุต เวทิตพุโพ วิญญูหิติ ฯ ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ
โฆ มาริสฺ โโมคฺคฺลฺลฺลฺน เอวมฺิเชกฺจฺเจ สตุตฺตา กายสุสฺส
เภทา ปฺริ มรณฺนา สุคฺคฺติ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โฆ

มาริส โมคคูลาน สงฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
โลกสุสฺสตี ฯ สงฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส
โมคคูลาน เอวมิเชกฺขเจ สตุตา กายสุสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคฺคี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สาธุ โข มาริส โมคคูลาน
อริยกนฺตฺเหหิ สึเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อชฺฌนฺตฺเหหิ ฯเปฯ สฺมาธึสํวตฺตนิเกหิ ฯ
อริยกนฺตฺเหหิ สึเลหิ สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส
โมคคูลาน เอวมิเชกฺขเจ สตุตา กายสุสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคฺคี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ

[๕๓๐] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ปญฺจหิ เทวตาสเตหิ
สทฺฐี เยนายสฺมา มหาโมคคูลานํ เตนฺนฺปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ฯเปฯ เอกมนฺตํ จิตฺตํ โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ อายสฺมา มหาโมคคูลานํ
เอตทโวจฺจ สาธุ โข เทวานมินฺท พุทฺธสรณคฺมนํ
โหติ ฯ พุทฺธสรณคฺมนเหตุ โข เทวานมินฺท เอวมิเชกฺขเจ สตุตา
กายสุสฺส เกทา ปรี มรณา สุคฺคี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเหหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุณา ทิพฺเพน
วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อธิปฺเตยฺเยน
ทิพฺเพหิ รูเปหิ ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ คณฺเฐหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ
ทิพฺเพหิ โสญฺจพฺเพหิ ฯ สาธุ โข เทวานมินฺท ธรรมสรณคฺมนํ
โหติ ฯ ธรรมสรณคฺมนเหตุ โข เทวานมินฺท เอวมิเชกฺขเจ สตุตา

กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเหหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयฺนา ทิพฺเพน
วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยน
ทิพฺเพหิ รุเปหิ ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ กนฺุเชหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ
ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ฯ สาธุ โข เทวานมินฺุท สงฺฆสรณคฺมณํ
โหติ ฯ สงฺฆสรณคฺมณเหตุ โข เทวานมินฺุท เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเหหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयฺนา ทิพฺเพน
วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยน
ทิพฺเพหิ รุเปหิ ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ กนฺุเชหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ
ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิติ ฯ สาธุ โข มาริส โมคฺคฺลฺลฺาน พุทฺธสรณคฺมณํ
โหติ ฯ พุทฺธสรณคฺมณเหตุ โข มาริส โมคฺคฺลฺลฺาน
เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺติ เต อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเหหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน
 आयฺนา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ฯ สาธุ โข มาริส
โมคฺคฺลฺลฺาน ชฺมมฺสรณคฺมณํ โหติ ฯเปฯ สาธุ โข มาริส
โมคฺคฺลฺลฺาน สงฺฆสรณคฺมณํ โหติ ฯ สงฺฆสรณคฺมณเหตุ โข มาริส
โมคฺคฺลฺลฺาน เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา
สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเหหิ
อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयฺนา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน

ทิจฺจเพณ ยสฺน ทิจฺจเพณ อธิปเตยฺเยน ทิจฺจเพหิ รุเปหิ ทิจฺจเพหิ
สทฺตเทหิ ทิจฺจเพหิ คนฺเธหิ ทิจฺจเพหิ รเสหิ ทิจฺจเพหิ โฝฏฺฐพฺเพหิตฺติ ฯ

[๕๓๑] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท จหิ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท สตฺตหิ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท อฏฺฐหิ เทวตาสเตหิ
สทฺธิฯเปฯ

[๕๓๒] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท อสีตฺติยา เทวตาสหสฺเสหิ
สทฺธิ เยนายสฺมา มหาโมคฺคัลลานํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา
อายุสฺมนตฺติ มหาโมคฺคัลลานํ อภิวัตฺตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาติ ฯ □
เอกมนฺตํ จิตฺติ โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ อายุสฺมา มหาโมคฺคัลลานํ
เอตทโวจ สาทฺฐ โข เทวานมินฺท พุทฺธสรณคฺมนํ โหติ ฯ พุทฺธสรณคฺมนเหตุ
โข เทวานมินฺท เอวมิเชกฺจฺเจ สตฺตทา กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สุกฺคตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ
จฺานเนหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิจฺจเพณ आयุณา ทิจฺจเพณ ฯเปฯ ทิจฺจเพหิ
โฝฏฺฐพฺเพหิ ฯ สาทฺฐ โข เทวานมินฺท รมฺมสรณคฺมนํ โหติ ฯเปฯ
สาทฺฐ โข เทวานมินฺท สงฺฆสรณคฺมนํ โหติ ฯ สงฺฆสรณคฺมนเหตุ
โข เทวานมินฺท เอวมิเชกฺจฺเจ สตฺตทา กายสฺส เกทา ปรี มรณา
สุคฺคตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จฺานเนหิ
อธิคฺคณฺหนฺติ ทิจฺจเพณ आयุณา ทิจฺจเพณ วนฺณเณน ทิจฺจเพณ สฺุเขน
ทิจฺจเพณ ยสฺน ทิจฺจเพณ อธิปเตยฺเยน ทิจฺจเพหิ รุเปหิ ทิจฺจเพหิ

สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ คณฺเษหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ โฝฏฺฐพฺเพหิตฺติ ฯ
สาธุ โข มาริส โมคฺคฺคฺลฺลาณ พุทฺธสรณคฺคณํ โหติ ฯเปฯ สาธุ
โย มาริส โมคฺคฺคฺลฺลาณ ชฺมฺมสรณคฺคณํ โหติ ฯเปฯ สาธุ โข
มาริส โมคฺคฺคฺลฺลาณ สงฺฆสรณคฺคณํ โหติ ฯ สงฺฆสรณคฺคณเหตุ
โย มาริส โมคฺคฺคฺลฺลาณ เอวมิเชกฺขเจ สุตฺตา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ
จฺานเห อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุณา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน
สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยน ทิพฺเพหิ รูเปหิ
ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ คณฺเษหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ
โฝฏฺฐพฺเพหิตฺติ ฯ

[๕๑๓] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ปฺลจฺหิ เทวตาสเตหิ
สทฺธิ เยนายสุมา มหาโมคฺคฺคฺลฺลาโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
อายุสมฺนฺตํ มหาโมคฺคฺคฺลฺลาณํ อภิเวเตตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐจาสิ ฯ
เอกมฺนฺตํ จิตฺติ โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ อายุสุมา มหาโมคฺคฺคฺลฺลาโน
เอตทโวจฺ สาธุ โข เทวานมินฺท พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สุตฺตา เทวมนฺุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข เทวานมินฺท
เอวมิเชกฺขเจ สุตฺตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺกํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จฺานเห อธิคฺคณฺหนฺติ
ทิพฺเพน आयุณา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โฝฏฺฐพฺเพหิ ฯ สาธุ โข

เทวานมินุท ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ ฯเปฯ
สาธุ โข เทวานมินุท สจฺเจ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ
ฯเปฯ สาธุ โข เทวานมินุท อริยกฺกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ
โหติ อจฺจนฺเตหิ ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกฺกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคมนฺเตหุ โข เทวานมินุท เอวมิเชกฺกจฺเจ สตฺตา กายสุส
เภทา ปรี มรณา สุคตฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อญฺเณ
เทเว ทสฺหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุณา ฯเปฯ
ทิพฺเพหิ โสญฺญจฺเพหิ ฯ สาธุ โข มาริส โมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ
สตฺตา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ พุทฺธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนฺเตหุ โข มาริส โมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
กายสุส เภทา ปรี มรณา สุคตฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุณา ฯเปฯ
ทิพฺเพหิ โสญฺญจฺเพหิ ฯ สาธุ โข มาริส ๑ โมคฺคฺคฺลฺลฺลฺล
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม
ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตฺตํ วิญฺญูหิติ ฯ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนฺเตหุ โข มาริส โมคฺคฺคฺลฺลฺลฺล
กายสุส เภทา ปรี มรณา สุคตฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อญฺเณ เทเว ทสฺหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุณา
ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โสญฺญจฺเพหิ ฯ สาธุ โข มาริส โมคฺคฺคฺลฺลฺล
#๑ ม. มาริสาคินฺตฺลฺลฺล

สงฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ สุปฏิปนฺโน ภควโต
สาวกสงฺฆโม ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุตฺตํ ฯ สงฆ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมคฺคตฺถาน เอวมิเชกฺจเจ
สตุตฺตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิกฺคณฺหนฺติ
ทิวฺเพน आयฺนา ฯเปฯ ทิวฺเพหิ โสภฺจพฺเพหิ ฯ สาธุ โข มาริส
โมคฺคตฺถาน อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อชฺณฺเตหิ
ฯเปฯ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนเหตุ
โข มาริส โมคฺคตฺถาน เอวมิเชกฺจเจ สตุตฺตา กายสุส เกทา
ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว
ทสฺหิ จานฺเห อธิกฺคณฺหนฺติ ทิวฺเพน आयฺนา ฯเปฯ ทิวฺเพหิ
โสภฺจพฺเพหิติ ฯ

[๕๑๔] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท นหิ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท สตุตฺตหิ เทวตาสเตหิ สทฺธิ
ฯเปฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท อภฺจฺหิ เทวตาสเตหิ
สทฺธิ ฯเปฯ

[๕๑๕] อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท อสีติยา เทวตาสหฺสฺเสหิ
สทฺธิ เยนายสุมา มหาโมคฺคตฺถานํ เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา
อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคตฺถานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อภฺจฺจาสิ ฯ
เอกมนฺตํ จิตฺติ โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ อายสฺมา มหาโมคฺคตฺถานํ

เอตทโวจ สาธุ โข เทวานมินุท พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ
โหติ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ ฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ
โข เทวานมินุท เอวมิเชกฺขเจ สตฺถา กายสุส เภทา
ปรี มรณา สุคตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว
ทสฺสี จานฺเห อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุํนา ทิพฺเพน วณฺเณน
ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อาธิปฺเตยฺเยน ทิพฺเพหิ
รฺูเปหิ ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ กนฺเหหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ
โผฏฺฐพฺเพหิ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนํ โหติ สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก
เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิตี ฯ ฌมฺเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข เทวานมินุท เอวมิเชกฺขเจ
สตฺถา กายสุส เภทา ปรี มรณา สุคตํ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ
เต อณฺเณ เทเว ทสฺสี จานฺเห อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน आयุํนา ฯเปฯ
ทิพฺเพหิ โผฏฺฐพฺเพหิ ฯ สาธุ โข เทวานมินุท ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนํ โหติ สุปฺปฏิปฺนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อฺุชฺชปฺปฏิปฺนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ฉายปฺปฏิปฺนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปฺปฏิปฺนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ยถิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺุคานิ อฏฺฐ
ปุริสฺปุคฺคลา เอส ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย

ทกฺขิณฺเอย โย อณฺชลิกรณฺเอย โอนฺนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกฺสุสฺสํ ๑
สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โข เทวานมฺินฺท เอวมฺิเชกฺจเจ
สฺตฺตํ กายฺสุสฺสํ เกทา ปรี มรณฺา สฺคฺติ สฺคฺคํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเ ทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน
อายุนา ๑เปฯ ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ๑ สาธุ โข เทวานมฺินฺท
อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อชฺณฺเตหิ อจฺฉิทฺเตหิ
อสพฺเลหิ อกมฺมาเสหิ ภูชิสฺเสหิ วิญฺญปฺสฺตฺเถหิ อปรามภฺุเจหิ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ ๑ อริยกฺนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โข เทวานมฺินฺท
เอวมฺิเชกฺจเจ สฺตฺตํ กายฺสุสฺสํ เกทา ปรี มรณฺา สฺคฺติ สฺคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเ ทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิคฺคณฺหนฺติ
ทิพฺเพน อายุนา ทิพฺเพน วณฺณเณน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน
ทิพฺเพน อารีปเตยฺเยน ทิพฺเพหิ รูเปหิ ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ
คณฺเหหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ๑ สาธุ โข มาริส
โมคฺคฺลฺลฺลํ พุทฺเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ อิติปี
โส ภควา ๑เปฯ สฺตฺตํ เทวมนฺุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ๑พ
พุทฺเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนฺเหตฺ โข มาริส โมคฺคฺลฺลฺลํ
เอวมฺิเชกฺจเจ สฺตฺตํ กายฺสุสฺสํ เกทา ปรี มรณฺา สฺคฺติ สฺคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเ ทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิคฺคณฺหนฺติ
ทิพฺเพน อายุนา ๑เปฯ ทิพฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ๑ สาธุ โข
มาริส โมคฺคฺลฺลฺลํ ฐมฺเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนํ โหติ

สุวากุขาโต ภควตา ฌมโม ๗เป๗ ปจฺจตุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตี ๗
ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
เอวมิเชกฺจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ทิวฺเพน आयฺนา ๗เป๗ ทิวฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ๗ สาธุ โข
มาริส โมคฺค
สุปฺปฏิปฺนโน ภควโต สวากฺสงฺโม ๗เป๗ อนฺตุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
โลกฺสฺสาตี ๗ สงฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส
โมคฺค
เอวมิเชกฺจเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา
สุคฺคิ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเห
อธิคฺค
ทิวฺเพน आयฺนา ๗เป๗ ทิวฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิ ๗
สาธุ โข มาริส โมคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ
โหติ อขณฺเฑหิ ๗เป๗ สฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ ๗ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
เอวมิเชกฺจเจ สตุตา
กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ เต
อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จานฺเห อธิคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ทิวฺเพน आयฺนา
ทิวฺเพน วณฺเณน ทิวฺเพน สุเขน ทิวฺเพน ยเสน ทิวฺเพน
อาธิปเตยฺเยน ทิวฺเพหิ รุเปหิ ทิวฺเพหิ สทฺเทหิ ทิวฺเพหิ คณฺเฑหิ
ทิวฺเพหิ รเสหิ ทิวฺเพหิ โฝฏฺจพฺเพหิตี ๗

[๕๓๖] อถ โข จนฺทโน เทวปฺตุโต ๗เป๗ อถ โข สุยาโม

เทวปฺตุโต ฯ อถ โข สนฺตฺสึโต เทวปฺตุโต ฯ อถ โข สุนิมฺมิโต
เทวปฺตุโต ฯ อถ โข วสวตฺติ เทวปฺตุโต ฯ (อิม ปญจ
เปยฺยาลา ๑ ยถา สกุโ เทวานมฺินฺโท ตถา วิตุถาเรตพฺพาทิ) ฯ

โมคฺคฺลฺลนํ สํยฺตฺตํ สมตฺตํ ฯ

ตสฺสุทฺทหนํ

สวิตกฺกาวิตกฺกญจ สฺเซน จ ๒ อฺเพกฺขโก

อากาสญฺเจว วิญฺญาณํ อากิณฺจณฺญา เนวสณฺณินา ๓

อนิมิตฺโต จ สกุโ จ จนนฺนเกทเสน จาติ ฯ

#๑ ม. เปยฺยาลี ฯ ๒ ยฺ. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. อากิณฺจํ เนวสณฺณินา

#ยฺ. อากิณฺจเนวสณฺณินา ฯ

จิตตคหปติปัจจนาสัยุตต์ ๑

[๕๑๗] เอกิ สมยิ สมพหุลา เถรา ภิกขุ มจฺจิกาสนฺนเฑ วิหรนฺติ
อมุพาทฺทวเน ฯ เตน โข ปน สมเยน สมพหุลานํ เถรานํ ภิกขุณํ
ปัจจนาคตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ มณฺฑลมาเพ สนนฺิสินฺนानํ สนนฺิปปิตฺตานํ
อยมนฺตฺราราถา อุทฺปาที สลฺยโลชนนฺติ วา อาวุโส
สลฺยโลชนฺิยา ฌมฺมาตี วา อิเม ฌมฺมา นานตฺถา นานาพฺยณฺชนา อุทาหุ
เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ ตตฺเรกฺจเจหิ เถเรหิ ภิกขุหิ
เอวํ พฺยาคตฺติ โหตี สลฺยโลชนนฺติ วา อาวุโส สลฺยโลชนฺิยา
ฌมฺมาตี วา อิเม ฌมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา จาตี ฯ
เอกจฺเจหิ เถเรหิ ภิกขุหิ เอวํ พฺยาคตฺติ โหตี สลฺยโลชนนฺติ วา
อาวุโส สลฺยโลชนฺิยา ฌมฺมาตี วา อิเม ฌมฺมา เอกตฺถา
พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ

[๕๑๘] เตน โข ปน สมเยน จิตฺโต คหปตี มิกฺกปถกํ อนฺุปฺปตฺโต
โหตี เกนจิวเทว กรณฺิเยน ฯ อสฺสโสสี โข จิตฺโต คหปตี
สมพหุลานํ กิร เถรานํ ภิกขุณํ ปัจจนาคตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ
มณฺฑลมาเพ สนนฺิสินฺนानํ สนนฺิปปิตฺตานํ อยมนฺตฺราราถา อุทฺปาที
สลฺยโลชนนฺติ วา อาวุโส สลฺยโลชนฺิยา ฌมฺมาตี วา อิเม ฌมฺมา
นานตฺถา นานาพฺยณฺชนา อุทาหุ เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ๑
ตตฺเรกฺจเจหิ เถเรหิ ภิกขุหิ เอวํ พฺยาคตฺติ สลฺยโลชนนฺติ วา
#๑ ม. ย. จิตฺตสัยฺยุตฺตํ ๑

อาวุโส สลฺโยชนียา ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา นานตฺถา เจว
นानาพฺยณฺชนา จาติ ฯ เอกจฺเจหิ เถเรหิ ภิกฺขุหิ เอวํ พฺยากตํ
สลฺโยชนนฺติ วา อาวุโส สลฺโยชนียา ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา
เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ

[๕๓๕] อถ โข จิตฺโต คหปฺติ เยน เถรา ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีหิ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนโน โข จิตฺโต คหปฺติ เถเร ภิกฺขุ เอตทโวจ สุตเมตํ ๑ ฆนฺเต
สมฺพหุลานํ กิร เถรานํ ภิกฺขุณํ ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ
มณฺฑลมาเพ สนนินฺนนานํ สนนิปฺติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาหิ
สลฺโยชนนฺติ วา อาวุโส สลฺโยชนียา ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา
นานตฺถา นานาพฺยณฺชนา อุทาทุ เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ
เอกจฺเจหิ เถเรหิ ภิกฺขุหิ เอวํ พฺยากตํ สลฺโยชนนฺติ วา อาวุโส
สลฺโยชนียา ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา
จาติ ฯ เอกจฺเจหิ เถเรหิ ภิกฺขุหิ เอวํ พฺยากตํ สลฺโยชนนฺติ วา
อาวุโส สลฺโยชนียา ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว
นानนฺติ ฯ เอวํ คหปฺตึติ ฯ สลฺโยชนนฺติ วา ฆนฺเต สลฺโยชนียา
ฌมฺมาติ วา อิเม ฌมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา จ ฯ
เตนหิ ฆนฺเต อุปมํ ๒ กริสฺสามิ ฯ อุปมาขปิเชกฺจเจ วิญฺญู ปุริสา
ภาสิตฺตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ

[๕๔๐] เสยฺยถาปี ฆนฺเต กาโผ จ พลฺลิพฺทฺโท ๓ โธทาโต จ
#๑ ม. สุตํ เมตํ ฯ ๒ ม. ย. อุปมํ โว ฯ ๓ ย. พลฺลิพฺทฺโท ฯ เอวมฺปริปี ฯ

พลิตฺทโท เอเกน ทาเมน วา โยตุเตน วา สํยุตฺตา อสฺสุ ฯ
 โย นฺ โข เอวํ วเทยฺย กาโผ พลิตฺทโท โอทาทสฺส พลิตฺททสฺส
 สลฺยโลชนํ โอทาทโต พลิตฺทโท กาฬสฺส พลิตฺททสฺส สลฺยโลชนนฺติ ฯ
 สมฺมา นฺ โข โส วทมาโน วเทยฺยติ ฯ โน เหน็ด
 คหปฺติ ฯ น โข คหปฺติ กาโผ พลิตฺทโท โอทาทสฺส พลิตฺททสฺส
 สลฺยโลชนํ นปี โอทาทโต พลิตฺทโท กาฬสฺส พลิตฺททสฺส สลฺยโลชนํ
 เยน โข เต เอเกน ทาเมน วา โยตุเตน วา สํยุตฺตา ตํ
 ตตฺถ สลฺยโลชนนฺติ ฯ เอวเมว โข ฆนฺเต น จกฺขุ รูปานํ
 สลฺยโลชนํ น รูปา จกฺขุสฺส สลฺยโลชนํ ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถยํ
 ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ฯ น โส ตํ
 สทฺททานํ ฯ น ฆมานํ คนฺธานํ ฯ น ชิวฺหา รसानํ ฯ น กาโย
 โสฏฺฐพฺพานํ สลฺยโลชนํ น โสฏฺฐพฺพา กายสฺส สลฺยโลชนํ ยลฺลจ
 ตตฺถ ตทฺถยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ สลฺยโลชนํ ฯ
 น มโน ฐมฺมานํ สลฺยโลชนํ น ฐมฺมา มนสฺส สลฺยโลชนํ
 ยลฺลจ ตตฺถ ตทฺถยํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทราโค ตํ ตตฺถ
 สลฺยโลชนนฺติ ฯ ลาภา เต คหปฺติ สฺลทฺธิ เต คหปฺติ ยสฺส
 เต คมฺภีเร พุทฺทรวจเน ปญฺญาจกฺขุ กมฺตีติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๕๔๑] เอกํ สมฺมํ สมฺพหุลา เถรา ภิกฺขุ มจฺฉิกาสนฺนฺเต วิหรนฺติ
 อมฺพาฏฺกเวเน ฯ อถ โข จิตฺโต คหปฺติ เยน เถรา ภิกฺขุ เตนฺอุปฺสงฺกมิ
 อุปฺสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ อภิวาทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ

เอกมนต์ นิสินโน โข จิตโต คหปติ เถเร ภิกขุ เอตทโวจ
อธิวาเสนุคฺ เม ฆนฺเต เถรา สุวตฺตนาถ ฆตฺตุนฺติ ฯ อธิวาเสสฺ
โข เถรา ภิกขุ คฺคณฺหิภาเวน ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เถรานํ
ภิกขุณํ อธิวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา เถเร ภิกขุ อภิวาทิตฺวา
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๕๔๒] อถ โข เถรา ภิกขุ ตสฺสสารตฺติยา อจฺเจเนน ปุพฺพณฺหสมมฺย
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน จิตฺตสฺส คหปติโน นิสินฺนํ
เตนฺอุปสงฺกมฺิสฺส อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺิสฺส ฯ อถ โข
จิตฺโต คหปติ เยน เถรา ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมฺิ อุปสงฺกมิตฺวา
เถเร ภิกขุ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
จิตฺโต คหปติ อายสฺมนฺตํ เถริ เอตทโวจ ชาติฺนฺนํตฺตํ ชาติฺนฺนํตฺตุนฺติ
ฆนฺเต เถเร วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ฆนฺเต ชาติฺนฺนํตฺตํ
วตฺตํ ฆกฺวตฺตติ ฯ

[๕๔๓] เอวํ วตฺเต อายสฺมา เถโร คฺคณฺหิ อโหสิ ฯ ทฺติยมฺปิ
โข จิตฺโต คหปติ อายสฺมนฺตํ เถริ เอตทโวจ ชาติฺนฺนํตฺตํ ชาติฺนฺนํตฺตุนฺติ
ฆนฺเต เถเร วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ฆนฺเต ชาติฺนฺนํตฺตํ
วตฺตํ ฆกฺวตฺตติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา เถโร คฺคณฺหิ อโหสิ ฯ
ตฺติยมฺปิ โข จิตฺโต คหปติ อายสฺมนฺตํ เถริ เอตทโวจ ชาติฺนฺนํตฺตํ
ชาติฺนฺนํตฺตุนฺติ ฆนฺเต เถเร วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข ฆนฺเต ชาติฺนฺนํตฺตํ
วตฺตํ ฆกฺวตฺตติ ฯ ตฺติยมฺปิ โข อายสฺมา เถโร คฺคณฺหิ อโหสิ ฯ

[๕๔๔] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อิติหตุโต ตสฺมี
ภิกฺขุสงฺฆเม สฬพฺพนวโก โหติ ฯ อถ โข อายสฺมา อิติหตุโต
อายสฺมนุตฺตํ เถโร เอตทโวจ พุยากรอมฺหิ ฆนฺเต เถร จิตฺตสฺส
คหปติโน เอตํ ปญฺหนฺติ ฯ พุยากรโรหิ ตฺวํ [๑] อิติหตุต จิตฺตสฺส
คหปติโน เอตํ ปญฺหนฺติ ฯ เอวํ หิ ตฺวํ คหปติ ปุจฺฉสิ ชาติฺนนานตฺตํ
ชาติฺนนานตฺตฺนฺติ ฆนฺเต เถร วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นฺ โข
ฆนฺเต ชาติฺนนานตฺตํ วุตฺตํ ฆกฺวตฺตาติ ฯ เอวํ ฆนฺเต ฯ อิทํ โข
คหปติ ชาติฺนนานตฺตํ วุตฺตํ ฆกฺวตฺตา ฯ จกฺขุชาติฺน รุปชาติฺน จกฺขุวิญฺญาณชาติฺน
ฯเปฯ มโนชาติฺน ฆมฺมชาติฺน มโนวิญฺญาณชาติฺน ฯ
เอตฺตาวตฺตา โข คหปติ ชาติฺนนานตฺตํ วุตฺตํ ฆกฺวตฺตาติ ฯ

[๕๔๕] อถ โข จิตฺโต คหปติ อายสฺมโต อิติหตุตสฺส ภาตฺติ
อภินฺนํทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา เถเร ภิกฺขุ ปณฺนิเตน ขาทนฺนิเยน โภชนฺนิเยน
สทฺตฺตา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ ฯ อถ โข เถรา ภิกฺขุ ฆตฺตาวินฺนํ
อินฺนิตปฺตฺตปาณินฺนํ อฏฺฐายาสนา ปกฺกมฺมีสุ ฯ อถ โข อายสฺมา
เถโร อายสฺมนุตฺตํ อิติหตุตํ เอตทโวจ สาธุ โข ตฺวํ อาวุโส
อิติหตุต เอโส ปโยห ปฏฺฐิภาสิ เนโส ปโยห มํ ปฏฺฐิภาสิ
เตนหาวุโส อิติหตุต ยทา อญฺญถาปี เอวรฺูโป ปโยห อากฺขฺเขยฺย
ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺฐิภาเสยฺยาสีติ ๒ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๕๔๖] เอกํ สมยํ สมพฺพหุตา เถรา ภิกฺขุ มจฺฉนิกาสนฺนํ
วิหฺรณฺติ อมฺพาทฺถกฺวเน ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เยน เถรา
#๑ ม. อาวุโส ฯ ๒ ย. ปฏฺฐิภาเสยฺยาคี ฯ

ภิกฺขุ เตนุปลสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ อภิวาทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสีทึ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข จิตฺโต คหปติ เถเร
ภิกฺขุ เอตทโวจ อธิวาทนฺตุ เม ภนฺเต เถรา สุวตฺตนาถ ภตฺตุนฺติ ฯ
อธิวาทสํ โข เถรา ภิกฺขุ ตฺถนฺทึภาวเนน ฯ อถ โข จิตฺโต
คหปติ เถรานํ ภิกฺขุณํ อธิวาทนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา เถเร
ภิกฺขุ อภิวาทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามึ ฯ

[๕๔๗] อถ โข เถรา ภิกฺขุ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน
ปฺพพฺพณฺนสมฺมยํ นิวาทตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน จิตฺตสฺส คหปติสฺส
นิเวสนํ เตนุปลสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทึสุ ฯ
อถ โข จิตฺโต คหปติ เยน เถรา ภิกฺขุ เตนุปลสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา
เถเร ภิกฺขุ อภิวาทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทึ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน
โข จิตฺโต คหปติ อายสฺมฺนตํ เถรํ เอตทโวจ ยา อิมา ภนฺเต
เถเร อนนฺทวิททา ทิฏฺฐิจโย โลเก อุปฺปชฺชนฺติ สสฺสโต โลโกติ วา
อสสฺสโต โลโกติ วา อนฺตวา โลโกติ วา อนนฺตวา โลโกติ
วา ตํ ชิวํ ตํ สรริรฺนฺติ วา อณฺณํ ชิวํ อณฺณํ สรริรฺนฺติ วา
โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺตติ วา น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺตติ
วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺตติ วา เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺตติ วา ฯ (ยานิ จิมานิ ทฺวาสนฺนฺทิจิทฺฐิจิกคานิ
พฺรหฺมชาเล ภณฺิตานิ) ฯ อิมานู โข ภนฺเต ทิฏฺฐิจโย
กิสฺมึ สติ โหนฺติ กิสฺมึ อสติ น โหนฺตึติ ฯ

[๕๔๘] เอวํ วุตเต อายสฺมา เถโร คุณฺหิ อโหสิ ฯ พุติยมฺปิ
โฆ จิตฺโต กหปติ ฯเปฯ ตติยมฺปิ โฆ จิตฺโต กหปติ อายสฺมนฺตํ
เถโร เอตทวโจ ยา อิมํ ฆนฺเต เถร อเนกวิหิตา ทิฏฺฐิโย โลก
อุปฺปชฺชนฺติ สสฺสโต โลกโกติ วา อสฺสสโต โลกโกติ วา อนฺตวา
โลกโกติ วา อนฺตวา โลกโกติ วา ตํ ชีวํ ตํ สรรินฺติ วา
อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรินฺติ วา โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
วา น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วา ฯ (ยานิ จิมานิ ทฺวาสนฺนิจิตฺตจกฺคานิ พุรหฺมชาเล
ภณฺณิตานิ) ฯ อิมํ นฺ โฆ ฆนฺเต ทิฏฺฐิโย กิสมิ สติ
โหนตฺติ กิสมิ อสติ น โหนตฺติติ ฯ ตติยมฺปิ โฆ อายสฺมา เถโร
คุณฺหิ อโหสิ ฯ

[๕๔๙] เตน โฆ ปน สมเยน อายสฺมา อิติทตฺโต ตสมิ
ภิกฺขุสงฺฆเม สพฺพนวโก โหติ ฯ อถ โฆ อายสฺมา อิติทตฺโต
อายสฺมนฺตํ เถโร เอตทวโจ พฺยากรอมฺหํ ฆนฺเต เถร จิตฺตสฺส
กหปติโน เอตํ ปญฺหนฺติ ฯ พฺยากรโรหิ ตฺวํ อาวุโส อิติทตฺต
จิตฺตสฺส กหปติโน เอตํ ปญฺหนฺติ ฯ เอวํ หิ ตฺวํ กหปติ ปุจฺฉสิ
ยา อิมํ ฆนฺเต เถร อเนกวิหิตา ทิฏฺฐิโย โลก อุปฺปชฺชนฺติ
สสฺสโต โลกโกติ วา อสฺสสโต โลกโกติ วา อนฺตวา โลกโกติ
วา อนฺตวา โลกโกติ วา ฯเปฯ อิมํ นฺ โฆ ฆนฺเต ทิฏฺฐิโย

กิสมี สติ โหนฺติ กิสมี อสติ น โหนฺตฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเต ฯ ยา
อิมํ คหปติ อนฺเควหิตา ทิฏฺฐิโย โลเก อปฺปชฺชนฺติ สสฺสโต
โลโกติ वा अससुतो लोकोति वा अनुत्वा लोकोति वा
อนनुत्वा लोकोति वा तं चिं तं स्त्रीरुत्ति वा अणुं चिं
अणुं स्त्रीरुत्ति वा โหติ ตถาคโต परि मरणात्ति वा न โหति
तถาคโต परि मरणात्ति वा โหति ज न ज โหति तถาคโต परि
मरणात्ति वा नेव โहति न न โहति तถาคโต परि मरणात्ति वा ฯ
(यानि จิमानि ทฺวาสุฏฺฐิตिฏฺฐิคคานิ พุรหฺมชาเล ฆณฺิตานิ) ฯ อิมํ
โฆ คหปติ ทิฏฺฐิโย สกฺกายทิฏฺฐิยา สติ โหนฺติ สกฺกายทิฏฺฐิยา
อสติ น โหนฺตฺติ ฯ

[๕๕๐] กถิ ปน ฆนฺเต สกฺกายทิฏฺฐิ โหตฺติ ฯ อิธ คหปติ
อสุตฺตวา ปุชฺชโน อริยานํ อทฺสฺสาวิ อริยชฺมมฺสฺส อโกวิโท
อริยชฺมเม อวินิโต สปิปริสานํ อทฺสฺสาวิ สปิปริสชฺมมฺสฺส
อโกวิโท สปิปริสชฺมเม อวินิโต รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ รูปวณฺฺติ
วา อตฺตานํ อตฺตนิ वा รูปํ รูปสฺมึ वा อตฺตานํ เวทนํ
อตฺตโต สมฺนุสฺสติ ฯเปฯ สลฺลํ ... สงฺขारे ... วิญฺญาณํ อตฺตโต
สมฺนุสฺสติ วิญฺญาณวณฺฺติ वा อตฺตานํ อตฺตนิ वा วิญฺญาณํ
วิญฺญาณสฺมึ वा อตฺตานํ ฯ เอวํ โฆ คหปติ สกฺกายทิฏฺฐิ
โหตฺติ ฯ

[๕๕๑] กถิ ปน ฆนฺเต สกฺกายทิฏฺฐิ น โหตฺติ ฯ อิธ คหปติ

สุตวา อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวี อริยธมฺมสฺส โกวิทฺโธ อริยธมฺเม
วินีโต ๑ สปุปริสานํ ทสฺสาวี สปุปริสธมฺมสฺส โกวิทฺโธ สปุปริสธมฺเม
วินีโต ๑ น รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสติ น รูปวนฺตํ वा อตฺตานํ
น อตฺตนิ वा รูปํ น รูปสฺมี वा อตฺตานํ ฯ น เวทนํ ฯ
น สลฺยํ ฯ น สงฺขารे ฯ น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสติ
น วิญฺญาณวนฺตํ वा อตฺตานํ น อตฺตนิ वा วิญฺญาณํ น
วิญฺญาณสฺมี वा อตฺตานํ ฯ เอวํ โข คหปติ สกฺกายทิกฺขุจि น
โหตีติ ฯ กุโต ฆนฺเต อโย อิติทฺโต อากจฺฉตีติ ฯ อวนฺติยา
โฆหํ คหปติ อากจฺฉามีติ ฯ อตฺถิ ฆนฺเต อวนฺติยา อิติทฺโต
นาม กุลปฺโต อมฺหากํ อทิกฺขสหาโย ปพฺพชิตฺโธ ทิกฺขุจि โส
อายุสฺมาตติ ฯ เอวํ คหปตีติ ฯ กหํ นฺ โข โส ๒ ฆนฺเต อายุสฺมา
เอตฺรหิ วิหฺรตีติ ฯ

[๕๕๒] เอวํ วุจฺเต อายุสฺมา อิติทฺโต ตฺถุหิ อโหสิ ฯ
อโย โน ฆนฺเต อิติทฺโตติ ฯ เอวํ คหปตีติ ฯ อภิรมฺต
ฆนฺเต อโย อิติทฺโต มจฺฉิกาตฺถเต รณฺณิยํ อมฺพาฏกวนํ อหํ
อโยสฺส อิติทฺตฺส อุตฺสูกํ กริสฺสามิ
จิวฺรปิตฺทปาตเสนาสนคิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานนฺติ ฯ
กฺลฺยาณํ วุจฺจติ คหปตีติ ฯ

[๕๕๓] อถ โข จิตฺโต คหปติ อายุสฺมาโต อิติทฺตฺส ภาสิตี
อภินฺนทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา เถเร ภิกฺขุ ปณฺเฑน ขาทนฺิเยน โภชนฺิเยน
สทฺถตา สนฺตปฺเปสิ สมนฺวาระสิ ฯ อถ โข เถรา ภิกฺขุ ภูตฺตาวิน
#๑ ม. ย. สุวินีโต ฯ ๒ ย. โสติ นตฺถิ ฯ

โอนิตปตฺตปาณินอ อฏฺฐายาสนา ปกฺกมึสฺสุ ฯ อถ โข อายสฺมา
เถโร อายสฺมนตฺตํ อิติทตฺตํ เอตทโวจ สาทฺฐุ โข ตฺวํ ๑ อาวุโส
อิติทตฺต เอโส ปโยห ปฏฺฐิกาสี เนโส ปโยห มมฺ ปฏฺฐิกาสี
เตนหาวุโส อิติทตฺต ยทา อณฺณถาปี ๒ เอวรูปโป ปโยห อากฺขณฺณเย
ตณฺณเวตฺถ ปฏฺฐิกาสเยยาสีติ ๓ ฯ อถ โข อายสฺมา อิติทตฺโต
เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย มจฺฉิกาสณฺฑมฺหา ปกฺกามิ
ยํ มจฺฉิกาสณฺฑมฺหา ปกฺกามิ ตถา ปกฺกนฺโตว อโหสิ น ปฺน
ปจฺจจากจฺฉีติ ฯ ตติยํ ฯ

[๕๕๔] เอกํ สมยํ สมพฺพหุลา เถรา ภิกฺขุ มจฺฉิกาสณฺฑเท
วิหรนฺติ อมพฺพากฺกวเน ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เยน เถรา
ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข จิตฺโต คหปติ เถเร
ภิกฺขุ เอตทโวจ อธิวาเสนฺตุ เม ภนฺเต ๔ เถรา สุวาตนาถ โคกุล
ภตฺตุนฺติ ฯ อธิวาเสสฺสุ โข เถรา ภิกฺขุ ตฺตณฺหิภาเวเน ฯ อถ โข
จิตฺโต คหปติ เถรานํ ภิกฺขุนํ อธิวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา
เถเร ภิกฺขุ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๕๕๕] อถ โข เถรา ภิกฺขุ ตสฺสสารตฺติยา อจฺจเยเน ปุพฺพณฺนสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน จิตฺตสฺส คหปติโน โคกุลํ
เตนฺอุปสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิสฺสุ ฯ อถ
โข จิตฺโต คหปติ เถเร ภิกฺขุ ปณฺนิเตเน สปิปปายาเสเน สหตฺถา
#๑ ม. ย. ตํ ฯ ๒ ย. อณฺณถาปี ฯ ๓ ย. ปตฺติกาเสยฺยาติ ฯ ๔ ย. ภนฺเตติ
#นตฺถิ ฯ

สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ ฯ อถ โข เถรา ภิกฺขุ ภูตฺตาวินโน
โอนิตฺตปฺตฺตปาณินโน อฏฺฐายาสนา ปกฺกมึสฺสุ ฯ จิตฺโตปิ โข คหปติ
เสตกํ วิสขุเขธาติ วตฺวา เถเร ภิกฺขุ ปิฏฺฐิจิตฺโต ปิฏฺฐิจิตฺโต อณุพฺนฺธิ ฯ
เตน โข ปน สมเยน อณฺ्हํ โหติ กุฏฺฐิจิตฺติ ฯ เต จ เถรา ภิกฺขุ
ปเวถียมาเนน มณฺเฑ กายเณ คจฺจนฺติ ยถา ตํ โภชนํ ภูตฺตาวินโน ฯ

[๕๕๖] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหโก ตสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเม
สพฺพนโว ๑ โหติ ฯ อถ โข อายสฺมา มหโก อายสฺมนฺตํ เถริ
เอตทโวจ สาธุ ขวสฺส ฆนฺเต เถรสฺส ๒ สีตโก จ วาโต วาเยยฺย
อพฺภสฺสปีลาโป จ ๓ อสฺส เทโว จ เอกเมกํ สฺสาเยยฺยยาติ ๔ ฯ สาธุ
ขวสฺส อาวุโส มหก ยํ สีตโก จ วาโต วาเยยฺย อพฺภสฺสปีลาโป
จ อสฺส เทโว จ เอกเมกํ สฺสาเยยฺยยาติ ฯ อถ โข อายสฺมา
มหโก ตถารูปี อิทฺธานุภาโวติ อภิสงฺขริ ยถายํ ๕ สีตโก จ
วาโต วายิ อพฺภสฺสปีลาโป จ อสฺส เทโว จ เอกเมกํ สฺสึ ฯ

[๕๕๗] อถ โข จิตฺตสฺส คหปติโน เอตทโหสิ โย โข อิมสฺมี
ภิกฺขุสงฺฆเม สพฺพนโว ภิกฺขุ ตสฺสา ยํ เอวรูโป อิทฺธานุภาโวติ ฯ
อถ โข อายสฺมา มหโก อารามํ สมฺปาปฺณิตฺวา อายสฺมนฺตํ เถริ
เอตทโวจ อลเมตฺตาวตา ฆนฺเต เถราติ ฯ อลเมตฺตาวตา อาวุโส
มหก กตเมตฺตาวตา อาวุโส มหก ปุชิตเมตฺตาวตา อาวุโส
มหกาติ ฯ อถ โข เถรา ภิกฺขุ ยถาวิหาริ อคฺมฺสฺส อายสฺมาปี
มหโก สกํ วิหาริ อคฺมาสิ ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เยนายสฺมา
#๑ ม. ย. สพฺพนวโก ฯ ๒ ม. เถเร ย. เถเร ยํ ฯ ๓ ย. อพฺภสฺสปีลาโป ฯ
#๔ ม. ย. สฺสาเยยฺยยาติ ฯ ๕ ม. ย. ยถา ฯ

มหโก เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา สายสมนุตฺ มหกั อภิวาเทตวา
เอกมนุตฺ นิสีทิ ฯ เอกมนุตฺ นิสินฺโน โข จิตฺโต คหปติ อายสมนุตฺ
มหกั เอตทโวจ สาธุ เม ฆนฺเต อโยโย มหโก อุตฺตริมนุสฺสธมฺมึ
อิทฺฐิปาฏิหาริยํ ทสฺเสตฺตติ ฯ เตนหิ ตฺวํ คหปติ อาพินฺนฺเต อุตฺตราสงกั
ปลฺลวเปตวา ตินฺนกลาปํ โโอกาเสหิตี ฯ เอวมฺภนฺเตติ โข จิตฺโต
คหปติ อายสมฺโต มหกสฺส ปฏิสฺสุตฺวา อาพินฺนฺเต อุตฺตราสงกั
ปลฺลวเปตวา ตินฺนกลาปํ โโอกาเสหิตี ฯ อถ โข อายสมฺมา มหโก
วิหาริ ปวิสิตฺวา สฺวจิฆฺฏิกั ทตฺวา ตถารูปํ อิทฺฐาภิสงฺขาริ อภิสงฺขริ
ยถา ตาพจฺฉิกฺคเพน จ อคฺคพฺนฺตริกาย จ อจฺฉิ ๑ นิกฺขมิตฺวา
ติณฺนนิ ฌาเปหิ น อุตฺตราสงกั ฌาเปหิ ฯ อถ โข จิตฺโต
คหปติ อุตฺตราสงกั ปปฺโปฏฺเฏตฺวา ๒ สํวิคฺโค โลมหฏฺฐชาโตเอกมนุตฺ
อฏฺฐจาสิ ฯ อถ โข อายสมฺมา มหโก วิหารา นิกฺขมิตฺวา จิตฺตํ
คหปตี เอตทโวจ อลเมตฺตาวตา คหปตีติ ฯ อลเมตฺตาวตา ฆนฺเต
มหก กตเมตฺตาวตา ฆนฺเต มหก ปุชิตเมตฺตาวตา ฆนฺเต มหก
อภิรมฺตฺ ฆนฺเต อโยโย มหโก มจฺฉิกาสณฺฑเฑ รณฺณิยํ อมฺพาฏฺกวณฺ
อหิ อโยยสฺส มหกสฺส อสฺสูกั กริสฺสามี จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-
คิลาณปจฺจยเกสฺซชฺชปริกฺขารานนฺติ ฯ กลฺยาณํ วุจฺจติ คหปตีติ ฯ
อถ โข อายสมฺมา มหโก เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย
มจฺฉิกาสณฺฑทฺมฺหา ปกฺกามิ ยํ มจฺฉิกาสณฺฑทฺมฺหา ปกฺกามิ ตถา
ปกฺกนฺโตว อโหสิ น ปุณฺ ปจฺจาคจฺฉิตี ฯ จตฺตถํ ฯ

#๑ ย. อจฺฉิ ฯ ๒ ย. ปปฺโปฏฺเฏตฺวา ฯ

[๕๕๘] เอกัม สมัย อายสุมา กามภู มจฺฉิกาสนฺเต วิหริ
อมฺพาฏกฺวเน ฯ อถ โข จิตฺโต กหปติ เยนายสุมา กามภู
เตนุปลฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ กามภู อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข จิตฺตํ กหปตี อายสุมา
กามภู เอตทโวจ วุตฺตมิมํ กหปติ

เนลฺงฺโก เสตปจฺฉาโท เอกาโร วตฺตตี รโถ

อนินฺนํ ปลฺสฺส อายนฺตํ ฉินฺนํ โสตํ อพฺนฺชนฺตํ ฯ

[๕๕๙] อิมฺสฺส นฺุ โข กหปติ สงฺขิตฺเตน ภาสิตฺสฺส กถํ
วิตฺถาเรน อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ ฯ กิ นฺุ โข เอตํ ฆนฺเต ฆควตา
ภาสิตฺนฺติ ฯ เอวํ กหปตีติ ฯ เตนหิ ฆนฺเต มฺหุตฺตํ อากเมหิ
ยวสฺส อตฺถํ เปกฺขามิติ ฯ อถ โข จิตฺโต กหปติ มฺหุตฺตํ
ตฺถหิ หุตฺวา อายสุมนฺตํ กามภู เอตทโวจ เนลฺงฺคนฺติ โข ฆนฺเต
สีลานเมตํ อธิวจฺนํ ฯ เสตปจฺฉาโทติ โข ฆนฺเต วิมุตฺตียา เอตํ
อธิวจฺนํ ฯ เอกาโรติ โข ฆนฺเต สติยา เอตํ อธิวจฺนํ ฯ วตฺตตีติ
โข ฆนฺเต อภิกฺกมปฏิกฺกมสฺเสตํ อธิวจฺนํ ฯ รโถติ โข ฆนฺเต
อิมฺสฺเสตํ จาคฺคฺมมหาภูติกสฺส กายสฺส อธิวจฺนํ มาตาเปตฺติกสมฺภวสฺส
โธทนกฺมฺมาสุปฺจยสฺส อนิจฺจจฺฉาทนปริมทฺทนภทฺทนวิทฺธิสนฺธมฺมสฺส ฯ
ราโค โข ฆนฺเต นินฺนํ โทโส นินฺนํ โมโห นินฺนํ เต จินฺนํ สวสฺส
ภิกฺขุโน ปหิณา อฺจฺฉินฺนํ มฺลตา ตาลาวตฺถกฺตา อนภวํ กฺตา อายตี
อนุปฺปาทมฺมา ตสฺมา จินฺนํ สโว ภิกฺขุ อนินฺนํติ วุจฺจติ ฯ

อายนุนตติ โข ฆนเต อรหโต เอตัง อธิวงนัง ฯ โสโตติ โข
ฆนเต ตณฺหาเขตัง อธิวงนัง ตา จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปหีนา
อุจฺฉินฺนมฺมฺลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตี अनुपपाทम्ममा
ตสฺมา จีณาสโว ภิกฺขุ ฉินฺนโสโตติ วุจฺจติ ฯ ราโค โข ๑ ฆนเต
พฺนุชนัง โทโส พฺนุชนัง โมโห พฺนุชนัง เต จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน
ปหีนา อุจฺฉินฺนมฺมฺลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตี अनुपपाทम्ममा
ตสฺมา จีณาสโว ภิกฺขุ อพฺนุชฺชนนฺติ วุจฺจติ ฯ อิติ โข
ฆนเต ยนฺตํ ภควตา วุตฺตํ

เนลฺลฺลโค เสตปจฺฉาโท เอกาโร วตฺตตีโร

อนิฆมฺ ปสฺส อายนฺตํ ฉินฺนโสโต อพฺนุชฺชนนฺติ ฯ

อิมสฺส โขหิ ฆนเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน
อตฺถิ อชานามิติ ฯ ลาภา เต คหปติ สฺลทฺธิ เต คหปติ
ยสฺส เต คมฺภีเร พุทฺทชวเน ปญฺญาจกฺขุ กมฺตีติ ฯ ปญฺจมี ฯ

[๕๖๐] เอกัง สมยํ आयสฺมา กามภู มจฺฉนิกสณฺฑเท วิหริ
อมฺพาฏกฺวเน ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เยนายสฺมา กามภู
เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมนฺตํ กามภู อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นีสิทธิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข จิตฺโต คหปติ आयสฺมนฺตํ
กามภู เอตทโวจ กติ นุ โข ฆนเต สงฺขาราติ ฯ ตโย โข
คหปติ สงฺขารา กายสงฺขารो วจีสงฺขารो จิตฺตสงฺขารोติ ฯ

[๕๖๑] สาธุ ฆนเตติ โข จิตฺโต คหปติ आयสฺมโต กามภูสฺส

#๑ ยู. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ

ภาสิตํ อภินนุทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อายสมนฺตํ กามภํ อุตฺตริํ ปญฺหํ
อปฺปจฺฉิ กตโม ปน ภนฺเต กายสงฺขาโร กตโม วจีสงฺขาโร
กตโม จิตฺตสงฺขาโรติ ฯ อสฺสาสปฺสฺสาสา โข คหปฺติ กายสงฺขาโร
วิตกฺกวิจารา วจีสงฺขาโร สลฺยา จ เวทนา จ จิตฺตสงฺขาโรติ ฯ

[๕๖๒] สาธุ ภนฺเตติ โข จิตฺโต คหปฺติ อุตฺตริํ ปญฺหํ
อปฺปจฺฉิ กสฺมา ปน ภนฺเต อสฺสาสปฺสฺสาสา กายสงฺขาโร กสฺมา
วิตกฺกวิจารา วจีสงฺขาโร กสฺมา สลฺยา จ เวทนา จ จิตฺตสงฺขาโรติ ฯ
อสฺสาสปฺสฺสาสา โข คหปฺติ กายิกา เอเต ชมฺมา
กายปฺปฏิพฺพทฺธา ตสฺมา อสฺสาสปฺสฺสาสา กายสงฺขาโร ฯ ปุพฺเพ
โข คหปฺติ วิตกฺกตฺวา วิจारेตฺวา ปจฺจมา วา จ ภินฺนํ ตสฺมา
วิตกฺกวิจารา วจีสงฺขาโร ฯ สลฺยา จ เวทนา จ เจตสิกกา
เอเต ชมฺมา จิตฺตปฺปฏิพฺพทฺธา ตสฺมา สลฺยา จ เวทนา จ
จิตฺตสงฺขาโรติ ฯ

[๕๖๓] สาธุ ฯเปฯ ปญฺหํ อปฺปจฺฉิ กถมฺปน ภนฺเต
สลฺยาเวทียิตฺนโรธสฺมาปฺตติ โหตีติ ฯ น โข คหปฺติ สลฺยาเวทียิตฺนโรธํ
สฺมาปฺชชฺนตฺสส ภิกฺขุโน เอว โหติ อหํ สลฺยาเวทียิตฺนโรธํ
สฺมาปฺชชฺสิสฺสนฺติ วา อหํ สลฺยาเวทียิตฺนโรธํ สฺมาปฺชชามิติ วา
อหํ สลฺยาเวทียิตฺนโรธํ สฺมาปฺนฺโนติ วา ฯ อถขวสฺส ปุพฺเพ ว
ตถา จิตฺตํ ภาวิตํ โหติ ยนฺตํ ตถตฺตตาย อุปเนตีติ ฯ

[๕๖๔] สาธุ ฯเปฯ ปญฺหํ อปฺปจฺฉิ สลฺยาเวทียิตฺนโรธํ

สมาปชฺชนุตตส ปน ภนฺเต ภิกฺขุโน กตเม ชมฺมา ปจฺมํ นิรุชฺฌนฺติ
ยฺหิ วา กายสงฺขารो ยฺหิ วา วจิสฺสงฺขารो ยฺหิ วา จิตฺตสงฺขารโติ ฯ
สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปชฺชนุตตส โข คหฺปติ ภิกฺขุโน วจิสฺสงฺขารो
ปจฺมํ นิรุชฺฌนฺติ ตโต กายสงฺขารโ ตโต จิตฺตสงฺขารโติ ฯ

[๕๖๕] สาธุ ฯเปฯ ปญฺหิ อปฺปจฺฉิ ยฺวายํ ภนฺเต มโต
กาลกโต โย จายํ ภิกฺขุ สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปนฺโน อิมสํ กิ
นนานาภรณฺนฺติ ฯ ยฺวายํ คหฺปติ มโต กาลกโต ตสฺส กายสงฺขารो
นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ วจิสฺสงฺขารो นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ จิตฺตสงฺขารो
นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ อายุปริกฺขิโณ อุสฺมา วุปฺสนฺตา
อินฺทฺริยานิ วิปริภินฺนานิ ฯ โย จ ยฺวายํ คหฺปติ ภิกฺขุ สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธํ
สมาปนฺโน ตสฺสปี กายสงฺขารो นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ
วจิสฺสงฺขารो นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ จิตฺตสงฺขารो นิรุทฺโธ ปฏิปฺปสฺสทฺโธ
อายุปริกฺขิโณ อุสฺมา อวฺุปฺสนฺตา อินฺทฺริยานิ วิปฺปสนฺนานิ ฯ
ยฺวายํ คหฺปติ มโต กาลกโต โย จายํ ภิกฺขุ
สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปนฺโน อิทํ เนสํ นานาภรณฺนฺติ ฯ

[๕๖๖] สาธุ ฯเปฯ อุตฺตริ ปญฺหิ อปฺปจฺฉิ กถฺมฺปน ภนฺเต
สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปตฺติยา วุฏฺฐจฺฉนํ โหตีติ ฯ น โข คหฺปติ
สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปตฺติยา วุฏฺฐหนฺตสฺส ภิกฺขุโน เอวํ โหติ
อหํ สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปตฺติยา วุฏฺฐหิ สฺสนฺติ วา อหํ สฺสณฺณเวทยิต-
ตฺตนิโรธสฺมาปตฺติยา วุฏฺฐหามิติ วา อหํ สฺสณฺณเวทยิตฺตนิโรธ-

สมาปตติยา วุฏฺฐิตติ วาติ ฯ อถขวสฺส ปุพฺเพ ว ตถา จิตฺตํ
ภาวิตํ โหติ ยนฺตํ ตถตตฺตยา อุปเนตฺติ ฯ

[๕๖๗] สาธุ ฆนฺเต ฯเปฯ อุตฺตริ ปรุหํ อปุจฺฉิ
สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา วุฏฺฐหนฺตสฺส ปน ฆนฺเต ภิกฺขุโน กตเม
ธมฺมา ปจฺมํ อุปฺปชฺชนฺติ ยถิ วา กายสงฺขารो ยถิ วา วจีสงฺขารो
ยถิ วา จิตฺตสงฺขารोติ ๑ ฯ สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา
วุฏฺฐหนฺตสฺส โข ๒ กหปติ ภิกฺขุโน จิตฺตสงฺขารो ปจฺมํ อุปฺปชฺชติ
ตโต กายสงฺขารो ตโต วจีสงฺขารोติ ฯ

[๕๖๘] สาธุ ฯเปฯ อุตฺตริ ปรุหํ อปุจฺฉิ สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา
วุฏฺฐจิตฺตํ ปน ฆนฺเต ภิกฺขุโน กติ ผลฺสตา พุสฺสนฺติ ฯ
สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา วุฏฺฐจิตฺตํ โข กหปติ ภิกฺขุโน ตโย
ผลฺสตา พุสฺสนฺติ สญฺญโณ ๓ ผลฺโส อนิมิตฺโต ผลฺโส อปฺปณฺหิตो
ผลฺโสติ ฯ

[๕๖๙] สาธุ ฯเปฯ อุตฺตริ ปรุหํ อปุจฺฉิ สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา
วุฏฺฐจิตฺตสฺส ปน ฆนฺเต ภิกฺขุโน กีนินฺนํ จิตฺตํ โหติ
กิปฺโปณํ กิปฺพุการนฺติ ฯ สญฺญาเวทยิตนโรธสมาปตติยา วุฏฺฐจิตฺตสฺส
โข กหปติ ภิกฺขุโน วิเวกนินฺนํ จิตฺตํ โหติ วิเวกิปฺโปณํ วิเวกิปฺพุการนฺติ ฯ

[๕๗๐] สาธุ ฆนฺเตติ โข จิตฺโต กหปติ อายสฺมโต กามภฺภูสฺส
ภาสิตํ อภินฺนุทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา อายสฺมนฺตํ กามภฺภู อุตฺตริ ปรุหํ
#๑ ยฺ. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. ยฺ. สญฺญโต ฯ

อปุจฺฉิ สลฺยวาทยิตฺนโรธสฺมาปฺตติยา ปน ฆนฺเต กติ ฐมฺมา
พหุปรการาติ ฯ อทฺธา โข ตฺวํ กหปติ ยํ ปจฺมํ ปุจฺฉิตพฺพํ ตํ
ปุจฺฉสิ ๑ อปี จ ตฺยาหํ พฺยากริสฺสามิ ฯ สลฺยวาทยิตฺนโรธสฺมาปฺตติยา
โฆ กหปติ เทว ฐมฺมา พหุปรการา สมโถ จ
วิปฺสฺสนา จาติ ฯ ฉนฺนํ ฯ

[๕๗๑] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา โคทตฺโต มจฺฉิกาสนฺนเต วิหฺรติ
อมฺพาฏกฺวเน ฯ อถ โข จิตฺโต กหปติ เยนายสฺมา โคทตฺโต
เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ โคทตฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข จิตฺตํ กหปตี อายสฺมา
โคทตฺโต เอตทวโจ ยา จายํ กหปติ อปฺปมาณา เจโตวิมฺุตติ
ยา จ อากิณฺจณฺณา เจโตวิมฺุตติ ยา จ สฺลยฺลตา เจโตวิมฺุตติ
ยา จ อนิมิตฺตา เจโตวิมฺุตติ อิม ฐมฺมา นานตฺถา นานาพฺยณฺชนา
อุททาหุ เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ อตฺถิ ฆนฺเต ปรียาโย
ยํ ปรียาโย อากมฺม อิม ฐมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา
จ อตฺถิ ปน ฆนฺเต ปรียาโย ยํ ปรียาโย อากมฺม อิม ฐมฺมา
เอกตฺถา ๒ พฺยณฺชนเมว นานนฺติ □

[๕๗๒] กตโม จ ฆนฺเต ปรียาโย ยํ ปรียาโย อากมฺม อิม
ฐมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา จ ฯ อิท ฆนฺเต ภิกฺขุ
เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺสิ ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทฺตฺติยํ ฯ
ตถา ตตฺติยํ ฯ ตถา จตฺตถํ ฯ อิติ อุทฺทมโร ติริยํ สพฺพธิ
#๑ ม. ตํ ปุจฺฉิ ฯ ย. ตํ ปุจฺฉา ปุจฺฉสิ ฯ ๒ ย. เอกตฺถา เจว ฯ

สพพุตตตาย สพพาวนุตฺ โลกํ เมตตาสหคเตน เจตสา วิปฺเปลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ
กรุณาสหคเตน เจตสา ฯ มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯ อุเปกฺขาสหคเตน
เจตสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทุตฺติยํ ฯ
ตถา ตตฺติยํ ฯ ตถา จตฺตถํ ฯ อิติ อุทฺธมโร ติริยํ สพฺพชฺ
สพพุตตตาย สพพาวนุตฺ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺเปลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ {
อัย วุจฺจติ ฆนฺเต อปฺปมาณา ๑ เจโตวิมุตฺติ ฯ

[๕๗๓] กตมา จ ฆนฺเต อากิณฺณจฺญา เจโตวิมุตฺติ ฯ อิธ
ฆนฺเต ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณจฺจายตฺนํ สมตฺติกมฺม นตฺถิ กิณฺจิติ
อากิณฺณจฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ อัย วุจฺจติ ฆนฺเต
อากิณฺณจฺจา เจโตวิมุตฺติ ฯ

[๕๗๔] กตมา จ ฆนฺเต สฺสญฺจตา เจโตวิมุตฺติ ฯ อิธ ฆนฺเต
ภิกฺขุ อรณฺยคโต วา รุกฺขมฺมูลคโต วา สฺสญฺจาคารคโต วาติ อิติ
ปฺฐิสฺสญฺจิกฺขติ สฺสญฺจมิทํ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วาติ ฯ อัย
วุจฺจติ ฆนฺเต สฺสญฺจตา เจโตวิมุตฺติ ฯ

[๕๗๕] กตมา จ ฆนฺเต อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺติ ฯ อิธ ฆนฺเต
ภิกฺขุ สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาริ อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ ฯ อัย วุจฺจติ ฆนฺเต อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺติ ฯ อัย โข
ฆนฺเต ปฺริยาโย ยํ ปฺริยายํ อากมฺม อิเม ฐมฺมา นานตฺถา
#๑ ย. อปฺปมาเณน เจตสา ฯ

เจวนานาพยุชณาจ ฯ

[๕๗๖] กตโม จ ฆนเต ปริยาโย ยัม ปริยาโย อากมฺม
อิม ฆมฺมา เอกคฺคา พยุชฺชนเมว นานํ ฯ ราโค ฆนเต
ปฺมาณกรโณ โทโส ปฺมาณกรโณ โมโห ปฺมาณกรโณ เต
ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปหีนา อุจฺฉินฺนฺมฺลตา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํคตา
อายุตี อฺนุปฺปาทฆมฺมา ฯ ยาวตา โข ฆนเต อฺปฺปมาณา
เจโตวิมฺตฺติโย อฺกฺุปฺปา ตาสํ เจโตวิมฺตฺติ อฺคฺคฺมกฺขายตี ฯ ส
โฆ ปน อฺกฺุปฺปา เจโตวิมฺตฺติ สฺสฺสฺวา ราเคน สฺสฺสฺวา โทเสน
สฺสฺสฺวา โมเหณ ฯ ราโค โข ๑ ฆนเต กิณฺจณํ โทโส กิณฺจณํ
โมโห กิณฺจณํ เต ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปหีนา อุจฺฉินฺนฺมฺลตา
तालาวตฺถุกตา อนภาวํคตา อายุตี อฺนุปฺปาทฆมฺมา ฯ ยาวตา โข
ฆนเต อากิณฺจณฺวา เจโตวิมฺตฺติโย อฺกฺุปฺปา ตาสํ เจโตวิมฺตฺติ
อฺคฺคฺมกฺขายตี ฯ ส โฆ ปน อฺกฺุปฺปา เจโตวิมฺตฺติ สฺสฺสฺวา
ราเคน สฺสฺสฺวา โทเสน สฺสฺสฺวา โมเหณ ฯ ราโค โข ฆนเต
นํมิตฺตกรโณ โทโส นํมิตฺตกรโณ โมโห นํมิตฺตกรโณ เต
ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปหีนา อุจฺฉินฺนฺมฺลตา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํคตา
อายุตี อฺนุปฺปาทฆมฺมา ฯ ยาวตา โข ฆนเต อนํมิตฺตา
เจโตวิมฺตฺติโย อฺกฺุปฺปา ตาสํ เจโตวิมฺตฺติ อฺคฺคฺมกฺขายตี ฯ ส
โฆ ปน อฺกฺุปฺปา เจโตวิมฺตฺติ สฺสฺสฺวา ราเคน สฺสฺสฺวา โทเสน
สฺสฺสฺวา โมเหณ ฯ อโย โข ฆนเต ปริยาโย ยัม ปริยาโย
#๑ ย. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ

อาคมม อิเม ฐมา เอกตถา พุณฺชนเมว นานนฺติ ฯ ลากา
เต คหปติ สุตฺตฺติ เต คหปติ ยสฺส เต คมฺภีเร พุทฺทวจน
ปญฺญาจกฺขุ กมตฺติ ฯ สุตฺตมํ ฯ

[๕๗๗] เตน โข ปน สมเยน นิคฺคฺโข นานฺนฺตฺโต มจฺฉิกาสณฺฑํ
อนฺนฺปฺตฺโต โหติ มหตฺติยา นิคฺคฺจปริสาย สทฺธิ ฯ อสฺโสสิ
โข จิตฺโต คหปติ นิคฺคฺโข กิร นานฺนฺตฺโต มจฺฉิกาสณฺฑํ
อนฺนฺปฺตฺโต มหตฺติยา นิคฺคฺจปริสาย สทฺธินฺติ ฯ อถ โข จิตฺโต
คหปติ สมฺพหฺลเถ อฺปาสเกหิ สทฺธิ เยน นิคฺคฺโข นานฺนฺตฺโต
เตนฺนฺสํกมิ อฺปฺสํกมิตฺวา นิคฺคฺเจน นานฺนฺตฺเตน สทฺธิ สมฺโมท
สมฺโมทนฺนํ กถํ สาราณฺนํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนตฺตํ
นินฺนํ โข จิตฺตํ คหปติ นิคฺคฺโข นานฺนฺตฺโต เอตทวโจ สทฺทหฺสิ
ตฺวํ คหปติ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อตฺถิ อวิตฺตฺกโก อวิจาร์โ สมาริ
อตฺถิ วิตฺตฺกวิจารานํ นโรโรตฺติ ฯ น ชฺวาทํ เอตฺถ ภาณฺเต ภควโต
สทฺธาย กจฺฉามิ อตฺถิ อวิตฺตฺกโก อวิจาร์โ สมาริ อตฺถิ วิตฺตฺกวิจารานํ
นโรโรตฺติ ฯ

[๕๗๘] เอวํ วุคฺเต นิคฺคฺโข นานฺนฺตฺตํ สกํ ปริสํ อปฺโลเกตฺวา ๑
เอตทวโจ อิทํ ภาณฺโต ปสฺสนฺตุ ยาว อฺชฺชโก จายํ จิตฺโต
คหปติ ยาว อสฺโส จายํ จิตฺโต คหปติ ยาว อมายาวิ จายํ
จิตฺโต คหปติ วาตํ วาโส ๒ ชาเลน พาเรตฺพุพฺ มณฺเฑยฺโย
#๑ ม. ย. อุลโลเกตฺวา ฯ ๒ ม. ย. วาโส ฯ

วิตกกุจิจาระ นิโรเชตพัพพะ มณเฑຍຍ สกมมูจिณา วาโส ๑ กงคาย
โสติ อวาระตพัพพะ มณเฑຍຍ โย วิตกกุจิจาระ นิโรเชตพัพพะ
มณเฑຍຍาติ ๑ ตัง ก็ มณเฑยสิ ฆนุเต กตมัม นุ โข ปณีตตร
ณานัม วา สทุชา วาติ ๑ สทุชาย โข คหปติ ณาณัม เยว
ปณีตตรนุติ ๑ อหัม โข ฆนุเต ยาวเทว อากงขามิ วิวิจเจว
กามะหิ วิวิจจ อกุสเลหิ ชมเมหิ สวิตกุกัม สวิจาร์ วิเวกขัม ปีตिसุขัม
ปจมะชฌานัม อุปสมปชช วิหรามิ ๑ อหัม โข ฆนุเต ยาวเทว
อากงขามิ วิตกกุจิจารานัม วุปสมา ๗เป๗ ทุตติยชฌานัม อุปสมปชช
วิหรามิ ๑ อหัม โข ฆนุเต ยาวเทว อากงขามิ ปีตียา จ วิราคา
๗เป๗ ตติยชฌานัม อุปสมปชช วิหรามิ ๑ อหัม โข ฆนุเต
ยาวเทว อากงขามิ สุขสส จ ปหานา ๗เป๗ จตตถชฌานัม
อุปสมปชช วิหรามิ ๑ น โส ขวามัม ฆนุเต เอวံ ชานนุโต
เอวံ ปสฺสนุโต กายสส ๒ สมนสฺส วา พุราหุมนสฺส วา
สทุชาย คมิสฺสามิ อตฺถิ อวิตกโก อวิจาร์ สมาริ อตฺถิ
วิตกกุจิจารานัม นิโรชติ ๑

[๕๑๕] เอวံ วุตเต นิคณฺโจ นาฏปฺตุโต สกัม ปริสํ อปโลเกตฺวา
เอตทโวจ อิทัม ฆานุโต ปสฺสนตฺตฺ ยาว อนุชชุกโก จายัม จิตฺโต
คหปติ ยาว สโร ๑ จายัม จิตฺโต คหปติ ยาว มายาวี จายัม
จิตฺโต คหปตีติ ๑ อิทาเนว จ ปน ๔ มยัม ฆนุเต ภาสิตัม เอวံ
#๑ ม. ย. วา โส ๑ ๒ ม. กสฺส อณฺณสฺส ๑ ย. กสฺสณฺณสฺส ๑ ๓ ย. สฏฺโง ๑
#๔ ม. อิทาเนว โข เต ๑ ย. อิทาเนว โข เต ปน ๑

อาชานาม อิทํ ภวนฺโต ปสฺสนตุ ยาว อุชฺชโก จายํ จิตฺโต
คหปติ ยาว อสโร จายํ จิตฺโต คหปติ ยาว อมายาวี จายํ
จิตฺโต คหปตฺติ ฯ อิทาเนว จ ปน มยํ ภนฺเต ภาสิตํ เอว
อาชานาม อิทํ ภวนฺโต ปสฺสนตุ ยาว อนุชฺชโก จายํ จิตฺโต
คหปติ ยาว สโร จายํ จิตฺโต คหปติ ยาว มายาวี จายํ
จิตฺโต คหปตฺติ ฯ สเจ เต ภนฺเต ปุริมํ สจฺจํ ปจฺฉิมํ เต
มิจฺฉา ฯ สเจ ปน เต ภนฺเต ปจฺฉิมํ สจฺจํ ปุริมํ เต มิจฺฉา ๑ ฯ
อิมे โข ปน ภนฺเต ทส สหรมฺมิกา ปญฺหา อากจฺฉนฺติ ฯ
ยथा เนถํ อตฺถํ อาชานเยยาสี ฯ อถ มํ ปฏฺิหเรยฺยาสี สทฺธิ
นิคณฺจปริสาย ฯ เอโก ปโยห เอโก อุทฺเทโส เอกํ เวยฺยากรณฺฐ
เทว ปญฺหา เทว อุทฺเทสา เทว เวยฺยากรณานิ ตโย ปญฺหา
ตโย อุทฺเทสา ติณฺนิ เวยฺยากรณานิ จตฺตาริ ปญฺหา จตฺตาริ
อุทฺเทสา จตฺตาริ เวยฺยากรณานิ ปญฺจ ปญฺหา ปญฺจ อุทฺเทสา
ปญฺจ เวยฺยากรณานิ ฉ ปญฺหา ฉ อุทฺเทสา ฉ เวยฺยากรณานิ
สจฺจต ปญฺหา สจฺจต อุทฺเทสา สจฺจต เวยฺยากรณานิ อญฺจ ปญฺหา
อญฺจ อุทฺเทสา อญฺจ เวยฺยากรณานิ นว ปญฺหา นว อุทฺเทสา นว
เวยฺยากรณานิ ทส ปญฺหา ทส อุทฺเทสา ทส เวยฺยากรณานิติ ฯ
อถ โข จิตฺโต คหปติ นิคณฺจํ นาฏฺพตฺตํ อิมे ทส สหรมฺมิเก
ปญฺเห อาปุจฺฉิตฺวา อญฺจายาสนา ปกฺกามิตี ฯ อญฺจมํ ฯ
#๑ ม. ภนฺเต ปุริมํ มิจฺฉา ปจฺฉิมํ เต สจฺจํ ฯ

[๕๘๐] เตน โข ปน สมเยน อเจโต กสฺสโป มจฺจนิกสณฺฑํ
อนุปฺตโต โหติ จิตฺตสฺส คหปติโน ปุราณคิหิสหาโย ฯ อสฺโสสิ
โข จิตฺโต คหปติ อเจโต กิร กสฺสโป มจฺจนิกสณฺฑํ อนุปฺตโต
อมหากํ ปุราณคิหิสหาโยติ ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ เยน
อเจโต กสฺสโป เตนฺปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา อเจเลน กสฺสเปน
สทฺฐี สมฺโมทิตฺถิ สมฺโมทนิยฺยํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺสีทิตฺถิ ฯ เอกมนฺตํ นินฺสีทิตฺถิ โข จิตฺโต คหปติ อเจตํ กสฺสโป
เอตทโวจ กิ่วจิริ ปพฺพชิตฺตสฺส กนฺเต กสฺสปาติ ๑ ฯ ตีสมตฺตานิ
โข เม คหปติ วสฺसानิ ปพฺพชิตฺตสฺสาคิ ฯ อิมเหติ ๒ ปน เต กนฺเต
ตีสมตฺตเดหิ วสฺเสหิ อตฺถิ โกจิจฺจ อุตฺตริมนฺตฺสธมฺโม อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสโส
อธฺคโต ผาสฺสูหาโรติ ฯ อิมเหติ โข เม คหปติ
ตีสมตฺตเดหิ วสฺเสหิ ๓ นตฺถิ โกจิจฺจ อุตฺตริมนฺตฺสธมฺโม อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสโส
อธฺคโต ผาสฺสูหาโร อณฺณตฺร นกฺเคยฺยา จ มุณฺเฑยฺยา
จ วาพฺนิปฺโปตฺตนาถ ๔ จาติ ฯ

[๕๘๑] เอวํ วุคฺเต จิตฺโต คหปติ อเจตํ กสฺสโป เอตทโวจ
อจฺจนริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ ธมฺมสฺส สฺวาภฺชาตฺตา ยตฺร
หิ นาม ตีสมตฺตเดหิ วสฺเสหิ น โกจิจฺจ อุตฺตริมนฺตฺสธมฺโม
อลฺมรียณฺณทสฺสนวิเสโส อธฺคโต ภวิสฺสติ ๕ ผาสฺสูหาโร อณฺณตฺร
นกฺเคยฺยา จ มุณฺเฑยฺยา จ วาพฺนิปฺโปตฺตนาถ ๔ จาติ ฯ คฺยุหฺมฺปน คหปติ
#๑ ย. ม. ปพฺพชิตฺตสฺส กนฺเต กสฺสปาติ ฯ ๒ ย. อิมเหติ โข ฯ ๓ ม. ย. วสฺเสหิ
#ปพฺพชิตฺตสฺส ฯ ๔ ม. ย. ปวาพฺนิปฺโปตฺตนาถ ฯ ๕ ม. อภวิสฺส ฯ

กัวจิรํ อุปาสกคฺคํ อุปกตฺตสฺสาติ ฯ มยุหฺมปิ โข ปน ฆนฺเต ตีสมคฺคตานิ
วสุตานิ อุปาสกคฺคํ อุปกตฺตสฺสาติ ฯ อิมํ ปน เต
คหฺปติ ตีสมคฺคเตหิ วสุเสหิ อตฺถิ โกจิ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมโม
อลมฺริยฌานทสฺสนวิเสโส อธิคโต ฆาสุวิหาโรติ ฯ คิหิโนปิ สียา ฆนฺเต
อหํ หิ ฆนฺเต ยาวเทว อากฺขมาหิ วิวิจฺเจว กามํหิ วิวิจฺจ
อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ วิเวกํ ปิติสุขํ ปจฺมชฺฌานํ
อุปสมฺบฺชช วิหฺรามิ ฯ อหํ หิ ฆนฺเต ยาวเทว อากฺขมาหิ วิตฺถกวิจฺจารานํ
วูปสฺมา ฯเปฯ ทฺถิชฺฌานํ อุปสมฺบฺชช วิหฺรามิ ฯ อหํ หิ
ฆนฺเต ยาวเทว อากฺขมาหิ ปิตียา จ วิราคา ฯเปฯ ตฺถิชฺฌานํ
อุปสมฺบฺชช วิหฺรามิ ฯ อหฺนํหิ ฆนฺเต ยาวเทว อากฺขมาหิ สุขสฺส
จ ปหฺนา ฯเปฯ จตฺตถฺฌานํ อุปสมฺบฺชช วิหฺรามิ ฯ สเจ
โข ปนํหิ ฆนฺเต ฆควตา ๑ ปจฺมตฺรํ พุยากรเยยฺย ๒ ฯ อนจฺจริยํ โข
ปเนตํ ยํ มํ ฆควา เอวํ พุยากรเยยฺย นตฺถิ ตํ สลฺยโลชนํ
เยน สลฺยโลชนเณน สํยฺตฺโต จิตฺโต คหฺปติ ปฺน อิมํ โลกํ
อาคจฺเจยฺยาติ ฯ

[๕๘๒] เอวํ วุคฺเต อเจโต กสฺสโป จิตฺตํ คหฺปตี เอตทโวจ
อจฺจริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ ธมฺมสฺส สุวาภฺฆาตฺตา ยตฺร หิ
นาม คิหิ โอิทาตวสโน เอวรูปํ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมมํ อลมฺริยฌานทสฺสนวิเสสํ
อธิคมิสฺสติ ฆาสุวิหารํ ลเภยฺยาหํ คหฺปติ อิมํสมิ
ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชํ ลเภยฺยํ อุปสมฺบฺพทฺนติ ฯ อถ โข จิตฺโต
#๑ ม. ย. ฆควโต ฯ ๒ ม. กาลิ กเรยฺย ฯ

คหปติ อเจลี กสฺสปี อาทาย เยน เถรา ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ เอตทโวจ อํ ฆนฺเต อเจโล กสฺสโป
อมุหํ ปุราณคิหิสหาโย อิมํ เถรา ปพฺพาเชนฺตุ อุปสมฺปาเทนฺตุ
อหฺมสฺส อสฺสูกํ กริสฺสามิ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิถานปจฺจยภเสชฺช-
ปริกฺขารานนฺติ ฯ อลฺลทฺถ ๑ อเจโล กสฺสโป อิมสฺมี ฆมฺมวินย
ปพฺพชฺชํ อลฺลทฺถ อุปสมฺปทํ ฯ อจิรฺอุปสมฺปนฺโน จ ปนายสฺมา
กสฺสโป เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต
นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐ ว ฆมฺเม สยํ
อภิณฺวา สจฺฉนิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ จีเณ ชาติ วุสิตํ
พุรหฺมจริยํ กตํ ฆรณิยํ นาปริ อิตฺถตฺถายาติ อพฺภณฺณาสิ ฯ
อณฺณตโร จ ปนายสฺมา กสฺสโป อรหฺโต อโหสิติ ฯ นวํ ฯ

[๕๘๑] เตน โข ปน สมเยน จิตฺโต คหปติ อาพาธโก โหติ
ทฺถุจิติ พาทุหคิถานโน ฯ อถ โข สมฺพหุลา อารามเทวตา วนเทวตา
รฺกฺขเทวตา โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ อธิวตฺถา เทวตา สงฺกมฺม
สมากมฺม จิตฺตํ คหปตี เอตทโวจํ ปณฺิเชหิ คหปติ อนาคตมทฺธานํ
ราชา อสฺสํ จกฺกวตฺตตีติ ฯ เอวํ วุคฺเต จิตฺโต คหปติ [๒]
อารามเทวตา วนเทวตา รฺกฺขเทวตา โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ อธิวตฺถา
เทวตา เอตทโวจํ ตมฺปิ อนิจฺจํ ตมฺปิ อธฺวํ ตมฺปิ ปหาย
คมนิยฺนติ ฯ

#๑ ม. อลฺลทฺถ โข ฯ ๒ ม. ยฺ. ตา ฯ

[๕๘๔] เหวํ วุตฺเต จิตฺตสฺส คหปฺติโน มิตฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา
จิตฺตํ คหปฺตี เอตทโวจฺํ สตี อຍျပฺตุตฺต อฺပ္ภฺจฺเปหิ
มา วิปฺปลปฺตีติ ๑ ฯ กิณฺดาหํ ๒ วทามิ ยํ มํ ตฺเมหฺ เหวํ วเทถ
สตี อຍျပฺตุตฺต อฺပ္ภฺจฺเปหิ มา วิปฺปลปฺตีติ ฯ เหวํ โข ตฺวํ
อຍျပฺตุตฺต วเทสิ ตมฺปิ อนิจฺจํ ตมฺปิ อธฺวํ ตมฺปิ ปหาย
กมฺนียนฺติ ฯ ตถา หิ ปน มํ อารามเทวตา วนเทวตา รุกฺขเทวตา
โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ อธิวตฺถา เทวตา เหวมาหํสุ ปณฺิเชหิ
คหปฺติ อนาคตมทฺธานํ ราชา อสฺสํ จกฺกวัตฺตีติ ฯ ตาหํ เหวํ
วทามิ ตมฺปิ อนิจฺจํ ฯเปฯ ตมฺปิ ปหาย กมฺนียนฺติ ฯ กิณฺปนฺตา
อຍျပฺตุตฺต อารามเทวตา วนเทวตา รุกฺขเทวตา โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ
อธิวตฺถา เทวตา อตฺถวสํ สมฺปสฺสมานา เหวมาหํสุ ปณฺิเชหิ คหปฺติ
อนาคตมทฺธานํ ราชา อสฺสํ จกฺกวัตฺตีติ ฯ ตาสํ โข อารามเทวตา
วณเทวตา รุกฺขเทวตา โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ อธิวตฺถานํ เทวตา
เอวํ โหติ อຍํ โข จิตฺโต คหปฺติ สีลวา กลฺยาณชฺมโม สเจ
ปณฺิทหิสฺสตี อนาคตมทฺธานํ ราชา อสฺสํ จกฺกวัตฺตีติ ฯ ตสฺส โข
อຍํ ๓ อธิชฺฉิสฺสตี สีลวโต เจโตปณฺิธิ สีลสฺส ๔ วิสุทฺทตฺตา ชฺมมิโก
ชฺมมิกํ พลํ อนฺุပ္ปทฺสตีติ ๕ ฯ อีมา โข ตา อารามเทวตา วนเทวตา
รุกฺขเทวตา โอสธิตฺถวณปฺปตีสุ อธิวตฺถา เทวตา อตฺถวสํ
สมฺปสฺสมานา เหวมาหํสุ ปณฺิเชหิ คหปฺติ อนาคตมทฺธานํ ราชา
#๑ ม. ย. วิปฺปลปฺตีติ ๑ ๒ ย. กิณฺดฺยาหํ ๑ ๓ ย. ตสฺส โข อຍนฺติ อีเม ปาจา
#นตฺถิ ๑ ๔ ม. ย. อຍํ ปาโจ นตฺถิ ๑ ๕ ม. พลํ อนฺุပ္ปทฺสตีติ ๑ ย. พลํ
#อนฺุสริสฺสตีติ ๑

อสุลั จกกวตตีติ ฯ ตาหิ เอว วทามิ ตมปิ อนิจจํ ตมปิ
อฐวํ ตมปิ ปหาย คมนีนฺติ ฯ เตนหิ อยฺยปฺตฺต อเมหฺปิ
โอมทาหิตี ๑ ฯ

[๕๘๕] ตสฺมา หิ โว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺุ อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา
ภวิสฺสาม สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม สนนฺทิกฺโก อกาลิกฺโก เอหิปสฺสิโก
โอมปนฺยิกฺโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตี ฯ สงฺฆ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ
อุชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ฉายปฺปฏิปนฺโน ภควโต
สวากสงฺโฆ สามิจิปปิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ยทิตํ จตฺตาริ
ปุริสยฺกานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคตา เอส ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย
ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
โลกสฺสาติ ฯ ยํ โข ปน ๒ กิณฺจิ กุเล เทยฺยฌมฺมํ สพฺพนฺตํ
อปฺปฏิวิภคฺตํ ภวิสฺสตี สีสวณฺเตหิ กลฺยาณฌมฺเมหิตี ฯ เอวํ หิ
โว สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ อถ โข จิตฺโต คหปติ มิตฺตามจฺเจ ฉาติสาโลหิตฺเต
พุทฺเธ จ ฌมฺเม จ สงฺฆे จ [๗] จาคเ จ สมาทเปตฺวา
กาลมกาสิตี ฯ

จิตฺตคหปติปฺจฺจนา สมตฺตา ๔ ฯ

#๑ ย. โอมทาหิตี ฯ ๒ ย. โข ปนาติ สทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ย. ปสาเทตฺวา ฯ
#๔ ม. ย. จิตฺตสฺยตฺตํ สมตฺตํ ฯ

ตสฺสุทฺทหน้ํ

สณฺโณชนา ๑ เทว อสิทตฺตา มหโก กามภู ปิจ

โคทตฺโต จ นิกณฺโโจ จ อเจเลน กิถานนฺติ ๒ ฯ

#๑ ม. สํโชนํ ฯ ๒ ม. กิถานทสฺสนนฺติ ฯ

คามณีสยตุต

[๕๘๖] อถ โข จณฺโท คามณิ ๑ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีหิ ฯ เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข จณฺโท คามณิ ภควนฺตํ เอตทวโจ โก นฺ โข
 ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจโจ จณฺโท ๒ จณฺโทเตว
 สงฺขํ กจฺจติ โก ปน ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย เยน มิเชกฺจโจ
 โสโรโต ๓ โสโรโตเตว สงฺขํ กจฺจตฺติ ฯ อิธ ๔ คามณิ เอกจฺจสฺส
 ราโค อปฺปหิโน โหติ รากสฺส อปฺปหิณฑฺตา ปเร โกเปนฺติ
 ปเรหิ โกปิยมาโน โกปํ ปาตุกโรติ โส จณฺโทเตว สงฺขํ
 กจฺจติ ฯ โทโส อปฺปหิโน โหติ โทสสฺส อปฺปหิณฑฺตา ปเร
 โกเปนฺติ ปเรหิ โกปิยมาโน โกปํ ปาตุกโรติ โส จณฺโทเตว
 สงฺขํ กจฺจติ ฯ โมโห อปฺปหิโน โหติ โมหสฺส อปฺปหิณฑฺตา
 ปเร โกเปนฺติ ปเรหิ โกปิยมาโน โกปํ ปาตุกโรติ โส
 จณฺโทเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ อัย โข คามณิ เหตุ อัย ปจฺจโย
 เยน มิเชกฺจโจ จณฺโท จณฺโทเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ

[๕๘๗] อิธ ปน คามณิ เอกจฺจสฺส ราโค ปหิโน โหติ
 รากสฺส ปหิณฑฺตา ปเร น โกเปนฺติ ปเรหิ โกปิยมาโน โกปํ
 น ปาตุกโรติ โส โสโรโตเตว สงฺขํ กจฺจติ ฯ โทโส ปหิโน
 โหติ โทสสฺส ปหิณฑฺตา ปเร น โกเปนฺติ ปเรหิ โกปิยมาโน
 #๑ ม. ย. คามณิ ฯ ๒-๓ ย. น อามณฺหิตํ ฯ ๔ ย. อิธ โข ฯ

โกปี น ปาตุกโรติ โส โสรโตเตวว สงข์ คจจติ ฯ โมโห
ปหีนโน โหติ โมหสฺส ปหีนตฺตา ปเร น โกเปนฺติ ปเรหิ
โกปิยมาโน โกปี น ปาตุกโรติ โส โสรโตเตวว สงข์ คจจติ
อัย โข คามณิ เหตุ อัย ปจฺจโย เยน มิเชกฺจโจ โสรโต
โสรโตเตวว สงข์ คจจตฺติติ ฯ

[๕๘๘] เอวํ วุตฺเต จณฺโท คามณิ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตฺ
วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ
อาจิกฺขเยยฺย อนุชฺคาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ ชาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รูปานิ ทกฺขณฺตฺติ ๑ ฯ เอวเมว ๒ ภควตา อนเกปฺริยาเยน ฌมฺโม
ปกาสิตฺโต เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺจามิ ฌมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ
อุปาสกํ มํ ภนฺเต ๓ ภควา ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ
สรณฺงคตฺตฺติติ ฯ ปจฺจมี ฯ

[๕๘๙] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพวนฺ เกลนฺทกฺกนิวาเป ฯ
อถ โข ตาลปฺตุโต ๔ นฏฺคามณิ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺสิโน โข ตาลปฺตุโต นฏฺคามณิ ภควนฺตํ เอตทโวจ สุตํ เมตํ
ภนฺเต ปุพฺพกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ นฏฺวานํ ภาสฺมานานํ โย โส
นโฏ รงฺกมชฺชเณ สมชฺชมชฺชเณ สจฺจจาติเกน ชนฺนํ หาเสติ รเมติ
#๑ ยฺ. อติสทฺโท นตฺติ ฯ ๒ ม. เอวเมว ฯ ๓ ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺติ ฯ
#๔ สฺ. ยฺ. ตลปฺโฏ ฯ ม. ตาลปฺโฏ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

โส ภายสุส เกทา ปรี มรณา ปหาสานัน เทวานัน สหพุตติ
อุปชชตีติ ฯ อธิ ภควา กิมาหาคี ฯ อลัน คามณิ ตัญจเตตติ
มา มัน เอตติ ปุจันตีติ ฯ

[๕๕๐] ทุตติยมปิ โข ตาลปุตติโต นัญคามณิ ภควนุตติ เอตทโวจ
สุตมเมตติ ภนุเต ปุพุกกานัน อัจริยปาจิริยานัน นัญจัน ภาสมานานัน
โย โส นัญจัน รุกคมชฺเช สมชฺชมชฺเช สจฺจาลิเกน ชนัน หาสติ
รเมติ โส ภายสุส เกทา ปรี มรณา ปหาสานัน เทวานัน สหพุตติ
อุปชชตีติ ฯ อธิ ภควา กิมาหาคี ฯ อลัน คามณิ ตัญจเตตติ
มา มัน เอตติ ปุจันตีติ ฯ ตุตติยมปิ โข ตาลปุตติโต นัญคามณิ ภควนุตติ
เอตทโวจ สุตมเมตติ ภนุเต ปุพุกกานัน อัจริยปาจิริยานัน นัญจัน
ภาสมานานัน โย โส นัญจัน รุกคมชฺเช สมชฺชมชฺเช สจฺจาลิเกน
ชนัน หาสติ รเมติ โส ภายสุส เกทา ปรี มรณา ปหาสานัน
เทวานัน สหพุตติ อุปชชตีติ ฯ อธิ ภควา กิมาหาคี ฯ

[๕๕๑] อทฺธา โข ตฺยาหิ คามณิ นาลคฺคิ ๑ อลัน คามณิ
ตัญจเตตติ มา มัน เอตติ ปุจันตีติ ฯ อปิจ ตฺยาหิ พฺยากริสฺสามิ ฯ
ปุพุกเพ โข คามณิ สคฺคา อวิตฺรคา รากพนฺชนพนฺธา ๒ เตสฺส นัญจัน
รุกคมชฺเช สมชฺชมชฺเช เย ชมฺมา รชนิยา เต อุปสฺสฺหริติ กิโยโย
สฺรคาย ๓ ฯ ปุพุกเพ โข คามณิ สคฺคา อวิตฺโทสา โทสพนฺชนพนฺธา
เตสฺส นัญจัน รุกคมชฺเช สมชฺชมชฺเช เย ชมฺมา โทสนิยา
#๑ ม. น ลกามิ ฯ ๒ ม. ย. ... พทฺธา ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๓ ม. กิโยโยโส
#มตฺตาย ฯ ย. กิโยโยโส มตฺตาย สฺรคาย ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

เต อุปสัหริติ ภิกขุโย สโทสาย ฯ ปุพเพ โข कामणि สตุตา
อวิตโมหา โมหพนุชนพนุชา เตสั นโฏ รุงคมชฺเฒ สมชฺชมชฺเฒ
เย ชมมา โมहनียา เต อุปสัหริติ ภิกขุโย สโมหาย ฯ โส
อตุตนา มตุโต ปมตุโต ปมาเท จตุวา ๑ กายสุส เกทา ปรี
มรณา ปหาโส นาม นีรโย ตตุถ อุปปชฺชติ ฯ สเจ โข
ปนสฺส เอวั ทิฏฺฐิ โหติ โย โส นโฏ รุงคมชฺเฒ สมชฺชมชฺเฒ
สจฺจาลิเกน ชนั หาสติ รเมติ โส กายสุส เกทา ปรี มรณา
ปหาसानั เทวานั สหพฺยตัง อุปปชฺชตีติ ฯ สาสฺส จ ๒ โหติ
มิจฺจาทิฏฺฐิ มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส โข ปนาหัง कामणि ปุริสปุคฺคสฺส
ทฺวินนั กตึนั อณฺเฏตริ กตึ วทามิ นีรยั วา ติริจฺจानโยนี วาติ ฯ

[๕๕๒] เอวั วุตเต ตาลปตุโต นฏฺคามณิ ปโรทิ อสุสูนิ
ปวตุเตสิ ฯ เอตัง โข ตฺยาหัง कामणि นาลตุถัง อถั कामणि
ติฏฺฐเตตัง มา มัง เอตัง ปุจฺฉีติ ฯ นาหัง ฆนฺเต เอตัง โรทามิ
ยัมมัง ภควา เอวมาห ฯ อปี จาหัง ฆนฺเต ปุพฺเพเกหิ อจฺริยปาจฺริเยหิ
นญฺเหิ ทิฆรตุตัง นิกโต วณฺจितโต ปลุฑุโห โย โส
นโฏ รุงคมชฺเฒ สมชฺชมชฺเฒ สจฺจาลิเกน ชนั หาสติ รเมติ
โส กายสุส เกทา ปรี มรณา ปหาसानั เทวานั สหพฺยตัง
อุปปชฺชตีติ ฯ อภิกฺกนฺตัง ฆนฺเต อภิกฺกนฺตัง ฆนฺเต เสยฺยถาปี
ฆนฺเต นิกฺกชฺชิตัง วา อุกฺกชฺชชฺเวยฺย ปฏฺิจฺจนฺนัง วา วิวเรยฺย มุพฺพหสฺส
#๑ ม. ย. ปเร มเตตฺวา ปมาเตตฺวา ฯ ๒ ม. ย. จสทุโท นตุถิ ฯ

วา มคฺคิ อัจฉิขเยย อนฺธการเ วา เตลปฺชฺโชติ ฐาเรยฺย จกฺขุมฺนฺโต
รูปานิ ทกฺขณฺตีติ ๑ ๆ เอวเมว ๒ ภควตา อนเนกปริยาเยน ฐมฺโม
ปกาสีโต ๆ เอสาหิ ฆนฺเต ภควนฺตํ สรณํ กจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ
ภิกฺขุสงฺฆณฺจ ลเกยฺยาหิ ฆนฺเต ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺช
ลเกยฺยํ อุปสมฺปทฺนฺติ ๆ อตฺตถ โข ตาลปฺตฺโต นฏฺคามณิ
ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺช อตฺตถ อุปสมฺปทํ ๆ อจิริอุปสมฺปทฺโน
จ ปนายสฺมา ตาลปฺตฺโต เอโก วุปกฺกฺโข อุปปมฺตฺโต อาตปิ
ปหิตฺตฺโต วิหรนฺโต ๆเปฯ อณฺตโร จ ปนายสฺมา ตาลปฺตฺโต
อรหตฺ อโหสีติ ๆ ทฺติยํ ๆ

[๕๕๑] อถ โข โยธาชีโว คามณิ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ๆเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โยธาชีโว คามณิ
ภควนฺตํ เอตทโวจ สุตฺมเมตฺ ฆนฺเต ปฺพพฺกานํ อจิริยปาจิริยานํ
โยธาชีวานํ ภาสฺมานานํ โย โส โยธาชีโว สงฺคามเ อฺสุสฺหติ
วายมฺติ ตเมนํ อฺสุสฺหนฺตํ วายมฺนฺตํ ปเร หนฺนฺติ ปริยาปาเทนฺติ
โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิตานํ ๑ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปปชฺชตีติ ๆ อิธ ภควา กิมาหติ ๆ อถ คามณิ ติฏฺฐเตตฺ
มา มํ เอตํ ปฺจฺฉีติ ๆ ทฺติยมฺปิ โข ๆเปฯ ตติยมฺปิ โข
โยธาชีโว คามณิ ภควนฺตํ เอตทโวจ สุตฺมเมตฺ ฆนฺเต ปฺพพฺกานํ
อจิริยปาจิริยานํ โยธาชีวานํ ภาสฺมานานํ โย โส โยธาชีโว
#๑ ยฺ. อติสทฺโท นตฺติ ๑ ๒ ม. ยฺ. เอวเมว ๑ ๓ ม. ปรัชิตานํ ๑
#ยฺ. สรณฺชิตานํ ๑ เอวมฺปรีปี ๑

สงคาม อุตฺสหติ วายมติ ตเมณฺ อุตฺสหนตฺ วายมนตฺ ปเร
หนนฺติ ปรียาปาเทนฺติ โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิตานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ อิธ ภควา กิมาหาติ ฯ อทฺธา
โฆ ตฺยาหํ คามณฺิ นาลตฺถํ อลํ คามณฺิ ติฏฺฐเตตฺตํ มา มํ
เอตํ ปุจฺฉีติ ฯ อปีจฺ ตฺยาหํ พุยากริสฺสามิ ฯ โย โส คามณฺิ
โยธาซีโว สงคาม อุตฺสหติ วายมติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ ปุพฺเพ
คหิตํ ๑ ทุกกฺกํ ทฺวปฺปณฺิหิตํ อิมํ สตฺตา หลณฺนตฺวา วชฺฌนตฺ
วา อจฺฉนฺชนตฺวา วินสฺสนตฺวา ๒ มา วา อเหตุํ อิติ วาติ ฯ
ตเมณฺฺ อุตฺสหนตฺ วายมนตฺ ปเร หนนฺติ ปรียาปาเทนฺติ โส
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิต๑ ๓ นาม นีโรย ตตฺถ อุปฺปชฺชติ ฯ
สเจ โฆ ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ โย โส โยธาซีโว สงคาม
อุตฺสหติ วายมติ ตเมณฺฺ อุตฺสหนตฺ วายมนตฺ ปเร หนนฺติ
ปรียาปาเทนฺติ โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิตานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ สาสฺส โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ
มิจฺฉาทิฏฺฐิจสฺส โฆ ปนาหํ คามณฺิ ปุริสฺปุคฺคสฺส ทฺวินฺนํ คตฺตินํ
อณฺุตรํ คตฺติ วทามิ นีรยํ วา ตีรจฺฉานโยนี วาติ ฯ

[๕๕๔] เอวํ วุตฺเต โยธาซีโว คามณฺิ ปโรทิ อสฺสูนิ ปวตฺเตสิ ฯ
เอตํ โฆ ตฺยาหํ คามณฺิ นาลตฺถํ อลํ คามณฺิ ติฏฺฐเตตฺตํ มา
มํ เอตํ ปุจฺฉีติ ฯ นาหํ ภนฺเต เอตํ โรทามิ ยํ มํ ภควา
#๑ ย. หีนํ ฯ ๒ ย. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓ ม. ปรีชิต๑ ฯ

เอวมมาห ฯ อปี จาหํ ภนฺเต ปุพฺพเกหิ อจฺริยปาจฺริเยหิ โยธาชีเวหิ
ทีฆมฺรุตํ นิกโต วณฺจโต ปลุทฺโธ โย โส โยธาชีโว
สงฺคามे อุตฺสหติ วายมติ ตเมนํ อุตฺสหนฺตํ วายมฺนํ ปเร
หนฺนติ ปฺริยาปาเทนฺติ โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิตานํ
เทวานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต
ฯเปฯ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจคฺคณฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๕๕๕] อถ โข หตฺถาโรโห คามณฺี เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ฯเปฯ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจคฺคณฺติ ฯ
จตุตฺถํ ฯ

[๕๕๖] อถ โข อสฺสาโรโห คามณฺี เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺวา เอกมฺนํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนํ นิสินฺโน โข อสฺสาโรโห
คามณฺี ภควนฺตํ เอตทวโจ สุตมฺเมตํ ภนฺเต ปุพฺพกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ
อสฺสาโรหานํ ภาสमानานํ โย โส อสฺสาโรโห สงฺคามे
อุตฺสหติ วายมติ ตเมนํ อุตฺสหนฺตํ วายมฺนํ ปเร หนฺนติ
ปฺริยาปาเทนฺติ โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สรชิตานํ
เทวานํ สหพฺยํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ อธิ ภควา กิมาหติ ฯ อถ
คามณฺี ติฏฺฐเตตํ มา มํ เอตํ ปุจฺฉีติ ฯ ทุตฺติยมฺปิ โข ฯเปฯ
ตติยมฺปิ โข อสฺสาโรโห คามณฺี ภควนฺตํ เอตทวโจ สุตมฺเมตํ
ภนฺเต ปุพฺพกานํ อจฺริยปาจฺริยานํ อสฺสาโรหานํ ภาสमानานํ โย
โส อสฺสาโรโห สงฺคามे อุตฺสหติ วายมติ ตเมนํ อุตฺสหนฺตํ

วายนนต์ ปเร หนนติ ปรียาปาเทนติ โส ภายสส เกทา ปรี
มรณา สรชิตานัน เทวานัน สหพยต อุปปชชตีติ ฯ อธิ ภควา
กิมหาตี ฯ อทฐา โข ตฺยาหิ คามณิ นาลตถิ อลั คามณิ
ติฏฐเตตติ มา มเ อตติ ปุจฺฉิตติ ฯ อปิจ โข ตฺยาหิ พุยากริสฺสามิ ฯ
โย โส คามณิ อสฺสาโรโห สงฺคามเม อุสฺสหติ วายมตี ตสฺส
ตติ จิตฺตติ ปุพฺเพ กหิตติ ทุกกภูํ ทุปฺปณฺนิหิตติ อิมเ สตฺตา หลณฺนตฺ
วา วชฺฉนตฺ วา อฺจฺฉนตฺ วา วินสฺสนตฺ วา มา วา อเหตุ
อิตติ วาตี ฯ ตเมนนุ อุสฺสหนตติ วายนนต์ ปเร หนนติ ปรียาปาเทนติ
โส ภายสส เกทา ปรี มรณา สรชิตโต นาม
นโรโย ตตฺถ อุปปชชตีติ ฯ สเจ โข ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหตี
โย โส อสฺสาโรโห สงฺคามเม อุสฺสหติ วายมตี ตเมนนุ อุสฺสหนตติ
วายนนต์ ปเร หนนติ ปรียาปาเทนติ โส ภายสส เกทา ปรี
มรณา สรชิตานัน เทวานัน สหพยต อุปปชชตีติ ฯ สาสฺส โหตี
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส โข ปนาหิ คามณิ ปุริสฺปกฺกสฺส
ทฺวินฺนํ กตฺตินํ อณฺณตฺริ คตี วทามิ นโรโย วา ตโรจฺฉานโยนี วาตี ฯ

[๕๕๗] เอวํ วุตฺเต อสฺสาโรโห คามณิ ปโรตี อสฺสูนิ
ปวตฺเตสิ ฯ อตติ โข ตฺยาหิ คามณิ นาลตถิ อลั คามณิ
ติฏฐเตตติ มา มเ อตติ ปุจฺฉิตติ ฯ นาหิ ฆนฺเต อตติ โรทามิ
ยํ มเ ภควา เอวมาห ฯ อปี จาหิ ฆนฺเต ปุพฺเพเกหิ อจฺริย-
ปาจฺริเยหิ อสฺสาโรเหหิ ทิฆมฺมตฺตติ นิกโต วณฺจโต ปลุทฺโธ โย

โส อสุสโรโห สงคามะ อุตสหติ วายมตี ตเมนน อุตสหนตัง
วายนนตัง ปเร หนนตติ ปรียาปาเทนตติ โส กายสส เกทา ปรี
มรณา สรชิตานัน เทวานัน สหพุตตัง อุปปชชตีตติ ฯ อภิกกนตัง
ภนเต ฯเปฯ อชชตคเค ปาณเปตติ สรณงคตนตติ ฯ ปณจัม ฯ

[๕๕๘] เอกัง สมยั ภควา นานพุนทายั วิหริตี ปาวาริกมพวเน ฯ
อถ โข อสิพนชกปุตโต คามณิ เยน ภควา เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตวา
ภควนตัง อภิวาเทตวา เอกมนตัง นิสีตี ฯ เอกมนตัง นิสินโน
โข อสิพนชกปุตโต คามณิ ภควนตัง เอตทโวจ พุราหุมน
ภนเต ปจจัญญกกา กามณทลุกา เสवालมาลิกา อุทโกโรหกา
อคุคิปรีจารกา เต มตัง กาลกตัง อุยยาเปนตติ นาม สลลญาเปนตติ
นาม สลลคัง นาม โอกกาเปนตติ ฯ ภควา ปน ภนเต อรหัง
สมุมาสมพุทโ ปโหตี ตถา กาคู ยถา สพุโพ โลโก กายสส
เกทา ปรี มรณา สุกตตี สลลคัง โลกัง อุปปชชเยยตติ ฯ เตนหิ
คามณิ ตลลเวเวตถ ปฏิจจัญจิสสามิ ฯ ยถา เต ขเมยย ตถา
นัง พุยากรเยยาสีตติ ฯ ตัง กิ มลลลลลล คามณิ อิศสส ปุริโส
ปาณาตีปาตี อทินนทาธาปี กามะสุ มิจจัจจารี มุสาวาที ปีสุณวาโจ
ผรุสวาโจ สมุพปลลาปี อภิชชฉาลู พุยาปนนจิตโต มิจจาทิฏฐิจโก
ตเมนน มหาชนกาโย สงคम्म สมากम्म อายาเจยย
โถเมยย ปณชลลโก อนุปรีสกุเกยย อัย ปุริโส กายสส เกทา
ปรี มรณา สุกตตี สลลคัง โลกัง อุปปชชตติ ฯ ตัง กิ มลลลลลล

คามณิ อปี นุ โส ปุริโส มหโต ชนกายสุส อายาจนเหตุ วา
โถมนเหตุ วา ปณชติกาอนุปริสทกนเหตุ วา กายสุส เกทา ปรี
มรณา สุกคิ สุกคิ โลกั อุปปชชเยยติ ฯ โน เหตุ ฆนเต ฯ

[๕๕๕] เสยถาปี คามณิ ปุริโส มหนตัง ๑ ปุตุสิลั คมภีเร
อุทกรหเท ปกุกิเปยย ตเมณั มหาชนกาโย สงคมม สมาคมม
อายาเจยย โถเมยย ปณชติโก อนุปริสทเกยย อุมมุชช โภ
ปุตุสิเล อุปลว โภ ปุตุสิเล ถลมุปลว โภ ปุตุสิเลติ ฯ
ตัง กิ มณณสิ คามณิ อปี นุ สทา ปุตุสิลา มหโต ชนกายสุส
อายาจนเหตุ วา โถมนเหตุ วา ปณชติกาอนุปริสทกนเหตุ วา
อุมมุชชเยย วา อุปลเวยย วา ถลั วา อุปลเวยยติ ฯ โน
เหตุ ฆนเต ฯ เอวมเว โข คามณิ โย โส ปุริโส ปาณาติปาตี
อทินนาทายี กามสสุ มิจจาจารี มุสาวาที ปิสุณวาโจ ผรุสวาโจ
สมุพปลาปี อภิขณาตุ พยาปนุนจิตโต มิจจาทิฏฐิโก ฯ กิณจาปี
ตัง มหาชนกาโย สงคมม สมาคมม อายาเจยย โถเมยย ปณชติโก
อนุปริสทเกยย อัย ปุริโส กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกคิ
สุคคิ โลกั อุปปชชติ ฯ อถ โข โส ปุริโส กายสุส เกทา
ปรี มรณา อปายั ทุกคคิ วินิปาตัง นิรยั อุปปชชเยย ฯ

[๖๐๐] ตัง กิ มณณสิ คามณิ อิธสุส ปุริโส ปาณาติปาตา
ปฎิวีโร อทินนาทานา ปฎิวีโร กามสสุ มิจจาจารา ปฎิวีโร
มุสาวาทา ปฎิวีโร ปิสุณาย วาจาเย ปฎิวีโร ผรุสาย วาจาเย
#๑ ม. ย. มหตี ฯ

ปฏิวิโรโต สมพปปลาปา ปฏิวิโรโต อนภิขณฺณาลุ อพฺยาปนฺนจิตฺโต
สมฺมาทิฏฺฐิโก ตเมนนํ มหาชนกาโย สงฺกมฺม สมาคมฺม อายาเจยฺย
โธเมยฺย ปฺลชฺลิกา อนฺุปริสฺสกุเกยฺย อัยํ ปุริโส ภายสฺส เกทา
ปรี มรณฺา อปายํ ทฺุคฺคตี วิณีปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชตฺติ ฯ ตํ กิ
มฺลฺลสฺสี คามณฺิ อปี นฺุ โส ปุริโส มหโต ชนภายสฺส อายาจนเหตุ
วา โธมฺนเหตุ วา ปฺลชฺลิกาอนฺุปริสฺสกุณฺเหตุ วา ภายสฺส เกทา
ปรี มรณฺา อปายํ ทฺุคฺคตี วิณีปาตํ นีรยํ อุปฺปชฺชชเยยฺยติ ฯ โน
เหตํ ญนฺเต ฯ

[๖๐๑] เสยฺยถาปี คามณฺิ ปุริโส สปฺปิกุมภํ วา เตลฺกมฺภํ
วา คมฺภีรี อุทกรหํ ๑ โอคาทิตฺวา ๒ ภิณฺุเทยฺย ตตฺร ยสฺส ๓ สกฺขรา
วา กจฺลา วา สวา อโรคามิ อสฺส ยลฺจ ขวสฺส ตตฺร สปฺปิ
วา เตลฺลํ วา ตํ อุทฺรชฺคามิ อสฺส ตเมนนํ มหาชนกาโย สงฺกมฺม
สมาคมฺม อายาเจยฺย โธเมยฺย ปฺลชฺลิกา อนฺุปริสฺสกุเกยฺย โอสีท
โก สปฺปิเตลฺลํ สํสีท โภ สปฺปิเตลฺลํ อโร คจฺจ โภ สปฺปิเตลาติ ฯ
ตํ กิ มฺลฺลสฺสี คามณฺิ อปี นฺุ ตํ สปฺปิเตลฺลํ มหโต ชนภายสฺส
อายาจนเหตุ วา โธมฺนเหตุ วา ปฺลชฺลิกาอนฺุปริสฺสกุณฺเหตุ วา 8
โอสีเทยฺย วา สํสีเทยฺย วา อโร วา คจฺเจยฺยติ ฯ โน เหตํ
ญนฺเต ฯ เอวเมว โข คามณฺิ โย โส ปุริโส ปาณาติปาตา
ปฏิวิโรโต อทินฺนาทานา ปฏิวิโรโต กามสฺสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิโรโต
มฺุสาวาทา ปฏิวิโรโต ปิสฺุณฺาย วาจา ย ปฏิวิโรโต ผรุสฺสาย วาจา
#๑ ม. อุทกรหเท ฯ ๒ ม. ย. โอคาทิตฺวา ฯ ๓ ม. ตตฺร ยาสฺส ฯ ย.
#ตตฺรยสฺส ย ฯ

ปฏิวิโรโต สมุพปลาปา ปฏิวิโรโต อนภิขณฺณาลุ อพฺยาปนฺนจิตฺโต
สมฺมาทิฏฺฐิโก กิณฺจาปี ตํ มหาชนกาโย สงฺกมฺม สฺมาคมฺม
อายาเจยฺย โถเมยฺย ปญฺชลิโก อนฺุปริสฺสกุเกยฺย อโย ปุริโส กายสฺส
เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อฺุปฺปชฺชตฺติ ฯ
อถ โข โส ปุริโส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สฺคตี สฺคคํ
โลกํ อฺุปฺปชฺชยฺยาตี ฯ

[๖๐๒] เอวํ วุฏฺเต อสิพนฺฺชกปฺฺตฺโต คามณฺิ ภควนฺฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺฺตํ ภนฺฺเต ฯเปฯ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณฺฺจตฺนฺฺติ ฯ
ณฺฺจจํ ฯ

[๖๐๓] เอกํ สมโย ภควา นาพนฺุทายํ วิหฺรตี ปาวาริกมฺุพฺพนเ ฯ
อถ โข อสิพนฺฺชกปฺฺตฺโต คามณฺฺ เยน ภควา เตนฺุปฺสงฺกมิ
อฺุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺนฺฺตํ
นินฺฺนโน โข อสิพนฺฺชกปฺฺตฺโต คามณฺฺ ภควนฺฺตํ เอตทโวจ นนฺุ
ภนฺฺเต ภควา สพฺุพปาณฺุทหิตานฺุภมฺุปี วิหฺรตีติ ฯ เอวํ คามณฺฺ
ตถาคโต สพฺุพปาณฺุทหิตานฺุภมฺุปี วิหฺรตีติ ฯ อถ กิณฺฺจรหิ ภนฺฺเต
ภควา เอกจฺุจันํ สกฺกจฺุจํ ฐมฺุมี เทเสตี เอกจฺุจันํ โน ตถา
สกฺกจฺุจํ ฐมฺุมี เทเสตีติ ฯ เตนฺุหิ คามณฺฺ ตณฺุเวเวตฺถ
ปฺฺฏิปฺุจฺุณฺิสฺสามิ ฯ ยถา เต ขเมยฺย ตถา นํ พุยากรยฺุยาสิ ฯ ตํ
กึ มณฺุณฺสิ คามณฺฺ อีร กสฺสทสฺส คหปฺฺติโน ตีณฺิ เขตฺตานิ
เอกํ เขตฺตํ อคฺคํ เอกํ เขตฺตํ มชฺุณฺิมํ เอกํ เขตฺตํ หินฺํ ชงฺคคํ

สมณพราหมณปริพพาชกา เนลฺ จาหิ ฌมฺมิ เทเสมิ อาทิกุลยาณํ
มชฺฌกกุลยาณํ ปรีโยสานกกุลยาณํ สาคถิ สพฺยณฺชนํ เกวลปรีปฺณณํ
ปรีสุทฺธิ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสมิ ฯ

[๖๐๕] ตํ กิสุส เหตุ ฯ อปฺเปวนาม เอกปทฺมปิ อาชานเยยฺยํ
ตํ เนลฺ อสุส ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ๑ ฯ เสยฺยถาปี คามณิ
ปรีสสุส ตโย อุทกมณิกโก เอโก อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท อหริอปรีหาริ ๒
เอโก อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท หริปรีหาริ ๓ เอโก
อุทกมณิกโก ฉิทฺโท หริปรีหาริ ฯ ตํ กิ มณฺณลสิ คามณิ
อสุ ปรีโส อุทกํ นิกฺขิปีตุกาโม ตตฺถ ปจฺมํ นิกฺขิเปยฺย โย วา
โส อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท อหริอปรีหาริ โย วา โส อุทกมณิกโก
อจฺฉิทฺโท หริปรีหาริ โย วา โส อุทกมณิกโก ฉิทฺโท
หริปรีหาริ ฯ อสุ ฆนฺเต ปรีโส อุทกํ นิกฺขิปีตุกาโม โย โส
อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท อหริอปรีหาริ ตตฺถ นิกฺขิเปยฺย ตตฺถ
นิกฺขิปีตุวา โย โส อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท หริปรีหาริ ตตฺถ
นิกฺขิเปยฺย ตตฺถ นิกฺขิปีตุวา โย โส อุทกมณิกโก ฉิทฺโท
หริปรีหาริ ตตฺถ นิกฺขิเปยฺยปี โนปี นิกฺขิเปยฺย ฯ ตํ กิสุส เหตุ ฯ
อนฺตมโส ฆนฺทโชนฺปี ภาวิสุสตีติ ฯ

[๖๐๖] เสยฺยถาปี คามณิ โย โส อุทกมณิกโก อจฺฉิทฺโท
อหริอปรีหาริ เอวมว มยฺหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย เตสาหิ ฌมฺมิ
เทเสมิ อาทิกุลยาณํ มชฺฌกกุลยาณํ ปรีโยสานกกุลยาณํ สาคถิ
#๑ ม. ย. สุขายาติ ฯ ๒ ม. ย. อหริ อปรีหาริ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓ ม. ย. หริ

#บริหารี ฯ เอวมุปริปี ฯ ๔ ม. ย. กตฺถ ฯ เอวมุปริปี ฯ

สพยณฺชนํ เกวลปริปฺณณํ ปริสุทฺธํ พุรหุมาจริยํ ปกาเสมิ ฯ ตํ
กิสฺส เหตุ ฯ เอเต हि कामณิ มํทีปา มํเลณา มํตาณา มํสรณา
วิหรนฺติ ฯ เสยฺยถาปี कामณิ โย โส อุทกมณิโก อจฺฉิทฺโท
หาริบริหารี เอวมว มยฺหํ อุปาสภา อุปาสิกาโย เตสํ อหํ
ธมฺมํ เทเสมิ อาทิกลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ ปริโยसानกฺลฺยาณํ
สาตถิํ สพยณฺชนํ เกวลปริปฺณณํ ปริสุทฺธํ พุรหุมาจริยํ ปกาเสมิ ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เอเต हि कामณิ มํทีปา มํเลณา มํตาณา
มํสรณา วิหรนฺติ ฯ เสยฺยถาปี कामณิ โย โส อุทกมณิโก
ฉิทฺโท หาริบริหารี เอวมว มยฺหํ อลฺลตติตฺถิยา สมณพฺราหฺมณปริพฺพาชกา
เตสํ อหํ ธมฺมํ เทเสมิ อาทิกลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ
ปริโยसानกฺลฺยาณํ สาตถิํ สพยณฺชนํ เกวลปริปฺณณํ ปริสุทฺธํ
พุรหุมาจริยํ ปกาเสมิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อปฺเปวนาม เอกปทฺมปี
อาชานเญยฺมํ ตํ เนสํ อสฺส ทิฆมฺรตฺถิํ หิตาย สุขาयाติ ฯ

[๖๐๓] เอวํ วุตฺเต อสิพนฺธกปฺตฺโต कामณิ ภาควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ ภาเน ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภาควา ชาเรตุ อชฺชตฺถเค
ปาณฺเปตํ สรณฺจกตฺถิ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๖๐๔] เอกํ สมยํ ภาควา นานพฺนทายํ วิหรติ ปาวาริกมฺพวเน ฯ
อถ โข อสิพนฺธกปฺตฺโต कामณิ นิคฺคฺจสาวโก เยน ภาควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนํ โข
อสิพนฺธกปฺตฺโต कामณิ ภาควา เอตทโวจ กถํ นฺ โข कामณิ นิคฺคฺจโ

นาฏปุตุโต สาวกานํ ฌมมํ เทเสตีติ ฯ เอวํ โข ภนฺเต นิกฺขโ
นาฏปุตุโต สาวกานํ ฌมมํ เทเสติ โยโกจิ ปาณํ อติมาเปติ ๑
สพฺโพ โส อาปายิกो เนรยิกो โยโกจิ อทินฺนํ อาทียติ
สพฺโพ โส อาปายิกो เนรยิกो โยโกจิ กามสฺส มิจฺฉาจรติ
สพฺโพ โส อาปายิกो เนรยิกो โยโกจิ มุสา ภณฺติ สพฺโพ
โส อาปายิกो เนรยิกो ยํ พหุลํ ยํ พหุลํ วิหฺรติ เตนฺ เตน
นियฺยตีติ ฯ เอวํ โข ภนฺเต นิกฺขโ นาฏปุตุโต สาวกานํ ฌมมํ
เทเสตีติ ฯ

[๖๐๕] ยํ พหุลํ ยํ พหุลํ จ กามณฺิ วิหฺรติ เตนฺ เตน
นियฺยตีติ ฯ เอวํ สนฺเต น โกจิ อาปายิกो เนรยิกो ภวิสฺสติ
ยถา นิกฺขจฺสฺส นาฏปุตุตฺสฺส วจฺนํ ฯ ตํ กิํ มลฺลสฺสิ กามณฺิ
โย โส ปุริโส ปาณาติปาตี รตฺติยา วา ทิวสฺสฺส วา สมยาสมยํ
อุปาทาย กตโม พหุตรो สมโย ยํ ๒ โส ปาณํ อติมาเปติ ยํ
วา โส ปาณํ นาติมาเปตีติ ฯ โย โส ภนฺเต ปุริโส ปาณาติปาตี
รตฺติยา วา ทิวสฺสฺส วา สมยาสมยํ อุปาทาย อปฺปตโร โส
สมโย ยํ โส ปาณํ อติมาเปติ ฯ อถ โข เสว พหุตรो
สมโย ยํ โส ปาณํ นาติมาเปตีติ ฯ ยํ พหุลํ ยํ พหุลํ จ
กามณฺิ วิหฺรติ เตนฺ เตนฺ नियฺยตีติ ฯ เอวํ สนฺเต น โกจิ
อาปายิกो เนรยิกो ภวิสฺสติ ยถา นิกฺขจฺสฺส นาฏปุตุตฺสฺส วจฺนํ ฯ

[๖๐๐] ตํ กิํ มลฺลสฺสิ กามณฺิ โย โส ปุริโส อทินฺนาทายี
#๑ ม. อติปาเตติ ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒ ม. ย. ยํ วา ฯ เอวมุปริปิ ฯ

รตุติยา วา ทิวสสุส วา สมยาสมย อูปาทาย กตโม พหุตโร
สมโย ย โส อทินัน อาทิยติ ย วา โส อทินัน นาทิยตีติ ฯ
โย โส ฆนเต ปุริโส อทินนาทายี รตุติยา วา ทิวสสุส วา
สมยาสมย อูปาทาย อปุตโร โส สมโย ย โส อทินัน
อาทิยติ ฯ อถ โข เสว พหุตโร สมโย ย โส อทินัน
นาทิยตีติ ฯ ย พหุล ย พหุล จ ความนิ วิหริเต เตน เตน
นियตีติ ฯ เอว สนเต น โกจิ อาปายโก เนรียโก ภวิสตี
ยถา นิคณจสุส นาฏปุตตสุส วจัน ฯ

[๖๑๑] ตํ ก็ มณฺเฬสิ ความนิ โย โส ปุริโส กามสุ มิจฺฉาจารี
รตุติยา วา ทิวสสุส วา สมยาสมย อูปาทาย กตโม พหุตโร
สมโย ย โส กามสุ มิจฺฉาจรติ ย วา โส กามสุ มิจฺฉา
น จรตีติ ฯ โย โส ฆนเต ปุริโส กามสุ มิจฺฉาจารี รตุติยา
วา ทิวสสุส วา สมยาสมย อูปาทาย อปุตโร โส สมโย ย
โส กามสุ มิจฺฉาจรติ ฯ อถ โข เสว พหุตโร สมโย ย
โส กามสุ มิจฺฉา น จรตีติ ฯ ย พหุล ย พหุล จ ความนิ
วิหริเต เตน เตน นียตีติ ฯ เอว สนเต น โกจิ อาปายโก
เนรียโก ภวิสตี ยถา นิคณจสุส นาฏปุตตสุส วจัน ฯ

[๖๑๒] ตํ ก็ มณฺเฬสิ ความนิ โย โส ปุริโส มุสาวาทิ
รตุติยา วา ทิวสสุส วา สมยาสมย อูปาทาย กตโม พหุตโร สมโย
ย โส มุสา ภณตี ย วา โส มุสา น ภณตีติ ฯ โย โส

ภนฺเต ปุริโส มุสวาที รตฺติยา วา ทิวสสฺส วา สมยาสมยํ
อุปาทย อปฺปตโร โส สมโย ยํ โส มุสา ภณฺติ ฯ อถ โข
เสว พหุตรो สมโย ยํ โส มุสา น ภณฺตีติ ฯ ยํ พหุลํ ยํ
พหุลํ จ कामณิ วิหฺรติ เตน เตน นียยฺตีติ ฯ เอวํ สนฺเต น โกจิ
อาปายิกอ เนรยิกอ ภวิสฺสตี ยถา นิคณฺจสฺส นานฺนปฺปตฺตสฺส วณฺํ ฯ

[๖๑๓] อิธ कामณิ เอกจฺโจ สตุถา เอวํวาที โหติ เอวํทิกฺกุจฺจิ
โย โกจิ ปาณมตีมาเปตี สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอ โย
โกจิ อทินฺนํ อาทียตี สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอ โย โกจิ
กามสฺส มิจฺฉาจรตี สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอ โย โกจิ
มุสา ภณฺติ สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอติ ฯ

[๖๑๔] ตสฺมี โข ปน कामณิ สตุถริ สาวโก อภิปฺปสนฺโน
โหติ ตสฺส เอวํ โหติ มยฺหํ โข สตุถา เอวํวาที เอวํทิกฺกุจฺจิ
โย โกจิ ปาณมตีมาเปตี สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอติ ฯ
อตุถิ โข ปน มยา ปาโณ อตีมาปีโต ๑ อหํปมฺหิ อาปายิกอ
เนรยิกอติ ทิกฺกุจฺจิ ปฏฺฐลภตี ตํ कामณิ วาจํ อปฺปฬาย ตํ จิตฺตํ
อปฺปฬาย ตํ ทิกฺกุจฺจิ อปฺปฏฺฐนีสฺสชฺชิตฺวา ยถาภตํ ๒ นิกฺขิตฺโต เอวํ
นिरเย ฯ มยฺหํ โข สตุถา เอวํวาที เอวํทิกฺกุจฺจิ โย โกจิ อทินฺนํ
อาทียตี สพุโป โส อาปายิกอ เนรยิกอติ ฯ อตุถิ โข ปน
มยา อทินฺนํ อทินฺนํ อหํปมฺหิ อาปายิกอ เนรยิกอติ ทิกฺกุจฺจิ
ปฏฺฐลภตี ตํ कामณิ วาจํ อปฺปฬาย ตํ จิตฺตํ อปฺปฬาย ตํ
#๑ ม. อตีปาปีโต ฯ ๒ ย. ยถาหตํ ฯ

ทัญญี อปฺปญฺญินิสฺสชฺชิตฺวา ยถากถํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นีรเย ฯ มยฺหํ
โฆ สตุถา เอวํวาทิ เอวํทัญญี โย โกจิ กามสฺส มิจฺฉาจรติ
สพฺโพ โส อาปายิกो เนรยิกोติ ฯ อตุถิ โฆ ปน มยา กามสฺส
มิจฺฉาจารา จินฺณา อหํปมฺหิ ๑ อาปายิกो เนรยิกोติ ทัญญี
ปฏฺฐิตฺวา ตํ คามณิ วาจํ อปฺปทาย ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ ทัญญี
อปฺปญฺญินิสฺสชฺชิตฺวา ยถากถํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นีรเย ฯ มยฺหํ โฆ
สตุถา เอวํวาทิ เอวํทัญญี โย โกจิ มุสา ภณฺติ สพฺโพ โส
อาปายิกो เนรยิกोติ ฯ อตุถิ โฆ ปน มยา มุสา ภณฺติ อหํปมฺหิ
อาปายิกो เนรยิกोติ ทัญญี ปฏฺฐิตฺวา ตํ คามณิ วาจํ อปฺปทาย
ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ ทัญญี อปฺปญฺญินิสฺสชฺชิตฺวา ยถากถํ นิกฺขิตฺโต
เอวํ นีรเย ฯ

[๖๑๕] อิทฺ ปน คามณิ ตถาคโต โลเก อปฺปชฺชติ อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา ฯ โส อนนฺกปริยาเยน
ปาณาติปาตํ ครหติ วิครหติ ปาณาติปาตา วิรมถาติ
จาห ๒ อทินฺนาทานํ ครหติ วิครหติ อทินฺนาทานา วิรมถาติ จาห
กามสฺส มิจฺฉาจารํ ครหติ วิครหติ กามสฺส มิจฺฉาจารา วิรมถาติ
จาห มุสาวาทํ ครหติ วิครหติ มุสาวาทา วิรมถาติ จาห ฯ
ตสฺมี โฆ ปน คามณิ สตุถริ สาวโก อภิปฺปสนฺโน โหติ ฯ
โส อิติ ปฏฺฐิตฺวา จิกฺขติ ภควา โฆ อนนฺกปริยาเยน ปาณาติปาตํ
#๑ ม. มิจฺฉา จินฺณํ อหํปมฺหิ ฯ ย. มิจฺฉา จินฺณมาหํปมฺหิ ฯ ๒ ย. อาห ฯ

ครหติ วิครหติ ปาณาติปาตา วิรมถาติ จาห ฯ อตุถิ โข ปน
มยา ปาโณ อติมาปีโต ยาวตโก วา ตาวตโก วา โย โข
ปน มยา ปาโณ อติมาปีโต ยาวตโก วา ตาวตโก วา ตั
น สุกฺกุ ตั น สาธุ อหฺลฺเจว โข ปน ตปฺปจฺจยา วิปฺปฏิสารี
อสฺสั น เม ตั ปาปกมฺมํ อกตํ ภวิสฺสตีติ ฯ โส อิติ ปฺปฏิสงฺขาย
ตลฺเจว ปาณาติปาตํ ปชหติ อายตฺติจฺจ ปาณาติปาตา ปฺปฏิวิโรโต
โหติ เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส ปหฺนํ โหติ เอวเมตฺสฺส
ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส สมตฺติกฺกโม โหติ ฯ

[๖๑๖] ภควา โข อนนฺกปริยาเยน อทินฺนาทานํ ครหติ วิครหติ
อทินฺนาทานา วิรมถาติ จาห ฯ อตุถิ โข ปน มยา อทินฺนํ
อาทินฺนํ ยาวตํ วา ตาวตํ วา ยํ โข ปน มยา อทินฺนํ
อาทินฺนํ ยาวตํ วา ตาวตํ วา ตั น สุกฺกุ ตั น สาธุ
อหฺลฺเจว โข ปน ตปฺปจฺจยา วิปฺปฏิสารี อสฺสั น เม ตั
ปาปกมฺมํ อกตํ ภวิสฺสตีติ ฯ โส อิติ ปฺปฏิสงฺขาย ตลฺเจว
อทินฺนาทานํ ปชหติ อายตฺติจฺจ อทินฺนาทานา ปฺปฏิวิโรโต โหติ
เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส ปหฺนํ โหติ เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส
กมฺมฺสฺส สมตฺติกฺกโม โหติ ฯ

[๖๑๗] ภควา โข อนนฺกปริยาเยน กามสฺสุ มิจฺฉาจารํ ครหติ
วิครหติ กามสฺสุ มิจฺฉาจารา วิรมถาติ จาห ฯ อตุถิ โข ปน
มยา กามสฺสุ มิจฺฉา จิณฺณํ ยาวตํ วา ตาวตํ วา ยํ โข

ปน มยา กามเส มิจฺฉา จิณฺณํ ยาวตํ วา ตาวตํ วา ตํ
น สฺกฺขํ ตํ น สาธุ อหฺลฺเจว โข ปน ตปฺปจฺจยา วิปฺปฏิสารี
อสฺสํ น เม ตํ ปาปกมฺมํ อกตํ ภวิสฺสตีติ ฯ โส อิติ ปฺปฏิสฺงฺขาย
ตลฺเจว กามเส มิจฺฉาจารย์ ปชฺหติ อายตฺติจฺจ กามเส มิจฺฉาจารย์
ปฺปฏิวิริโต โหติ ฯ เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส ปหานํ โหติ
เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส สมตฺติกฺกโม โหติ ฯ

[๖๑๘] ภควา โข ปน อนฺเนกปริยาเยน มุสฺสาวาทํ ครหติ วิครหติ
มุสฺสาวาทา วิรมลลติ จาห ฯ อตฺถิ โข ปน มยา มุสฺสา ภณฺตี
ยาวตํ วา ตาวตํ วา ยํ โข ปน มยา มุสฺสา ภณฺตี ยาวตํ
วา ตาวตํ วา ตํ น สฺกฺขํ ตํ น สาธุ อหฺลฺเจว โข ปน
ตปฺปจฺจยา วิปฺปฏิสารี อสฺสํ น เม ตํ ปาปกมฺมํ อกตํ ภวิสฺสตีติ ฯ
โส อิติ ปฺปฏิสฺงฺขาย ตลฺเจว มุสฺสาวาทํ ปชฺหติ อายตฺติจฺจ มุสฺสาวาทา
ปฺปฏิวิริโต โหติ ฯ เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส ปหานํ โหติ
เอวเมตฺสฺส ปาปฺสฺส กมฺมฺสฺส สมตฺติกฺกโม โหติ ฯ

[๖๑๙] โส ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฺปฏิวิริโต โหติ
อทินฺนทานํ ปหาย อทินฺนทานา ปฺปฏิวิริโต โหติ กามเส มิจฺฉาจารย์
ปหาย กามเส มิจฺฉาจารย์ ปฺปฏิวิริโต โหติ มุสฺสาวาทํ ปหาย
มุสฺสาวาทา ปฺปฏิวิริโต โหติ ปิสุณฺณํ วาจํ ปหาย ปิสุณฺณาย วาจา
ปฺปฏิวิริโต โหติ ผรุสฺสํ วาจํ ปหาย ผรุสฺสาย วาจา ปฺปฏิวิริโต
โหติ สมฺผปฺปลาปํ ปหาย สมฺผปฺปลาปา ปฺปฏิวิริโต โหติ อภิชฺฌํ

ปหาย อนภิขณาตุ โหติ พยาปาทปโทส ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต
โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐี ปหาย สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ฯ สโโข โส
คามณิ อริยสาวโก เอวํ วิคตาทิขุโณ วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห
สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา
วิหฺรติ ตถา ทฺติยํ ฯ ตถา ตติยํ ฯ ตถา จตุตฺถํ ฯ อิติ
อุทฺทมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน
เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน
ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ เสยฺยถาปี คามณิ พลฺวา สงฺขมโ
อปฺปกสิเรนฺว จตุทฺทิสฺสา วิญฺญาเปยฺย ฯ เอวเมว โข คามณิ เอวํ
ภาวิตาย เมตฺตตาย เจโตวิมุตฺติยา เอวํ พหุสฺสีกตาย ยํ ปมาณกตํ
กมฺมํ น ตํ ตตฺตราวติสฺสติ น ตํ ตตฺตราวตฺติฏฺฐติ ฯ สโโข โส
คามณิ อริยสาวโก เอวํ วิคตาทิขุโณ วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห
สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต กรุณาสหคเตน เจตฺสา ฯ มุทิตาสหคเตน
เจตฺสา ฯ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ
ตถา ทฺติยํ ฯ ตถา ตติยํ ฯ ตถา จตุตฺถํ ฯ อิติ อุทฺทมโร
ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน
เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน
ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ เสยฺยถาปี คามณิ พลฺวา สงฺขมโ
อปฺปกสิเรนฺว จตุทฺทิสฺสา วิญฺญาเปยฺย ฯ เอวเมว โข คามณิ เอวํ
ภาวิตาย อุเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติยา เอวํ พหุสฺสีกตาย ยํ ปมาณกตํ

กมมํ น ตํ ตตฺรราวสิสฺสตี น ตํ ตตฺรราวติฏฺฐตีติ ฯ เอวํ
วุตฺเต อสิพฺนฺชกปฺตฺโต ความฉิ นิคฺฉสวโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภควา ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจตฺนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๖๒๐] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา
ภิกฺขุสงฺฆเม น สทฺธิํ เยน นาพฺนฺทา ตทวสฺริ ฯ ตตฺร สฺสํ ภควา
นาพฺนฺทายํ วิหฺรตี ปาวาริกมฺพวเน ฯ เตน โข ปน สมเยน
นาพฺนฺทา ทฺพฺภิกฺขา โหตี ทฺวิหิตฺติกา เสตฺถุจิกกา สลากา วุตฺตา ฯ
เตน โข ปน สมเยน นิคฺฉโจ นาฏฺปฺตฺโต นาพฺนฺทายํ
ปฏฺวิสตี มหติยา นิคฺฉปริสาย สทฺธิํ ฯ อถ โข อสิพฺนฺชกปฺตฺโต
ความฉิ นิคฺฉสวโก เยน นิคฺฉโจ นาฏฺปฺตฺโต เตนฺปสฺงกมิ
อุปสฺงกมิตฺวา นิคฺฉจํ นาฏฺปฺตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมตฺตํ นิสฺสีติ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข อสิพฺนฺชกปฺตฺตํ ความฉิ นิคฺฉโจ นาฏฺปฺตฺโต
เอตทวโจ เอหิ ตฺวํ ความฉิ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส วาํ อโรเปหิ
เอวํ เต กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิสฺสตี อสิพฺนฺชกปฺตฺเตน
ความฉินา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส เอวํหิตฺธิกฺสฺส เอวํหานฺนุภาวสฺส
วาโท อโรเปตีติ ฯ กถํ ปนาหํ ฆนฺเต สมณฺสฺส โคตมฺสฺส
เอวํหิตฺธิกฺสฺส เอวํหานฺนุภาวสฺส วาํ อโรเปมิตฺติ ๑ ฯ เอหิ ตฺวํ
ความฉิ เยน สมโณ โคตโม เตนฺปสฺงกม อุปสฺงกมิตฺวา
สมณฺสํ โคตมํ เอวํ วเทหิ นนฺ ฆนฺเต ภควา อนेกปริยาเยน
#๑ ม. ย. อโรเปสฺสามิตฺติ ฯ

กุลานํ อนุทโย วนฺณณฺติ อนุรฺกขํ วนฺณณฺติ อนุกรมฺปี วนฺณณฺตีติ ฯ
สเจ เต ๑ ความฉิ สมโณ โคตโม เอวํ ปุณฺโณ เอวํ พุยากรโธติ
เอวํ ความฉิ ตถาคโธ อนนฺกปริยาเยน กุลานํ อนุทโย วนฺณณฺติ
อนุรฺกขํ วนฺณณฺติ อนุกรมฺปี วนฺณณฺตีติ ฯ ตเมนนํ ตฺวํ เอวํ
วทฺเยยาสี อถ กิณฺจรหิ ฆนฺเต ฆควา นานพฺนทฺเท ทฺพุกิเก
ทฺวีหิตฺเท เสตฺถุจฺจเ กสลากาวุตฺเต มหตา ฆิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี
จาริกณฺจรติ อฺจฺเจทาย ฆควา กุลานํ ปฺภิปฺนโน อนยาย ฆควา
กุลานํ ปฺภิปฺนโน อฺปฺมาตาย ฆควา กุลานํ ปฺภิปฺนโนติ ฯ อิมํ
โฆ เต ความฉิ สมโณ โคตโม อฺภโตโกฏฺกํ ปฺลพฺหํ ปุณฺโณ
เนว สกฺขติ อฺกฺคิลิตฺตฺเนว สกฺขติ อฺกิลิตฺตฺนฺติ ฯ

[๖๒๑] เอวํ ฆนฺเตติ โฆ อสิพนฺชกฺปฺตฺโต ความฉิ นิคณฺจสฺส
นาฏฺปฺตฺตสฺส ปฺภิสฺสฺตฺวา อฺฏฺจายาสนา นิคณฺจํ นาฏฺปฺตฺตํ
อภิวาทฺตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา เยน ฆควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อฺปสงฺกมิตฺวา ฆควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โฆ อสิพนฺชกฺปฺตฺโต ความฉิ ฆควนฺตํ เอตทโวจ นนุ
ฆนฺเต ฆควา อนนฺกปริยาเยน กุลานํ อนุทโย วนฺณณฺติ อนุรฺกขํ
วนฺณณฺติ อนุกรมฺปี วนฺณณฺตีติ ฯ เอวํ ความฉิ ตถาคโธ อนนฺกปริยาเยน
กุลานํ อนุทโย วนฺณณฺติ อนุรฺกขํ วนฺณณฺติ อนุกรมฺปี
วนฺณณฺตีติ ฯ อถ กิณฺจรหิ ฆนฺเต ฆควา นานพฺนทฺเท ทฺพุกิเก
ทฺวีหิตฺเท เสตฺถุจฺจเ กสลากาวุตฺเต มหตา ฆิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี
#๑ ม. ย. โฆ ฯ

เอวํ วุตเต อสิพนุชกปฺตโต คามณฺี ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต ๆเปฯ อุปาสกํ มํ ภควา ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจกตฺนฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๖๒๓] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพวนฺ กถนฺทกนิวาเป ฯ
เตน โข ปน สมเยน ราชนฺเตปุเร ราชปริสาย
สนฺนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาที กปฺปติ สมณํ
สกฺยปฺตฺติยานํ ชาตฺรฺพรชตํ สาทิยนฺติ สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ
ปฏิกฺคณฺหนฺติ สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา ชาตฺรฺพรชตฺนฺติ ฯ

[๖๒๔] เตน โข ปน สมเยน มณฺิจูพโก คามณฺี ตสฺสํ
ปริสายํ นิสินฺโน โหติ ฯ อถ โข มณฺิจูพโก คามณฺี ตํ ปริสํ
เอตทโวจ มา อยฺยา เอวํ อวฺจตุถ น กปฺปติ สมณํ
สกฺยปฺตฺติยานํ ชาตฺรฺพรชตํ น สาทิยนฺติ สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา
ชาตฺรฺพรชตํ น ปฏิกฺคณฺหนฺติ สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ
นิกฺขิตฺตมณฺิสฺวณฺณา สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา อเปตชาตฺรฺพรชตาทิ ฯ
อสกฺขิ โข มณฺิจูพโก คามณฺี ตํ ปริสํ สลฺยาเปตฺ ฯ

[๖๒๕] อถ โข มณฺิจูพโก คามณฺี येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีที ฯ เอกมฺนฺตํ
นิสินฺโน โข มณฺิจูพโก คามณฺี ภควนฺตํ เอตทโวจ อิธ ภนฺเต
ราชนฺเตปุเร ราชปริสาย สนฺนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา
อุทปาที กปฺปติ สมณํ สกฺยปฺตฺติยานํ ชาตฺรฺพรชตํ สาทิยนฺติ

สมณา สกยปุตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ ปฏฺิกคณฺหนฺติ สมณา สกยปุตฺติยา
ชาตฺรฺพรชตฺนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต อหํ ภนฺเต ตํ ปริสํ เอตทวอจํ
มา อยฺยา เอวํ อวจฺจถ น กปฺปติ สมณานํ สกยปุตฺติยานํ
ชาตฺรฺพรชตํ น สาทิยนฺติ สมณา สกยปุตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ น
ปฏฺิกคณฺหนฺติ สมณา สกยปุตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ นิกฺขิตฺตมณฺิสฺวณฺณา
สมณา สกยปุตฺติยา อเปตชาตฺรฺพรชตาทิ ฯ อสฺกึ
โฆหํ ภนฺเต ตํ ปริสํ สลฺลาเปตฺตํ ฯ กจฺจําหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรมาโน
วุตฺตวาที เจว ภควโต โหมิ น จ ภควนฺตํ อฏฺฺเตน
อพุภาจิกฺขามิ ชฺมมฺสฺส จานฺชฺมมํ พุยากรโรมิ น จ โกจิ
สทฺธมฺมิโก วาทานฺุปาโต ๑ การยฺหํ จานํ อากจฺจตีติ ฯ

[๖๒๖] ตถฺชฺม ตฺวํ กามณฺิ เอวํ พุยากรมาโน วุตฺตวาที เจว
เม อโหสิ น จ มํ อฏฺฺเตน อพุภาจิกฺขสิ ชฺมมฺสฺส จานฺชฺมมํ
พุยากรโรสิ น จ โกจิ สทฺธมฺมิโก วาทานฺุปาโต ๑ การยฺหํ จานํ
อากจฺจติ ฯ น หิ กามณฺิ กปฺปติ สมณานํ สกยปุตฺติยานํ ชาตฺรฺพรชตํ
น สาทิยนฺติ สมณา สกยปุตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ น
ปฏฺิกคณฺหนฺติ สมณา สกยปุตฺติยา ชาตฺรฺพรชตํ นิกฺขิตฺตมณฺิสฺวณฺณา
สมณา สกยปุตฺติยา อเปตชาตฺรฺพรชตาทิ ฯ ยสฺส โข
กามณฺิ ชาตฺรฺพรชตํ กปฺปติ ปญฺจปี ตสฺส กามคฺคณา กปฺปนฺติ
ยสฺส ปญฺจ กามคฺคณา กปฺปนฺติ ตสฺสปี ชาตฺรฺพรชตํ กปฺปติ ๒
#๑ ม. ย. วาทานฺุวาโท ฯ เอวมฺฺปริปี ฯ ๒ ส. ม. อิหํ ปาจฺจตฺตยํ น ทิสฺสติ ฯ

เอกํเสเนตฺตํ คามณฺเฑ ชฺาเรยฺยาสิ อสฺสสมณฺชมฺโม อสฺสกุยฺปฺตฺติยชฺมฺโมติ ฯ
อปี จาหํ คามณฺเฑ เอวํ วทามิ ตินฺนํ ตินฺนตฺถิเกน
ปริเยสิตฺตพฺพํ ทารุํ ทารุตฺถิเกน ปริเยสิตฺตพฺพํ สกฺกํ สกฺกตฺถิเกน
ปริเยสิตฺตพฺพํ ปุริโส ปุริสตฺถิเกน ปริเยสิตฺตพฺพํ ฯ น เตวฺวาทํ
คามณฺเฑ เกนจิ ปรียาเยน ชาตฺรุปรชตํ สาทิตฺตพฺพํ ปริเยสิตฺตพฺพนฺติ
วทามิตี ฯ ทสมํ ฯ

[๖๒๗] เอกํ สมฺมํ ภควา มลฺลเสสฺสู วิหฺรติ อูรฺวเณกปฺปํ
นาม มลฺลนํ นิคฺโม ฯ อถ โข คณฺฐภโก คามณฺเฑ ๑ เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ
นินฺสีทิ ฯ เอกมฺนตฺตํ นินฺสีนฺโน โข คณฺฐภโก คามณฺเฑ ภควนฺตํ
เอตทโวจ สาธุ เม ภนฺเต ภควา ทฺถุขสฺส สฺมฺทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ
เทเสตฺถติ ฯ อหฺญเจ เต คามณฺเฑ อตีตมฺทฺธานํ อารพฺภ ทฺถุขสฺส
สฺมฺทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ เทเสยฺยํ เอวํ อโหสิ อตีตมฺทฺธานนฺติ ฯ
ตตฺตฺร เต สียา กงฺขา สียา วิมฺติ ฯ อหฺญเจ เต คามณฺเฑ
อนาคตมฺทฺธานํ อารพฺภ ทฺถุขสฺส สฺมฺทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ เทเสยฺยํ
เอวํ ภวิสฺสตี อนาคตมฺทฺธานนฺติ ฯ ตตฺตราปี เต สียา กงฺขา
สียา วิมฺติ ฯ อปี จาหํ คามณฺเฑ อิเชว นินฺสีนฺโน เอตฺถเว เต
นินฺสีนฺนสฺส ทฺถุขสฺส สฺมฺทฺยญฺจ อตฺถงฺกมฺญฺจ เทเสสฺสามิ ตํ
#๑ ม. ภทฺรโก คามณฺเฑ ฯ ย. ภทฺรคโก คามณฺเฑ ฯ

สุโณหิ สาธุกั มนสิกรโหิ ภาสิสสามิติ ฯ เอว ภูเตติ
โฆ คนุทธโก คามณิ ภควโต ปจฺจสุโสสิ ฯ ภควา เอตทโวจ
ตํ ก็ มณฺณสิ คามณิ อตฺถิ เต อูรวลกปฺเป มนุสฺสา เยสํ
เต วเรน วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย วา อูปฺปชฺเชยฺย
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ ฯ อตฺถิ เม ภูเต อูรวลกปฺเป
มนุสฺสา เยสํ เม วเรน วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย
วา อูปฺปชฺเชยฺย โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ ฯ อตฺถิ ปน
เต คามณิ อูรวลกปฺเป มนุสฺสา เยสํ เต วเรน วา พนฺเรน
วา ชานียา วา ครหาย วา นฺูปฺปชฺเชยฺย โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสาติ ฯ อตฺถิ เม ภูเต อูรวลกปฺเป มนุสฺสา เยสํ เม
วเรน วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย วา นฺูปฺปชฺเชยฺย
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ ฯ โโก นฺุ โฆ คามณิ เหตุ
โก ปจฺจโย เยน เต เอกจฺจัน อูรวลกปฺปียานํ มนุสฺसानํ
วเรน วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย วา อูปฺปชฺเชยฺย
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา ฯ โโก วา ปน คามณิ เหตุ
โก ปจฺจโย เยน เต เอกจฺจัน อูรวลกปฺปียานํ มนุสฺसानํ วเรน
วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย วา นฺูปฺปชฺเชยฺย
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ ฯ เยสํ เม ภูเต อูรวลกปฺปียานํ
มนุสฺसानํ วเรน วา พนฺเรน วา ชานียา วา ครหาย วา
อูปฺปชฺเชยฺย โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา อตฺถิ เม เตสุ

ฉนุทธราโค ฯ เยสมปน เม ภนุเต อรุเวลกปปียานัน มนุสุสานัน วเรน
วา พนุเรน วา ซานียา วา ทรหาย วา นุปรชเชยฺย
โสภปริเทวทุกขโทมนสุสุปายาสา นตุถิ เม เตสุ ฉนุทธราโคติ ฯ
อิมินา ตฺวํ คามณิ ชมฺเมน ทิฏฺฐเรน วิทิตฺเตน อกาลิเกน ปตฺเตน
ปริโยคาเพหฺน อตีตนาคเต นยํ เนหิ ยํ โข กิณฺจิจิ อตีตมทฺธานัน
ทุกุञฺจํ อุปรชชมานัน อุปรชชชิตฺติ สพฺพนตฺตํ ฉนุทมูลกํ ฉนุทนิทานัน
ฉนุโท หิ มูลํ ทุกฺขสุสฺสํ ฯ ยมฺปิ หิ กิณฺจิจิ อนาคตมทฺธานัน
ทุกุञฺจํ อุปรชชชิตฺติ สพฺพนตฺตํ ฉนุทมูลกํ ฉนุทนิทานัน
ฉนุโท หิ มูลํ ทุกฺขสุสฺสาคฺติ ฯ อจฺฉริยํ ภนุเต อพฺภุตํ ภนุเต
ยาว สุภาสิตตญฺจิทํ เตน ภควตา ยงฺกิณฺจิจิ อตีตมทฺธานัน ทุกุञฺจํ
อุปรชชชิตฺติ สพฺพนตฺตํ ฉนุทมูลกํ ฉนุทนิทานัน ฉนุโท
หิ มูลํ ทุกฺขสุสฺสาคฺติ ฯ ยงฺกิณฺจิจิ อนาคตมทฺธานัน ทุกุञฺจํ อุปรชชชิตฺติ
สพฺพนตฺตํ ฉนุทมูลกํ ฉนุทนิทานัน ฉนุโท หิ มูลํ
ทุกฺขสุสฺสาคฺติ ฯ อตฺถุถิ เม ภนุเต จิรวาสี นาม กุมาโร พหิ
อาวสเถ ปฏฺวิสฺสตี โส ขวาทํ ภนุเต กาลสุเสว วุฏฺฐาย ปุริสํ
อุยฺโยเชมิ กจฺฉน ภณฺเณ จิรวาสี กุมารํ ซานาหิตฺติ ฯ ยาวทิวญจ
ภนุเต โส ปุริโส นาคจฺฉตฺติ ตสุส เม โหเตว อณฺณถตฺตํ มา
แหว ๑ จิรวาสิสฺส กุมารสุส กิณฺจิจิ อาพาธเยถาคฺติ ๒ ฯ

[๖๒๘] ตํ ก็ มณฺณลสิ คามณิ จิรวาสิสฺส [๓] กุมารสุส วเรน วา
พนุเรน วา ซานียา วา ทรหาย วา อุปรชชเชยฺย โสภปริเทวทุกข-
#๑ ม. ย. เหว ฯ ๒ ม. อาพาธยิสฺสถาคฺติ ฯ ย. อาพาธเยสุสฺสตี ฯ ๓ ย. เต ฯ

โทมนสุสุปายาสาดิ ฯ จีรวาสิส เม ฆนเต ฆมารสุส วเรน वा
พนุเรน वा चानिया वा क्रहाय वा जीवितसुसुपी सिया अणुणत्तुत्तु
की पन मे नुपुपुचिसुसुनुदि सोकप्रितेवतुखโทมนสุสุपายาสาดि ฯ
อิมินา โข เอत्तं कामणि प्रियायेन वेทितपुप्पं यงกियजि तुकुขं
อุपुปुชชमानं อุปुปुชชติ सपुพนत्तं ฆนุทฆมูลกं ฆนุทฆนิทานं ฆนุโท
हि मुल्लं तुकुขसुसาดि ฯ ตं की मणुणสิ कामणि यथा เต जीรวาสिमाตา
अतिणुजा ओहिสิ असुसुता ओहिสิ ते जीรวาสिमातुया ฆนุโท वा
राโค वा पेम्मं वाति ฯ โน हेत्तं ฆนุเต ฯ तसुसुनं वा ते कामणि
आकम्म सवन्नं वा [७] ओवं ते ओहिสิ जीรวาสिमातुया ฆनุโท वा
राโค वा पेम्मं वाति ฯ ओवं ฆนุते ฯ तं की मणुणसि कामणि
जीรวาสिमातुया ते वเรน वा पनुเรน वा चानिया वा क्रहाय वा
उपुपुचयेयुं सोकप्रितेवतुखโทมนสุสุपายาสาดि ฯ जीรวาสिमातुया
मे ฆनุते वเรน वा पनुเรน वा चानिया वा क्रहाय वा जीवितसुसुपी
सिया अणुणत्तुत्तु की पन मे नुपुपुचिसुसुनुदि सोकप्रितेवतुखโทมนสุสุपายาสาดि ฯ
อิมินา โข เอत्तं कामणि प्रियायेन वेทितपुप्पं
यงกियजि तुकुขं อุปुปुชชमानं อุปुปुชชติ सपुพนत्तं ฆนุทฆมูลกं ฆนุทฆนิทานं
ฆนุโท हि मुल्लं तुकुขसुसาดि ฯ एकาทसम्मं ฯ

[๖๒๕] อถ โข ราสิโย कामणि येन ภควา เตनुปसุงกมิ
उपसुगमितुवा ภकवन्तं अगिवातेतुवा ऐकमन्तं निसीति ฯ ऐकमन्तं
निसिनुโน โข राสิโย कामणि ภकवन्तं ऐतत्तवोज सुत्तम्मेट्ठं ฆนุते
#๗ ย. เต कामणि आकम्म ฯ

สมโณ โคตโม สพฺพํ ตปํ ทรหติ สพฺพํ ตปสฺสึ ลฺลขชิวี เอกํเสน
อุปวตติ อุปกุโกสตีติ ฯ เย เต ภนฺเต เอวมํหํสุ สมโณ โคตโม
สพฺพํ ตปํ ทรหติ สพฺพํ ตปสฺสึ ลฺลขชิวี เอกํเสน อุปวตติ
อุปกุโกสตีติ ฯ กจฺจึ เต ภนฺเต ภควโต วุตฺตวาทีโน น จ
ภควนฺตํ อฏฺเฐน อพฺภากิจฺจนฺติ ฆมฺมสฺส จานฺนุฆมฺมํ พุยาภิโรนฺติ
น จ โภจึ สหฆมฺมิโก วาทานฺปาโต คารยฺหํ จานํ อากจฺฉตีติ ฯ เย
เต คามณิ เอวมํหํสุ สมโณ โคตโม สพฺพํ ตปํ ทรหติ สพฺพํ
ตปสฺสึ ลฺลขชิวี เอกํเสน อุปวตติ อุปกุโกสตีติ ฯ น เม เต
วุตฺตวาทีโน อพฺภากิจฺจนฺติ จ ปน มนฺเต อสตา อฏฺเฐน ๑ ฯ

[๖๓๐] เทวเม คามณิ อนฺตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพา โย
จายํ กามสฺส กามสฺสฺลลิกานฺโยโค หีนํ คมฺโม โปถุชฺชนิกํ อนริโย
อนตฺถสฺสฺหิตโต โย จายํ อตฺถกิลมถานฺโยโค ทุกฺโข อนริโย
อนตฺถสฺสฺหิตโต ฯ เอเต เต คามณิ อุโก อนฺเต อนุปคมฺม
มชฺฉิมมา ปฏฺฐิตา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุภรณิ ฅาณภรณิ
อุปสมาย อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ กตมา
จ สา คามณิ มชฺฉิมมา ปฏฺฐิตา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุภรณิ
ฅาณภรณิ อุปสมาย อภิญฺญาय สมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺตติ ฯ อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจฺกิกโก มคฺคโค ฯ เสยฺยถิทํ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ฯ อัย โข สา คามณิ มชฺฉิมมา

#๑ ม. อสตา ตจฺจนา อฏฺเฐน ฯ

ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุภรณิ ฌาณภรณิ อุปสมาย
อภิณฺเวย สมฺโพชาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ

[๖๓๑] ตโยเม ๑ คามณิ กามภิกิโน สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสุมี ฯ กตเม ตโย ฯ อิธ คามณิ เอกฺจฺโจ กามภิกิ
อธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติ สาหเสน อธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติวา
สาหเสน น อตุตฺตานํ สุเขติ น ๒ ปีเณติ น สํวิชฺชติ น ปุณฺณานิ
กโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกฺจฺโจ กามภิกิ อธมฺเมน โภเค
ปรีเยสฺติ สาหเสน อธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติวา สาหเสน อตุตฺตานํ
สุเขติ ปีเณติ น สํวิชฺชติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ
เอกฺจฺโจ กามภิกิ อธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติ สาหเสน อธมฺเมน
โภเค ปรีเยสฺติวา สาหเสน อตุตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ สํวิชฺชติ
ปุณฺณานิ กโรติ ฯ

[๖๓๒] อิธ ปน คามณิ เอกฺจฺโจ กามภิกิ ฐมฺมาธมฺเมน โภเค
ปรีเยสฺติ สาหเสนปี อสาหเสนปี ฐมฺมาธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติวา
สาหเสนปี อสาหเสนปี น อตุตฺตานํ สุเขติ น ๒ ปีเณติ น สํวิชฺชติ
น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกฺจฺโจ กามภิกิ ฐมฺมาธมฺเมน
โภเค ปรีเยสฺติ สาหเสนปี อสาหเสนปี ฐมฺมาธมฺเมน โภเค
ปรีเยสฺติวา สาหเสนปี อสาหเสนปี อตุตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ น
สํวิชฺชติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อิธ คามณิ เอกฺจฺโจ กามภิกิ
ฐมฺมาธมฺเมน โภเค ปรีเยสฺติ สาหเสนปี อสาหเสนปี ฐมฺมาธมฺเมน
#๑ ม. ตโย โขเม ฯ ๒ ยู. นสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

โกเค ปริเยสตีวา สาหเสนปี อสาหเสนปี อุตตานํ สุขติ ปีณติ
สํวิษติ ปุณฺณานิ กโรติ ฯ

[๖๓๓] อิธ ปน คามณิ เอกจฺโจ กามโกที ฌมฺเมน โกเค
ปริเยสตี อสาหเสน ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตีวา อสาหเสน น
อุตตานํ สุขติ น ๑ ปีณติ น สํวิษติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อิธ
ปน คามณิ เอกจฺโจ กามโกที ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตี อสาหเสน
ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตีวา อสาหเสน อุตตานํ สุขติ ปีณติ น
สํวิษติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกจฺโจ กามโกที
ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตี อสาหเสน ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตีวา(
อสาหเสน อุตตานํ สุขติ ปีณติ สํวิษติ ปุณฺณานิ กโรติ เต
จ โกเค อคฺธิโต มุจฺฉิตโต อชฺฌาปนโน อนาทินวทสฺสาวี อนิสฺสรณปฺลฺโย
ปริกฺกฺขติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกจฺโจ กามโกที ฌมฺเมน
โกเค ปริเยสตี อสาหเสน ฌมฺเมน โกเค ปริเยสตีวา อสาหเสน
อุตตานํ สุขติ ปีณติ สํวิษติ ปุณฺณานิ กโรติ เต จ โกเค
อคฺธิโต อมฺจฺฉิตโต อนชฺฌาปนโน อาทินวทสฺสาวี นิสฺสรณปฺลฺโย
ปริกฺกฺขติ ฯ

[๖๓๔] ตตฺร คามณิ ยฺวายํ กามโกที อฌมฺเมน โกเค ปริเยสตี
อสาหเสน อฌมฺเมน โกเค ปริเยสตีวา สาหเสน น อุตตานํ สุขติ
น ปีณติ น สํวิษติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อัย คามณิ กามโกที
ตีหิ จาเนหิ การโยห ฯ กตเมหิ तीหิ จาเนหิ การโยห ฯ
#๑ ยู. นสทุโท นตฺถิ ฯ

อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติ สาทเสนาติ อิมินา ปจฺเมณ จาเนน
การโยห ๑ น อตุตฺตานํ สุเขติ น ๑ ปิณฺเฑตฺติ อิมินา ทฺุติเยน จาเนน
การโยห ๑ น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรตฺติ อิมินา ตฺุติเยน จาเนน
การโยห ๑ อัย คามณฺนิ กามโกถิ อิเมหิ ตฺิหิ จาเนหิ การโยห ๑

[๖๓๕] ตฺุตร คามณฺนิ ยฺวายํ กามโกถิ อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติ
สาทเสน อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติจฺวา สาทเสน อตุตฺตานํ สุเขติ ปิณฺเฑติ
น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรติ ๑ อัย คามณฺนิ กามโกถิ ทฺุวิหิ
จาเนหิ การโยห เอเกน จาเนน ปาสํโส ๑ กตเมหิ ทฺุวิหิ จาเนหิ
การโยห ๑ อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติ สาทเสนาติ อิมินา ปจฺเมณ
จาเนน การโยห ๑ น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรตฺติ อิมินา
ทฺุติเยน จาเนน การโยห ๑ กตเมณ เอเกน จาเนน ปาสํโส ๑
อตุตฺตานํ สุเขติ ปิณฺเฑตฺติ อิมินา เอเกน จาเนน ปาสํโส ๑ อัย
คามณฺนิ กามโกถิ อิเมหิ ทฺุวิหิ จาเนหิ การโยห อิมินา เอเกน
จาเนน ปาสํโส ๑

[๖๓๖] ตฺุตร คามณฺนิ ยฺวายํ กามโกถิ อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติ
สาทเสน อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติจฺวา สาทเสน อตุตฺตานํ สุเขติ
ปิณฺเฑติ สํวิภชฺติ ปุณฺณานิ กโรติ ๑ อัย คามณฺนิ กามโกถิ เอเกน
จาเนน การโยห ทฺุวิหิ จาเนหิ ปาสํโส ๑ กตเมณ เอเกน
จาเนน การโยห ๑ อชฺมเมณ โภเค ปฺริเยสฺติ สาทเสนาติ อิมินา
เอเกน จาเนน การโยห ๑ กตเมหิ ทฺุวิหิ จาเนหิ ปาสํโส ๑

#๑ ยฺ. นสทฺุโท นตฺุถิ ๑

อตุตฺตานํ สุขฺเตติ ปิณฺณตฺติติ อิมินา ปจฺเมเนน จาเนเนน ปาลํโส ๗ สํวิภชฺติ
ปฺลฺลญฺยานิ กโรตฺติติ อิมินา ทฺตฺติเยเนน จาเนเนน ปาลํโส ๗ อຍ် คามณฺนิ
กามภิกฺคิ อิมินา เอเกเนน จาเนเนน คารโยห อิเมหิ ทฺวิหิ จาเนหิ
ปาลํโส ๗

[๖๓๗] ตตฺตฺร คามณฺนิ ยฺวายํ กามภิกฺคิ ฌมฺมาฌมฺเมเนน โภเค
ปริเยสฺสติ สาทฺเสเนปิ อสาทฺเสเนปิ ฌมฺมาฌมฺเมเนน โภเค ปริเยสฺติตฺวา
สาทฺเสเนปิ อสาทฺเสเนปิ น อตุตฺตานํ สุขฺเตติ น ปิณฺณตฺติติ น สํวิภชฺติ
น ปฺลฺลญฺยานิ กโรตฺติ ๗ อຍ် คามณฺนิ กามภิกฺคิ เอเกเนน จาเนเนน
ปาลํโส ตฺติหิ จาเนหิ คารโยห ๗ กตฺเมเนน เอเกเนน จาเนเนน
ปาลํโส ๗ ฌมฺเมเนน โภเค ปริเยสฺสติ อสาทฺเสนาตฺติ อิมินา เอเกเนน
จาเนเนน ปาลํโส ๗ กตฺเมหิ ตฺติหิ จาเนหิ คารโยห ๗ อฌมฺเมเนน
โภเค ปริเยสฺสติ สาทฺเสนาตฺติ อิมินา ปจฺเมเนน จาเนเนน คารโยห ๗
น อตุตฺตานํ สุขฺเตติ น ปิณฺณตฺติติ อิมินา ทฺตฺติเยเนน จาเนเนน คารโยห ๗
น สํวิภชฺติ น ปฺลฺลญฺยานิ กโรตฺติติ อิมินา ตฺตฺติเยเนน จาเนเนน คารโยห ๗
อຍ် คามณฺนิ กามภิกฺคิ อิมินา เอเกเนน จาเนเนน ปาลํโส อิเมหิ
ตฺติหิ จาเนหิ คารโยห ๗

[๖๓๘] ตตฺตฺร คามณฺนิ ยฺวายํ กามภิกฺคิ ฌมฺมาฌมฺเมเนน โภเค
ปริเยสฺสติ สาทฺเสเนปิ อสาทฺเสเนปิ ฌมฺมาฌมฺเมเนน โภเค ปริเยสฺติตฺวา
สาทฺเสเนปิ อสาทฺเสเนปิ อตุตฺตานํ สุขฺเตติ ปิณฺณตฺติติ น สํวิภชฺติ น
ปฺลฺลญฺยานิ กโรตฺติ ๗ อຍ် คามณฺนิ กามภิกฺคิ ทฺวิหิ จาเนหิ ปาลํโส

ทฺวีหิ จานเหหิ คารโยห ๑ กตเมหิ ทฺวีหิ จานเหหิ ปาสัโส ๑
ชฺมฺเมน โภเค ปรีเยสตี อสหาเสนาตี อิมินา ปจฺเมน จานเนน
ปาสัโส ๑ อตุตฺตานํ สุขเอตี ปิณฺเณตีติ อิมินา ทฺติเยน จานเนน
ปาสัโส ๑ กตเมหิ ทฺวีหิ จานเหหิ คารโยห ๑ อชฺมฺเมน โภเค
ปรีเยสตี สหาเสนาตี อิมินา ปจฺเมน จานเนน คารโยห ๑ น
ลัวิกฺขตี น ปุณฺณานิ กโรตีติ อิมินา ทฺติเยน จานเนน คารโยห ๑
อัย คามณฺนิ กามโภคี อิมเหหิ ทฺวีหิ จานเหหิ ปาสัโส อิมเหหิ
ทฺวีหิ จานเหหิ คารโยห ๑

[๖๓๕] ตฺตฺร คามณฺนิ ยฺวายํ กามโภคี ชฺมฺมาชฺมฺเมน โภเค
ปรีเยสตี สหาเสนปี อสหาเสนปี ชฺมฺมาชฺมฺเมน โภเค ปรีเยสตีวา
สหาเสนปี อสหาเสนปี อตุตฺตานํ สุขเอตี ปิณฺเณตี ลัวิกฺขตี ปุณฺณานิ
กโรตี ๑ อัย คามณฺนิ กามโภคี ตีหิ จานเหหิ ปาสัโส เอเกน
จานเนน คารโยห ๑ กตเมหิ ตีหิ จานเหหิ ปาสัโส ๑ ชฺมฺเมน
โภเค ปรีเยสตี อสหาเสนาตี อิมินา ปจฺเมน จานเนน ปาสัโส ๑
อตุตฺตานํ สุขเอตี ปิณฺเณตีติ อิมินา ทฺติเยน จานเนน ปาสัโส ๑ ลัวิกฺขตี
ปุณฺณานิ กโรตีติ อิมินา ตฺติเยน จานเนน ปาสัโส ๑ กตเมน
เอเกน จานเนน คารโยห ๑ อชฺมฺเมน โภเค ปรีเยสตี สหาเสนาตี
อิมินา เอเกน จานเนน คารโยห ๑ อัย คามณฺนิ กามโภคี อิมเหหิ
ตีหิ จานเหหิ ปาสัโส อิมินา เอเกน จานเนน คารโยห ๑

[๖๔๐] ตฺตฺร คามณฺนิ ยฺวายํ กามโภคี ชฺมฺเมน โภเค ปรีเยสตี

อสาหเสน ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติวา อสาหเสน น อตุตฺตานํ สุเขติ
น ปิณฺเฑติ น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อัย คามณิ
กามโภคิ เอเกน จาเนน ปาสํโส ทฺวิหิ จาเนหิ คารโยห ฯ
กตฺเมน เอเกน จาเนน ปาสํโส ฯ ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติ
อสาหเสนาติ อิมินา เอเกน จาเนน ปาสํโส ฯ กตฺเมหิ ทฺวิหิ
จาเนหิ คารโยห ฯ น อตุตฺตานํ สุเขติ น ปิณฺเฑติติ อิมินา ปจฺเมน
จาเนน คารโยห ฯ น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรติติ อิมินา
ทฺติเยน จาเนน คารโยห ฯ อัย คามณิ กามโภคิ อิมินา เอเกน
จาเนน ปาสํโส อิมฺเหหิ ทฺวิหิ จาเนหิ คารโยห ฯ

[๖๔๑] ตตฺร คามณิ ยฺวายํ กามโภคิ ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติ
อสาหเสน ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติวา อสาหเสน อตุตฺตานํ สุเขติ
ปิณฺเฑติ น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรติ ฯ อัย คามณิ กามโภคิ
ทฺวิหิ จาเนหิ ปาสํโส เอเกน จาเนน คารโยห ฯ กตฺเมหิ ทฺวิหิ
จาเนหิ ปาสํโส ฯ ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติ อสาหเสนาติ อิมินา
ปจฺเมน จาเนน ปาสํโส ฯ อตุตฺตานํ สุเขติ ปิณฺเฑติติ อิมินา
ทฺติเยน จาเนน ปาสํโส ฯ กตฺเมน เอเกน จาเนน คารโยห ฯ
น สํวิภชฺติ น ปุณฺณานิ กโรติติ อิมินา เอเกน จาเนน คารโยห ฯ
อัย คามณิ กามโภคิ อิมฺเหหิ ทฺวิหิ จาเนหิ ปาสํโส อิมินา
เอเกน จาเนน คารโยห ฯ

[๖๔๒] ตตฺร คามณิ ยฺวายํ กามโภคิ ฌมฺเมน โภเค ปฺริเยสฺติ

อสาหเสน ฌมฺเมน โภเค ปริเยสตีวา อสาหเสน อตุตฺตานํ สุเขติ
ปีณติ สํวิภชติ ปุณฺณานิ กโรติ เต จ โภเค คชิตฺโต มุจฺฉิตฺโต
อชฺฌาปนฺโน ๑ อนาทินวทสฺสาวิ อนิสฺสรณปฺลฺโย ปริภุชฺชติ ฯ อัย
คามณิ กามโภคิ ตีหิ จานเหติ ปาสํโส เอเกน จานเนน การโยห
กตเมหิ ตีหิจา เนหิ ปาสํโส ฯ ฌมฺเมน โภเค ปริเยสตี อสาหเสนาคิ
อิมินา ปจฺเมน จานเนน ปาสํโส ฯ อตุตฺตานํ สุเขติ ปีณตีติ
อิมินา ทฺติเยน จานเนน ปาสํโส ฯ สํวิภชติ ปุณฺณานิ กโรตีติ
อิมินา ตฺติเยน จานเนน ปาสํโส ฯ กตเมน เอเกน จานเนน
การโยห ฯ เต จ โภเค คชิตฺโต มุจฺฉิตฺโต อชฺฌาปนฺโน อนาทินวทสฺสาวิ
อนิสฺสรณปฺลฺโย ปริภุชฺชตีติ อิมินา เอเกน จานเนน
การโยห ฯ อัย คามณิ กามโภคิ อิมเหติ ตีหิ จานเหติ ปาสํโส
อิมินาเอเกน จานเนน การโยห ฯ

[๖๔๑] ตฺตร คามณิ ยฺวายํ กามโภคิ ฌมฺเมน โภเค ปริเยสตี
อสาหเสน ฌมฺเมน โภเค ปริเยสตีวา อสาหเสน อตุตฺตานํ สุเขติ
ปีณติ สํวิภชติ ปุณฺณานิ กโรติ เต จ โภเค อคชิตฺโต อมุจฺฉิตฺโต
อนชฺฌาปนฺโน ๒ อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณปฺลฺโย ปริภุชฺชติ ฯ อัย
คามณิ กามโภคิ จตุหิ จานเหติ ปาสํโส ฯ กตเมหิ จตุหิ
จานเหติ ปาสํโส ฯ ฌมฺเมน โภเค ปริเยสตี อสาหเสนาคิ อิมินา
ปจฺเมน จานเนน ปาสํโส ฯ อตุตฺตานํ สุเขติ ปีณตีติ อิมินา
ทฺติเยน จานเนน ปาสํโส ฯ สํวิภชติ ปุณฺณานิ กโรตีติ อิมินา
#๑ ม. อชฺโฌปนฺโน ฯ ๒ ม. อนชฺโฌปนฺโน ฯ

ตติเยน จานเนน ปาส์โส ฯ เต จ โภเค อคธิโต อมฺจุติโต
อนชฺฌาปนฺโน อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปฺลโย ปรีกฺขชฺตีติ อิมินา
จตุตฺเถน จานเนน ปาส์โส ฯ อัย คามณิ กามโภคี อิเมหิ จตุหิ
จานเนหิ ปาส์โส ฯ

[๖๔๔] ตโยเม คามณิ ตปฺสฺสีโน ลฺลฺลชฺวีโน สฺนฺโต ลัมภชฺชมานา
โลกสฺมึ ฯ กตฺเม ตโย ฯ อิธ คามณิ เอกฺกฺโข ตปฺสฺสี ลฺลฺลชฺวี
สทฺโธ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ อปฺเปวนาม กุสฺลํ
ชฺมมํ อธิคฺคฺเขยฺยํ อปฺเปวนาม อุตฺตริมนุสฺสชฺมมํ ๑ อลฺมรียวณทสฺสนวิเสสํ
สจฺฉิกเรยฺยนฺติ ฯ โส อตฺตฺตานํ อาตาเปติ ปรีตาเปติ
กุสฺลณฺจ ชฺมมํ นาธิคฺคฺจติ อุตฺตริมนุสฺสชฺมมํ ๒ อลฺมรียวณทสฺสนวิเสสํ
น สจฺฉิกโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกฺกฺโข ตปฺสฺสี ลฺลฺลชฺวี
สทฺโธ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ อปฺเปวนาม กุสฺลํ
ชฺมมํ อธิคฺคฺเขยฺยํ อปฺเปวนาม อุตฺตริมนุสฺสชฺมมํ อลฺมรียวณทสฺสนวิเสสํ
สจฺฉิกเรยฺยนฺติ ฯ โส อตฺตฺตานํ อาตาเปติ ปรีตาเปติ
กุสฺลํ หิ โข ชฺมมํ อธิคฺคฺจติ อุตฺตริมนุสฺสชฺมมํ อลฺมรียวณทสฺสนวิเสสํ
น สจฺฉิกโรติ ฯ อิธ ปน คามณิ เอกฺกฺโข ตปฺสฺสี
ลฺลฺลชฺวี สทฺโธ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ อปฺเปวนาม
กุสฺลํ ชฺมมํ อธิคฺคฺเขยฺยํ อปฺเปวนาม อุตฺตริมนุสฺสชฺมมํ
อลฺมรียวณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกเรยฺยนฺติ ฯ โส อตฺตฺตานํ อาตาเปติ
#๑ ส. ม. ย. สพฺพวาระสุ อุตฺตริมนุสฺสชฺมมาติ ปาโจ ทิสฺสติ ฯ
#๒ ม. อุตฺตริ จ มนุสฺสชฺมมา ฯ เอวฺมฺปรีปี ฯ

ปริตาเปติ กุสลญจ ฌมมํ อธิกัจฉติ อุตฺตริมนุสฺสชมมํ อลฺมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ
สจฺฉิกโรติ ฯ

[๖๔๕] ตฺตฺร คามณิ ยฺวายํ ตปสฺสี ลฺลฺลชฺวี อุตฺตานํ อาตาเปติ
ปริตาเปติ กุสลญจ ฌมมํ นาธิกัจฉติ อุตฺตริมนุสฺสชมมํ อลฺมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ
น สจฺฉิกโรติ ฯ อัย คามณิ ตปสฺสี ลฺลฺลชฺวี
ตีหิ จาเนหิ การโยห ฯ กตฺเมหิ ตีหิ จาเนหิ การโยห ฯ
อุตฺตานํ อาตาเปติ ปริตาเปตีติ อิมินา ปจฺเมน จาเนน การโยห ฯ
กุสลญจ ฌมมํ นาธิกัจฉตีติ อิมินา ทฺติเยน จาเนน การโยห ฯ
อุตฺตริมนุสฺสชมมํ อลฺมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ น สจฺฉิกโรตีติ อิมินา
ตฺติเยน จาเนน การโยห ฯ อัย คามณิ ตปสฺสี ลฺลฺลชฺวี อิมฺเห
ตีหิ จาเนหิ การโยห ฯ

[๖๔๖] ตฺตฺร คามณิ ยฺวายํ ตปสฺสี ลฺลฺลชฺวี อุตฺตานํ อาตาเปติ
ปริตาเปติ กุสลญฺหิ โห ฌมมํ อธิกัจฉติ อุตฺตริมนุสฺสชมมํ
อลฺมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ น สจฺฉิกโรติ ฯ อัย คามณิ ตปสฺสี
ลฺลฺลชฺวี ทฺวีหิ จาเนหิ การโยห เอเกน จาเนน ปาลฺโส ฯ กตฺเมหิ
ทฺวีหิ จาเนหิ การโยห ฯ อุตฺตานํ อาตาเปติ ปริตาเปตีติ อิมินา
ปจฺเมน จาเนน การโยห ฯ อุตฺตริมนุสฺสชมมํ อลฺมรียฌาณทสฺสนวิเสสํ
น สจฺฉิกโรตีติ อิมินา ทฺติเยน จาเนน การโยห ฯ
กตฺเมน เอเกน จาเนน ปาลฺโส ฯ กุสลญฺหิ โห ฌมมํ อธิกัจฉตีติ
อิมินา เอเกน จาเนน ปาลฺโส ฯ อัย คามณิ ตปสฺสี ลฺลฺลชฺวี

อิมหิ ทวีหิ จานเนหิ การโยห อมินา เอเกน จานเนน ปาลัสโส ฯ

[๖๔๗] ตตฺร คามณิ ยวายํ ตปสฺสึ ลฺลฺลชิวี อุตฺตานิ อตาเปติ
ปริตาเปติ กุสลํ จ รมมํ อธิคฺจฺจติ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อลฺมรียถาณทสฺสนวิเสสํ
สจฺจนิกรโสติ ฯ อัย คามณิ ตปสฺสึ ลฺลฺลชิวี
เอเกน จานเนน การโยห ทวีหิ จานเนหิ ปาลัสโส ฯ กตฺเมน
เอเกน จานเนน การโยห ฯ อุตฺตานิ อตาเปติ ปริตาเปตีติ อมินา
เอเกน จานเนน การโยห ฯ กตฺเมหิ ทวีหิ จานเนหิ ปาลัสโส ฯ
กุสลํ จ รมมํ อธิคฺจฺจตีติ อมินา ปจฺเจเนน จานเนน ปาลัสโส ฯ
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อลฺมรียถาณทสฺสนวิเสสํ สจฺจนิกรโสติติ อมินา
ทฺถุติเยน จานเนน ปาลัสโส ฯ อัย คามณิ ตปสฺสึ ลฺลฺลชิวี อมินา
เอเกน จานเนน การโยห อิมหิ ทวีหิ จานเนหิ ปาลัสโส ฯ

[๖๔๘] ติสฺโส อิมา คามณิ สนนฺทิฏฺฐิจฺจา นิชฺชรา อกาลิกา
เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตุตฺตํ เวทิตพฺพา วิญฺญฺหิ ฯ กตฺมา
ติสฺโส ฯ ยํ รตฺโต ราคาริกรณํ อุตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ
ปรพฺยาพาทายปี เจเตติ อุกฺขพฺยาพาทายปี เจเตติ ราเค ปหีน
เนว อุตฺตพฺยาพาทายปี ๑ เจเตติ น ปรพฺยาพาทายปี ๑ เจเตติ น
อุกฺขพฺยาพาทายปี เจเตติ สนนฺทิฏฺฐิจฺจา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสิกา
โอปนยิกา ปจฺจตุตฺตํ เวทิตพฺพา วิญฺญฺหิ ฯ ยํ ทฺถุโจ โทสธาริกรณํ
อุตฺตพฺยาพาทายปี เจเตติ ปรพฺยาพาทายปี เจเตติ อุกฺขพฺยาพาทายปี
#๑ ม. ย. ปิสทฺโท นตฺถิ ฯ

เจเตติ โทเส ปหิเน เนว อุตตพฺยาพาชายปี เจเตติ
น พรพฺยาพาชายปี เจเตติ น อุภยพฺยาพาชายปี เจเตติ สนฺทิกฺกุจิกา
นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสุติกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา
วิญญฺหิ ฯ ยํ มูโฬห โมหาธิกรณํ อุตตพฺยาพาชายปี เจเตติ
ปรพฺยาพาชายปี เจเตติ อุภยพฺยาพาชายปี เจเตติ โมเห ปหิเน
เนว อุตตพฺยาพาชายปี เจเตติ น พรพฺยาพาชายปี เจเตติ น
อุภยพฺยาพาชายปี เจเตติ สนฺทิกฺกุจิกา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสุติกา
โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญญฺหิ ฯ อีมา โข คามณฺเฑ ทิสฺโส
สนฺทิกฺกุจิกา นิชฺชรา อกาลิกา เอหิปสฺสุติกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺพา วิญญฺหิตฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต ราสีโย คามณฺเฑ ภควนฺตํ
เอตทวโจ อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต ฯเปฯ อุปาสกํ
มํ ภควา ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตฺติ สรณฺจฺคนฺติ ฯ ทฺวาทสมํ ฯ

[๖๔๕] เอกํ สมยํ ภควา โภพิเยสุ วิหริติ อุตฺตรนฺนาม
โภพิยานํ นิคโม ฯ อถ โข ปาณฺุติโย คามณฺเฑ เยน ภควา
เตนฺุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิตฺติ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข ปาณฺุติโย คามณฺเฑ ภควนฺตํ
เอตทวโจ สุตมฺเมตฺตํ ฆนฺเต สมโณ โคตโม มายํ ชานาตีติ ฯ เย
เต ฆนฺเต เอวมาหํสุ สมโณ โคตโม มายํ ชานาตีติ ฯ กจฺจึ เต
ฆนฺเต ภควโต วุตฺตวาทีโน น จ ภควนฺตํ อญฺเตน อพฺภาจิกฺขนฺติ
ธมฺมสฺส จานฺุชฺชมมํ พฺยากรโณนฺติ น จ โภจึ สหชฺชมฺมิโก วาทานฺุปาโต

การยหิ จานัน อากจณติ ฯ อนพุกขาตูกามา ๑ หิ มย ฆนเต
ภควนตุนติ ฯ เย เต คามณิ เอวมานัสฺ สมโณ โคตโม มาย
ชานาตีติ ฯ วุตตวาทีโน เจว เม เต น จ มํ อฏฺเฐน อพฺภาจิกฺขนฺติ
ธมฺมสฺส จานุชฺชมํ พฺยากรโณติ น จ โกจิ สหฺชมฺมิโก
วาทานุปาโต การยหิ จานัน อากจณตีติ ฯ สจฺจเยว กิร โภ
มยฺ เตสํ สมณพฺราหฺมณานํ น สทฺทหาม สมโณ โคตโม มาย
ชานาตีติ ฯ สมโณ ขลฺล โภ โคตโม มายาวีติ ฯ โย นฺ ไซ คามณิ
เอวํ วเทติ อหํ มายฺ ชานามีติ ฯ โส เอวํ วเทติ อหํ มายาวีติ ฯ
ตเถว ตํ ภควา โหติ ตเถว ตํ สฺกต โหตีติ ฯ เตนหิ คามณิ
ตลฺลเวเวตฺถ ปฏฺฐิจฺฉิสฺสามิ ฯ ยถา เต ขเมยฺย ตถา ตํ พฺยากรเยยฺยาสี ฯ

[๖๕๐] ตํ กิ มณฺณลสิ คามณิ ชานาสี ตฺวํ โภพิยานํ
ลมฺพจฺจุพเก ภณฺเฑติ ฯ ชานามหิ ฆนฺเต โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพเก
ภณฺเฑติ ฯ ตํ กิ มณฺณลสิ คามณิ กิมตฺถิยา โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพกา
ภณฺเฑติ ฯ เย จ ฆนฺเต โภพิยานํ โจรา เต จ ปฏฺฐิสฺเซตฺถุ ยานิ
จ โภพิยานํ พุเตยฺยานิ ตานิ จ ปหาตุํ ๒ เอตทตฺถิยา ฆนฺเต
โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพกา ภณฺเฑติ ฯ ตํ กิ มณฺณลสิ คามณิ ชานาสี
ตฺวํ โภพิยานํ นิคเม ลมฺพจฺจุพเก ภณฺเฑ สีสฺวานฺโต วา เต ทฺสฺสีสฺเส
วาติ ฯ ชานามหิ ฆนฺเต โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพเก ภณฺเฑ ทฺสฺสีสฺเส
#๑ ม. อนพฺภาจิกฺขิตฺตูกามา ฯ ๒ ม. ย. วหาตุํ ฯ ๓ ม. สีสฺวานฺเต วา เต ทฺสฺสีสฺเส วาติ ฯ

ปาปชฺรมเม เย จ โลกํ ทุสฺสีลา ปาปชฺรมา โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพกา
ภฺญา เตสํ อณฺณตราติ ฯ โย นฺุ โข คามณฺิ เอวํ วเทยฺย
ปาฏฺฐลิโย คามณฺิ ชานาติ โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพเก ภฺญฺเ ทุสฺสีเล
ปาปชฺรมเม ปาฏฺฐลิโยปิ คามณฺิ ทุสฺสีโล ปาปชฺรมฺโมติ สฺมมา
นฺุ โข โส วทมาโน วเทยฺยาติ ฯ โน เหน็ด ฆนฺุเต ฯ อณฺเ
ฆนฺุเต โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพกา ภฺญา อณฺโบลอมสฺมิ อณฺณถาธมฺมา
โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพกา ภฺญา อณฺณถาธมฺโมหฺมสฺมิติ ฯ ตฺวํ หิ นาม
คามณฺิ ลจฺจสิ ปาฏฺฐลิโย คามณฺิ ชานาติ โภพิยานํ ลมฺพจฺจุพเก
ภฺญฺเ ทุสฺสีเล ปาปชฺรมเม น จ ปาฏฺฐลิโย คามณฺิ ทุสฺสีโล ปาปชฺรมฺโมติ
ตสฺมา ๑ ตถาคโต น ลจฺจติ ตถาคโต มายํ ชานาติ
น จ ตถาคโต มายาวีติ ฯ

[๖๕๑] มายจฺจาหํ คามณฺิ ปชานามิ มายาย จ วิปากํ
ยถาปฏฺฐิปนฺุโน จ มายาวี ภายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺุคฺคตี
วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ ตถจฺจ ปชานามิ ฯ ปาณาติปาตจฺจาหํ
คามณฺิ ปชานามิ ปาณาติปาตสฺส จ วิปากํ ยถาปฏฺฐิปนฺุโน จ
ปาณาติปาตี ภายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺุคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปชฺชติ ตถจฺจ ปชานามิ ฯ อทินฺุนาทานํ จาหํ คามณฺิ
ปชานามิ อทินฺุนาทานสฺส จ วิปากํ ยถาปฏฺฐิปนฺุโน จ อทินฺุนาทายี
ภายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺุคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ
ตถจฺจ ปชานามิ ฯ กามสฺสุ มิจฺจนาจารจฺจาหํ คามณฺิ ปชานามิ
#๑ ม. ย. กสฺมา ฯ

กาเมสุ มิจฺฉาจารสุส จ วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ กาเมสุ มิจฺฉาจารี
กายสุส เกทา ปริ มรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ
ตลฺลจ ปชานามิ ฯ มุสสาวาทญฺจาหํ คามณิ ปชานามิ มุสสาวาทสุส
จ วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ มุสสาวาที กายสุส เกทา ปริ มรณา
อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตลฺลจ ปชานามิ ฯ
ปิสฺสนวาจํ จาหํ คามณิ ปชานามิ ปิสฺสนวาจาย จ วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน
จ ปิสฺสนวาโจ กายสุส เกทา ปริ มรณา อปายํ
ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตลฺลจ ปชานามิ ฯ ผรุสฺสวาจํ
จาหํ คามณิ ปชานามิ ผรุสฺสวาจาย จ วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ
ผรุสฺสวาโจ กายสุส เกทา ปริ มรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปปชฺชติ ตลฺลจ ปชานามิ ฯ สมฺพปฺปลาปญฺจาหํ คามณิ
ปชานามิ สมฺพปฺปลาปสุส จ วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ สมฺพปฺปลาปี
กายสุส เกทา ปริ มรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ
ตลฺลจ ปชานามิ ฯ อภิขุณฺณญฺจาหํ คามณิ ปชานามิ อภิขุณฺณาย จ
วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ อภิขุณฺณาสุ กายสุส เกทา ปริ มรณา
อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตลฺลจ ปชานามิ ฯ
พฺยาปาทปโทสญฺจาหํ คามณิ ปชานามิ พฺยาปาทปโทสสุส จ
วิปากํ ยถาปฏิปนฺโน จ พฺยาปนฺนจิตฺโต กายสุส เกทา ปริ
มรณา อปายํ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ ตลฺลจ ปชานามิ ฯ
มิจฺฉาทิฏฺฐี จาหํ คามณิ ปชานามิ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา จ วิปากํ

ยถาปฏิปนุโน จ มิจฉาทิฏฐิโก กายสุส เกทา ปรี มรณา
อปาัย ทุกคตตี วินิปาตึ นิริยั อุปปชชติ ตถจ ปชานามิ ฯ

[๖๕๒] สนฺติ หิ คามณิ เอเก สมนพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฐิโน โย โกจิ ปาณมตีมาเปตี ๑ สพฺโพ โส ทิฏฺฐเ ว
ชฺมเม ทุกุํ โทมนสฺสั ปฏิสัเวทยติ โย โกจิ อทินฺนั อาทิยติ
สพฺโพ โส ทิฏฺฐเ ว ชฺมเม ทุกุํ โทมนสฺสั ปฏิสัเวทยติ โย
โกจิ กามสฺสุ มิจฉาจรติ สพฺโพ โส ทิฏฺฐเ ว ชฺมเม ทุกุํ
โทมนสฺสั ปฏิสัเวทยติ โย โกจิ มุสา ภณฺติ สพฺโพ โส
ทิฏฺฐเ ว ชฺมเม ทุกุํ โทมนสฺสั ปฏิสัเวทยตตีติ ฯ

[๖๕๓] ทิสฺสติ โข จ ปน คามณิ อีเชกฺจฺโจ มาลี กุณฺฑลึ
สุนฺหาโต สุวิลิตฺโต กปฺปีตเกสมสฺสุ อิตฺถิกามเหิ ราชา มณฺเ
ปริจฺจารนฺโต ฯ ตเมณฺ เอมมาหฺสฺ อมฺโก อัยฺ ปุริโส ก็ อกาสิ
มาลี กุณฺฑลึ สุนฺหาโต สุวิลิตฺโต กปฺปีตเกสมสฺสุ อิตฺถิกามเหิ ราชา
มณฺเ ปริจฺจารตตีติ ฯ ตเมณฺ เอมมาหฺสฺ อมฺโก อัยฺ ปุริโส รณฺโ
ปจฺจคฺคิกั ปสฺยห จีวิตา โวโรเปตี ตสฺส ราชา อตฺตมโน
อภิหารมทาสิ เตนายฺ ปุริโส มาลี กุณฺฑลึ สุนฺหาโต สุวิลิตฺโต
กปฺปีตเกสมสฺสุ อิตฺถิกามเหิ ราชา มณฺเ ปริจฺจารตตีติ ฯ ทิสฺสติ
โข คามณิ อีเชกฺจฺโจ ทพฺุหาย รชฺชยา ปจฺฉาพาหิ คาพฺุหพนฺุณฺ
พนฺุริตฺวา ขุรฺมณฺุํ กริตฺวา ขรฺสฺสเรน ปณฺเวน รติยาย รติยั
สิงฆาณฺเณน สิงฆาณฺุํ ปรีเนตฺวา ทกฺุขิณฺเณ ทฺุวารเณ นิกฺุขมิตฺวา
#๑ ม. ปาณมตีปาเตติ ฯ เอวมุปริปิ ฯ

ทกฺขินโต นครสฺส สีสํ ฉิขฺชมาโน ฯ ตเมนนํ เอมมาหํสุ อมฺโภ
อัยํ ปุริโส ก็ อกาสิ ทพฺพหยา รชชฺชยา ปจฺจนาพาหิ คาพฺพหพนฺชนํ
พนฺธิตฺวา ขุรฺมณฺฑํ กริตฺวา ขรสฺสเรน ปณฺเวน รติยาย รติยํ
สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ ปรีเนตฺวา ทกฺขินเณน ทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา
ทกฺขินโต นครสฺส สีสํ ฉินฺนทตฺตีติ ฯ ตเมนนํ เอมมาหํสุ อมฺโภ
อัยํ ปุริโส ราชเวรี อิตฺถิ วา ปุริสํ วา ชีวิตา โวโรเปติ เตน
นํ ราชานो คเหตุวา เอวรูปํ กมฺมกรณํ กาเรนฺตีติ ฯ ตํ
ก็ มณฺเฒสิ คามณฺเฒ อปี นุ เต เอวรูปํ ทิฏฺฐิ วา สุตํ วาติ ฯ
ทิฏฺฐณฺจ โน ฆนฺเต สุตณฺจ สฺสยฺยิสฺสตี จาติ ฯ

[๖๕๔] ตตร คามณฺเฒ เย เต สมณพฺราราหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน โย โกจิ ปาณมตีมาเปติ สพฺโพ โส ทิฏฺฐเ จ
ชฺมเม ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิตฺเวทยตีติ ฯ สจฺจํ วา เต อาหํสุ
มฺสา วาติ ฯ มฺสา ฆนฺเต ฯ เย ปน เต ตฺวจฺฉํ มฺสา วิลปนฺติ
สีลวนฺโต วา เต ทฺสฺสีลา วาติ ฯ ทฺสฺสีลา ฆนฺเต ฯ เย ปน
เต ทฺสฺสีลา ปาปชฺชมา มิจฺจนาปฺปฏิปนฺนา วา เต สมฺมาปฺปฏิปนฺนา
วาติ ฯ มิจฺจนาปฺปฏิปนฺนา ฆนฺเต ฯ เย ปน เต มิจฺจนาปฺปฏิปนฺนา
มิจฺจนาทิฏฺฐิกา วา เต สมฺมาทิฏฺฐิกา วาติ ฯ มิจฺจนาทิฏฺฐิกา
ฆนฺเต ฯ เย ปน เต มิจฺจนาทิฏฺฐิกา กลฺลํ นุ เตสุ ปสฺสีทิตฺตุนฺติ ฯ
โน เหนฺตํ ฆนฺเต ฯ

[๖๕๕] ทิสฺสตีติ โข ปน คามณฺเฒ อิคฺเชจฺจโจ มาลี กุณฺฑลํ ฯเปฯ

#๑ ม. เอวรูปํ กมฺมการณํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

อิตฺถิกาเมหิ ราชฯ มณฺเณ ปรีจาเรนฺโต ฯ ตเมนนํ เอวมาหํสุ
อมฺโห อัยํ ปุริโส ก็ อกาสิ มาลี กุณฺฑลึ ฯเปฯ อิตฺถิกาเมหิ
ราชฯ มณฺเณ ปรีจาเรตีติ ฯ ตเมนนํ เอวมาหํสุ อมฺโห อัยํ
ปุริโส รณฺโณ ปจฺจตฺถิกสฺส ปสฺยห อทินฺนํ อาทียติ ๑ ตสฺส
ราชฯ อตฺตมโน อภิหารมทาสิ เตนายํ ปุริโส มาลี กุณฺฑลึ
ฯเปฯ อิตฺถิกาเมหิ ราชฯ มณฺเณ ปรีจาเรตีติ ฯ ทิสฺสติ โข
คามณฺิ อีเชกฺจโ จ ทพฺพหยา รชฺชฺยา ฯเปฯ ทกฺขินฺโต นครสฺส
สีลํ นิชฺชมาโน ฯ ตเมนนํ เอวมาหํสุ อมฺโห อัยํ ปุริโส ก็
อกาสิ ทพฺพหยา รชฺชฺยา ฯเปฯ ทกฺขินฺโต นครสฺส สีลํ นินฺทตีติ ฯ
ตเมนนํ เอวมาหํสุ อมฺโห อัยํ ปุริโส คามา วา อรณฺณา วา
อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทียติ เตน นํ ราชานํ กเหตุวา เอวรूपํ
กมฺมกฺรณฺํ การเณตีติ ฯ ตํ ก็ มณฺเณสิ คามณฺิ อปี นุ เต
เอวรूपํ ทิฏฺฐจํ วา สุตํ วาติ ฯ ทิฏฺฐจญฺ โน ฆนฺเต สุตญฺจ
สุยฺยิสฺสติ จาติ ฯ

[๖๕๖] ตตฺร คามณฺิ เย เต สมณพฺุราหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน โย โกจิ อทินฺนํ อาทียติ สพฺโพ โส ทิฏฺฐเจ ว
ธมฺเม ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิตเวทียตีติ ฯ สจฺจํ วา เต อาหํสุ
มุสา วาติ ฯเปฯ กลลํ นุ เตสุ ปสฺสีทิตฺตุนฺติ ฯ โน เหนตํ ฆนฺเต ฯ

[๖๕๗] ทิสฺสติ โข ปน คามณฺิ อีเชกฺจโ มาลี กุณฺฑลึ
ฯเปฯ อิตฺถิกาเมหิ ราชฯ มณฺเณ ปรีจาเรนฺโต ฯ ตเมนนํ
#๑ ม. ย. รตนํ อหาสิ ฯ

เอวม่าหฺสู อมฺโกล อัยฺ ปุริโส ก็ อกาลิ มาลี กุณฺหฺลึ ฯเปฯ
อิตฺถิกาเมหิ ราชา มณฺเณ ปรีจาเรตฺติ ฯ ตเมนนฺ อเอวม่าหฺสู
อมฺโกล อัยฺ ปุริโส รมฺโกล ปจฺจตฺถิกสฺส ทาเรสุ จาริตฺตํ
อาปชฺชชิตฺตํ ราชา อตฺตมโน อภิหารมทาสิ เตนยํ ปุริโส
มาลี กุณฺหฺลึ ฯเปฯ อิตฺถิกาเมหิ ราชา มณฺเณ ปรีจาเรตฺติ ฯ
ทิสฺสติ โข คามณฺนิ อีเชกฺจโจ ทพฺุหาย รชฺชชยา ฯเปฯ ทกฺขินฺโต
นกรสฺส สีสํ นิชฺชมาโน ฯ ตเมนนฺ อเอวม่าหฺสู อมฺโกล อัยฺ ปุริโส
ก็ อกาลิ ทพฺุหาย รชฺชชยา ฯเปฯ ทกฺขินฺโต นกรสฺส สีสํ
นินฺนทตฺติ ฯ ตเมนนฺ อเอวม่าหฺสู อมฺโกล อัยฺ ปุริโส กุติตฺถิสฺส
กุกฺกมาริสฺส จาริตฺตํ อาปชฺชชิตฺตํ เตน นํ ราชาโน คเหตุวา เอวรूपํ
กมฺมกฺรณฺณํ การเณตฺติ ฯ ตํ ก็ มณฺเณสิ คามณฺนิ อปี นฺ เต
เอวรूपํ ทิฏฺฐจํ วา สุตํ วาติ ฯ ทิฏฺฐณฺจ โน ฆนฺเต สุตํ จ
สุยฺยิสฺสติ จาติ ฯ

[๖๕๘] ตตฺร คามณฺนิ เข เต สมณฺพฺุราหฺมณา เอวฺวาทิโน
เอวฺวทิฏฺฐิโน โยโกจิ คามेสุ มิจฺฉาจรติ สพฺุโพ โส ทิฏฺฐเ ว
ธมฺเม ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺิสิเวทยตฺติ ฯ สจฺจํ วา เต อาหฺสู มฺุสา
วาติ ฯเปฯ กถลลํ นฺ เตสุ ปสฺสีทิตฺตุนฺติ ฯ โน เหนตฺ ฆนฺเต ฯ

[๖๕๙] ทิสฺสติ โข ปน คามณฺนิ อีเชกฺจโจ มาลี กุณฺหฺลึ
สุนฺหาโต สุวิตฺโต กปฺปิตเกสมสฺส อิตฺถิกาเมหิ ราชา มณฺเณ
ปรีจาเรนฺโต ฯ ตเมนนฺ อเอวม่าหฺสู อมฺโกล อัยฺ ปุริโส ก็

อกาลิ มาลี กุณฺหฬิ สุนฺหาโต สุวสิตุโต กปฺปิตเกสฺมสฺสุ อิตฺติกาเมหิ
 ราชฯ มณฺเณ ปฺริจาเรตฺติ ๑ ตเมนนํ เอมมาหํสุ อมฺโก
 อัย ปฺริโส ราชานํ มุสฯวาทน หารเสติ ตสฺส ราชฯ อตฺตมโน
 อภิหารมทาสี เตนายํ ปฺริโส มาลี กุณฺหฬิ สุนฺหาโต สุวสิตุโต
 กปฺปิตเกสฺมสฺสุ อิตฺติกาเมหิ ราชฯ มณฺเณ ปฺริจาเรตฺติ ๑ ทิสฺสติ
 โข คามณฺนิ อิชฺเชกฺโข ทพฺุหาย รัชฺชชยา ปจฺฉาพาทํ คาพฺุหพนฺุชนํ
 พนฺุชิตฺวา ขุรฺมณฺุฑํ กตฺวา ขรฺสฺสเรณ ปณฺเวน รัชฺชชยา รัชฺชช
 สิงฺฆาณฺุเกณ สิงฺฆาณฺุกํ ปฺริเนตฺวา ทกฺุชเณน ทฺุวารเณ นิกฺุขมิตฺวา
 ทกฺุชเณโต นกรฺสฺส สีสํ นิชฺชมาโน ๑ ตเมนนํ เอมมาหํสุ อมฺโก
 อัย ปฺริโส ก็ อกาลิ ทพฺุหาย รัชฺชชยา ปจฺฉาพาทํ คาพฺุหพนฺุชนํ
 พนฺุชิตฺวา ขุรฺมณฺุฑํ กริตฺวา ขรฺสฺสเรณ ปณฺเวน รัชฺชชยา รัชฺชช
 สิงฺฆาณฺุเกณ สิงฺฆาณฺุกํ ปฺริเนตฺวา ทกฺุชเณน ทฺุวารเณ นิกฺุขมิตฺวา
 ทกฺุชเณโต นกรฺสฺส สีสํ นินฺุทตฺติ ๑ ตเมนนํ เอมมาหํสุ อมฺโก
 อัย ปฺริโส กหปฺติสฺส วา กหปฺติปฺุตฺตสฺส วา มุสฯวาทน อตฺถํ
 ภณฺุชช เตน นํ ราชานโน กเหตฺวา เอรูปํ กมฺมกรณํ
 การเณตฺติ ๑ ตํ ก็ มณฺุณสิ คามณฺนิ อปี นุ เต เอรูปํ ทิณฺุจํ
 วา สุตํ วาติ ๑ ทิณฺุจณฺุจ โน ฆนฺุเต สุตณฺุจ สฺุขยิสฺสติ จาติ ๑

[๖๖๐] ตตฺร คามณฺนิ เย เต สมณฺุพฺุราหฺมณา เอวํวาทินโน
 เอวํทิณฺุจินโน โย โกจิ มุสฯ ภณฺุติ สพฺุโพ โส ทิณฺุเจ ว
 ฐมฺเม ทกฺุขํ โทมนสฺสํ ปฺริสํเวทยตฺติ ๑ สจฺจํ วา เต อาหํสุ

มฺสา วาติ ฯ มฺสา ฆนฺเต ฯ เย ปน เต ตฺวจฺฉิ มฺสา วิลปฺนฺติ
สีลวฺนฺโต วา เต ทฺสฺสีลา วาติ ฯ ทฺสฺสีลา ฆนฺเต ฯ เย ปน
เต ทฺสฺสีลา ปาปฺชมฺมา มิจฺฉาปฺปฏิปฺนฺนา วา เต สมฺมาปฺปฏิปฺนฺนา
วาติ ฯ มิจฺฉาปฺปฏิปฺนฺนา ฆนฺเต ฯ เย ปน เต มิจฺฉาปฺปฏิปฺนฺนา
มิจฺฉาทิฏฺฐิกา วา เต สมฺมาทิฏฺฐิกา วาติ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา
ฆนฺเต ฯ เย ปน เต มิจฺฉาทิฏฺฐิกา กถฺถํ นฺ เตสุ ปสฺสีทฺตฺนฺติ ฯ
โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ อจฺฉริยฺ ฆนฺเต อพฺภุตฺ ฆนฺเต อตฺถิ เม
ฆนฺเต อวสธาการฺ ติตฺถ อตฺถิ มลฺลจกานฺิ อตฺถิ อาสนานฺิ
อตฺถิ อุกกมณฺิโก อตฺถิ เตลปฺปทฺิโป ฯ ตติ โย สมฺโน วา
พฺราหฺมโณ วา วาสฺ อฺเปติ เตนาหฺ ยถาสตฺติ ยถาพลฺ สํวิฆาไม ฯ

[๖๖๑] กฺตฺพพฺ ฆนฺเต จตฺตาโร สตฺถาโร นานาทิฏฺฐิกา
นานาฆนฺติกา นานารุจิกา ตสฺมี อวสธาคาเร วาสฺ อฺปกจฺฉิสฺสุ ฯ
เอโก สตฺถา เอวฺวาที เอวฺทิฏฺฐิ นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิฏฺฐํ นตฺถิ
หุตฺ นตฺถิ สุกตฺทุกฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก นตฺถิ อัย
โลโก นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปีตา นตฺถิ
สตฺถา โอปปาติกา นตฺถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา
สมฺมาปฺปฏิปฺนฺนา เย อิมฺนฺจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ สยฺ อภิญฺญา
สจฺฉิกคฺวา ปเวเทนฺตีติ ฯ

[๖๖๒] เอโก สตฺถา เอวฺวาที เอวฺทิฏฺฐิ อตฺถิ ทินฺนํ อตฺถิ
ยิฏฺฐํ อตฺถิ หุตฺ อตฺถิ สุกตฺทุกฺกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก

อตุถิ อัย โลโก อตุถิ ปโร โลโก อตุถิ มาตา อตุถิ
ปีตา อตุถิ สตุตา โอปปาติกา อตุถิ โสเก สมณพราหฺมณา
สมมกฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา เย อิมญจ โลกํ ปรญจ โลกํ
สยฺ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทนฺตฺติ ฯ

[๖๖๓] เอโก สตุถา เอวํวาทิ เอวํทิกฺกุสิ กโรโต การยโต
ฉินฺทโต เถทาปยโต ปจโต ปาจยโต ๑ โสจโต โสจยโต ๒ กิลมโต
กิลมยโต ๓ ผนฺทโต ผนฺทาปยโต ปาณมตีมาปยโต ๔ อทินฺนํ อาทียโต
สนฺธิํ ฉินฺทโต นิลโลปี หรโต เอกาการิกํ กโรโต ปริปฺนเถ
ติฏฺฐโต ปรทาร์ กจฺฉโต มุสา ภณฺโต กโรโต น กรียติ ปาปี
ชฺรูปริยฺนฺเตน เจปี จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณเ เอกํ
มํสขลํ เอกํ มํสปฺลฺลฺลํ กเรยฺย นตุถิ ตโตนิทานํ ปาปี นตุถิ
ปาปสฺส อากโม ฯ ทกฺขิณฺณํ เจปี กงฺกาย ตีริ กจฺฉเยยฺย หนนฺโต
ฆาเตนฺโต ฉินฺทนฺโต เถทาเปนฺโต ปจนฺโต ปาเจนฺโต ๕ นตุถิ ตโตนิทานํ
ปาปี นตุถิ ปาปสฺส อากโม ฯ อุตฺตรํ เจปี กงฺกาย ตีริ
กจฺฉเยยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต ยชนฺโต ยาเชนฺโต ๖ นตุถิ ตโตนิทานํ
ปฺลฺลฺลํ นตุถิ ปฺลฺลฺลสฺส อากโม ฯ ทาเนน ทเมน สยฺเมน
สจฺจวชฺเชน นตุถิ ปฺลฺลฺลํ นตุถิ ปฺลฺลฺลสฺส อากโมติ ฯ

[๖๖๔] เอโก สตุถา เอวํวาทิ เอวํทิกฺกุสิ กโรโต การยโต
ฉินฺทโต เถทาปยโต ปจโต ปาจยโต โสจโต โสจยโต กิลมโต
กิลมยโต ผนฺทโต ผนฺทาปยโต ปาณมตีมาปยโต อทินฺนํ อาทียโต
#๑ ม. ปาจาปยโต ฯ ๒ ม. โสจาปยโต ฯ ๓ ม. กิลมาปยโต ฯ ๔ ม. ปาณมตีปาตยโต ฯ
#๕ ม. ปาจาเปนฺโต ฯ ๖ ม. ย. ยชาเปนฺโต ฯ เอวมุปริปิ ฯ

สนฺธิ์ ฉินฺทโต นิลฺโลปี หรโต เอกาคาริกํ กโรโต ปริปนฺเถ
ติฏฺฐโต ปฺรทาร์ คจฺจนฺโต มุสา ภณฺโต กโรโต กรียติ ปาปี
ชฺรปฺริยฺนฺเตน จกฺกณฺ เจปี โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณฺ เอกํ
มํสขลํ เอกํ มํสปลฺลวฺชํ กเรยฺย อตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปี อตฺถิ
ปาปสฺส อากโม ฯ ทกฺขิณฺณํ เจปี คจฺกาย ตีร์ คจฺเจยฺย หนนฺโต
มาเตนฺโต ฉินฺทนฺโต เณทาเปนฺโต ปจฺนฺโต ปาเจนฺโต อตฺถิ
ตโตนิทานํ ปาปี อตฺถิ ปาปสฺส อากโม ฯ อุตฺตรํ เจปี
คจฺกาย ตีร์ คจฺเจยฺย ททนฺโต ทาเปนฺโต ยชนฺโต ยาเชนฺโต
อตฺถิ ตโตนิทานํ ปฺลวฺณํ อตฺถิ ปฺลวฺณสฺส อากโม ฯ ทาเนน
ทเมน สัสมนฺ สจฺจวชฺเชน อตฺถิ ปฺลวฺณํ อตฺถิ ปฺลวฺณสฺส
อากโมติ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต อหุเทว กงฺขา อหุ วิจิจฺจมา
โก สฺ นาม อิมสํ ภวตฺ สมณฺพฺราหฺมณานํ สจฺจํ อาท โก
มุสาติ ฯ อลํ หิ เต कामณฺิ กงฺขิตฺุ อลํ วิจิจฺจณฺิตฺุ กงฺขนิเย
จ ปน [๑] จาเน วิจิจฺจมา อฺปฺปนฺนาติ ฯ เอวํ ปสนฺนาหํ ภนฺเต
ภควติ ปโหติ เม ภควา ตถา ฐมฺมํ เทเสตุํ ยถาหํ อิมํ
กงฺขาฐมฺมํ ปชฺเหยยฺนฺติ ฯ

[๖๖๕] อตฺถิ कामณฺิ ฐมฺมสมาธิ ตตฺร เจ ตฺวํ จิตฺตสมาธิ
ปฺปฏิลภฺยยาสิ เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาฐมฺมํ ปชฺเหยยฺยาสิ ฯ กตโม จ
คามณฺิ ฐมฺมสมาธิ ฯ อิธ कामณฺิ อริยสวโก ปาณาติปาตํ ปหาย
ปาณาติปาตา ปฺปฏิวโรโต โหติ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานาช
#๑ ม. ยู. เต ฯ

ปฏิวิโรโต โหติ กามสฺส มิจฺฉาจารี ปหาย กามสฺส มิจฺฉาจारा
ปฏิวิโรโต โหติ มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิโรโต โหติ
ปีสุณํ วาจํ ปหาย ปีสุณาย วาจาญ ปฏิวิโรโต โหติ ผรุสํ วาจํ
ปหาย ผรุสาย วาจาญ ปฏิวิโรโต โหติ สมฺมปฺปลาปํ ปหาย
สมฺมปฺปลาปา ปฏิวิโรโต โหติ อภิขณฺมํ ปหาย อนภิขณฺมาลํ โหติ
พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐี ปหาย
สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ฯ

[๖๖๖] สโฆ โส คามณฺเฑ อริยสาวโก เอวํ วิคตาทิขฺโณ
วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏิสฺสโต เมตฺตาสหคเตน
เจตฺตา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทฺตึยฺยํ ฯ ตถา
ตฺตึยฺยํ ฯ ตถา จตฺตฺถิํ ฯ อิติ อุทฺธมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺตา วิปฺปลเณน มหคฺคเตน
อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
ปฺฏิสณฺจิกฺขติ ยฺวายํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ นตฺถิ ทินฺนํ
นตฺถิ ยิฏฺฐํ นตฺถิ หุตํ นตฺถิ สุกตฺตทฺถกฺกฺกานํ กมฺมานํ ผลํ
วิปาโก นตฺถิ อยํ โลกโก นตฺถิ ปโร โลกโก นตฺถิ มาตา
นตฺถิ ปีตา นตฺถิ สตฺถา โอปปาตฺติกา นตฺถิ โลกเ สมนฺพฺราหฺมณา
สมฺมคฺคตา สมฺมาปฺฏิปนฺนา เย อิมญจ โลกํ
ปรญจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกฺคฺวา ปเวเทนฺตีติ ฯ สเจ
ตฺสส โภโต สตฺถโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺณณกตฺตาย มยฺหํ โยหํ น

กิญฺจิ พุยาพาธมฺมิ ๑ ตสฺส วา ถาวรํ วา อุกฺขเมตฺตถ กณฺฐคฺคาโห
ยํ จมฺหิ กายเณ สํวฺโต วาจา ย สํวฺโต มนสา สํวฺโต ยญฺจ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชิสฺสสามิตฺติ ฯ
ตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺพิตสฺส ปิตฺติ ชายติ ปิตฺติมนสฺส กาโย
ปสฺสสมฺภตฺติ ปสฺสทฺทกาโย สฺขํ เวทยติ สฺขินฺโณ จิตฺตํ สมาริทยติ ฯ
อัยํ โข กามณฺนิ ฌมฺมสมาริ ฯ ตตฺตร เจ ตฺวํ จิตฺตสมาริ
ปฏฺฐิตเกยฺยาสี เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ ปชฺเหยยาสี ฯ

[๖๖๗] สโฆ โส กามณฺนิ อริยสวโก เอวํ วิคตาทิษฺฐโณ
วิกตพุยาปาโท อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต เมตฺตตาสหคเตน
เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทฺตฺติยํ ฯ ตถา
ตตฺติยํ ฯ ตถา จตฺตฺตํ ฯ อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตตาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อุปฺปมาเณน อเวเรน อพุยาปชฺเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ ยวายํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิกฺกฺขิ อตฺถิ ทินฺนํ
อตฺถิ ยิกฺกฺขํ อตฺถิ หุตํ อตฺถิ สุกตฺตทฺทกฺกณฺณํ กมฺมานํ ฝลฺลิจ
วิปาโก อตฺถิ อัยํ โลกโก อตฺถิ ปโร โลกโก อตฺถิ มาตา
อตฺถิ ปิตา อตฺถิ สตฺตทา โอปปาติกา อตฺถิ โลกเก สมณฺพฺราหฺมณา
สมฺมกฺคตา สมฺมาปฏฺฐิปนฺนา เย อิมญฺจ โลกํ
ปรญฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺจิกฺตฺวา ปเวทฺนฺตฺติติ ฯ สเจ
#๑ พุยาปาธมฺมิ อิติปิ ฯ

ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจันํ อปณฺณกตาย มยฺหํ โยหํ น
กิลฺยจิ พุยาพาธมฺมิ ตสฺสิ วา ถาวโร วา อุภยเมตฺถ กณฺฐคฺคาโห
ยณฺจมฺหิ กาเยน สํวฺโต วาจา ย สํวฺโต มนสา สํวฺโต ยณฺจ
กายสฺส เกทา ปริ มรณา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสสามิตฺติ ฯ
ตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺพิตสฺส ปิตฺติ ชายติ ปิตฺติมนสฺส กาโย
ปสฺสสมฺภตฺติ ปสฺสทฺฐกาโย สฺสํ เวทยติ สฺสจฺฉิโน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ
อัยํ โข कामณฺนิ ฐมฺมสมาริ ฯ ตตฺตร เจ ตฺวํ จิตฺตสมาริ
ปฏฺฐิลเกยฺยาสี เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ ปชฺเหยยาสี ฯ

[๖๖๘] สโโข โส कामณฺนิ อริยสาวโก เอวํ วิคตาทิษฺฐโณ
วิกตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห สมนฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต เมตฺตาสหคฺเคน
เจตฺตสา เอกํ ทิสฺสิ ฝริตฺตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทฺฐติยํ ฯ ตถา
ตติยํ ฯ ตถา จตฺตถํ ฯ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺต
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคฺเคน เจตฺตสา วิปฺปเลน มหคฺคเคน
อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฝริตฺตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
ปฏฺฐิสถฺจิกฺขติ ยฺวายํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิกฺกฺจิ กโรโต การยโต
ฉินฺนฺทโต เณทาปยโต ปจฺโต ปาจยโต โสจฺโต โสจยโต กิลมฺโต
กิลมยฺโต ฝนฺนฺทโต ฝนฺนฺทาปยโต ปาณมตีมาปยโต อทินฺนํ อาทียโต
สนฺธิ ฉินฺนฺทโต นิลฺโลปํ หฺรโต เอกาการิกํ กโรโต ปรีปนฺเถ
ติฏฺฐโต ปรีทาร์ คจฺฉนฺโต มุสา ฆณฺโต กโรโต น กรียติ ปาปํ
ชฺรปรียฺนฺเตน เจปํ จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณเณ เอกํ

มัสขลั เอกั มัสปุลุขั กเรยย นตุถิ ตโตนิทานั ปาปั นตุถิ
ปาปสุส อากโม ๑ ทกขิณั เจปี กงฺกาย ตีริ กจฺเจยฺย หนนุโต
จมาเตนุโต จินฺทนุโต เจทาเปนุโต ปจฺนุโต ปาเจนุโต นตุถิตโตนิทานั
ปาปั นตุถิ ปาปสุส อากโม ๑ อุตุตฺริ เจปี กงฺกาย
ตีริ กจฺเจยฺย ททนุโต ทาเปนุโต ยชนุโต ยาเชนุโต นตุถิตโตนิทานั
ปุลฺลณั นตุถิ ปุลฺลณฺสส อากโม ทาเนน ทเมน สัยเมน
สจฺจวชฺเชน นตุถิ ปุลฺลณั นตุถิ ปุลฺลณฺสส อากโมติ ๑ สเจ
ตสฺส โภโต สตุถฺโน สจฺจํ วจฺนั อปฺณณฺกตฺยา มยฺหิ ยวาทัน
น กิณฺจิ พุยาพาเชมิ ตสั วา ถาวริ วา อุภยเมตฺถ กฏฺฐกาโห
ยณฺจมฺหิ กาเยน สัฎฺโต วาจา ย สัฎฺโต มนสา สัฎฺโต ยณฺจ
กายสฺส เกทา ปริ มรณา สุกฺตี สกฺกั โลกั อุปฺปชฺชิสฺสามิตี ๑
ตสฺส ปามุขฺชั ชายติ ปมฺพิตสฺส ปิตี ชายติ ปิติมนสฺส กาโย
ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺฐกาโย สฺขั เวทยติ สฺขิโน จิตฺตํ สมาริยติ ๑
อัย โข กามณฺนิ ชมฺมสมฺมาธิ ๑ ตตฺตร เจ ตวํ จิตฺตสมาริ
ปฏฺฐิตเกยฺยยาสิ เอวํ ตวํ อิมํ กงฺขาชฺชมฺมํ ปชฺเหยยฺยยาสิ ๑

[๖๖๕] สโโข โส กามณฺนิ อริยสาวกโ เอวํ วิคตาทิษฺโณ
วิคตพุยาปาโท อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต เมตฺตาสหฺกเตน
เจตฺสา เอกั ทิสั ผริตฺวา วิหฺรติ ๑ ตถา ทฺฐิตฺยั ๑ ตถา ตตฺติยั ๑
ตถา จตฺตฺถั ๑ อิติ อุทฺธมโร ติริยั สพุพฺพิ สพุพฺพตฺตฺตาย
สพุพฺพาวนฺตึ โลกั เมตฺตาสหฺกเตน เจตฺสา วิปฺเปลน มหฺกฺกเตน

อุปฺปมาณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌนน ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
ปฏฺิสณฺจิกฺขติ ยฺวายํ สตฺถา เอวฺวาที เอวฺทิฏฺฐิ กโรโต การยโต
ฉินฺหโต เณทาปยโต ปจโต ปาจยโต โสจโต โสจยโต กิลมโต
กิลมยโต ฝนฺหโต ฝนฺหาปยโต ปาณมตีมาปยโต อทินฺนํ อาทียโต
สนฺธิ์ ฉินฺหโต นิลโลปี หฺรโต เอกาการิกํ กโรโต ปริปฺนฺเถ
ติฏฺฐโต ปรทาร์ คจฺฉโต มุสา ภณฺโต กโรโต กรียติ ปาปํ
ชฺรปรียนฺเดณ เจปี จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณเ อํ
มฺสขลํ อํ มฺสปฺลฺลชฺชํ กรเยยฺย อตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ อตฺถิ
ปาปสฺส อากโม ฯ ทกฺขิณฺณํ เจปี กงฺกาย ตีริ คจฺฉเยยฺย หนฺนโต
ฆาเตนฺโต ฉินฺหนฺโต เณทาเปนฺโต ปจฺนฺโต ปาเจนฺโต อตฺถิ
ตโตนิทานํ ปาปํ อตฺถิ ปาปสฺส อากโม ฯ อุตฺตรํ เจปี กงฺกาย
ตีริ คจฺฉเยยฺย ททฺนฺโต ทาเปนฺโต ยชนฺโต ยาเชนฺโต อตฺถิ
ตโตนิทานํ ปฺลฺลณฺณํ อตฺถิ ปฺลฺลณฺณสฺส อากโม ทาเนน ทเมน
สํยเมน สจฺจวชฺเชน อตฺถิ ปฺลฺลณฺณํ อตฺถิ ปฺลฺลณฺณสฺส อากโมติ ฯ
สเจ ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺณฺณกตฺตาย มยฺหํ
ยฺวาทํ น กิณฺจิ พฺยาพาเชมิ ตสฺส วา ฌาวริ วา อุกฺกยเมตฺถ
กฏฺกคาโห ยณฺจมฺหิ กาเยน สํวฺโต วาจา ย สํวฺโต มนฺสา
สํวฺโต ยณฺจ กายสฺส เกทา ปริ มรณา สุกฺตี สกฺคํ โลกํ
อุปฺปชฺชิสฺสามิตี ฯ ตสฺส ปามฺชฺชํ ชายติ ปมฺุทิตสฺส ปิตี ชายติ
ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ ปสฺสทฺธกาโย สฺขํ เวทยติ สฺขิโน

จิตต์ สมาริยติ ฯ อัย โข คามณิ ฐมฺมสมาริ ฯ ตตฺร เจ ตฺวํ
จิตตสมาริ ปฏฺฐิลเกยฺยาสิ เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ ปชฺเหยยาสิ ฯ

[๖๗๐] สโโข โส คามณิ อริยสาวโก เอวํ วิคตานิขุโณ
วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต กรุณาสหคเตน
เจตฺสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา
เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ สโโข โส คามณิ อริยสาวโก เอวํ
วิคตานิขุโณ วิคตพฺยาปาโท อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต
อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา
ทฺหิตฺยํ ฯ ตถา ตตฺติยํ ฯ ตถา จตฺตตฺตํ ฯ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ
สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา
วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ฝริตฺวา
วิหฺรติ ฯ โส อิติ ปฏฺฐิสลฺยจิกฺขติ ยฺวาทํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิกฺกุจิ
นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิกฺกุจํ นตฺถิ หุตํ นตฺถิ สุกตทฺทุกฺกฏานํ
กมฺมานํ ฝลํ วิปาโก นตฺถิ อัย โลโก นตฺถิ ปโร โลโก
นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปิตา นตฺถิ สตฺตฺตา โอบปาติกา นตฺถิ
โลเก สมณพฺรหฺมณา สมฺมกฺคตา สมฺมาปฏฺฐิปนฺนา เย อิมญจ
โลกํ ปรณฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกคฺวา ปเวเทนตฺติติ ฯ
สเจ ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺณณฺคตฺตาย มยฺหํ
ยฺวาทํ น กิณฺจิ พฺยาพาธมิ ตสฺสํ วา ธาวริ วา อุภยเมตฺถ
กฏฺคคาโห ยญฺจมฺหิ กาเยน สํวฺโต วาจา ย สํวฺโต มนสา

สิ่วโต ยญจ กายสส เกทา ปรี มรณา สุกคี่ สกคัม โลกัม
อุปปชชิสสามีติ ฯ ตสส ปามุชช ชายติ ปมุทิตสส ปีติ ชายติ
ปีติมรสส กาโย ปสสมุภติ ปสสทฐกาโย สขัม เวทยติ สขินโน
จิตตัม สมาริยติ ฯ อัย โข कामणि ธรรมสมาธิ ฯ ตตร เจ ต्वัม
จิตตสมาธิ ปฏิลเกยยาสิ เอวั ต्वัม อิมัม กงขามมัม ปชเหยยาสิ ฯ

[๖๗๑] สโโข โข कामणि อริยสาวโก เอวั วิคตานิขุโณ วิคตพยาปาโท
อสมมุโพห สมุปชาโน ปฏิสสโต อุเปกขาสหคเตน
เจตสา เอกัม ทิสสิ สริตฺวา วิหริติ ฯ ตถา ทุตฺติยํ ฯ ตถา ตตฺติยํ ฯ
ตถา จตฺตถัม ฯ อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย
สพฺพาวนุตฺตํ โลกัม อุเปกขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อปปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน สริตฺวา วิหริติ ฯ โส อิติ
ปฏิสสจฺจิกฺขติ ยวายํ สตฺถา เอวฺวาที เอวัทฺธิจฺจิ อตฺถิ ทินฺนํ
อตฺถิ ยฺยจฺจํ อตฺถิ หุตฺตํ อตฺถิ สุกตฺตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ
วิปาโก อตฺถิ อัย โลกโ อตฺถิ ปโร โลกโ อตฺถิ มาตา
อตฺถิ ปิตา อตฺถิ สตฺถา โอปปาติกา อตฺถิ โลเก สมนฺพฺราหฺมณา
สมฺมกฺคตา สมนฺปาปฺปิพฺนนา เย อิมญจ โลกัม
ปรญจ โลกัม สยํ อภินฺญา สจฺจิกฺคฺวา ปเวเทนฺตฺติติ ฯ สเจ
ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺณฺณกฺตาย มยฺหิ ยวาทํ
น กิณฺจิ พฺยาพาธมิ ตสฺสิ วา ถาวริ วา อุภยเมตฺถ กฺกุคฺคาโห
ยญฺจุมฺหิ กาเยน สิ่วโต วาจา ยสิ่วโต มนฺสา สิ่วโต ยญฺจ

กายสุส เกทา ปริ มรณา สุกตี สกุกั โลกั อุปปชชิสสามิติ ฯ
ตสส ปามุชชั ชายติ ปมุติตสส ปิติ ชายติ ปิติมนสส
กาโย ปสฺสมภติ ปสฺสทฐกาโย สุกั เวทยติ สุขิโน จิตฺตํ
สมาธิยติ ฯ อัย โข คามณิ ฐมฺมสมาธิ ฯ ตตร เจ ตฺวํ จิตฺตสมาธิ
ปฏิลเกยฺยาสี เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ ปชฺเหยยาสี ฯ

[๖๗๒] สโโข โส คามณิ อริยสาวโก เอวํ วิคตาทิขุโณ วิคตพฺยาปาโท
อสมฺมุโพห สมฺปชาโน ปฏิสฺสโต อุเปกฺขาสหคเตน
เจตสา เอกํ ทิสฺส ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทุตฺติยํ ฯ ตถา ตตฺติยํ ฯ
ตถา จตฺตตฺตํ ฯ อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตตาย
สพฺพพานฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อุปฺปมาณฺเณ อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
ปฏิสณฺจิกฺขติ ยฺวายํ สตฺถา เอวํวาที เอวํทิกฺกุจิ กโรโต การยโต
ฉินฺทโต เจทาปยโต ปจโต ปาจยโต โสจโต โสจยโต กิลมโต
กิลมยโต ฝนฺทโต ฝนฺทาปยโต ปาณมตีมาปยโต อทินฺนํ อาทียโต
สนฺธิ ฉินฺทโต นิลโลปี หฺรโต เอกาการิกํ กโรโต ปริปนฺเถ
ติฏฺฐโต ปรทาร์ คจฺฉโต มุสา ภณโต กโรโต น กรียติ ปาปํ
ชฺูรปริยฺนฺเตน เจปี จกฺเกน โย อิมิสฺสา ปจฺวียา ปาณฺเณ เอกํ
มัสขลํ เอกํ มัสปฺปญฺชํ กรเยย นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ นตฺถิ
ปาปสฺส อากโม ฯ ทกฺขิณฺณํ เจปี กงฺกาย ตีริ คจฺฉเยย หนนฺโต
มาเตนฺโต ฉินฺทนฺโต เจทาเปนฺโต ปจฺนฺโต ปาเจนฺโต นตฺถิ

ตโตนินทานัน ปาปี นตฺถิ ปาปสฺส อากโม ฯ อุตฺตรํ เจปี
 กงฺคาย ตีริ กจฺเจยฺย ททฺนโต ทาเปฺนโต ยชนฺโต ยาเชนฺโต
 นตฺถิ ตโตนินทานัน ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโม ทาเนน
 ทเมน สัสมเณ สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ นตฺถิ ปุณฺณสฺส
 อากโมติ ฯ สเจ ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺนฺณกตฺตย
 มยฺหํ ยฺวาทํ น กิณฺจิ พฺยาพาเชมิ ตลฺลํ วา ถาวริ วา
 อุกฺขเมตฺถ กฏฺฏกาโห ยถฺจมฺหิ กาเยน ลัฏฺโถ วาจาย ลัฏฺโถ
 มนสา ลัฏฺโถ ยถฺจ กายสฺส เกทา ปริ มรณา สุกฺคิ สกฺคิ
 โลกั อูปฺชชิสฺสสามิตี ฯ ตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺพิตสฺส ปิตี
 ชายติ ปิตีมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺตติ ปสฺสทฺธกาโย ลุภํ เวทยติ
 ลุภิโน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ อัย โข กามณฺนิ รมฺมสมาริ ฯ ตตฺร
 เจ ตฺวํ จิตฺตสมาริ ปฏฺฐิลเกยฺยาสิ เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ
 ปชฺเหยฺยาสิ ฯ

[๖๗๗] สโโข โส กามณฺนิ อริยสาวโก เอวํ วิคตฺตํ วิคตฺตํ วิคตฺตํ
 อสมฺมุโพรุห สมนฺปชาโน ปฏฺฐิสฺสโต อุกฺเปกฺขาสทฺทคเตน
 เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ฝริตฺตวา วิหฺรติ ฯ ตถา ทฺตติยํ ฯ ตถา ตติยํ ฯ
 ตถา จตฺตํ ฯ อิติ อุกฺทฺธมโร ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตคตฺตย
 สพฺพพานฺตํ โลกั อุกฺเปกฺขาสทฺทคเตน เจตสา วิปฺปฺเลน มหฺกคเตน
 อปฺปฺมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺตวา วิหฺรติ ฯ โส อิติ
 ปฏฺฐิสฺสจฺจกฺขติ ยฺวายํ สตฺถา เอวํวาทิ เอวํทฺธิจฺจ กโรโต การยโต

ฉินฺทโต ฉนฺทปโย ปจโต ปาจโย โสจโต โสจโย กิลมโต
กิลมโย ฉนฺทโต ฉนฺทปโย ปาณมตีมาปโย อทินฺนํ อาทโย
สนฺธิ ฉินฺทโต นิลโลปี หโรโต เอกคาริกํ กโรโต ปริปนฺนเถ
ติฏฺฐโต ปรทาร์ คจฺฉโต มุสา ภณฺโต กโรโต กรียติ ปาปี
ชฺรปฺริยฺนฺเตน เจปี จกฺเคน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา ปาณ เอกํ
มฺสงฺกํ เอกํ มฺสปฺลฺลชฺชํ กเรยฺย อตุถิ ตโตนิทานํ ปาปี อตุถิ
ปาปสฺส อากโม ฯ ทกฺขิณฺณํ เจปี กงฺคาย ตีริ คจฺฉเยย หนฺนฺโต
ฉาเตนฺโต ฉินฺทนฺโต ฉนฺทาเปนฺโต ปจฺนฺโต ปาเจนฺโต อตุถิ
ตโตนิทานํ ปาปี อตุถิ ปาปสฺส อากโม ฯ อตุตฺตริ เจปี กงฺคาย
ตีริ คจฺฉเยย ททฺนฺโต ทาเปนฺโต ยชนฺโต ยาเชนฺโต อตุถิ
ตโตนิทานํ ปฺลฺลฉํ อตุถิ ปฺลฺลฉสฺส อากโม ทาเนน ทเมน
สฺยเมน สจฺจวชฺเชน อตุถิ ปฺลฺลฉํ อตุถิ ปฺลฺลฉสฺส อากโมติ ฯ
สเจ ตสฺส โภโต สตฺถุโน สจฺจํ วจฺนํ อปฺนฺนฺกตฺตาย มยฺหํ
ยฺวาทํ น กิณฺจิ พฺยาพาเชมิ ตสฺสิ วา ถาวริ วา อุกฺขเมตฺถ
กฏฺฐกาโห ยณฺจมฺหิ กาเยน สฺสฺวโต วาจา ย สฺสฺวโต มนฺสา
สฺสฺวโต ยณฺจ กายสฺส เกทา ปริ มรณฺนา สุกฺคิ สกฺกํ โลกํ
อฺปฺปชฺชิสฺสามิตี ฯ ตสฺส ปามุชฺชํ ชายติ ปมฺุทิตสฺส ปิตี ชายติ
ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ ปสฺสทฺธกาโย สฺขํ เวทยติ สฺขิโน
จิตฺตํ สมาริยติ ฯ อโย โข कामณฺนิ ฐมฺมสมาริ ฯ ตตฺตร เจ ตฺวํ
จิตฺตสมาริ ปฏฺฐิถเยยาสิ เอวํ ตฺวํ อิมํ กงฺขาธมฺมํ ปชฺเหยฺยาสีติ ฯ

เอวํ วุตฺเต ปาฏฺฐิโย คามณิ ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต
อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต ๆเปฯ อชฺชตฺตฺเต ปาณฺเปตํ สรณฺจกตฺนฺติ ฯ
เตรสมี ฯ

คามณิสํยุตฺตํ สมตฺตํ ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

จณฺทปฺปฺโต ๑ โยธาชีโว หตฺถิ ๒ หโย จ ภูมโก

เทสฺนาสงฺขา กุลํ มณฺจูปํ คนฺธภกราสฺยปาฏฺฐิตี ๓ ฯ

#๑ ม. ย. จณฺโท ปุโฏ ฯ ๒ ม. หตฺถิสฺโส อตีพนฺธโก ฯ ย. หตฺถิ หโย ปจฺฉาภูมโก ฯ

#๓ ม. ย. ภทฺรราสฺยปาฏฺฐิตี ฯ

อสงฺขตสํยุตฺตสฺส ปจฺมวคฺโค

[๖๗๔] เอวมฺเม สุตฺติ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตี
เชตวนเณ อนาถปิตฺตํทิกสฺส อารามเณ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
ภิกฺขุโวลี ๑ ภาทฺนเตตี เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุํ ๑ ภควา
เอตทโวลจ อสงฺขตณฺจ โวล ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อสงฺขตคามินฺจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ๑ กตฺมณฺจ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑ โย ภิกฺขเว
ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อิทํ วุจฺจตี ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑
กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ กายคตาสตี ๑ อยํ วุจฺจตี
ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ อิติ โข ภิกฺขเว เทสิตํ โวล มยา
อสงฺขตํ เทสิโต อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ ยํ ภิกฺขเว สตฺถารา
กรณียํ สวากานํ ทิเตสิณา อนฺนํมปฺเพน อนฺนํมปฺเป อฺปาทาย กตํ
โวล ตํ มยา ๑ เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมฺมูลานิ เอตานิ สฺสณฺณาคารานิ ๑
ณฺนายถ ภิกฺขเว มา ปมาทตฺถ มา ปจฺจณา วิปฺปฏิสาริโน
อหฺวตฺถ ๑ อยํ โวล อมฺหากํ อนฺนุสาสนิตี ๑

[๖๗๕] อสงฺขตณฺจ โวล ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อสงฺขตคามินฺจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ๑ กตฺมณฺจ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑ โย ภิกฺขเว
ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อิทํ วุจฺจตี ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑
กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ สมโถ จ วิปฺสุสนา จ ๑
อยํ วุจฺจตี ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑เป๑

[๖๗๖] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ สวิตกฺกสวิจาโร
สมาธิ อวิตกฺกวิจารมตฺโต สมาธิ อวิตกฺกอวิจาโร สมาธิ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๗๗] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ สุลฺลตฺโต สมาธิ
อนิมิตฺตฺโต สมาธิ อปฺปณฺหิตฺโต สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๗๘] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ จตฺตารโ
สติปฏฺฐานา ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๗๙] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ จตฺตารโ
สมมฺปฺปฺชานา ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๘๐] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ จตฺตารโ
อิทฺธิปาทา ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๘๑] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ ปฺลยจินฺนุทฺธิยานิ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๘๒] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ ปฺลยจ พฺลานิ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๘๓] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ สตฺต โภชฺฌนฺกา ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๘๔] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อริโย อฏฺฐจฺจฺกิโก
มคฺโค ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อิติ โข

ภิกขเว เทสิตํ โว มยา อสงขตํ เทสิโต อสงขตคามิมคโค ฯ
ยํ ภิกขเว สตถารา กรณียํ สาวกานํ หิตะสีนา อนุกมฺปนฺน
อนุกมฺปํ อูปาทาย กตํ โว ตํ มยา ฯ เอตานิ ภิกขเว รุกฺขมฺลानิ
เอตานิ สุณฺณาการานิ ฯ ฌายถ ภิกขเว มา ปมาทตถ มา
ปจฺจนา วิปฺปฏิสาริโน อหฺวตถ ฯ อยํ โว อมฺหากํ อานุสาสนีติ ฯ

นิพฺพานํ สยฺยตฺตสฺส ๑ ปจฺจโม วคฺโค ฯ

ตสฺสุทฺถานํ

กาโย สมโถ วิตคฺโค สุณฺณตา ๒ สติปฏฺจานา
สมมฺปฺปชานา อิทฺธิปาทา อินฺทฺริยา พลโพชฺฌงฺกา
มคฺเคน เอกาทสมํ ทสฺสุทฺถานํ ๓ ปวฺจจติ ฯ

#๑ ม. อสงขตํ สยฺยตฺตสฺส ฯ ๒ ม. ย. สุณฺณโต ฯ ๓ ม. ตสฺสุทฺถานํ ฯ

อสงขตสัมมุตตสฺส ทุตติยวคฺโค

[๖๘๕] อสงขตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อสงขตคามินฺจ
มคฺคํ ตํ สุณฺณถ ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑ โย ภิกฺขเว
รากลฺกฺขโย โทสลฺกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อิํ ฐจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑
กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ สมโถ ๑ อยํ ฐจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ อิติ โข ภิกฺขเว เทสิตํ โว มยา อสงฺขตํ
เทสิโต อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ ยํ ภิกฺขเว สตฺถารา กรณียํ สวากานํ
หิตฺตินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ อฺปาทาย กตํ โว ตํ มยา ๑
เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมฺมูลานิ เอตานิ สุณฺณการานิ ๑ ฌายถ
ภิกฺขเว มา ปมาทตฺถ มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหฺวตฺถ ๑
อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ ๑

[๖๘๖] อสงขตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อสงขตคามินฺจ
มคฺคํ ตํ สุณฺณถ ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑ โย ภิกฺขเว
รากลฺกฺขโย โทสลฺกฺขโย โมหกฺขโย ๑ อิํ ฐจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตํ ๑
กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ วิปฺสุสนา ๑ อยํ ฐจฺจติ
ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑ อิติ โข ภิกฺขเว เทสิตํ โว มยา
อสงฺขตํ ๑เปฯ อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ ๑เปฯ

[๖๘๗] กตโม จ ภิกฺขเว อสงขตคามิมคฺโค ๑ สวิตกฺโก
สฺวิจาโร สมาริ ๑ อยํ ฐจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ๑

[๖๘๘] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อวิตกฺโก วิจารณ์ตฺโต
สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯเปฯ

[๖๘๙] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อวิตกฺโก
อวิจาร์โ สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๙๐] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ สฺสณฺโณโต
สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๙๑] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อนิมิตฺโตโต
สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๙๒] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อปฺปณฺหิตฺโต
สมาธิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๙๓] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺสํ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค
ฯเปฯ

[๖๙๔] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๙๕] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๕๖] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฌมเมสุ ฌมมานุปสุสี วิหฺรติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๕๗] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกฺขลนํ ฌมมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๕๘] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกฺขลนํ ฌมมานํ ปหานาย ฉนฺทํ
ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๖๕๙] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ กฺขลนํ ฌมมานํ อุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ
วายมตี วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๐] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กฺขลนํ ฌมมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภิกฺขโปกาย
เวปฺปุลลาเย ภาวนาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วิริยํ อารภติ
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๑] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ญฺหนตฺตสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อัย
วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๒] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิริยสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อัย
วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๓] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ จิตฺตสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อัย
วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๔] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิมฺสาสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ฯ อัย
วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๕] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๖] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิริยินฺทฺริยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ อัย วฺจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๗] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สตินฺทฺริยํ ภาเวติ ฯเปฯ อัย วฺจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๘] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมาธินุทฺธิยํ ภาเวติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๐๙] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ปญฺณินุทฺธิยํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๐] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สทฺธาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๑] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิริยพลํ ภาเวติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๒] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สติพลํ ภาเวติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๓] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมาธิพลํ ภาเวติ ฯเปฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๔] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ปญฺญาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๕] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สติสมุโพชฃงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๖] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ
ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ
สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๗] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ

[๗๑๘] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาสงฺกปฺปี ภาเวติ ฯ สมฺมาวาจํ ภาเวติ ฯ สมฺมากมฺมุนต์
ภาเวติ ฯ สมฺมาอาชีวี ภาเวติ ฯ สมฺมาวายามิ ภาเวติ ฯ
สมฺมาสตี ภาเวติ ฯ

[๗๑๙] กตโม จ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสฺสคฺคปริณามิ ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ อิติ
โฆ ภิกฺขเว เทสิตํ โว มยา อสงฺขตํ เทสิโต อสงฺขตคามิมคฺโค ฯ
อัย ภิกฺขเว สตฺถารา กรณียิ สวากานํ หิตฺตินา อนุกมฺปเกน
อนุกมฺปํ อุปาทาย กตํ โว ตํ มยา ฯ เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมฺูลานิ
เอตานิ สฺถูณฺวาคารานิ ฯ ฌายถ ภิกฺขเว มา ปมาทตฺถ มา

ปจฺจนา วิปฺปฏิสําริโน อหฺวตฺถ ๑ อัย โว อมฺหากํ อานุสํสณิตี ๑

[๗๒๐] อนตฺถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ อนตคํมิตฺถ มคฺคํ
ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว อนตํ ๑เปฯ (ยถา อสฺงฺขตํ
วิตฺถาริตํ ตถา วิตฺถารตฺตพฺพํ) ๑

[๗๒๑] อนาสวฺถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ อนาสวคํมิตฺถ
มคฺคํ ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว อนาสวํ ๑เปฯ

[๗๒๒] สจฺจถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ สจฺจคํมิตฺถ มคฺคํ
ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว สจฺจํ ๑เปฯ

[๗๒๓] ปารถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ ปารคํมิตฺถ มคฺคํ
ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว ปาริ ๑เปฯ

[๗๒๔] นิปฺปนถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ นิปฺปนคํมิตฺถ มคฺคํ
ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว นิปฺปนํ ๑เปฯ

[๗๒๕] สฺสทฺททสถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ สฺสทฺททสคํมิตฺถ
มคฺคํ ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว สฺสทฺททสํ ๑เปฯ

[๗๒๖] อชฺชชฺรถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ อชฺชชฺรคํมิตฺถ
มคฺคํ ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว อชฺชชฺริ ๑เปฯ

[๗๒๗] ฐวถจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ ฐวคํมิตฺถ มคฺคํ
ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว ฐวํ ๑เปฯ

[๗๒๘] อปฺโลกิตถจ ๑ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํสํมิตฺถ อปฺโลกิตคํมิตฺถ ๒
มคฺคํ ตํ สฺสณํ ๑ กตมฺถจ ภิกฺขเว อปฺโลกิตนํ ๑เปฯ

#๑ ม. ยฺ. อปฺโลกิตถจ ๑ ๒ ม. ยฺ. อปฺโลกิตคํมิตฺถ ๑ เอวมฺปริปี ๑

[๗๒๕] อนิทสุสนนจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ อนิทสุสนคามิณจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว อนิทสุสนํ ฯเปฯ

[๗๓๐] นิปฺปปณฺจํ จ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ นิปฺปปณฺจคามิณจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว นิปฺปปณฺจํ ฯเปฯ

[๗๓๑] สนฺตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ สนฺตคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว สนฺตํ ฯเปฯ

[๗๓๒] อมตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ อมตคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว อมตํ ฯเปฯ

[๗๓๓] ปณฺธิตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ ปณฺธิตคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว ปณฺธิตํ ฯเปฯ

[๗๓๔] สิวณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ สิวคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว สิวํ ฯเปฯ

[๗๓๕] เขมณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ เขมคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว เขมํ ฯเปฯ

[๗๓๖] ตณฺหกฺขยณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ ตณฺหกฺขยคามิณจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว ตณฺหกฺขยํ ฯเปฯ

[๗๓๗] อจฺจริยณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ อจฺจริยคามิณจ
มคฺคํ ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว อจฺจริยํ ฯเปฯ

[๗๓๘] อพฺภุตณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสุสามิ อพฺภุตคามิณจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว อพฺภุตํ ฯเปฯ

[๗๓๕] อนนํติคณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ อนนํติคคํมิณฺจ มคฺคํ
ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว อนนํติคํ ๑เป๑

[๗๔๐] อนนํติคธมฺมณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ อนนํติคธมฺมคํมิณฺจ
มคฺคํ ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว อนนํติคธมฺมํ ๑เป๑

[๗๔๑] นินฺพพณณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ นินฺพพณคํมิณฺจ
มคฺคํ ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว นินฺพพณํ ๑เป๑

[๗๔๒] อพฺยํปชฺฌณฺจ ๑ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ
อพฺยํปชฺฌคํมิณฺจ ๒ มคฺคํ ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว อพฺยํปชฺฌํ ๑เป๑

[๗๔๓] วิรํคณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ วิรํคคํมิณฺจ มคฺคํ
ตํ สฺสณํท ๑ กตมอ จ ภิกฺขเว วิรํคโค ๑เป๑

[๗๔๔] สฺสทฺธิณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ สฺสทฺธิคํมิณฺจ มคฺคํ ตํ
สฺสณํท ๑ กตมอ จ ภิกฺขเว สฺสทฺธิ ๑เป๑

[๗๔๕] มุตฺตินฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ มุตฺติคํมิณฺจ มคฺคํ
ตํ สฺสณํท ๑ กตมอ จ ภิกฺขเว มุตฺติ ๑เป๑

[๗๔๖] อนนํลยณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ อนนํลยคํมิณฺจ
มคฺคํ ตํ สฺสณํท ๑ กตมอ จ ภิกฺขเว อนนํลโย ๑เป๑

[๗๔๗] ทิปฺปณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ ทิปฺปคํมิณฺจ มคฺคํ
ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว ทิปฺปํ ๑เป๑

[๗๔๘] เลณณฺจ โว ภิกฺขเว เทลิสฺสํมิ เลณคํมิณฺจ มคฺคํ
ตํ สฺสณํท ๑ กตมณฺจ ภิกฺขเว เลณํ ๑เป๑

#๑ ม. อพฺยํพชฺฌณฺจ ๑ ๒ ม. อพฺยํพชฺฌคํมิณฺจ ๑ เอมฺมปฺริปี ๑

[๗๔๕] ตาณณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ ตาณคามิณฺจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว ตาณํ ฯ เปฯ

[๗๕๐] สรณณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ สรณคามิณฺจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว สรณํ ฯ เปฯ

[๗๕๑] ปราณณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ ปราณคามิณฺจ มคฺคํ
ตํ สุณฺนาถ ฯ กตมณฺจ ภิกฺขเว ปราณํ ฯ โย ภิกฺขเว รากฺกขโย
โทสฺกขโย โมหกฺขโย ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปราณํ ฯ กตโม
จ ภิกฺขเว ปราณคามิมคฺโค ฯ กายคตาสติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ปราณคามิมคฺโค ฯ อิติ โข ภิกฺขเว เทสิตํ โว มยา ปราณํ
เทสิโต ปราณคามิมคฺโค ฯ ยํ ภิกฺขเว สตฺถารา กรณียํ สวากานํ
หิเตสิณา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ อูปาทาย กตํ โว ตํ มยา ฯ
เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมูลานิ เอตานิ สุนฺดาการานิ ฯ ฌายถ ภิกฺขเว
มา ปมาทตฺถ มา ปจฺจลา วิปฺปฏิสาริโน อหฺวตฺถ ฯ อยํ โว
อมฺหากํ อนุสาสนีติ ฯ (ยถา อสงฺขตํ วิตฺถาริตํ ตถา วิตฺถาเรตพฺพํ) ฯ

ทฺติโย วคฺโค สมตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

อสงฺขตํ อนตํ อนาคตํ สจฺจณฺจ ปาริ นิปฺปณฺํ สฺสุทฺทสฺส
อชฺชชฺรณฺตํ ๑ ชฺวํ อปโลกินํ อนิทสฺสนํ นิปฺปปฺปณฺจสนฺตํ ฯ
อมตํ ปณฺธิตณฺจ สิวณฺจ เขมํ ตณฺหกฺขโย อจฺจนฺริยณฺจ อพฺภุตํ
อนีติกํ อนีติกธมฺมํ นิพฺพานเมตํ สฺสุคเตน เทสิตํ ฯ

#๑ ม. อชฺชชฺรํ ฯ

สุตฺต สํ. สพฺยตวคฺโค - หน้าที 454

อพฺยาปชฺโณ วิราโค จ สุทฺธิ มุตฺติ อนาถโย
ทีปํ เสนนฺจ ตาณนฺจ สรณฺนฺจ ปฺรายนนฺติ ฯ
อสงฺขตสํยุตฺตํ สมตฺตํ ฯ

อพยากตสัมยุตต์

[๗๕๒] เอกัม สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสุส
 อารามเณ ฯ เตน โข ปน สมเยน เขมา ภิกฺขุณี โกสลสุ
 จาริกํ จรमानา อนฺตรา จ สาวตฺถิ อนฺตรา จ สาเกตํ โตรณวตฺตฺสุมี
 วาสํ อุปคตา โหติ ฯ อถ โข ราชา ปเสนทิโกสลโล
 สาเกตา สาวตฺถิ คจฺจนฺโต อนฺตรา จ สาวตฺถิ อนฺตรา จ สาเกตํ ๑
 โตรณวตฺตฺสุมี เอกเรตฺติवासํ อุปคจฺจติ ๒ ฯ อถ โข ราชา ปเสนทิโกสลโล
 อณฺณตริ ปุริสํ อามนฺเตสิ เอहि ตวํ อมฺโภ ปุริส โตรณวตฺตฺสุมี
 ตถารูปํ สมณฺณ วา พุราหุณฺณ วา ชาน ยมํ อชฺช
 ปยิริปาเสยฺยนฺติ ฯ เอวํ ทเววติ โข โส ปุริโส รณฺโณ ปเสนทิโกสลสุส
 ปฐิสฺสุตฺวา เกวลกปฺปี โตรณวตฺตฺ ๓ อาหิณฺทนฺโต นาทุทส
 ตถารูปํ สมณฺณ วา พุราหุณฺณ วา ยํ ราชานํ ปเสนทิโกสลโล
 ปยิริปาเสยฺย ฯ

[๗๕๓] อทุทสา โข โส ปุริโส เขมํ ภิกฺขุณี โตรณวตฺตฺสุมี
 วาสํ อุปคตํ ทิสฺวาน เยน ราชานํ ปเสนทิโกสลโล เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ ปเสนทิโกสลโล เอกทโวจ นตฺถิ โข เทว
 โตรณวตฺตฺสุมี ตถารูปํ สมณฺณ วา พุราหุณฺณ วา ยํ เทโว
 ปยิริปาเสยฺย ฯ อตฺถิ จ โข เทว เขมา นาม ภิกฺขุณี ตสฺส
 ภควโต สาวิกา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ ตสฺสา โข ปน
 #๑ ม. ย. อนฺตรา จ สาเกตํ อนฺตรา จ สาวตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. อุปคจฺจติ ฯ
 #๓ ม. ย. โตรณวตฺตฺสุมี ฯ

อຍຍຍ ເວັກຄຸຍາໂຣ ກິຕຕິສທຸໂທ ອພຸກຸຄໂຕ ປຣຸຈິຕາ ພຸຍຕຸຕາ
ເມຣາວິນີ ພຸສຸສຸຕາ ຈິຕຕກຕິ ໑ ຄຸລຸຍາຣປຸກິຣາຣາຕິ ຯ ຕໍ ເທໂວ
ປຍິຣຸປາສຕຸຕິ ຯ

[໒໕໔] ອຄ ໂຂ ຣາຣາ ປເສນທິໂກສໂລ ເຍນ ເຂມາ ກິກຸຊຸນີ
ເຕນຸປສຸກມິ ອຸປສຸກມິຕຸວາ ເຂມໍ ກິກຸຊຸນີ ອກິວາເທຕຸວາ ເອກມນຸຕໍ
ນິສິທິ ຯ ເອກມນຸຕໍ ນິສິນຸໂນ ໂຂ ຣາຣາ ປເສນທິໂກສໂລ ເຂມໍ ກິກຸຊຸນີ
ເອຕທໂວຈ ກິ ນຸ ໂຂ ອຍຸເຍ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ
ອພຸຍາຄຕໍ ໂຂ ເອຕໍ ມຸຮາຣາຊ ກຄວຕາ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ
ກິ ປນຍຸເຍ ນ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ ເອຕມຸປິ ໂຂ ມຸຮາຣາຊ
ອພຸຍາຄຕໍ ກຄວຕາ ນ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ ກິ ນຸ
ໂຂ ອຍຸເຍ ໂຫຕິ ຈ ນ ຈ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ
ອພຸຍາຄຕໍ ໂຂ ເອຕໍ ມຸຮາຣາຊ ກຄວຕາ ໂຫຕິ ຈ ນ ຈ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ
ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ ກິ ປນຍຸເຍ ເນວ ໂຫຕິ ນ ນ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ
ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ ເອຕມຸປິ ໂຂ ມຸຮາຣາຊ ອພຸຍາຄຕໍ ກຄວຕາ ເນວ
ໂຫຕິ ນ ນ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ຯ

[໒໕໕] ກິ ນຸ ໂຂ ອຍຸເຍ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ອິຕິ
ປຸກຸຣາ ສມາຣາ ອພຸຍາຄຕໍ ໂຂ ເອຕໍ ມຸຮາຣາຊ ກຄວຕາ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ
ປຣິ ມຣຣາຕິ ວເທສິ ຯ ກິ ປນຍຸເຍ ນ ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ
ອິຕິ ປຸກຸຣາ ສມາຣາ ເອຕມຸປິ ໂຂ ມຸຮາຣາຊ ອພຸຍາຄຕໍ ກຄວຕາ ນ
ໂຫຕິ ຕຣາຄໂຕ ປຣິ ມຣຣາຕິ ວເທສິ ຯ ກິ ນຸ ໂຂ ອຍຸເຍ ໂຫຕິ
#໑ ມ. ຈິຕຕກຕາ ຯ

จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณติ อิติ ปุญฺจา สมานา
อพฺยาคตํ โข เอตํ มหาราช ภควตา โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณติ วเทสิ ฯ ก็ ปนฺยเย เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรี มรณติ อิติ ปุญฺจา สมานา เอตมฺปิ โข
มหาราช อพฺยาคตํ ภควตา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี
มรณติ วเทสิ ฯ โโก นฺ โข อยฺเย เหตุ โโก ปจฺจโย เยนตํ
อพฺยาคตํ ภควตาติ ฯ

[๗๕๖] เตนฺหิ มหาราช ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺฐิจฺฉินฺตุสํมิ ยถา เต
ขเมยฺย ตถา นํ พฺยาคเรยฺยาสี ฯ ตํ ก็ มณฺณสิ มหาราช อตฺถิเต
โกจิ คณฺโโก วา มุทฺธิโก วา สงฺขายโก วา โย ปโหติ คจฺกาย
วาลิกํ คณฺเฑํ เอตฺตกา วาลิกา อิติ วา เอตฺตกาณิ วาลิกสฺตานิ
อิติ วา เอตฺตกาณิ วาลิกสฺสสฺตานิ อิติ วา เอตฺตกาณิ วาลิกสฺตสฺสสฺตานิ
อิติ วาติ ฯ โน เหตํ อยฺเย ฯ อตฺถิ ปนฺ เต โกจิ คณฺโโก
วา มุทฺธิโก วา สงฺขายโก วา โย ปโหติ มหาสมุทฺเท อุกกํ
คณฺเฑํ เอตฺตกาณิ อุกกาพฺุหกาณิ อิติ วา เอตฺตกาณิ อุกกาพฺุหกสฺตานิ
อิติ วา เอตฺตกาณิ อุกกาพฺุหกสฺสสฺตานิ อิติ วา เอตฺตกาณิ
อุกกาพฺุหกสฺตสฺสสฺตานิ อิติ วาติ ฯ โน เหตํ อยฺเย ฯ ตํ กิสุส
เหตุ ฯ มหฺยเย สมุทฺโท คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺุปฺปรีโยคาโหติ ๑ ฯ

[๗๕๗] เอวเมว โข มหาราช เยน รุเปณ ตถาคตํ
#๑ ทฺุปฺปรีโยคาโหติ วา ปาโโจ ฯ

ปลุณปาณโน ปลุณเปย ๑ ตํ รูปํ ตถาคตสฺส ปหีนํ อุจฺฉินฺนํมุถิ
ตถาวตฺถกตํ อนภวํกตํ อายตี อนุปฺปาทมมํ ฯ รูปสงฺขยา วิมุตฺโต
โฆ มหาราช ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโห เสยฺยถาปี
มหาราช ๒ มหาสมุทฺโท ฯ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ ฯ ยาย เวทนาย ตถาคตํ
ปลุณปาณโน ปลุณเปยฺย สา เวทนา ตถาคตสฺส ปหีนา
อุจฺฉินฺนํมุถา ตถาวตฺถกตา อนภวํกตา อายตี อนุปฺปาทมมา ฯ
เวทนาสงฺขยา วิมุตฺโต โฆ มหาราช ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย
ทฺวปฺปรีโยคาโห เสยฺยถาปี มหาราช มหาสมุทฺโท ฯ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติปี น อุเปติ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น
อุเปติ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ ฯ
ยาย สญฺญาตฺถ ตถาคตํ ฯเปฯ ยหิ สงฺขารหิ ตถาคตํ ปลุณปาณโน
ปลุณเปยฺย เต สงฺขารา ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนํมุถา
ตถาวตฺถกตา อนภวํกตา อายตี อนุปฺปาทมมา ฯ สงฺขารสงฺขยา
วิมุตฺโต โฆ มหาราช ตถาคโต คมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโห
เสยฺยถาปี มหาราช มหาสมุทฺโท ฯ โหติ ตถาคโต ปรี
มรณาติปี น อุเปติ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น
#๑ ม. ย. ปลุณปาณโน ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒ ม. ย. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

อุเปติ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ ฯ เยน
วิญญาณน ตถาคตํ ปญญาปยมาโน ปญญเปยฺย ตํ วิญญาณํ
ตถาคตสฺส ปหีนํ อุจฺฉินฺนมุถิ ตถาวตฺถกตํ อนภาวงฺกตํ อายตี
อนุปฺปาทสมฺมํ ฯ วิญญาณสงฺขยา วิมุตฺโต โข มหาราช ตถาคโต
คมภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโห เสยฺยถาปี มหาราช
มหาสมฺมุตฺโต ฯ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ น
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปติ เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปี น อุเปตีติ ฯ อถ โข ราชฯ
ปเสนทิโกสลโล เขมมาย ภิกฺขุณิยา ภาสีติ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา เขมํ ภิกฺขุณี อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๗๕๘] อถ โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโล อปเรน สมเยน เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ
นีสีติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโล ภควนฺตํ
เอตทโวจ กิ นฺุ โข ภนฺเต โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ ฯ
อพฺพยากตํ โข เอตํ มหาราช มยา โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ ฯ
กิ ปน ภนฺเต น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ ฯ เอตมฺปิ โข
มหาราช อพฺพยากตํ มยา น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ ฯ
กิ นฺุ โข ภนฺเต โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี

คฺมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโหติ ฯ

[๗๖๐] เอวเมว โข มหาราช เยน รูปเณ ตถาคคํ
ปฺลฺลวปฺยมาโน ปฺลฺลวเปยฺยํ ตํ รูปํ ตถาคคสฺส ปหีนํ อฺจฺฉินฺนํมฺลํ
ตถาวตฺถกคํ อนภวํกคํ อายตฺตี อฺนุปฺปาททมฺมํ ฯ รูปสงฺขยา
วิมฺุตโต โข มหาราช ตถาคโถ คฺมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโ
เสยฺยถาปปี มหาราช สมฺมทฺโถ ฯ โหติ ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี
น อฺเปติ ฯ น โหติ ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ โหติ
จ น จ โหติ ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ ฯ ยาย
เวทนาย ฯ ยาย สลฺลวาย ฯ เยหิ สงฺขารเอหิ ฯ เยน วิญฺญาณน
ตถาคคํ ปฺลฺลวปฺยมาโน ปฺลฺลวเปยฺยํ ตํ วิญฺญาณํ ตถาคคสฺส
ปหีนํ อฺจฺฉินฺนํมฺลํ ตถาวตฺถกคํ อนภวํกคํ อายตฺตี อฺนุปฺปาททมฺมํ ฯ
วิญฺญาณสงฺขยา วิมฺุตโต โข มหาราช ตถาคโถ
คฺมฺภีโร อปฺปเมยฺโย ทฺวปฺปรีโยคาโห เสยฺยถาปปี มหาราช มหาสมฺมทฺโถ ฯ
โหติ ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ น โหติ
ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปติ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโถ ปรี มรณาทิปี น อฺเปตฺตีติ ฯ

[๗๖๑] อฺจฺฉริยํ ภาณเต อพฺภุคํ ภาณเต ยตฺตร หิ นาม
สคฺคฺชฺช เจว สวีกาย จ อคฺคเณน อคฺคโถ พฺยญฺชเนน พฺยญฺชนํ

ลัสนุทิสฺสติ สเมสฺสติ น วิหยิสฺสติ ๑ ยทิทํ อคฺคปทสฺมี ฯ เอกมิตาหํ
ภนฺเต สมยํ เขมํ ภิกฺขุณี อฺปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ อปฺจุจฺฉี ฯ สปิ
เม อยฺยา เอเตหิ ปเทหิ เอเตหิ พุณฺชเนหิ เอตมตฺถํ พุยาภาสิ
เสยฺยถาปิ ภควา ฯ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺภุตํ ภนฺเต ยตฺร หิ
นาม สตฺถุ เจว สาวิกาย จ อตฺถเนน อตฺโถ พุณฺชเนน พุณฺชนํ
ลัสนุทิสฺสติ สเมสฺสติ น วิหยิสฺสติ ยทิทํ อคฺคปทสฺมี ฯ
หนฺตทานิ มยํ ภนฺเต คจฺฉาม พหุภิกฺขุจา มยํ พหุภริณียาติ ฯ
ยสฺสทานิ ตฺวํ มหาราช กาลํ มลฺลสึตี ฯ อถ โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโ
ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อฺฏฺฐายาสนา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๗๖๒] เอวมเม สฺตํ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาญฺญํ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
อนฺุราโธ ภควโต อวิทุเร อรณฺณกฺกุฎิกายํ วิหริติ ฯ อถ โข
สมฺพพฺพลา อณฺุตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เยนายสฺมา อนฺุราโธ เตนฺุปสงฺกมึสฺสุ
อฺปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อนฺุราเชน สทฺธิ สมนฺุทิสฺสุ
สมฺโมทนิยํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสวเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺทิสฺสุ ฯ
เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข เต อณฺุตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อายสฺมฺนฺตํ
อนฺุราธํ เอตทโวจฺจุ โย โส อาวฺโส อนฺุราธ ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส
ปรมปฺริโส ปรมปตฺติปตฺโต ตํ ตถาคโต อิมสฺสุ จตฺตสฺสุ จาเนสฺสุ
#๑ ม. ย. น วิโรชยิสฺสติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปติ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วาติ ฯ โย โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปุริโส
ปรมปุริโส ปรมปตฺติปตฺโต ตํ ตถาคโต อญฺญตร อิมหิ จตฺตหิ
จानนฺหิ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปติ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
วา น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ ฯ

[๗๖๓] เอวํ วุตฺเต เต อญฺญตฺตติยา ปรีพฺพาชกา आयสฺมนตฺติ
อนุราชํ เอตทโวจฺจ โส จายํ ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสตี อจิริปพฺพชิตो
เถโร วา ปน พาโล อพฺยตฺโตติ ฯ อถ โข เต อญฺญตฺตติยา
ปรีพฺพาชกา आयสฺมนตฺติ อนุราชํ นววาเทน จ พาลวาเทน จ
อปฺสาเทตฺวา อญฺญาสาสนา ปกฺกมึสฺสุ ฯ อถ โข आयสฺมโต อนุราชสฺส
อจิริปกฺกนฺเตสฺสุ อญฺญตฺตติเยสฺสุ ปรีพฺพาชเกสฺสุ เอตทโหสิ สเจ โข มํ
เต อญฺญตฺตติยา ปรีพฺพาชกา อุตฺตริ ปุจฺเจยฺยํ กถํ พฺยากรมาโน
นุ ขวาทํ เตสํ อญฺญตฺตติยานํ ปรีพฺพาชกานํ วุตฺตวาที
เจว ภควโต อสฺสํ น จ ภควนฺตํ อญฺญเตน อพฺภาจิกฺเขยฺยํ
ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรเยยฺยํ น จ โกจิ สหธมฺมิโก วาทานฺนุปาโต
การยฺหํ จานํ อากฺขญฺเยยฺยาติ ฯ

[๗๖๔] อถ โข อายสฺมา อนุราโธ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหิ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข อายสฺมา อนุราโธ ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหํ
ภนฺเต ภควโต อวิหุเร อรณฺณกฺฎิกายํ วิหรามิ ฯ อถ โข ภนฺเต
สมฺพหุลา อณฺณตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา เยนาหํ เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ อุปสงฺกมิตฺวา
มยา สทฺธี สมฺโมทึสฺสุ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
วีสารเตตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหึสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ นินฺนนา โข ภนฺเต
เต อณฺณตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา มํ เอตทโวจฺจ โย โส อาวุโส
อนุราธ ตถาคโต อุตฺตมปริโส ปรมปริโส ปรมปตฺติปตฺโต ตํ
ตถาคโต อิมสฺสุ จตฺตฺสฺ จาเนสฺสุ ปญฺญาปยมาโน ปญฺณเปติ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ ฯ เอวํ วุตฺโตหํ ภนฺเต เต
อณฺณตฺตฺถิเย ปริพฺพาชเก เอตทโวจฺจ โย โส อาวุโส ตถาคโต
อุตฺตมปริโส ปรมปริโส ปรมปตฺติปตฺโต ตํ ตถาคโต อณฺณตฺตร
อิมหิ จตฺตฺหิ จาเนหิ ปญฺญาปยมาโน ปญฺณเปติ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วาติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภนฺเต เต อณฺณตฺตฺถิยา
ปริพฺพาชกา มํ เอตทโวจฺจ โส จายํ ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสตี
อจฺริปฺพชฺชิตฺโต เถโร วา ปน พาโล อพฺยตฺโตติ ฯ อถ โข มํ
ภนฺเต เต อณฺณตฺตฺถิยา ปริพฺพาชกา นววาเทน จ พาลวาเทน

จ อปฺสาเทตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกมํีสฺส ฯ ตสฺส มยฺหิ ฆนฺเต
อจฺริปกฺกนฺเตสฺส เตสฺส อณฺณตฺตฺติเยสฺส ปรีพฺพาชเกสฺส เอตทโหสิ สเจ
โฆ มํ เต อณฺณตฺตฺติยา ปรีพฺพาชกา อุตฺตริ ปุจฺเจยฺยํ กถิ
พฺยากรมาโน นฺน ขฺวาทิ เตสํ อณฺณตฺตฺติยานํ ปรีพฺพาชกานํ วุตฺตวาที
เจว ฆควโต อสฺสํ น จ ฆควนฺตํ อฏฺฐเตน อพฺภาจิกฺขเยยฺยํ
ธมฺมสฺส จานฺนธมฺมํ พฺยากรเยยฺยํ น จ โกจฺจิ สหฺมมํโก วาทานุปาโต
การยฺหิ จานํ กจฺเจยฺยตาติ ฯ

[๗๖๕] ตํ กิ มณฺณลลิติ อนฺนุราธ รุปี นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ
อนิจฺจํ ฆนฺเต ฯ ยิ ปนฺนานิจฺจํ ทฺกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ
ทฺกขํ ฆนฺเต ฯ ยิ ปนฺนานิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามธมฺมํ กถฺลํ นฺน
ตํ สมนฺนุปลฺลิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม อตฺตฺตาติ ฯ
โน เหนติ ฆนฺเต ฯ เวทนา นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯเปฯ
สญฺญา ฯ สขฺขารา ฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ
ฆนฺเต ฯ ยิ ปนฺนานิจฺจํ ทฺกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺกขํ
ฆนฺเต ฯ ยิ ปนฺนานิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามธมฺมํ กถฺลํ นฺน ตํ
สมนฺนุปลฺลิตฺตํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม อตฺตฺตาติ ฯ
โน เหนติ ฆนฺเต ฯ

[๗๖๖] ตสฺมาติห อนฺนุราธ ยงฺกิลฺลิจิ รุปี อตีตฺตานากตปจฺจุปฺปนฺนํ
อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สฺขมํ วา หีนํ วา
ปณฺตีตํ วา ยิ ทฺเวร สนฺตฺติเก วา สพฺพํ รุปี เหนติ มม เนโสหฺมสฺสมิ

น เมโส อตฺตาทิ ฯ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพฺพิ ฯ
ยา กาจิ เวทนา อตฺตานาคตฺปจฺจูปฺปนฺนา ฯ ยา กาจิ สลฺยา ฯ ये
เกจิ สงฺขารา ฯ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณं อตฺตานาคตฺปจฺจูปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ
วา พหิทฺธา वा โอพาริกं वा สุขุมं वा หีนं वा ปณฺตี वा ยํ
ทฺูเร สนฺตฺิเก वा สพฺพิ วิญฺญาณं เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ
น เมโส อตฺตาทิ ฯ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพฺพิ ฯ
เอวํ ปสฺสํ อนุรธา สุตฺวา อริยสาวกโ รูปสฺมีปี นินฺพฺพินฺทติ
เวทนายปี นินฺพฺพินฺทติ สลฺยาปี นินฺพฺพินฺทติ สงฺขาราเสปี นินฺพฺพินฺทติ
วิญฺญาณสฺมีปี นินฺพฺพินฺทติ นินฺพฺพินฺทํ วิรชฺชติ วิราคา วิมฺจฺจติ ฯ
วิมฺจฺจตฺสฺมี วิมฺจฺจตฺมิตฺติ ฌาณं โหติ ฯ จีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ กรรมิยํ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ ฯ

[๗๖๗] ตํ ก็ มลฺยสฺสิ อนุรธา รูปํ ตถาคโตติ สมฺนุสฺสสฺสีติ ฯ
โน เหตํ ฆนฺเต ฯ เวทนํ ตถาคโตติ สมฺนุสฺสสฺสีติ ฯ โน
เหตํ ฆนฺเต ฯ สลฺยํ ตถาคโตติ สมฺนุสฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ
ฆนฺเต ฯ สงฺขารา ตถาคโตติ สมฺนุสฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ
วิญฺญาณํ ตถาคโตติ สมฺนุสฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ

[๗๖๘] ตํ ก็ มลฺยสฺสิ อนุรธา รูปสฺมี ตถาคโตติ สมฺนุ-
สฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ อลฺยตฺร รุปา ตถาคโตติ สมฺนุ-
สฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ เวทนาย ตถาคโตติ สมฺนุ-
สฺสสฺสีติ ฯ โน เหตํ ฆนฺเต ฯ อลฺยตฺร เวทนาย ฯ เป ฯ

สณฺณาย ๆเปฯ อณฺณตฺร สณฺณาย ๆเปฯ สงฺขารสฺสุ ๆเปฯ
อณฺณตฺร สงฺขารหิ ๆเปฯ วิญฺญาณสฺมี ตถาคโตติ สมนฺุปลสฺสตีติ ฯ
โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ อณฺณตฺร วิญฺญาณา ตถาคโตติ
สมนฺุปลสฺสตีติ ฯ โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ

[๗๖๕] ตํ ก็ มณฺุณสิ อนุรธา รุปี เวทนี สณฺุณํ สงฺขาร
วิญฺญาณํ ตถาคโตติ สมนฺุปลสฺสตีติ ฯ โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ

[๗๗๐] ตํ ก็ มณฺุณสิ อนุรธา ยํ โส อรูปี อเวทโน อสณฺุณิ
อสงฺขาริ อวิญฺญาโน ตถาคโตติ สมนฺุปลสฺสตีติ ฯ โน เหนฺติ
ฆนฺเต ฯ เอตฺถ จ เต อนุรธา ทิฏฺฐเจ ว ฆมฺเม สจฺจโต ๑ วา
ตถโต วา อนุปลพฺุภิกฺขมาโน กุลฺลํ นฺุ เต ตํ เวยฺยากรณํ โย
โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปริโส ปรมฺุปริโส ปรมฺุปตฺติปตฺติ
ตํ ตถาคโต อณฺุณตฺริเมหิ จตฺตฺหิ จานฺุหิ ปณฺุณายมาโน ปณฺุณเปติ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺุติ วา ๆเปฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณฺุติ วาติ ฯ โน เหนฺติ ฆนฺเต ฯ สาธุ สาธุ
อนุรธา ปุพฺุเพ จาหํ อนุรธา เอตฺรหิ จ พุทฺุขณฺุเจว ปณฺุณเปมิ
พุทฺุขสฺส จ นีโรชนฺุติ ฯ พุติยํ ฯ

[๗๗๑] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สาริปฺุตฺโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺุจฺุโต ๒ พาราณสิยํ วิหรนฺุติ อสิปตฺเน มิกทาเย ฯ อถ โข อายสฺมา
#๑ ม. สจฺจโต เถตฺโต ตถาคโต อนุปลพฺุภิกฺขมาโน ฯ ๒ ม. ย. มหาโกฏฺุจฺุโก ฯ
#เอวมฺุปริปี ฯ

มหาโกฏฐิตโต สายณหสมย์ ปฐิสลุตานา วุฏฐิตโต เยนายสุมา
สาริปุตโต เตนุปลงกมิ อุปสงกมิตวา อายสมตา สาริปุตเตน
สทฐี สมฺโมติ สมฺโมทนิยํ กถํ สาราณียํ วิตีสारेตฺวา เอกมนฺตํ
นีสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสุมา มหาโกฏฐิตโต อายสมมนฺตํ
สาริปุตฺตํ เอตทวโจ ก็ นุ โข อาวุโส สาริปุตฺตโต โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติ ฯ อพฺยากตํ โข เอตํ อาวุโส ภควตา โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ ก็ ปนาวุโส น โหติ ตถาคโต ปริ
มรณาติ ฯ เอตมฺปิ โข อาวุโส อพฺยากตํ ภควตา น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ ก็ นุ โข อาวุโส โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ อพฺยากตํ โข เอตํ อาวุโส
ภควตา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ ก็
ปนาวุโส เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ
เอตมฺปิ โข อาวุโส อพฺยากตํ ภควตา เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ ก็ นุ โข อาวุโส โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติ อิติ ปุณฺณโจ สมานอ อพฺยากตํ โข เอตํ อาวุโส
ภควตา โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วเทสิ ฯเปฯ ก็ ปนาวุโส
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ อิติ ปุณฺณโจ
สมานอ เอตมฺปิ โข อาวุโส อพฺยากตํ ภควตา เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วเทสิ ฯ โโก นุ โข อาวุโส
เหตุ โโก ปจฺจโย เยนตํ ๑ อพฺยากตํ ภควตาติ ฯ

#๑ ยู. เยน ตํ ฯ เอวมฺปริปิ ฯ

[๗๗๒] โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ โข อาวุโส รูปกตเมตํ ฯ
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ รูปกตเมตํ ฯ โหติ จ น จ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ รูปกตเมตํ ฯ เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ รูปกตเมตํ ฯ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ โข อาวุโส เวทนาคตเมตํ ฯ น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ เวทนาคตเมตํ ฯ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ เวทนาคตเมตํ ฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ เวทนาคตเมตํ ฯ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
โข อาวุโส สญฺญาคตเมตํ ฯ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
สญฺญาคตเมตํ ฯ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
สญฺญาคตเมตํ ฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ
สญฺญาคตเมตํ ฯ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ โข อาวุโส
สงฺขารกตเมตํ ฯ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ สงฺขารกตเมตํ ฯ
โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ สงฺขารกตเมตํ ฯ
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ สงฺขารกตเมตํ ฯ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ โข อาวุโส วิญฺญาณกตเมตํ ฯ
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วิญฺญาณกตเมตํ ฯ โหติ จ น
จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วิญฺญาณกตเมตํ ฯ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วิญฺญาณกตเมตํ ฯ อัย โข
อาวุโส เหตุ อัย ปจฺจโย เยนตํ อพฺยาคตํ ภควตาติ ฯ ตติยํ ฯ

[๗๗๓] เอก์ สมย์ อายสุมา จ สาริปุโต อายสุมา จ
มหาโกฏจโต พาราณสีย วิหรนติ อีสิปตเน มิคทาเย ฯเปฯ
สาเยว ปุจณา ฯ โค นุ โข อาวุโส เหตุ โค ปุจโย เยนต์
อพยาคต์ ภควตาคี ฯ

[๗๗๔] รูป โข อาวุโส อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ รูปสมุทย์
อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ รูปนิโรธ อชานโต อปสฺสโต
ยถากุต์ รูปนิโรธคามินีปฏิปท อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส โหติ ฯ น โหติ ตถาคโต ปริ
มรณาคีปิสฺส โหติ ฯ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส
โหติ ฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส
โหติ ฯ เวทนี ฯ สลณฺ ฯ สงฺขาร ฯ วิญฺญาณ อชานโต อปสฺสโต
ยถากุต์ วิญฺญาณสมุทย์ อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ วิญฺญาณนิโรธ
อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏิปท
อชานโต อปสฺสโต ยถากุต์ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส
โหติ ฯ น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส โหติ ฯ โหติ
จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส โหติ ฯ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาคีปิสฺส โหติ ฯ

[๗๗๕] รูปญจ โข อาวุโส ชานโต ปสฺสโต ยถากุต์ รูปสมุทย์
ชานโต ปสฺสโต ยถากุต์ รูปนิโรธ ชานโต ปสฺสโต ยถากุต์
รูปนิโรธคามินีปฏิปท ชานโต ปสฺสโต ยถากุต์ โหติ ตถาคโต

ปริ มรณาติปัสส น โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส น โหติ น เวทนี ๗ สญญี ๗ สงฺขาร๑ ๗
วิญญาณํ ชานโต ปัสสโต ยถากุตํ วิญญาณสมุทฺธิ ชานโต
ปัสสโต ยถากุตํ วิญญาณนิโรธํ ชานโต ปัสสโต ยถากุตํ
วิญญาณนิโรธคามินีปฏิปทํ ชานโต ปัสสโต ยถากุตํ โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติปัสส น โหติ ๗ น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส
น โหติ ๗ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส
น โหติ ๗ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส
น โหติ ๗ อัย โข อาวุโส เหตุ อัย ปจฺจโย เยเนตํ อพฺยาคตํ
ภควตาทิ ๗ จตุตฺถํ ๗

[๗๗๖] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺฐิตฺตํ พาราณสียํ วิหรนฺติ อิติปตฺเน มิกทาเย ๗เป๗
สาเยว ปุจฺฉา ๗ โก นฺ โข อาวุโส เหตุ โก ปจฺจโย เยเนตํ
อพฺยาคตํ ภควตาทิ ๗

[๗๗๗] รูเป โข อาวุโส อวิกตฺรากลฺส อวิกตจฺจนฺทสฺส อวิกต-
เปมสฺส อวิกตปิปาสสฺส อวิกตปริพาหสฺส อวิกตตณฺหสฺส โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส โหติ ๗ เวทนาย ๗ สญฺญาเย ๗
สงฺขาร๑ ๗ วิญญาณํ อวิกตฺรากลฺส อวิกตจฺจนฺทสฺส อวิกตเปมสฺส
อวิกตปิปาสสฺส อวิกตปริพาหสฺส อวิกตตณฺหสฺส โหติ ตถาคโต

ปริ มรณาติปัสส โหติ ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติปัสส โหติ ฯ

[๗๗๘] รูเป จ โข อาวุโส วิคตราคสฺส ฯเปฯ เวทนาย ฯ
สญฺญา ย สงฺขารेषุ ฯ วิญญาณ วิคตราคสฺส วิคตจฺจนฺทสฺส
วิคตเปมสฺส วิคตปิปาสสฺส วิคตปริพาหสฺส วิคตตณฺหสฺส โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส น โหติ ฯเปฯ เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปัสส น โหติ ฯ อัย โข อาวุโส
เหตุ อัย ปจฺจโย เยเนตฺ อพฺยาคตํ ภควตาติ ฯ ปณฺจมํ ฯ

[๗๗๙] เอกํ สมยํ อายุสฺมา จ สาริปฺพุโต อายุสฺมา จ มหาโกฏฺฐิตो
พาราณสียํ วิหรนฺติ อสิปตเน มิคทาเย ฯ อถ โข
อายุสฺมา สาริปฺพุโต สายณฺหสมยํ ปฏฺฐิสลฺลانا วุฏฺฐิตो
เขนายสฺมา มหาโกฏฺฐิตो เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายุสฺมตา
มหาโกฏฺฐิตเณ สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายุสฺมา สาริปฺพุโต
อายุสฺมนฺตํ มหาโกฏฺฐิตํ เอตทโวจ กิ นฺ โข อาวุโส มหาโกฏฺฐิตา
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯเปฯ กิ ปนาวุโส เนว
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ อิติ ปุฏฺฐโห สฺมาโน
เอตมฺปิ โข อาวุโส อพฺยาคตํ ภควตา เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาติ วเทสิ ฯ โก นฺ โข อาวุโส เหตุ โภ
ปจฺจโย เยเนตฺ อพฺยาคตํ ภควตาติ ฯ

[๗๘๐] รูปารามสฺส โข อวฺโส รูปตสฺส รูปสมมุทิตสฺส รูปนิโรธํ
อชานโต อปสฺสโต ยถากฺกํ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส
โหติ ฯ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ฯ โหติ
จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ฯ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ฯ เวทนารามสฺส
โข อวฺโส เวทนารตสฺส เวทนาสมมุทิตสฺส เวทนานิโรธํ อชานโต
อปสฺสโต ยถากฺกํ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ฯ เปฯ
สญฺจารามสฺส โข อวฺโส ฯ สงฺขารารามสฺส โข อวฺโส ฯ
วิญฺเณารามสฺส โข อวฺโส วิญฺเณารตสฺส วิญฺเณสมมุทิตสฺส
วิญฺเณนิโรธํ อชานโต อปสฺสโต ยถากฺกํ โหติ ตถาคโต ปรี
มรณาติปิสฺส โหติ ฯ เปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ฯ

[๗๘๑] น รูปารามสฺส โข อวฺโส น รูปตสฺส น รูปสมมุทิตสฺส
รูปนิโรธํ ชานโต ปสฺสโต ยถากฺกํ โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ฯ เปฯ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ฯ น เวทนารามสฺส โข
อวฺโส ฯ น สญฺจารามสฺส โข อวฺโส ฯ น สงฺขารารามสฺส
โข อวฺโส ฯ น วิญฺเณารามสฺส โข อวฺโส น วิญฺเณารตสฺส
น วิญฺเณสมมุทิตสฺส วิญฺเณนิโรธํ ชานโต ปสฺสโต
ยถากฺกํ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ฯ น โหติ

ตถาคโต ๗เป๗ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส
น โหติ ๗ อยมปี ๑ โข อาวุโส เหตุ อัย ปัจจโย
เยเนตฺ อพฺยากตํ ภควตาทิ ๗

[๑๘๒] สียา ปนาวุโส อญฺโฬปี ปริยาโย เยน ปริยาเยเนตฺ ๒
อพฺยากตํ ภควตาทิ ๗ สียา อาวุโส ๗ ภวารามสุส โข อาวุโส
ภวรรตสุส ภวสมมุทิตสุส ภวนิโรธํ อชานโต อปฺสุสโต ยถาภูตํ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส โหติ ๗

[๑๘๓] น ภวารามสุส โข อาวุโส น ภวรรตสุส น ภวสมมุทิตสุส
ภวนิโรธํ ชานโต ปฺสุสโต ยถาภูตํ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส
น โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี
มรณาติปิสุส น โหติ ๗ อยมปี โข อาวุโส ปริยาโย เยนตํ
อพฺยากตํ ภควตาทิ ๗

[๑๘๔] สียา ปนาวุโส อญฺโฬปี ปริยาโย เยนตํ อพฺยากตํ
ภควตาทิ ๗ สียา อาวุโส ๗ อุปาทานรามสุส โข อาวุโส อุปาทานรตสุส
อุปาทานสมมุทิตสุส อุปาทานนิโรธํ อชานโต อปฺสุสโต ยถาภูตํ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส โหติ ๗เป๗ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสุส โหติ ๗

[๑๘๕] น อุปาทานรามสุส โข อาวุโส น อุปาทานรตสุส
น อุปาทานสมมุทิตสุส อุปาทานนิโรธํ ชานโต ปฺสุสโต ยถาภูตํ
#๑ ม. ยู. อัย โข ๗ ๒ ม. เยนตํ ๗ ยู. เยน เอตํ ๗

โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ๗เป๗ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ๗ อยมปิ โข
อาวุโส ปริยาโย เยเนตฺ อพฺยากตํ ภควตาคิ ๗

[๗๘๖] สียา ปนาวุโส อญฺโฆปิ ปริยาโย เยเนตฺ อพฺยากตํ
ภควตาคิ ๗ สียา อาวุโส ๗ ตณฺหารามสฺส โข อาวุโส ตณฺหารตสฺส
ตณฺหาสมมุทิตสฺส ตณฺหานิโรธํ อชานโต อปฺสฺสโต ยถาภูตํ
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส โหติ ๗

[๗๘๗] น ตณฺหารามสฺส โข อาวุโส น ตณฺหารตสฺส น
ตณฺหาสมมุทิตสฺส ตณฺหานิโรธํ ชานโต ปฺสฺสโต ยถาภูตํ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ๗เป๗ เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิสฺส น โหติ ๗ อยม โข อาวุโส
ปริยาโย เยเนตฺ อพฺยากตํ ภควตาคิ ๗ สียา ปนาวุโส อญฺโฆปิ
ปริยาโย เยเนตฺ อพฺยากตํ ภควตาคิ ๗ เอตฺถทานิ อาวุโส
สาริปฺพุตฺต อิตฺถ อุตฺตริ กิ อิจฺฉสิ ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตสฺส อาวุโส
สาริปฺพุตฺต ภิกฺขุโน วตฺตํ ๑ นตฺถิ ปญฺญาปนาयाติ ๗ ฉญฺจ ๗

[๗๘๘] อถ โข วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพาชโก เยนายสฺมา
มหาโมคฺคัลลาโน เตนุปฺสงฺกมิ อฺปฺสงฺกมิตฺวา आयสฺมตฺมา มหาโมคฺคัลลาเนน
สทฺฐิ สมฺโมทิ สมฺโมทนียํ กถิ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีติ ๗ เอกมฺนตฺตํ นิสฺสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพาชโก
#๑ ม. ย. วฏฺฏี ๗

[๗๘๕] โโก นุ โข โโก โมคคูลาน เหตุ โโก ปจฺจโยเยน
 อญฺติตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ ปุณฺณานํ เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ
 สสฺสโต โลโกติ วา อสสฺสโต โลโกติ วา อนฺตวา โลโกติ วา
 อนนฺตวา โลโกติ วา ตํ ชีวํ ตํ สรฺรณฺติ วา อญฺณํ ชีวํ อญฺณํ
 สรฺรณฺติ วา โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา น โหติ ตถาคโต
 ปริ มรณาติ วา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ
 วา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา ฯ โโก ปน
 โโก โมคคูลาน เหตุ โโก ปจฺจโยเยน สมณฺสฺส โคตมฺสฺส เอวํต
 ปุณฺณสฺส น เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ สสฺสโต โลโกติปิ อสสฺสโต
 โลโกติปิ อนฺตวา โลโกติปิ อนนฺตวา โลโกติปิ ตํ ชีวํ ตํ สรฺรณฺติปิ
 อญฺณํ ชีวํ อญฺณํ สรฺรณฺติปิ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปิ น
 โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปิ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ
 มรณาติปิ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติปิติ ฯ

[๗๕๐] อญฺติตฺติยา จ ๑ โข วจฺจ ปริพฺพาชกา จกฺขุ เอตํ
 มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสนฺติ ฯเปฯ ชีวํ
 เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสนฺติ ฯเปฯ
 มนํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนฺุปฺสฺสนฺติ ฯ
 ตสฺมา อญฺติตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ ปุณฺณานํ เอวํ เวยฺยากรณํ
 โหติ สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปริ มรณาติ วา ฯ ตถาคโต จ โข วจฺจ อรหํ สมนฺาสมฺพุทฺโธ
 #๑ ม. จสทุโท นตฺถิ ฯ

จกขุ เนตัมม เนโสมสุมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯเปฯ
ชีวหิ เนตัมม เนโสมสุมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯเปฯ
มนัม เนตัมม เนโสมสุมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯ
ตสฺมา ตถาคตสฺส เอวํ ปุณฺณสฺส น เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ สสฺสโต
โลโกติปิ ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาตีปีติ ฯ

[๗๕๑] อถ โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก อญฺญาเยนา เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนีเย
กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมนตฺตํ นิสฺสีทิตฺติ ฯ เอกมนตฺตํ นิสฺสินฺโน
โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนตฺตํ เอตทวโจ กิ นุ โข โภ
โคตม สสฺสโต โลโกติ ฯ อพฺยาคตฺติ โข เอตํ วจฺจ มยา สสฺสโต
โลโกติ ฯเปฯ กิ ปน โภ โคตม เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปริ มรณาตี ฯ เอตมปิ โข วจฺจ อพฺยาคตฺติ มยา เนว
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาตี ฯ โภ นุ โข โภ
โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน อญฺญตฺติคฺคิยาณํ ปริพฺพาชกาณํ เอวํ
ปุณฺณานํ เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ
เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาตี วา ฯ โภ ปน
โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน โภโต โคตมสฺส เอวํ ปุณฺณสฺส
น เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ สสฺสโต โลโกติปิ ฯเปฯ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาตีปีติ ฯ

[๗๕๒] อญฺญตฺติคฺคิยา โข วจฺจ ปริพฺพาชกา จกขุ เอตัมม

เอโสหมสมิ เอโส เม อตตาดิ สมนุปลสฺสนฺติ ฯเปฯ ชิวหิ เอตํ
 มม เอโสหมสมิ เอโส เม อตตาดิ สมนุปลสฺสนฺติ ฯเปฯ มนํ
 เอตํ มม เอโสหมสมิ เอโส เม อตตาดิ สมนุปลสฺสนฺติ ฯ ตสฺมา
 อญฺญตฺติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ ปุญฺ्ञานํ เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ
 สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
 ปรี มรณาติ วา ฯ ตถาคโต จ โข วจฺจ อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ
 จกฺขุ เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯเปฯ
 ชิวหิ เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯเปฯ
 มนํ เนตํ มม เนโสหมสมิ น เมโส อตตาดิ สมนุปลสฺสตี ฯ
 ตสฺมา ตถาคตสฺส เอวํ ปุญฺ्ञสฺส น เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ
 สสฺสโต โลโกติปิ อสสฺสโต โลโกติปิ อนนฺตวา โลโกติปิ อนนฺตวา
 โลโกติปิ ตํ ชิวํ ตํ สรริณฺตีปิ อญฺญํ ชิวํ อญฺญํ สรริณฺตีปิ
 โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิ
 โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิ เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติปิติ ฯ

[๗๕๗] อจฺฉริยํ โภ โคตม อพฺภุตํ โภ โคตม ยตฺร หิ
 นาม สตฺถุ จ สวากฺสฺส จ อตฺถเนน อตฺถิโน พุชฺชเนน พุชฺชชนํ
 สํสนฺทิสฺสตี สเมสฺสตี น วิหายิสฺสตี ๑ ยทิตํ อคฺคปทสฺมี ฯ อิทานานํ
 โภ โคตม สมณํ มหาโมคฺคัลลานํ อุปสงฺกमितฺวา เอตมตฺถํ
 อปฺปจฺฉี สมโณปิ เม มหาโมคฺคัลลาโน เอเตหิ ปเทหิ เอเตหิ
 #๑ ม. น วิโรชยิสฺสตี ฯ

พยุชเนหิ เอตมตถิ ๑ พุยาภาสิ เสยฺยถาปี ภว โคตโม ฯ อจฺจริยิ
โก โคตม อพฺภุตติ โภ โคตม ยตฺร หิ นาม สตฺถุ จ
สวากสฺส จ อตฺถเนน อตฺถโถ พยุชเนน พยุชนํ สํสนฺทิสฺสตี
สเมสฺสตี น วิหยิสฺสตี ยทิตฺถิ อุกคปทสฺมินฺตี ฯ สตฺตมํ ฯ

[๗๕๔] อถ โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺถิ สมฺโมทนียิ กถิ
สวาราณียิ วิตฺติสวเรตฺวา เอกมฺนตฺติ นิสิตฺถิ ฯ เอกมฺนตฺติ นิสินฺโน โข
วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตฺติ เอตทโวจ กิ นฺุ โข โภ โคตม
สสฺสโต โลโกตี ฯ อพฺยาถตฺติ โข เอตฺติ วจฺจ มยา สสฺสโต
โลโกตี ฯเปฯ กิ ปน โภ โคตม เนว โหตี น น โหตี
ตถาคโต ปริ มรณฺาตี ฯ เอตมฺปิ โข วจฺจ อพฺยาถตฺติ มยา
เนว โหตี น น โหตี ตถาคโต ปริ มรณฺาตี ฯ โภ นฺุ โข
โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน อณฺฺตติตฺถิยานิ ปริพฺพาชกานิ
เอวํ ปุณฺฺจจํ เอวํ เวยฺยากรณิ โหตี สสฺสโต โลโกตี วา ฯเปฯ
เนว โหตี น น โหตี ตถาคโต ปริ มรณฺาตี วา ฯ โภ ปน
โภ โคตม เหตุ โภ ปจฺจโย เยน โภโต โคตมสฺส เอวํ
ปุณฺฺจจสฺส น เอวํ เวยฺยากรณิ โหตี สสฺสโต โลโกตีปิ ฯเปฯ
เนว โหตี น น โหตี ตถาคโต ปริ มรณฺาตีปิติ ฯ

[๗๕๕] อณฺฺตติตฺถิยา โข วจฺจ ปริพฺพาชกา รูปิ อตฺตโต
สมนุสฺสนฺตี รูปวณฺตฺติ วา อตฺตทานิ อตฺตนิ วา รูปิ รูปสฺมี วา
#๑ ม. ตมตถิ ฯ

อตุตตานํ ฯ เวทนํ อตุตโต สมนุปลฺลสฺสนฺติ ฯเปฯ สลฺยํ สงฺขาร
วิญฺญาณํ อตุตโต สมนุปลฺลสฺสนฺติ วิญฺญาณวณฺตํ วา อตุตตานํ
อตุตฺตนิ วา วิญฺญาณํ วิญฺญาณสฺมี วา อตุตตานํ ฯ ตสฺมา
อณฺุตฺตติถิยานํ ปริพฺพชกานํ เอวํ ปุญฺจจานํ เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ
สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วา ฯ ตถาคโต จ โข วจฺจ อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ
น รูปํ อตุตโต สมนุปลฺลสฺสตี น รูปวณฺตํ วา อตุตตานํ น อตุตฺตนิ
วา รูปํ น รูปสฺมี วา อตุตตานํ น เวทนํ อตุตโต สมนุปลฺลสฺสตี ฯเปฯ
น สลฺยํ ฯ น สงฺขาร ฯ น วิญฺญาณํ อตุตโต สมนุปลฺลสฺสตี
น วิญฺญาณวณฺตํ วา อตุตตานํ น อตุตฺตนิ วา วิญฺญาณํ น
วิญฺญาณสฺมี วา อตุตตานํ ฯ ตสฺมา ตถาคตสฺส เอวํ ปุญฺจสฺส
น เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ สสฺสโต โลโกติปิ ฯเปฯ เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาตีปิติ ฯ

[๗๕๖] อถ โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพชโก อญฺจายาสนา
เขนายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน เตนุปลฺลสฺงมิ อฺปฺลสฺงมิตฺวา อายสฺมตา
มหาโมคฺคัลลาเนน สพุทฺธี สมนฺโมทึ สมนฺโมทนิยฺยํ กถํ สาราณียฺยํ
วิตฺติสารถฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต
ปริพฺพชโก อายสฺมณฺตํ มหาโมคฺคัลลานํ เอตทโวจ กึ นฺ โข
โก โมคฺคัลลาน สสฺสโต โลโกติ ฯ อพฺุยาคตํ โข เอตํ วจฺจ
ภควตา สสฺสโต โลโกติ ฯเปฯ กึ ปน โภ โมคฺคัลลาน

เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ ฯ เอตมปิ โข
วจฺจ อพฺยาคํ ภาควตา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ
มรณาติ ฯ โก นฺ โข โภ โมกฺคตฺถาน เหตุ โภ ปจฺจโย
เยน อณฺฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ ปุณฺฺณานํ เอวํ เวยฺยากรณํ
โหติ สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติ วา ฯ โภ ปน โภ โมกฺคตฺถาน เหตุ โภ ปจฺจโย
เยน สมณฺสสฺส โคตมสฺส เอวํ ปุณฺฺจสฺส น เอวํ เวยฺยากรณํ
โหติ สสฺสโต โลโกติปิ ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติปิติ ฯ

[๗๕๗] อณฺฺตติตฺถิยา โข วจฺจ ปริพฺพาชกา รูปี อตฺตโต
สมนฺฺปสฺสนฺฺติ รูปวนฺฺตํ วา อตฺตานํ อตฺตนิ วา รูปี รูปสฺมี วา
อตฺตานํ ฯ เวทนํ อตฺตโต สมนฺฺปสฺสนฺฺติ ฯเปฯ สณฺฺณํ ฯ สงฺขารे ฯ
วิญฺญานํ อตฺตโต สมนฺฺปสฺสนฺฺติ วิญฺญานวนฺฺตํ วา อตฺตานํ
อตฺตนิ วา วิญฺญานํ วิญฺญานสฺมี วา อตฺตานํ ฯ ตสฺมา
อณฺฺตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ ปุณฺฺณานํ เอวํ เวยฺยากรณํ โหติ
สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ
มรณาติ วา ฯ ตถาคโต จ โข วจฺจ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ น
รูปี อตฺตโต สมนฺฺปสฺสตี น รูปวนฺฺตํ วา อตฺตานํ น อตฺตนิ วา
รูปี น รูปสฺมี วา อตฺตานํ ฯ น เวทนํ อตฺตโต สมนฺฺปสฺสตี ฯเปฯ
น สณฺฺณํ ฯ น สงฺขารे ฯ น วิญฺญานํ อตฺตโต สมนฺฺปสฺสตี น

โคตม ทิวธานี ปุริมตรานิ สมพหุลานํ อญตติตถิยานํ ๑
สมณพราหมณปริพพาชกานํ กุตุหลสาลาอํ สนนีสินฺหานํ สนนิปตฺตานํ
อยมนฺตรากถา อุทปาที อัย โข ปุโรโณ กสฺสโป สงฺฆี เจว
คณิ จ คณาจริโย จ ฉาโต ยสฺสสี ติตฺถกโร สารุสมฺมโต
พหุชนสฺส โส ๒ สวากํ อพุกตฺตํ กาลกตํ อุปตฺตีสฺส พุยากโรติ
อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโน อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโนติ ฯ โยปีสฺส
สวากอ อุตฺตมปุริโส ปรมปุริโส ปรมปตฺติปตฺโต ตมฺปิ สวากํ
อพุกตฺตํ กาลกตํ อุปตฺตีสฺส พุยากโรติ อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโน
อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโนติ ฯ อยมฺปิ โข มกฺขลิติ โคสาโล ฯ
อยมฺปิ โข นิคฺคโร นากฺกปฺตฺโต ฯ อยมฺปิ โข สลฺยโย ๓
เวลฺลภฺตฺตํ อยมฺปิ โข ปกฺโข กจฺจาโน ๔ ฯ อยมฺปิ โข อชิโต
เกสภมฺพโล สงฺฆี เจว คณิ จ คณาจริโย จ ฉาโต ยสฺสสี
ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส โสปี สวากํ อพุกตฺตํ กาลกตํ
อุปตฺตีสฺส พุยากโรติ อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโน อสุ อมฺตร
อุปฺปนฺโนติ ฯ โยปีสฺส สวากอ อุตฺตมปุริโส ปรมปุริโส ปรมปตฺติปตฺโต
ตฺปิ สวากํ อพุกตฺตํ กาลกตํ อุปตฺตีสฺส พุยากโรติ
อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโน อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโนติ ฯ อยมฺปิ โข
สมโณ โคตโม สงฺฆี เจว คณิ จ คณาจริโย จ ฉาโต
ยสฺสสี ติตฺถกโร สารุสมฺมโต พหุชนสฺส โสปี สวากํ อพุกตฺตํ
กาลกตํ อุปตฺตีสฺส พุยากโรติ อสุ อมฺตร อุปฺปนฺโน อสุ
#๑ ม. ย. นานาตติตถิยานํ ฯ ๒ ม. ย. โสปี ฯ ๓ ม. สลฺยโย ฯ ๔ ย. ปกฺโข
#กจฺจาโน ฯ

อมุตร อุปปนโนติ ฯ โย จ ขวสส ๑ สาวโก อุตตมปุริโส ฯ เป
อสฺ อมุตร อุปปนโน อสฺ อมุตร อุปปนโนติ ฯ อปีจ โข
นํ เอวํ พุยากโรติ อจฺเจชฺชิตฺ ตณฺหํ วิวตฺตยิ สลฺโยชนํ
สมฺมามาณาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทฺกฺขสฺสาติ ฯ ตสฺส มยฺหํ โภ
โคตม อหฺูเทว กงฺขา อหฺู วิจิจฺจณา กถณฺหิ ๒ นาม สมณฺสส
โคตมสฺส ฐมฺโม อภิญฺเญยฺโยติ ๓ ฯ

[๘๐๐] อลณฺหิ เต วจฺจ กงฺขิตฺ อลฺ วิจิจฺจณฺหิตฺ กงฺขานิเย
จ ปนฺ เต จานฺ วิจิจฺจณา อุปปนฺนา ฯ สอุปาทานสฺส ขฺวาทํ
วจฺจ อุปตฺตี ปณฺณเปมิ โน อนุปาทานสฺส ฯ เสยฺยถาปี วจฺจ
อคฺคิ สอุปาทาโน ชลฺติ โน อนุปาทาโน เอวเมว ขฺวาทํ วจฺจ
สอุปาทานสฺส อุปตฺตี ปณฺณเปมิ โน อนุปาทานสฺสาติ ฯ ยสฺมี
โภ โคตม สมเย อจฺจิ วาเตน ชิตฺตา ทฺูรฺปี กจฺจติ อิมิสฺสา ปน
ภวํ โคตโม ก็ อุปาทานสฺมี ปณฺณเปตฺติติ ฯ ยสฺมี โข วจฺจ สมเย
อจฺจิ วาเตน ชิตฺตา ทฺูรฺ กจฺจติ ตมฺหํ วาตุปาทานํ ปณฺณเปมิ
วาโต หิสฺส วจฺจ ตสฺมี สมเย อุปาทานํ โหตฺติติ ฯ ยสฺมี ๔ โภ โคตม
สมเย อิมฺญจ กายํ นิภฺขิปฺติ สตุโต จ อณฺุตรํ กายํ อนุปปนฺโน
โหติ ฯ อิมฺสฺส ปนฺ ภวํ โคตโม ก็ อุปาทานสฺมี ปณฺณเปตฺติติ ฯ
ยสฺมี โข วจฺจ สมเย อิมฺญจ กายํ นิภฺขิปฺติ สตุโต จ
อณฺุตรํ กายํ อนุปปนฺโน โหติ ตมฺหํ ตณฺุปาทานํ วทามิ
ตณฺุหา หิสฺส วจฺจ ตสฺมี สมเย อุปาทานํ โหตฺติติ ฯ นวํ ฯ

#๑ ม. โย ปีสฺส สาวโก ฯ ๒ ม. กถํ นาม ฯ ๓ ย. ฐมฺมาภิญฺเญยฺยาติ ฯ

#๔ ม. ยสฺมี จ ปนฺ โภ ... ฯ ย. ยสฺมี ปนฺ โภ ฯ

[๘๐๑] อถ โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพชโก เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา เอกมฺนุตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมฺนุตํ นิสินฺโน โข
วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ กิ นฺุ โข โภ
โคตม อตฺถตฺตตฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภควา ตฺถนฺุหิ อโหสิ ฯ กิ ปน
โภ โคตม นตฺถตฺตตฺติ ฯ ทฺตติยมฺปิ โข ภควา ตฺถนฺุหิ อโหสิ ฯ
อถ โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพชโก อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ

[๘๐๒] อถ โข อายสฺมา อานนฺุโท อจิริปกฺกนฺุเต วจฺจนโคตฺเต
ปริพฺพชเก ภควนฺตํ เอตทโวจ กิ นฺุ โข ภนฺุเต ภควา
วจฺจนโคตฺตสฺส ปริพฺพชกสฺส ปญฺหํ ปุญฺุโจ น พฺยาเกสฺสิตฺติ ฯ
อหฺลจฺจานนฺุท วจฺจนโคตฺตสฺส ปริพฺพชกสฺส อตฺถตฺตตฺติ ปุญฺุโจ
สมาโน อตฺถตฺตตฺติ พฺยาเกเรยฺยํ ฯ เย เต อานนฺุท สมณพฺราหฺมณา
สสฺสทวาทา เตสเมตํ สทฺธิ อภวิสฺส ฯ อหฺลจฺจานนฺุท วจฺจนโคตฺตสฺส
ปริพฺพชกสฺส นตฺถตฺตตฺติ ปุญฺุโจ สมาโน นตฺถตฺตตฺติ
พฺยาเกเรยฺยํ ฯ เย เต อานนฺุท สมณพฺราหฺมณา อฏฺฐทวาทา
เตสเมตํ สทฺธิ อภวิสฺส ฯ อหฺลจฺจานนฺุท วจฺจนโคตฺตสฺส ปริพฺพชกสฺส
อตฺถตฺตตฺติ ปุญฺุโจ สมาโน อตฺถตฺตตฺติ พฺยาเกเรยฺยํ ฯ อปิ นฺุ
เมตํ อานนฺุท อนฺุโลมํ อภวิสฺส ฅาณสฺส อฺปปาทาย สพฺเพ
ธมฺมา อนตฺตตฺติ ฯ โน เหน็ด ภนฺุเต ฯ อหฺลจฺจานนฺุท วจฺจนโคตฺตสฺส
ปริพฺพชกสฺส นตฺถตฺตตฺติ ปุญฺุโจ สมาโน นตฺถตฺตตฺติ

พฺยาคเรยฺยํ ๑ สมมุพฺหสฺส อานนฺท วจฺจโคตฺตสฺส ปรีพฺพาชกสฺส
ภฺยโยสมฺโมหาย อภฺวิสฺส อหฺ วา เม นฺน ปุพฺเพ อตฺตา โส
เอตฺรหิ นตฺถิตฺติ ๑ ทสมํ ๑

[๘๐๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา สภฺโย กจฺจानฺ ฅาติเก วิหฺรติ
คิณฺชกาตฺสเถ ๑ อถ โข วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพาชโก เยนายสฺมา
สภฺโย กจฺจानฺ เตนฺอุปสํกมิ อุปสํกมิตฺวา อายสฺมา สภฺยเณ
กจฺจานเณ สทฺธิ สมฺโหมติ สมฺโหมทณฺเฑ กถํ สาราณฺเฑ วิตฺติสเรตฺวา
เอกมฺนตฺ นิสฺสีติ ๑ เอกมฺนตฺ นิสฺสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปรีพฺพาชโก
อายสฺมมฺนตฺ สภฺยิ กจฺจานํ เอตทวโจ กิ นฺ โข โภ กจฺจาน
โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ อพฺยาคตฺ โข เอตํ วจฺจ ภาวตา
โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ กิ ปน โภ กจฺจาน น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ เอตมฺปิ โข วจฺจ อพฺยาคตฺ ภาวตา
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ กิ นฺ โข โภ กจฺจาน
โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ อพฺยาคตฺ โข
เอตํ วจฺจ ภาวตา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี
มรณฺาติ ๑ กิ ปน โภ กจฺจาน เณว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ เอตมฺปิ โข วจฺจ อพฺยาคตฺ ภาวตา
เณว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ ๑ กิ นฺ โข
โภ กจฺจาน โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ อติ ปุณฺุโจ สมาน
อพฺยาคตฺ โข เอตํ วจฺจ ภาวตา โหติ ตถาคโต ปรี มรณฺาติ

วเทสิ ฯ กิ ปน โภ กจฺจาน น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ
อิติ ปุญฺโจ สมานิ อพฺยาคตํ โข เอตํ วจฺจ ภาควตา น
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วเทสิ ฯ กิ นฺ โข โภ กจฺจาน
โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ อิติ ปุญฺโจ สมานิ
อพฺยาคตํ โข เอตํ วจฺจ ภาควตา โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปริ มรณาติ วเทสิ ฯ กิ ปน โภ กจฺจาน เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ อิติ ปุญฺโจ สมานิ เอตมปิ โข
วจฺจ อพฺยาคตํ ภาควตา เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ
มรณาติ วเทสิ ฯ โภ นฺ โข โภ กจฺจาน เหตุ โภ ปจฺจโย
เยเนตํ อพฺยาคตํ สมณฺเณ โคตเมนาติ ฯ โย จ วจฺจ เหตุ
โย จ ปจฺจโย ปญฺญาปนาย รุปีติ वा อรุปีติ वा สญฺญีติ
วา อสญฺญีติ वा เนวสญฺญีนาสญฺญีติ वा โส จ เหตุ โส
จ ปจฺจโย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ อปริเสสํ นิรุชฺฌเยยฺย ฯu
เกน นํ ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปยฺย รุปีติ वा อรุปีติ वा
สญฺญีติ वा อสญฺญีติ वा เนวสญฺญีนาสญฺญีติ วาติ ฯ
กิวจิริ ปพฺพชฺโิตสิ โภ กจฺจานาติ ฯ น จิริ อาวุโส ติณิ
วสุสานิํติ ฯ ยสุสปลฺสุส อาวุโส เหตุตเกน ๑ เหตุตกเมว ตํปลฺสุ
พฺหุ โภ ปน วาโท เอวํ ๒ อภิภฺกนฺเตติ ฯ เอกาทสมํ ฯ

อพฺยาคตํยฺตุตํ สมตฺตํ ฯ

#๑ ม. ย. เอตมตฺตเกน ฯ ๒ ย. เอว ฯ

ตสุสุททานัน

เขมา เถรี อนุราโธ สาริปุตตาทิ ๑ โภฏฐิโต
โมคคัลลานโน จ วุโธ จ กุตุหลสถานนุโท
สภियो เอกาทสมนติ ๑

สพายตนวฤกส์ยุตติ สมตติ ๒ ๑

ตสุสุททานัน

สพายตนวาหนา มาตุคาโม ชมพูชาทโก
สามณทโก โมคคัลลานโน จิตโต ความณยสงขติ ๓
อพุยาทตนติ ทส จาติ ๔ ๑

#๑ ม. ย. สาริปุตโตติ ๑ ๒ ม. สพายตนวฤโก จตุตโต ๑ ๓ ม. ย. ความณิ

#สงขติ ๑ ๔ ม. ย. ทสชาติ ๑